

ТОП-700
СумДУ в рейтингу
університетів світу
QS WUR 2014/2015

**ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ**

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

ua
Інтернет-право
UA

ЛІГА СТУДЕНТІВ
АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ
2005

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

УДК351.862.4:342.3/6(063): 342.5(477) (063)

ББК 67.9(4 Укр) 301.011я431

ДЗ9

Редакційна колегія:

А. М. Куліш – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

М. М. Бурбика – доктор юридичних наук, доцент;

О. М. Рєзнік – кандидат юридичних наук;

В. М. Власенко – кандидат історичних наук, доцент;

В. В. Пахомов – кандидат юридичних наук, доцент;

М. С. Уткіна – магістрантка юридичного факультету СумДУ.

Рекомендовано до друку
рішенням вченої ради юридичного факультету СумДУ
(протокол № 9 від 7 травня 2015 року)

Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та ДЗ9 безпеки суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21–22 травня 2015 року / редколегія : проф. А. М. Куліша, М. М. Бурбики, О. М. Рєзніка. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – 374 с.

До збірника ввійшли статті та тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства», що містять результати теоретичних досліджень та окремі питання актуальних проблем інноваційного розвитку сфери інтелектуальної власності. Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

© Куліш А. М., Бурбика М. М., Рєзнік О. М. та ін., 2015

© Сумський державний університет, 2015

© Ліга студентів асоціації правників України, 2015

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Власенко В. М., Дубова В. О. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У МІЖВОЄННІЙ РУМУНІЇ	10
Дорожко Г. К., Махмудова Е. В. РОЛЬ ПРАВОВОГО СОЗНАННЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ГРАЖДАНСКИХ СЛУЖАЩИХ В ФОРМИРОВАНИИ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА УКРАИНЫ.....	13
Золотухіна О. М., Дідич Т. О. ФУНКЦІЇ НОТАРІАТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	15
Крикунов О. В., Сопронюк О. А. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У ЗАРУБІЖНОМУ ТА ВІТЧИЗНЯНОМУ ПРАВІ	18
Кубишкіна А. О. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ	21
Кузьменко Б. В., Колеснікова М. В. СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	24
Лобко Н. В. РЕЄСТРАЦІЯ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (XVII – ПОЧАТОК XX СТ.).....	27
Новицька М. М. РОЛЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ВИКОНАННІ ЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ	30
Рябченко Т. О. РЕФЕРЕНДНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ ЯК ВИД ПРАВОТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ.....	32
Семенов В. М. ВЛАДНІ ФУНКЦІЇ ПОЛКОВНИКА СЛОБІДСЬКИХ КОЗАЧИХ ПОЛКІВ У 2-Й ПОЛОВИНІ XVII- XVIII СТ.	35
Теліженко Л. В. СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА: МІЖ ПОСТМОДЕРНОМ І ПОСТНЕКЛАСИКОЮ.....	38
Хопта О. С., Бобровник С. В. ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДОКТРИНАЛЬНА ОСНОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ.....	41

СЕКЦІЯ 2

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Кислощаєва М. В., Семенов В. М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	45
Кислощаєва М. В., Семенов В. М. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	47
Кузнецова Н.О. ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	50
Матвєєв Р.О., Запара С.І. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАННЯМИ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ	52

Мушинська Н. Ю., Таран Ю. І. ПРОВЕДЕННЯ СПІЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗА УЧАСТІ ГРОМАДИ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ.....	55
Паталах Д. БЕЗПЕКОВІ ЗАГРОЗИ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ: СУТЬ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПОДОЛАННЯ.....	56
Плужниченко Д. О., Шведун В. О. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	58
Шаповалова В. СТАН МОСТІВ І ПРОЦЕС ЇХ ВИКОРИСТАННЯ	61
Шкрумада Б. Ю., Рєзнік О. М. ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ	62

СЕКЦІЯ 3

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Александровська О. А., Бурбика М. М. ДОЗВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	65
Андрияшко М. В. ПЕРСПЕКТИВИ НОВЕЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ЗДРАВООХРАНЕННЯ В РЕСПУБЛІКЕ БЕЛАРУСЬ.....	67
Байдак А. Ю. ІСТОРІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ: ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ.....	70
Бересток Б. П. ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ.....	72
Булах Т. В., Сайко Л. Ю. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ.....	75
Бурбыка М. М. К ВОПРОСУ О КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ФУНКЦИИ ПРОКУРАТУРЫ.....	78
Гаруст Ю. В. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	81
Гиркіна О. О., Семенов В. М. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	86
Глущенко Н. В. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄС.....	89
Дворніченко Н. О., Солонар А. В. ІНСТИТУТ СУДОВИХ ВИХОВАТЕЛІВ.....	92
Дворніченко Н. О., Кобзєва Т. А. ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ	95
Дегтяр А. А. ГРОШОВО-КРЕДИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: МЕТОДИ, ІНСТРУМЕНТИ, МЕХАНІЗМИ.....	97
Дегтяр А. А., Кібець В. О. ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ.....	100
Дігтяр А. О., Логвиненко М. І. БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ В ОРГАНАХ СУДОВОЇ ВЛАДИ	104

Дубова В. О., Семенов В. М. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПРОЦЕСОМ ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	106
Думчиков М. О. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРИЧНОГО АСПЕКТУ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ	109
Дядечко Г. В., Колеснікова М. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА АТО	112
Жила М. О., Янішевська К. Д. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ ТЕХНІЧНОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ, НІМЕЧЧИНІ ТА ЯПОНІЇ	114
Івах Г. А. ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ	116
Ігнатенко Є. В., Рєзнік О. М. ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР: ДОСВІД МИНУЛОГО ТА ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ	119
Ільченко О. В. АДМІНІСТРАТИВНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	122
Кравченко А. І. ПРИНЦИПИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ	124
Леунова В. О., Солонар А. В. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ	127
Логвиненко М. І. ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ СУДДІВ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	130
Ляшенко В. В., Сайко Л. Ю. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ В УКРАЇНІ	132
Мельник О. А., Куліш А. М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ	135
Михайлішин П. А., Солонар А. В. ДО ПИТАННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	137
Нестеренко Г. Ю., Колеснікова М. В. ІНФОРМАЦІЙНА ЗБРОЯ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	140
Нестеренко Г. Ю., Куліш А. М. ПРОТИДІЯ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН	143
Павлович Ю. С., Солонар А. В. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗАКІНЧЕННЯ СТРОКУ НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	146
Пересипкін Д. О. ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК ОРГАН ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЯКИЙ ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ	149
Пронський Е. А., Бурбика М. М. НЕОБХІДНІСТЬ ЗАГАЛЬНОГО НАГЛЯДУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ДЕРЖАВІ	152
Рагуліна Ю. М., Дашутін І. В. ДО ПИТАНЬ РЕФОРМУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ	155
Решетнік А. Р. ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	

ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В СУДАХ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ	158
Рязанець Ю. В., Кисельова О. І. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ	162
Рязанець Ю. В., Кисельова О. І. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	165
Сайко Л. Ю. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ СУДІВ ТА ІНШИХ ЮРИСДИКЦІЙНИХ ОРГАНІВ	167
Сайко Л. Ю., Радченко Н. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРИСЯЖНИХ ВИКОНАВЦІВ	170
Сердюк В. І., Горевий В. І. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ.....	172
Солонар А. В. ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ	176
Тверезовська А. Ю., Чернадчук О. В. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	178
Трофімцова Ю. В., Колеснікова М. В. ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ОСТАННІ РЕФОРМИ	180
Турпітько В. В. ДО ПИТАНЬ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ	183
Уткіна М. С., Янішевська К. Д. ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	186
Чернадчук О. В. ДО ПИТАННЯ БЮДЖЕТНОГО МОНІТОРИНГУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ.....	190
Шапіро В. С. ОBOB'ЯЗКОВЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	192
Шевченко Ю. В., Ревина І. В. РОССИЙСКАЯ МОДЕЛЬ ЮВЕНАЛЬНОЙ ЮСТИЦИИ : ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	195
Юскаєва І. П. ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ МІНІСТЕРСТВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	197
Янішевська К. Д. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕФІНІЦІЇ «ПОДАТКОВИЙ АГЕНТ» В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	200

СЕКЦІЯ 4

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Renata Maciejewska. WORK ACTIVITY OF THE HOMELESS	203
Гніденко В. І., Капліна Г. А. РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЯК ГАРАНТА ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РАМКАХ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СФЕРІ ПРАЦІ.....	206
Литвиненко Я. В., Кисельова О. І. РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНИ.....	209
Олійник К. М. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОГО ПОНЯТТЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН	212

Піддубна М. М., Кисельова О. І. СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПОБУДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ	216
Чумак Ю. І., Золотухіна Л. О. ГАРАНТІЇ ТА ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	219

СЕКЦІЯ 5

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС; КРИМІНОЛОГІЯ

Davit Jaiani. CHALLENGES OF COMPENSATION IN CASE OF VIOLATIONS OF INTERNATIONAL LAW OF ARMED CONFLICTS	222
Андрійченко Н. С., Ільченко О. В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ УКРАЇНИ	232
Бондар С. О., Рєзнік О. М., Пронський Е. А. СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК ФОРМА УЧАСТІ НАРОДУ В СУДОЧИНСТВІ	235
Вишневська І. А., Дудченко О. Ю. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	238
Дядечко Г. В., Клочко А. М. КОНТРАБАНДА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	241
Заїка Н. Ю., Горевий В. І. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ	243
Зимогляд І. І., Солонар А. В. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ РОШУКОВІ ДІЇ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	246
Ігнатенко Є. В., Пахомов В. В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В УКРАЇНІ	248
Клочко А. М. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ СЛУЖБОВИХ ЗЛОЧИНІВ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	251
Клочко С. М., Куліш А. М. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ШЛЯХОМ ПЛАГІАТУ	254
Пикалова Е. В., Козявин А. А. ОСОБЫЙ ПОРЯДОК СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА : УПРОЩЕННАЯ ФОРМА ИЛИ СДЕЛКА О ПРИЗНАНИИ ВИНЫ	257
Усова А. В., Ільченко О. В. ПОСТАНОВКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ СЛІДЧОГО СУДДІ В УКРАЇНІ	260
Чечет Н. М. ДИНАМИКА ПРЕСТУПНОСТІ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	263
Чумак Ю. І., Соболев О. І. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ СУДИМОСТІ	267
Шуленкова И. В. УБИЙСТВО ПРИ ОТЯГЧАЮЩИХ ОБСТОЯТЕЛЬСТВАХ: ОСОБЕННОСТИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ	270
Якименко А. Ю., Солонар А. В. ДО ПИТАННЯ ВИДАЧІ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИН (ЕКСТРАДИЦІЯ)	273

СЕКЦІЯ 6

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

Slawomir Maciejewski. SOLIDARITY BETWEEN GENERATIONS IN PUBLIC PENSION SYSTEMS	277
Баєнко О. С., Кобзєва Т. А. СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛІ ТА ПРАВА У ЦИВІЛЬНОМУ ТА РЕЛІГІЙНОМУ ШЛЮБІ	279
Биряк Л. П., Гончарова А. В. СПАДКОВІ ПРАВА ДІТЕЙ ТА УСИНОВЛЕНИХ ОСІБ	282
Біцак Д. В., Кобзєва Т. А. УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНОГО ЕЛЕМЕНТУ	285
Гончарова А. В. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО НАЯВНОСТІ ПРАВОЗДАТНОСТІ НАСЦИТУРУСІВ	288
Горбатко Ю. О., Кобзєва Т. А. ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ЯК СПОСІБ УНИКНЕННЯ РОЗЛУЧЕНЬ	291
Іваненко Д. Д. СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	294
Ковальчук О. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	296
Мельник І. А., Гончарова А. В. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИЗНАЧЕННІ РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ	299
Петренко В.О., Кобзєва Т. А. ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА АЛІМЕНТИ	302
Усова А. В., Сайко Л. Ю. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ МАЙНА БОРЖНИКА	305
Фавстїна М. В., Гончарова А. В. АЗАРТНА ГРА: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ	307
Хоруженко М. В., Гончарова А. В. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НОТАРІАЛЬНОГО ЗАСВІДЧЕННЯ ПІДПISУ ПЕРЕКЛАДАЧА ДЛЯ ДІЇ ДОКУМЕНТІВ ЗА КОРДОНОМ	310
Чемодурова К. Ф., Гончарова А. В. РЕЧІ ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ	313

СЕКЦІЯ 7

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Білодід Л. М., Чернадчук О. В. СЛУЖБА БЕЗПЕКИ БАНКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	317
Боговіс Є. В., Чернадчук О. В. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ СКЛАДОВОЮ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	320
Булах Т. В., Шапіро В. С. РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ВІД РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХОПЛЕНЬ	323
Гусарова О. Ю., Чернадчук О. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ	326
Довбня Л. С., Чернадчук О. В. МЕТОДИ РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХОПЛЕНЬ	328
Коротич А. І., Пшенична Т. В. ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ,	

ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	331
Кудлай В. В., Чернадчук О. В. ПОНЯТТЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	334
Миколаєнко Я. В., Резнік О. М. МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ВІД ПАТЕНТНОГО ТРОЛІНГУ.....	337
Миколаєнко Я. В., Шапіро В. С. ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	340
Прокопенко А. С., Чернадчук О. В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ В УКРАЇНІ.....	343
Резнік О. М. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ	345
Семішкур М. В., Бурбика М. М. ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	348
Семішкур М. В. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	350
Трофімцова Ю. В., Куліш А. М. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	352
Турук Н. В., Шапіро В. С. ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ТА ЗАРУБІЖНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	355

СЕКЦІЯ 8

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРАВО	
Brazhnyk Nazar, Wieslaw Waclawczyk HUMAN RIGHTS AND ENVIRONMENTAL PROTECTION. IN WHAT WAY(S) CAN THE RIGHT TO ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT COLLIDE WITH THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT?.....	358
Дігтяр А. О., Чурилова Т. М. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ГМО В УКРАЇНІ.....	361
Малус А. І., Чурилова Т. М. КОНСОЛІДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	364
Пахомов В. В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ	366
Супрун Є. І., Пахомов В. В. ОТРИМАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ.....	368
Чурилова Т. М. ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ЗЕМЛЯМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	370
Денисенко С.І., Куліш А.М. СПРОЩЕННЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБСЯГІВ ЗБІЛЬШЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	373
Гаруст Ю.В., Бурбыка М.М. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ОТНОСИТЕЛЬНО	

ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «КОНФЛИКТ» В МЕЖДУНАРОДНОМ
ПРАВЕ....378

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У МІЖВОЄННІЙ РУМУНІЇ

Власенко В. М.

к.і.н., доц., завідувач кафедри ТДП, Сумський державний університет

Дубова В. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Внаслідок подій 2014-2015 рр. в Криму та на Донбасі в країні з'явилася численна група тимчасово переселених осіб і біженців. Декілька сотень тисяч наших співвітчизників опинилося поза межами країни. В Європі подібна ситуація склалася після подій 1917-1921 рр. в колишній Російській імперії, коли на еміграцію вийшло більше 1 млн. осіб. Проблема біженців вирішувалася як на міжнародному рівні, так і країнами-реципієнтами. Саме тому доречним є врахування історичного досвіду вирішення цієї проблеми окремою країною, зокрема, Румунією.

Проблему біженців/емігрантів міжвоєнного (між Першою та Другою світовими війнами) періоду намагалися вирішити Ліга Націй, міжнародні організації й уряди країн-реципієнтів, які ухвалили низку угод та конвенцій про правовий статус біженців. Проте вони не були загальнообов'язковими для всіх країн. Законодавство щодо іноземців (біженців) у кожній країні мало свою специфіку. Одні країни визнавали українців окремою категорією біженців, інші заперечували це.

Ще під час Української революції 1917-1921 рр. та на початку 1920-х рр. румунська влада визнавала чинність українських паспортів (УНР, Українська Держава). Українці, які на той час перебували або тільки-но прибули до Румунії та хотіли отримати український паспорт, зверталися до Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР. Для цього необхідно було подати метричне свідоцтво про народження або інший документ, який засвідчував українське походження особи, паспорт, за яким особа жила до отримання українського документу, легітимацію від Уряду УНР та «білет на право вільного перебування в країні» («bilet de libere retrecere»). Румунська влада вимагала від кожного іноземця зареєструватися у Бюро контролю іноземців. Лише після цього він отримував білет на право вільного перебування в країні, який видавався на певний термін.

На початку 1920-х рр. у Румунії трапилося декілька суперечливих ситуацій щодо визначення національності у документах емігрантів. У 1922 р. почали звільняти з таборів інтернованих перших емігрантів. В їхніх документах місцева влада зазначила лише одну національність – «gusse» (рюс). Незважаючи на велике бажання звільнитися, українці відмовилися брати документи з таким записом. З приводу цього комендант таборів інтернованих Гнат Порохівський звернувся до міністра внутрішніх справ і військового міністра, а рядові інтерновані – до НДМ УНР в Румунії. Завдяки заходам українських дипломатів та коменданта таборів

справу було вирішено. У документах зазначили національність «українець» [1, арк. 7].

У 1923 р. румунська влада намагалася позбутися іноземців. Українських та російських біженців почали примусово висилати за Дністер. Після численних звернень до румунської влади НДМ УНР та Громадсько-допомогового комітету (ГДК) української еміграції в Румунії усіх біженців поділили на дві категорії – політичних емігрантів та біженців [2, арк. 47]. Перша категорія мала право на подальше перебування в країні, а друга висилалася на Батьківщину або виїжджала до інших країн. З метою розв'язання суперечливої ситуації з емігрантами до Бухареста прибув спеціальний делегат Ліги Націй, заступник голови Міжнародного комітету Червоного Хреста д-р Л. Брюнель. За його участю румунська влада запровадили для політичних емігрантів спеціальний документ «autorizația provizoriu de ședere în țară» (тимчасовий дозвіл на проживання в країні). Він видавався на підставі постанови Ради Міністрів для політичних емігрантів, які могли скористатися правом «азилу» (притулку) [1, арк. 47]. У документі зазначалася національність «російська». У зв'язку з цим голова НДМ УНР Кость Мацієвич та члени ГДК подали румунській владі та Л. Брюнелю меморандум, в якому зазначалося, що емігранти відмовляються від документів з таким формулюванням. Справа закінчилася тим, що для українців були надруковані інші «авторизації», в яких чорнилами робився запис «національність українська» [1, арк. 7].

Напередодні скликання Лігою Націй міжурядової конференції країн-реципієнтів (травень 1926 р.) для унормування правового становища емігрантів ГДК надіслав Лізі Націй меморандум про необхідність визнання факту існування численної української політичної еміграції та фіксації у паспортах національності «українець» [3, с. 32].

У 1928-1929 рр. у Румунії почали замінити «авторизації» на сертифікати Фрїтьйофа Нансена («нансенівські паспорти»). Однак у цих документах зазначалися тільки дві національності – російська або вірменська. ГДК знову подав протест до МВС про порушення прав українців. У 1931 р. ГДК порушив перед відповідними інституціями Ліги Націй питання про справедливий перерозподіл коштів, які надходили від сплати за марки Нансена. Зазначалося, що ці марки викупувають усі емігранти, а отримані від них кошти витрачаються лише на потреби російських і вірменських емігрантів. Щороку українська еміграція в Румунії сплачувала за марки декілька сотень тисяч леїв, але жодний український емігрант не скористався бодай частиною цієї суми. Проблема була вирішена лише у 1937-1939 рр., коли Міжнародний офіс Нансена видав ГДК позику на суму 116,5 тис. леїв [4, с. 27].

У роки світової економічної кризи 1929-1932 рр. матеріальне становище емігрантів погіршилося, ширилося безробіття. ГДК подав до Міністерства праці меморандум, в якому пропонувалося при звільненні з роботи політичних емігрантів не вважати їх іноземцями, оскільки тоді емігрант опинявся в дуже скрутному становищі. З одного боку, він не міг виїхати до будь-якої іншої країни, тоді як іноземець міг це зробити, з другого боку, його як іноземця звільняли з одного підприємства і на тій же підставі не брали до іншого, чим фактично позбавляли права на працю, штовхаючи на смерть від голоду або вчинення злочину. Міністерство частково врахувало пропозиції ГДК, врятувавши українських емігрантів від масового звільнення [5, с. 191].

У середині 1930-х рр. ГДК подав румунській владі меморандум щодо реорганізації Міжнародного офісу у справах біженців ім. Ф. Нансена. Пропонувалося рівне представництво російських, вірменських й українських емігрантів у дорадчих органах при Міжнародному офісі [6, с. 29-30]. Наступного року ставилося питання про те, щоб усі кошти, які збиралися з емігрантів у Румунії, не відправлялися до Женеви, а залишалися в Румунії і витрачалися на потреби російської, вірменської й української еміграції. Частково ці пропозиції були реалізовані наприкінці 1930-х рр. [7, с. 10].

Востаннє українські емігранти порушили перед Високим комісаріатом у справах біженців питання про правове становище емігрантів у Румунії напередодні Другої світової війни. Це сталося під час візиту до цієї країни голови Високого комісаріату Г. Емерсона у червні 1939 р. У доповідній записці В. Трепке окреслив низку проблем емігрантів. По-перше, українських емігрантів вважали звичайними чужинцями і відповідно до них застосовувався правовий режим щодо іноземців. По-друге, народжені в Румунії діти емігрантів мали такий же статус, як і їхні батьки. По-третє, з прийняттям закону про захист національного ринку праці право емігрантів на працю було обмежене. По-четверте, за обіймання іноземцем на підприємстві певної посади це підприємство сплачувало до державного бюджету спеціальний податок, розмір якого залежав від виду посади, проте фактично його стягували з працівника-іноземця. По-п'яте, крім загальнообов'язкових платежів (за сертифікат ідентичності, «білет на вільне перебування в країні» тощо), для емігрантів запроваджувалися нові платежі (такси, марки тощо). Крім цього, емігрант сплачував державні, комунальні й інші податки. Пропонувалося скасувати численні обмеження для емігрантів [7, с. 10-13].

Основну роль у захисті прав українських емігрантів відіграв ГДК. За період з 1 січня 1937 р. по 1 червня 1939 р. ним було зроблено 435 «інтервенцій» (меморандумів, звернень тощо) до міжнародних організацій, уряду Румунії, міністерств і відомств, місцевих органів влади, видано емігрантам 295 актів юридичного характеру (посвідки, візи тощо) [4, с. 26].

Отже, у вирішенні питання правового захисту емігрантів у Румунії найбільше уваги приділялося такому аспекту, як визначення української національності («українець») у сертифікатах ідентичності («нансенівських паспортах») емігрантів. Це питання неодноразово піднімалося Громадсько-допомоговим комітетом української еміграції перед румунською владою та дорадчими органами Верховного комісаріату у справах біженців при Лізі Націй. У Румунії це питання було вирішено позитивно, у Болгарії й Югославії – негативно. Перспективними, на наш погляд, є дослідження про вирішення питання правового становища українських емігрантів такими міжнародними організаціями, як Ліга Націй, Міжнародне бюро праці, Верховний комісаріат у справах біженців тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 269, оп. 1, спр. 295.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 4465, оп. 1, спр. 157.
3. Хроніка. В Румунії. Про поліпшення становища емігрантів // Тризуб. – 1926. – Ч. 24. – С. 32.
4. Геродот Д. Еміграційні справи у Румунії (закінчення) / Д. Геродот // Тризуб. – 1939. – Ч. 34-35. – С. 26-28.

5. Власенко В. З історії організованого життя української політичної еміграції в Румунії у 1929-1932 рр. (за матеріалами Центрального державного архіву Болгарії) / В. Власенко // Пам'ятки: археографічний щорічник. – К., 2010. – Т. 11. – С. 185-202

6. Хроніка. В Румунії // Тризуб. – 1935. – Ч. 41. – С. 29-30.

7. Геродот Д. Еміграційні справи у Румунії / Д. Геродот // Тризуб. – Париж, 1939. – Ч. 32. – С. 10-13.

РОЛЬ ПРАВОВОГО СОЗНАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ГРАЖДАНСКИХ СЛУЖАЩИХ В ФОРМИРОВАНИИ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА УКРАИНЫ

Дорожко Г. К.

к.т.н, доц., Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Махмудова Е. В.

*аспирант Московского государственного университета, ст. преподаватель
Азовского морского института Одесской национальной морской академии*

Современный период развития украинской государственности характеризуется системным реформированием экономических, политических, социальных и духовных основ жизни общества. Формируются демократические институты, развивается частная собственность, особое развитие получает интеллектуальная собственность.

Установление и реализация гражданских прав и свобод определяют первостепенное значение личностного фактора социального развития. В обществе необходимо формировать и поддерживать конституционный порядок. Высокий уровень правовой культуры и правового сознания, правомерное поведение государственных гражданских служащих может служить основой этих формирований.

Обязательным условием построения демократической, правовой социальной страны с развитым гражданским обществом есть всестороннее совершенствование деятельности государственных гражданских служащих. Низкий уровень эффективности деятельности государственных гражданских служащих может оказать существенный вред, как отдельным субъектам, так и обществу в целом.

Именно неэффективная деятельность государственных гражданских служащих постепенно выливается в негативное отношение людей к власти, снижению уровня доверия к ней. Общество не верит в то, что власть может эффективно управлять общественными процессами, что в свою очередь ведет к понижению уровня правового сознания всего общества.

А.Б. Венгеров понимает правосознание как объективно существующий набор взаимосвязанных идей, эмоций, показывающих отношение общества, групп, индивидов к праву - этому целостному социальному институту, его системе и структуре, к отдельным законам, иным характеристикам правовой системы [1, с. 559].

В целом правосознание характеризуется знаниями о государственно-правовых явлениях и отношением к ним. Это сфера сознания человека, группы людей, всего общества, выражающаяся в совокупности идей, концепций и принципов, а также чувств и эмоций, которые отражают оценку права и его назначение в обществе, отношение людей к праву и правовым явлениям,

ориентации, установки, готовность поступать определенным образом в юридически значимых ситуациях. Правосознание формируется в процессе обыденной жизни человека, когда он ведет обычную правовую жизнь, сталкивается с правовыми явлениями, получает информацию или знания о них, вырабатывает к ним отношение. На формирование правосознания оказывают влияние исторические, культурные условия развития государства и права, политическая ситуация в стране, реализация государством политики через государственных гражданских служащих и господствующая идеология, уровень защиты прав и свобод человека и гражданина в законодательстве, качество правореализационной и правоприменительной деятельности, степень гарантированности воплощения в жизнь норм права.

В современных условиях глобализации и межгосударственной интеграции в политике государства и системе ее правового обеспечения выходит на первый план человеческий фактор, а сама политика государства приобретает гуманитарный акцент.

Развитие государства в правовом и социальном направлении кардинально изменяет направление деятельности государственных гражданских служащих. Главная сущность их деятельности в Украине – реализация законов страны, обеспечение защиты прав и интересов граждан, делегирование им определенных обязательств.

Определяя личностный аспект государственной службы, В.Б. Аверьянов писал, что государственная служба через деятельность лиц, занятых в ней, должна воплощать в жизнь определенную демократическим путем волю государства» [2, с. 312].

Государственная служба своим содержанием, формами и методами должна быть направлена на обеспечение полномочий государственных органов. Каждый государственный служащий в своей деятельности обязан защищать права и свободы, законные интересы участников общественных отношений. Конституционное положение о том, человек, его права и свободы являются важнейшей ценностью, должно выступать определяющим стержнем в деятельности государственных гражданских служащих, независимо от служебно-должностного статуса [3, с. 5].

Результат деятельности государственных гражданских служащих можно определить в отражении общественных связей и отношений, как показатель степени гуманности и существующего в обществе порядка.

Важно, чтобы деятельность государственного гражданского служащего не просто указывала на общественные связи и отношения, а имела социальную направленность, приближая конституционный идеал правового демократического государства к объективной реальности. Деятельность государственного гражданского служащего формирует правосознание граждан, она как носитель определенного уровня морали, моральных ценностей, ориентирует их и граждан на соблюдение моральных норм и правил человеческого сосуществования.

Когда государственный гражданский служащий обладает высоким уровнем правового сознания, то изменяется соотношение государственного и личного интересов в пользу первого. Главная миссия государственного гражданского служащего – служба обществу. Главные компоненты государства (политика, законотворчество, охрана прав, свобод, интеллектуальная собственность) – это

інструменти служби государства обществу, а деятельность государственного гражданского служащего объединяет их.

Высокий уровень правового сознания государственных гражданских служащих, их профессионализм вызывает у граждан чувство права, которое влияет на формирование заинтересованности гражданина в проявлении своих творческих и интеллектуальных способностей, в активном участии в делах государства. Созданные благоприятные условия и комплекс социальных, экономических и правовых гарантий для эффективной реализации человеком своих прав (в особенности право на свободное использование своих способностей и имущества для предпринимательской и иной не запрещенной законом экономической деятельности (ст. 42 Конституции Украины), право на свободу литературного, художественного, научного, технического и других видов творчества (ст. 54 Конституции Украины), право свободно искать, получать, передавать, производить и распространять информацию любым законным способом (ст. 34 Конституции Украины) и др.), полноценного использования возможностей правового развития в результате их правового осмысления становятся импульсом для повышения уровня правового сознания индивида.

Таким образом, деятельность государственных гражданских служащих способствует не только качественным разносторонним изменениям во всех сферах общественной жизни, политики государства и его идеологии, трансформации всей правовой действительности, но и ведет к определенным переменам в правосознании общества и в чувстве права отдельного индивида как форме его выражения под влиянием объективных процессов современной государственно-правовой жизни.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Венгеров А.Б. Теория государства и права / А.Б. Венгеров. – М., 2004.
2. Аверьянов В. Организация и деятельность аппарата государственного управления в контексте административной реформы / В.Б. Аверьянов // Государственное управление : теория и практика / Под общ. ред. проф. В.Б. Аверьянова. – К. : Юринком Интер, 1998. – 432 с.
3. Конституция Украины : принята на пятой сессии Верховной Рады Украины 28 июня 1996 г. - К. : Пресса Украины, 1997. – 80 с.

ФУНКЦІЇ НОТАРІАТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Золотухіна О. М.

здобувач Київського університету туризму, економіки і права

Дідич Т. О.

к.ю.н., доц., Київський університет туризму, економіки і права

Сучасна практика функціонування нотаріату в Україні свідчить про її хаотичність і непослідовність, значне збільшення обсягу при відносно невисокій якості нотаріальної діяльності, що підтверджується зростанням кількості судових оскаржень дій суб'єктів нотаріальної діяльності. Все це є наслідком недостатньої професійності діяльності нотаріусів, зловживання правом на здійснення нотаріальної діяльності тощо. Відповідно проблематика нотаріальної діяльності потребує свого наукового дослідження в аспекті переосмислення функціонального

призначення нотаріату, результатом чого мають стати висновки щодо вдосконалення функціонування нотаріату в Україні. Актуальність наукового вивчення функціонального призначення нотаріату обумовлюється також і станом поточного реформування правової системи України, що значно підвищує необхідність наукових досліджень проблем нотаріату та нотаріальної діяльності. Особливо потребують свого наукового вивчення питання місця нотаріату в системі суб'єктів юридичної практичної діяльності, його ролі в сучасних умовах розвитку суспільства, динаміки розвитку функціонального призначення нотаріату. Доцільність наукового вивчення функцій нотаріату обумовлюється також і особливостями нотаріату як явища, що змінюється залежно від розвитку держави, правової системи, потреб соціально-економічних відносин. Вказаний змінний характер нотаріату з методологічної точки зору зумовлює необхідність його постійного наукового дослідження, переосмислення феномену нотаріату і його призначення відповідно до потреб поточного стану розбудови суспільства, держави і правової системи, що надасть змогу забезпечити відповідність результатів наукових досліджень поточним потребам практики нотаріальної діяльності. Особливий інтерес в науковому плані викликають питання функціонального призначення юридичних явищ і процесів, що в цілому надає змогу уявити роль і призначення відповідних явищ і процесів.

Розглядаючи проблематику функціонального призначення нотаріату слід наголосити, що в юридичній літературі погляди вчених на вказані питання мають досить різновекторний характер. Слід відзначити, що незважаючи на досить високий рівень наукової дослідженості нотаріату в цілому, та його функціонального призначення, що здійснюється в тому числі і на рівні відповідних галузевих юридичних наук (науки цивільного права, науки цивільного процесуального права, науки господарського права тощо), питання функціонального призначення нотаріату як явища теоретико-правового плану не отримали остаточного і одностайного розуміння. Ми підтримуємо точку зору вчених про те, що функціональне призначення будь-якого явища чи інституції громадянського суспільства, в тому числі і нотаріату, має вихідний, основоположний характер, оскільки визначає його роль і значення для розвитку і розбудови самого громадянського суспільства. Тому і наукове дослідження особливостей функціонального призначення відповідного явища чи інституції потребує першочергової уваги зі сторони науковців, оскільки встановлення закономірностей функціонування має бути закладено в основу вдосконалення та розбудови відповідного явища або інституції [1, с. 22]. Отже і функціональне призначення нотаріату як ключового аспекту розвитку громадянського суспільства потребує належного наукового дослідження та переосмислення відповідно до поточних процесів розбудови правової системи.

Складність наукового дослідження функціонального призначення нотаріату підтверджується також і його міждисциплінарним характером як об'єкту наукового пізнання, оскільки різноманітні аспекти функцій нотаріату можуть становити науковий інтерес як для науки теорії держави і права, так і для ряду галузевих наук.

В юридичній літературі проблематика функцій нотаріату визначається досить неоднозначно, тому спробуємо узагальнити ці погляди з метою визначення наукознавчого потенціалу вивчення нотаріату в контексті його функціонального призначення. На переконання вчених, функції нотаріату полягають в охороні та захисті прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, територіальних

громад та держави; в регулюванні певних відносин між суб'єктами, використовуючи при цьому матеріальні та процесуальні норми чинного законодавства; в тому, що нотаріус при виконанні своїх функцій повинен розглянути та проаналізувати волевиявлення суб'єктів, що до нього звернулися, щодо його законності; в запобіганні можливим правопорушенням. Йдеться про відмову нотаріуса у вчиненні нотаріальних дій, які суперечать закону; в підвищенні правосвідомості та правової культури громадян; у впливі на законотворення, адже нотаріат – це той інститут, який в своїй діяльності може торкатися майже всіх галузей права, і шляхом спроб та помилок своєю практикою показує законодавцю на що йому слід звернути увагу [2, с. 12, 14–15].

Вченими також функції нотаріату розглядаються як змістовні характеристики, що відображають основні напрямки і сутність діяльності органів нотаріату у правовій системі держави [3, с. 54; 4, с. 37], тобто мова в даному випадку іде не стільки про особливості функцій нотаріату, скільки про те, що саме вони відображають у своєму змісті. Продовжуючи цю думку, вченими наголошується на тому, що вони поділяються на: соціальні, до яких належать попереджувально-профілактична, правореалізаційна, правоохоронна та фіскальна функції; змістовні, котрі безпосередньо стосуються нотаріальної діяльності та виявляються в певних підвидах: правовстановлення, посвідчення фактів, охоронна та юрисдикційна діяльність; доказові, які обумовлені сутністю нотаріальної діяльності, а саме створенням професійних письмових доказів [3, с. 53-62]. Також функції нотаріату в юридичній науці розуміються як основні напрямки його діяльності, що відображають його особливості як унікального правового інституту, який має своїм завданням охорону та захист суб'єктивних прав громадян і юридичних осіб у приватноправовій сфері [5, с. 17]. Так само до функцій нотаріату вченими відносяться: забезпечення безспірності та доказової сили документів, законності та надання правової допомоги особам, які звернулися за вчиненням нотаріальних дій [6, с. 57-58]; правовстановлюючу, посвідчувальну, охоронну та юрисдикційну функції [7, с. 10]; праворегулююча, змістом якої є застосування норм матеріального і процесуального права, в результаті чого відбувається вплив на правовідносини між суб'єктами; правоаналізуючу, результатом чого є виявлення спектру варіантів дозволеної поведінки суб'єктів права; функція упередження можливих правопорушень, яка реалізується шляхом роз'яснення зацікавленим особам неправового характеру обраних способів розв'язання своїх проблем і відмови від нотаріальної дії, яка суперечить закону; консультативно-роз'яснювальна, яка полягає у наданні правової допомоги громадянам через проведення консультативно-роз'яснювальної роботи із ними та підвищення таким чином рівня їх правосвідомості; функцію сприяння вдосконаленню правотворчості у державі, що виявляється у можливості виявлення недоліків чинного законодавства та можливих шляхів їх правотворчого вирішення [8].

Є спроби вчених відійти від розуміння функцій нотаріату та встановити особливості завдань, які покладаються на нотаріат. Фактично вчені підходять до розуміння ролі нотаріату через розуміння кінцевого результату функціонування нотаріату, тобто вирішення тих завдань, які покладаються на нотаріат. Однак, ми можемо визначити функціональне призначення нотаріату через аналіз завдань, які на нього покладаються. На переконання вчених основні завдання нотаріату полягають у: забезпеченні захисту і охорони власності, прав і законних інтересів фізичних й юридичних осіб; сприянні зміцненню законності та правопорядку;

попередженні правопорушень [9, с. 5; 10, с. 212]. На наше переконання, завдання нотаріату, хоч вони і мають досить розпорошений характер доктринального розуміння, все ж слід наголосити на тому, що їх не виправдано ототожнювати з функціями нотаріату, окрім того і саме розуміння завдань нотаріату має визначатись через розуміння змісту його функцій. В сучасних умовах розбудови державності і інститутів громадянського суспільства важливо на доктринальному рівні збалансувати діяльність державних та недержавних структур, на підставі чого виробити модель їх ефективної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Котенко Т.В. Функціональне призначення місцевого самоврядування в громадянському суспільстві : теоретико-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01 / Т.В. Котенко. – К., 2013. – 216 с.
2. Сміян Л.С., Нікітін Ю.В., Хоменко П.Г. Нотаріат в Україні: навч. посіб. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: КНТ, 2009. – 632 с. – С. 12, 14–15.
3. Нотариальное право России : учеб. / В. В. Ярков. – М. : Волтерс Клувер, 2003. – 408 с.
4. Кашурин И.Н. Нотариат в правовой системе Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01 / И.Н. Кашурин.- Москва, 2005. – 191 с.
5. Дякович М.М. Нотаріальне право України : навч. посіб. / М.М. Дякович. - К. : Алер- та; КНТ; ЦУЛ. 2009. – 683 с.
6. Комаров В.В. Нотариат и нотариальный процесс : учеб. / Комаров В.В., Баранкова В.В. - Харьков : Консум, 1999.- 240 с.
7. Полтавская Н. Кузнецов В. Нотариат : курс лекций. – М. : Институт международного права и экономики им. А.С. Грибоедова .- 1999. -176 с.
8. Аршава І.О. Місце та функції нотаріату в системі взаємодії суспільства й держави [Електронний ресурс] / І.О. Аршава // Публічне адміністрування : теорія та практика, Електронний збірник наукових праць. Випуск 1 (7). - 2012. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Patp/2012_1/2012-01%287%29/12aiovsd.pdf
9. Семаков Г.С., Кондракова С.П. Нотаріат в Україні : курс лекцій. – К. : МАУП, 2001.- 120 с.
10. Гель А.П. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.П. Гель, Г.С. Семаков, С.П. Кондракова. — К. : МАУП, 2004. — 272 с

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ У ЗАРУБІЖНОМУ ТА ВІТЧИЗНЯНОМУ ПРАВІ

Крикунов О. В.

*к.ю.н., доц., доц. кафедри кримінального права та процесу
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки*

Сопронюк О. А.

*аспірант кафедри кримінального процесу і криміналістики,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Вперше принцип верховенства права було задекларовано у Конституційному договорі між Президентом України та Верховною Радою України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого

самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 р.», в ст. 1 якого було закріплено, що «в Україні діє принцип верховенства Права» [1]. При цьому слово «право» було написано з великої літери, що, на думку С. Головатого, вказує на те, що ця фраза «насправді була малозрозумілою навіть самим укладачам акта чи тим, хто офіційно його затверджував» [2].

Офіційне закріплення принципу верховенства права відбулось з набранням чинності Конституції України у 1996 році. Адже у ст. 8 передбачено що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [3]. Ця норма засвідчила, що Україна приєдналася до ряду держав, де людина, її права та свободи є найважливішою соціальною цінністю.

Після закріплення даного принципу в Конституції постало питання про необхідність тлумачення поняття «верховенство права». Вперше Конституційний Суд України навів офіційне тлумачення поняття «верховенство права» у своєму рішенні у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідальності Конституції України (конституційності) положень ст. 69 Кримінального кодексу України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп. А саме, «верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності, тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї, тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи» [4]. Згодом, Конституційний Суд у своєму рішенні № 23-рп/2010 від 22 грудня 2010 р. щодо офіційного тлумачення положень ч. 1 ст. 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) додав, що «елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі» [5].

Звертаючись до наукових тлумачень верховенства права, можемо констатувати наявність різноманітних підходів до інтерпретації даного принципу як в зарубіжних країнах, так і в Україні.

За узагальненням Ю.С. Шемшученка та В.Б. Авер'янова можна виокремити три різні підходи до тлумачення верховенства права у зарубіжній науковій літературі: формально-юридичний, субстанційний і функціональний.

Формально-юридичний підхід ґрунтується на аналізі нормативного закріплення принципу верховенства права в цілому та аналізі окремих критеріїв його дотримання. До таких критеріїв відносять: формальну незалежність та безсторонність судової влади; офіційно встановлений порядок прийняття законів; відсутність законів, які застосовуються тільки до окремих соціальних груп, класів; відсутність зворотної сили законів; положення про судовий контроль за діяльністю

уряду. Субстанційний підхід заснований на моральних уявленнях про належну правову систему та визначає стан реалізації верховенства права тим, наскільки ця система відповідає таким уявленням. При цьому виокремлюють три основні цінності, які становлять основу такого принципу: захист від анархії та війни проти всіх; надання можливості людям планувати свою діяльність із розумною впевненістю, що вони можуть передбачити наслідки різних дій; гарантії від принаймні деяких видів дискреційного розсуду державних посадовців. Функціональний підхід до визначення верховенства права подібний до матеріально-правового, але увага в ньому зосереджується на тому, наскільки ефективно право та правова система в цілому виконують функції захисту інтересів людини [6, с. 20–21].

В Україні ж аналогічне дослідження було проведено П.М. Рабіновичем та О. Луцівим, які визначили, що при тлумаченні принципу верховенства права вітчизняні науковці найчастіше вдаються до поелементного та інтегрального підходів. Сутність поелементного підходу означає що верховенство права визначається через поєднання визначення понять «верховенство» та «право». Аналізуючи такий підхід, варто зазначити, що важливим є визначення в якому розумінні розглядається визначення поняття «право». Беручи до уваги типологію праворозуміння можна виокремити такі чотири групи такого підходу: природно-правова, яка ґрунтується на розмежуванні права, зокрема прав людини і закону; легістсько-позитивістська, де верховенство права ототожнюють із верховенством закону; соціологічно-позитивістська, заснована на соціологічному праворозумінні, тобто такому, яке інтерпретацію права органічно пов'язує з певними соціальними явищами; комплексна, де поєднано концепції попередніх різновидів. На думку П.М. Рабіновича та О. Луціва саме до комплексної концепції «тяжіє» згадана вище спроба Конституційного Суду України дати визначення поняття «верховенство права» [7, с. 8].

Суть інтегрального підходу полягає у запереченні розмежування понять «верховенство» та «право». Прихильники такого підходу вважають неможливим дати загальне визначення такого принципу та розкривають його зміст з вказівкою на складові «елементи» (риси, прояви, властивості). На думку С. Головатого на засадах інтегрального підходу відбувається з'ясування принципу верховенства права Європейським Судом з прав людини, який, уникаючи вичерпного визначення «верховенства права», постійно збагачує його зміст все новими важливими елементами. Така його діяльність дає однозначну відповідь, тим науковцям, які розглядають відсутність єдиного визначення верховенства права суттєвим недоліком у сучасному праві. З точки зору суддів Європейського Суду з прав людини будь-яке намагання дати єдине визначення цьому принципу приречене на невдачу, бо нові рішення будуть безперечно розширювати та вкладати нові елементи до змісту верховенства права [8, с. 1220]. На нашу думку, таке бачення є більш аргументованим, воно відповідає послідовному утвердженню і розширенню сфери захисту прав людини.

Підводячи підсумки проведеного дослідження, є підстави для висновку про те, що принцип верховенства права постійно еволюціонує і тому він повинен розвиватись та наповнюватись новим змістом, наближаючись до європейських стандартів захисту прав людини.

Концептуальні відмінності у підходах до визначення дефініції верховенства права пов'язані із багатогранністю та глибиною відповідної ідеї. Втім, єдине

формально визначене «позитивіське» визначення верховенства права видається недоцільним. Принцип верховенства права – динамічна правова категорія, що органічно пов'язана із практикою Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України : Конституційний договір між Президентом України та Верховною Радою України від 8 червня 1995 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80>.

2. Головатий С. Верховенство права: глухі кути вітчизняної юридичної доктрини / С. Головатий. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ruleoflaw.in.ua/?JID=432>.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідальності Конституції України положень ст. 69 Кримінального кодексу України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп. - 2004 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 45. – Ст. 2975.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського А.О. щодо офіційного тлумачення положень ч. 1 ст. 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 22 грудня 2010 р. № 23-рп / 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-10>.

6. Шемшученко Ю.С. Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики : у двох книгах / Ю.С. Шемшученко / Книга друга : відп. ред. В.Б. Авер'янов. – К. : НАВС, 2008. – 314 с.

7. Рабінович П., Луців О. Верховенство права : сучасні вітчизняні підходи до інтерпретації / П. Рабінович, О. Луців // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 2 (69). – С. 3 – 16.

8. Головатий С. Верховенство права: монографія : у 3-х кн. / С. Головатий – К. : Видавництво «Фенікс», 2006 – Кн. 2. – 1276 с.

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Кубишкіна А. О.

здобувач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Однією з основних засад здійснення судочинства в Україні є забезпечення винесення судами законних й обґрунтованих рішень по справах, які ними розглядаються (ст. 129 Конституції України). Тому детальне забезпечення всіх умов для здійснення перевірки законності рішень судів, врегулювання порядку перегляду судових рішень, набуває на сьогоднішній день виключного значення. У той же час, побудова в Україні правової держави, формування громадського суспільства спонукає звернутись до історичного досвіду нашого народу в цій царині.

За часів Київської Русі суд був установою народною і цілком самостійною, здійснював правосуддя у відповідності із звичаєвим правом не тільки до

утвердження княжої влади, а й після цього. У цей період судова система припускала лише одну інстанцію, а про існування інституту оскарження судових рішень, тим більше апеляції, не могло бути і мови [1, с. 126].

З часу видання Судебників 1497, 1550 рр., на українських землях, які з XVI ст. входили до складу Московської держави (Чернігівсько – Сіверські землі), започатковується інститут перегляду судових рішень: спочатку у вигляді надзвичайних способів оскарження рішень, а пізніше у вигляді апеляційного оскарження, тобто зароджується інститут апеляційного оскарження. У цей період апеляційну скаргу можна поділити на приватну (оскаржувалися дії судді, затягування процесу, стягнення зайвого мита) та апеляційну (оскаржувалося саме рішення), про що також було чітко зазначено у Соборному уложенні царя Олексія Михайловича 1649 р. [2, с. 25].

У тій частині України, на яку поширювалася юрисдикція Великого князівства Литовського (Східна Волинь, Київщина, Чернігово-Сіверщина, Поділля), процесуальний порядок оскарження і апеляційного перегляду справ уперше було визначено в статутах 1, 2, 5, 6 розділу VI Статуту 1529 року і набуло подальшого розвитку у наступних Статутах Великого князівства Литовського 1566 р. і 1588 р.

Статут 1529 року містив норми Руської правди і українського звичаєвого права та ним був запроваджений (арт. 2, розділ VI) обов'язковий інстанційний порядок розгляду справ судами. У свою чергу Статут 1566 року містив польські нормативні акти і норми німецького права («Саксонське зерцало», «Порядок прав міських») [3, с. 204].

У даний період скарга на суддю спочатку була єдиним способом оскарження рішення суду. Вона виносилась після видачі остаточного рішення до вищестоящого суду і підтверджувалась наданням закладу, який слугував компенсацією судді, якого звинуватили неправомірно. З часом скарга на суддів змінюється на апеляцію, яку можна було вносити на рішення нижчих усіх судів. Суд повинен був розглянути таку скаргу й винести рішення, що підтверджувало або відхиляло правомірність цієї скарги.

У Галичині, що із другої половини XIV ст. перебувала у складі Королівства Польського, апеляційне оскарження судових рішень здійснювалося до вічових судів, які були вищими апеляційними установами. З XV ст. апеляція здійснювалася до короля. Із судів західноукраїнських міст апеляції направлялися до суду м. Львова, а звідти — до комісарського суду м. Кракова. Згодом апелювання на рішення магістратських судів здійснювалося до королівського суду.

Після створення Речі Посполитої (укладання Люблінської унії 1569 року) під владою корони опинились майже всі українські землі. На них було запроваджено польський судоустрій, який характеризувався багатоманітністю судових органів. Скарги на рішення і вироки земських, гродських (замкових) і підкоморних судів, а в містах з магдебурзьким правом — міських судів, магістратів і ратушів, цехові судів на території українських земель розглядав суд Великого князя [4, с. 15].

Луцький трибунал, створений 1579 року, діяв як вища апеляційна інстанція для Брацлавського, Волинського, Київського, Подільського, Руського та Чернігівського воєводств. На рішення міських судів, які здійснювали судочинство за магдебурзьким правом, апеляція подавалася у Львівський суд.

Апеляційним судом третьої інстанції був «Німецький суд Краківського замку», після якого рішення можна було оскаржити до Королівського суду [5, с. 109].

Після ліквідації Луцького трибуналу з 1590 року апеляції став розглядати загальний Люблінський трибунал.

У період Гетьманщини (друга половина XVII-XVIII ст.ст.) було знищено судову систему Речі Посполитої, яка була становою. Так звані статутні суди, що склалися із земельних, гродських та підкоморських судів, були ліквідовані і введено систему козацьких судів, які склалися із сільських судів отаманів, сотенних та полкових судів, Генерального військового суду. Вищою інстанцією був Генеральний військовий суд, який проіснував до 1763 року [6, с. 25].

Можливість оскарження судового рішення в апеляційному порядку передбачалася і в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» (1743 р.), в яких були закріплені не тільки поняття апеляції, але й досить детально врегульована процедура апеляційного оскарження судових рішень (в статтях 35, 36 глави 8), був визначений порядок подачі та прийому апеляційної скарги, апеляційний строк на оскарження судового рішення. Апеляційний розгляд справи здійснював суд вищої інстанції, а саме апеляційною інстанцією для сотенного суду був полковий суд, для полкового суду - Генеральний суд, для Генерального суду - Генеральна військова колегія. Подання апеляції зупиняло виконання рішення.

Після судової реформи, яку провів у 1760-1763 р.р. гетьман К. Розумовський, в Україні було відновлено польську судову систему з повітовими, земськими, підкоморськими, гродськими судами, які очолював Генеральний військовий суд, а судова влада отримала зовнішні прояви відокремлення від влади адміністративної [7, с. 48].

У 1864 р. на всіх українських землях, що перебували під владою Російської імперії було проведено судову реформу, яка відображена в чотирьох законодавчих актах, прийнятих 20 листопада 1864 р. (серед яких Статути цивільного та кримінального судочинства), та яка значно змінила судову систему, упорядкувавши її і установивши триланкову систему судів, нижчий рівень якої склали окружні суди, другий рівень (апеляційний) судові палати, третій (касаційний) – Урядуючий сенат.

Статутом кримінального судочинства передбачався перегляд вироку окружного суду відповідною судовою палатою, яка знову розглядала кримінальну справу по суті. Вироки судової палати були остаточними і могли бути оскаржені у касаційному порядку.

У той же час Статутом цивільного судочинства передбачалась можливість розгляду справи по суті тільки у двох інстанціях, тобто рішення судів другої інстанції були остаточними і підлягали негайному виконанню.

Як і в цивільному, так і в кримінальному судочинстві даного періоду, було детально врегульовано порядок апеляційного провадження справи в суді апеляційної інстанції та встановлено, що сторони могли подавати нові докази, просити про допит нових свідків, посилатися на нові факти, але не мали права висувати нові вимоги, не пред'явлені в суді першої інстанції. Апеляційний суд повинен був вирішити справу, не повертаючи її в суд першої інстанції до нового розгляду і в межах апеляційної скарги не виходячи за її доводи [8, с. 86].

Важливий крок на шляху формування власної судової системи зробила Центральна Рада, коли прийняла 30 грудня 1917 року спеціальний Закон «Про заведення апеляційних судів».

З появою радянської влади інститут апеляції зупинив свою діяльність внаслідок Декрету про суд № 1. Однак надалі був затверджений інститут касації, процесуальний зміст якого суттєво відрізнявся від однойменного інституту, притаманного європейському процесуальному законодавству.

Після безапеляційного розгляду справ за радянських часів апеляційне оскарження судових рішень було знову відновлене на підставі Конституції України 1996 р. та законів України від 2001 року щодо внесення відповідних змін до КПК та ЦПК України.

Дослідивши історичний шлях зародження та розвитку апеляційного провадження на українських землях, можна зробити висновок, що апеляційне оскарження з'явилося ще за стародавніх часів та поступово формувалося й діяло в залежності від історичного періоду, політичної влади, економічної та соціальної ситуації в тій державі, до складу якої на певному етапі історичного розвитку входила та чи інша частина сучасної України.

Проаналізувавши історичний досвід апеляційного оскарження та з'ясувавши особливості апеляції на різних етапах розвитку української державності, ми маємо можливість скористатися надбаннями наших пращурів та сформулювати на цій основі рекомендації та пропозиції щодо використання позитивного досвіду того часу для удосконалення діяльності судів в теперішній час.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беляев И.Д. Лекции по истории русского законодательства / И.Д. Беляев. - М., 1901. - С. 126.
2. Борисова Е.А. Апелляция в гражданском (арбитражном) процессе / Е.А. Борисова. - М. : Городец, 2000. - С. 25.
3. Саксонское зеркало. Памятник права : комментарии, исследования / Отв. ред. В.М. Корецкий. - М. : Наука, 1985. - ЗПП 12. - п. 4.
4. Кудін С. Судочинство Гетьманщини / С. Кудін // Закон і бізнес. - 2000. - № 9. - С. 15-17.
5. Кобилецький М. Суд у місті Львові з магдебурзьким правом / М. Кобилецький // Право України. - 2001. - № 10. - С. 109-111.
6. Падох Я. Суди і судовий процес старої України. Нарис історії / Я. Падох. - Нью-Йорк- Париж - Сідней -Торонто - Львів, 1990. - С. 25.
7. Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине / П.Ф. Щербина. – Л. : Вища школа, 1974. - С. 48-52.
8. Судебные уставы 20 ноября 1864 года. - СПб. - 1867. - С. 86-88.

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кузьменко Б. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Колеснікова М. В.

к. ю. н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Необхідність формування гендерної політики обумовлюється ситуацією нерівності, яка спостерігається у процесі взаємовідносин статей у суспільстві, у

сфері дотримання прав людини, зокрема прав жінок. Саме на виправлення такої ситуації спрямовується державна політика щодо жінок. Тому для дослідження проблем управління процесами формування гендерної політики важливу роль відіграє виявлення проблем гендерної нерівності в суспільстві, яке здійснюється шляхом огляду соціально-правового становища жінок в Україні. Крім того, як свідчить практика, спочатку проблема може визначатися вузько (у нашому випадку як проблема жінок), але потім, з накопиченням знання та аналізу стану речей, її масштаб розширюється.

Безумовно, ситуація, що склалася в Україні, є доволі складною. З одного боку, з радянських часів ще залишився високий рівень освіти і професійної підготовки жіноцтва та система соціального захисту населення, з іншого – країна переживає скрутні часи глибокої економічної кризи, коли на тлі ринкової модернізації спостерігається посилення патріархальної ідеології та патріархальних відносин. З цього протиріччя постає основна проблема державної політики щодо жінок: як нейтралізувати негативні наслідки ринкової модернізації щодо соціального становища жінок, що необхідно зробити, щоб процеси суспільного реформування не призвели до поглиблення гендерного конфлікту, як зберегти соціальні надбання минулих часів, яким чином побудувати політику в цій сфері й обрати найбільш ефективні та адекватні методи управління.

Негативні процеси, пов'язані з трансформацією українського суспільства, – тривале падіння виробництва протягом останніх років існування незалежності й, відповідно, рівня заробітної плати, зростання безробіття, скорочення асигнувань на програми соціального захисту, затримки виплати заробітної плати, руйнування структури служб побуту та системи дошкільних дитячих установ, закладів освіти, культури, спорту – об'єктивно ускладнюють становище жінок і, особливо, погіршують їх позиції на ринку праці [1, с. 52].

В Україні залишається високим рівень професійної захворюваності серед працівників, у тому числі серед жінок. Основна причина – незадовільні умови праці, але й усунути їх поки що неможливо внаслідок важкого економічного становища підприємств. Оскільки проблема безробіття серед жінок залишається гострою, стає зрозумілим, чому жінки задоволені вже тим, що взагалі мають якусь роботу. Небезпека втратити її утримує жінок від претензій до роботодавців стосовно умов і режиму їх праці. Неформальна економіка, в якій зайнята велика кількість жінок, не надає жодних соціальних гарантій. Нерідко приватні компанії використовують нелегальну працю або оформляють на своїх працівників легальні контракти з мінімальною заробітною платою, доплачуючи при цьому готівкою. Таким чином, фірми економлять на податках та відшкодуваннях до фондів соціального страхування. Це стосується і чоловіків, і жінок, але найчастіше спостерігається у сфері роздрібною торгівлі, де зайняті здебільшого жінки.

Державне регулювання ринку праці та соціальний захист безробітних дотепер було зорієнтоване переважно на тих, хто звертався до державної служби зайнятості. Отже, більша частина вимушено незайнятих жінок фактично залишаються поза межами політики зайнятості. Приватизація докорінно змінила ту економічну модель, на яку орієнтувався кодекс законів про працю (далі- КЗпП).

Ще однією проблемою, з якою стикаються українські громадяни, у першу чергу жінки, є експлуатація їх праці за межами держави. Достовірної статистики про масштаби цього явища не існує, але за експертними оцінками від цього виду злочину щорічно страждають сотні тисяч українських громадян. Використовуючи

складну економічну ситуацію в країні, високий рівень безробіття та недосконалість правового захисту громадян молодій державі, нечисті на руку ділки організують кримінальний бізнес – запрошення українських громадян працювати за кордоном, де вони зазнають жорстокої експлуатації, заробляючи мізерні гроші собі й тисячі для організаторів цього бізнесу. Експорт “живого товару” здійснюється в Туреччину, Італію, Іспанію, Німеччину, країни колишньої Югославії, Угорщину, Болгарію, Польщу, Португалію, Кіпр, Чехію, Грецію, Росію, Арабські Емірати, Ізраїль, Сполучені Штати та інші країни [2].

Але крім звичайної експлуатації, жінки стикаються ще з однією її формою – примусовою проституцією та використанням у сексуальному бізнесі, який є популярним у багатьох країнах світу в легальних та нелегальних формах. За даними експертів ООН, торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації за рівнем прибутковості стоїть на третьому місці після торгівлі наркотиками та зброєю, а ризик для ділків є набагато меншим або практично відсутнім. Загальний прибуток кримінальних структур від торгівлі «живим товаром» складає мільярди доларів щорічно .

Економічне становище жінок та їх роль у політичній сфері щільно пов’язані між собою: якщо жінки не мають фінансової незалежності, то в більшості випадків вони мало цікаві політичним партіям як учасники політичного процесу. У політичній сфері жінка може реалізувати свій потенціал у повному обсязі тоді, коли для цього створені необхідні економічні, політичні, правові й соціальні передумови [2].

Тема насильства стосовно жінок довгий час була закритою в Україні, існування гендерного насильства не визнавалося взагалі, але наприкінці 90-х рр. ХХ ст. ситуація змінилася. В Україні проведена низка досліджень, метою яких було вивчення різноманітних аспектів питань гендерного насильства, завдяки чому можна аналізувати стан проблеми в суспільстві. Почуття сорому, побоювання з боку родичів, сусідів, знайомих та працівників правоохоронних органів, заважають жінкам повідомляти про випадки насильства. І тому офіційна статистика реєструє лише незначну їх частину. Важливим є розуміння особливостей ситуації з насильством. Дослідження показали, що насильство щільно пов’язане з такими небезпечними явищами, як дитяча безпритульність, жебрацтво. Потурання побутовому насильству і відсутність адекватних заходів для зупинення ланцюга насильства зрештою призводить до вчинення тяжких кримінальних злочинів. Насильство в сім’ї є проблемою не тільки неблагополучних родин, воно не завжди пов’язане з алкоголізмом та бідністю. Психологам та соціологам відомо, що жінки не вважають у багатьох випадках себе жертвами насильства, тому що «звикли» до такого способу існування. І все це призводить у свою чергу до пасивного сприйняття свого становища, небажання змінити своє життя, психологічної та соціальної покірливості та пасивності, що не сприяє закріпленню й розвитку демократичних змін у країні.

Найяскравіше насильство стосовно жінок виявляється у таких формах як: примус до співжиття та проституції, зґвалтування, побутове насильство та вбивства на ґрунті алкоголізму, наркоманії, садизм, систематичне побиття та психологічне насильство. Великій частині усіх особливо жорстоких побутових вбивств передує тривала конфліктна ситуація в сім’ї. Статистика свідчить про зростання таких ситуацій в сімейному середовищі та посилення напруженості сімейних стосунків, наслідком чого стала нестабільність шлюбів. При цьому офіційна статистика не

відбиває реальної картини правопорушень стосовно жінок, оскільки в силу різноманітних причин постраждалі утримуються від звернення до правоохоронних органів. Зростання насильства стосовно жінок обумовлене погіршенням криміногенної ситуації в цілому. Особливо проблемною є сфера жіночих правопорушень [3]. Сімейні та життєві негаразди, фізичні та психологічні утиски жінок як у сім'ї, так і поза нею, спричиняють негативні зміни особистості певної частини жіночого населення. Зросла кількість жінок, притягнених до адміністративної та кримінальної відповідальності за скоєння адміністративних правопорушень та злочинів.

Підбиваючи підсумки зробленого огляду, можна сказати, що хоча конституційні принципи гендерного демократизму відкривають в Україні великі можливості для утвердження політики рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності, жінки ще не мають рівних з чоловіками можливостей щодо участі у політичному, економічному, культурному житті країни. Проте, для встановлення реальної рівноправності зміни в становищі й статусі жінок мають бути пов'язані із змінами в становищі чоловіків. Саме на це має бути спрямована державна гендерна політика, розробка, формування та впровадження якої є важливим державним завданням. Її змістом повинно стати подолання в тому числі і тих недоліків та негативних явищ, про які йшлося вище. Зроблений огляд соціально-правового становища жінок в Україні дає можливість визначити основні орієнтири для формування такої політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. – К., 2002. – 121 с.
2. Левченко К.Б. Політичні права жінок у сучасному суспільстві : проблеми пріоритетів / К.Б. Левченко // Вісник НУВС. 2002, № 20. – С. 257-263.
3. Стрюм М.В. Жіноча злочинність в Україні та її попередження / М.В. Стрюм // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2001, № 4. – С. 161–167

РЕЄСТРАЦІЯ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (XVII – ПОЧАТОК XX СТ.)

Лобко Н. В.

к.і.н., доц. кафедри ТІДП, Сумський державний університет

У дорадянський період в Україні не існувало спеціальних органів, які здійснювали реєстрацію актів цивільного стану. На той час цю функцію виконувала церква, якій належав пріоритет у ведення метричних книг.

Метричні книги – книги записів про хрещення (народження), вінчання (шлюбу), поховання (смерті) конкретних осіб за встановленою формою. Пріоритет у веденні метричних книг належав церкві, зокрема в християнстві метричні записи велися із III ст. Зважаючи на важливість правових та фіскальних можливостей метрик керівництво і контроль за їх складанням, а згодом і за веденням відносили до основних завдань державної влади.

Реєстрація актів проводилась служителями культу (священиками, парохами, равинами) відповідних релігійних громад: греко-католицьких, римо-католицьких, православних, вірменських, іудейських. Поряд з тим, велась державна реєстрація актів місцевими органами влади (магістратами) щодо осіб, які не належали до

жодних із зазначених громад, або ж до різни релігійних конфесій. Про практичне використання метрик Б. Барвінський писав: «Як показують акти, метрика уродження та хрещення мала від давна велике значеніє в відносинах підданства. Метрика доказувала приналежність підданого до його місця уродження, тож дідич, який хотів подати доказ, що сей або той підданий належить до нього, мусів в першій лінії поглянути в метрикальні книги та переконатися, чи сей підданий уродився в його селі. Се случалося, видно, особливо тоді, коли підданий одного дідича перейшов або втік до другого дідича» [1, с. 23].

Історія реєстрації актів цивільного стану на переважній частині території України сягає у глибину віків. У науковій літературі утвердилася думка, що метричні книги в українських церквах були запровадженні Петром I в 1722 р. [2, с. 97; 3, с. 203]. Проте ще І. Франко, зауважував, що Йосиф Шумлянський у своїй «Метриці» доводячи протилежне, радив: «...возьми себе Требник великий Могилянський, а там побачиш при концю книги той...же не новая то речь в церкве Божой Метрика» [4, с. 531-532].

Факти свідчать, що вже в XVII ст. в Київській православної митрополії були зроблені перші спроби метричної реєстрації людності. Так у 1646 р. митрополит Петро Могила видав «Требник», у заключній частині якого вперше в історії Київської Церкви запропонував форму метричних записів для реєстрації чинів хрещення, вінчання, похоронів, а також для складання списків парафіян.

Новий етап метричної реформи пов'язаний з ім'ям тогочасного номінального глави Православної Церкви в українсько – білоруських землях Антонія Винницького. У 1675 р. він започаткував видання спеціального друкованого формуляру – «Метрики церковної», в якій було передбачено провадження в парафіяльних канцеляріях усіх чотирьох видів метричних книг: хрещених; вінчаних; «живих парафіян»; померлих, а також пропонувалися зразки метричних записів [5, с. 2]. Ця «Метрика» була офіційно запроваджена в Перемишльській єпархії, частково – у Львівській та в деяких парафіях Холмсько-Белзької єпархії, що не визнавали юрисдикції місцевого уніатського владики Якова Суші.

Наступним, хто прагнув запровадити метричні книги на українських землях, був київський митрополит Варлаам Ясинський. 1 березня 1691 р. на скликаному ним єпархіальному соборі духовенства було обговорено проблему метричного обліку людності в церквах. Результатом роботи собору були «Заповіди от древних правил церковных». Згідно з дев'ятою заповіддю, кожен священик Київської єпархії обов'язково повинен був мати дві книги: одну для запису хрещених і другу для запису вінчаних. Цю постанову Київський єпархіальний собор обґрунтував на правилах Св. Діонісія Ареопажита та Требнику Петра Могили [6, с. 408].

Аналіз метричних реформ, ініційованих Петром Могилою, Антонієм Винницьким, Йосипом Шумлянським та Варлаамом Ясинським показав, що вони не поширювалися на всі українські землі і мали обмежений вплив. Метричні книги впроваджувалися поволі через неготовність та небажання більшості священиків виконувати вказівки церковної влади. На такий стан справ впливала і невідповідність організаційних структур Православної церкви до забезпечення дієвого контролю за ходом метричної реформи.

Значно пізніше були запроваджені метричні книги на українських землях у складі Московського царства та Російської імперії. На Московському церковному соборі 1666–1667 рр. вперше було ухвалено рішення про необхідність вести метричний облік священиками церков [7, с. 329]. Але тоді воно так і залишилося

невиконаним. Вірогідно, це було пов'язано з тим, що собор не визначив правила ведення метрик про хрещення, шлюб та смерть.

На початку XVIII ст. знову до цього питання звернувся Петро I. 14 квітня 1702 р. він видав наказ «О подаче в Патриарший Духовный приказ приходским священникам недельных ведомостей о родившихся и умерших» [8, с. 192]. Як і в рішеннях собору 1666 – 1667 рр., у даному документі оприлюднювалася форма відомостей про народжених та померлих. Практично священники повинні були подавати лише статистичні данні про народжених та померлих у своїх приходах, які, вірогідно, робили на основі поіменних записів народжених та померлих. Ці записи й були прототипом метричних книг.

Врахувавши недоліки попередніх рішень про запровадження метричних книг, у 1722 р. в 29-му пункті «Прибавления к «Духовному регламенту» вже було конкретно вказано, яку інформацію потрібно заносити в «книги, которые обычене нарицаются метрики, то есть книги записные» [9, с. 707], а в указі Синоду від 20 лютого 1724 р. уточнювалися особливості ведення метричних книг і вперше запроваджувався поділ їх на графи. Особливістю проведення метричної реформи на території Російської імперії є те, що її ініціатором була держава, вона й здійснювала контроль за її проведенням, видавши низку указів з питань ведення метричних книг [10].

Обов'язкове ведення метричних книг для католиків, що проживали на території Російської імперії було впроваджено в 1826 році, для мусульман Таврійської губернії та лютеран – в 1832 р., для євреїв – в 1835 році.

Метричні книги зберігалися безпосередньо в церквах, де відбувалося таїнство та здійснювався реєстраційний запис. Священники були повинні раз на рік робити копії з метричних книг та надсилати їх до відповідних органів: православні — до консисторій, іудеї — до рабинатів, католики — до деканатів. Для розкольників (1874 р., 1877 р.), баптистів (1879 р.), сектантів, що не визнавали духовних осіб (1906 р.), реєстрацію актів громадян, стану запровадили при міських поліцейських управліннях та повітових і волосних правліннях.

Потім реєстрацією актів цивільного стану почали здійснювати державні установи. Так, у перші місяці існування Радянської держави було видано декілька декретів, присвяченим питанням реєстрації актів цивільного стану. Було проголошено, що «акти цивільного стану реєструються винятково цивільною владою», тому метричні книги всіх віросповідань за всі роки із духовних консисторій, духовних управлінь, міських управ потрібно було передати в губернські (обласні) відділи записів актів цивільного стану, а метричні книги з міських та сільських храмів всіх віросповідань передавалися місцевим (міським та волосним) органам ЗАГС [11].

Книги державної реєстрації актів цивільного стану та метричні книги є однією із складових частин Національного архівного фонду України.

Порядок, умови і терміни зберігання книг державної реєстрації актів цивільного стану та метричних книг у відділах державної реєстрації актів цивільного стану, а також порядок передачі книг в державний архів встановлюються Міністерством юстиції України за погодженням з Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України.

Наказом Міністерства юстиції України від 04.11.2002 № 94/5, затверджено Умови зберігання книг реєстрації актів цивільного стану і метричних книг у відділах реєстрації актів цивільного стану та порядок передачі цих книг на

зберігання до державних архівів (наказ зареєстровано в Мін'юсті 04.11.2002 за № 866/7154).

Отже, в XVII – початку XX ст. на українських землях першими реєстрами актів цивільного стану були метричні книги церков.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барвінський Б. Метрики в сільській практиці XVIII ст. / Б. Барвінський // Записки НТШ. – Львів, 1903. – Т. 56.
2. Шурляков С.В. Генеалогические материалы в архивах Украины. Краткий обзор / С.В. Шурляков // Летопись историко-родословного общества в Москве. – Москва, 1994. – Вып. 2 (46).
3. Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. Энциклопедический словарь. Т. 8 / Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон. - СПб, 1892.
4. Франко И. Иосиф Шумлянский – последний православный епископ Львовский и его «Метрика» // Иван Франко. Твори. – К., 1956. – Т. XIX.
5. Скочиляс І. «Метрика церковна» Антонія Винницького 1675 року та її поширення в Україні / І. Скочиляс // Знак. – 2001. – Ч. 24.
6. Титов Ф.И. Русская Православная церковь в Польско–Литовском государстве в XVII – XVIII вв. Т. II. Киевская митрополия-епархия в XVII – XVIII вв. / Ф.И. Титов. – К., 1905.
7. Макарий (Булгаков). История Русской церкви. - М, 1996. – Кн. 7.
8. ПСЗ – I. – Т. IV. – № 1908.
9. ПСЗ – 1. – Т. VI. – № 4022.
10. ПСЗ – 1. – Т. IV. – № 1908; Т. VI. – № 4022; Т. VII. – № 4480 та ін.
11. «Собрание узаконений и распоряжений рабочего и крестьянского правительства». – 1917 – № 62 – ст. 68.

РОЛЬ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У ВИКОНАННІ ЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Новицька М. М.

аспірант кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Сьогодні перед Україною, як і перед усім світом постали нові небезпечні загрози. З урахуванням важкої економічної та політичної ситуації не слід недооцінювати важливість інститутів національного сектору безпеки загалом і спеціальних служб зокрема. Україна вже зробила висновок – для забезпечення гарантованої безпеки українського народу і держави нам потрібна боєздатна армія і високопрофесійні спецслужби [1, с. 5]. Тільки так ми зможемо зробити Україну впливовою та захищеною державою. У світлі цього, роль Служби безпеки України у виконанні захисної функції держави набуває надважливого значення.

Відповідно до чинного законодавства України, СБУ має статус державного правоохоронного органу спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. Пошук і протидія реальним внутрішнім і зовнішнім загрозам національній безпеці, вимагають активної дії з боку органів спецслужб. Саме діяльність Служби безпеки України по «захисту державного суверенітету, конституційного ладу, ... законних інтересів держави та прав громадян, а також попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності та інших протиправних дій» [2] є надійною гарантією суспільного захисту життя, здоров'я,

честі, гідності громадян, їх законних інтересів, забезпечення громадського спокою, охорони майна, створення умов для нормального функціонування держави та її органів, об'єднань громадян, трудових колективів.

Слід зазначити, що певна увага окремим аспектам досліджуваної теми приділена у працях В. Абрамова, В. Білоуса, В. Богдановича, В. Горбуліна, А. Дацюка, О. Дзьобана, І. Завидняка, А. Качинського, О. Ліпкана, Р. Марутяна, О. Масенцова, Р. Мошинського, Н. Нижник, П. Петрова, Г. Ситника та інших дослідників.

Захисні функції СБУ визначені у ряді нормативно-правових актів держави, передусім у Конституції України [3], та законах України «Про Службу безпеки України» [2], «Про оперативно-розшукову діяльність» [4], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [5], «Про контррозвідувальну діяльність» [6], «Про державну таємницю» [7], та ін. Слід відмітити особливу роль Закону України «Про основи національної безпеки України» [8], згідно з яким СБУ є одним із головних суб'єктів забезпечення національної безпеки. Не менш важливу роль у забезпеченні, конкретизації і впровадженні законів мають підзаконні акти. Провідне місце серед них займають акти Президента України як суб'єкта, що має широкі повноваження у сфері контролю цього органу та як глави держави, гаранта суверенітету України.

З огляду на вітчизняне законодавство необхідно підкреслити, що діяльність Служби безпеки України у сфері захисту держави може бути поділена за внутрішніми і зовнішніми напрямками дії. На даний час неефективна правова система, незабезпечення належних гарантій безпеки, військовий конфлікт на сході України, а також критична зовнішньополітична залежність національної економіки зумовлюють уразливість нашої держави, послаблюють її роль на міжнародній арені та виштовхують її на периферію світової політики.

Не менш нагальними залишаються і внутрішні загрози національній безпеці. Неефективна державна влада, зростання недовіри до держави з боку суспільства, деформовані демократичні процедури, що штучно стримують процеси кадрового оновлення державних органів, зумовлюють нестабільність і слабкість, а подеколи і неспроможність держави виконувати її функції, передусім у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина [9, с. 242]. Крім того, негативним дестабілізуючим фактором є поширення корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, що перешкоджає розв'язанню нагальних проблем суспільного розвитку, породжує політичну недоругість, призводить до зростання екстремістських настроїв і рухів, невдоволеності існуючим суспільним ладом, що у стратегічній перспективі може створити реальну загрозу національному суверенітету і територіальній цілісності держави [10, с. 35].

Враховуючи значну кількість проблемних питань, необхідно застосувати комплексний підхід до їх вирішення, тобто реформувати весь сектор безпеки України. На цьому наголошує і Рада національної безпеки і оборони України у Новій редакції «Стратегії національної безпеки України» [11].

Реформування Служби безпеки України має перетворити її з державного органу, що виконує лише каральні функції, інструменту контролю, примусу та сили, – на орган, основним пріоритетом діяльності якого є захист прав і свобод людини та законних інтересів суспільства, демократичний устрій держави, економічний добробут громадян, мир та процвітання України, що суттєво змінить її ролі і місце в системі забезпечення національної безпеки. Також першочерговими

кроками щодо вдосконалення захисної діяльності Служби мають бути: 1) забезпечення захисту національних інтересів держави; 2) недопущення порушення прав і свобод людини; 3) виконання прийнятих міжнародних зобов'язань; 4) збереження і розвиток національних особливостей і традицій; 5) підвищення ефективності діяльності та авторитету Служби; 6) збереження професіоналів.

У кризових ситуаціях нова модель функціонування СБУ має забезпечити захист інститутів демократії, а не підміну їх силовими формами впливу. Така реформа не може існувати відокремлено від конституційних процесів, адміністративної реформи та реформи місцевого самоврядування, що в даний час також зазнають кардинальних змін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біла книга 2008. Служба безпеки України / Д.Г. Анікін, О.С. Власюк, В.В. Кондратюк та ін. ; керівник автор. кол. О.Ф. Белов. – К. : Ін-т опер. д-ті та держ. безпеки, 2009. – 80 с.
2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254 к / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303
5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358
6. Про контррозвідувальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 12. – Ст. 89.
7. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93
8. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
9. Грек М.В. Завдання Служби безпеки України як правоохоронного органу / М.В. Грек // Публічне право. – № 3 (7). – 2012. – С. 240-247.
10. Троцький В.В., Плетньов О.В. Роль і місце Служби безпеки України в системі суб'єктів боротьби з тероризмом (адміністративно-правові аспекти) / В.В. Троцький, О.В. Плетньов // Адміністративне право і процес. – № 3 (5). – 2013. – С. 33-41.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України»: Указ Президента України від 8 червня 2012 р. № 389/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. – Ст. 1749.

РЕФЕРЕНДНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ ЯК ВИД ПРАВОТВОРЧОСТІ В УКРАЇНІ

Рябченко Т. О.

викладач кафедри ТДП, Сумський державний університет

Сучасне українське суспільство є свідком радикальної зміни цінностей, переходу від суб'єкт-об'єктних відносин між громадянами та органами державної влади й органами місцевого самоврядування у площину суб'єкт-суб'єктних

відносин, ключовою ознакою яких є те, що обидві сторони виступають рівноправними учасниками діалогу при вирішенні найважливіших питань суспільного та державного життя, питань місцевого значення. Забезпечення повноцінної участі народу, територіальних громад в управлінні державними справами, здійсненні місцевого самоврядування шляхом безпосереднього прийняття нормативно-правових актів належної юридичної сили є невід'ємною частиною побудови новітньої моделі взаємин держави і суспільства, необхідною умовою успішного руху України у напрямку європейської інтеграції.

Пріоритетною правовою формою реалізації народом правотворчих повноважень є референдум. Визнання в Україні права народу чи його частини (територіальної громади) на безпосереднє волевиявлення щодо встановлення, зміни та скасування норм права на референдумі створює підґрунтя для визначення референдуму як форми безпосередньої правотворчості Українського народу чи територіальної громади. Обґрунтування значущості референдуму як одного з видів правотворчості в Україні має місце у монографіях, навчальних посібниках, присвячених проблемам референдумів, референдної демократії, безпосереднього здійснення влади народом, правотворчої діяльності, проте ні вітчизняне законодавство про референдуми, ні відповідна наукова та навчально-методична література не дають визначення поняттю «референдна правотворчість».

Правова природа референдумів стає предметом теоретичних досліджень із середини ХІХ століття, коли вже був накопичений перший досвід проведення всенародних голосувань у країнах Західної Європи та окремих штатах США. Тогочасні правознавці розглядали референдум здебільшого як альтернативну форму правотворчої діяльності представницьких органів. Під референдумом розуміли народне голосування щодо законопроекту, прийнятого парламентом. Після такого голосування закон або набував юридичної сили, або скасовувався [1, с. 397].

У кінці ХІХ ст. російський державознавець Б. Чичерін писав: «У Швейцарії і в окремих штатах Північної Америки затвердженню народом підлягають будь-які зміни до конституції. Це має свої підстави, оскільки саме представництво наділене своєю силою від основного закону і, відповідно, не може стояти вище нього. Над основним законом стоїть тільки верховна влада народу» [2, с. 160-161]. Тобто, вчений звертав увагу на особливий режим конституційних референдумів, який забезпечував реалізацію установчої влади народу.

Характеризуючи основні форми безпосереднього народного законодавства у країнах «буржуазної демократії», радянський правознавець І. Трайнін трактував референдум як право народу через голосування відхиляти закони, що прийняті народним представництвом [3, с. 100]. Запропонована науковцем дефініція має дискусійний характер. Чи доцільно говорити про правотворчу функцію референдуму, зводячи зміст цього інституту до голосування, пов'язаного лише зі скасуванням нормативно-правових актів? Як відомо, головне призначення правотворчості – встановлення нових правових норм. Вважається, що зміна і скасування нормативно-правових актів – це невіддільна складова частина правотворчої діяльності, пов'язана з удосконаленням норм права. У цьому контексті законодавство може закріплювати різні форми участі народу у правотворчості. Однією з них виступає референдум, на якому відбувається відхилення шляхом голосування нормативно-правового акта, який прийнятий, але ще остаточно не вступив у силу. Отже, можна переконливо говорити про те, що

змістом референдної правотворчості, здійснюваної народом чи територіальною громадою, є прийняття нових норм права, удосконалення або скасування чинних.

Зміст референдної правотворчості визначається предметом референдумів. Предметом всеукраїнського референдуму як форми правотворчості є нормативно-правові акти, що регулюють визначену сферу найважливіших суспільних відносин, місцевого референдуму - нормативно-правові акти стосовно найбільш важливих питань місцевого значення. При цьому правові акти всеукраїнського референдуму можуть існувати у формі Конституції (у випадку прийняття через референдум нової Конституції України) та закону України (у випадку прийняття, зміни чи скасування законів та їх окремих положень шляхом референдуму). Правові акти місцевого референдуму, що є результатом безпосередньої правотворчості територіальної громади, за своєю формою можуть бути підзаконними нормативно-правовими актами.

Досліджуючи правову природу референдуму, Р. Сафаров акцентував увагу на тому, що референдум «означає належність законодавчої влади не тільки Верховним радам, але й народу безпосередньо» [4, с. 21]. Дане твердження свідчить про законотворчу компетенцію референдуму і передбачає можливість проведення не лише так званих ратифікаційних референдумів, а й референдумів за народною ініціативою. З огляду на зазначене характерною особливістю досліджуваного виду правотворчості є те, що у процесі референдної правотворчості суб'єктом правотворчої ініціативи виступає сам народ (чи його частина). Ця ознака дозволяє чітко відмежовувати законодавчу правотворчість народу від законотворчості парламенту з додатковою процесуальною умовою - прийняття окремих законів із застосуванням процедури їх всенародного затвердження.

Р. Сафаров уперше вказав на неточність визначення референдуму як всенародного опитування. Як зазначав дослідник, при ототожненні названих понять не слід забувати, що всенародне обговорення законопроектів також може включати такий елемент як опитування громадян. А тому ознака опитування не може розглядатися як кваліфікуюча для референдуму. Крім того, при обговоренні законопроектів пропозиції громадян мають дорадче значення, а на референдумі народ приймає остаточне рішення стосовно законопроекту. Отже, за формою здійснення референдна правотворчість є всенародним голосуванням чи голосуванням членів територіальної громади щодо проекту нормативно-правового акта.

Вищевиділені ознаки референдної правотворчості дають можливість стверджувати, що нормативно-правовий акт, прийнятий у результаті референдної правотворчості, виражає волю суб'єкта її безпосереднього виявлення. Дійсно, на відміну від інших видів правотворчості, за висновком Р. Яценка, у процесі безпосередньої правотворчості народ постає як єдине правоутворююче джерело [5, с. 97]. Зауважимо, що громадяни України за визначенням не можуть одноособово створити нормативно-правовий акт. Якщо ж ідеться про волевиявлення громадян України на всеукраїнському референдумі з приводу проекту нормативно-правового акта, то суб'єктом правотворчості виступає Український народ, відповідно на місцевому референдумі – територіальна громада.

Глибокий аналіз теоретичних основ референдуму в працях В. Погорілка та В. Федоренка значною мірою розширив уявлення про зміст цього інституту. Надаючи власного тлумачення поняттю референдуму в Україні, автори

наголошують, що зміст референдуму полягає у прийнятті або затвердженні громадянами України нормативних положень Конституції, законів та інших найважливіших рішень загальнодержавного та місцевого значення шляхом голосування [6, с. 96]. При цьому рішення референдуму носять імперативний характер.

На нашу думку, у розумінні змісту всеукраїнського та місцевих референдумів імперативність їх результатів є тією кваліфікуючою ознакою, яка дає можливість досліджувати референдну правотворчість як вид правотворчості в Україні. Тобто рішення референдуму, на якому реалізується правотворчість Українського народу чи територіальної громади, є остаточними, не вимагають санкціонування з боку органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб і є обов'язковими для виконання на всій території України чи території відповідної адміністративно-територіальної одиниці; до того ж можуть бути змінені чи скасовані лише у встановленому законодавством України порядку (як правило, шляхом проведення нового референдуму).

Наведені теоретичні положення дають змогу сформулювати дефініцію референдної правотворчості як різновиду правотворчості в Україні, а саме: референдна правотворчість – це правова діяльність Українського народу, територіальної громади щодо встановлення, зміни та скасування норм права з їх наступною об'єктивацією у безпосередньо прийнятих шляхом всеукраїнського чи місцевих референдумів нормативно-правових актах, які мають належну юридичну силу і не потребують додаткового затвердження з боку органів державної влади чи органів місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дюги Леон. Конституционное право: общая теория государства / Дюги Леон. – М. : Типогр. Т-ва И.Д. Сытина, 1908. – 957 с.
2. Чичерин Б.Н. Общее государственное право / Б.Н. Чичерин; под ред. и с предисл. В.А. Томсинова. – М. : Зерцало, 2006. – 536 с.
3. Трайнин И.О. непосредственном народном законодательстве в капиталистических странах / И.О. Трайнин // Советское государство. – 1937. – № 1–2. – С. 99–117.
4. Сафаров Р.А. Институт референдума в условиях общенародного государства / Р.А. Сафаров // Советское государство и право. – 1963. – № 6. – С. 15–25.
5. Яценко Р.Ю. Пряма правотворчість як вид правотворчості в сучасній Україні: поняття, ознаки, проблеми забезпечення / Р.Ю. Яценко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – Вип. 43. – С. 92–100.
6. Погорілко В.Ф. Референдне право України : навч. посіб. / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. – К. : Вид-во «Ліра-К», 2006. – 366 с.

ВЛАДНІ ФУНКЦІЇ ПОЛКОВНИКА СЛОБІДСЬКИХ КОЗАЧИХ ПОЛКІВ У 2-й ПОЛОВИНІ XVII – XVIII ст.

Семенов В. М.

к.держ.упр., доц. кафедри ТІДП, Сумський державний університет

Сьогодні перед українським суспільством гостро стоїть проблема перегляду

функцій центральних та місцевих органів влади у напрямку децентралізації. Це обумовлює актуальність вивчення попереднього досвіду організації влади на місцях.

Одним з періодів коли органами місцевої влади вирішувалося доволі значне коло питань життєдіяльності суспільства була Козацька доба в історії українського державотворення. Ключовою посадою в ієрархії місцевої влади тих часів була посада полковника, яка існувала у другій половині XVII – XVIII ст., як на Гетьманщині, так і на Запорозькій Січі зі Слобідською Україною.

Дослідженням історії Слобожанщини у другій половині XVII – XVIII ст. присвятила свої праці доволі значна кількість науковців у різні часи. Серед них можна відзначити Е. Альбовського, Д. Багалія, Д. Бантиш-Каменського, В. Маслійчука, В. Пассека, А. Слюсарського та ін. Але вони переважно приділяли увагу вивченню загальної історії цього краю, а не питанням розвитку владних інститутів.

Тому метою цього матеріалу обрано визначення основних владних функцій полковника Слобідської України у другій половині XVII – XVIII ст.

Під час проведення аналізу владних повноважень полковника Слобідської України у козацький період українського державотворення доцільно використати визначення функцій органів публічної влади С. Серьогіної, яка під ними розуміє об'єктивно обумовлені основні напрямки діяльності, що забезпечують поділ праці всередині державного механізму і характеризуються певною стабільністю, в яких відображаються завдання і соціальне призначення органів публічної влади [2, с. 45]. Зазначений автор класифікує ці функції таким чином: за суб'єктами здійснення влади – функції держави, функції місцевого самоврядування, функції органів публічної влади, їх структурних підрозділів і посадових осіб, окремих службовців; за об'єктами здійснення влади – політичні, економічні, соціальні, культурні, оборонні, зовнішньоекономічні, екологічні функції; за видами державної влади – законодавчі, виконавчі, судові, контрольно-наглядові, представницькі функції; за правовими формами здійснення влади – нормотворчу, установчу, правозастосовчу, інтерпретаційну, контрольну, правоохоронну [2, с. 45].

У визначений період існувало п'ять слобідських козацьких полків: Ізюмський, Охтирський, Осторгозький, Сумський та Харківський. Управління в цих полках було побудоване за полково-сотенною системою. Головне місце у владній ієрархії слобідських козацьких полків займав полковник, якому у реалізації владних повноважень допомагала полкова старшина.

Зважаючи на те, що у обраний для аналізу хронологічний період, розподіл функцій за суб'єктами здійснення влади доволі складно здійснити з тієї причини, що в ті часи органи державної влади та місцевого самоврядування не існували в їх сучасному розумінні, то розглядати їх функції для цього історичного періоду є не доречним. Попередня теза стосується і класифікації функцій за видами державної влади.

З огляду на зазначене, характеристика функцій слобідського полковника у другій половині XVII – XVIII ст. буде здійснюватися за об'єктами здійснення влади та правовими формами здійснення влади.

За об'єктами здійснення влади, як зазначено вище, сучасні дослідники виділяють політичні, економічні, соціальні, культурні, оборонні, зовнішньоекономічні, екологічні функції. Виконання більшості з них було характерним для того історичного періоду. І в першу чергу, необхідно відзначити

оборонну функцію полковника Слобожанщини. Виконання цієї функції закладено вже в суто військовій назві адміністративно-територіальних одиниць – полки та сотні, які формувалися за мобілізаційним принципом. Цю тезу підтверджує відомий сучасний дослідник Слобідського краю В. Маслійчук який зазначає: «Найперша і найважливіша функція слобідських полковників – військова» [4, с. 32].

Основою економіки в той час було сільське господарство. Володіння земельними маєтками забезпечувало економічний розвиток як регіону так і окремих осіб. З огляду на це економічну функцію полковник реалізовував шляхом роздачі землі під займанщину. Право на володіння земельними наділами, а також на спорудження греблі чи млина, право на володіння млинами також надавалося полковничими листами, які на той час були нормативно-правовими актами полкового уряду. Іншими видами економічних занять населення Слобожанщини були різноманітні промисли: пасічництво, скотарство, виробництво селітри, садівництво винокуріння тощо. Регулювання цих промислів теж багато в чому залежало від полковника. Тобто можна говорити про опосередкований вплив полковників на розвиток економіки на території полку. До прямих економічних функцій полковника можна віднести збір податків та згадане В. Маслійчуком право полковників звільняти полчан від оподаткування [4, с. 35].

Про соціальні функції слобідських полковників, як вищих керівників на території полку, говорити доволі складно у зв'язку з браком належної кількості згадок про них у історичних джерелах. Але слід відзначити, що в часи неврожаю, саранчі та татарських набігів полковники повинні були роздавати постраждалим мешканцям полку хлібні запаси, що зберігалися в царських житницях, таким чином здійснюючи соціальний захист населення на території полку [4, с. 35].

Для характеристики реалізації політичної функції органами влади Слобожанщини у визначений період можна навести думку В. Маслійчука, який зазначає, що у слобідських полках точилася політична боротьба – старшина домагалася більшої незалежності від місцевих російських управлінців, розширення своїх повноважень на всі верстви населення в містах, де жили козаки [3, с. 646]. У центрі цієї боротьби і перебував полковник з огляду на те, що його посада була вищою у полковій ієрархії.

Виконання полковником культурної функції переважно пов'язане з розвитком освіти на території слобідських козачих полків. Вона знаходилася для тих часів на доволі високому рівні. За свідченням Д. Багалія у 1732 році за переписом на території чотирьох полків Слобідської України функціонувало більше 124 шкіл [1, с. 192].

Стосовно зовнішньополітичних функцій, зважаючи на суворий контроль за діяльністю полковників з боку Московського царства, а пізніше Російської імперії, говорити доволі складно. Виконання екологічної функції в ті часи практично не реалізовувалося зважаючи на історичний період, коли питання екології ще не стояли на порядку денному.

Поруч з переліченими об'єктними функціями, можна виокремити адміністраторську та судову, про які згадує В. Маслійчук у монографії «Козацька старшина Харківського слобідського полку 1654 – 1706 рр.» [4]. При виконанні адміністративної функції полковник отримував допомогу судді, писаря, обозного, міського отамана, городничого, митних голів. Стосовно судової функції то полковник не тільки затверджував рішення полкового суду, а часто у справах

кримінальних сам був суддею [4, с. 35].

Як зазначалося вище, за правовими формами здійснення функції органів влади поділяються на нормотворчі, установчі, правозастосовчі, інтерпретаційні, контрольні та правоохоронні. Нормотворчу функцію полковники слобідських козачих полків реалізовували шляхом видання різного роду нормативно-правових документів. Установчу функцію – шляхом призначення сотників та іншої старшини полку. Правозастосовча функція здійснювалася шляхом організації виконання нормативно-правових актів органів влади вищого рівня. Інтерпретаційна функція виконувалася шляхом роз'яснення нормативно-правових актів, контрольна – полягала у діяльності щодо перевірки виконання нормативно-правових актів різного рівня, а правоохоронна у захисті прав козацької спільноти полку.

Здійснивши розгляд функцій полковника Слобідської України у другій половині XVII – XVIII ст. можна відзначити, що в цей час основними його функціями за об'єктами здійснення влади були: оборонна, економічна, соціальна, адміністративна та судова. За правовими формами здійснення влади: нормотворча, установча, правозастосовча, інтерпретаційна, контрольна та правоохоронна. Обсяг реалізації цих функцій полковником у ті часи був нерівномірним і часто залежав від різного роду обставин.

Також можна стверджувати, що проведення ретроспективних досліджень з історії українського державотворення за допомогою сучасного категоріального апарату дозволить більш чітко усвідомити систему організації влади у минулому, здійснювати порівняльний аналіз функцій, які виконували органи влади в різних історичних регіонах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Д.І. Багалій. – Х. : Дельта, 1993. – 256 с.
2. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : підручник для студентів вищих навчальних закладів / С.Г. Серьогіна, І.І. Бодрова, В.О. Величко та ін. ; за заг. ред. С.Г. Серьогіної. – Х. : Право, 2005. – 256 с.
3. Маслійчук В.Л. Військово-політична діяльність та соціально-політична структура слобідських полків у другій половині XVII ст. / В.Л. Маслійчук // Історія українського козацтва : нариси : у 2 т. / [редкол. : В.А. Смолій (відп. ред.) та ін.]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2006. – Т. 1. – С. 643 – 653.
4. Маслійчук В.Л. Козацька старшина Харківського слобідського полку 1654 – 1706 рр. / В.Л. Маслійчук. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. – 124 с.

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА: МІЖ ПОСТМОДЕРНОМ І ПОСТНЕКЛАСИКОЮ

Теліженко Л. В.

д. філос. н., доц. кафедри ТДП, Сумський державний університет

Сучасна філософсько-правова думка перебуває в пошуках нових, більш ефективних методологічних засад. Адже марксистсько-ленінська філософія, яка впродовж багатьох років забезпечувала єдність методології, втратила своє значення.

У їх пошуках філософсько-правова думка знаходиться на певному роздоріжжі, оскільки перспективи пов'язуються або з постмодерном та

пропонованими ним конструктами і процедурою деконструкції, або з постнекласикою, яка більшістю вчених і філософів співвідноситься з міждисциплінарністю та інтегративністю. Наприклад, О.І. Овчинніков і О.В. Поляков, аналізуючи комунікативний, герменевтичний підходи у праві, зокрема методи деконструкції, «ризоматичності» схилиються до ефективності саме постмодерної методології. Але при цьому приходять до таких парадоксальних висновків, які ефективними вважати ніяк не можна: «Якщо раніше вважалося за необхідне встановлення того, що хотів сказати в тексті законодавець, то тепер це завдання бачиться не вирішуваним у принципі» [1].

Прихильники постнекласичної методології в праві, зокрема, О.І. Честнов, В.І. Павлов, методологічні перспективи вбачають у синергетиці, одному із постнекласичних напрямків, пов'язаному із нелінійним мисленням. На їх думку синергетика дає можливість більш адекватно представити і пояснити картину правової реальності як динамічну, змінну, нестійку, залежну від суб'єктивного сприйняття тощо. Але при цьому О.І. Честнов зауважує, що цей підхід не виявляє взаємообумовленість універсального і іманентного начал у праві як надзвичайно важливого аспекту діалогічності правової реальності, що означає: «цей підхід до права як самостійний ще не відбувся» [2].

Ще більш рішуче за вирішення методологічної проблеми в праві беруться О.В. Поляков, Н.Б. Капустіна, які прагнуть використати відразу всі найбільш значні досягнення сучасних підходів: і феноменології, і герменевтики, і синергетики, і семіотики, і теорії комунікації, і постструктуралізму і т. д. Посилаючись при цьому на Б.А. Кистяківського та А.С. Яценко, які, між іншим, мали різні погляди на багатоманіття підходів у праві, сучасні дослідники пропонують використання відразу всіх методів дослідження, формуючи тим самим інтегративний тип праворозуміння сучасної епохи.

Та парадоксальність ситуації полягає, по-перше, в тому, що більшість філософів і юристів, які звертаються до питання про методологічні основи права, не розрізняють саму сутність постмодерну і постнекласики, переважно вважаючи постнекласику проявом постмодерну. Це особливо характерно для робіт З.Д. Денікіної, О.І. Честнова, Н.Б. Капустіної та ін. А, по-друге, коли питання ставиться про використання синергетичного підходу як одного із постнекласичних, чи про методологічну плюралістичність у праві взагалі, не зрозумілим залишається, що має об'єднувати самі ці підходи та їх методологію, а, отже, як вони можуть утворювати спільну методологічну основу в праві, якщо навіть між собою виявляються не сумісними.

При цьому не слід забувати, що постмодерн відмовився від традиційних основ європейської думки, від загально визнаних наукових і релігійних ідей і цінностей, орієнтуючись на нецілісну, дисгармонійну, вільну від моральності особистість. Водночас він приймає цинічний розум з його логікою відмови від моралі, логікою етичного самозаперечення та бере під сумнів навіть значення і цінність невід'ємних прав людини як правової універсальї. Більше того, постмодерн пропонує принципову переоцінку гуманістичних цінностей. Маленька, знедолена людина ним відкрито визнається непотрібним тягарем для суспільства, бо вона тільки вимагає витрат і не покращує його результативності. Та, мабуть, саме в цьому відверто проявляється анти-людська сутність духу постмодерну в сучасному суспільстві, де перевизначення норм життя людини під штучно створювані запити виявляється «благою справою», а завданням самого суспільства

- «знелюднення» людства заради його «олюднення» «на іншому рівні нормативної продуктивності» (Г.Л. Тульчинський). Логічним у такому разі є і те, що, критикуючи традиційну думку, руйнуючи, що називається, до нуля всі попередні знання і концепції про світ, людину і її реальність, постмодерн нічого нового не створює. Для нього формування нового знання в принципі не є завданням. Зате прагнення до протесту проти всіх раніше існуючих обмежень, виведення на поверхню всього того, що раніше в культурі стримувалося через ідеї, норми, табу, ієрархічну систему цінностей, служить якраз його меті руйнування вже сформованих раціональних основ європейської культури. Відповідно, постмодерн постає не більше, ніж умонастрій та самопочуття частини інтелектуальної еліти постіндустріального суспільства. А, враховуючи претензію постмодерну на єдність з наукою і філософією, приходимо до висновку і про те, що постмодерн не є ні науковою парадигмою, ні єдиною теорією, ні тим більше методологією з розробленими принципами, закономірностями, мовною сіткою, яку можна було б застосувати як науково-філософський підхід до правової реальності. При цьому неправомірно вважати методологією і деррідіанську деконструкцію, про яку Дерріда говорив, що це не метод, а лише протидія «метафізиці в тексті», яка створюється на її ж полі її ж власними засобами, а тому «деконструкція - це все і ніщо» [3, с. 39]. Це означає, що постмодерн, швидше, слід розглядати як антиметодологічний рух у філософії, але не як нову методологію, придатну для осмислення пов'язаних з людиною проблем. Відповідно «постмодернізм у праві, якщо його розуміти як розпад культурного одноголосся, особливо небезпечний, так як право існує тільки до тих пір, поки є якісь орієнтири суспільної згоди у питаннях «що таке добре і що таке погано» [4].

Постнекласика, орієнтуючись не на відмову від знань про людину, а в першу чергу на перегляд вже існуючих знань про неї на новому рівні, є новим, більш високим типом наукової раціональності. При цьому новим об'єктом постнекласичних досліджень є «людинорозмірні» (В. Стюпін) системи, в які в якості діяльного компонента включена людина. При цьому методологічною базою для постнекласичного аналізу пов'язаних з людиною проблем є перегляд суб'єкт-об'єктних відносин, де замість трагічно померлого суб'єкта, оголошеного М. Фуко мертвим, з'являється суб'єкт, інтегруючий з об'єктом. У даному відношенні постмодерн і постнекласика демонструють свою несумісність. Та все ж навряд, чи можна вважати синергетичний підхід, як і нагромадження підходів різних типів раціональності, методологічною основою для осмислення правової реальності. Справа в тому, що всі вони продовжують розщеплювати людину на суб'єкт і об'єкт, як це було в класичній та некласичній раціональності. Це практично унеможливує розуміння людини як такої з усім багатоманіттям її виявлень і проблем, оскільки спільна, глибинна основа її існування, яка перетворює і складну людину, і її реальність на єдине ціле, не розглядається.

Підходом, який сформувався в межах постнекласики і вийшов за його межі, є метафізика тотальності. Вона вирізняється, насамперед, двома фундаментальними особливостями, які визначають її можливості та дозволяють стверджувати, що сьогодні саме тоталогія може бути використана в якості і загальнонаукової методологічної основи, і методологічної основи права. Адже в осмисленні будь-якої гуманітарної проблеми тоталогія виходить не лише з визнання інтегрування суб'єкта і об'єкта, а з визнання їх нерозривної єдності, зумовленої спільним для них субстанційним полем, у якому вони разом

знаходяться і яке робить їх чутливими до взаємовпливів. Цим тоталогія остаточно долає, якщо говорити словами Н. Лумана, «тягар традиції», «застарілу методологічну установку», згідно з якою «суспільство прагне мислити чимось таким, що можна спостерігати ззовні», спираючись при цьому на розрізнення суб'єкта і об'єкта, мислення і буття [5, с. 18].

При цьому метафізика тотальності розробила вчення, де розглядається Буття як єдине універсальне середовище, в якому розгортаються різні світи, що можуть досліджуватися різними дисциплінами. Як спільна субстанційна основа, Буття, з одного боку, забезпечує онтологічну єдність всього суцього, а, з іншого боку, зберігає онтичну самостійність усіх своїх форм, представляючи єдину самодетермінуючу цілісність, що постійно змінюється і оновлюється, тобто тотальність. У методологічному відношенні це означає фундаментальність нового базового принципу, який відображає онтико-онтологічну дуальність будь-якої речі, яка з іншими речами завжди має спільну онтологічну основу. У загальнонауковому плані це означає створення нової картини, вже трансдисциплінарної за своєю суттю, здатної «генерувати, - як пишуть про тоталогію Л. Киященко і В. Стюпін, - нове мислення, в кінцевому результаті – новий світогляд і нову культуру» [6, с. 13].

Для права формування трансдисциплінарного підходу, яким є метафізика тотальності, означає наявність такої методологічної основи, яка здатна об'єднати всі виявлення права, його різні теорії, концепції, підходи, школи, відкриваючи нові перспективи осмислення та розвитку правової реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Овчинников А.И. Правовое мышление в герменевтической парадигме: монография / А.И. Овчинников. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 2002. – С. 135–136.
2. Честнов И.Л. Правопонимание в эпоху постмодерна [Электронный ресурс] / И.Л. Честнов. – Режим доступа : <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=177191>.
3. Деррида Ж. Голос и феномен / Ж. Деррида. – СПб. : Алетейя, 1999. – 208 с.
4. Левакин И.В. Актуальные проблемы государства и права / И.В. Левакин // Вопросы философии. – 2013. – № 1. – С. 58 – 65.
5. Луман Н. Общество как социальная система / Н. Луман. – М. : Логос, 2004. – 232 с.
6. Постнеклассика : философия, наука, культура: коллективная монография / Отв. ред. Л.П. Киященко и В.С. Степин. – СПб. : Издательский дом «Мирь», 2009. – 672 с.

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ДОКТРИНАЛЬНА ОСНОВА УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Хопта О. С.

здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Бобровник С. В.

д.ю.н., проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Будь-яка юридично значима діяльність потребує тих засобів, які забезпечують її стабільність, виваженість та результативність. Саме принципи є тими засобами (основами), які визначають засади здійснення юридично значимої

діяльності. Судочинство як один з ключових різновидів юридично значимої правозастосовної діяльності також наділена власними принципами, які забезпечують її здійснення. Слід відзначити, що принципи судочинства є тим феноменом правової реальності, який характеризує якість, дієвість і функціональне призначення судочинства як засобу забезпечення справедливості і законності судової діяльності. В юридичній літературі актуальність наукової розробки принципів судочинства пов'язується з їх значенням як засад, що визначають весь устрій судового процесу і всю систему процесуальних дій та відносин відповідно до завдань правосуддя [1, с. 87]; як основ, засад, основоположних, найабстрактніших правил (основних вимог), що виступають як незаперечні вимоги, котрі покладені в основу діяльності суду щодо справедливого вирішення підсудних йому справ [2, с. 64]. Так само вченим наголошується на тому, що вони являють собою основоположні ідеї, на котрих базується правове регулювання діяльності органів публічної влади (їх посадових осіб) з розгляду судових справ [3, с. 112]; належать до понять одного порядку і є вихідними елементами будь-якої концепції або певної системи наукових знань [4, с. 222]. Таким чином, наукове забезпечення здійснення судочинства в Україні, особливо в умовах реформування судової системи, потребує вироблення системи науково обґрунтованих положень, ідей та засад, що становитимуть систему принципів [5, с. 18]. Підтримуючи погляди вищезазначених вчених щодо доцільності наукової розробки принципів судочинства, що обумовлено їх значенням та практичною витребуваністю, хотіли б наголосити на тому, що принципи судочинства потребують свого усестороннього дослідження як явища галузевого та теоретико-правового характеру, де результати вивчення теоретико-правових аспектів принципів судочинства мають становити методологічну основу наукового дослідження вчених галузевих юридичних наук.

Питання принципів судочинства мають достатній рівень дослідженості в науковому плані, особливо на рівні галузевих юридичних наук. Зазначеним питанням присвячені наукові праці О. М. Круглова, О. В. Кротюка, Д. М. Лук'янця, Л. М. Ніколенка, Ю. С. Педька, А. А. Пухтецької, О. В. Рожнова, П. А. Трачука, В. Шишкіна та інших. Однак слід звернути увагу на те, що переважна більшість праць зазначених вчених розглядають проблему принципів права і судочинства в контексті конкретного виду судочинства, що безпідставно применшує роль теоретико-правових досліджень принципів судочинства. В свою чергу як явище теоретико-правового плану принципи судочинства досліджуються в роботах А. М. Васильєва, О. В. Зайчука, А. М. Колодія, Г. О. Мурашина, О. Г. Мурашина, Н. М. Оніщенко, П. М. Рабіновича, В. Ф. Сіренка, О. Ф. Скакун, О. В. Сурілова, О. Ф. Фрицького, Т. І. Фулей, Л. С. Явича інших. Проте на сьогодні одностайності у поглядах вчених щодо поняття та значення принципів судочинства не вироблено, що обумовлює на сьогодні дефіцит наукових розробок питань теоретико-правових аспектів принципів судочинства як міждисциплінарного явища правової реальності. З огляду на вищевикладене і наголошуючи на актуальності тематики, в цій науковій роботі ми ставимо за мету встановити теоретико-правові аспекти принципів судочинства як самостійного правового феномену. Отже, предметом дослідження цієї роботи будуть закономірності розуміння сутності принципів судочинства та виокремлення і характеристика основних їх властивостей.

В юридичній літературі розуміння принципів права та принципів судочинства має дискусійний характер, що обумовлено неоднозначністю розуміння принципів як явища соціальної, правової дійсності та відсутністю одностайності

щодо приналежності принципів тим або іншим державно-правовим явищам чи процесам. «Принцип» у перекладі з латинської мови означає «початок», «пер-шооснова», «первинність». Юридична Енциклопедія трактує принцип як основне вихідне положення теорії, вчення, науки, світогляду, центральне поняття, визначальна ідея, що поширюється на всі явища знань у галузі, де цей принцип абстрагований [6, с. 110-111]. Безумовно, будь-які принципи, у тому числі і принципи права, є продуктом людської діяльності, результатом якої вони виступають і інтереси якої вони задовольняють. Саме складність та багатоаспектність принципів права в цілому зумовлює складність та багатоаспектність і принципів судочинства.

Принципи права в юридичній літературі також характеризуються як явища, що володіють певними властивостями і саме, засновуючись на такій властивості, вченими робиться спроба обґрунтувати їх авторське розуміння. Так принципи права являють собою:

- систему ідей і понять, що виражають сутність історичного типу права [7, с. 5 - 33];
- вихідні положення, що виражають сутність та функціональне призначення права, а отже перебувають в основі відповідної галузі права та правової системи в цілому [8];
- особливу сферу правосвідомості, правової ідеології і науки [9, с. 21 - 23; 10, с. 102 - 105];
- об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право, і одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку [11, с. 452] тощо.

На підставі аналізу доктринального розуміння принципів права можемо говорити про те, що сьогодні в юридичній науці склався досить традиційний підхід до характеристики досліджуваного явища шляхом обґрунтування конкретної особливості принципів права як основи для подальшого їх розуміння. Узагальнюючи розуміння принципів права вважаємо за можливе зупинитись на декількох основних методологічних моментах, які мають значення для вивчення принципів судочинства. Так, принципи права: відображають сутність, зміст і призначення права і правового регулювання; мають об'єктивно зумовлений характер, оскільки походять від сутності права та розвиваються відповідно до розвитку права; забезпечують стабільність і непорушність юридичних явищ і процесів, які наділені власними принципами; змістом є система вихідних ідей та засад, які є втіленням загального розуміння сутності юридичного явища або процесу; слугують засобом якості та ефективності діяльності в сфері права; вбирають в себе історичний досвід розвитку правових явищ і процесів, відображають поточний стан і перспективи розвитку цих явищ і процесів; засновуються на ідеях пануючого типу праворозуміння; реалізуються в діяльності уповноважених суб'єктів права.

Таким чином, саме значення принципів права в цілому в подальшому визначає значимість принципів правового регулювання та принципів судочинства. Похідний характер від принципів права мають інші принципи, які їх конкретизують в тій або іншій сфері правової діяльності або по відношенню до того або іншого явища правової реальності. Саме такий зв'язок існує між

принципами права та принципами судочинства, де останні виступають в якості конкретизації принципів права по відношенню до діяльності в сфері судочинства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамов С.Н. Советский гражданский процесс / С.Н. Абрамов. - М. : Юриздат, 1952. – 187 с.
2. Матвійчук В.К., Хар І.О. Цивільне право України. Загальна частина. Практикум : навч. посіб., підготовлений на основі нового Цивільного кодексу України, містить тематичний план, програму курсу «Цивільне право України. Загальна частина» / В.К. Матвійчук, І.О. Хар. – К., 2006. — 736 с.
3. Кузьменко О.В. Адміністративно-процесуальне право України : навч. посіб. / О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій. – К. : Атіка, 2008. – 416 с.
4. Васильєв А.М. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права / А.М. Васильев. - М. : Юр ид. лит., 1976. – 387 с.
5. Кротюк О.В. Реалізація принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі в адміністративному судочинстві України : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.07 / О. В. Кротюк. – К., 2013. – 210 с.
6. Волошин Ю.О. Принцип / Ю.О. Волошин // Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ред. кол. : Ю.С. Шемшученко та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 5.: П-С. – 736 с.
7. Смирнов О.В. Основные принципы советского трудового права / О.В. Смирнов - М. : Юрид. лит., 1977. – 213 с.
8. Принципы административного судопроизводства [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.dip-ref.ru/ycheb-material/pravo/308.htm - станом на 09.11.2011 року
9. Лукашева Е.А. Принципы социалистического права / Е.А. Лукашева // Сов. гос-во и право. – 1970. – № 6. – С. 21-29.
10. Алексеев С.С. Проблемы теории права : курс лекций : в 2-х т. – Свердловск : Свердл. юрид. ин-т, 1972. – Т. 1. – 396 с.
11. Скакун О.Ф. Теория государства и права / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум; Ун-т внутр.дел, 2000. – 704 с.

СЕКЦІЯ 2

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО – ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Кислощаєва М. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Семенов А. В.

к. держ.упр., доц. кафедри ТДП, Сумський державний університет

Сучасний стан суспільно – політичного розвитку України, гостро поставив питання реформування багатьох сфер державного управління. Одним з таких напрямків є реформування адміністративно – територіального устрою, що залишився у спадок від колишнього Радянського Союзу та не відповідає потребам сьогодення. Актуальність даного питання пов'язана з необхідністю чіткого виділення меж адміністративно - територіальних одиниць, вирівнювання територій за різними показниками та створення належної основи для ефективного функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Проведення реформування адміністративно – територіального устрою сприятиме розвитку демократичних інститутів, становленню громадянського суспільства, проведенні політики децентралізації та підвищенню ефективності державного управління загалом.

Дане питання було розглянуто багатьма науковцями. Н. Бавровська, А. Гетьман, Є. Глухачов, А. Голюков, О. Гречко, А. Карпенко, В. Коршун, В. Лісничий, М. Паламарчук, П. Пиріг, В. Семенов, А. Ткачук, В. Шкабаро та інші.

Метою даної роботи є провести аналіз нормативної бази та наукової літератури щодо теоретичних засад адміністративно – територіального устрою, визначити його сучасний стан, окреслити основні шляхи реформування та визначити найбільш оптимальний спосіб реформування адміністративно – територіального устрою.

Тож, звертаючись до загальних положень адміністративно – територіальний устрій можна визначити як узгоджену структуру адміністративно – територіальних одиниць, що забезпечує здійснення функцій держави та управління на місцях. Відносно адміністративно – територіального устрою можна виділити два типи принципів. Перший - принципи конституційні засади: принципи єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій, пропорційності та інших принципах. Другим типом є принципи – базис для побудови устрою - це економічний, національний, виборчий, мобілізаційний, адміністративний та інші принципи пов'язані із реалізацією функцій держави або прав громадян, залежно від того, що покладено в основу поділу.

Устрій не є перманентним та фіксованим поняттям, він може змінюватись в процесі зміни держави. Розглядаючи трансформацію адміністративно – територіального устрою України, то можна виділити наступні етапи:

- Князівський або устрій Київської Русі що включав землі, волості та верви,
- устрій Галицько – Волинського князівства з поділом на волості,
- Козацький полково – сотенний устрій Гетьманщини,
- регіони та губернії зразка Російської імперії,
- Радянський етап адміністративно – територіального устрою, що визначав існування місцевих рад, район та область як адміністративно – територіальну одиницю,

Сучасний, що характеризується поділом на області та райони.

Таким чином сучасний стан адміністративно – територіального устрою, його особливості та недоліки в першу чергу характеризуються історичними підвалинами його становлення та відсутністю закономірностей та послідовностей змін. Тому для ефективного реформування адміністративно – територіального устрою необхідне врахування історичного досвіду.

Ст. 133 КУ визначає, що сучасну систему адміністративно – територіальних одиниць складають : Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села [1]. Проблемними моментами сучасного стану є:

- відсутність критеріїв для чіткого розмежування категорій адміністративно – територіальних одиниць, їх ознак, а також закріпленої вертикальної системи (відсутність первинної одиниці, існує перелік одиниць, але без закріпленого змісту, невизначеність поняття «район у місті»),
- накладення та входження адміністративно – територіальних одиниць одна в одну,
- відсутність визначених меж, а також процедури для їх встановлення. що зумовлює проблему дублювання повноважень різних владних суб'єктів,
- невизначеність змісту поняття «регіон»
- надмірна подрібненість
- диспропорція одиниць між собою за економічними, демографічними, етніко-історичними та іншими показниками.

Автори монографії «Регіоналізація та вибори» виділяють три основні напрямки реформування адміністративно – територіального устрою. Це реформування шляхом зміни меж адміністративно – територіальних одиниць (зміна внутрішніх кордонів), шляхом зміни кількості адміністративно – територіальних одиниць (збільшення або зменшення одиниць залежно від вектору: на укрупнення або подрібнення) та шляхом федералізації та відповідної зміни державного устрою з унітарного на федеративний [2, с. 104 -105].

На нашу думку найбільш оптимальним варіантом є реформування шляхом зміни меж всередині держави. Що дозволить зберегти форму устрою, урівноважити диспропорції, вирішити питання подрібненості, але при цьому не потребує значних змін і за потреби можна подолати подрібненість. Для практичного втілення в життя необхідна можливість зміни меж адміністративних одиниць, що передбачена Земельним кодексом України. Аналіз сучасної нормативної бази дозволяє виділити наступні етапи процедури зміни меж адміністративно – територіальних одиниць:

1. розробка проекту землеустрою,
2. проведення державної землевпорядної експертизи,
3. прийняття уповноваженим органом рішення та посвідчення меж.

Але, відповідно до наявних положень чинного законодавства виявляються проблеми в реалізації даної функції: неповний перелік адміністративно –

територіальних одиниць (неможливо змінити межі областей та АР Крим), адже згідно ст. 137 Конституції України відсутність правових актів, що мають регулювати порядок встановлення та зміни меж, а також порядок та форму їх посвідчення (відсутність законодавчо закріпленої форми державного акту посвідчення меж).

Так, з метою удосконалення адміністративно – територіального устрою України необхідно:

- прийняти Закон України «Про адміністративно – територіальний устрій», з метою створення нормативної основи територіального закріплення поділу.

- введення поняття «регіон»,

- визначення змісту та ознак кожної адміністративно – територіальної одиниці, визначити структурне співвідношення елементів системи адміністративно – територіальних одиниць;

- внести зміни до Земельного кодексу України до ст. 173 для доповнення переліку адміністративно – територіальних одиниць щодо яких можливо встановлення та зміну меж адміністративно – територіальних одиниць (тобто можливість встановлювати та змінювати межі областей та АР Крим);

- розробити та прийняти Закон України, що буде регулювати порядок та зміст посвідчення меж адміністративно – територіальних одиниць (з метою уточнення ст. 176 Земельного кодексу України), форму та процедуру видачі державного акта, яким має відбуватись посвідчення даних меж або у порядку децентралізація влади виключити ст. 176 Земельного кодексу України.

- завершити адміністративно – територіальну реформу з метою усунення існуючих недоліків та зрівняння адміністративно – територіальних одиниць за економічними, демографічними, етніко-історичними та іншими показниками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

2. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні: теорія і практика / За заг. ред. О.О. Дьоміна ; Керівник авт. кол. В.В. Лісничий. – Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ «Магістр», 2003. – 579 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Кислюцаєва М. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Семенов А. В.

к. держ.упр., доц. кафедри ТЦДП, Сумський державний університет

Діяльність місцевого самоврядування спрямовується на забезпечення потреб та інтересів територіальної громади. При цьому лише законодавчо закріплена підзвітність та відповідальність органів місцевого самоврядування перед територіальною громадою. Але практична реалізація даного принципу є проблематичною у зв'язку з законодавчими прогалинами у даній сфері. Саме тому дане питання є актуальним на сьогоднішній день, а його вирішення є важливим для підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування, а отже й якіснішого забезпечення інтересів територіальної громади.

Метою даних тез доповіді є розкриття теоретичного аспекту сутності громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

В різний час до даної проблеми звертались такі науковці: А. Крупник, В. Латишева, О. Полтараков, О. Смоляров, Д. Сухінін та інші.

Реалізація функцій органів місцевого самоврядування спрямована на забезпечення потреб територіальної громади. При цьому для належного рівня виконання органами місцевого самоврядування їх функцій, а отже гідного рівня забезпечення потреб членів територіальної громади необхідно здійснювати контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування. Оптимальним варіантом може стати здійснення громадського контролю. При цьому поняття «громадський контроль» не є нормативно закріпленим, а тому є предметом обговорення та досліджень. Так, на думку О. Полтаракова, громадський контроль – це система відносин громадянського суспільства з державою, яка ґрунтується на підзвітності органів державної виконавчої влади органам державної законодавчої влади (парламентський контроль) недержавним структурам («третьому сектору» та ЗМІ) [1]. А. Крупник визначає громадський контроль як громадську оцінку ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їх соціальних завдань, дотримання певних соціальних норм [2, с. 113]. Тоді як Д. Сухінін, визначає, що громадський контроль – це вид соціального контролю, що здійснюється як окремим громадянами, так й їх об'єднаннями з метою контролю за дотриманням законодавства, врахуванням інтересів громадян при прийнятті та реалізації управлінських рішень, прозорості діяльності органів влади всіх рівнів [3, с. 239]. Таким чином громадським контролем можна визначити контроль зі сторони громадянського суспільства за діяльністю органів публічної влади щодо реалізації їх функцій, з метою дотримання прав та законних інтересів громадян.

Громадський контроль можливо здійснювати у будь – якій сфері державної політики, а також за загальною діяльністю органів державної влади або місцевого самоврядування. Таким чином об'єктом громадського контролю є діяльністю органів державної влади або місцевого самоврядування. Тому громадським контролем за діяльністю органів місцевого самоврядування є контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування щодо реалізації їх функцій, з метою дотримання прав та законних інтересів територіальної громади. При цьому виходячи із спрямування діяльності органів місцевого самоврядування на задоволення інтересів територіальної громади, то в більшості випадків суб'єктом громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування є територіальна громада, її частина або окремі особи.

Метою громадського контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування відповідних функцій є контроль за дотриманням законності, доцільності та ефективності управлінських рішень та спрямування діяльності в інтересах територіальної громади. Відповідно для досягнення цієї мети здійснення громадського контролю має базуватися на принципах законності, верховенства права, гласності, доцільності та ефективності. Так, дані принципи визначають загальну спрямованість функціонування демократичної та правової держави, в тому числі й діяльності органів місцевого самоврядування. Таким чином, громадський контроль має спрямовуватись на досягнення максимального результату щодо діяльності органів місцевого самоврядування, з паралельним дотриманням принципів існування громадського контролю як інституту правової держави.

Формами громадського контролю можна визначити зовнішні способи здійснення громадського контролю. Так, до форм контролю за органами місцевого

самоврядування перш за все можна віднести заходи спрямовані на збір інформації щодо відповідності інтересам територіальної громади. До даної сукупності форм належать: соціальні опитування, публікації у ЗМІ, участь громадськості у роботі органів місцевого самоврядування, аналіз звернень громадян. Окремо, варто визначити форму передбачену ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування» — громадські слухання, що закріплює право територіальна громада проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування [4]. Окремою групою можна виділити активні форми контролю спрямовані на скасування та зупинення неправомірних рішень органів чи посадових осіб, а також на притягнення до відповідальності. Також, О. Смоляр визначає, що вплив суб'єктів громадського контролю на органи та посадових осіб місцевого самоврядування можливий у таких формах: а) громадська думка; б) визнання в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності органів, посадових осіб незаконними; в) здатність до індивідуальних чи колективних дій протестного характеру з метою захисту власних інтересів; г) агітація «за» чи «проти» для отримання голосів виборців на виборах, місцевому референдумі для відкликання депутата місцевої ради [5, с. 95].

В той же час здійснення громадського контролю є проблемним в аспекті практичної реалізації, адже дане питання не є нормативно закріпленим та визначеним. Теоретично здійснення громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування має бути засноване на принципі передбаченим ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування», що передбачає підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб [4]. В той же час, жодного нормативного закріплення на сьогоднішній день не існує, що спричиняє обмеження прав громадян на здійснення громадського контролю загалом.

Таким чином, громадським контролем за діяльністю органів місцевого самоврядування є контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування щодо реалізації їх функцій, з метою дотримання прав та законних інтересів територіальної громади. Об'єктом громадського контролю в даному випадку є діяльність органів місцевого самоврядування, а суб'єктом територіальна громада та окремі її особи та їх об'єднання. В той же час громадський контроль не є визначеним та закріпленим на законодавчому рівні, що зумовлює обмеження прав громадян. Тому постає необхідність прийняття нормативно – правового акту з метою регулювання суспільних відносин в сфері громадського контролю та закріплення основних положень, щодо поняття «громадський контроль», об'єктного та суб'єктного складу та форм здійснення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Полтораков О. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні : проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О. Полтораков // Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Публікації. – Режим доступу : <http://www.niisp.org.ua/ defau~38.php>.

2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ф.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. :

ІАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В.М. Князев (співголова), І.В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.

3. Сухінін Д.В. Громадський контроль у системі надання послуг населенню: основні напрями, складові та завдання / Д.В. Сухінін // Ефективність державного управління. - 2014. - Вип. 38. - С. 238-243.

4. Про місцеве самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97%D0%B2%D1%80/conv/paran115#n115>.

5. Смоляр О.А. Громадський контроль у сфері місцевого самоврядування: теорія і практика / О. А. Смоляр // Проблеми законності. - 2014. - Вип. 125. - С. 91-99.

ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Кузнецова Н. О.

факультет економіки і підприємництва,

Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова

Сьогодні ефективно вирішення новітніх завдань і викликів суспільного розвитку стало неможливим у межах існуючих управлінських практик, тому ситуація зумовлює необхідність докорінного перегляду численних теорій і практик, відмови від застарілих моделей та формування сучасної парадигми державного управління й побудови на її основі управлінської системи, яка б відповідала викликам сьогодення та була спроможна ефективно функціонувати в умовах динамічності змін. Серед сучасних концепцій, що обґрунтують важливість конструктивної ролі громадян як повноправних політичних акторів у формуванні політики, вигідно виділяється теорія демократії участі, або партисипативної демократії (від англ. participate – брати участь), прихильники якої ведуть активний пошук каналів ефективного залучення громадян до процесу вироблення та прийняття державно-управлінських рішень поза межами електорального процесу.

Досвід демократично розвинутих країн засвідчує використання безліч публічно-правових інститутів, які забезпечують широке застосування різних форм участі населення в процесі прийняття управлінських рішень як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівнях. Додання цим інститутам особливого місця в системі організації публічної влади можна розцінювати як установку на розвиток і поступове поширення партисипативної демократії.

В США, Великобританії, Канаді Японії, Австралії, Бразилії одній з найбільш поширених технологій залучення громадян у процес вивчення проблеми, обговорення суспільно значущих питань, вироблення та прийняття колективних рішень для органів місцевого самоврядування або органів державної влади є громадські журі. В європейському варіанті були розроблені близькі за змістом технології «громадських конференцій».

Відбирається невелике число таких громадян – у кількості від 18 до 24 осіб, тому що практика роботи колегіальних органів показала, що ефективну роботу журі можуть забезпечити невеликі групи громадян. Зазвичай процес координує модератор. Група збирається на 4-5 днів для ретельного вивчення матеріалів, представлених експертами. Вони заслуховують думки авторитетних фахівців, які добре розбираються в обговорюваній темі, та представляють різні точки зору з

даного питання. Якість роботи журі в кінцевому підсумку визначається не кількістю голосів, поданих «за» чи «проти» будь-якого варіанту вирішення питання, а глибиною оволодіння проблеми. Учасники формують звіт або виносять вердикт, в який включають відповіді на основні питання, а також свої рекомендації з доопрацювання проекту.

Також технологія дорадчого голосування досягла великої популярності в США, на даний час його практикують вже майже 30 країн. Суть цієї технології полягає в тому, що громадяни, заохочені державними інституціями, знайомляться, дискутують і, поміркувавши, виражають свої преференції одному з варіантів розв'язання суспільної проблеми. Голосування відбувається після глибокого обговорення всіх «за» і «проти». Перелік справ, які можуть бути предметом такого способу обговорення, дуже широкий: розмір місцевих податків, розташування аеропорту тощо.

Процес демократичного обговорення та прийняття рішень, у якому звичайні люди вирішують, як розподілити частину бюджету міста, – це «бюджет участі» або «партисипативне бюджетування» (від. англ. *participatory budgeting*). Структура бюджету участі складається з трьох рівнів, в яких статті бюджету та плановані інвестиції визначаються в процесі обговорення та врахування вимог трьох основних учасників: населення, організованого за територіальною ознакою; населення, організованого за тематичною ознакою та адміністрації міста.

У багатьох аспектах модель участі місцевих громад у бюджетному процесі є цікавою для українських дослідників цієї проблематики та може бути з успіхом застосована у процесі реформування системи місцевого самоврядування в Україні. Сьогодні в Україні вплив громадян на місцевий бюджетний процес обмежується лише публічними слуханнями бюджету, які часто не надають можливостей для взаємодії громадян і місцевих представників. Це відбувається, в основному, через відсутність доступної та зрозумілої всім громадянам інформації про бюджетний процес і переконаності громадян у неможливості впливати на бюджетну політику.

На сьогоднішній день вітчизняна нормативно-правова база надає громадянам чимало механізмів та інструментів для реалізації свого права на участь в управлінні суспільними справами. Але існування чисельних правових колізій і суперечностей не дозволяє громадянам вповні використовувати свої конституційні права на участь у діяльності територіальної громади. Лише ефективна та належно сформована система форм, правил і процедур участі громадян у політиці дозволяє виховати «людину політичну», яка спроможна взяти на себе певний тягар відповідальності та партисипативної активності.

Використання зарубіжного досвіду з поєднанням вітчизняних практик набуває особливої актуальності в умовах оновлення політичної системи та державного управління сучасної України. Для успіху впровадження нових форм залучення громадян до державно-управлінського процесу в Україні необхідні, звичайно, кошти та більш досконале законодавство. Але основною запорукою успіху в цій сфері, передусім, є бажання співпрацювати обох зацікавлених сторін – громадян і влади, без участі яких подібна проблема не може бути вирішена.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАННЯМИ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ

Матвеев Р. О.

Юридичний факультет, Сумський національний аграрний університет

Запара С. І.

д.ю.н., доц., декан юридичного факультету, Сумський національний аграрний університет

Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ) є організаційною формою суб'єктів господарювання в Україні, виникнення якої пов'язано, насамперед, із питаннями реалізації права власності на житло, управління та обслуговування житла. ОСББ створюється в межах єдиного комплексу нерухомого майна, що включає земельні ділянки і розташовані на них житлові будинки і є при цьому одним із ефективних засобів захисту прав власника житла та організації управління багатоквартирними жилими будинками з різними власниками окремих приміщень.

За офіційною інформацією Державної служби статистики України на початок грудня 2013 року в Україні нараховувалося 16847 ОСББ, що становить 21,1% від загальної кількості багатопверхових будинків країни [1]. Загальнодержавною програмою реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009 – 2014 роки передбачено збільшення частки загальної площі багатоквартирного житлового фонду, що обслуговується ОСББ або іншими формами самоорганізації населення, до 70 % [2]. Таким чином, ОСББ є однією із перспективних форм організації управління багатоквартирним житловим фондом.

На сьогодні управління багатоквартирним житловим будинком може здійснюватися його співвласниками (безпосередньо або через статутні органи ОСББ) і професійним управителем, якого відповідно до ст. 12 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» [3] співвласники залучають на договірних засадах.

На практиці виникає ціла низка проблем, пов'язаних із недосконалим національним законодавством, особливостями його правореалізації. Серед причин повільного заснування ОСББ слід зазначити недосконалий механізм дієвого фінансового контролю діяльності ОСББ, низьку або повністю відсутню ініціативу мешканців будинку щодо формування самостійних органів управління, дефіцит інформації, необхідної для діяльності товариства. Якщо за статистичними даними понад 20% житлового фонду багатоквартирних будинків України передано ОСББ, то реально управління здійснює не більше 2-3% від цієї цифри. Зазначену тезу підтверджує інформація, надана Департаментом інфраструктури міста Сумської міської ради, відповідно до якої у м. Суми зараз нараховується 134 ОСББ, але з них лише 12 перебувають на власному балансі, а інші 122 перебувають на балансі комунальних підприємств, що свідчить лише про позитивну тенденцію створення ОСББ, але не про їх самостійне управління. Очевидно, небажання створених ОСББ самостійно себе утримувати пов'язано із незадовільним матеріально-технічним станом їх будинків, проблемами із фінансуванням ОСББ та складнощами, пов'язаними із організацією управління будинком.

У цьому контексті викликає інтерес досвід Литви, де функції і повноваження з управління спільним майном і прибудинковими територіями ОСББ передавалися місцевими органами влади спеціальним управляючим компаніям у разі, якщо

товариство самостійно не уклало такий договір та потребувало допомоги. Для прикладу, головним суб'єктом на ринку послуг з професійного управління житловою нерухомістю в Естонії є ЕКННЛ – Асоціація естонських спеціалістів з управління нерухомістю та утримання нерухомості, яка об'єднала фахівців цієї галузі [1, с. 33]. Приклади створення професійних організацій є і в Україні. Зокрема, у м. Суми функціонує відповідна професійна асоціація ОСББ «Халтуринська» (дотична за назвою ОСББ, розташованих на вул. Халтуринська), але за інформацією, наданою Департаментом інфраструктури міста Сумської міської ради, асоціація обслуговує лише інтереси двох будинків та повністю не поширює свою діяльність на всі ОСББ міста. Натомість існує потреба в активізації діяльності професійних організацій ОСББ.

Про труднощі, що виникають під час здійснення управлінських функцій, красномовно свідчить досвід діючого у м. Суми ОСББ «Кіровське», утвореного у грудні 2010 року в будинку, що здавався в експлуатацію. Так, засновниками ОСББ «Кіровське» стали, в основному, забудовники, які на той момент були власниками квартир у багатоквартирному будинку. Як виявилось, у подальшому наміру організувати фактичне управління вони не мали, а поспіхом створювали ОСББ, передусім, для введення будинку в експлуатацію, що поставило мешканців будинку перед низкою проблем.

Більшості проблем можна було уникнути, якщо б питання введення в експлуатацію багатопверхового будинку було детально регламентованим. На даний момент це питання передбачене у ст. 39 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та Постанові КМУ від 13 квітня 2011 року № 461 «Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів» [4], які передбачали «спрощену процедуру» прийняття будівельних об'єктів різної складності в експлуатацію. Зокрема, спрощена процедура введення об'єкта в експлуатацію не передбачає будь-якого узгодження з органами державної влади або місцевого самоврядування. Навіть Інспекція архітектурно-будівельного контролю (далі Інспекція) фактично не видає жодного дозвільного документа – вона лише проводить реєстрацію декларації про готовність об'єкта до експлуатації, оформленої самим замовником будівництва.

Однією із проблем, пов'язаних із організацією належних платежів мешканцями багатопверхового будинку, є неможливість ведення належного контролю за споживанням комунальних ресурсів. Зокрема, майже всі або частина лічильників розташовані у приміщенні власників квартир, що унеможлиблює здійснення повноцінного контролю з його обліком та обслуговуванням. Натомість, відповідно до зарубіжного досвіду, усі лічильники мають бути виведені за межі приватної власності та бути доступними для контролюючих органів. У разі несвоєчасної сплати за комунальні послуги розташування розподільчих точок доступу за межами приватного житла дозволяє відокремити споживача від загальної мережі і комунальні послуги не надаються. Такий підхід дисциплінує власників, які, отримуючи дохід, намагаються першочергово сплатити саме комунальні послуги. З огляду на наведене, доцільним видається внесення обов'язкової вимоги до ДБН В.2.2-15-2005. Житлові будинки. Основні положення від 01.01.2006 р. про необхідність передбачити лічильники та розподільчі пункти в місцях, доступних для зовнішнього контролю. Зокрема, п. 5.19. ДБН В.2.2-15-2005. «Квартирні водолічильники повинні встановлюватися в доступних для обслуговування місцях» слід доповнити фразою «що знаходяться поза межами

квартири в загальному користуванні співвласників багатопверхового будинку та є доступними для здійснення контролю відповідними органами. Квартирний водомірний вузол має проектуватися із запірною арматурою, що допускає перекриття водопостачання квартири в разі несвоєчасного розрахунку за надані комунальні послуги». Зазначене доповнення дозволило б організувати належний контроль за споживачами комунальних послуг та обмежувати їх використання лише для тих осіб, які не виконують взяті на себе зобов'язання.

В українських реаліях, з огляду на те, що стан житлово-комунального господарства не викликає оптимізму та потребує реформ, важливим є пошук сучасних управлінських інструментів для визначення обсягу можливостей комунальних господарств та пошуку розширення в кількісному та якісному вимірах діяльності самоврядних організацій. З огляду на проведені дослідження, доцільними видаються наступні рекомендації:

1. У разі встановлення факту бажання мешканців будинку створити ОСББ, але відсутності конкретної відповідальної особи для виконання функцій голови ОСББ, членів правління, здатних прийняти на себе управлінські функції, відповідні органи місцевого самоврядування повинні запропонувати альтернативні управлінські інституції, здатні на професійній основі управляти будинком. Для цього слід сприяти розвитку професійних асоціацій, об'єднань, здатних на платній основі взяти на себе ці повноваження.

2. Департамент інфраструктури міста відповідних міських рад може виступити із ініціативою щодо створення спеціалізованого видання, яке слугуватиме постійним джерелом інформування професійної громади про зміни у законодавстві, про позитивну практику управління житловим господарством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Проведення дослідження та підготовка пропозицій щодо врегулювання діяльності управителів спільного майна багатоквартирних будинків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/2101/Zvit_upraviteli.pdf

2. Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки [Електронний ресурс] : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1869-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1869-15>

3. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку [Електронний ресурс] : Закон України від 18 листопада 2012 р. № 2866-14. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>

4. Питання прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. №461. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/461-2011-p>

5. Бойко Т., Баришиніков М., Ровенський В. Порівняльне дослідження міжнародного досвіду нормативного врегулювання організації та діяльності кондомініумів / Т. Бойко, М. Баришиніков, В. Ровенський. – К. : Опора, 2009. – 90 с.

6. Гончаренко О.В. Окремі проблеми правового регулювання утворення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у новобудовах / О.В. Гончаренко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2012. - №4 (12). - С. 32-41.

ПРОВЕДЕННЯ СПІЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДИ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Мущинська Н. Ю

к.е.н., доц.кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

Таран Ю. І.

спеціальність «Менеджмент і адміністрування»,

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

Стратегічне планування розвитку території сьогодні розглядається як один із найбільш перспективних та ефективних механізмів реалізації довгострокової регіональної політики в умовах посилення самоорганізації територіальних громад різних рівнів.

Територіальна громада – це мешканці, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, які є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання мешканців кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Мета державної регіональної політики України на сучасному етапі розвитку – створити умови, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринкові.

В рамках Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» та за підтримки місцевої влади, мешканці сіл та малих міст України об'єдналися у місцеві організації громад (ОГ). Завдяки ОГ вони направляють власну колективну силу, мобілізують ресурси та вирішують спільні проблеми, спрямовуючи зусилля на покращення умов життя.

Процедура спільного оцінювання є одним із інструментів, який допомагає громаді досягти сталості, оскільки є певною критичною самооцінкою ОГ. Така самооцінка може допомогти виявити сильні та слабкі сторони організації та оцінити рівень розвитку організації в цілому та показати напрямки подальших дій.

Спільне оцінювання громадою своєї організації проводиться за допомогою анкетування усіх або більшості членів ОГ на спільному зібранні.

Оцінка організації громади за участю самої громади, або спільне оцінювання, є механізмом оцінки дієздатності організацій громад через оцінювання членами громади її керівництва, способу управління та якості послуг, наданих членам ОГ. Оцінювання здійснюється шляхом висловлення думки членами ОГ (індивідуально чи у групі) по ряду показників та виставлення балів відповідно до судження.

Спільне оцінювання здійснює психологічний вплив на образ мислення громадян. Людям притаманне прагнення до покращення власної ситуації, для досягнення якого вони мають зробити певні кроки. Аналогічну ситуацію спостерігаємо в громаді, члени якої прагнуть бачити свою організацію громади на високому рівні, для досягнення чого необхідно здійснити ряд заходів. Результати оцінювання показують реальний стан справ із розвитком ОГ, виділяють недоліки і спонукають членів ОГ до активних дій.

Крім того, одночасна оцінка роботи декількох організацій громад на території сільської/міської ради чи в районі дозволяє проводити порівняльний аналіз з метою виявлення тих ОГ (на території сільської / міської ради чи в районі),

які потребують особливої уваги для досягнення бажаного рівня повноважень громади та надання послуг.

Завдяки проведенню спільного оцінювання, громада навчається самоаналізу та поглиблює розуміння користі від ОГ серед членів громади, а також допомагає зрозуміти, як зробити діяльність ОГ ефективною.

Проведення спільного оцінювання є свідченням високо рівня розвитку ОГ і її прагнення до «цивілізованих» методів роботи. Для будь-якої донорської організації, з якою ОГ буде намагатися співпрацювати у подальшому, наявність практики і результатів оцінювання є безперечним показником високого рівня розвитку організації і сприятиме отриманню грантової допомоги.

БЕЗПЕКОВІ ЗАГРОЗИ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ : СУТЬ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ПОДОЛАННЯ

Паталах Д.

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Актуальність даної теми визначається тим, що на сьогодні державність України опинилась на грані свого існування, що обумовлено загрозою втрати територіальної цілісності у зв'язку з воєнною агресією з боку Росії, тотальною корупцією інститутів держави, критичною масою державного боргу (на межі дефолту) та бюджетного дефіциту, зростанням прірви між зубожінням населення України та олігархією. Тому міждисциплінарне дослідження проблем гарантування безпеки особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного та інформаційного характеру є для української державності актуальним і життєво важливим.

Узагальнення теорії безпекових загроз дозволяє зробити висновок, що в системі забезпечення національної безпеки провідну, системо утворюючу роль відіграють інститути держави, так як вони формують нормативно-правову базу в сфері забезпечення національної безпеки, приймають рішення щодо запобігання і нейтралізації загроз, виконання яких має обов'язковий характер. Проблеми національної безпеки знаходяться сьогодні у центрі уваги більшості цивілізованих країн світу, міждержавних утворень та громадських об'єднань. Причиною такої уваги стало саме глобальне середовище безпеки, яке сьогодні містить у собі велику кількість загроз і викликів найрізноманітнішого характеру.

Національна безпека може бути визначена в якості рівня захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз реального і потенційного характеру. Відповідний рівень забезпечення національних інтересів характеризується низкою показників у різних видах безпеки. Науковці виділяють 8 основних індикаторів національної безпеки: коефіцієнт депопуляції; коефіцієнт фінансування потреб національної оборони держави; рівень «тінізації» економіки; децильний коефіцієнт; відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %; витрати на науку та освіту; природоохоронні витрати; рівень злочинності (табл. 1).

Таблиця 1

Система індикаторів та граничних значень національної безпеки країни

№ п/п	Індикатори	Граничні значення
1.	Коефіцієнт депопуляції	Дорівнює 1
2.	Коефіцієнт фінансування потреб національної оборони держави	Не менше 2 % від ВВП
3.	Рівень «тінізації» економіки	Не більше 30 % ВВП
4.	Децильний коефіцієнт	Не повинен перевищувати 10-разовий показник
5.	Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	Не більше 60 % ВВП
6.	Витрати на науку та освіту	Не менше 8 % ВВП
7.	Природоохоронні витрати	Не менше 5 % ВВП
8.	Рівень злочинності	5-6 злочинів на 100 осіб упродовж року

*Джерело: Качинський А.Б. Щодо визначення індикаторів та граничних значень національної безпеки України / Державна політика забезпечення національної безпеки України : актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання: матеріали круглого столу (Київ, 19 лютого 2013 р.) / за ред. Г.П. Ситника, Л.М. Шипілової. – К. : НАДУ, 2013. – 215 с. – С. 41

Проаналізувавши основні показники національної безпеки, обраховані різними експертами та вченими, ми переконуємося, що більшість із них вже протягом значного періоду часу перевищують свої критичні порогові значення (табл. 2). Крім означених показників, рівень безпекових загроз опосередковано характеризують наступні індикатори: Індекс людського розвитку; Глобальний індекс миру; Глобальний індекс конкурентоспроможності; Індекс держав, що зазнали поразки; Індекс сприйняття корупції; Глобальний індекс інновацій; Індекс свободи ведення бізнесу тощо. Проведений аналіз цих індексів дає підстави стверджувати про згубний вплив державного управління на розвиток бізнесу та залучення інвестицій, регресуючі процеси у якості надання освітніх послуг та рівня розвитку науки, незначне використання передових інноваційних розробок у виробництві, незахищеність майнових та інтелектуальних прав власності, відтік висококваліфікованих кадрів.

Таблиця 2

Динаміка основних індикаторів національної безпеки України (2009-2013

рр.)

Показники Роки	Коефіцієнт депопуляції	Частка фінансування оборони, % до ВВП	Рівень "тінізації" економіки, % до ВВП	Децильний коефіцієнт	Рівень державного боргу, % до ВВП	Витрати на науку та освіту, % до ВВП	Витрати на екологію, % до ВВП	Рівень злочинності, кількість злочинів на 100 осіб протягом року
2009	1,379	1,11	46,00	4,0	34,80	7,31	0,104	0,953
2010	1,403	0,95	45,00	4,0	39,90	7,12	0,108	1,099
2011	1,322	0,98	44,10	3,8	36,30	6,39	0,198	1,136
2012	1,273	1,05	45,00	3,6	36,80	6,96	0,283	0,980

2013	1,315	2,69	45,00	3,5	41,40	7,25	0,38	1,15
-------------	-------	------	-------	-----	-------	------	------	------

*Джерело : створено автором на основі даних Державної служби статистики

На сучасному етапі дуже гостро питання термінового та оперативного подолання виявлених загроз державності України через:

- збереження територіальної цілісності та незалежності;
- знищення корупції або ж зведення до мінімально можливого рівня;
- реалізація економічних реформ (наслідки: виведення значної частини економіки з тіні, збільшення надходжень до бюджету, стабілізація валютного курсу та платіжного балансу, зниження боргового тягаря тощо). Між цими трьома складовими існує прямий і зворотній зв'язок – без збереження територіальної цілісності та незалежності відпадає потреба у двох наступних діях. Зворотній зв'язок залежить від ефективності проведених економічних реформ та досягнення запланованих результатів

Сьогодні в Україні вирішуються доленосні питання – збереження незалежності, територіальної цілісності держави та забезпечення її європейського майбутнього. На мій погляд, захист державності України залежить від усвідомлення кожним із нас того, що ми є Українцями, і для того, щоб щось змінилося на краще, потрібно сподіватися не на обрану нами владу, а починати зміни кожного із себе. Не зважаючи на тяжкі часи, що зараз переживає Україна, головним нашим здобутком стало підвищення патріотичного духу українського народу, його відповідальності, мужності та сміливості на захист своєї Батьківщини. Це дає шанс Україні не лише на подолання військової загрози, а також на проведення інших важливих змін, до яких ми вже готові.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Плужниченко Д. О.

*факультет пожежної безпеки, Національний університет цивільного захисту
України*

Шведун В. О.

к.е.н., Національний університет цивільного захисту України

Протягом перетворення України в державу, що спрямована на розвиток демократичних, соціальних, правових відносин, провідним інструментом, що здійснює організуючий вплив на суспільство, є державне управління рекламною діяльністю. Зростання значимості рекламної діяльності, її впливу на процеси розвитку економіки та соціально-культурних відносин викликають відповідну потребу в створенні таких механізмів державного управління рекламною діяльністю, які б дозволили якісно та раціонально здійснювати державний вплив на вказану сферу. Все це свідчить про актуальність обраної теми роботи.

Аналіз вітчизняних та закордонних джерел підтверджує, що питання рекламної діяльності в Україні підлягали дослідженню авторами, які мають відношення до різних наукових галузей, зокрема: А.М. Гринько-Гузевська [2], О.С. Демидова [2], Є.В. Ромат [4] та ін. Проте, відкритими залишаються проблеми якісної реалізації державного управління рекламною діяльністю в Україні з точки зору гармонізації інтересів держави й суспільства. Для цього необхідно здійснити комплексне дослідження особливостей вітчизняного державного управління рекламною діяльністю, яке полягає в поглибленому аналізі його загальної сутності, а також нормативно-правового та організаційного забезпечення.

Аналізуючи загальну сутність державного управління рекламною діяльністю, по-перше необхідно розглянути визначення “рекламна діяльність”. В цілому наукова література не містить єдиної точки зору стосовно змісту цього поняття. Якщо розглядати її з позицій управлінського підходу, то доцільно здійснити розподіл на декілька класифікаційних груп: відповідно до об’єкту та предмету діяльності; відповідно до змісту діяльності; відповідно до напрямку та характеру результату діяльності [4, с. 15].

Деякі автори пропонують виділення підсистем (блоків) управлінських принципів в рекламній діяльності: загальносистемного, організаційно-технологічного й локального типів. Вчений О.С. Демидова розділяє рекламні принципи на такі блоки: загально-правового характеру (законність, точність, вірогідність); економіко-правового характеру (принцип сумлінної конкуренції в рекламі); спеціального характеру (принцип використання форм і засобів, які не наносять споживачеві реклами шкоди та не підривають його довіру до реклами [3].

Що стосується сутності державного управління рекламною діяльністю, то вона реалізується через загальні функції державного управління, до яких традиційно відносяться такі: прогнозування, планування, організація, регулювання, контроль. Існує і ряд специфічних функцій: мотивація, координація, кадрове забезпечення. Наведені функції виходять з теорії менеджменту [2, с. 106–110].

Далі необхідно проаналізувати нормативно-правове забезпечення державного управління рекламною діяльністю. Якщо здійснити умовний поділ усієї нормативно-правової бази регулювання рекламної діяльності в Україні на дві групи, як пропонується в науковій літературі, то до першої групи слід віднести так звані “акти універсальної спрямованості”, які орієнтовані на загальне регулювання підприємницької діяльності, різновидом якої, відповідно, є і реклама. Другу групу нормативно-правових актів держави складають ті, що безпосередньо стосуються регулювання рекламної діяльності в Україні [4, с. 195–207].

Якщо розглядати організаційне забезпечення державного управління рекламною діяльністю в Україні, то слід зазначити, що воно представлено системою органів державної влади, які визначає провідний законодавчий акт держави в цій сфері, а саме Закон України «Про рекламу», введений в дію постановою Верховної Ради (ВР) № 271/96-ВР від 03.07.96 р. Відповідно до п. 1 ст. 26 «Контроль за дотриманням законодавства про рекламу» цього Закону із останніми змінами і доповненнями від 05.06.2014 р., повноваження контролю за діяльністю в сфері реклами покладаються на визначені органи центральної виконавчої влади, а саме на: «центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів; Антимонопольний комітет України; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику; Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах будівництва, архітектури; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про зайнятість населення» [1].

Крім зазначених вище центральних органів виконавчої влади слід згадати і ряд державних органів, які опосередковано контролюють рекламну діяльність: Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва (Держкомпідприємство України), Державна податкова адміністрація України,

Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України (МВС України) та ін.

Також слід прийняти до уваги особливості функціонування Ради з питань координації діяльності в галузі реклами при Кабінеті Міністрів України, необхідність створення якої була зазначена в п. 3 ст. 26 Закону України «Про рекламу».

Стосовно державного управління рекламною діяльністю на рівні регіональних і місцевих органів виконавчої влади слід зазначити, що вони вирішують наступні питання: врегулювання відносин, що стосуються розміщення й експлуатації засобів зовнішньої реклами на території, що підпорядковується органам місцевого самоврядування; видача дозволів на використання в рекламних оголошеннях місцевої символіки.

Державне управління рекламною діяльністю України також здійснюється і судовою владою, яка містить три складові: судові органи, орієнтовані на вирішення правотворчих конфліктів (Конституційний Суд України); судові органи, спрямовані на регулювання в сфері підприємницької діяльності (система господарських (в минулому – арбітражних) судів України); судові органи, діяльність яких стосується регулювання правових відносин громадян між собою та з організаціями або управлінськими органами (система загальних судів, які підпорядковуються Верховному Суду України) [2, с. 55–59].

Однак навіть розвинена система органів державної та судової влади не мають можливості в повній мірі забезпечувати дотримання рекламного законодавства. Виходячи з цього, держава має зацікавленість в делегуванні частини управлінських функцій в сфері рекламної діяльності саморегулювальним організаціям. Проте, для наявності сприятливих умов щодо створення ефективної системи саморегулювання рекламної діяльності необхідна підтримка органів державної влади на центральному, регіональному і місцевому рівнях.

Якщо підвести підсумок аналізу державного управління рекламною діяльністю в Україні, то слід зазначити, що воно не є остаточно сформованим виходячи з того, що його нормативно-правове забезпечення є надто неупорядкованим та має багато суперечностей, а організаційне забезпечення є складним, розгалуженим і систематично трансформується. Відповідно, спостерігається відсутність сталого механізму їх взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про рекламу [Електронний ресурс] : Закон України від 03.07.96 р. № 271/96-ВР – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960270.html.
2. Гринько-Гузевська А.М. Правове регулювання рекламної діяльності : принципи та їх реалізація / А. М. Гринько-Гузевська // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2006. – № 2. – с. 106–110.
3. Демидова О.С. Засади державного управління рекламною діяльністю в Україні [Електронний ресурс] / О.С. Демидова // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2011. – № 935. Економічна серія. – Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/6842>.
4. Ромат Є.В. Трансформація моделі державного управління рекламною діяльністю в перехідних умовах : монографія / Є.В. Ромат. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 380 с.

СТАН МОСТІВ І ПРОЦЕС ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Шановалова В.

Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова

Питання місцевого розвитку завжди гостро стояли в Україні. Органи місцевого самоврядування кожного дня розглядають проблеми першочергового значення для комфортної життєдіяльності населеного пункту і за переліками важливих питань часто не вистачає уваги сферам міського благоустрою – озелененню, дорожньо-мостовому господарству і зовнішньому міському освітленню.

Актуальність даної теми полягає у приверненні уваги громадськості і органів місцевого самоврядування до питань необхідності більш ефективного і комплексного використання міських територій і міських споруд задля забезпечення їх сталого розвитку.

Метою роботи є дослідження стану мостів і процесу їх використання та розробка пропозицій щодо застосування комплексного підходу до їх функціонування. Забезпечити реалізацію цих заходів мають органи місцевого самоврядування, розробивши необхідні програмні документи.

Мости - складна технічна система, цільового призначення, яка повинна забезпечити: безперервне, зручний і безпечний рух транспортних потоків з визначеними на перспективу характеристиками транспортних засобів та інтенсивністю руху; задані на перспективу параметри функціонування; збереження архітектурно-художнього образу; збереження навколишнього середовища.

Мости є елементами техногенного ландшафту міст і повинні забезпечувати людині не тільки безпеку і комфортність пересування, але й підтримувати екологічний каркас територій. Вони мають стати активним елементом міської інфраструктури, їх необхідно розглядати як комплексні елементи благоустрою – відповідно озеленити і оздобити освітленням, забезпечити мінімальне потрапляння змету і інших забруднюючих речовин до річок і інших природних об'єктів.

Враховуючи також щільність забудови міст України та їх недостатнє озеленення, за допомогою контейнерного і вертикального озеленення мостів можна оптимізувати витрати і не займати додаткової території. Це не тільки надасть містам більшої естетичної привабливості, але дозволить більш ефективно використовувати бюджетні кошти.

Пропонується при проведенні ремонту мостів, укріплювати їх для розташування на них контейнерів з зеленими насадженнями чи кріплень для витких рослин.

В міських програмах розвитку сфери озеленення, дорожнього господарства і зовнішнього міського освітлення мають бути перехресні проекти. Цими проектами має стати реконструкція мостів, особливо пішохідних.

Органи місцевого самоврядування міст мають потурбуватися про розробку програм комплексного використання мостів.

Тільки завдяки дотриманню всіх заходів спрямованих на збереження природного середовища і оптимізації використання об'єктів міської інфраструктури можливе досягнення сталого соціально-економічного і еколого-економічного розвитку території. Мости у даному процесі мають відігравати більш значущу роль, ніж зараз.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Шкрумада Б. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Резнік О. М.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Події, які відбулися на території України протягом останнього року значною мірою похитнули не лише основоположні міжнародні засади та принципи щодо державотворення, незалежності держав та недоторканості кордонів, що склалися після Другої світової війни, але й нівелювали загальнодержавні засади, які безпосередньо передбачені Конституцією України. На сьогоднішній день дуже важко говорити про непорушність конституційних вимог щодо суверенності і незалежності (ст. 1, 2), цілісності і недоторканості (ст. 2), незаконності узурпації державної влади (ст. 5), а також створення збройних формувань, не передбачених законом (ст. 17) [1].

Фактична зміна територіального устрою України, а також ведення активної збройної боротьби на деяких її територіях призвели до необхідності правового врегулювання цілої низки питань щодо адміністративно-правового статусу окремих територій, громадянства, правового статусу внутрішньо переміщених осіб, здійснення правосуддя, місцевого самоврядування а також ведення господарської діяльності на окупованих територіях України. На виконання цих завдань було прийнято цілу низку НПА, як то:

- Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 року;
- Закон України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» від 12.08.2014 року;
- Закон України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» від 12.08.2014 року;
- Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02.09.2014 року;
- Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» від 16.09.2014 року;
- підзаконні нормативно-правові акти, прийняті різними міністерствами та відомствами на основі зазначених законів.

Особливо важливого значення в контексті порушеного питання набуває саме складність визначення правового статусу та режиму територій, де на сьогоднішній день проводиться антитерористична операція.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» антитерористична операція – це комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [2].

Норма статті 1 цього ж Закону визначає, що режим у районі проведення антитерористичної операції – це особливий порядок, який може вводитися в районі проведення антитерористичної операції на час її проведення і передбачати надання

суб'єктам боротьби з тероризмом визначених цим Законом спеціальних повноважень, необхідних для звільнення заручників, забезпечення безпеки і здоров'я громадян, які опинилися в районі проведення антитерористичної операції, нормального функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій.

Згідно статті 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» правовий режим у районі проведення антитерористичної операції передбачає можливість:

- організації спеціального порядку щодо створення патрульної охоронної служби та встановлення оточення;
- ведення тимчасових обмежень прав і свобод громадян;
- організації превентивного затримання осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад 72 години, але не більше ніж на 30 діб;
- повне або часткове припинення роботи підприємств, установ та організацій [2].

Необхідно зазначити, що введення особливого режиму в районі проведення антитерористичної операції представляє собою оперативну реакцію на події, що викликали необхідність застосування надзвичайних заходів щодо стабілізації ситуації, охорони життя та здоров'я громадян, забезпечення громадського порядку та безпеки, відновлення порушеного конституційно-правового статусу окремих територій України.

Згідно з чинним законодавством система цивільного захисту може функціонувати в кількох режимах: повсякденної діяльності, підвищеної готовності, надзвичайної ситуації, надзвичайного стану та воєнного стану. Отже, для правильного застосування тих чи інших норм чинного законодавства необхідно чітко визначити, якому режиму функціонування відповідає обстановка, що склалася в зоні проведення антитерористичної операції [5].

Аналізуючи повідомлення та офіційну інформацію, надану органами державної влади, можна стверджувати, що зона проведення антитерористичної операції повністю відповідає ознакам надзвичайного стану. Такий висновок можна зробити з визначення надзвичайного стану, яке наведене у статті 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану». Отже, надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Актуальними на сьогоднішній день підставами для встановлення правового режиму надзвичайного стану, що передбачені статтею 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» є:

- здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;
- спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;
- масового переходу державного кордону з території суміжних держав;
- необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади [3].

Таким чином, можна стверджувати, що території, на яких сьогодні відбувається проведення антитерористичної операції де-факто є територіями надзвичайного стану. Однак, надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню ВРУ протягом двох днів з моменту звернення Президента України. На сьогодні не було прийнято відповідного нормативно-правового акту про введення надзвичайного стану на територіях, де проводиться антитерористична операція, тому застосовувати норми відповідного закону для діяльності сил, в тому числі й цивільного захисту, в зоні проведення антитерористичної операції неможливо. Проте, виходячи з режимів функціонування сил цивільного захисту, визначених у Постанові КМУ «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» [4], вважаємо за доцільне застосовувати до цих територій поняття «надзвичайна ситуація»

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – № 30. – Ст. 141.
2. Про боротьбу з тероризмом [Електронний ресурс] : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.
3. Про правовий режим надзвичайного стану [Електронний ресурс] : Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.
4. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11-2014-п. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.
5. Кодекс Цивільного Захисту України від 2 жовтня 2012 року // ВВР, 2014 р. – № 5403-VI.

СЕКЦІЯ 3

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ДОЗВІЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Александровська О. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Бурбика М. М.

д.ю.н., завідувач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

В час розбудови незалежної демократичної правової держави та розвитку правового суспільства відбувається зміна поглядів на ряд правових явищ, до яких належить, в тому числі і адміністративний процес. Для формування сучасних науково-методологічних і правових засад реформування на адміністративній арені необхідні відповідні наукові дослідження широкого кола питань, які охоплюють проблематику адміністративного процесу взагалі та дозвільного провадження – однієї з його складових, зокрема.

Втілення призначення управлінсько-регулятивної діяльності визначається в наданні дозволів та ліцензій, регламентації тих чи інших видів діяльності, а також забороні певних видів діяльності. Держава реалізує свої функції органу впровадження соціального порядку і гарантування певних рамок свободи, певного режиму примусу і контролю.

Проте, на нинішній час, правовідносини з владою у сфері отримання дозволу залишається суттєвою перешкодою для ряду осіб, які намагаються реалізувати своє право. Адже, дозвільній системі України притаманна заангажованість, надмірна складність механізмів отримання дозволів та встановлення тривалих строків розгляду поданих документів.

Таким чином, глибоке дослідження проблем дозвільного провадження в адміністративному процесі набуває свого змісту та актуальності.

Для правильного визначення місця дозвільного провадження необхідно, передусім, з'ясувати зміст таких категорій, як «адміністративний процес», «адміністративна процедура», «адміністративне провадження» та їх співвідношення.

Численні дискусії науковців розгортаються щодо розуміння адміністративного процесу. Більшість вітчизняних фахівців дотримуються так званої управлінської концепції, відповідно до якої адміністративний процес розглядається як врегульований адміністративно-процесуальними нормами порядок здійснення суб'єктами адміністративного права виконавчої влади та вирішення індивідуальних адміністративних справ відповідними органами, їх посадовими особами, а також спорів, що виникають між органами виконавчої влади та іншими суб'єктами адміністративно-правових відносин [1, с. 99].

Попри розповсюдженість таких підходів, найобґрунтованішим здається підхід В.П. Тимощука, який під адміністративним процесом розуміє лише судові рішення адміністративно-правових спорів. У сфері права поняття процесу нерозривно пов'язано з вирішенням спору, а при реалізації компетенції державного

органу спір відсутній. За відсутності спору державний орган діє не в рамках юридичного процесу, а в рамках процедури його функціонування. Наявність адміністративно-процесуальних відносин можлива лише у випадку тристороннього характеру відносин: дві сторони і арбітр [4, с. 43].

Такий підхід також поділяє і законодавець. Це простежується завдяки вжитій ним термінології у Кодексі адміністративного судочинства України, відповідно до якого адміністративний процесом вважаються правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства (ст. 3) [2].

Під дозвільним провадженням, за визначенням дослідника дозвільної системи Лихачова С.В. розуміється особливий вид адміністративного провадження, сукупність послідовних дій, врегульованих адміністративно-процесуальними нормами, які забезпечують певний порядок реалізації дозвільної політики, відповідної конституційним положенням щодо напрямків державного будівництва [4, с. 33].

Дозвільне провадження належить до виду проваджень з надання адміністративних послуг. Залежно від суб'єктно-об'єктного складу дозвільних відносин, а також кінцевої мети видачі дозволів у дозвільному провадженні умовно можна виділити два види: реєстраційно-ліцензійне і установчо-дозвільне провадження.

Норми права, які регулюють здійснення дозвільного провадження, утворюють певний правовий інститут, оскільки вони об'єднанні єдиним предметом регулювання, мають єдину мету - закріпити порядок функціонування об'єктів реєстраційно-дозвільної системи, тобто встановити певні загальнообов'язкові правила її здійснення.

Характерними ознаками дозвільного провадження є:

- 1) сукупність дій, що здійснюються адміністративним органом;
- 2) обов'язкова послідовність вчинення таких дій.
- 3) усі вчинені дії стосуються вирішення питання про забезпечення реалізації права осіб на виконання певних дій або зайняття певними видами діяльності;
- 4) результатом такого провадження є отримання особою-заявником документа дозвільного характеру або відмови у видачі такого документа, у випадках, передбачених законодавством.

З метою належного розвитку та успішної реорганізації дозвільного провадження пропонуємо наступне:

Потребують уточнення норми Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», зокрема, щодо визначення переліку видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню. На нашу думку, в Законі має бути визнана ліцензійною також діяльність щодо розроблення зброї та боєприпасів, освітня діяльність, яка здійснюється поза навчальними закладами, будь-яка фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність, в тому числі з підготовки спортсменів до змагань з усіх видів спорту, а не тільки «визнаних в Україні».

В аналізі проблем адміністративної відповідальності за порушення правил дозвільного провадження особливого змісту набуває питання включення до кола її суб'єктів юридичних осіб - адже об'єктом державного регулюючого впливу у цьому разі дуже часто є саме вони - суб'єкти господарювання, об'єднання громадян тощо.

Потрібним було би запровадження адміністративної відповідальності для суб'єктів дозвільного провадження, тобто органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, адже в наш час вони практично

ніякої відповідальності в разі порушення правил цього провадження не несуть. Забезпечено належне виконання своїх обов'язків лише однією стороною дозвільних відносин, а саме - стороною, яка одержує (чи має одержати) відповідний дозвіл.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адміністративне право України : основні поняття : навч. посіб. / І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, Н.І. Золотарьова. - К., 2005. – 732 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України - 2005. - № 35-36, № 37. - Ст. 446.
3. Лихачов С.В. Дозвільне провадження в адміністративному процесі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лихачов С.В. – Х., 2001. – 153 с.
4. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. / С.Г. Стеценко. - К. : Атіка, 2007. – 624 с.

ПЕРСПЕКТИВЫ НОВЕЛЛИЗАЦИИ МОДЕЛИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Андріяшко М. В.

*к.ю.н., доц., факультет економіки і права,
Барановичский государственный университет,
г. Барановичи, Республика Беларусь*

В соответствии с данными Национального статистического комитета Республики Беларусь, численность населения Республики Беларусь по состоянию на 1 января 2015 г. составила 9 481 тысяч человек [1]. При этом в 2014 году родилось 118 697 человек, умерло – 121 601 человек [1].

Численность инвалидов трех групп с учетом детей-инвалидов до 18 лет, состоящих на учете в органах по труду, занятости и социальной защите, по состоянию на 1 августа 2013 г. составила 528 568 человек [2]. Доля указанной группы граждан составила 5,6 % от общей численности населения. Другие значения наблюдаются при оценке смертности среди граждан Республики Беларусь: 126 531 человек умерло в 2012 г., при этом 17 920 человек умерло от симптомов, признаков и отклонений от нормы, выявленных при клинических и лабораторных исследованиях после наступления смерти или 14 % от общего числа умерших [3, с. 302], что по количественному показателю соответствует второму месту среди всех причин наступления смерти. Самым высоким в 2012 г. был удельный вес умерших от болезней системы кровообращения – 66 543 или 52,6 % от общего числа умерших.

Учитывая указанное, особый интерес представляет исследование организационно-правовых форм оказания медицинской помощи и других возможностей, направленных на реализацию права граждан на охрану здоровья.

Согласно части первой ст. 45 Конституции Республики Беларусь, гражданам Республики Беларусь гарантируется право на охрану здоровья, включая бесплатное лечение в государственных учреждениях здравоохранения [4]. Государство создает условия доступного медицинского обслуживания.

В соответствии со ст. 3 Закона Республики Беларусь от 18 июня 1993 г. № 2435-ХІІ «О здравоохранении» (далее – Закон о здравоохранении) [5], обеспечение доступности медицинского обслуживания, в том числе лекарственного обеспечения,

является одним из основных принципов государственной политики Республики Беларусь в области здравоохранения.

Обеспечение права граждан Республики Беларусь на доступное медицинское обслуживание осуществляется посредством предоставления бесплатной медицинской помощи на основании государственных минимальных социальных стандартов в области здравоохранения в государственных учреждениях здравоохранения.

Гарантируя реализацию права на охрану здоровья через бесплатное лечение в государственных учреждениях здравоохранения, государство не исключает возможность реализации этого права на условиях возмездности. В частности, согласно ст. 15 Закона о здравоохранении медицинские услуги сверх установленного государством гарантированного объема бесплатной медицинской помощи являются дополнительными и оказываются государственными учреждениями здравоохранения на платной основе в порядке, установленном Советом Министров Республики Беларусь [5].

Под гарантированным объемом бесплатной медицинской помощи следует понимать строго регламентированный перечень основных видов услуг по оказанию стационарной, амбулаторно-поликлинической и скорой медицинской помощи, осуществляемых государственными организациями здравоохранения бесплатно. Учитывая указанное, становится очевидным, что не в каждом случае потребность гражданина в оказании медицинской помощи будет удовлетворена на безвозмездных условиях.

Согласно приложению к постановлению Совета Министров Республики Беларусь от 18 июля 2002 г. № 963 «О государственных минимальных социальных стандартах в области здравоохранения» (далее – постановление № 963) [6], бесплатно осуществляемые государственными организациями здравоохранения услуги подразделены на основные виды медицинской помощи: 1) первичная медико-санитарная помощь (профилактические и диагностические мероприятия); 2) скорая медицинская помощь (травмы; внезапные обострения; неотложные состояния); 3) стационарная помощь (плановые хирургические вмешательства; острые хронические обострения). Интерес представляет то, что законодатель одновременно оперирует понятиями «бесплатное осуществление», «услуги», «медицинская помощь».

Закрепление видов предоставляемой бесплатно медицинской помощи в виде закрытого перечня позволяет сделать вывод о том, что удовлетворению подлежит не каждая потребность гражданина в сфере охраны здоровья. Граждане могут нуждаться в предоставлении других видов медицинских услуг, оказание которых на безвозмездных условиях не предусматривается законодательством. Кроме того, в соответствии с п. 1.5 постановления № 963 государственные минимальные социальные стандарты в области здравоохранения пересматриваются не реже одного раза в пять лет [6], поэтому не исключается возможность ротации бесплатно предоставляемых услуг, их включение в перечень платных услуг, и обратные действия.

Обращаясь к перечню платных медицинских услуг, утвержденному постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 10 февраля 2009 г. № 182 «Об оказании платных медицинских услуг государственными учреждениями здравоохранения» (далее – постановление № 182) [7], следует отметить, что в отличие от основных видов услуг по оказанию медицинской помощи,

осуществляемых государственными организациями здравоохранения бесплатно, перечень которых утвержден постановлением о государственных минимальных социальных стандартах [6], указание на платное предоставление медицинской помощи встречается фрагментарно и косвенно. Преимущественно применяется термин «услуга», что вызывает необходимость ее оценки, формирования стоимости оказываемой услуги и т.д.

Вместе с тем, отдельные услуги, предоставляемые возмездно на основании постановления № 182, являются социально значимыми. Например, отдельные услуги по акушерству и гинекологии, коррекция зрения, протезирование ушной раковины, протезирование глаза, устранение дефектов наружного носа, другие. Однако оказываться такие услуги будут на условиях возмездности, равно как и отдельные виды хирургических операций, возможность осуществления которых есть лишь за рубежом.

Учитывая указанное, представляется целесообразной разработка перспективной модели дополнительного финансирования системы здравоохранения Республики Беларусь путем создания при Министерстве здравоохранения Республики Беларусь Фонда медицинского обеспечения (далее – Фонд). Целью создания Фонда является предоставление занятым физическим лицам, постоянно проживающим на территории Республики Беларусь, возможности участвовать в совокупности: 1) в формировании собственных целевых ресурсов и средств на покрытие расходов по медицинскому обеспечению (медицинское обследование, лечение, оздоровление); 2) в развитии системы здравоохранения, путем аккумулирования ежемесячных обязательных отчислений из заработной платы плательщика и (или) добровольных отчислений из заработной платы плательщика на медицинское обеспечение в Фонд для финансирования сферы здравоохранения.

ЛИТЕРАТУРА:

1. О демографической ситуации в 2014 году : Официальный сайт Нац. статистического комитета Респ. Беларусь. – 1998 – 2015 [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа : http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasl-statistiki/naselenie/demografiya_2/operativnaya-informatsiya_1/o-demograficheskoi-situatsii-v-2014-godu/. – Дата доступа : 15.03.2015.

2. Численность инвалидов, состоящих на учете в органах по труду, занятости и социальной защите, по состоянию за август 2013 года // Министерство труда и социальной защиты Республики Беларусь. – 2015. – Режим доступа : <http://mintrud.gov.by/ru/chislinv>. – Дата доступа : 17.04.2015.

3. Демографический ежегодник Республики Беларусь : статистический сборник // Национальный статистический комитет Респ. Беларусь. – Минск, 2013. – 304 с.

4. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изм. и доп., принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2005. – 48 с.

5. О здравоохранении : Закон Респ. Беларусь, 18 июня 1993 г., № 2435-XII ; в ред. Закона Респ. Беларусь от 10 июля 2012 г. // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. – 26.07.2012. – 2/1978.

6. О государственных минимальных социальных стандартах в области здравоохранения : постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 18 июля 2002 г., № 963 ; в ред. постановления Совета Министров Респ. Беларусь от 18 июня 2012 г. // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2012. – № 71. – 5/35856.

7. Об оказании платных медицинских услуг государственными учреждениями здравоохранения : постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 10 февр. 2009 г., № 182 ; в ред. постановления Совета Министров Респ. Беларусь, 18 окт. 2012 г., № 947 // Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь. – 27.10.2012. – 5/36384.

ІСТОРІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ : ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Байдак А. Ю.

аспірант кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Із прийняттям у 1990 році Декларації про державний суверенітет в історії нашої країни почалась нова епоха, ознаменована перетворенням України у самостійну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу. Нормативне закріплення цих історичних досягнень відбулось 28 червня 1996 року у Конституції України – акті вищої юридичної сили. Цінність Конституції виявляється, насамперед, у проголошеному принципі верховенства права (ст. 8), що означає пріоритет права по відношенню до держави, її політики, економіки, культури, інших інститутів (основ). Визнання примату права обумовило створення та розвиток в Україні якісно нової системи органів нагляду і контролю за законністю, провідне місце серед яких посідає прокуратура [1, с. 5].

Доконституційний етап правозахисної діяльності української прокуратури розпочався 4 вересня 1991 року з припиненням повноважень прокуратури УРСР та призначенням В.І. Шишкіна першим Генеральним прокурором незалежної України. У цей період найбільш видатними подіями, які справили вплив на подальший розвиток правозахисної діяльності української прокуратури, було прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.91 р. №1789-ХІІ, Концепції судово-правової реформи, схваленої Верховною Радою України та затвердженої відповідною Постановою від 28.04.92 р., а також вступ України до Ради Європи, який змусив державу взяти зобов'язання щодо реформування органів прокуратури [2, с. 150].

Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року разом з іншими законодавчими актами відповідного періоду проголошення незалежності України, що розпочали принципово новий період в історії державотворення, сприяв активному розвитку службово-трудових відносин. Він виявився «старожилом» у порівнянні з багатьма іншими законодавчими актами, які приймалися у новій редакції по декілька разів. Щоправда, до нього вносилися і зміни, і доповнення, досить важливі за суттю, але такі, що не зачіпали концептуальних підходів до вирішення питань організації та діяльності прокуратури. Проте більшість закордонних експертів вважали даний закон пережитком радянського минулого, зокрема підставою для цього було існування функції загального нагляду за додержанням законів, яка по суті давала прокуратурі всеохоплюючі можливості при здійсненні перевірок органів державної влади, підприємств незалежно від типу власності, установ, організацій.

Післяконституційний етап розпочався 28 червня 1996 р. з прийняттям Конституції України, у відповідності до якої були сформовані основоположні правові засади діяльності прокуратури як державного органу та вперше на конституційному рівні визначено її функції.

Відповідно до ст. 121 Конституції України прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються підтримання державного обвинувачення в суді, представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом, нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [4].

Пункт 9 Перехідних положень Основного Закону держави на невизначений час відстрочив діяльність органів прокуратури щодо захисту прав громадян та інтересів держави поза кримінально-правовою сферою, тобто продовжив функцію здійснення загального нагляду за додержанням та застосуванням законів, тим самим ініціював дискусії та породив суперечності між Україною та Радою Європи стосовно доцільності існування зазначеної функції як елемента правозахисного потенціалу прокуратури.

Орієнтація на європейські цінності та стандарти в усіх сферах суспільного життя ініціюють процес адаптації національних правових інститутів до норм Європейського співтовариства. На сьогодні як суспільством, так і самою професійною прокурорською корпорацією чітко усвідомлюється необхідність подальшого реформування та переходу до моделі прокуратури, яка має природно інтегруватися в існуючі правові механізми та сприйматися суспільством як вкрай необхідна та ефективна [3, с. 45]. Саме тому 14 жовтня 2014 року Верховною Радою України нарешті було прийнято новий закон «Про прокуратуру», який був схвалений Венеціанською Комісією та має створити якісно нову систему органів прокуратури України відповідно до стандартів Європейських країн.

Новий закон запровадив низку концептуальних чи важливих нововведень і розглянув багато питань, піднятих у Спільному висновку і в попередніх висновках Венеціанської комісії, а також в коментарях, наданих експертами Ради Європи. Стосовно обмеження функцій прокуратури, найбільш значною зміною стало те, що Закон скасував функцію загального нагляду і не містить у статті 2 жодної згадки про нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. Ця остання функція згідно з перехідними положеннями виконується виключно шляхом представництва інтересів громадян чи держави в суді.

Крім того, закон встановлює набір організаційних, процедурних та інших інструментів, призначених для забезпечення принципу незалежності окремих прокурорів і прокуратури в цілому, хоча й залишає деякі можливості для їх подальшого зміцнення і вдосконалення. До них відносяться більш згуртовані та значущі органи самоврядування, чітке окреслення управлінських та організаційних повноважень Генерального прокурора України і керівників органів прокуратури, відмежування цих повноважень від процесуальних повноважень та засобів законного здійснення процесуальних ієрархічних прерогатив, а також покращена структура, яка підтримує внутрішню (індивідуальну) незалежність прокурорів.

Закон передбачає інстування більш ефективної, чіткої і передбачуваної системи дисциплінарної відповідальності, яка включатиме в себе право призупиняти діяльність прокурора, який очікує результатів дисциплінарного провадження, а також до завершення судового розгляду адміністративних

корупційних правопорушень. Більше того, відсутність будь-якого положення про те, що члени Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів мають статус прокурорів, відряджених до неї, підсилює їх відокремленість від осіб, яких вони зобов'язані перевіряти [5].

На підставі викладеного можна зробити висновок, що реформування прокуратури України є одним із важливих кроків на шляху інтеграції нашої країни до Європейського Союзу. Крім того, залишається велике сподівання на те, що з 25 квітня 2015 року, тобто з набранням чинності новим законом «Про прокуратуру», в Україні буде створено якісно нову систему органів прокуратури, за допомогою якої буде здійснюватися захист найвищих цінностей нашої держави – прав та свобод і законних інтересів людини та громадянина.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухонос В.В. Прокуратура України у схемах, таблицях і діафрагмах : навч. посіб. / В.В.Сухонос, О.Є. Звірко, Л.Р. Грицаєнко. – 2006 – 273 с.

2. Шестопалов Р.М. Історичні передумови становлення та розвитку правозахисної діяльності органів прокуратури України / Р.М. Шестопалов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – №2/2012. – С. 143–152.

3. Толочко О.М. Реформування прокуратури України: інституціональний аспект / О.М. Толочко // Прокуратура України: історія, сьогодення та перспективи. Матеріали міжнародної науково практичної конференції (Київ, 25 листопада 2011 року). – С. 45-48.

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Коментарі Генерального Директорату з прав людини і верховенства права (директорату з прав людини) Ради Європи щодо Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uajudges.org.ua/?p=95>

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Бересток Б. П.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

На сьогодні нагальною є потреба створення ефективної правоохоронної системи, яка б відповідала міжнародним стандартам, враховувала останні здобутки юридичної науки [6].

Стара система влади виявилась неспроможною забезпечити громадський порядок та безпеку життя людей на належному рівні. Нова ж влада спрямовується до реформування та реорганізації правоохоронної системи України, зокрема системи Міністерства внутрішніх справ України. Першим кроком стало відновлення Національної гвардії України.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із

забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [5]. Отже, дане військове формування доцільно розглядати як окремий орган виконавчої влади.

За В.І. Осадчим, правоохоронна функція – це гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом [1]. У свою чергу, І.П. Лавринчук зазначає, що правоохоронна функція передбачає охорону кожного члена суспільства від несправедливого поводження з боку інших осіб [3]. Разом з цим, П.В. Онопенко вважає, правоохоронними функціями держави є об'єктивно зумовлені її охоронними правовими потребами і сутністю державної влади однорідні стійкі напрямки її діяльності із задоволення цих потреб [2].

Правоохоронна функція – це комплексний цілісний пріоритетний напрямок державної політики, спрямований на забезпечення відповідно до засад верховенства права та пріоритету прав людини охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку [4].

Статус (лат. status) — правове становище (сукупність прав та обов'язків) фізичної або юридичної особи [7].

За А.М. Кулішем, питання правового статусу державного органу в юридичній літературі донедавна зводилося, головним чином, до визначення його компетенції, встановленого законодавством кола прав та обов'язків [8], що не дає змоги повністю розкрити зміст поняття «правовий статус». Під правовим статусом державного органу, як правило, розуміють певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань [9]. Але О.М. Бандурка застерігає, що таке визначення є досить вузьким, воно не охоплює значної частини питань організації і діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус (ці два поняття часто ототожнюються, розглядаються як синоніми) [10]. Найбільш обґрунтованою є позиція тих авторів, які розглядають правовий статус суб'єктів права через їх правосуб'єктність, тобто включають у правовий статус призначення органів, їх завдання, функції, компетенцію і повноваження, форми, методи та цілі діяльності.

Основним елементом, безумовно, є компетенція. Однак однозначного та компромісного визначення цього поняття на даний момент немає. Підтвердження цього є багатоманітність наукових думок щодо зазначеного питання. Так, Д. Бахрах вважає компетенцію «основною частиною правового статусу, яка складається із сукупності владних повноважень відносно певних предметів відання». Зміст компетенції він поділяє на дві складові: перший елемент — обов'язки та права, пов'язані зі здійсненням влади, участю у владних відносинах, у тому числі і право видавати певні акти. Другий елемент — підвідомчість, правове закріплення кола об'єктів, предметів, справ, на які поширюються владні повноваження [12].

У свою чергу, А. Альохін визначає компетенцію, як систему повноважень цього органу щодо здійснення державної влади... вона містить в собі обов'язок і право виконувати визначені завдання та функції [13]. Ю. Козлов виділяє базовий елемент компетенції – наявність визначеного об'єму юридично-владних повноважень [14].

Таким чином, варто погодитись з тим, що основним складовим елементом компетенції є повноваження, які в цілому визначаються як сукупність прав та

обов'язків. Однак, досліджуючи визначення поняття повноваження, виникає проблема ототожнення та відмежування повноваження як окремої правової категорії і сукупності інших прав та обов'язків.

Загалом, «компетенцію» доцільно визначати як сукупність повноважень відповідного органу для виконання покладених на нього завдань [11]. Та все ж питання щодо визначення лишається відкритим та дискусійним.

Дискусія ведеться також відносно інших складових елементів адміністративно-правового статусу органу виконавчої влади, до яких можна віднести: мету, завдання, функції, а також відповідальність.

Л. Коваль вважає, що функції органу державної влади - складові частини змісту його діяльності, які відображені у поставлених перед органом завданнях із забезпечення життєво важливих потреб керованого об'єкта і здійснюються шляхом реалізації покладених на нього повноважень. В. Тацій визначає функції як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових впливів органу, який служить напрямком для досягнення мети, поставленої перед системою управління. За Д. Мандичевим функції органу державної влади - основні взаємопов'язані напрямки діяльності, що реалізуються як органом в цілому, так і його структурними підрозділами, посадовими особами і службовцями для виконання загальної мети. Д. Мандичев також дійшов висновку, що функції та завдання органів державної влади слід розмежовувати через їх природу [9]. Він вважає, що функціям властиві безперервність і постійність, не обумовленість конкретними подіями і діями стосовно завдань, а від так вони по суті мають тимчасовий характер. Завдання ж передбачають сталість змісту, його незмінність. Автор вважає можливим чітко закріплення функцій в статусі відповідного органу шляхом визначення завдань, які поставлені перед ним.

Отже, розумним та доцільним є відмежування понять «функції» та «завдання» органу виконавчої влади. Крім того, не слід зупинятися на існуючому стані справ та варто продовжувати пошук оптимальної позиції у розмежуванні правової термінології та створення єдиного, уніфікованого підходу у правотворчій діяльності.

Проаналізувавши вищевикладене, можна зробити висновок, що розуміння визначення та змісту адміністративно-правового статусу Національної гвардії України як органу виконавчої влади дозволяє певним чином його виокремити поміж ряду інших державних органів, визначивши особливості його організації, функціонування та взаємодії з іншими органами державної влади.

Крім того, слід акцентувати увагу на необхідність чіткої законодавчої регламентації структури та діяльності Національної гвардії України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Осадчий В.І. Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту / В. Осадчий // Право України. – 1997. – № 11. – С. 71–75.
2. Онопенко П.В. Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / П.В. Онопенко ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2005. – 18 с.
3. Лавринчук І. Обставини встановлення правового статусу державного службовця / І. Лавринчук / Право України. – 1999. – № 9. – С. 98–102.
4. Соколенко О.Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності / О.Л. Соколенко / Форум права. – 2012. – № 4. – С. 847–852.

5. Про Національну гвардію України [Електронний ресурс] : Закон від 13.03.2014 р. № 876-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
6. Кучук А.Н. Теоретико-правовые основы правоохранительной деятельности в Украине : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А.Н. Кучук ; Институт законодательства Верховной Рады Украины. – К., 2007.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. - Т. 5. П-С / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. - К. : Укр. енцикл., 2003.
8. Куліш А.М. Організаційно-правові засади функціонування правоохоронної системи України : монографія : в 2 ч. - Ч. 1 / А.М. Куліш. Суми : Вид. Сум. держ. ун-ту, 2007. – 220 с.
9. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні : становлення, адміністрування, реформування : монографія / О.П. Угровецький. - Х. : Золота миля, 2009. – 326 с.
10. Бандурка О.О. Управління державною податковою службою в Україні : монографія / О.О. Бандурка. -Х. : Вид. НУВС, 2005. – 326 с.
11. Синкова О. До питання правового статусу органу виконавчої влади / О. Синкова // Правничий часопис Донецького університету : наук. журн. — 2008. — № 1.
12. Бахрах Д.Н. Административное право России : учеб. для вузов / Д.Н. Бахрах. – М. : Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М, 2000.
13. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации : учеб. / А.П. Алехин, А.А. Кармолицкий, Ю.М. Козлов. – М. : Зерцало, 1997.
14. Козлов Ю.М. Административное право : учеб. / Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. — М. : Юристъ, 2000.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Булах Т. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Сайко Л. Ю.

ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Розвиток науки породжує нові проблеми у суспільстві, які потребують не тільки осмислення, а і вироблення відповідних механізмів їх розв'язання. Однією із таких проблем є проблема евтаназії, яка з'явилася і стала актуальною лише в ХХ ст., це пов'язано з першим досвідом легалізації евтаназії, а також застосуванням евтаназії всупереч чинному законодавству.

Евтаназія як предмет наукових досліджень є однією з найбільш актуальних і дискусійних медико-деонтологічних, етико-філософських та юридичних проблем сучасності. Про це свідчать жваві дискусії між прихильниками «легкої смерті» та її супротивниками, поділ світу медицини на два полюси, «одвічне милосердя» лікарів до невиліковно хворих пацієнтів та ще ряд інших чинників, які не дадуть знизити рейтингу цієї проблеми.

Евтаназія (гр. «eu» – добре + «thanatos» – смерть) – умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених

умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть [1, с. 199].

Необхідно зазначити що розмежовують різні види та способи евтаназії: активну (позитивну) та пасивну (негативну), пряму та непряму, добровільну та примусову. Активна евтаназія – це виконання будь-яких дій направлених на пришвидшення смерті безнадійно хворого в останній фазі його захворювання. Пасивна евтаназія – це відмова медиків від дій спрямованих на продовження життєдіяльності безнадійно хворого пацієнта. Пряма евтаназія це дії медика спрямовані на вкорочення життя пацієнта, що і є метою цих дій; непряма евтаназія це пришвидшення смерті хворого внаслідок дій медиків спрямованих на досягнення інших цілей. Окрім цих різновидів евтаназії деякі вчені та юристи розрізняють дистаназію («відмова від смерті» боротьба за життя хворого до останнього), ортоназію (це бездіяльність медиків у сфері медицини, всі зусилля направлені на полегшення страждань) та ятроназію (визнання медиком операбельного хворого безнадійно хворим, або неправильне діагностування та як наслідок проведення активної евтаназії) [3].

В Україні будь-яка форма евтаназії є забороненою, але для наукового дослідження такий закон не може мати вирішального значення, як і будь-який закон, бо взагалі прийняття нормативно-правових актів є результатом владних рішень, не завжди науково обґрунтованих. Як зазначає Р. Циппеліус, «лише той, хто вважає, що критичний підхід до державних законів взагалі не має сенсу чи непотрібний... може твердити, що для його правосвідомості питання справедливості не стоїть» [8, с. 76–77].

Тому будь-який закон спочатку варто співвідносити з ідеєю правової свободи і лише тоді його визнавати, якщо він не суперечить цій ідеї. Це проявляється в прагненні знову і знову піддавати сумніву правові рішення в ім'я справедливості [8, с. 76].

Поняття «евтаназія» українське законодавство не має. Стаття 27 Конституції України проголошує: «Кожна людина має невід'ємне право на свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [4].

Умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині визнається вбивством (ст. 115 Кримінального кодексу України) [5].

Необхідно проаналізувати чи відповідають Конституції України положення про заборону активної і пасивної евтаназії в нашій країні. Варто зазначити, що в законодавстві України відсутнє чітке визначення активної та пасивної евтаназії. Дійсно, якщо пацієнт самостійно відключає апарат штучного підтримання життя, то тут наявні дії лише самого пацієнта, але немає дій медичних працівників, а це і є можливість здійснення пасивної евтаназії, бо це не суперечить законодавству. Законодавством України не передбачено, що пацієнт, перед тим як вимкнути прилад штучного підтримання життя, має отримати дозвіл у медичного працівника, хоча таке положення, якби воно було передбачено, суперечило б Конституції України, в якій передбачено, що людина має право на життя, а не обов'язок. Так, можна погодитись із думкою Ю.А. Дмитрієва, що заборона евтаназії є неконституційним актом, який суперечить принципу забезпечення людської гідності (ст. 28 Конституції України передбачає, що кожен має право на повагу до його гідності). Ю.А. Дмитрієв зазначає, що «неможливо діяти виключно в

інтересах хворого, який благає про смерть, відмовляючи йому в цьому. Очевидно, що питання про введення евтаназії, як і будь-яке інше етичне питання, повинні перш за все вирішити самі громадяни, а потім вже законодавець, як це і прийнято в більшості цивілізованих країнах світу» [2, с. 54–62].

Також потрібно навести аргументи щодо прийнятності чи неприйнятності евтаназії. У спробах етичного та юридичного обґрунтування прийнятності активної евтаназії було сформульоване поняття, що раніше не використовувалося: «право на смерть». Розбіжності поглядів коливаються від повного неприйняття активної евтаназії: ніколи, за жодних обставин вона не може бути морально дозволеною, – до прямо протилежної точки зору: активна евтаназія – благо, вона має бути не тільки дозволена, але її варто сприймати як порятунок від не-потрібних страждань. Прихильники більш поміркованої точки зору пропонують внести уточнення й обмеження в кожному з крайнощів, а також опрацювати деталі, що стосуються контролю й забезпечення безпеки хворих.

З огляду на це варто погодитися з М.Н. Малєїною, яка, обґрунтовуючи позитивність евтаназії, вказує на те, що найвищою цінністю є реальне благополуччя людини. Не кожен має сили лежати паралізованим, обходитися без сторонньої допомоги, відчувати постійний та нестерпний біль; не у всіх однакове уявлення про якісні параметри життя [6, с. 58]. Застосування евтаназії відповідає одному із визначальних принципів існування права – принципу гуманізму. Як правильно сказав філософ Дж. Рейгелс, якщо хвора людина розуміє, що їй залишилися лічені дні й вона не може більше терпіти страшного болю, то активна евтаназія є гуманною, бо припиняє страждання хворого [9].

Незастосування евтаназії призводить до порушення інших прав і свобод невиліковно хворої людини, таких як право на свободу та право на повагу гідності.

Проблема застосування евтаназії виникає тоді, коли заходить питання щодо невиліковного стану хворого, але варто звернути увагу на те, що будь-який прогноз захворювання є завжди, лише вірогідністю, який в першу чергу багато в чому залежить від внутрішнього відношення хворого до захворювання, довіри до лікарів, бажання вилікуватися. При цьому слід зазначити, що деяка частина самих пацієнтів індиферентно відносяться до протікання лікування хвороби у всьому покладаючись на лікарів.

А. Малиновський зазначає, що, відмовляючи людині у праві на смерть, держава і суспільство тим самим обмежує її у свободі [7, с. 54].

Отже, підсумовуючи, варто визнати, що проблема евтаназії – насамперед проблема етична, і від її розв'язання залежить доля багатьох безнадійно хворих людей, які останні роки перебувають у лікарнях, фізичний стан яких діагностується як проміжний – між життям та смертю, а психічний стан – безпорадність, стан глибокого відчаю; ці люди позбавлені вибору, вони законом приречені на повільну і болісну смерть, однак це суперечить загальним принципам права – справедливості та гуманності. У цілому питання про етичну припустимість евтаназії ще далеке від свого розв'язання, тому пройде багато часу, коли буде розроблений ефективний механізм її вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ворона В.А. Право на евтаназію як складова права людини на життя / В.А. Ворона // Право України. – 2010. – № 5. – С. 199–205.

2. Дмитриев Ю.А. Право человека на достойную жизнь как конституционно-правовая категория / Ю.А. Дмитриев // Конституционный строй России. – М., 1996. – Вып. III. – С. 54–62.
3. Черников Е.Э., Зарецкий М.М., Черникова Н.М. // Новости медицины и фармации в Украине //№21-22. - с. 18
4. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України . – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України . – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
6. Малеина М.Н. О праве на жизнь / М.Н. Малеина // Советское государство и право. – 1992. – № 2.
7. Малиновский А. Имеет ли человек право на смерть? / А. Малиновский // Российская юстиция. – 2002. – № 8.
8. Цивільне право України: підруч. / О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 720 с.
9. Эвтаназия : законодательство разных стран и религиозная оценка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.portal-credo.ru/>

К ВОПРОСУ О КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ФУНКЦИИ ПРОКУРАТУРЫ

Бурбыка М. М.

д.ю.н., доц., заведующий кафедры АХПФЭБ, Сумский государственный университет

Осуществление государственной политики, направленной на обеспечение эффективного противодействия преступности, защиту конституционных прав и свобод человека требует от государства создания соответствующей системы органов (субъектов), которые в правовых актах и научной литературе получили название правоохранительных. К таким органам принадлежат и органы прокуратуры Украины, особенность правового статуса которых, как субъекта противодействия преступности заключается в том, что их заданием как правоохранительного органа является не только противодействие преступности, а и координация деятельности других правоохранительных органов в этом направлении государственной политики.

Проблематика координационной деятельности органов прокуратуры Украины исследовалась в работах таких ученых, как А.М. Бандурка, В.В. Голина, Ю.М. Грошевой, Л. М. Давиденко, В. В. Долежан, А.И. Иванов, А.Г. Кальман, П. М. Каркач, Т.В. Корнякова, С.С. Мирошниченко, Н.К. Якимчук и других, однако много вопросов в этой сфере еще остаются неразрешенными. Реализация современной государственной политики и стратегии в сфере противодействия преступности, которые, в первую очередь, направлены на согласование правоохранительных действий, искоренение дублирования полномочий правоохранительных органов, с одной стороны, а также недостаточность современных научных разработок по этой проблематике, с другой, – обуславливает актуальность настоящего исследования.

Наиболее важным является то, что координационная деятельность органов прокуратуры в сфере противодействия преступности относится к криминологической функции органов прокуратуры, которая почти не становилась предметом специального исследования. По словам С.С. Мирошниченка,

теоретически функция предупреждения (криминологическая функция – М.Б.), имея важный концептуальный характер и разноаспектное практическое значение, принадлежит к наименее исследованным проблемам организации и деятельности прокурорской системы. В многочисленных публикациях ее функции сводятся лишь к прокурорскому надзору за соблюдением и правильным применением законов, что и составляет главную социально-правовую сущность ее деятельности [1, с. 14].

Вместе с тем, важность познания криминологической компоненты деятельности прокуратуры обуславливается и тем фактом, что несмотря на отсутствие прямого закрепления в законодательстве относительно органов прокуратуры функции предупреждения преступлений, оно (предупреждение) является имманентным свойством всех направлений их деятельности. И эти органы принадлежат к числу государственных специальных субъектов криминологического предупреждения с универсальной компетенцией [2, с. 6-7].

В рамках каждого направления работы прокуратуры выделяются криминологические стороны, которые направляются на устранение (нейтрализацию) причин и условий совершения преступлений и, объединяясь, составляют единую криминологическую функцию прокуратуры. Она заключается в целенаправленной работе органов прокуратуры по упреждению, ограничению и устранению криминогенных явлений и процессов, которые обуславливают преступления, недопущении потенциальных преступлений на разных стадиях их криминального формирования и отличается спецификой прокурорских полномочий и методов превентивного назначения [3, с. 253].

Многие ученые сходятся во мнении, что основными направлениями реализации криминологической функции прокуратуры есть криминологический анализ преступности, участие в разработке мер по ее предупреждению, надзор за соблюдением законодательства по предупреждению преступности, содействие профилактической работе общественности, участие в правовом воспитании и координация действий правоохранительных органов [4, с. 59].

Поэтому, далее мы рассмотрим именно координационную деятельность органов прокуратуры как составляющую часть криминологической функции.

Что касается первой редакции Закона Украины «О прокуратуре» (1991 г.), то в нем о координационной функции органов прокуратуры по борьбе с преступностью вообще ничего не говорилось. Но уже в 1993 году статья 29 Закона Украины «О прокуратуре» была дополнена частью третьей, согласно которой «осуществляя надзор, прокурор принимает меры по согласованию действий правоохранительных органов по борьбе с преступностью», позже понятие «борьба с преступностью» было заменено на «борьбу с уголовными правонарушениями» и в такой редакции эта статья остается неизменной до сих пор.

Окончательное закрепление координационной функции прокуратуры на законодательном уровне произошло в 2001 году в связи с принятием Закона Украины «О внесении изменений в Закон Украины «О прокуратуре», в котором статья 10 с последующими изменениями получила название «Координационные полномочия прокуратуры в сфере противодействия преступности и коррупции» и установила, что Генеральный прокурор Украины и подчиненные ему прокуроры с целью повышения противодействия преступности и коррупции координируют деятельность правоохранительных органов по вопросам противодействия преступности и коррупции. При этом основной формой координации деятельности правоохранительных органов есть проведение координационных совещаний их

руководителей под председательством соответствующего прокурора, а решение такого совещания является обязательным для исполнения определенными в нем правоохранительными органами.

О значимости координационной деятельности органов прокуратуры в сфере противодействия преступности свидетельствует тот факт, что эта деятельность предусматривается и статьей 25 нового Закона Украины «О прокуратуре», в которой, в частности, указывается, что Генеральный прокурор, руководители региональных и местных прокуратур, осуществляя надзор за соблюдением законов органами, которые проводят оперативно-розыскную деятельность, дознание, досудебное следствие, координируют деятельность правоохранительных органов соответствующего уровня в сфере противодействия преступности [5].

Таким образом, под координацией органами прокуратуры деятельности по противодействию преступности предлагаем понимать деятельность прокуроров, которые наделены соответствующими организационными полномочиями, и которая направлена на согласование функционирования самостоятельных субъектов при наличии равноправных связей между ними и совместной общей цели.

В Законе Украины «О прокуратуре» указано, что координационные полномочия прокуратуры реализуются путем проведения совместных совещаний, создания междуведомственных рабочих групп, проведения согласованных мероприятий, аналитической деятельности. Понятно, что приведенный перечень не является исчерпывающим. К формам координационной деятельности правоохранительных органов предлагается отнести: 1) проведение координационных совещаний руководителей правоохранительных органов; 2) обмен информацией по вопросам борьбы с преступностью; 3) издание совместных приказов, указаний, подготовка информационных писем, 4) совместные выезды в регионы для проведения согласованных действий, проверок и оказание помощи местным правоохранительным органам в борьбе с преступностью; 5) изучение и распространение положительного опыта; 6) создание следственно-оперативных групп для расследования конкретных преступлений; 7) проведение совместных целевых мероприятий с целью выявления преступлений, а также причин и условий, что им способствовали; 8) взаимное использование возможностей правоохранительных органов для повышения квалификации работников, проведение совместных семинаров, конференций; 9) разработка и утверждение согласованных планов координационной деятельности и других наработанных форм.

При этом основной формой координации, как указано в законе, является координационное совещание, которое мы предлагаем определить как коллегиальный орган, на который возлагается обязанность по выработке основных направлений предупреждения и противодействия преступности, что позволяет объединять усилия по борьбе с преступностью с целью достижения эффективных результатов в сжатые сроки с наименьшими затратами ресурсов.

Говоря о координации прокуратурой деятельности правоохранительных органов нельзя не отметить, что в украинском законодательстве нет определения и четкого перечня самих правоохранительных органов. Вопрос об отнесении тех или иных органов к правоохранительным не получил единого подхода и в научной литературе, поскольку ученые предлагают разные определения понятия «правоохранительные органы», приводят различный их перечень, называют разные

специальные признаки правоохранительных органов. Эти обстоятельства есть причиной многих проблем, в том числе связанных и с координационной деятельностью.

Завершая рассмотрение координационной деятельности органов прокуратуры в сфере противодействия преступности, считаем, что эти вопросы должны быть разрешены на законодательном уровне путем принятия специального Закона Украины «О координации деятельности правоохранительных органов по противодействию преступности», в котором, по нашему мнению, необходимо: во-первых, привести исчерпывающий перечень правоохранительных органов, на которые будет распространяться этот закон; во-вторых, определить: понятие координационной деятельности правоохранительных органов, цель, задачи, и принципы такой координации; в-третьих, определить правовой статус координирующего органа (его задания, функции, полномочия); в-четвертых, определить направления и формы координации, в-пятых, определить критерии эффективности координационной работы.

Кроме этого, считаем необходимым поддержать предложения тех ученых, которые предлагают определить функцию предупреждения преступности как отдельное направление в деятельности прокуратуры и закрепить ее в Законе Украины «О прокуратуре».

ЛИТЕРАТУРА

1. Мирошниченко С.С. Деятельность прокуратуры по предупреждению организованной преступности : монография / С.С. Мирошниченко. – К., 2008. – 212 с.
2. Бурлаков В.Н. Современные проблемы и стратегия борьбы с преступностью / науч. ред. В.Н. Бурлаков, Б.В. Волженкин. – СПб., 2005. – 592 с.
3. Иванов А.В. Криминологическая функция органов прокуратуры по предупреждению налоговых преступлений. Вопросы борьбы с преступностью : сб. науч. тр. / редкол. : В.И. Борисов и др. – Х. : Право, 2013. – Вып. 25. – 304 с.
4. Голина В.В. Работа органов внутренних дел, суда и прокуратуры по предупреждению преступности / В.В. Голина. – Х. : Юрид. ин-т, 1981. – С. 77.
5. О прокуратуре [Электронный ресурс] : Проект Закона Украины от 05 декабря 2013 г. № 3541. – Режим доступа : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=48935

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ПИТАНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Гаруст Ю. В.

д.ю.н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Одним із важливих етапів на шляху забезпечення прав громадян в усіх найбільш важливих сферах суспільного життя, в тому числі у галузі податкових відносин, є розбудова державності на засадах правової держави. Адже, як зазначалося під час копенгагенської наради з людського виміру СБСЕ, плюралістична демократія і правова держава є суттєво необхідними для забезпечення поваги всіх прав людини та основних свобод, розвитку контактів між людьми та вирішення інших пов'язаних з цим питань гуманітарного характеру [1]. У цьому ж Документі закріплено, що правова держава означає не просто формальну законність, яка забезпечує регулярність і послідовність у досягненні та

підтримці демократичного порядку, але і справедливість, засновану на визнанні та повному прийнятті вищої цінності людської особистості і гарантовану установами, що утворюють структури, які забезпечують її найбільш повне вираження [1]. Від так одним з головних питань для України, як для будь-якої сучасної демократичної, правової держави, є встановлення правових підвалин організації та функціонування її владного апарату, які б з одного боку надавали у розпорядження владних суб'єктів усі необхідні ресурси і засоби для нормального функціонування та ефективного виконання поставлених перед ними завдань, зокрема щодо забезпечення прав і свобод громадян, а з іншого – надійно утримували їх від свавілля та зловживань, унеможлилювали використання влади не з метою вирішення питань суспільно-державного життя, а у власних корисних цілях, захищали від владних посягань права, свободи і законні інтереси як держави і суспільства в цілому, так і окремих учасників суспільних відносин.

Враховуючи зазначене, метою цих тез є характеристика правових засад діяльності органів виконавчої влади з питань реалізації державної податкової політики України.

Спершу визначимося із змістом поняття «правові засади». Дане поняття утворене за допомогою двох термінів «право» та «засада». Перше, тобто «право» позначає систему правових принципів і норм (правил поведінки), сформованих у суспільстві і визнаних його більшістю як справедлива міра свободи і рівності, закріплених (установлених чи санкціонованих) і забезпечуваних державою в якості регуляторів суспільних відносин з метою узгодження (компромісу) індивідуальних, соціально-групових і суспільних інтересів [2, с. 227]. Або ж, як зазначає В.К. Баєв, право – це система нормативних настанов, що спираються на ідеї людської справедливості і свободи, що виражених здебільшого в законодавстві та регулюють суспільні відносини [3, с. 196].

Що ж стосується поняття «засада», то воно має такі тлумачення: основа чогось; те головне, на чому базується що-небудь; вихідне, головне положення, принцип, основа світогляду спосіб, метод здійснення чого-небудь [4, с. 419].

В.В. Назаров та Г.М. Омеляненко, розглядаючи засади кримінального провадження пишуть, що засада – це основне вихідне положення будь-якої наукової системи, теорії ідеологічного напрямку і т. ін. Зі змісту зазначеного терміну випливає, що засадою кримінального провадження може визнаватися не кожне положення, що характеризує організацію та діяльність органів дізнання, слідства, прокуратури та суду, а лише головні, вихідні моменти, на яких, у свою чергу, ґрунтуються більш детальні положення [5, с. 31]. Відтак засади кримінального провадження, на думку авторів, – це виражені в кримінально-процесуальному праві вихідні нормативно-керівні начала, що характеризують його зміст і закріплені в ньому закономірності суспільного життя, що набули нормативного закріплення в Конституції України, Кримінально-процесуальному кодексі та в інших законодавчих актах [5, с. 31].

Враховуючи вищевикладене щодо розуміння понять «право» та «засада», вважаємо що під правовими засадами діяльності органів виконавчої влади з питань реалізації державної податкової політики України слід розуміти сукупність найбільш важливих, базисних (основоположних, відправних), принципів вимог до організації та функціонування цих органів, прямо чи опосередковано закріплених на рівні відповідних нормативно-правових актів різної юридичної сили і забезпечених у своєму виконанні силою державного впливу (аж до примусу).

У юридичній літературі засади діяльності органів влади в цілому чи їх окремих ланок, як правило розглядаються як принципи. Так О.Ф. Скакун розглядаючи апарат держави, до основних принципів, на яких ґрунтується його діяльність відносить: 1) пов'язаність державного апарату правами і свободами громадян; 2) правова законність; 3) поділ державної влади на законодавчу, виконавчу, судову; 4) ієрархічна співпідпорядкованість органів і посадових осіб; 5) поєднання виборності вищих органів державної влади і призначуваності; 6) поєднання колегіальності та єдиноначальності; 7) прозорість, гласність; 8) врахування суспільної думки; 9) науковість; 10) професійна компетентність посадових осіб; 11) рівний доступ до державної служби; 12) підконтрольність і відповідальність [6, с. 163-165].

О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко пишуть, що принципи апарату держави – це основні ідеї та положення, що закріплюються нормативно і покладаються в основу його функціонування. На думку правників до основних із них належать: оптимальність організації та функціонування держапарату, законності та конституційності, політична лояльність, професіоналізм, єдність та поділ влади, верховенство влади, ієрархічність, поєднання виборності і призначуваності, демократизм, змінюваність, поєднання колегіальності та єдиноначальності, науковість, гласність, прозорість, підконтрольність, відповідальність, стабільність кадрів, рівне право на державну службу, народовладдя, позапартійність [7].

Деякі дослідники вважають, що для підвищення ефективності та якості функціонування державного апарату необхідно, щоб в основу його організації і діяльності була покладена система принципів, основними з яких вважають такі: демократизм; законність; професіоналізм та компетентність; поділ влад; пріоритет прав і свобод людини; принцип ненасильства; гласність та врахування громадської думки; поєднання виборності та призначеності; поєднання колегіальності та єдиноначальності; економічність та науковість [8].

В.В. Кравченко відзначає, що принципи організації та діяльності органів державної влади – це основоположні вихідні положення, на яких базуються побудова й функціонування органів державної влади [9]. До головних із цих принципів, на його думку, належать такі: принцип суверенності та єдності системи органів державної влади; принцип поділу влади; принцип законності; принцип участі громадян у формуванні й діяльності органів державної влади; принцип позапартійності [9]. Далі науковець зауважує, що у літературі, крім названих, виділяють також інші універсальні принципи, а саме: соціальної справедливості; гуманізму і милосердя; поєднання переконання і примусу; привселюдності, відкритості і врахування громадської думки; виборності тощо [9].

В.Ф. Погорілко, розглядаючи конституційно-правовий статус безпосередньо органів виконавчої гілки влади вказує, що діяльність органів виконавчої влади ґрунтується на певних принципах – керівних засадах їх організації та діяльності. Загальними принципами організації та діяльності органів виконавчої влади в Україні є принципи демократії, верховенства права, поваги до прав і свобод, честі та гідності людини і громадянина, єдиноначальності та колегіальності, гласності, громадського контролю, компетентності, територіальності та ін. [10].

З викладеного видно, що серед правників немає єдиної точки зору щодо кола принципів, на яких ґрунтується робота державних органів, втім стосовно того, що найбільш важливі із цих принципів закріплюються у законодавстві, дослідники однакові. Головним юридичним документом, що визначає засади діяльності

державних органів, в тому числі тих, які реалізують державну політику у податковій сфері, є Конституція України. Вона за своєю сутністю являється засадничим нормативно-правовим актом, в якому закріплені правові підвалини з усіх основних питань суспільно-державного життя. Зокрема фактично кожне положення з таких розділів Основного закону як «Загальні засади» та «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» є принциповим, оскільки у них зафіксовані пануючі в українському суспільстві світоглядні ідеї стосовно того, якою має бути Україна: форма правління та територіального устрою, хто є джерелом влади у державі, яким чином (зокрема через які органи) ця влада реалізується та яке її призначення, яке правове становище у державі займає людина і громадянин, і яким чином вона взаємодіє з владою та може приймати участь у її здійсненні, тощо.

Хоча конституційні положення і є нормами прямої дії, вони втім мають загальний характер, тому вимагають своєї подальшої конкретизації та уточнення, залежно від сфери їх використання. Для цього приймаються відповідні спеціальні закони та підзаконні нормативно-правові акти, в яких конституційні норми знаходять свій розвиток. Тож окрім Конституції, правові засади діяльності органів виконавчої влади з питань реалізації податкової політики України визначаються ще цілою низкою нормативно-правових актів. В першу чергу слід вказати Податковий кодекс України, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, а також в інших сферах, у тому числі, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [11]. Прийняття даного кодифікованого нормативно-парового документу стало важливим кроком на шляху вдосконалення податкової системи у державі, в тому числі її організаційно-інституційної складової. І поперяд недоліків що існував в ПК на момент його прийняття та існує у ньому на сьогодні, він, загалом, має позитивний характер. Зокрема у нормах діючого ПК України закріплений перелік прав та обов'язків як контролюючих органів, так і платників податків, визначені найбільш важливі процедурні аспекти реалізації та захисту податкових правовідносин. Окремо слід відзначити закріплені у статті 4 ПК України загальні засади податкового законодавства України, так відповідно до змісту цієї статті податкове законодавство України ґрунтується на таких принципах: змагальність оподаткування; рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації; невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства; презумпція правомірності рішень платника податку; фіскальна достатність; соціальна справедливість; економічність оподаткування; нейтральність оподаткування; стабільність; рівномірність та зручність сплати; єдиний підхід до встановлення податків та зборів [11]. Зазначені принципи без сумніву є основоположними не тільки для податкового законодавства, але й для контролюючих органів у цій сфері як головної інституційної складової податкової системи України та адміністративно-правового механізму захисту прав платників податків. Дані принципи встановлюють пріоритети, якими мають керуватися ці органи під час організації своєї діяльності та реалізації наданих їм владних повноважень у податковій сфері.

Наступним, в якості нормативно-правового акту засадничого характеру для діяльності органів виконавчої влади з питань реалізації державної податкової політики, вважаємо за потрібне вказати Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» [12]. Значення даного нормативно-правового документу в тому, що він встановлює загальні правові вимоги до організації та порядку діяльності усіх центральних органів виконавчої влади, зокрема тих, що реалізують державну політику у податковій сфері, а також в узагальненому вигляді визначає їх завдання та повноваження. Безпосередньо у статті 2 закону «Про центральні органи виконавчої влади» записано, що діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади ґрунтується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, безперервності, законності, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності. Міністерства діють за принципом єдиноначальності [12].

Окрім вищезазначених Законів України, правові засади діяльності досліджуваних органів влади так чи інакше визначаються ще цілою низкою нормативно-правових актів законодавчого та підзаконного характеру, зокрема це: 1) Кодекс України про надра від 27.07.1994 року №132/94-ВР, Господарський кодекс України від 16.01.03 № 436-IV, Земельний кодекс України від 25.10.01 № 2768-III, Бюджетний кодекс України від 08.07.10 № 2456-V; Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 № 8073-X. 2) Закони України: «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.07 № 877-V; «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.03 №852-IV; «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.03 № 851-IV; «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15.05.03 N 755-IV; «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.00 №1775-III; 3) Укази Президента України: «Про Порядок проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» від 25.01.12 №33/2012; «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 24.12.2012 № 726/2012; «Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України» від 05.05.2011 №548/2011; 4) Постанови КМУ: «Про спеціальні звання посадових осіб органів доходів і зборів» від 23.10.13 № 839; «Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації» від 18.10.04 № 759-р; «Про затвердження плану заходів щодо підвищення ефективності державного регулювання земельних відносин» від 16.06.04 № 374-р та інші;

Підводячи підсумок зазначимо, що перелік нормативно-правових актів, які визначають правові засади діяльності органів виконавчої влади з питань реалізації державної податкової політики, дуже різноманітний та об'ємний. Кожен із них має своє специфічне призначення і регулює певні матеріально-правові та процедурні аспекти організації, та функціонування цих органів як в цілому, так і їх окремих ланок. У зв'язку із чим можемо стверджувати, що наразі чинне законодавство так чи інакше закріплює усі найбільш важливі правові засади, на яких повинна відбуватися організація та діяльність органів державної влади з питань реалізації податкової політики України. У той же час необхідно зазначити, що формалізація цих засад, тобто їх закріплення на рівні відповідних нормативно-правових актів, ще

не гарантує того, що вони реалізуватимуться належним чином на практиці, для цього необхідні відповідні механізми. Тож деякі із вищезгаданих засадничих положень діяльності вказаних органів, попре всю їх демократичність і прогресивність не мають належного рівня втілення у дійсності. Так, наприклад, сьогодні органи влади з питань податкової політики активно залучають до співпраці громадськість, демонструючи таким чином реалізацію конституційного положення про участь громадян в державному управлінні, втім рівень реального впливу громадян на процес формування та реалізацію державної політики за запропонованих законодавством форм їх участі у ньому, доволі сумнівний.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Документ Копенгагенського совещания Конференции по человеческому измерению СБСЕ від 29.06.1990 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_082
2. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підруч. - 2-ге видання. - К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. -520 с.
3. Бабаев В.К. Теория государства и права: Учебник / Под ред. В.К. Бабаева. – М.:Юристъ, 2003. — 592 с.
4. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.-К; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 720 с.
5. Назаров В.В., Омельяненко Г.М. Навч.посіб / В.В. Назаров. - К. : Атіка, 2008. – 584 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. / О.Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
7. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
8. Ведерніков Ю.А., Папірна А.В. Теорія держави і права: навч. посіб. – К. : Знання, 2008. – 333 с.
9. Кравченко В.В. Конституційне право України: навч. посіб.-Вид. 3-тє, виправл. та доповн.- К. : Атіка, 2004- 512 с.
10. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. - К. : Правова єдність, 2010. – 432 с.
11. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 13-14, N 15-16, N 17, ст. 112.
12. Про центральні органи виконавчої влади [Електронний ресурс] : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Гиркіна О. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Семенов В. М.

к. держ. упр., доц. кафедри ТІДП, Сумський державний університет

Актуальність. Зростання кількості комунікаційних технологій й інформаційних систем зумовлюють розвиток інформаційного простору, яке становить невід’ємну частину сьогодення. Новітні технології все більше впливають

на найрізноманітніші сфери життя всього суспільства. В умовах постійної глобалізації інформація відграє роль своєрідного «містка» між державними кордонами. Саме тому наріжним питанням є осмислення особливостей інформаційного суспільства й емпіричного вивчення впливу інформаційно-комунікаційних технологій на трансформацію державних структур.

Стан наукової розробки. Питанням становлення інформаційного суспільства займалися такі дослідники: В. Гапотій, А. Письменницький, Т. Кобринь, В. Ліпкан, Ю. Максименко, В. Желіховський, В. Петрик, Я. Черногор, Т. Михайлюк, О. Шаповал, Т. Гаман, О. Голобуцький, О. Григор, О. Гриценко, Л. Губерський і інші.

Мета роботи – проаналізувати теоретико-правовий аспект встановлення інформаційного суспільства в Україні в процесі глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Еволюція сучасного українського суспільства, що супроводжується інтеграційними процесами, введення електронного врядування, рухається в напрямку розвитку дефініції «інформаційне суспільство». Передумовою встановлення інформаційного суспільства в Україні стало його нормативно-правове забезпечення. Отож, дане питання регулюється Законами України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» й іншими актами, які регламентують відносини у сфері інформаційного простору. Проте залишається законодавчо невизначеним поняття «інформаційне суспільство».

У теоретичному аспекті даного питання побутують різні бачення. Так, В. Петрик визначає інформаційне суспільство як комплексне поняття, у якому економіка, наука й культура є взаємодоповнюючими чинниками, а основний успіх пов'язаний із синергією всіх складових [4, с. 103].

В. Ліпкан вважає, що суспільство вважається інформаційним, якщо:

1. Будь-хто, будь-де й у будь-який час можуть одержати за відповідну плату чи безкоштовно на основі автоматизованого доступу і систем зв'язку будь-яку інформацію і знання, необхідні для їхньої життєдіяльності і рішення особистих і соціально значущих задач.

2. У суспільстві виробляється, функціонує і доступна будь-якому індивіду, групі чи організації сучасна інформаційна технологія.

3. Існують розвинені інфраструктури, що забезпечують створення національних інформаційних ресурсів у обсязі, необхідному для підтримки науково-технологічного й соціально-історичного прогресу, що постійно прискорюється.

4. Відбувається процес прискореної автоматизації й роботизації всіх сфер і галузей виробництва та керування.

5. Здійснюються радикальні зміни соціальних структур, наслідком яких є розширення сфери інформаційної діяльності та послуг [3, с. 95].

На нашу думку, інформаційне суспільство – це ступінь розвитку суспільства, що ґрунтується на діяльності особи в інформаційному просторі. Це поняття слід законодавчо закріпити.

Ватро також зауважити, що інформаційне суспільство має сприяти піднесенню глобального інформаційного громадянського суспільства, адже воно пов'язане з демократизацією держави та з подальшим розвитком інституту держави в цілому. Влучно зазначають В. Гапотій і А. Письменницький, що

довгостроковою стратегічною метою України повинна стати побудова демократичного інформаційного суспільства, створення розвинутого інформаційно-комунікаційного середовища і входження країни до світового глобального інформаційного співтовариства, що повинно забезпечити суттєве підвищення якості життя населення, сприяти соціально-політичній стабільності суспільства і держави, підвищенню конкурентоспроможності країни, результативності науки, якості освіти й охорони здоров'я, а також забезпеченню створення нових робочих місць і наданню можливостей для реалізації здібностей кожною людиною [1, с. 27].

Підґрунтям становлення інформаційного суспільства є два різних за своїм характером напрямки: по-перше, це – комунікативні технології і безпосередньо сама інформація, а, по-друге, це – державне управління у даній сфері.

Визначальним у такому розрізі питання інформаційного суспільства є досвід зарубіжних країн. У Данії державі вдалося вдало поєднати ефективне комерційне управління телекомунікаціями зі збереженням державного контролю за власністю й інформаційними потоками. В цій країні 1993 року було навіть створено окреме міністерство досліджень і комп'ютерної техніки, на яке покладено відповідальність за розробку концептуальних основ і стратегії переходу країни до інформаційного суспільства. У Фінляндії також поєднали зусилля приватного капіталу та держави й попри засади ліберальної економічної моделі досягли видатних успіхів, які здобули широке визнання під назвою «фінське диво». Приватний бізнес нині покриває 71% коштів, що виділяються на фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, натомість держава фінансує значну частину інновацій, орієнтованих на бізнес [5, с. 21].

За останні десятиліття всі розвинені країни прийняли свої концепції та керівні документи, сформулювали стратегію й тактику щодо інформаційного розвитку. Такі програми вже розроблені, зокрема в Сполучених Штатах – «План дій адміністрації США в галузі Національної інформаційної інфраструктури»; Європейському Союзу – «Європейський шлях до інформаційного суспільства»; ФРН – «Шлях Німеччини до інформаційного суспільства»; Данії – «Державна програма переходу до інформаційного суспільства»; Норвегії – Програма «eNorge» і Програма становлення і переходу до інформаційного суспільства «Краще використання інформаційної технології у Норвегії»; Швеції – «Інформаційне суспільство Швеції» та Національна стратегія становлення інформаційного суспільства Швеції; Фінляндії – перша Програма «Фінський шлях до інформаційного суспільства», друга Програма розвитку інформаційного суспільства та Стратегія розвитку інформаційного суспільства до 2015 року [2, с. 398].

В Україні в 2013 році Розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні». Явний прорив згідно з даною Стратегією вже можна побачити, наприклад, у сфері електронної демократії, адже організовано електронну взаємодію громадян та організацій з державними органами, електронну освіту – впроваджено дистанційне навчання тощо. Проте залишається без зрушень поширення ідей розвитку інформаційного суспільства та суспільства знань, електронна медицина й електронна економіка.

Висновки. Отже, перехід України до інформаційного суспільства неминучий і необхідний, він нерозривно пов'язаний з подальшою демократизацією політичного

і громадського життя і припускає презумпцію відкритості інформації для громадян і захист їхніх інформаційних прав. Проте створений в Україні механізм реалізації державної політики розвитку інформаційного суспільства поки що далекий від повноти і потребує подальшої трансформації. Ціла низка важливих елементів у ньому відсутня. Потрібно розробляти цей механізм у напрямі, який забезпечить здатність державного управління розглядати процеси формування інформаційного суспільства комплексно, а також сформуванню політичну волю в країні для реалізації Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні та Національної програми розвитку інформаційного суспільства України. Для досягнення даних цілей вважаємо доцільним, прийняти інформаційний кодекс, а також розробити стратегічні основи самостійного інформаційного простору України, адже в процесі глобалізації незалежність даної сфери нівелюється.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гапотій В.Д., Письменницький А.А. Інформаційне суспільство й інформаційний суверенітет: теоретико-правовий аспект / В. Д. Гапотій, А.А. Письменницький // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – № 2. – 2012. – С. 24-33.
2. Кобринь Т.С. Інформаційна політика Фінляндії в умовах глобалізації / Т.С. Кобринь // Політологічний вісник. – К., 2007. – № 30. – С. 389–400.
3. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник / В.А. Ліпкан, Ю.Є. Максименко, В.М. Желіховський. – К. : КНТ. – 2006. – 280 с.
4. Петрик В.М. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. / В.М. Петрик [та ін.] ; за заг. ред. ректора Нац. акад. Служби безпеки України д-ра юрид. наук, доц. Євгена Деонізієвича Скулиша ; Нац. акад. Служби безпеки України. – К. : Наук.-вид. відділ НА СБ України. – 2010. – 247 с.
5. Черногор Я., Михайлюк Т. Розвиток інформаційного суспільства у Скандинавських країнах / Я. Черногор, Т. Михайлюк // Віче. – 2009. – № 24. С. 20-22.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄС

Глуценко Н. В.

асистент кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

В умовах економічної кризи України розвиток національної економіки є одним з найважливіших питань. Для цього необхідно забезпечити високий рівень творчої діяльності, освіти, інтелектуальної власності. Державою необхідно врахувати вагомий вплив інтелектуальної власності на економічний, соціальний та культурний розвиток країни. Важливе значення у сфері інтелектуальної власності має підготовка фахівців із інтелектуальної власності. За останні роки в Україні налагоджено цілісну систему підготовки та перепідготовки фахівців із інтелектуальної власності.

Основним елементом системи з підготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності є Державний інститут інтелектуальної власності – спеціалізований вищий навчальний заклад IV рівня акредитації, який готує фахівців у сфері інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності за

спеціальностями, як «інтелектуальна власність», «консолідована інформація» та «управління інноваційною діяльністю».

Крім того, Інститут готує кандидатів у патентні повірені, професійних оцінювачів прав інтелектуальної власності, підвищує кваліфікацію фахівців у сфері інтелектуальної власності, до компетенції яких належать питання інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності. Аналіз сучасних тенденцій суспільно-економічного розвитку вимагає нових підходів до її вдосконалення та подальшого розвитку. З цією метою в Інституті розпочато роботу зі створення системи дистанційного навчання у сфері інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, що забезпечить відповідність навчального процесу одному із сучасних принципів вищої освіти, який вимагає її доступності та наближення до робочого місця. Нагальною потребою є організація на базі Інституту магістерської програми з інтелектуальної власності з метою підготовки кадрів міжнародного рівня [1].

Якщо звернутись до п. 6 Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки, затвердженої рішенням Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності, то особлива увага з боку держави відводиться підготовці спеціалістів з питань інтелектуальної власності, поширенню знань, формуванню у суспільстві високого рівня культури й освіти у сфері інтелектуальної власності [2].

Отже, за останні роки державою передбачені заходи щодо забезпечення кадрами за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст» та «магістр». Але підготовка таких спеціалістів повинна відбуватись перш за все, не в кількісному, а в якісному обсязі. Саме забезпечення «якісними» фахівцями в сфері інтелектуальної власності надасть можливість до фундаментального покращення в економіці та науці України.

Проте, для підготовки таких спеціалістів існують проблеми, які перешкоджають цьому. Так, у звіті за 2009 рік професор П.М. Цибульов (Інститут інтелектуальної власності України) описував перешкоди на шляху впровадження інновацій в Україні: 1) вченим не вистачає відповідних знань, досвіду і підготовки; 2) управлінцям не вистачає ефективних навичок управління; 3) проблеми фінансування; 4) недосконалість законодавства; 5) відсутність ефективної інфраструктури для інновацій [3, с. 88].

Минуло майже шість роки, але проблеми залишилися. З метою їх подолання слід впровадити у середніх школах, професійно-технічних закладах ознайомчі курси (розділи), присвячені основам інтелектуальної власності, та спецкурси «Основи інтелектуальної власності» у вищих навчальних закладах – на рівні бакалаврату [4]. Також, доцільно було б, щоб фахівці у сфері інтелектуальної власності мали змогу не тільки засвоювати теоретичні знання, але і володіти практичними знаннями. Оскільки не організована спеціальна система щодо проходження практики в органах виконавчої, судової та законодавчої влади саме як спеціаліст у сфері інтелектуальної власності.

Викладання інтелектуальної власності у різних модифікаціях здійснюється у вищих навчальних закладах всіх європейських країн. Так, у ФРН право інтелектуальної власності викладається в низці університетів та вищих технічних навчальних закладах. Цей курс викладається протягом одного семестру (1-2 години на тиждень), проводяться також семінари. Крім того, у ФРН викладається

патентознавство (протягом всього терміну навчання) в Інституті міжнародного патентного та авторського права імені Макса Планка.

У Франції курс інтелектуальної власності читається в університетах у всіх семестрах по 4 години на тиждень. Крім того, в країні діють курси підвищення кваліфікації дипломованих спеціалістів з питань інтелектуальної власності. Курси призначені як для слухачів, що вже пройшли навчання і мають дипломи, але бажають підвищити кваліфікацію, так і для осіб, що не мають дипломів, але володіють професійним досвідом у галузі інтелектуальної власності і бажають поповнити свою освіту шляхом кращого ознайомлення з комплексом правових питань. Слід відмітити, що навчання здійснюється на платній основі [5, с. 520].

На юридичному факультеті Міланського університету в Італії проводиться регулярне навчання з питань права інтелектуальної власності у всіх семестрах (по 4 години на тиждень). Окремий курс МВА з інтелектуальної власності викладається також у Турині.

Значний обсяг лекційних годин з питань інтелектуальної власності передбачено також навчальними програмами вищих навчальних закладів Австралії, Нідерландів, Швеції, Великої Британії, Швейцарії та інших країн.

В країнах ЄС значну увагу приділяють підготовці патентних повірених. При цьому одним із важливих шляхів підготовки спеціалістів патентознавців є безпосереднє навчання на фірмах та підприємствах. Наприклад у ФРН та Голландії, патентознавцям доводиться складати державний іспит патентному відомству на патентного адвоката (повіреного). Патентний відділ підприємства, що співпрацює з патентними фірмами, має в штаті патентних адвокатів, тому що тільки вони мають право подавати заявки на патенти від іноземців та представляти їх інтереси в патентній процедурі [6, с. 32].

Відзначимо, що промислово розвинені держави проводять професійну підготовку патентознавців не лише на національному рівні, а й на міжнародній основі. Так, патентно-правова інтеграція західних країн, що заснована на інтеграції економіки, привела до підписання у 1973 р. в Мюнхені Конвенції про Європейський патент. Це дало можливість одночасно забезпечити охорону технічних новацій у цілому регіоні – країнах «Спільного ринку».

Для підготовки патентознавців створено навчальний заклад – Міжнародний центр із вивчення промислової власності, у якому можуть навчатися представники країн Західної Європи та країн, що розвиваються. Міжнародний центр із вивчення промислової власності існує (з 1964 р.) при Університеті юридичних, політичних та соціальних наук у Страсбурзі, яким керує факультет права та політичних наук [6, с. 34].

Порядок та умови прийому слухачів до Міжнародного центру такі. Особи, що вступають, повинні мати диплом про технічну освіту. До центру можуть бути зараховані особи, що не мають диплома, але працюють у галузі промислової власності у Франції або за кордоном. За наявності вільних місць приймаються особи, що мають диплом в галузі права, економічних або комерційних наук, якщо рівень їх освіти буде визнаний бюро адміністративної ради достатнім для проходження навчання в Міжнародному центрі. Слухачами можуть бути французи і іноземці. Вони повинні знати німецьку або англійську мову в обсязі, достатньому для розуміння технічного тексту з їх спеціальності.

Навчання в Міжнародному центрі із вивчення промислової власності здійснюється за звичайною та прискореною програмами.

Прискорена програма навчання організована для тих слухачів, що мають досвід практичної роботи в галузі промислової власності (в бюро патентних повірених або в патентних підрозділах підприємств) і не можуть пройти звичайний курс навчання в Міжнародному центрі, але мають потребу в дипломі. Досвід організації діяльності Міжнародного центру із вивчення промислової власності може бути використаний в роботі національних закладів із питань підготовки спеціалістів у сфері інтелектуальної власності [6, с. 36].

Таким чином, підготовка фахівців у сфері інтелектуальної власності здійснюється шляхом викладання конкретних навчальних дисциплін у ВНЗ як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Проте, якісно відмінною рисою є те, що держави ЄС проводять професійну підготовку фахівців у галузі інтелектуальної власності не лише на національному рівні, а й на міжнародній основі (наприклад для патентознавців створено Міжнародний центр із вивчення промислової власності). Якщо ж говорити про прибутки від інтелектуальної власності то в цьому питанні Україна значно відстає від країн ЄС. Наприклад, в Японії прибутки від інтелектуальної власності перевищують показники таких галузей, як літакобудування та сільське господарство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інтелектуально-правова освіта – нагальна потреба ділових людей [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121422>.
2. Концепції розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки, затвердженої рішенням Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (протокол від 11 березня 2009 р. № 11) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://sips.gov.ua/ua/konts9-14.html>.
3. Цибульов П.М. Бар'єри на шляху комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні. / П.М. Цибульов, В.Ф. Корсун // Наука та інновації. – 2009. – №6. – с. 87-96.
4. Інтелектуальна власність : проблеми законодавчого забезпечення [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://yurincom.com.ua/yuridichny_i_visnyk_ukrainy/overview/?id=1542
5. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / за ред. Ю.М. Капіци. — К., 2006. — 1104 с.
6. Щербакова О.О. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності / О.О. Щербакова // Наука та інновації – 2007. - №4. – С. 34-37.

ІНСТИТУТ СУДОВИХ ВИХОВАТЕЛІВ

Дворніченко Н. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

На сьогодні особливої уваги заслуговує злочинність неповнолітніх у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Зважаючи на те, що кількісний показник такого роду злочинності стрімко зростає, актуальності набувають питання пов'язані із покаранням винних і запобіганням вчиненню нових злочинів за участю неповнолітніх осіб у зазначеній сфері. Саме

інститут судових вихователів створено для здійснення комплексу заходів по виконанню судових рішень щодо неповнолітніх, їх батьків або осіб, які їх замінюють, в тому числі і у справах про злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Судові вихователі діють на підставі Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [1] та Положення про судових вихователів від 15.11.1995 р. [2].

Із прийняттям Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» положення про інститут судових вихователів було відображено у зазначеному нормативно-правовому акті, проте пізніше, на жаль, згадка про дану особу була виключена з невідомих на те причин. При цьому єдиним нормативно-правовим актом, що надає правове регулювання діяльності судових вихователів залишається Положення про судових вихователів.

Відповідно до зазначеного Положення основними завданнями інституту судових вихователів є:

- участь у виконанні судових рішень, що прийняті по судових справах, зазначених у ст. 6 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»;
- усунення причин і умов, які сприяли скоєнню протиправних дій, профілактика правопорушень; виховання належної правової культури;
- виховання неповнолітніх, які скоїли правопорушення, шляхом формування свідомого ставлення неповнолітніх до Закону;
- надання батькам (усиновителям), або опікунам (піклувальникам) допомоги у вихованні їх неповнолітніх дітей.

Інститут судових вихователів створюється при судах. Судові вихователі є працівниками суду, призначаються на посаду і звільняються з посади начальником Головного управління юстиції в Криму, начальниками управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

Крім того, судовими вихователями можуть бути особи, які мають вищу юридичну або педагогічну чи психологічну освіту і досвід роботи з неповнолітніми. Штатна чисельність судових вихователів визначається в залежності від завантаженості судів справами про правопорушення неповнолітніх, але не менше одного на кожний суд. Навантаження на одного судового вихователя не повинно перевищувати 10 неповнолітніх.

Відповідно до Положення про судових вихователів судові вихователі мають право:

- перевіряти умови виховання неповнолітніх за місцем проживання, навчання або роботи, контролювати їх витрати, поведінку;
- попереджувати батьків (усиновителів), опікунів (піклувальників) про відповідальність за неналежне виховання та відсутність контролю за поведінкою неповнолітніх. Повідомляти за місцем роботи батьків (усиновителів), опікунів (піклувальників) про незадовільне виконання ними обов'язків по вихованню дітей. Вносити пропозиції відповідним органам про необхідність вирішення питання щодо притягнення до адміністративної відповідальності батьків (усиновителів), опікунів (піклувальників), позбавлення їх батьківських прав, обмеження в дієздатності, скасування усиновлення, припинення опіки і піклування;

- ставити питання перед адміністрацією за місцем навчання, роботи неповнолітнього про усунення недоліків у виховній роботі і створення найбільш сприятливих умов для його навчання чи роботи;

- у випадках порушення прав неповнолітнього з боку батьків (усиновителів), опікунів (піклувальників) адміністрації за місцем роботи або навчання інформувати про це органи і служби у справах неповнолітніх.

Зважаючи на комплекс прав, що надані судовим вихователям, останні, в свою чергу, зобов'язані:

- вживати відповідні виховні заходи з метою перевиховання неповнолітніх, здійснювати профілактичну та корекційну роботу з ними;

- здійснювати контроль за відвіданням неповнолітнім навчальних занять, його успішністю, поведінкою в школі, на роботі, в сім'ї, в громадських місцях, залучати його до роботи в позашкільних закладах, вживати заходи щодо створення належних умов для правильної організації навчання, роботи і відпочинку неповнолітнього, сприяти працевлаштуванню неповнолітнього;

- надавати батькам або особам, що їх замінюють, допомогу у вихованні неповнолітнього;

- про результати роботи інформувати органи МВС, які здійснюють виконання вироків;

- у необхідних випадках брати участь при виконанні рішень: про обмеження батьків в дієдатності, відібрання дітей та позбавлення батьківських прав, виселення осіб, позбавлених батьківських прав, якщо їх спільне проживання з дітьми, щодо яких вони позбавлені батьківських прав, неможливе, про поновлення в батьківських правах, щодо визначення місця проживання неповнолітніх [2].

Зважаючи на весь комплекс повноважень судового вихователя, він виступає дієвим інститутом задля забезпечення попередження вчинення неповнолітньою особою нового злочину і сприяє вихованню цієї особи в дусі поваги до законів держави. Головна проблема при цьому полягає в тому, що, на жаль, зазначений інститут хоча і отримав правове регулювання, але лише на папері, а не практиці.

У зв'язку з цим, підтримуючи позицію Н.А. Орловської, слід наголосити на необхідності активного використання такого інституту на практиці, а також розробки процедури призначення судового вихователя [3]. Крім того, враховуючи те, що інститут судових вихователів у зарубіжних країнах досить позитивно зарекомендував себе, слід враховувати практику розвинених європейських країн для належного запровадження такого інституту в Україні. Окреслене, на нашу думку, матиме значення як для запобігання росту кількісного показника злочинності серед неповнолітніх взагалі, так і безпосередньо у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також надасть змогу неповнолітній особі стати на шлях виправлення і стати законослухняним членом суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей [Електронний ресурс] : Закон України від 24.01.1995 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80/page>.

2. Про затвердження Положення про судових вихователів [Електронний ресурс] : Наказ Верховного Суду України, Міністерства юстиції України, Міністерства освіти України від 15.11.1995 р. № 478/63/7/5. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0113-96>.

3. Орловська Н. А. Актуальні проблеми регламентації інституту вихователя в Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексах України [Електронний ресурс] / Н. А. Орловська // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. - №3-1. – С. 317-320. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/3-1_2013/8/Orlovska%20N.A..pdf.

ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Дворніченко Н. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кобзєва Т. А.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

З огляду на сучасний стан злочинності серед неповнолітніх, а особливо у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, особливої актуальності набувають питання, пов'язані із забезпеченням соціального захисту дітей та організацією роботи із запобігання дитячій бездоглядності, безпритульності і злочинності. У даному випадку органами, на які покладаються такі функції виступають служби у справах дітей.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про службу у справах дітей» служба у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації є структурним підрозділом обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, який утворюється головою обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, підзвітний та підконтрольний відповідно голові обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації [1].

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 р. визначає, що до основних завдань служби у справах дітей належать:

- розроблення і здійснення самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;

- координація зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності;

- забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення;

- здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності;

- ведення державної статистики щодо дітей відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

- ведення обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок);

- проведення роботи з соціально-правового захисту дітей, запобігання бездоглядності та правопорушенням серед них, із соціально-психологічної реабілітації найбільш уразливих категорій дітей, контроль та координація діяльності служб у справах дітей;

- здійснення з питань, що належать до їх компетенції, координації та методологічного забезпечення діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування стосовно соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб із їх числа, а також забезпечення додержання законодавства щодо встановлення опіки і піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, їх усиновлення, застосування інших передбачених законодавством форм влаштування дітей;

- сприяння розвитку різних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

З огляду на законодавчо встановлений комплекс завдань служб у справах дітей, слід зазначити, що зазначеній службі відводиться неабияка роль у забезпеченні соціального захисту дітей, а також проведенні роботи по запобіганню дитячій безпритульності та бездоглядності, що, в свою чергу, надасть можливість уникнути вчиненню злочинів з боку неповнолітніх, у тому числі, і у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Враховуючи аналіз досліджених матеріалів, слід погодитися з Ткаченко Ю. В. і виділити низку проблемних питань, які потребують підвищеної уваги з боку служби у справах дітей, а саме:

- розвиток сімейних форм виховання;
- подолання дитячої безпритульності та бездоглядності;
- оптимізація профілактичної роботи щодо попередження правопорушень та негативних проявів у дитячому середовищі;
- підвищення результативності проведення профілактичних рейдів «Діти вулиці», «Вокзал» та інших;
- забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа;
- захист майнових прав дітей тощо [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження типових положень про службу у справах дітей [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 р. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-%D0%BF>.

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей [Електронний ресурс] : Закон України від 24.01.1995 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80/page>.

3. Ткаченко Ю. В. Служба у справах дітей в системі національного виховання України [Електронний ресурс] / Ю. В. Ткаченко // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – Вип. 3(75). - С. 195-200. - Режим доступу : <http://visnyk.zu.edu.ua/Articles/75/39.pdf>.

ГРОШОВО-КРЕДИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ, МЕТОДИ, ІНСТРУМЕНТИ, МЕХАНІЗМИ

Дегтяр А. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Сьогодні на економічному пострадянському просторі ототожнюються такі економічні категорії як грошово-кредитна політика і грошово-кредитне регулювання, а разом з цим ототожнюються і інструменти грошово-кредитного регулювання з його методами та механізмами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що значна кількість наукових праць зарубіжних і вітчизняних вчених і практиків-фахівців з банківництва (В.Д. та К.С. Базилевич, А.С. Гальчинський, Н. Гребеник, О.В. Дзюблюк, Дж.М. Кейнс, В.В. Коваленко, В.В. Козюк, О.І. Лаврушин, В. Лисицький, І.О. Лютий, А. Маршалл, Ф. Модільяні, А.М. Мороз, С.М. Панчишин, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук, П. Самуельсон, В.М. Усоскін, І. Фішер, М. Фридман, Л. Харріс, В.А. Ющенко та інших) присвячена дослідженню закономірностей функціонування центрального банку та сутності його грошово-кредитної політики. Разом з цим, аналіз показав, що не тільки більшість науковців та практиків, а і Національний банк України, ототожнює грошово-кредитну політику з грошово-кредитним регулюванням, а разом з тим ототожнює і методи, інструменти та механізми грошово-кредитного регулювання.

Проте з того, що економічна категорія відображує найбільш загальні та фундаментальні поняття, які висвітлюють сутнісні загальні властивості та відносини явищ дійсності та пізнання, універсальний взаємозв'язок речей та відносин і відображує разом з тим щось абсолютне, то жодна з економічних категорій не має можливості ані підмінити одна другу, ані перетворитися в іншу категорію. За таких умов, ототожнення грошово-кредитного регулювання, яке має свої методи, інструменти та механізми (які приводяться в дію саме інструментами грошово-кредитного регулювання) з грошово-кредитною політикою, яка має оперативні, проміжні та кінцеві довгострокові цілі, досягнення яких можливо завдяки впровадженню грошово-кредитного регулювання та його методів, інструментів та механізмів, перш за все, суперечить сутності поняття «економічна категорія», а, по-друге, створює серйозні проблеми при їх застосуванні для розвитку економіки України. Метою даної статті є висвітлення існуючих проблем підміни одної економічної категорії – грошово-кредитної політиці, другою економічною категорією – грошово-кредитним регулюванням, які хоч і тісно пов'язані поміж собою, але все ж таки є різними, бо, з одного боку, характеризують цілі центрального банку країни (довгострокові та проміжні) в його грошово-кредитній політиці, спрямованій на розвиток економіки, а, з другого боку, характеризують дії центрального банку, спрямовані на досягнення встановлених цілей за допомогою використання методів, інструментів та механізмів. Як впливає з Закону «Про Національний банк України» «...Основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси» [1]. Останнє здійснюється завдяки існуванню кредиту, як економічних відносин між кредиторами та позичальниками з приводу зворотного руху запозиченої вартості, який сприяє розподілу та перерозподілу тимчасово вільних коштів в економіці країни та дозволяє створювати в ній кредитні засоби обігу. З цього впливає, що грошово-кредитна політика реалізується на практиці саме за

допомогою грошово-кредитного регулювання, до того ж, регулювання не лише обсягу грошової маси, як указано вище [1], а регулювання і інших вартісних макроекономічних показників економіки країни. При цьому в процесі грошово-кредитного регулювання економіки НБУ використовує як інструменти, так і методи, і механізми (які починають діяти завдяки інструментам грошово-кредитного регулювання, саме які і надають їм рух).

Серед методів грошово-кредитного регулювання економіки країни варто назвати адміністративні (заборона та обмеження на різні види діяльності банків) та економічні методи (як способи здійснення грошово-кредитних операцій банків завдяки інструментам грошово-кредитного регулювання економіки), засновані на зацікавленості банків в їх використанні. Серед інструментів грошово-кредитного регулювання за допомогою яких починають діяти ті або інші механізми варто назвати інструменти прямої та інструменти опосередкованої дії, які, перш за все, впливають опосередковано на грошову масу (а потім на зайнятість, інвестиції та національний дохід країни).

До інструментів прямої дії відносяться будь-які заборони та обмеження різних сторін діяльності комерційних банків, саме які і стримують майже усі види банківської діяльності. Серед інструментів прямої дії слід назвати такі обмеження як адміністративне встановлення банкам різних економічних нормативів (лімітів), які сьогодні НБУ встановлює комерційним банкам за різними сторонами їх діяльності (інвестиційної, кредитної, валютної та інших). Усі ці обмеження мають вигляд відповідних нормативів, встановлених НБУ для усіх банків на одному рівні. Однак з того, що ці обмеження (нормативи чи ліміти) встановлені в своїй більшості до регулятивного капіталу банків, який в них є неоднаковий, то з цього випливає, що встановлені НБУ обмеження різних сторін банківської діяльності по-різному (у випадку однакових інших умов) впливають на прибутковість кожного окремого банку. Доречно відмітити, що позичкові ліміти впродовж деякого часу можуть бути вельми ефективним засобом обмеження експансіоністської політики в країні, що докладніше викладено [2]. Позичкові ліміти, які розраховуються відносно до капіталу конкретного банку, встановлюють суворі рівні присутності банків на кредитному ринку і тому обмежують міжбанківську конкуренцію. Вони скорочують ефективність всієї кредитної системи, бо банк, який досяг свого рівня позичкового ліміту, вже не має зацікавленості у залученні коштів від вкладників. Обмежуючи кредитну спроможність усіх банків, позичкові ліміти — нормативи кредитного ризику — приводять до зростання вільних банківських резервів, які не можна використовувати. Що торкається адміністративного встановлення процентних ставок, які встановлюються на рівні нижчому за ринкові ставки, то в цьому разі банки стали (не порушуючи законодавства) обходити ці обмеження, введенням цілої низки комісійних винагород, наприклад, за оформлення кредитного договору, хоча зрозуміло, що оформлення кредитного договору банком є, перш за все, його кровний інтерес і тому встановлювати позичальнику додаткову плату за оформлення кредитного договору заперечує здоровому глузду. До інструментів непрямой дії відносяться норма обов'язкового резервування; облікова ставка НБУ (ставка рефінансування) та операції на відкритому ринку.

Ототожнення грошово-кредитної політики з грошово-кредитним регулюванням сприяло підміні сутності грошово-кредитної політики сутністю грошово-кредитного регулювання і відсутності в Україні розроблених і оприлюднених кінцевих і проміжних цілей розвитку економіки країни на 5-10

років і, відповідно, непродуманим і малоефективним діям НБУ з використання інструментів грошово-кредитного регулювання. До того ж, більшість з цих інструментів проявляють результати своєї дії не одразу, а через деякий проміжок часу, в зв'язку із чим точно зпрогнозувати їх вплив на грошово-кредитні механізми при щорічних змінах їх рівнів неможливо (за виключенням такого інструменту грошово-кредитного регулювання як операції на відкритому ринку).

Крім того, встановлення з 2008 року нульового рівня норми обов'язкового резервування в національній валюті, з одного боку, безумовно мало сприяти (і сприяло) безмежному обсягу кредитування комерційними банками господарюючих суб'єктів і, відповідно, безмежному створенню банками нових кредитних (депозитних) грошей і грошової пропозиції в країні. Однак, з другого боку, високий рівень облікової ставки та її видів за різними механізмами рефінансування (при наданні комерційним банкам позичок НБУ) сприяв обмеженню як обсягів позичок, наданих банкам НБУ, так і обсягів позичок, наданих банками суб'єктам господарювання. До того ж офіційний рівень інфляції, починаючи з 2009 р. почав безперервно зменшуватись аж до дефляційного рівня – 99,8% (в процентах до передуючого року), хоча фактично інфляція зростала і ціни на споживчі товари в країні безперервно збільшувались (збільшившись до кінця 2012 року з моменту введення гривні до обігу більш, ніж у шість разів).

За таких умов зрозуміло, що ототожнення грошово-кредитної політики (якої в Україні ще й досі не існує – докладніше див. [8]) з грошово-кредитним регулюванням і ототожнення методів, механізмів та інструментів останнього друг з другом, не дозволяло Національному банку України здійснювати ефективне грошово-кредитне регулювання спрямоване на цінову стабільність та розвиток економіки країни.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що грошово-кредитне регулювання та його інструменти в Україні, на жаль, малоефективні, а такі інструменти прямої дії як позичкові ліміти, які обмежують міжбанківську конкуренцію і скорочують ефективність всієї кредитної системи в умовах розвитку ринкової економіки, на наш погляд, взагалі недоцільно використовувати. Що торкається інструментів опосередкованої дії, наприклад, таких як норма обов'язкового резервування в національній валюті, яка за останні роки взагалі перестала впливати на стан грошової пропозиції в країні. До того ж, її безперервний рост створив умови як для росту цін в країні, так і для зниження або втрати своєї ліквідності значною кількістю банків; облікова ставка НБУ є дуже високою і тому примушує комерційні банки становлювати високі процентні ставки за позичками, які вони надають господарюючим суб'єктам, що стримує можливості останніх у розвитку свого виробництва і, відповідно, стримує розвиток і всієї економіки країни. Дослідження інструментів, методів та механізмів грошово-кредитного регулювання показало, що за відсутності чіткого розуміння їх сутності і відповідного ототожнення друг з другом (так само як і ототожнення грошово-кредитної політики з грошово-кредитним регулюванням), їх використання частогусто було непродуманим і малоефективним як і само грошово-кредитне регулювання, що не створювали умов для підтримки стабільності гривні і, відповідно, нарощуванню багатства української нації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999р. № 679-XIV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
2. Рябініна Л.М. До питання щодо удосконалення регулювання банківської діяльності / Л.М. Рябініна // Матеріали науково-практичної конференції 18-19 листопада 2004 р.- К. : КНЕУ.- 2004 р.- С. 127-135.
3. Бюлетень Національного банку України, 2008, № 3. – С. 191.
4. Бюлетень Національного банку України, 2013, № 3. – С. 189.
5. Рябініна Л.М. Роль НБУ та законодавчих актів України в її економічному розвитку / Л.М.Рябініна // Економіка & держава. – 2004. – № 8. – С. 29-37.
6. Ринок державних цінних паперів в Україні // Вісник Національного банку України, 2003-2012, №№ 2.
7. Основні засади грошово-кредитної політики на відповідний рік // Вісник Національного банку України, 2004, № 10. – С. 4-7; 2005, № 10. – С. 3-6; 2008, № 11. – С. 2-6; 2009, № 10. – С. 3-6; 2012, № 6. С. 9-12.
8. Рябініна Л.М. Чи є грошово-кредитна політика в Україні? / Л.М. Рябініна // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 11. – С. 205-213

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Дегтяр А. А.

Юридичний факультет

Сумський державний університет

Кібець В. О.

Начальник територіального управління

державної судової адміністрації Сумської області

У прагненні до ефективного розвитку фінансової системи України та стабільного функціонування банківської системи важливого значення набуває вдосконалення банківської діяльності в державі та її ефективне правове регулювання. Належне правове регулювання грошово-кредитних відносин сприяє надійності функціонування фінансової системи в цілому, тож для забезпечення стабільності грошового обігу держава, як визначено Конституцією України, уповноважує Національний банк України (далі – НБУ) на проведення відповідної політики. Грошово-кредитну політику відповідно до Закону України «Про Національний банк України» [1] слід тлумачити як систему заходів із регулювання грошового обігу та кредиту, які спрямовані на економічне зростання, стримування інфляції, забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення, регулювання платіжного балансу з метою збалансування і задоволення суспільного попиту на гроші.

Правові питання регулювання грошового обігу аналізувались у працях Л.К. Воронової, Є.О. Алісова, О.П. Орлюк, О.А. Костюченко, Д.О. Гетьманцева, І.Б. Заверухи, В.К. Шкарупи, К.П. Кучерявенка, О.О. Качана, В.В. Козюка, Н.І. Костіна, Т.А. Латковської, М.І. Савлука, А.О. Селіванова та ін. Утім, діяльність НБУ з регулювання грошової маси в сучасних умовах розвитку банківських праввідносин з метою визначення способів удосконалення правових заходів потребує дослідження.

Метою цього дослідження є аналіз змісту правовідносин із регулювання грошово-кредитної політики держави та надання авторських доказів їхньої фінансово-правової природи, що потребує вивчення регуляторної політики

НБУ як головного банку держави, відповідального за стабільне використання публічних фінансових ресурсів.

Основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики є регулювання обсягу грошової маси через:

- 1) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків;
- 2) процентну політику;
- 3) рефінансування комерційних банків;
- 4) управління золотовалютними резервами;
- 5) операції з цінними паперами (крім цінних паперів, що підтверджують корпоративні права), зокрема з казначейськими зобов'язаннями, на відкритому ринку;
- 6) регулювання імпорту та експорту капіталу;
- 7) емісія власних боргових зобов'язань та операції з ними [3, с. 4].

Стратегічна ціль грошово-кредитної політики має бути підпорядкованою загальним стратегічним цілям соціально-економічної політики держави: стабілізації сукупного обсягу виробництва, зайнятості та рівня цін.

Тактичною метою політики є забезпечення внутрішньої стабільності грошей, тобто оптимальної рівноваги між попитом і пропозицією грошей. Визначаючи тактичні й оперативні завдання грошово-кредитної політики, потрібно враховувати необхідність її диференціації залежно від конкретної макроекономічної ситуації [4, с. 36].

Оскільки Конституція України покладає на НБУ обов'язок забезпечувати стабільний грошовий обіг, цілком логічно вважати НБУ відповідним суб'єктом грошово-кредитної політики з владними повноваженнями.

Предметом правового регулювання у сфері грошово-кредитної політики дослідники вирізняють такі елементи:

- 1) відносини з регламентації грошово-кредитної політики як правової категорії (визначення, встановлення концептуальних положень та ін.);
- 2) відносини з визначення деяких параметрів грошово-кредитної політики (грошово-кредитна система, цілі, індикатори та ін.);
- 3) організаційно-правові основи формування, прийняття Основних засад грошово-кредитної політики, її реалізації та контролю за її здійсненням;
- 4) коло суб'єктів, уповноважених здійснювати грошово-кредитну політику, визначення їхніх завдань, функцій і компетенції;
- 5) основні засоби і методи (інструменти) грошово-кредитної політики;
- 6) відносини з комерційними банками з приводу реалізації грошово-кредитної політики;
- 7) кожен із засобів чи методів (інструментів) грошово-кредитної політики (наприклад, порядок формування обов'язкових резервів);
- 8) заходи відповідальності за невиконання встановлених вимог;
- 9) інші відносини, пов'язані зі здійсненням грошово-кредитної політики [4, с. 37].

Отже, зміст цих відносин, які є предметом правового регулювання, має переважно фінансово-правовий характер. Враховуючи ці елементи грошово-

кредитної політики, за різними критеріями дослідники виокремлюють декілька груп правовідносин:

а) за змістом правового регулювання можна вирізнити відносини між вищими органами державної влади і Національним банком з приводу закріплення основ проведення грошово-кредитної політики, а також відносини в ході реалізації грошово-кредитної політики;

б) за предметом правового регулювання це є відносини з визначення статусу НБУ у сфері грошово-кредитної політики (завдання, функції, компетенція та ін.), делегування йому повноважень щодо здійснення грошово-кредитної політики, а також відносини з приводу її реалізації. Акти, які регулюють ці відносини (в основному це акти НБУ), визначають основні параметри грошово-кредитної політики (цілі, засоби, методи та ін.);

в) за характером предмета правового регулювання можна вирізнити відносини, які виникли та існують лише як компонент грошово-кредитної політики (наприклад, це обов'язкове резервування коштів), та відносини, які впливають із діяльності центробанку (наприклад, як кредитора останньої інстанції), а не внаслідок грошово-кредитної політики, але в яких вона активно здійснюється центральним банком (наприклад, це операції з цінними паперами чи регулювання імпорту та експорту) [5, с. 87].

Визначаючи предмет фінансового права, академік Л. К. Воронова відзначає, що ним є суспільні відносини, які виникають у процесі мобілізації грошових ресурсів у централізовані та децентралізовані фонди держави та органів місцевого самоврядування, їх розподіл і використання, а також у процесі контролю за рухом цих коштів, їх ефективним і цільовим використанням і у зв'язку з грошовою емісією [8, с. 135].

Норми, що регулюють відносини у процесі здійснення грошово-кредитної політики, є цілісністю, яка відповідає низці ознак, властивих фінансовому праву:

а) грошово-кредитна політика – це владно-організаційна діяльність держави, покликана задовольняти суспільні грошові інтереси;

б) публічність грошово-кредитної політики впливає з її суспільного призначення – регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу. Публічними є і засоби досягнення цих цілей;

с) у юридичній літературі зазначається, що однією зі сторін у цих правовідносинах є орган, наділений державно-владними повноваженнями.

У грошово-кредитній політиці ним є Національний банк України. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національний банк України» він є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України [1, ст. 2].

Як орган управління НБУ наділений низкою повноважень, закріплених у згаданому Законі; грошово-кредитна політика здійснюється у сфері грошового обігу, правове регулювання якого становить один із інститутів банківського права. Під інститутом правового регулювання грошового обігу ми розуміємо сукупність правових норм, що регулюють відносини у процесі руху грошей у готівковій та безготівковій формі.

З поміж усіх згаданих вище галузей права норми, що регулюють відносини у сфері грошово-кредитної політики, найтісніше зв'язані з банківським правом (яке в літературі частіше за все не належить до галузей).

Отже, відносини зі здійснення грошово-кредитної політики не зводяться тільки до відносин НБУ з банками, які є лише посередниками, а охоплюють ширше коло питань, ніж відносини грошово-кредитної політики.

Навіть більше, у глибокому розумінні предметом грошово-кредитної політики є не банки, а грошовий обіг як предмет його регулювання в кількісному та якісному аспектах. Банки у цих відносинах виступають як опосередкована ланка між суб'єктом управління (центральним банком як представником держави) та об'єктом – грошовою системою. Правом емісії грошей наділено лише НБУ. Комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи є лише користувачами цього продукту НБУ [2, с. 136].

Максимум можливостей НБУ в банківській системі та грошово-кредитній політиці – регулювання пропозиції грошей. Але життя суспільства охоплює і попит, і пропозицію грошей.

Отже, можна стисло сформулювати, що:

а) грошово-кредитна політика має бути єдиною державною, а не відомчою політикою;

б) Основні засади грошово-кредитної політики мають прийматися тільки Верховною Радою України;

в) грошово-кредитна політика є одним із важливих напрямів фінансової діяльності держави і регулюється нормами фінансового права. Грошово-кредитна політика проводиться НБУ, її закріплено в законі про цей особливий центральний орган державного управління. На підставі низки положень Конституції України грошово-кредитна політика має розглядатись як загальнодержавна політика, а право НБУ на її проведення – як функція, делегована йому Верховною Радою України. Посилення загальнодержавних начал разом із гнучким поєднанням із принципом незалежності центрального банку має стати одним із головних напрямів вдосконалення всієї системи державного управління і регулювання економікою та соціальною сферою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

2. Козюк В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика / В.В. Козюк. – Тернопіль : Джура, 1999. – 260 с.

3. Савлук М.І. Грошово-кредитна політика Національного банку України та оцінка її ефективності / М.І. Савлук // Вісник Національного банку України. – 1999. – № 1. – С. 3–7

4. Орлюк О.П. Банківська система України. Правові засади організації : монографія / О.П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.

5. Латковська Т.А. Актуальні питання розвитку банківської системи України на сучасному етапі / Т.А. Латковська // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : зб. наук. пр. – Вип. 7. – Чернівці, 2006. – С. 84–89.

6. Орлюк О.П. Банківське право України / за ред. О.П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 390 с.

7. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-1>.

8. Воронова Л.К. Фінансове право України : [підруч.] / Л.К. Воронова. – К. : Прецедент ; Моя книга, 2006. – 448 с.

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ В ОРГАНАХ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Дігтяр А. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Логвиненко М. І.

к.ю.н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Багаторічні прагнення України стати рівноправним членом міжнародного співтовариства, євроінтеграційні процеси спричиняють необхідність приведення її правової системи та законодавчої бази у відповідність до норм міжнародних стандартів. За показниками багатьох дослідницьких, соціологічних інституцій, за оцінками впливових міжнародних організацій Україна є однією з найкорумпованіших держав світу. 26 балів зі 100 можливих і 142 місце зі 175 позицій – такі показники України у Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) від Transparency International станом на 2014 рік. Україна вчергове опинилась на одному щаблі з Угандою та Коморськими островами як одна з найбільш корумпованих країн світу. У зв'язку з цими процесами, на ряду з іншими проблемами та завданнями, що стоять перед Україною є боротьба та подолання корупції. Підписавши Угоду про Асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе обов'язок подолання корупції.

Корупція є «хворобою» суспільства, що становить загрозу демократії, національній безпеці; є перешкодою становленню громадянського суспільства та соціальному прогресу; порушує принцип законності та верховенства права; є антиморальним та протиправним злочинним явищем.

Т.В. Носова визначає основні сфери корупційного впливу в судовій владі, пов'язані зокрема:

- з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом;
- порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді;
- порушення правил підсудності чи підвідомчості;
- необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову;
- невиконання суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом;
- порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу);
- систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя;
- розголошення таємниці, що охороняється законом, в тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;
- неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації про майновий стан, відображення в ній завідомо неправдивих відомостей [1].

Подолання корупції в системі органів судової влади є особливо значущими для України, оскільки неможливо реалізувати і захистити основоположні права людини і громадянина, там де їх злочинно порушують.

Для подолання корупції в судовій гілці влади, автор вважає, проведення ряду заходів, зокрема: вдосконалити систему формування, добору кадрів та їх подальше професійне супроводження; залучення громадськості до формування суддівського корпусу; вдосконалення програм підготовки та навчання кандидатів на посаду суддів; передбачення у відповідних законодавчих актах такої підстави як звільнення судді або притягнення його до дисциплінарної відповідальності, за вчинення ним корупційного діяння або іншого правопорушення, пов'язаного з корупцією.

На шляху подолання корупції варто враховувати досвід успішних у даній сфері країн, тобто з найнижчим рівнем корупції, оскільки абсолютне викоренення корупції неможливе, і дане суспільно негативне явище є характерним навіть найдемократичнішим і найрозвиненішим державам світу. Корисним може бути досвід Сінгапуру, антикорупційна політика якого вражає своїми успіхами. Її центральною ланкою є постійно діючий спеціалізований орган по боротьбі з корупцією - Бюро по розслідуванню випадків корупції, яке володіє політичною і функціональною самостійністю. Цей незалежний орган розслідує та своїми діями прагне запобігати випадкам корупції в державному і приватному секторі економіки Сінгапура. Бюро перевіряє випадки зловживань серед державних чиновників і повідомляє про них відповідні органи для вживання необхідних заходів. Бюро вивчає методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів з метою виявлення можливих прогалин в системі управління та у випадку необхідності рекомендує вжити відповідних заходів главам цих органів.

Головна ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій». Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів, зокрема: 1) оплата праці державних службовців згідно формулі, прив'язаній до середньої заробітної платні успішно працюючих в приватному секторі осіб; 2) контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акту про запобігання корупції; 3) велика строгість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів; 4) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки [3].

Україна зробила важливий крок у боротьбі з корупцією шляхом створення Національного антикорупційного бюро, яке є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових та протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [2].

Високої ефективності у виявленні корупційних правопорушень можна досягти лише за умови тісної взаємодії правоохоронних органів із органами державної влади, інститутами громадянського суспільства, а також комплексного

вжиття відповідних антикорупційних заходів. Крім того, реалізація антикорупційних заходів у судовій гілці влади повинна забезпечуватись належними механізмами відповідальності суддів. Такий підхід відповідає базовим засадам формування антикорупційних стратегій у сучасному світі. В боротьбі з корупцією має долучатися громадськість, шляхом контролю за діяльністю посадових осіб державних органів влади та управління, в тому числі, й в судовій гілці влади, контролювати виконання антикорупційних законів. В свою чергу держава повинна забезпечити як найширший доступ громадськості до публічної інформації щодо діяльності судів, сприяючи таким чином поінформованості суспільства та можливості контролювати діяльність судової влади, що забезпечить принципи гласності, публічності, відкритості, прозорості діяльності суду та державного апарату в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Носова Т.В. Запобігання та протидія корупції в органах судової влади [Електронний ресурс] / Т.В. Носова. – Режим доступу : <http://dniprojust.org.ua/news/608.html>.
2. Про національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
3. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією [Електронний ресурс] / В. Чепелюк. – Режим доступу : <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПРОЦЕСОМ ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Дубова В. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Семенов В. М.

к.держ.упр., доц. кафедри ТДП, Сумський державний університет

Сьогодні перед нашою країною стоїть завдання реорганізації органів державної влади, приведення їх у відповідність із європейською моделлю. Одним з шляхів досягнення цієї мети є люстрація. Це обумовлює актуалізацію досліджень з проблеми проведення якісної люстрації і питання громадського контролю за процесом очищення влади.

Метою даної публікації є визначення сучасних підходів та механізмів реалізації громадського контролю за процесом очищення влади в Україні.

Питання громадського контролю в управлінні державою частково знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних вчених як О. Боднарчука, С. Алфьорова, С. Вітвицького, М. Глотова, О. Степаненка. В той же час на сучасному етапі обмаль наукових розробок та пропозиції щодо вдосконалення механізму громадського контролю у сфері очищення влади в Україні, що обумовлює наукову новизну та актуальність дослідження.

С. Алфьоров вважає, що у ході демократизації суспільства все більшого значення набуває громадський контроль. Він є одним з основних чинників дотримання балансу, рівності, взаємної відповідальності у відносинах особистості, суспільства і держави з метою забезпечення соціальної справедливості [1, с. 102].

Таким чином, забезпечення механізмів реалізації громадського контролю є ключовими у процесі люстрації.

Стосовно питання люстрації існує декілька точок зору. О. Степаненко визначає його так: «На сьогодні люстрація – це не лише шлях до очищення державних органів, суспільної моралі, але і вища міра соціального захисту громадян від посягань замінити владу народу на владу корупції, владу грошей, владу таємних організація, груп людей, а то й закордонних структур [6, с. 19]». С. Костюченко вважає, що люстрація в політичному смислі означає очищення влади від старих кадрів, заборона функціонерам попередньої влади займати посади в державному апараті, обиратися у представницькі органи, бути суддями, інколи навіть займатися викладацькою діяльністю тощо [3].

Закон України «Про очищення влади», що був ухвалений Верховною Радою 16 вересня 2014 року передбачає створення дорадчого громадського органу з питань люстрації при Міністерстві юстиції України, а отже забезпечує механізм реалізації громадського контролю за процесом очищення влади в Україні [4]. М. Глотов зазначає, що згідно із Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи № 1096 управління люстраційним процесом має здійснюватися спеціально створеною комісією в складі шанованих суспільством осіб, які пропонуються главою держави й затверджуються парламентом [2, с. 7]. Якщо аналізувати Закон України «Про очищення влади», то можна помітити, що ключові функції та повноваження щодо люстрації передані Міністерству юстиції України. Тобто, органом, уповноваженим на забезпечення проведення перевірки, передбаченої цим Законом, є Міністерство юстиції України. Організація проведення перевірки осіб (крім професійних суддів та осіб, зазначених в абзаці третьому цієї частини) покладається на керівника відповідного органу, до повноважень якого належить звільнення з посади особи, стосовно якої здійснюється перевірка. Організація проведення перевірки професійних суддів покладається на голову суду, в якому працює суддя. Організація проведення перевірки членів Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Центральної виборчої комісії, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення покладається на керівника органу, в якому працює особа [4].

Таким чином, аргумент громадського розширення прав і можливостей робить акцент на необхідності зробити державні установи більш прозорими і відновити суспільну довіру до незалежності і морального кредиту до осіб, які займають або прагнуть зайняти важливі посади в цих установах. Деталізує аспекти діяльності громадськості у процесі люстрації Положення про Громадську раду з питань люстрації при Міністерстві юстиції України від 4 листопада 2014 року. Громадська рада складає дванадцять членів – представників засобів масової інформації та громадських організацій, творчих спілок, асоціацій, професійних спілок, органів та інших [5].

Згідно із Положенням, основними завданнями Громадської ради є: створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; здійснення громадського контролю за процесом очищення влади (люстрації); забезпечення врахування Міністерством юстиції України громадської думки під час здійснення заходів, передбачених Законом України «Про очищення влади»; проведення аналізу взаємодії державних органів (їх посадових та/або службових осіб) з громадськістю в процесі здійснення очищення влади (люстрації); сприяння науково-методичному та інформаційному

забезпеченню роботи Міністерства юстиції України, спрямованої на очищення влади (люстрацію); здійснення моніторингу та аналізу інформації, у тому числі яка надходить від фізичних та юридичних осіб на поштову та електронну адреси Ради, щодо поширення на осіб заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади»; підготовка пропозицій до проектів нормативно-правових актів з питань, пов'язаних з реалізацією положень Закону України «Про очищення влади» [5]. Таким чином, повноваження Громадської ради є суто консультативно-дорадчими і пріоритетом її діяльності є неупереджена оцінка та інформування суспільства щодо результатів перевірки Міністерством юстиції України щодо осіб, які підлягають люстрації.

На нашу думку, у діяльності Громадської ради можна виділити кілька важливих аспектів, що потребують удосконалення, а саме:

1. Розширення повноважень Громадської ради до безпосередньої участі та контролю за діяльністю Міністерства юстиції України у процесі перевірки осіб, що підлягають люстрації за Законом України «Про очищення влади».

2. Створення територіальних органів Громадської ради на місцях для більш ефективної реалізації положення про розгляд звернень та пропозицій інститутів громадянського суспільства та громадян, їх аналізу та узагальнення.

3. Фінансово-економічна незалежність засобів масової інформації Громадської ради при Міністерстві юстиції України щодо інформування населення у сфері прозорості перевірок керівниками Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Центральної виборчої комісії, Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення щодо осіб, що підлягають люстрації Закону України «Про очищення влади».

Таким чином, дотримання європейських стандартів у сфері реалізації громадянами конституційного права в управлінні державою є основним принципом формування органів громадського контролю за процесом люстрації в Україні. Якісне забезпечення реалізації прав громадськості по-перше, ілюструють курс України на побудову демократичної держави на міжнародній арені та створюють відповідний імідж серед світової спільноти, а по-друге, забезпечуватиме поступове відновлення довіри громадян до органів державної влади та посадових осіб, що їх представляють.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алфьоров С.М. Громадський контроль в умовах формування громадянського/ С.М. Алфьоров, С.С. Вітвіцький // Бюлетень Міністерства юстиції України . - 2014. - № 1. - С. 101-108.

2. Глотов М.С. Очищення влади. Чи відповідає європейським стандартам люстрацій ний законопроект № 4359а?/ М.С. Глотов// Юридичний вісник України. – 2014. - № 34. – С. 7.

3. Костюченко С. Люстрація – це не війна з минулим, це боротьба за майбутнє [Електронний ресурс] / С. Костюченко. – Режим доступу : <http://www.tyahnubok.info/dopusy/dopusy/005425/>.

4. Про очищення влади [Електронний ресурс] : Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.

5. Про утворення Громадської ради з питань люстрації при Міністерстві юстиції України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства юстиції України від

6. Степаненко О.Г. Політична люстрація: теоретичні засади поняття / О.Г. Степаненко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Політологія . - 2014. - Т. 236, Вип. 224. - С. 17-20.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРИЧНОГО АСПЕКТУ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ

Думчиков М. О.

аспірант кафедри АГП ФЕБ, Сумський державний університет

Система місцевого оподаткування України в її сучасному вимірі пройшло складний та суперечливий шлях. Проблема становлення та розвитку системи місцевих податків та зборів широко досліджується протягом останніх років, проте не втрачає своєї актуальності. Побудова якісної системи оподаткування місцевих податків та зборів, розпочинається майже одночасно з проголошенням незалежності Української держави. Отже закономірно, що початком розвитку системи місцевого оподаткування є рік проголошення незалежності України.

Питанням розвитку та формування системи місцевих податків та зборів присвятили свої дослідження О. Кириленко, О. Шевченко, М. Бадида, К. Павлюк та інші науковці.

Історію розвитку системи місцевих податків та зборів можна умовно поділити на два етапи:

- до прийняття податкового кодексу;
- після прийняття податкового кодексу.

У 1991 році нормативне регулювання, що до місцевих податків та зборів здійснювалося на основі закону УРСР «Про систему оподаткування» в якому передбачалося 3 місцеві податки та 12 місцевих зборів. Закон «Про систему оподаткування» став відправною точкою побудови власної системи місцевого оподаткування, не обтяженої надмірним податковим навантаженням, результатом чого стало значне збільшення підприємств, зменшення безробіття, а також нагромадження капіталу [4. с. 129]. З початку 1993 року «Радянська податкова система» починає ліквідуватися шляхом прийняття нормативно правових актів з метою збільшення дохідної частини бюджету. Податкова система України мала яскраво виражену тенденцію до розширення переліку податків та зборів, так у 20.05.93 Кабінет міністрів України своїм декретом «Про місцеві податки і збори», встановлює новий податок з продажу імпортованих товарів. Проте Декрет визначає види місцевих податків і зборів, їх граничні розміри та порядок обчислення і спрямований на зміцнення бюджетів місцевого самоврядування. Згодом кількість податків зменшилася до 2-х , і до 11.01.2011 р. існувало лише 2 місцеві податки, тим самим скоротивши податок з продажу імпортованих товарів та податок на нерухоме майно (нерухомість), відмінне від земельної ділянки. В цей період можна простежити вдосконалення податкової системи України на основі набутого досвіду реформування податків шляхом зменшення податкового навантаження на підприємства і запровадження стабільних форм оподаткування для фізичних осіб.

На цьому етапі держава намагається забезпечити вихід із тіні більшості підприємств, адже, за оцінками вітчизняних вчених, рівень тіньової економіки

становив близько 40 % [3, с. 23].

Переломним моментом у формуванні власної ефективної системи оподаткування є прийняття Податкового кодексу України, який є початком нового етапу реформування вітчизняної податкової системи.

У Податковому кодексі 2011 року значно скорочено перелік місцевих (з 14 до 5) податків і зборів.

До місцевих податків належать:

- 1) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
- 2) єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

- 1) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- 2) збір за місця для паркування транспортних засобів;
- 3) туристичний збір [1].

У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України з 2011 р. структура місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін. З його прийняттям втратили чинність низка законів України, декретів Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради України та указів Президента України. У Кодексі змінено кількісний та якісний склад загальнодержавних і місцевих податків та зборів [5, с. 122].

У 2004 р. частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів становила 1,77% (0,5 млрд. грн.), а у 2010 - 0,61% (0,8 млрд. грн.), тобто номінально сума зросла у 1,6 рази, тоді як відносно загальної суми доходів місцевих бюджетів зменшилася майже у 3 рази. У 2011 р. від місцевих податків і зборів отримано 2,5 млрд. грн., що у 3,1 рази більше аналогічного показника попереднього року. Їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів зросла і склала 2,9% [6, с. 76]. Такі зміни спостерігаються завдяки переведенню єдиного податку з категорії загальнодержавних до категорії місцевих податків, доходи від якого зіставили в 2011 році 80 % від загальної кількості місцевих податків та зборів. Скорочення кількості місцевих податків та зборів які запровадив Податковий кодекс має свої позитивні риси: - по перше більшість податків які існували до введення в дію Податкового кодексу практично не виконували свою фіскальну функцію; по - друге вони мали низьку економічну ефективність і здебільшого витрати на їх адміністрування досить часто перевищували надходження від них. Зокрема до них належали :

- збір з власників собак;
- збір за видачу ордера на квартиру;
- збір за виграш у бігах на іподромі;
- збір за участь у бігах на іподромі;
- збір за право проведення кіно- і телезйомок;
- та інші;

З іншого боку спостерігається дублювання та об'єднання місцевих зборів , які існували раніше, наприклад, туристичний збір є об'єднанням готельного (справлявся до 1 січня 2004 р.) та курортного зборів, а у зборі за місця для паркування транспортних засобів змінено елементи оподаткування. На цьому етапі реформування системи місцевого оподаткування не завершується і 01.01.2015 р. маємо нову редакцію кодексу в якому також спостерігається поглинання ,так податок на майно поглинув в себе : податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку; плати за землю., єдиний податок в свою

чергу : фіксований сільськогосподарський податок. Також був скасований збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Невміння місцевих органів влади реалізовувати прихований податковий потенціал та ефективно регулювати економічну діяльність на місцях, непрозорість в адмініструванні окремих податків призводять до недовикористання наявних можливостей оподаткування [5, с. 124]. Так наприклад місцеві ради в повному обсязі не використовують весь потенціал збору за місця для паркування транспортних засобів. Це спостерігається через відсутність дієвого механізму контролю за наявністю договорів оренди на землю під парковки, приборів фіксації в'їзду автотранспорту на парковку.

Процес реформування місцевої системи оподаткування є незавершеним, а навпаки зараз вона як ніколи потребує змін, в умовах обмеженості фінансових ресурсів державного бюджету, виважена та збалансована податкова політика є одним з основних інструментів для зростання економічної активності держави. З метою підвищення ефективності та функціонування системи місцевого оподаткування вона потребує адаптації до європейських стандартів. У сучасних умовах євроінтеграційних перетворень та кризових явищ в державі, формування якісної системи місцевого оподаткування є однією з ключових цілей. За кордоном місцеві податки постають реальним джерелом фінансової самодостатності територіальних громад, а не виконання допоміжної ролі що до державного оподаткування, тому реформування повинно проходити через практику європейських держав у зазначеній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. – Х. : Одісей, 2010. – 536 с.
2. Про систему оподаткування [Електронний ресурс] : Закон України від 25.06.1991 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1251-12> (втратив чинність);
3. Тіньова економіка в Україні : масштаби та напрямки подолання. – К. : НІСД, 2011. – 31 с.
4. Ткаченко А.В. Історія становлення та розвитку податкової системи України / А.В. Ткаченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2013. - № 2. – 212 с.
5. Кучабський О.Г. Розвиток системи місцевого оподаткування в Україні [Електронний ресурс] / О. Г. Кучабський. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/4/01.pdf>
6. Щербина І.Ф. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за 2010 рік / І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко та ін. ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 142 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА АТО

Дядечко Г. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Колеснікова М. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

На даний час при здійсненні на сході України антитерористичної операції питання отримання громадянами України, які беруть участь в АТО статусу учасника бойових дій викликає значний інтерес.

Починаючи з 1 липня 2014 р. було введено в дію Закон України «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», відповідно до якого учасниками бойових дій визнаються військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції, а також працівники підприємств, установ, організацій, які залучалися та брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення у порядку, встановленому законодавством [2].

Підставою для надання особам статусу учасника бойових дій є: документи про безпосереднє залучення до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення, направлення у відрядження до районів проведення антитерористичної операції, їх перебування в таких районах з метою виконання завдань із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України шляхом безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення (витяги з наказів, директив, розпоряджень, посвідчень про відрядження, журналів бойових дій, бойових донесень, дислокацій, книг нарядів, графіків несення служби, звітів, зведень, донесень, матеріалів спеціальних розслідувань за фактами отримання поранень) [1].

Проте, якщо звернутися до практичної сторони даного питання на сьогодні виникла ситуація, що пов'язана із недобросовісністю чиновників підрозділів Міністерства оборони, коли військові комісари чи вище командування відмовляють у наданні відповідних документів, що посвідчують місце перебування певних військовослужбовців, що дійсно беруть участь у антитерористичній операції на сході, або вказують на інше місце їхньої дислокації, що виходить за географічні межі здійснення АТО.

Вносячи відповідні зміни до статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», законодавець опустив важливу «правову ноту» не згадавши у відповідному переліку добровольчі формування, яким наприклад являється батальйон «Айдар». Міністерство оборони зазначає, що члени цих батальйонів територіальної оборони самостійно прийняли рішення брати участь у складі антитерористичної операції і числяться як волонтери.

На сьогодні «добровольці», з числа яких були сформовані спеціальні підрозділи територіальної оборони, не мають чітко визначеного юридичного статусу, у зв'язку з чим вказані особи залишаються незахищеними (чинним законодавством не передбачено визнання зазначеної категорії осіб учасниками бойових дій, а відтак вони позбавлені відповідних пільг і виплат у разі поранення чи загибелі).

Минув уже рік від створення перших добровольчих батальйонів, а питання визнання і захисту бійців так само на часі. Воїни-добровольці та родичі загиблих у боях досі чекають на гідне вшанування від держави, за яку вони та їхні рідні проливали кров.

Також поза законом опинилися бійці батальйонів, які все ще не входять до силових структур (ДУК «Правого Сектору» та ОУН). Схожа доля у частини тих, хто воював навесні і влітку в різних з'єднаннях, але не зміг чи не встиг оформитися в частині. Навіть зараз у деяких батальйонах є незареєстровані бійці.

З огляду на це можна дійти висновку, що заяви державних службовців про те, що правовий статус добровольців повністю регламентований на сьогодні є фікцією та не відповідають дійсності.

Необхідно наголосити на тому, що існує лише проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо визнання учасниками бойових дій осіб, які у складі добровольчих формувань територіальної оборони були залучені державними або громадськими організаціями або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України та брали безпосередню участь в антитерористичній операції.

Отже, якщо правовий статус військовослужбовців, які перебувають в зоні АТО, є більш-менш чітко визначеним, то юридичної регламентації статусу добровольця-учасника АТО на сьогодні взагалі не існує. Ця проблема потребує термінового вирішення, адже вони, ризикуючи життям заради нашої країни, її територіальної цілісності та незалежності, кожного дня попадаючи під обстріли, але при цьому вважаються просто цивільними і не мають жодних гарантій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 20 серпня 2014 р. № 413. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF>

2. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту [Електронний ресурс] : Закон України від 22.10.1993 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ ТЕХНІЧНОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ, НІМЕЧЧИНІ ТА ЯПОНІЇ

Жила М. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Янішевська К. Д.

викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Актуальність дослідження порядку проходження технічного контролю транспортних засобів полягає у постійній зміні та реорганізації Державної автомобільної інспекції, внесення змін до Закону України «Про дорожній рух», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення надмірного державного регулювання у сфері автомобільних перевезень» та неоднозначного трактування деяких положень даних нормативно-правових актів [1]. Так, відміна обов'язкового технічного контролю полягає у спрощенні життя громадян та бізнесу, але на даний час ведуться дискусії відносно того чи потрібен взагалі технічний контроль транспортних засобів, чи його слід реорганізувати у більш жорстку форму контролю за технічним станом транспортних засобів.

Обов'язковий технічний контроль (ОТК) транспортних засобів полягає у забезпеченні дорожнього руху, та перевірки транспортного засобу на справність відповідно вимогам законодавства країни в якій даний він використовується. Технічний стан транспортних засобів, що перебувають в експлуатації, у частині, що стосується безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього середовища, має відповідати правилам, нормативам і стандартам, затвердженим у встановленому порядку.

Обов'язковому технічному контролю в Україні підлягають не всі транспортні засоби. Не підлягають легкові транспортні засоби фізичних осіб для власних потреб, всі інші транспортні засоби підлягають ОТК відповідно до чинного законодавства. Тобто фактично за життя і здоров'я своєї сім'ї у власному транспортному засобі кожен автомобіліст відповідає сам.

Проходження ОТК проходить на станціях технічного обслуговування (СТО), де СТО видає протокол перевірки транспортного засобу. У протоколі зазначається строк чергового проходження обов'язкового технічного контролю транспортного засобу відповідно до періодичності його проходження. Періодичність проходження обов'язкового технічного контролю становить: для легкових автомобілів, що використовуються для перевезення пасажирів або вантажів з метою отримання прибутку, із строком більше двох років – кожні два роки; для вантажних автомобілів вантажопідйомністю до 3.5 тонн – кожні два роки, для вантажних автомобілів вантажопідйомністю від 3.5, причепів та таксі – щороку; для автобусів та спеціалізованих транспортних засобів що перевозять небезпечні вантажі – двічі на рік [2].

Якщо порівняти Україну з Німеччиною, то в Німеччині проходження технічного контролю є обов'язковим. В даній державі проходження обов'язкового технічного контролю відбувається приватними компаніями, що отримали державну акредитацію. Свідомством про проходження обов'язкового технічного контролю є наклейка, що кріпиться на реєстраційному знаку. Будь-яка спроба відірвати

наклейку веде до пошкодження реєстраційного знаку, що практично виключає можливість незаконних дій [3].

Компетенція органів Державтоінспекції України та Німеччини співпадає, тобто вони не мають ніякого відношення до процедури ОТК автомобілів, вони лише контролюють наявність документів що підтверджують його проходження.

За організацію процесу ОТК в Німеччині відповідає TUV Rheinland Group. Сама процедура проходження ОТК здійснюється тільки громадськими чи приватними організаціями. Всі вони повинні в обов'язковому порядку отримати ліцензію від TUV Rheinland Group на проведення ОТК.

Обов'язковий технічний огляд у Німеччині дійсний протягом двох років. Нові автомобілі отримують трирічну відстрочку в проходженні ОТК. Щорічний обов'язковий технічний контроль проводиться тільки для транспортних засобів з пробігом понад 250 тисяч кілометрів.

В Японії також є обов'язковим технічний контроль («Сякен») транспортних засобів. Японці досить вимогливо ставляться до процедури проходження технічного контролю транспортних засобів. Досить сказати те що при необхідності перевірити яку-небудь деталь, японці при технічному контролі можуть вжити такі засоби, як розібрати транспортний засіб. Новий транспортний засіб проходить технічний контроль через три роки, потім кожні два роки. Транспортний засіб перевіряють по 100 параметрам [4].

Свідоцтвом про проходження обов'язкового технічного контролю є наклейка посередині зверху лобового скла. Вона видається Міністерством земель, інфраструктури і транспорту і означає, що стан транспортного засобу в результаті перевірки відповідає японським законам. Якщо хоча б один із ста параметрів не відповідає стандартам з безпеки та екології, наклейка не видається. Експлуатувати транспортний засіб без такої наклейки в Японії не можна. В Японії надто велика ціна на обов'язковий технічний контроль, а також транспортні засоби понад 5 років ціна на ОТК збільшується. Саме тому японським автовласникам буває вигідніше продати свій транспортний засіб до закінчення терміну ОТК та купити нову [5].

Таким чином, при аналізі порівняльної характеристики проходження обов'язкового технічного контролю транспортних засобів виявилось що процедура проходження ОТК в Україні, Німеччині та Японії різноманітна. Етапи проходження, вартість, та параметри за якими проводиться обов'язковий технічний контроль різний.

Ми вважаємо, що прийняття закону про відміну обов'язкового технічного контролю – це лише перші кроки до вдосконалення законодавства у сфері технічного контролю транспортних засобів. У законах потрібно чітко прописувати всі процедури проходження технічного контролю, щоб змусити водіїв підтримувати автомобіль у належному технічному стані. Тому в Україні потрібно запровадити обов'язковий технічний контроль для всіх транспортних засобів, та удосконалити законодавчу базу щодо параметрів та етапів їх проходження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення надмірного державного регулювання у сфері автомобільних перевезень [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2011 р. № 3565-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3565-17>

2. Про дорожній рух [Електронний ресурс] : Закон України від 22.03.2012 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>
3. И в Германии берут взятки за ТО [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <http://steer.ru/node/19224>
4. Техосмотр в Японии [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ceed.org.ua/forum/28-5163-1>
5. Японский техосмотр [Электронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forum.drom.ru/arc/463563.html>

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Івах Г. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Сьогодні в юридичній науці не існує єдиної думки щодо місця норм, якими врегульовано виконавче провадження, у системі права. З цього приводу існують три позиції (теорії). Одні автори розглядають виконавче провадження як складову частину цивільного і господарського процесів, обґрунтовуючи це тим, що всі ознаки цивільних процесуальних правовідносин властиві правовідносинам, що виникають при виконанні судових рішень [1].

Інші прихильники проти вказаної позиції, хоча і наводять різні аргументи. Так М.К. Юков поставив питання про розгляд норм виконавчого провадження як самостійної галузі, яка має певну юридичну цілісність і специфіку [2].

Третя група науковців (Б.М. Гук, Л.В. Крупнова, В.Е. Теліпка та ін.) відносить виконавче провадження до системи адміністративного або адміністративно-процесуального права [3, с. 5].

Виконавче провадження відповідно до Закону України «Про державну виконавчу службу» і Закону України «Про виконавче провадження» організаційно виведено зі сфери судової влади і передано до відання органів виконавчої влади. Проте це не означає, що органи судової влади повністю усунені від процесу виконання. Вплив органів судової влади на процес виконання відбувається в тих межах, які властиві взаємостосункам органів судової і виконавчої влади взагалі, перш за все при здійсненні функцій попереднього або подальшого судового контролю за діями і рішеннями учасників виконавчого провадження [4].

Дії щодо примусового виконання рішень Державною виконавчою службою належать до виконавчого провадження, що входить у структуру адміністративного процесу, адже діяльність органів виконавчої влади пов'язується у науці адміністративного права з адміністративним процесом у його широкому розумінні.

Що стосується поняття «адміністративний процес», то у науковій літературі також існує декілька точок зору щодо його сутності. Прихильники першої точки зору (яку можна назвати широким розумінням адміністративного процесу) включають до нього два блоки норм: адміністративне процесуальне (судове) право і адміністративне процесуальне (позасудове) право.

Першочергово, широке розуміння адміністративного процесу уособлювалось у так званій управлінській концепції (до неї включалися і юрисдикційні процеси, і адміністративні провадження. При цьому частина науковців не погоджувалась із тим, що адміністративні провадження (процедури) належать до предмета

регулювання адміністративного процесу, а відносили їх до предмету регулювання адміністративного права) [5, с. 59-60].

Друга група науковців пов'язує термін «адміністративний процес» із діяльністю спеціалізованого (адміністративного) суду. Цю позицію умовно можна назвати вузьким розумінням адміністративного процесу.

Хоча останній підхід відповідає сучасним європейським тенденціям розвитку адміністративної науки (наприклад, у Німеччині, Італії, Франції та ряд інших країнах, зміст поняття «адміністративний процес» включає лише судове провадження, тобто порядок вирішення адміністративно-правових спорів у суді), проте для України характернішим є перша точка зору, де адміністративний процес вживається у широкому розумінні [6, с. 11].

Однією з найбільш обґрунтованих моделей адміністративного процесу є модель адміністративного процесу запропонована Д.М. Бахрахом, який поділяє його на три відносно самостійні частини: процес адміністративної правотворчості, правонадільний (оперативно-розпорядчий) процес і адміністративно-юрисдикційний процес.

Д. Бахрах називає загальними для адміністративного процесу, а значить і для будь-якого іншого, що входять до нього, проваджень такі стадії:

1) аналіз ситуації (в різних провадженнях вона називається по різному: адміністративне розслідування, перевірка скарги, обговорення правового акту тощо);

2) прийняття рішення (наказу, постанови, інструкції) в якому фіксується воля суб'єкта влади;

3) виконання рішення;

Кожна з цих стадій властива і виконавчому провадженню [6, с. 306].

За своїми ознаками виконавче провадження найбільш відповідає ознакам адміністративно-юрисдикційного процесу (правоохоронна, регулятивна, виховна та інші функції). Тобто виконавче провадження як і адміністративний процес спрямоване на захист об'єктивного та суб'єктивного права.

Важливими складовими виконавчого провадження, які характеризують його як складову частину адміністративного процесу є також визначення правового статусу державного виконавця, зміст виконавчих правовідносин тощо.

Відносини, які виникають між державними виконавцями та іншими учасниками виконавчого провадження є публічно-правовими, оскільки Державна виконавча служба є органом публічної влади. Всі ці відносини регулюються процесуальними нормами законодавства про виконавче провадження, які мають всі ознаки адміністративних процесуальних норм. Так, при отриманні заяви стягувача та виконавчого документа державний виконавець аналізує зміст виконавчого документа, перевіряє його на відповідність Закону. Інформація за результатами вивчення змісту виконавчого документа утворює основу управлінського рішення державного виконавця [7].

Таким чином, навіть декілька дій державного виконавця слід кваліфікувати як адміністративний процес, оскільки в них присутній такий основний елемент, як сукупність дій, що здійснює уповноважена особа державного органу. Проте, у більшості випадків після винесення постанови про відкриття виконавчого провадження державний виконавець переходить до третьої стадії адміністративного процесу – виконання рішення, механізм правового регулювання

якого визначений процесуальними нормами Закону України «Про виконавче провадження».

Особливістю правового становища державного виконавця є те, що він вступає в процесуальні відносини не тільки зі сторонами виконавчого провадження, які мають матеріальний інтерес у справі, але й в управлінські, адміністративно-правові відносини з іншими учасниками виконавчого провадження, або з особами, залучення яких може сприяти реальному виконанню рішень [7].

Необхідно також звернути увагу на необхідність чітко розмежовувати «виконавче провадження» як складову частину адміністративного процесу і «виконавче провадження» – стадію провадження в справах про адміністративні правопорушення. Хоча вони і мають однакову назву, але відрізняються за змістом, завданням та правовим регулюванням.

Правовою основою виконавчого провадження, як вже зазначалось є Закон України «Про виконавче провадження», яким визначаються умови та порядок виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню у разі невиконання їх у добровільному порядку. При цьому до рішень, які підлягають виконанню у рамках зазначеного провадження, належать: рішення, ухвали і постанови судів у цивільних справах; вироки, ухвали і постанови судів у кримінальних справах в частині майнових стягнень; мирові угоди, затверджені судом, тощо.

Найважливішою частиною адміністративного процесу є провадження в справах про адміністративні правопорушення. Його призначення досить повно і чітко визначено в ст. 245 КУпАП. Відповідно до неї даний вид процесуальної діяльності має своїми завданнями: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи; вирішення її в точній відповідності з законом; забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [8].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адміністративно-процесуальна природа правовідносин виконавчого провадження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookwu.net/book_ukrainske-pravo_991/26_adminstrativno-procesualna-priroda-pravovdnosin-vikonavchogo-provazhennya
2. Калінін Р.С. Про місце виконавчого провадження у системі права України / Р.С. Калінін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. – 2014.- № 9-1.
3. Бояринцева М.А. Нормативне регулювання та практичні аспекти виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів / М.А. Бояринцева // Вісник господарського судочинства. – 2003. - № 1. – 20 с.
4. Міщенко А.І. Поняття виконавчого провадження, його роль в адміністративному процесі [Електронний ресурс] / А.І. Міщенко. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=45536>
5. Коліушко І.Б. Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / І.Б. Коліушко. – К.: Факт, 2003. – 536 с.
6. Бахрах Д.Н. Административное право России: учеб. для вузов / Д.Н. Бахрах. – М. : НОРМА, 2008. – 640 с.

7. Сутність виконавчого провадження і його місце в адміністративному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookdn.in.ua/book_diyalnist-milici-shhodo-vikonannya-postanov-pro-nakladennya-administrativnih-styagnen_657/3_1.1.-sutnist-vikonavchogo-provadhennya-i-jogo-misce-administrativnomu-procesi

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 01.06.1985 року// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0005.htmlhttp://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0005.html

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР : ДОСВІД МИНУЛОГО ТА ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Ігнатенко Є. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Резнік О. М.

к.юн., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Боездатна армія – запорука економічної та політичної стабільності держави. З огляду на ситуацію в державі, фінансування військової сфери є одним з пріоритетних напрямків розвитку України. Дефіцит державного бюджету не дає змоги в повній мірі забезпечити цю сферу, що в свою чергу має компенсуватися грошовими надходженнями. Для вирішення цієї проблеми Верховною Радою України 3 серпня 2014 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів», де було встановлено військовий збір. Передумовою внесення змін до Податкового кодексу України стала досить непроста політико-економічна ситуація, що сталася в нашій країні.

Для кращого розуміння того, чи справді впроваджений та продовжений військовий збір є нагально необхідним та ефективним, слід зробити невеликий історичний екскурс з питань стягнення військових податків.

Застосування податків та зборів для досягнення військових цілей держави практикувалося ще з 1874 року, коли вперше в Іспанії протягом Третьої карлістської війни було введено воєнно-податкові марки (поштові марки з відповідним надписом «Військовий податок»). Їх наклеювали на конверти поряд з загально-вживаними поштовими марками за рахунок відправника, а всі кошти, що надходили від їх оплати перераховувались на озброєння армії. Дещо пізніше такий податок був введений у Великій Британії та її колоніях, Канаді, Новій Зеландії, Австралії та деяких інших державах [1].

На задоволення військових потреб частково перераховувались і кошти від сплати податку на доходи фізичних осіб (далі ПДФО). При цьому аналіз історії введення ПДФО яскраво ілюструє те, що вперше його було запроваджено саме для фінансування військових потреб. Зокрема слід згадати той факт, що в США ще в 1861 році було встановлено ПДФО для покриття витрат держави під час громадянської війни, яку в той час вели штати за незалежність від Великої Британії [2].

Згодом кошти для військових потреб почали збиратися шляхом введення окремих військових податків. Так, 17 серпня 1917 року в Канаді було введено воєнний податок («The Income War Tax Act») [3].

Як видно з досвіду зарубіжних країн, навіть беручи історичний аспект, частина коштів з бюджету держави має спрямовуватись на військові цілі. Брати та перераховувати на потреби армії частину інших податків не є доцільним хоча б з тієї точки зору, що це б призвело до відсутності чіткої правової регламентації та недостачі стабільних відрахувань на ці потреби. Тому встановлений в Україні військовий збір є найбільш ефективним засобом для врегулювання цієї проблеми.

В свою чергу, беззаперечно, варто згадати, що уряд України не є винахідником нової практики. Військовий податок існував у СРСР у часи Великої Вітчизняної війни. Він був уведений 1 січня 1942 року Указом Президії Верховної Ради СРСР замість надбавок до прибуткового та сільськогосподарського податків. До його сплати були залучені всі громадяни, які досягли 18 років.

Сьогодні, після 20-ти років незалежності України, поштовхом для прийняття військового збору став головним чином той фактор, що платниками збору є всі зайняті особи, які отримують будь-який дохід. До встановлення такого, на перший погляд, не зрозумілого податку Верховну Раду підштовхнули об'єктивні причини - військова агресія з боку нашого сусіда, а у нашій державі, як завжди, грошей на забезпечення армії немає, тому ця функція частково була покладена на її громадян.

Оподаткування військовим збором подовжили й схоже надовго — «до набрання чинності рішенням Верховної Ради України про завершення реформи Збройних Сил України». Однак ставку оподаткування залишили на попередньому рівні — 1,5% об'єкта оподаткування.

Об'єктом оподаткування з 1 січня 2015 року є доходи, визначені ст. 163 ПКУ, зокрема, загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід платника податку. Таким чином, загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід визначатиметься по аналогії з доходами, які обкладаються ПДФО. Тобто при визначенні оподаткованого військовим збором доходу доведеться керуватися пп. 164.1 і 164.2 та ст. 165 ПКУ [5]. При цьому застосування не грошового коефіцієнта під час оподаткування військовим збором не передбачено.

Об'єкт оподаткування військовим збором усіх доходів, які обкладаються ПДФО, виникає лише для доходів, нарахованих після 01.01.2015 р. Тобто під час виплати в поточному році доходів, які не були до 01.01.2015 р. об'єктом оподаткування військовим збором і були нараховані у 2014 році, військовий збір не утримують. Також тепер під прес оподаткування військовим збором потрапляють і доходи підприємців-загальносистемників і осіб, які займаються незалежною професійною діяльністю.

Проаналізувавши положення чинного законодавства, звертаючи уваги на зміни 2015 року, маємо такі пропозиції щодо правового врегулювання військового збору:

1. Вважаємо за необхідне на законодавчому рівні перетворити військовий збір з впровадженого на невизначений термін, на постійний – тобто внести його до переліку загальнодержавних податків та зборів, що визначені в статті 9 Податкового Кодексу України.

2. Розробити альтернативні ставки податку від 0,5 % до 1,5% (саме ця ставка є чинною на даний момент для всіх без винятку платників) в залежності від виду діяльності платника податків, варто було би запровадити прогресивну шкалу оподаткування для тих, хто заробляє більше і може платити цей податок. .

3. Оскільки ми пропонуємо зробити цей збір постійним, а не тимчасовим, вважаємо за необхідне передбачити певні пільги по сплаті військового збору.

4. Здійснювати нарахування військового збору на суму доходу, обов'язково зменшену на суму податку на доходи фізичних осіб та сум єдиного соціального внеску.

5. Точно регламентувати порядок адміністрування військового збору.

6. Повний контроль за цільовим розподілом коштів, отриманих як військовий збір.

Окрім законодавчих неузгодженостей, які можна завжди реформувати, постає питання, чи всі зібрані з українців кошти дійдуть до бійців на передовій, ураховуючи те, що антикорупційна реформа в країні буксує. Експерти сходяться на думці: гроші, які українці через податки сплачуватимуть на потреби військових, має контролювати громадськість, а міністр оборони повинен публічно звітувати про витрачені кошти [4].

Так чи інакше, а військовий податок уже запроваджено. Навряд чи він вирішить ключові проблеми армії, але зараз війську знадобляться будь-які гроші. Звісно, є перестороги з приводу тимчасовості такого податку, адже не дарма кажуть: немає нічого більш стабільного, ніж тимчасове. Тому цілком можливо, що його слід зробити постійним. Окрім того, виникає безліч запитань стосовно того, як витрачаються кошти, що виділяються на обороноздатність країни з Державного бюджету. Отож, як казав Вінстон Черчилль, війна надто серйозна справа, щоб довіряти її генералам. Тому маємо самі робити все для того, аби зберегти державність, зберегти нашу Україну.

Таким чином, Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» що запровадив військовий збір, не дає чіткої відповіді на ряд запитань, містить певні неузгодженості та прогалини, які потребують правового вдосконалення. Після проведеного навчально-наукового дослідження, вважаємо за необхідне доопрацювання податкового законодавства в частині правового регулювання справляння військового збору. Беззаперечно такий життєво важливий запроваджений обов'язковий платіж є необхідним, та його подальше застосування має досягатися чіткими та однозначними методами та відображати принципи податкового законодавства – економічності оподаткування та єдиного підходу до встановлення податків і зборів. Зазирнувши в історію стає зрозумілим, що запровадження такого збору є правомірним, якщо в країні триває війна. Історія свідчить, що в усіх випадках із багатих на війну збирали більше, ніж із менш заможних, а бідніше населення взагалі нічого не сплачувало. Саме тому ми зазначила декілька шляхів покращення військового збору в нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Janet Klug «War tax stamps help finance the war effort» [Електронний ресурс] / Janet Klug. – Режим доступу : http://www.linns.com/howto/refresher/wartaxstamps_20030707/refreshercourse.aspx

2. Ellen Terrell «History of the US Income Tax» Business Reference Services [Електронний ресурс] / Ellen Terrell. – Режим доступу : <http://guides.libraries.uc.edu/content.php?pid=535026&sid=4412419>

3. Easton Burns. C.A. A digest «The Income War Tax Act» [Електронний ресурс] / Easton Burns. – Режим доступу : <http://wartimecanada.ca/document/world-war-i/taxation/income-tax-1917>

4. Печоріна Н. Військовий збір : фінансове свідчення війни [Електронний ресурс] / Н. Печоріна. – Режим доступу : <http://narodka.com.ua/9701-vijskovij-zbir-finansove-svidchennya-vijni>

5. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.

АДМІНІСТРАТИВНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ТА ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Ільченко О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

На сьогодні побудова демократичної, правової та соціальної держави, формування якісно нової системи влади, забезпечення прав та свобод людини в усіх їхніх виявах є одними з основних завдань, що стоять перед українським народом, реалізація яких потребує відповідного проведення державно-правової реформи, переосмислення ролі та місця в політичній системі суспільства всіх державних інституцій, зокрема правоохоронних органів України, які забезпечують правопорядок на державному кордоні.

Надійна охорона державного кордону безпосередньо залежить від оптимізації діяльності Державної прикордонної служби України та ОВС. Це пояснюється тим, що названі правоохоронні органи мають спільні цілі та завдання в забезпеченні прикордонної безпеки України, здійснюють свою діяльність специфічними формами і методами незалежно один від одного і в межах встановленої законом компетенції [1].

Отже, на нашу думку, результати діяльності правоохоронних органів, які є суб'єктами охорони державного кордону, певною мірою залежать від добре налагодженої координації їх дій та взаємодії між ними.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні й практичні питання організації взаємодії між правоохоронними органами, що забезпечують правопорядок на державному кордоні, неодноразово були предметом наукових досліджень О. Бандурки, А. Глієвого, С. Калмикового, Б. Лазарева, В. Плішкіна, О. Сукатаєва, І. Олійника, В. Шамрая, Ю. Харченка, Р. Аксьонова, І. Басецького, Д. Гребельського, В. Грохольського, О. Долженкова, та ін.

Історією становлення та діяльності правоохоронних органів України доведено, що у боротьбі зі злочинністю неможливо досягти успіхів зусиллями лише одного з них. Реформування правоохоронних органів України та їх діяльність мають скеровуватися саме на засадах взаємодії та об'єднання зусиль для досягнення цілей, поставлених перед ними. При цьому взаємодія органів внутрішніх справ (міліції) та підрозділів Державної прикордонної служби України викликана не тільки їх правовим статусом та функціями, а й роллю у боротьбі зі злочинністю, яка все більше набирає транснаціонального характеру.

Форми взаємодії ОВС та Державної прикордонної служби можуть бути різними. А.А. Тонасійчук пропонує виділити три основні форми взаємодії:

1) взаємодія дільничних інспекторів міліції з прикордонними інспекторами;

- 2) виконання Державною прикордонною службою доручень ОВС;
- 3) ведення спільних обліків [2, с. 114].

На нашу думку, запропоновані форми не охоплюють повного переліку напрямків, за якими здійснюється взаємодія вищезазначених правоохоронних органів. Пропонуємо виділити п'ять основних форм взаємодії Державної прикордонної служби та ОВС:

- 1) взаємодія інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних інспекторів міліції в системі МВС України;
- 2) надання Державній прикордонній службі та виконання нею доручень органів внутрішніх справ щодо осіб, які перетинають державний кордон;
- 3) взаємодія Державної прикордонної служби України із слідчими підрозділами ОВС під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду;
- 4) взаємодія органів Державної прикордонної служби та МВС під час виконання завдань у межах території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- 5) ведення спільних обліків осіб, яких затримано за порушення законодавства України про державний кордон та про правовий статус іноземців;

Взаємодія дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України (ДІПС) та дільничних інспекторів міліції МВС (ДІМ) регламентована Інструкцією про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних інспекторів міліції в системі МВС України [3].

Досить важливою формою взаємодії, на наш погляд, є виконання Державною прикордонною службою України доручень ОВС.

Згідно з Порядком надання Державній прикордонній службі та виконання нею доручень уповноважених державних органів щодо осіб, які перетинають державний кордон, ОВС можуть надавати доручення Державній прикордонній службі [4].

Правовою основою взаємодії Державної прикордонної служби України із слідчими підрозділами ОВС під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду є Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про Державну прикордонну службу України», Закон України «Про державний кордон України», Інструкція про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) з охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування.

Досить специфічною формою взаємодії є взаємодія органів Державної прикордонної служби та МВС під час виконання завдань у межах території, яка зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Вищезазначена взаємодія в більшості випадків не розглядається науковцями окремою формою взаємодії. Але, на наш погляд, її необхідно розглядати саме як окрему форму, адже вона здійснюється у специфічних умовах та на відповідній ділянці державного кордону, а саме у межах території, що зазнала радіоактивного забруднення.

Правовою основою такої взаємодії є Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської

катастрофи», Інструкція про порядок взаємодії органів Державної прикордонної служби України та Міністерства внутрішніх справ України під час виконання завдань у межах території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Крім зазначених різновидів взаємодії, досить поширеним є ведення спільних обліків осіб, яких затримано за порушення законодавства України про державний кордон та про правовий статус іноземців.

Правовою основою такої взаємодії є Закон України «Про державний кордон України», Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс про адміністративні правопорушення, Інструкція про порядок функціонування в органах внутрішніх справ та органах охорони державного кордону України обліку осіб, затриманих за порушення законодавства України про державний кордон та про правовий статус іноземців [5].

Зазначені форми взаємодії дозволяють органам внутрішніх справ та Державній прикордонній службі оперативно виконувати свої завдання по забезпеченню правопорядку на державному кордоні щодо викриття та попередження нелегальної міграції, незаконного перетинання кордону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чумак В.В. Взаємодія та координація між суб'єктами державного кордону [Електронний ресурс] / В.В. Чумак. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/2377/%C2>.

2. Тонасійчук О.О. Форми взаємодії правоохоронних органів щодо забезпечення прикордонного режиму / О.О. Тонасійчук // Науковий вісник КНУВС. – 2008. – № 4. – Ст. 114.

3. Інструкція про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних інспекторів міліції в системі МВС України : затверджено Наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства внутрішніх справ України від 18 грудня 2003 року № 380/1556 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 2 (частина 2). – Ст. 95.

4. Порядок надання Державній прикордонній службі та виконання нею доручень уповноважених державних органів щодо осіб, які перетинають державний кордон [Електронний ресурс] : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2013 року № 280. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280-2013-%D0%BF>.

5. Інструкція про порядок функціонування в органах внутрішніх справ та органах охорони державного кордону України обліку осіб, затриманих за порушення законодавства України про державний кордон та про правовий статус іноземців [Електронний ресурс] : затверджено Наказом МВС від 29.07.2002 р., № 723/435. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0819-02>

ПРИНЦИПИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Кравченко А. І.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження, що характеризується примусовим виконанням рішень інших органів (посадових осіб). Тобто це сукупність дій органів і посадових осіб, що спрямовані на примусове

виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, в межах повноважень та у спосіб, визначених Законом «Про виконавче провадження» та іншими нормативно-правовими актами [4].

Шляхом виконавчого провадження здійснюється правозахисна функція держави в силу здійснення у виконавчому провадженні остаточного захисту прав громадян і юридичних осіб, що є фактичним продовженням правозахисної функції суду. Виконавче провадження розпочинається лише з моменту встановленого повноважними органами правопорушення і стосується відновлення порушених прав та інтересів у межах, що визначені законом та рішенням юрисдикційних органів. Відомо, що захист прав громадян та юридичних осіб здійснює цілий ряд державних органів (суд, господарський суд, органи нотаріату, адміністративні органи), але саме у виконавчому провадженні захист прав набуває реального змісту.

Принципи виконавчого провадження - це закріплені у правових нормах основні засади, керівні положення, які визначають організацію органів державної виконавчої служби, зміст і спрямованість її діяльності, правовий статус учасників виконавчого провадження [1, с. 16].

С.Я. Фурса та С.В. Щербак виокремлюють принципи організації та діяльності Державної виконавчої служби України, серед яких: принцип законності, принцип сприяння громадянам, установам, підприємствам і організаціям, принцип обов'язковості вимог державного виконавця, принцип своєчасності виконання рішень, рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, принцип змагальності, принцип гласності [6, с. 37].

В теорії права всі принципи прийнято розподіляти на загальні та спеціальні. Принципи діяльності державної виконавчої служби також поділяються на загальні та спеціальні. До загальних принципів слід віднести принцип законності, принцип верховенства права, принцип реордінації, принцип сприяння громадянам, установам, підприємствам і організаціям у здійсненні їхніх законних прав та охоронюваних законом інтересів [6]. До спеціальних: принцип обов'язковості вимог державного виконавця, принцип своєчасності, повноти виконання і неупередженості державного виконавця, принцип безпосередності, принцип пріоритетності звернення стягнення на майно боржників - громадян, принцип одноособовості прийняття рішення в конкретному виконавчому провадженні, принцип доступності й гарантованості захисту прав стягувана та боржника.

Принцип законності вимагає, щоб уся діяльність органів державної виконавчої служби була підпорядкована законові, щоб усі суб'єкти правовідносин - особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, суворо дотримувалися і виконували вимоги чинного законодавства, яке врегульовує порядок виконавчого провадження.

Цей принцип вимагає, щоб законові була підпорядкована не тільки діяльність державної виконавчої служби і її посадової особи - державного виконавця, але й усіх учасників виконавчого провадження та осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій.

Принцип рівності громадян перед законом і органом державної виконавчої служби має конституційну основу. Конституцією України закріплюється, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних,

релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками (ст. 24) [3].

Принцип недоторканності людини закріплює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції). Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність [3].

Принцип недоторканності житла - цей принцип підтверджує демократичний характер правового статусу особи в суспільстві і є гарантією охорони матеріальних інтересів та особистого життя громадян. Принцип недоторканності житла притаманний виконавчому провадженню і діє в ньому специфічно.

Конституція України гарантує кожному недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла або іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше, як за мотивованим рішенням суду (ст. 30) [3].

Принцип гласності закріплює відкритість виконавчого провадження для сторін, інших осіб, які беруть у ньому участь, осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій та широкої громадськості

Принцип державної мови. Конституцією України передбачено, що державною мовою в Україні є українська мова та гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України(ст. 10) [3].

Принцип диспозитивності. У виконавчому провадженні цей принцип закріплений у нормативному визначенні правового становища сторін та інших осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, і дозволяє їм вільно розпоряджатися належними їм матеріальними і процесуальними правами та активно впливати на розвиток виконавчого провадження. Виконавче провадження про примусове виконання рішення відкривається державним виконавцем за заявою стягувача або його представника (ст. 19), який може відмовитися від стягнення і вимагати повернення виконавчого документа (ст. 26). Сторони мають право укласти мирову угоду, оспорювати належність майна, його оцінку та інше [4].

Принцип юридичної істини. Цей принцип (ст. 11) зобов'язує державного виконавця вживати заходів примусового виконання рішень, передбачених законом і зазначених у виконавчому документі, неупереджено, своєчасно і повно вчиняти виконавчі дії, роз'яснювати сторонам їх права та обов'язки і сприяти у їх реалізації [3].

Принцип змагальності - закріплений у нормативних правилах, що надає можливість сторонам, іншим особам, які беруть участь у виконавчому провадженні, подавати додаткові матеріали, давати усні і письмові пояснення у процесі виконавчих дій, висловлювати свої доводи, міркування з усіх питань, що виникають у ході виконавчого провадження, заперечувати проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників виконавчого провадження. Принцип змагальності повністю діє у провадженні при оскарженні дії (бездіяльності) державного виконавця та інших посадових осіб державної виконавчої служби як у порядку підлеглості, так і до суду, а також при розгляді вимог про виключення майна з опису, про відшкодування стягувачу нанесених збитків, заподіяних державним виконавцем та юридичною особою, що провадили стягнення оцінку, та реалізація майна.

Принцип доступності у виконавчому провадженні полягає в забезпеченні стягувачеві та іншим заінтересованим особам, які мають право на примусове виконання рішення суду чи іншого не судового органу.

Про принцип безпосередності. Цей принцип полягає в тому, що виконавчі дії, спрямовані на примусове виконання рішень суду, вчиняються безпосередньо державним виконавцем. Якщо зволікання із вчиненням виконавчих дій створює загрозу невиконання рішення, державний виконавець має право вчиняти виконавчі дії і на території, на яку не поширюються його функції, або безпосередньо не здійснювати виконання рішення, а передати виконавчий документ відповідному підрозділу державної виконавчої служби в порядку, встановленому Міністерством юстиції України [5].

Винятком із принципу безпосередності є можливість здійснення виконавчих дій іншими органами, організаціями та посадовими особами на вимогу чи за дорученням державного виконавця.

Принцип публічності у виконавчому провадженні має конституційну основу. Це означає, що органи державної виконавчої служби як органи держави здійснюють свою діяльність із виконання рішень судових і не судових органів у загальнонародних, загальнодержавних інтересах, на захист прав громадян і юридичних осіб, тобто їх діяльність носить публічний характер. Такий характер має участь у виконавчому провадженні експерта, спеціаліста, перекладача, прокурора, представників органів внутрішніх справ, опіки і піклування, інших державних органів і установ у порядку, встановленому цим Законом (ст. 7) [4].

Принцип оперативності. Цей принцип забезпечує своєчасність примусового виконання рішень судових і не судових органів у часових межах шляхом найбільш повного і раціонального використання процесуальних засобів для досягнення швидкого і правильного здійснення виконання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 21 квітня 1999 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
3. Про державну виконавчу службу [Електронний ресурс] : Закон України від 24 березня 1998 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80>
4. Фурса С.Я. Виконавче провадження в Україні [Електронний ресурс] : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / С.Я. Фурса, С.В. Щербак ; Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – К. : Атіка, 2002. – 480 с. Режим доступу : <http://refdb.ru/look/2438001.html>

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Леунова В. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А.В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Відомо, що на протязі останніх кількох років у світі активно обговорюється стан виконання судових рішень, який, на думку деяких фахівців, вважається досить критичним. Панацеєю в розв'язанні таких проблем фахівці цієї сфери вважають

запровадження інституту приватних виконавців. Тобто у даному випадку приватні виконавці будуть діяти поряд із органами державної виконавчої служби. Сама організація роботи органів державної виконавчої служби та процесу примусового виконання судових рішень безпосередньо потребує відповідних комплексних змін [1]. Зазначене, в свою чергу, актуалізує проведене дослідження.

У багатьох державах Європи виконання судових рішень покладено на приватних судових виконавців. У країнах Балтії вільнонаймані виконавці повністю замінили державних. У Грузії і Казахстані діє змішана система. Перші підсумки роботи таких виконавців показали, що вони працюють ефективніше.

Взагалі, розкриваючи зміст поняття «приватний», слід зазначити, що «приватний» являється якби мовити - умовним, оскільки виконавець отримує повноваження від імені держави і працює в рамках встановлених законом процедур. Саму систему оплати також визначає сама держава. «Приватним» елементом цієї діяльності є і спосіб фінансування, а також окремі елементи організації професії. Всі ті існуючі аргументи, що приватні виконавці будуть займатися рейдерством чи подібними протизаконними діями за змістом не витримує критики. Приватний виконавець у своїй роботі буде керуватися тим же процедурним законом, що і виконавець державний, а ось рейдери та колектори не керуються жодними законами, і, тим не менше, спокійно існують [3].

Система виконання судових рішень у Польщі наразі зазнає гострої критики, тому що являється малоефективною та такою, яка забирає достатню кількість часу. Критика стосується також системи організації органів виконання, прав та обов'язків виконавців судових рішень, а особливо – проблем, пов'язаних з коштами на утримання та нарахування зарплати виконавцям судових рішень. Однак система виконання судових рішень не одне десятиліття залишається майже без змін.

В європейських країнах представлені різні системи виконання судового рішення. За існуючим критерієм судових виконавців, можна виділити, по-перше, - виконання судових рішень органом, який пов'язаний не з судовим апаратом, а безпосередньо з державною адміністрацією. Даний приклад представлений у Скандинавських країнах, класичний варіант – у Фінляндії та Швеції. По-друге, така система, як змішана, полягає у тому, що виконанням деяких рішень займається суд, а саме, визначений службовець в даному суді; а виконанням цивільних рішень – адміністративні органи. Залежить це також і від того, яка судова інстанція приймала рішення.

Представлену систему цілком доцільно буде назвати - британською, з деякими відмінностями вона представлена в Англії та Шотландії. У багатьох європейських країнах функціонує система, яку називають службовою системою виконання судових рішень [4].

У таких країнах як Австрія, Італія, Іспанія, Португалія чи Данія виконання судових рішень у цивільних справах покладається на суд, а саме на визначеного службовця, який здійснює діяльність під наглядом судді. За своєю діяльністю він є судовим виконавцем, статус якого не виходить за межі службовця. Він виконує вказівки судді і не має самостійності у сфері виконання рішень, а також організаційної чи фінансової самостійності.

У Німеччині виконання судових рішень здійснюється також судовими службовцями. Існує визначений розподіл справ таким чином, що судове виконання, яке пов'язане з банківським рахунком і нерухомістю здійснюється помічником

судді. Таке виконання судових рішень називається службовим, а всі інші справи, а саме стягнення з рухомого майна, належить до обов'язків судового виконавця, який також є судовим службовцем. Він здійснює діяльність самостійно і отримує додаткову винагороду у вигляді комісії. Судовий виконавець має значну свободу з питань організації своєї роботи [4].

Розвиток системи примусового виконання Грузії нагадує вітчизняний. У 2000 році було створено департамент виконання у складі Міністерства юстиції Грузії. До нього перейшли судові виконавці, які до цього працювали при судах. У 2008 році департамент виконання було реорганізовано у самостійний орган, який отримав назву Національне бюро виконання. Пріоритетами його роботи стало швидке та ефективне задоволення підтверджених судом вимог громадян. У 2009 році в Грузії було запроваджено інститут приватного виконання. Діяльність приватних виконавців контролює Мін'юст. Він же видає приватникам ліцензії. Платна модель обслуговування є запорукою своєчасного виконання рішення. Крім традиційної діяльності з виконання судових рішень, Національне бюро виконання Грузії надає ще й послуги з посвідчення фактів, що дозволяє стороні значно спростити процес доказування у суді [4].

Завершуючи аналіз реформування систем примусового виконання на прикладі даних країн, слід зазначити, що змішана система полегшує перехід від публічного управління системою виконавчого провадження до приватної системи. Вона також надає захист існуючим працівникам Державної виконавчої служби. Не бюджетна система примусового виконання має низку переваг. Найголовніша з них - мотивація виконавця на повне та своєчасне виконання судового рішення, оскільки від цього залежить винагорода, яку він отримує.

Крім того, держава частково позбувається тягаря у вигляді утримання 8-тисячної армії державних виконавців, оскільки приватний виконавець сам фінансує свою контору і сплачує податки з доходів своєї діяльності. До того ж, запровадження приватних виконавців як дієвого механізму виконання судових рішень суттєво поживає економічний обіг. Проведення ж судової реформи без реформування системи примусового виконання не дасть позитивного ефекту. Рішення суду, закріплене лише на папері, не вартує навіть паперу, на якому воно надруковане [2].

Крім того підвищить ефективність виконавчого провадження: зменшення навантаження на державних виконавців; скорочення строків виконавчого провадження та збільшення коефіцієнта стягнення за виконавчими документами; зменшення корупційної складової у системі виконання; приватний виконавець не буде зацікавлений занижувати вартість реалізації арештованого майна; економія бюджетних коштів, скорочення апарату державних службовців.

Така реформа – не нова ідея в Україні. Відповідні законопроекти розробив Центр комерційного права за участі Мін'юсту, вони кілька разів вносилися у парламент. Таке реформування підтримує і Світовий банк. Його представники 4 листопада 2014 р. провели у Києві круглий стіл, присвячений реформуванню системи примусового виконання судових рішень в Україні. Розробка такої реформи не потребуватиме часових витрат, а її впровадження можливе у найкоротші строки за умови політичної волі учасників коаліційної угоди [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авторгов А. Не бійтеся приватних виконавців [Електронний ресурс] / А Авторгов. - Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/columns/2014/12/5/510394/>.

2. Інститут приватних виконавців в Україні : перспективи запровадження [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121190>.

3. Сахарова Ю. Чи буде найближчим часом уведено інститут приватних виконавців на вітчизняних теренах? [Електронний ресурс] / Ю. Сахарова. -Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/43525chi_bude_nayblizhchim_chasom_uvedeno_institut_privatnih_viko.html.

4. Стадник Г. Концепція запровадження інституту приватних виконавців [Електронний ресурс] / Г. Стадник. - Режим доступу : http://www.commerciallaw.com.ua/attachments/161_Visnyk-33_2011.pdf

ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ СУДДІВ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Логвиненко М. І.

к.ю.н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Для розвитку правової держави та української демократії, забезпечення відкритості та прозорості судової системи наша держава повинна пройти значний шлях подолання проблем побудови державного апарату, а також викоринити основну проблему бюрократичного апарату – корупцію.

Корупція – використання особою, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [2]. Корупція є протизаконним явищем, що підриває авторитет державної влади, національну та економічну безпеку, соціальну стабільність держави.

Наприкінці ХХ століття світова спільнота об'єдналася з метою подолання корупції, оскільки такий складний феномен, який існує навіть у найдемократичніших та правових державах і є суспільно негативним, небезпечним явищем, що суперечить принципам соціальної справедливості, моралі суспільства, загрожує верховенству права. Україна як активний член міжнародної спільноти долучилася до ряду міжнародно-правових актів, та на рівні національного законодавства почала розгортати активну боротьбу з даною проблемою.

Одним із найважливіших засобів боротьби з корупцією в системі судової гілки влади є захід фінансового контролю відносно суддів – декларування їх доходів. Як особа, уповноважена на виконання функцій держави, суддя відповідно до ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції» [2], а також п. 5. ст. 55 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» [4] зобов'язаний щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою встановленою законом.

В первинній редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 7 липня 2010 року № 2453-VI [4], було передбачено обов'язкову публікацію копій декларацій суддів про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру

за минулий рік на офіційному веб-порталі судової влади України (www.court.gov.ua). Це мало б забезпечити безперешкодний доступ громадськості до вищезгаданих відомостей про майновий стан конкретного судді з метою здійснення незалежного громадського контролю у сфері запобігання і протидії корупції. Але, 24 квітня 2012 року до вказаного Закону були внесені зміни, відповідно до яких судді зобов'язані подавати декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік, але така інформація не підлягає оприлюдненню. За ст. 12 ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції» визначено лише Голови та судді Конституційного Суду України, Голови та судді Верховного Суду України, голови та судді вищих спеціалізованих судів України є суб'єктами фінансового контролю, відомості декларації підлягають оприлюдненню [2].

Відносно даної проблеми існує безліч дискусій. Перш за все, необхідно враховувати, що оприлюднення фінансової звітності суддів є певною мірою втручанням у їх приватне життя. Але з іншого боку, суддя є особою публічною, і для забезпечення прозорості його діяльності оприлюднення декларації є реальною необхідністю.

Окрім цього варто врахувати, що рівень корупції в Україні щорічно зростає, що поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України. У Національній антикорупційній стратегії на 2011-2015 роки [1] зазначається, що одним з основних завдань країни є підвищення ступеня довіри до органів державної влади. Водночас серед основних напрямів реалізації стратегії виділено, в тому числі, активізацію міжнародного співробітництва у сфері запобігання і протидії корупції, а саме приведення антикорупційної політики України у відповідність із міжнародними стандартами у сфері запобігання і протидії корупції та впровадження в Україні найкращих практик іноземних держав у сфері запобігання і протидії корупції. Потрібно зауважити, що загальноєвропейською є тенденція щодо оприлюднення декларацій державних службовців, у тому числі і суддів, на офіційних веб-сайтах відповідних державних органів у мережі Інтернет. Україна підписавши Угоду про асоціацію, взяла на себе ряд зобов'язань, в тому числі й відносно подолання корупції.

Наявність корупції в судовій гілці влади значно підриває авторитет правосуддя та знижує рівень довіри до суду. За останні роки рівень довіри, за показниками українських дослідно-соціологічних центрів, знизився до критичного рівня. Зокрема, за даними досліджень Центру Разумкова, серед населення країни частка тих, хто повністю підтримує роботу судів, знизилася більш ніж у три рази: з 9,4%, зафіксованих у травні 2010 року до 2,9% за підсумками квітня 2012-го.

Недовіра суспільства до суду це катастрофа державного апарату, підвищення рівня злочинності, вчинення самосуду, пошук незаконних способів вирішення справ, що породжує правовий нігілізм, позбавляє громадян упевненості в своїй правовій захищеності тощо.

Заходами подолання корупції в судовій владі може стати, оприлюднення декларацій про доходи всіх суддів, вдосконалення механізму притягнення судді чи працівника суду до відповідальності за корупцію, посилення відповідальності за корупцію, забезпечення механізму звернення осіб, складання скарг, заяв по факту

корупційних правопорушень, поширення в ЗМІ інформації про притягнення суддів чи працівників суду до відповідальності за корупцію.

Враховуючи європейський та міжнародний досвід боротьби з корупцією, Україна зробила важливий крок у даному напрямку, створивши Національне антикорупційне бюро, яке є правоохоронним органом. Незалежність даного органу гарантується особливим порядком його формування, а саме обрання Директора Антикорупційного бюро – склад комісії конкурсного відбору кандидатів складають по три особи від Кабінету Міністрів, Верховної Ради та Президента України. Призначається на посаду Директор Президентом України. Основною метою створення даного органу є виявлення та подолання корупції в органах державної влади, притягнення державних службовців до відповідальності за корупцію [3]. Враховуючи, що даний орган створений лише наприкінці 2014 року, а Закон набрав чинності у 2015 році, то складно говорити про ефективність діяльності даної структури.

Підсумовуючи, слід зазначити, що створення в державі умов для верховенства права, законів та забезпечення реального захисту прав і свобод людини і громадянина є головною метою судово-правової реформи, досягнення якої можливо шляхом подолання корупції, відновлення довіри до суду з боку громадськості та підвищення гарантій захисту прав людини та громадянина.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.
2. Про засади запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс] : Закон України від 07.04.2011 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.
3. Про Національне антикорупційне бюро [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
4. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : Закон України від 07.07.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/page2>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИВАТНИХ ВИКОНАЦІВ В УКРАЇНІ

Ляшенко В. В

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Сайко Л. Ю

ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів в Україні покладено на Державну виконавчу службу, яка входить в систему органів Міністерства юстиції. За часи її існування з 1998 року неодноразово вдосконалювалось законодавство, яке регулює правовідносини в галузі примусового виконання, але згідно з оприлюдненими Міністерством юстиції України даними, у 2013 році в органах ДВС знаходилось на виконанні понад 8 млн. виконавчих документів на загальну суму понад 440 млрд. грн. Середній відсоток виконання по виконавчим документам становить менше 25%.

Україна займає одне з перших місць за зверненнями до Європейського суду з прав людини у зв'язку з порушеннями прав людини на стадії виконання судових рішень [1].

До головних чинників, які впливають на вкрай негативну ситуацію з виконання судових рішень, можна віднести:

- 1) перевантаженість державних виконавців;
- 2) недостатній рівень матеріально – технічного забезпечення;
- 3) корупційна складова, обумовлена, зокрема тим, що середня заробітна плата державного виконавця не перевищує 3 тисячі гривень [2].

Розраховувати за значне поліпшення ситуації щодо забезпечення виконання судових рішень, покладаючись виключно на систему державних органів, навряд чи доводиться, за існуючої на сьогодні політичної кризи та складної економічної ситуації. Але досвід іноземних держав показує, що є вихід з даної ситуації, і це запровадження недержавних форм виконання судових рішень.

В усіх країнах, де судові рішення виконуються приватними особами застосовуються приблизно однакові принципи: держава проводить конкурсні відбори, регулює компетенцію приватних виконавців, встановлює розміри оплати праці приватних виконавців, здійснює перевірки діяльності приватних виконавців. Приватний виконавець отримує повноваження від держави та діє від її імені. Приватний виконавець є вільним професіоналом, що здійснює незалежну професійну діяльність. Вони самостійно організовують свою діяльність і несуть повну майнову відповідальність за результати своєї діяльності [3].

Сьогодні понад 60 країн світу запроваджують недержавні форми виконання судових рішень. Серед них – більшість країн Євросоюзу, низка країн СНД, зокрема у Франції, Італії, Бельгії, Нідерландах, Грузії, Казахстані, Люксембурзі, Словенії та інших [4].

Взагалі, питання щодо запровадження інституту приватних виконавців в нашій державі обговорюються ще з середини 2009 року. Зокрема, було розроблено кілька проектів Закону «Про приватних виконавців».

Згідно з останнім проектом від 2014 року, присяжний виконавець - спеціально уповноважена від імені держави особа, на яку покладається виконання рішень судів та інших органів, визначених Законом про виконавче провадження. Присяжним виконавцем може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у сфері права не менш як три роки, володіє державною мовою, склав кваліфікаційний іспит, одержав дозвіл на зайняття діяльністю з виконання рішень, а також склав присягу приватного виконавця. Відповідно до законопроекту приватним виконавцям будуть надані права на здійснення виконання рішень на підставі виданих судом виконавчих документів і до них будуть застосовуватись положення законодавства про виконавче провадження в тій частині, яка визначає повноваження, права та обов'язки державних виконавців [5].

Приватному виконавцю буде заборонено займатися підприємницькою або адвокатською діяльністю, перебувати на державній службі або на службі в органі місцевого самоврядування, входити самостійно або через підставну особу до складу виконавчого органу чи наглядової ради або перебувати у штаті підприємницького товариства, виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої у вільний від основної роботи час.

Основними відмінностями приватного виконавця від державного є: на відміну від державних виконавців, фінансування й матеріальне забезпечення яких

здійснюється як за рахунок коштів Державного бюджету України, так і за рахунок боржника, фінансування й матеріальне забезпечення приватних виконавців здійснюється виключно за рахунок коштів боржника. Тому приватний виконавець є матеріально зацікавленою особою, а, отже, зростає ефективність виконання ним рішень судів й інших юрисдикційних органів. Приватний виконавець обмежений в деяких діях та не вправі накладати штрафи та інші стягнення на боржника, фізичних чи юридичних осіб та посадових осіб. Присяжні виконавці зацікавлені у швидкому виконанні рішення суду, оскільки від цього залежатиме їхня винагорода [2].

Запровадження інституту приватних виконавців є досить позитивним кроком, оскільки значною мірою дозволить розвантажити органи державної виконавчої служби, крім того, наявність двох органів, які наділені правом здійснювати примусове виконання судових рішень, створило б між ними конкуренцію, що значною мірою могло б покращити якість виконання рішень.

Для приватних виконавців чітко буде прописана і відповідальність за ті чи інші дії, включаючи кримінальну, оскільки багато хто побоюється, що в нову професію подадуться колишні колектори, а сама процедура буде схожа на рейдерство чи рекет [6].

Що стосується винагороди приватного виконавця, то вона складається з основної та додаткової. Основна винагорода встановлюється у сумах, які стягуються з боржника за вчинення виконавчих дій, в розмірі, визначеному Кабінетом Міністрів України. Основна винагорода приватного виконавця стягується з боржника разом із сумою, що підлягає стягненню за виконавчим документом. Якщо суму, що підлягає стягненню за виконавчим документом, стягнуто частково, сума основної винагороди приватного виконавця, визначена у відсотковому відношенні до суми стягнення, стягується пропорційно фактично стягнутій сумі [5].

Позитивним моментом в створенні служби присяжних виконавців є те, що стягувачам надається можливість самостійно обирати хто здійснюватиме виконання рішення суду чи іншого уповноваженого органу. Також, запровадження інституту присяжних виконавців позитивно означиться на стані бюджетного фінансування примусового виконання судових рішень, оскільки його прийняття: не потребує додаткових бюджетних витрат; призведе до скорочення видатків Державного бюджету на утримання органів державної виконавчої служби у зв'язку зі скороченням штату чисельності державних виконавців; призведе до збільшення бюджетних надходжень за рахунок сплати податків присяжними виконавцями [4].

Висновки. Перевагами запровадження в Україні інституту присяжних виконавців є: покращення якості надання населенню послуг із примусового виконання рішень; виведення процедури примусового виконання рішень на якісно новий рівень; суттєве зменшення бюджетних витрат; збільшення надходження до бюджету за рахунок сплати податків присяжним виконавцям; зменшення корупційної складової у системі виконання.

Зміни в роботі Державної виконавчої служби є нагально необхідними з огляду на прагнення нашого народу побудувати про європейську державу, в якій існуватиме довіра народу до відповідних органів та діятиме чітко налагоджена система примусового виконання рішень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція запровадження інституту приватних виконавців в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blog.liga.net/user/bmalyshev/article/15018.aspx>
2. Приватні судові виконавці в Україні : примарні ілюзії чи реальні перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=1211>
3. Приватні виконавці в Україні та світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://vk.com/wall-27846618_93633?offset=last&f=replies
4. Проблеми реформування інституту державних виконавців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/24377/1/29.pdf>
5. Про приватних виконавців [Електронний ресурс] : Проект Закону України від 22.09.2009 р.– Режим доступу : <http://www.commerciallaw.com.ua/uk/proekt-zakonu-ukrajiny-qpro-pryvatnyh-vykonavcivq>
6. Приватні виконавці судових рішень можуть з'явись вже влітку [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://rivnepravo.com.ua/news/vsi-publikatsii/1899-pryvatni-vykonavtsi-sudovykh-rishen-mozhut-z-iavytys-vzhe-vlitku.html>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ

Мельник О. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Куліш А. М.

д.ю.н., проф., декан юридичного факультету, Сумський державний університет

Сучасне податкове законодавство можна сміливо назвати найскладнішою складовою правової системи України. Адже наразі актуальними та потребуючими вдосконалення залишаються проблеми стосовно відповідальності за вчинення податкових правопорушень як суб'єктами господарювання різних форм власності, так і фізичними особами, що здійснюють підприємницьку діяльність. Це ж саме стосується громадян - платників податків та посадових осіб контролюючих органів.

Дослідженню податкового права та юридичної відповідальності присвячена значна кількість наукових праць та навчальних видань, зокрема, слід виділити вагомий вклад в цю справу таких вчених як О.М. Бандурка, З.М. Будько, В.С. Ковальський, В.Д. Понікаров, С.М. Попова, М.П. Кучерявенко, І.І. Бабін та інших.

Законодавчою базою даної теми є Конституція України, Податковий кодекс України, Кодекс України «Про адміністративні правопорушення», Кримінальний кодекс України, Закон України «Про державну податкову службу в Україні» та інші нормативні акти.

Конституція України (ст. 67) визначила обов'язок кожного громадянина сплачувати податки і збори у порядку і в розмірах, встановлених законом, щорічно подавати до податкових інспекцій декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, врегульованому законом.

Слід зазначити, що ухилення від сплати податку являє собою досить різноманітну групу податкових правопорушень. Зміст цих правопорушень полягає

в неналежному виконанні зобов'язань платника перед бюджетом Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів може бути вчинене, наприклад, шляхом неподання документів, пов'язаних із їх обчисленням і сплатою до бюджетів чи державних цільових фондів (податкових декларацій, розрахунків, бухгалтерських звітів і балансів тощо); приховування об'єктів оподаткування; заниження сум податків, зборів, інших обов'язкових платежів; приховування факту втрати підстав для одержання пільг з оподаткування і т.д.

Порушення податкового законодавства є вкрай негативним явищем для держави, адже спричиняє прострочення або й узагалі не надходження коштів у вигляді податків до державного бюджету, а це ставить під загрозу виконання програм останнього. Саме для подолання таких проблем встановлюються відповідні державні заходи відповідальності, які, у свою чергу, стимулюють платника податків якісно виконувати свій конституційний обов'язок щодо сплати податків.

Стаття 109 ПКУ чітко визначає поняття податкових порушень. (Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених цим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Це визначення чітко формулює та охоплює вичерпне коло осіб, дії яких кваліфікуються як порушення податкового законодавства. Тому його законодавче закріплення в Кодексі є досить позитивним тому, що воно вперше в Україні юридично оформлене в податковому праві. Вчинення зазначених порушень тягне за собою відповідальність, передбачену Кодексом та іншими законами України).

Наступною нормою Кодексу, яка потребує вдосконалення є те, що незважаючи на можливість платника податків вирахувати і сплатити штраф самостійно (зокрема при самостійному виявленні факту заниження сум податку минулих періодів), відповідальність за застосування штрафних (фінансових) санкцій та пені покладається на контролюючий орган.

Тобто, незважаючи на самостійне виправлення помилок платником та внесення недоплачених коштів до бюджету, до нього застосовуються штрафні санкції, що порушує

принцип соціальної справедливості, проголошений у Кодексі щодо побудови системи оподаткування. Вважаємо доцільним вдосконалити цю норму внесенням змін до законодавства.

На часі – внесення змін до Кодексу щодо відповідальності за правопорушення, яке може вчинятися, як у формі бездіяльності, так і у формі активної поведінки:

а) неподання платниками податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків);

б) несвоєчасне подання платниками податків або іншими особами, зобов'язаними нараховувати та сплачувати податки, збори податкових декларацій (розрахунків). Тобто Кодексом передбачено, що хоча неподання декларації у строк є закінченою формою правопорушення, наступне (із запізненням) подання цієї декларації утворює нову форму порушення – подання з порушенням строку (затримка подання).

Тому, на наш погляд, це положення потребує вдосконалення, адже за різні за тяжкістю податкові правопорушення застосовується однакового розміру штрафи.

Розв'язання вищезазначених проблем щодо вдосконалення правового регулювання відповідальності за податкові правопорушення потребує проведення в державі більш ґрунтовної законотворчої роботи з аналізу і пошуку додаткових можливостей в роботі з суб'єктами господарювання. При цьому головним критерієм повинно бути: дотримання вимог Конституції України, принципів системи оподаткування, підвищення рівня контролю, доцільність та ефективність застосування заходів відповідальності. Вдосконалення законодавства у цих питаннях повинно сприяти збільшенню надходжень коштів податків і зборів до бюджету, а також зменшення податкових правопорушень.

Вважаємо, що податкова відповідальність є видом фінансової відповідальності, яка полягає в застосуванні фінансових санкцій за здійснення податкового правопорушення уповноваженими на те державними органами до платників податків і податкових агентів та виявляється у вигляді застосування до порушників установлених податковим законодавством заходів державного примусу, що іменуються податковими санкціями. Указані санкції є мірою відповідальності особи за здійснене податкове правопорушення.

На нашу думку, варто розробити відповідну класифікацію податкових правопорушень, враховуючи норми ПКУ, оскільки ті наукові розробки, що були здійсненні до запровадження ПКУ, вже дещо втратили свою актуальність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30.- Ст. 141
2. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. -2011. - № 13-14, № 15-16, №17.-Ст. 112 (зі змінами та доповненнями).
3. Трипольська М.І. Фінансово-правова та адміністративна відповідальність: порівняльно-правова характеристика [Електронний ресурс] / М.І. Трипольська // Науковий вісник академії муніципального управління: Збірник наукових праць. - Серія «Право».- 2010. - Вип. 1. - Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_GumNvamu_pr/2010_1/15.pdf.

ДО ПИТАННЯ ДОСТУПУ ГРОМАДЯН ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Михайлішин П. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Право на отримання інформації є одним із найважливіших елементів існування демократичного суспільства, а ефективний механізм реалізації цього права, в свою чергу, забезпечує можливість застосування набору дієвих інструментів, які дозволяють краще контролювати владу та захищати права громадян. При цьому фундаментальна основа функціонування такого механізму в Україні з певними прогресивними положеннями, які відповідають всім європейським стандартам, на сьогоднішній день вже знайшла своє відображення у Законі України «Про доступ до публічної інформації».

В той же час, важливо зазначити, що, не дивлячись на високий рівень нормативного регулювання, існує ціла низка проблем в сфері практичної реалізації

відповідних правил і положень у сфері доступу до публічної інформації, що обумовлює необхідність проведення зазначеного дослідження. Здебільшого ці проблеми пов'язані з недобросовісним ставленням розпорядників інформації до реалізації права громадян на доступ, що знаходить вираження у використанні недоліків законодавства для відмови у наданні інформації чи у застосуванні інстанційної плутанини (наприклад, направлення інформаційного запиту «за належністю») для ухилення від виконання відповідних обов'язків розпорядника інформації.

Держава забезпечує доступ до інформації шляхом створення єдиного механізму інформатизації, який включає в себе різноманітні засоби та способи реалізації права громадян на доступ до інформації. Функціонування даного механізму, в першу чергу, засноване на визнанні державою правомочностей громадян, що є складовими загальної системи права на інформацію. Подібне визнання знаходить свій вияв у нормативних та функціональних проявах. Конституційне закріплення права людини і громадянина на інформацію знайшло своє місце одночасно в декількох статтях Основного Закону. Стаття 34 Конституції України визнає право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Стаття 50 гарантує кожному право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена. Окремі питання доступу до інформації також регулюються статтями 31 та 32 Конституції України [3, с. 13-20; 2, с. 185].

На сьогоднішній день на законодавчому рівні відсутнє визначення категорії «доступ до інформації». Немає такого тлумачення і в наукових роботах вчених-юристів. При цьому важливість розробки єдиного чіткого визначення має принципово важливе значення для практичної реалізації норм законодавства, які гарантують право кожного на інформацію.

Досить вдалим, на нашу думку, є поняття «доступу до інформації» як у суб'єктивному, так і об'єктивному розумінні, представлене А.І. Марущаком Так, останній визначає, що у суб'єктивному розумінні – це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. У об'єктивному розумінні доступ до інформації – це сукупність правових норм, що регламентують суспільні інформаційні відносини щодо одержання їх учасниками відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення відповідних завдань і функцій [4, с. 126].

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації» існує два шляхи забезпечення доступу, які відповідають активному та пасивному праву громадян на отримання інформації:

систематичне та оперативне оприлюднення інформації розпорядниками;

надання інформації за відповідними запитам.

Дані способи отримання інформації у своїй взаємодії з юридичними нормами та принципами складають єдиний механізм доступу до інформації. При цьому перший шлях передбачає, що оприлюднення інформації здійснюється в

офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах та будь-яким іншим способом [5].

Слід відмітити, що механізм активного оприлюднення інформації розпорядниками на сьогоднішній день лише розвивається, тому основним способом доступу до публічної інформації залишається подання запитувачами спеціальних прохань – запитів.

Запитом на інформацію є прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, яка знаходиться у його володінні. На практиці ж інформаційні запити та звернення громадян дуже часто помилково ототожнюють, що не тільки ускладнює процес отримання інформації, але й призводить до необхідності здійснювати зайву роботу розпорядникам інформації.

Відзначимо, що під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги громадян. Для правильного розмежування запиту і звернення можна використовувати такий метод: прослідкувати напрямок руху інформаційного потоку. Адже при поданні і задоволенні запиту запитувач повідомляє розпоряднику обмежений опис інформації (деякі реквізити документа), який він просить, а саме розпорядник надає запитувачу інформацію чи документ, тобто інформація рухається від розпорядника до запитувача. І навпаки, у випадку звернення громадян, саме громадянин повідомляє суб'єкту звернення певну інформацію, реагуючи на яку такий суб'єкт повинен вчинити певні дії (перевірку певних фактів, врахування зауваження, надання роз'яснення і т. д.), тобто в основному інформація рухається від громадянина до суб'єкта розгляду звернення [1, с. 28; 6].

Відповідно чи чинного законодавства України запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача. Запитувач має право звернутися до розпорядника інформації із запитом на інформацію незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини подання запиту. Вказування причин подання запиту не має сенсу, оскільки причина його подання не змінює змісту й обсягу обов'язку розпорядника належно розглянути запит і надати відповідь.

Не дивлячись на довільну форму інформаційного запиту, його все ж рекомендують подавати в письмовій формі, оскільки тільки в такому випадку будуть наявні докази, щодо факту звернення, а, отже, при ненаданні чи неповному наданні інформації буде можливість оскаржити такі дії до суду, прокуратури чи вищестоящий орган. Більше того, якщо інформаційний запит має важливе значення для запитувача, то його слід надсилати цінним листом з повідомленням про вручення. Таким чином, запитувач буде мати докази не лише направлення запиту, а й підтвердження вмісту цінного листа. Такий підхід має принципово важливе значення, адже непоодинокими є випадки, коли розпорядники інформації недобросовісно ігнорують кореспонденцію, щодо якої немає ніякого документарного підтвердження (наприклад, звичайні, електронні чи рекомендовані листи) [7, с. 16].

У якості висновку зазначимо, що діюче законодавство України в сфері забезпечення доступу до інформації є доволі прогресивним і ефективним, однак в межах даного питання існує і ціла низка проблем, які здебільшого пов'язані з недобросовісною поведінкою розпорядників інформації. Недобросовісна поведінка розпорядників інформації, як правило, проявляється у створенні перешкод для

надсилання інформаційних запитів, у вчиненні дій або застосуванні бездіяльності як способу ухилення від отримання відповідної кореспонденції, у застосуванні інстанційної плутанини і направленні інформаційних запитів «за належністю», а також в ухиленні від надання запитуваної інформації з підстав відсутності у розпорядника інформації відповідних даних чи належної компетенції. Також дуже часто застосовуються різноманітні юридичні прийоми для відмови у наданні відповіді за запитом. Наприклад, в ситуації, коли необхідно надати відповідь щодо тих чи інших процедур, а також дій, що були вчинені посадовими особами застосовується посилення на відсутність у розпорядника інформації компетенції щодо тлумачення законодавства і надається рекомендація звертатися до Конституційного Суду України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Є.А. Доступ до публічної інформації в контексті інформації про стан довкілля / Є.А. Алексеева, Т.М. Жиравецький // Екологія – Право – Людина. Львів. – 2012. – 45 с.
2. Конституція України : Науково-практичний коментар / Ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків : Право; Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 808 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
4. Марущак А.І. Інформаційне право : Доступ до інформації : навч.посіб. / А.І. Марущак. – К. : КНТ, 2007. – 532 с.
5. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Закон України від 13.01.2011 р. – Режим доступ : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
6. Про звернення громадян [Електронний ресурс] : Закон України від 02.10.1996 р. Режим доступ : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Як отримати публічну інформацію? Практик. Посіб. / Укладено О.Л. Ващук. – Львів : Соціолайн, 2011. – 108 с.

ІНФОРМАЦІЙНА ЗБРОЯ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Нестеренко Г. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Колеснікова М. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Одним із найбільш вагомих факторів, які визначають розвиток сучасного суспільства, є інформація та пов'язані з нею процеси. Особливої уваги при цьому потребує така форма конфліктної ситуації як інформаційна війна, оскільки це явище не тільки гальмує розвиток інформаційного суспільства, а й торкається практично всіх пріоритетних сфер життя в усьому світі. Інформаційна війна розвивається на сьогодні як самостійна сфера діяльності, а інформація та інформаційні технології поступово стають основним засобом завоювання світу. На сьогодні саме інформаційні війни становлять найбільшу небезпеку нормальному функціонуванню системи національної безпеки.

Аналіз наукових праць з проблем інформаційної війни свідчить, що на сьогоднішній день не існує загальноприйнятої концепції інформаційної війни, мало того, поняття, які використовуються для визначення і вивчення феномену інформаційної війни, все ще не устоялися і можуть змінитися внаслідок іншої класифікації у майбутньому.

Найбільш повне тлумачення терміну «інформаційна війна» дав А.М. Єгоров, який виділяв кілька визначень, в широкому і вузькому сенсі слова:

Інформаційна війна - форма боротьби сторін, що представляє собою використання спеціальних (політичних, економічних, дипломатичних, військових та інших) методів, способів і засобів для впливу на інформаційне середовище і захисту власної безпеки в інтересах досягнення поставленої мети.

Інформація сьогодні є справжньою потужною силою в руках влади. Але інформація сама по собі є сировиною. Саме цьому уряди різних держав намагаються контролювати ЗМІ з метою впливу на свідомість і дії людей. Незважаючи на це медіа повинні забезпечувати вільний неупереджений доступ розповсюдження інформації [2, с. 44].

Щоб контролювати і управляти процесами, що відбуваються в суспільстві, використовується інформаційна зброя, яка представляє собою засоби знищення, перекручення або розкрадання інформації; засоби подолання систем захисту; засоби обмеження допуску законних користувачів; кошти дезорганізації роботи технічних засобів, комп'ютерних систем.

За визначенням дослідника інформаційних війн В. Прокоф'єва, «інформаційна зброя - це способи і засоби інформаційного впливу на техніку і людей з метою вирішення завдань сторони, яка здійснює вплив» [3, с. 29].

Про те необхідно зазначити, що до інформаційної зброї можна віднести:

- комп'ютерні віруси;
- логічні бомби (програмні закладки);
- кошти придушення інформаційного обміну в телекомунікаційних мережах, фальсифікація інформації у каналах державного та військового управління;
- дезінформація;
- психотропна зброя;
- засоби нейтралізації тестових програм;
- різного роду помилки, що свідомо вводяться в програмне забезпечення об'єкта.

Стратегія застосування інформаційної зброї носить виключно наступальний характер. У реєстрі сучасних технологій мережевих воєн і нових типів зброї є зброя, яка застосовується у сфері ідеології, ЗМІ, освіти, виховання, культури, пропаганди. Цією зброєю є ретельно відібрана і дозована інформація, повторена потрібну кількість разів по потрібних інформаційних каналах. Якщо зброя застосовується, значить, існує противник, який його створює, активує і направляє, і об'єкт, на який зброя націлена.

Одним із найбільш поширених та небезпечних видів інформаційної зброї є дезінформація. На сьогодні військова операція без дезінформації і психологічного тиску на супротивника з маніпуляцією світової громадської думки просто немислима. Початку військових дій завжди передували потужні інформаційні кампанії, метою яких була насамперед дискредитація супротивника і створення образу ворога.

Дезінформація (дезінформування) - це завідомо неправдива інформація, надана для більш ефективного ведення бойових дій, перевірки на витік інформації та направлення її витоку, а також сам процес маніпулювання інформацією, введення будь-кого в оману шляхом надання неповної чи повної, але вже не потрібної інформації, а також спотворення її частини [4 ,с. 75].

Ми вважаємо, що за допомогою саме дезінформації, яка поширюється через ЗМІ, Інтернет, телебачення, пресу та різноманітні чутки можна маніпулювати громадською думкою та свідомістю будь-якої особи. Прикладом даної позиції є події, які відбуваються зараз в Україні та Росії. Чомусь переважна більшість громадян Російської Федерації, які мають родичів та друзів в Україні бояться приїжджати до них. А це саме і свідчить, що інформаційна війна без дезінформації не може бути взагалі.

Вказане дозволяє зробити висновок, що до основних ознак інформаційної зброї можна віднести:

- застосування інформаційної зброї не регулюється правовими нормами міжнародного права, що зазвичай застосовуються при вирішенні військових конфліктів;
- здатність трансформувати думку суспільства;
- діє приховано, не передбачає фізіологічного знищення;
- зміна особистих цінностей і поведінки людини без фізичного примусу.

Інформаційна зброя, що постає основним засобом ведення інформаційної війни, не може використовуватися самостійно, обов'язково існують суб'єкти, що прагнуть використовувати в корисних та злочинних цілях позитивні властивості інформації та інформаційних технологій, які створювалися на користь людині, суспільству та державі.

Хотілося б акцентувати увагу, що суб'єктам інформаційної війни притаманна низка ознак, що істотно відрізняють їх від інших суб'єктів. Так, зокрема, В.К. Бутранець виділяє такі ознаки суб'єктів:

- розробку інформаційної зброї, засобів її доставки, маскування або володіння інформаційною зброєю;
- наявність у складі суб'єкта спеціальних сил або структур, що функціонально уповноважені на ведення інформаційної війни;
- наявність у суб'єкта власних інтересів в інформаційній сфері та інших сферах життєдіяльності;
- контроль суб'єктом тієї частини інформаційного простору, в межах якої він наділений першочерговим правом встановлювати норми регулювання відносин;
- існування в офіційній ідеології положень, що дозволяють суб'єкту прямо чи опосередковано брати участь в інформаційній війні.

Інформаційна зброя як засіб впливу використовується певними суб'єктами інформаційної війни, які можна класифікувати на певні групи, а саме:

1. Індивідуальний суб'єкт інформаційних відносин - фізичні особи як громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства.
2. Колективний суб'єкт інформаційно-правових відносин - юридичні особи, наприклад: засоби масової інформації, статистичні установи, архівні установи, інші структури різної форми власності.
3. Спеціальний суб'єкт - держава, особливо в міжнародно-правових стосунках виступає в якості спеціального суб'єкту інформаційно-правових

відносин, що діє опосередковано, визначається завдяки поширеним інформаційно-правовим можливостям у стосунках з іншими державами.

4. Суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень [1, с. 10].

Пропонуємо виділити наступні фактори впливу на ЗМІ, як основного суб'єкта інформаційної війни: державний (шляхом нормативно-правового регулювання діяльності ЗМІ), економічний (спрямованість, в першу чергу, на отримання прибутку, а зовсім не на об'єктивне інформування суспільства) та господарський (полягає у тому, що ЗМІ залежать від власника та представляють інтереси останнього або окремих фінансово-політичних груп, іноземних замовників).

На нашу думку, на сучасному етапі в нашій країні не існує ЗМІ в повному розумінні, а існують засоби масової пропаганди й агітації, за допомогою яких ті чи інші політичні сили формують суспільну думку. Тому зростає значення узагальнення й впровадження на законодавчому та практичному рівнях сучасних підходів до забезпечення незалежності ЗМІ, обмеження впливу на них олігархічних і кланових структур, з одного боку, та протидії залежності ЗМІ - з іншого.

З метою належного розвитку інформаційного суспільства в Україні пропонуємо наступне:

- розробити стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні й план дій по її реалізації;
- розробити комплекс нормативно-правових актів і положень, регламентуючих інформаційні відносини в суспільстві;
- змінити характер взаємодії влади і ЗМІ (унікнути підпорядкування ЗМІ органам державної влади).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абакумов В.М. Суб'єкти інформаційних війн: поняття та види / В.М. Абакумов // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 6 – 12.
2. Кіслов Д.В. Інформаційні війни : монографія / Кіслов Д.В. ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2013. – 300 с.
3. Прокофьев В.Ф. Тайное оружие информационной войны: атака на подсознание / В.Ф. Прокофьев. - М. : СИНТЕГ, 2003. – 408 с.
4. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій : навч. посіб. / В.М. Петрик. – К. : Росава, 2006. – 208 с.

ПРОТИДІЯ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Нестеренко Г. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Куліш А. М.

д.ю.н., проф., декан юридичного факультету, Сумський державний університет

Національна безпека України опинилася нині перед викликами й загрозами інформаційного протиборства. Надзвичайної гостроти для України набуває стратегія національної безпеки держави, коли недостатній динамізм і мобільність

підготовки до інформаційних війн та відсутність належної уваги до питань інформаційної безпеки призводять до небажаних і навіть драматичних зрушень.

Предметом враження у таких конфліктах є не люди і матеріальні цінності, а певні типи суспільної свідомості, менталітет націй, духовні засади суспільства, вірування, ідеологія, історія націй, притаманні їм патріотизм, культура. Звідси зрозуміло, чому розвинені країни надають виняткової уваги питанням інформаційної складової державної безпеки, захисту колективної свідомості.

У ст. 17 Конституції України, яка є основою формування інформаційного законодавства в Україні, вперше було задекларовано, що захист «інформаційної безпеки є найважливішою функцією держави, справою всього українського народу». Інформаційна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки України.

У цьому році народ України став свідком, як на території нашої держави здійснюється психологічний тиск з боку засобів масової інформації, що ведуть так звану «інформаційну війну» проти України, з метою поширення неправдивих відомостей про події, що дійсно відбуваються в країні.

Світовий досвід функціонування демократичних «інформаційних» суспільств та проведений аналіз беззастережно вказує на прямий зв'язок між ЗМІ та станом інформаційної безпеки держави. Зазначимо, що вплив ЗМІ на інформаційний простір прямо залежить від низки обставин, які визначають ефективність впливу ЗМІ:

- технічного рівня розвитку інформаційних та теле-радіо мереж;
- конкурентоспроможності вітчизняного інформаційного продукту;
- існування широкого вибору між альтернативними каналами отримання інформації (різні ЗМІ - різні власники);
- законодавчого забезпечення діяльності галузі (юридичні гарантії свободи слова, встановлення обмежень щодо розповсюдження інформації з обмеженим доступом, закріплення відповідальності за поширення недостовірної інформації, обов'язкове висвітлення діяльності державних органів тощо);
- рівня сформованості інститутів громадянського суспільства, які захищають національні інтереси (включно з діяльністю самостійних центрів інформаційного впливу, які представлятимуть інтереси держави);
- координації діяльності усіх державних органів, які контролюють, ліцензують, здійснюють моніторинг ЗМІ тощо [3, с. 121].

Систематизуючи та узагальнюючи погляди науковців на напрямки зменшення загроз з боку ЗМІ, виокремимо державний, економічний, господарський фактори впливу.

1. Державний - це вплив органів державної влади шляхом нормативно-правового регулювання діяльності ЗМІ. Нормами національного законодавства встановлюються правовий статус, обмеження у діяльності ЗМІ, особливості ліцензування, відповідальності, а також особливий порядок діяльності, наприклад, протягом виборчого процесу, тому в умовах зростання відвертої заангажованості ЗМІ політичними, економічними, фінансовими та кримінальними структурами перед вітчизняним законодавцем невідворотно постало питання про необхідність раціонального законодавчого врегулювання діяльності засобів масової інформації. Проте виникає загроза, по-перше - надмірного адміністрування, а по-друге всездозволеності. Для цього слід сформувати чітку громадську позицію щодо зменшення впливу існуючих негативних факторів на загальну ситуацію в країні.

2. Економічний вплив - це комерціалізація діяльності ЗМІ, тобто їх спрямованість, в першу чергу, на отримання прибутку (а зовсім не на об'єктивне інформування суспільства), що часто пояснюється законами розвитку економіки та необхідністю вільної конкуренції на медіа-ринку. З огляду на особливості психології людини через ЗМІ найкраще продаються насильство, секс, розважальні програми, які несуть мінімум змістового навантаження. Це також можуть бути матеріали, підготовлені на замовлення, цикли передач і статей, спрямовані на створення або підтримку позитивного іміджу владних чи бізнес-структур, а інколи навіть іноземних суб'єктів.

Таким чином, економічні чинники у поєднанні з диктатом з боку власників ЗМІ часто призводять до того, що їхнім працівникам часто важко відстояти свою позицію. Обслуговуючи інтереси конкретних комерційних структур та з метою збереження або збільшення обсягів тиражу. ЗМІ поширюють насамперед інформацію, яка привертає увагу найбільшого числа громадян, навіть якщо вона відноситься до розряду скандальної чи низькосортної.

Тому при застосуванні ринкового (економічного) регулювання діяльності ЗМІ слід обов'язково враховувати, що вільна конкуренція не завжди гарантує реальний плюралізм думок. Іншими словами, ринкова конкуренція створює ринкову цензуру.

3. Господарський вплив полягає у залежності від власника, в яку попадають ЗМІ, що пройшли процес акціонування. Внаслідок ринкових перетворень в інформаційній сфері майже всі вони представляють інтереси або окремих фінансово-політичних груп, або іноземних замовників. До цього необхідно додати, що часто власниками ЗМІ виступають іноземні юридичні або фізичні особи.

З одного боку, держава захищає права суб'єктів господарювання на інформацію, а з іншого - надає представникам багатьох органів державної виконавчої влади право доступу до інформації, що захищається. Окремим фактором впливу на діяльність ЗМІ є загроза монополізації цієї сфери. Злиття ЗМІ та виникнення монополістичних об'єднань у сфері їх діяльності призводить до:

- використання таких об'єднань для інформаційного впливу на суспільство з метою формування переконання в його членів про доцільність або необхідність тих чи інших перетворень у суспільній, політичній чи економічній сферах країни в інтересах власників ЗМІ;
- обмеження різноманіття можливостей отримання інформації;
- здійснення впливу на свободу дій політичних партій;
- вигідного впливу на діяльність великих і малих видавництв. Четвертий фактор - адміністративний тиск з боку держава [1, с. 610].

Значна частина проблем, пов'язаних із діяльністю ЗМІ, має етичний відтінок і не вирішується правовими чи адміністративними засобами.

У демократичних країнах самі повідомлення мають інформаційний (необов'язковий характер) і називають прес-релізами. Вони надзвичайно затребувані самими ЗМІ, часто через обмеженість власних можливостей отримання інформації, нестачу часу, а деколи через банальну ліню. Інша справа, що в умовах свободи слова неприпустимою є практика поширення обов'язкової до висвітлення інформації, що мало місце в Україні до кінця 2004 року і викликало бурхливий спротив журналістського середовища.

Зрештою, чи не найактуальнішим сьогодні є питання переходу на цифровий формат мовлення. Тільки у цьому слід шукати шлях, нехай і тимчасового, але

вирішення проблеми вичерпності радіочастотного ресурсу, проблеми технічної якості мовлення тощо [4, с. 844].

ЗМІ є найзручнішим та найдієвишим каналом поширення інформації у сучасному світі. Сучасний стан інформаційних технологій зробив можливим одночасне сприйняття однакової інформації в режимі on-line.

Українське законодавство визнає ЗМІ : телебачення, радіомовлення та пресу. За всіма ознаками до цього переліку слід додати Інтернет, однак на рівні законодавства цього не зроблено. Кожен із цих видів ЗМІ має власні особливості сприйняття споживачами.

У своїй діяльності ЗМІ повною мірою користуються свободою слова, як одним із базових здобутків демократичного устрою. Зазначена свобода повинна урівноважуватися свободою вибору споживача інформації та правовою відповідальністю за зловживання свободою слова. Свобода слова не є абсолютною. Державний та громадський контроль за діяльністю ЗМІ у тій чи іншій формі існує навіть у країнах - колисках демократії.

Факторами, що найбільше впливають на діяльність ЗМІ, на сучасному етапі є: правова регламентація їх статусу, комерційний характер їх діяльності, політика власників та вплив з боку держави. Останні два фактори може бути використано в інтересах забезпечення інформаційної безпеки держави [2, с. 85].

Можемо констатувати, що ЗМІ є не просто суб'єктами впливу на масову свідомість, але й ключовим інструментом, за допомогою якого проходить безпосереднє її формування. Засоби масової інформації, повинні виконувати функції посередника між джерелами інформації - органами державної влади, громадськими організаціями, політичними партіями, та її споживачами - громадянами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдінова К.К. Засоби масової інформації та політичні процеси / К.К. Абдінова // Гілея. – 2012. – Вип. 66. – С. 606 – 610.
2. Мазуренко Т. Засоби масової інформації у сучасному інформаційному просторі / Т. Мазуренко // Університет. – 2011. – № 1. – С. 81 – 85.
3. Почепцов Г.Г. Контроль над розумом / Г.Г. Почепцов. – К. : КМ акад., 2012. – 350 с.
4. Савінова Н.А. Правові проблеми протидії новим викликам, загрозам і правопорушенням в інформаційній сфері / Н.А. Савінова, М.П. Стрельбицький // Правова доктрина України : у 2-х т. Т. 2 : Публічно-правова доктрина України. – Харків : Право, 2013. – С. 832 – 861.

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ЗАКІНЧЕННЯ СТРОКУ НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Павлович Ю. С.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Накладення адміністративного стягнення має провадитися у точно встановлені строки. Одним із факторів дотримання належного порядку накладення адміністративного стягнення є дотримання строку його накладення. При цьому

закінчення такого строку має наслідком неможливість притягнення винної особи до відповідальності. У зв'язку з цим постає необхідність дослідити правові наслідки закінчення строку накладення адміністративного стягнення як у законодавстві України, так і законодавстві Росії.

Проявом адміністративної відповідальності у законодавстві України та Росії є адміністративне стягнення, що застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів цих держав, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [4, с. 40].

Строки накладення адміністративного стягнення у російському законодавстві мають назву «давність притягнення до адміністративної відповідальності», передбачені ст. 4.5 Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення (далі - КпАП РФ), а в українському – «строки накладення адміністративного стягнення».

Згідно КпАП РФ давністю притягнення до адміністративної відповідальності називають строк, протягом якого уповноваженими органами може бути винесена постанова у справі про адміністративне правопорушення. Мета застосування адміністративного покарання передбачена в ст. 3.1. КпАП РФ, і полягає у запобіганні вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [2].

В українському законодавстві строки накладення адміністративних стягнень визначені статтею 38 КУпАП. Відповідно до цієї статті, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді). Російське законодавство закріплює їх у статті 45 КпАП РФ. Там зазначається, що постанова у справі про адміністративне правопорушення не може бути винесена раніше, ніж після спливу двох місяців з дня вчинення адміністративного правопорушення, а постанова, що розглядається суддею, - після спливу трьох місяців. З цього випливає єдине для обох держав положення, яке визначає, що у разі закінчення цих строків, накладення адміністративних стягнень виключається. Зазначені строки ніким продовжені бути не можуть, будь-які дії щодо притягнення особи до відповідальності після їх закінчення мають бути припинені.

Законодавство України та Росії має однаковий підхід щодо поділу строків притягнення особи до адміністративної відповідальності. Як і в українській державі, так і в російській, вони різняться залежно від характеру та виду правопорушення. Згідно ст. 38 КУпАП спеціальні строки поділяються на два види: за вчинення корупційного діяння та строки, що застосовуються у разі відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи. Спеціальні строки, визначені КпАП РФ, різняться відповідно до виду правопорушення і поділяються на три підвиди:

- строк, що становить один рік з дня вчинення таких адміністративних правопорушень як: порушення законодавства про експортний контроль, про внутрішні морські води, територіальне море, континентальний шельф, патентного, антимонопольного, бюджетного законодавства інші;

- строк тривалістю у два роки поширюється на порушення митного законодавства Митного союзу в рамках ЄврАзЕС (Митний союз) та законодавства Російської Федерації про митну справу;

- строк тривалістю шість років становить спеціальний строк для порушень законодавства Російської Федерації про протидію корупції [2].

Спільним для законодавства обох країн є обставина, що виключає провадження у справі про адміністративне правопорушення. Кодекс України про адміністративні правопорушення і Кодекс про адміністративні правопорушення Російської Федерації чітко передбачають, що закінчення строків накладення адміністративних стягнень (давності притягнення до адміністративної відповідальності) є підставою, що виключає провадження у справі на будь-якій стадії. Також встановлюються правові наслідки закінчення строків притягнення до адміністративної відповідальності (строків давності притягнення до адміністративної відповідальності). У російському законодавстві, як виявляється, більш детально регулюється поведінка уповноваженого органу на конкретному етапі розгляду справи у випадку з'ясування впливу строків накладення адміністративного стягнення. Пунктом 6 ч. 1 ст. 24.5 КпАП РФ передбачено, що провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате провадження підлягає припиненню у разі закінчення строків давності притягнення до адміністративної відповідальності. Також можна звернути увагу на те, що у російському законодавстві вживається термін «припинення провадження», а в Кодексі України про адміністративні правопорушення поряд з терміном «закриття провадження» вживається і «закриття справи».

Серков В. В. зазначає, що при наявності обставин, що виключають провадження у справі, норми КпАП РФ не надають можливості встановлення вини фізичної чи юридичної особи. Вказівка на винуватість, як правило призводить до того, що особа, по відношенню до якої велось провадження і було закінчено у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до адміністративної відповідальності, буде оскаржувати висновок про винуватість. Відмова у розгляді такої скарги - неможлива. Під час же його розгляду виникають інші питання. По-перше, яким чином перевірити обґрунтованість висновків про винуватість, якщо розгляду справи не було і дане питання не досліджувалось. Однак Конституційний суд Російської федерації роз'яснює, що у разі, коли провадження в справі про адміністративне правопорушення було припинено у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до адміністративної відповідальності, перевірка і оцінка висновків юрисдикційним органом про наявність у діях конкретної особи складу адміністративного правопорушення не виключаються [5, с. 344].

Спірний момент щодо встановлення судом вини чи невинуватості особи у справах про адміністративні правопорушення у разі, коли приймається рішення про закриття провадження у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення, можна вважати недостатньо виправданим у законодавстві обох країн.

Зважаючи на проведений аналіз законодавства України та Росії з приводу строків накладення адміністративних стягнень і правових наслідків їх пропущення, слід відмітити наявність багатьох спільних рис. Проте наявність відмінностей з порушеного питання є підставою для проведення подальших наукових розробок у даній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1984. - № 51. - Ст. 1122.
2. Кодекс про адміністративні правопорушення Російської Федерації від 30.12.2001 р. № 195-ФЗ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.consultant.ru/popular/koap/>.
3. Калюжний Р. А. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. - вид. 3. - К. : Алерта; ЦУЛ, 2010. – 684 с.
4. Потапова С. Поняття адміністративної відповідальності та її ознаки / С. Потапова // Підприємництво, господарство і право. - 2008. - № 9. - С. 40-43.
5. Серков П.П. Научно-практическое пособие по применению КоАП РФ / П. П. Серков. - М. : Норма, 2006. – 896 с.

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК ОРГАН ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЯКИЙ ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ

Пересипкін Д. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Функцію правового забезпечення в інституціональному механізмі митної політики та відповідно митної справи закріплено за Верховною Радою України, - оскільки згідно ст. 92 Конституції України (далі – КУ) засади митної справи визначаються виключно законами України. Згідно зі ст. 116 КУ, Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує здійснення митної справи [1].

За Кіотською конвенцією, митна служба - це державна служба, на яку покладено застосування митного законодавства та стягнення мит і податків, а також застосування інших законів і правил, що стосуються ввезення, вивезення, переміщення або зберігання товарів [2].

Адміністративна діяльність органів Державної фіскальної служби України (ДФСУ) є підзаконною діяльністю. Вона здійснюється на підставі й на виконання законів та інших правових актів у точній відповідності та у межах, визначених законом, з використанням відповідних правових засобів.

У процесі здійснення адміністративної діяльності уповноважені органи ДФСУ розробляють та видають відомчі нормативно-правові акти.

Діяльність органів ДФСУ - це різновид організаційної діяльності органів виконавчої влади. Організаційна сутність адміністративної діяльності проявляється в тому, що в процесі її здійснення організується, регулюється, координується спільна цілеспрямована діяльність зацікавлених осіб щодо вирішення завдань у сфері митно-правового регулювання суспільних відносин, а саме: вирішуються питання, пов'язані із захистом національних економічних інтересів, упорядковується діяльність суб'єктів зовнішньоекономічних зв'язків, забезпечується реалізація їх права на переміщення товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон, підтримується функціонування системи митної служби, здійснюється міжнародне митне співробітництво. На цій підставі створюється загальний стан упорядкованості суб'єктів та об'єктів управління, зв'язків між ними. Характерним є й те, що в процесі цієї діяльності забезпечується досягнення певних завдань у масштабах усього суспільства, а не

тільки в межах окремого колективу, окремої спільноти людей.

Адміністративна діяльність органів ДФСУ характеризується раціональним поєднанням централізованого керівництва з безпосереднім (оперативним) управлінням.

Адміністративна діяльність ДФСУ здійснюється за допомогою різноманітних засобів, способів і прийомів - методів діяльності, які знаходять зовнішнє відображення у конкретних діях різноманітного характеру, що здійснюються у межах їх компетенції і викликають певні наслідки - форми діяльності. В адміністративно-правовій літературі ці методи й форми діяльності органів виконавчої влади, а відтак і органів ДФСУ, отримали назву адміністративно-правових [3, с. 255], з їх використанням здійснюється вплив на суспільні відносини.

Однією з особливостей адміністративної діяльності органів ДФСУ є її профілактична спрямованість, яка забезпечується такою організацією роботи всіх органів, підрозділів, окремих посадових осіб, сил та засобів, яка б створювала ефективні умови для існування цивілізованих відносин, пов'язаних з переміщенням товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон, суворого дотримання вимог митного законодавства та попередження його порушень. Успіх у цій роботі досягається тільки за умови глибокого й усеохоплюючого аналізу власної діяльності на сучасному етапі та визначення її пріоритетів у майбутньому, аналізу чинної нормативної бази і практики її застосування громадянами та суб'єктами господарювання, виявлення причин та умов, що сприяють учиненню митних правопорушень [4].

Д.В. Приймаченко інструменти інституційного механізму митної політики поділяє на дві групи: державні інституції та недержавні інституції. До державних інституцій науковець відносить:

1. Органи загальної компетенції (Верховна Рада, Президент України, Кабінет Міністрів України);
2. Органи спеціальної компетенції:
 - органи, для яких це є основним видом діяльності (Міністерство фінансів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України);
 - спеціальні уповноважені органи (ДФСУ);
 - консультативно-дорадчі органи (Громадська рада при ДФСУ тощо).

До недержавних інститутів Д.В. Приймаченко відносить: об'єкти, які мають загальний інтерес (політичні партії) та суб'єктів, які мають безпосередній інтерес (Торгово-промислова палата України, Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України, Асоціація митних брокерів тощо) [5]. «Діючий інституційний механізм формування та реалізації митної політики держави в цілому визначений основними положеннями, що сформульовані в Конституції України, Митному кодексі України, законних та підзаконних нормативних актах», - зауважує Д.В. Приймаченко. Даний механізм не позбавлений недоліків, що породжують певні труднощі щодо визначення суб'єктного складу його учасників, розмежування їх повноважень у цій сфері, відповідальності за прийняття рішень [5].

Отже, найбільш виваженим та чітким переліком основоположних завдань, покладених на Державну фіскальну службу України, а й у сфері митної справи є:

- 1) здійснює контроль за дотриманням податкового і митного законодавства, законодавства щодо трансфертного ціноутворення, законодавства щодо

адміністрування єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого законом покладено на ДФС;

2) здійснює ведення митної статистики та Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД);

3) здійснює контроль за:

- дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і громадянами встановленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;

- застосуванням відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення товарів через митний кордон України і після завершення операцій митного контролю та митного оформлення;

- правильністю визначення митної вартості товарів відповідно до закону, а також за правильністю визначення країни походження та класифікації згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) товарів, що переміщуються через митний кордон України;

4) забезпечує застосування митних режимів, здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, поміщених у відповідні митні режими;

5) надає повноваження на провадження діяльності з надання митним органам фінансових гарантій забезпечення сплати митних платежів;

6) здійснює разом з митними органами іноземних держав заходи щодо вдосконалення процедури пропуску через державний кордон України товарів і транспортних засобів, їх митного контролю та митного оформлення;

7) запобігає та протидіє контрабанді та порушенням митних правил на митній території України;

8) здійснює інші повноваження, визначені законом [6].

Крім того, органи ДФСУ уповноважені самостійно здійснювати діяльність, пов'язану з притягненням до адміністративної відповідальності порушників митного законодавства, застосовувати до них заходи примусового характеру. Безперечно, ця діяльність повинна застосовуватись у повній відповідності з вимогами закону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур [Електронний ресурс] : Конвенція від 18.05.1973 р. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_643.

3. Козлов Ю.М. Административное право : учеб./ Ю.М. Козлов, Л.Л. Попов. – М. : Юристъ, 2000. – 728 с.

4. Дідик Н.І. Про підходи до визначення головних ознак адміністративної діяльності митних органів України [Електронний ресурс] / Н.І. Дідик // Науковий вісник ЛДУВС. Серія юридична. – 2009. – № 2. – С. 1–9. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Nvlduvs/2009_1/09dnimou.pdf.

5. Приймаченко Д.В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія / Д.В. Приймаченко ; Акад. митної служби України, 2006. – 332 с.

6. Про Державну фіскальну службу України [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 21.05.2014 р. № 236. - Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАГАЛЬНОГО НАГЛЯДУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ДЕРЖАВІ

Пронський Е. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Бурбика М. М.

д.ю.н., доц., завідувач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Розглядаючи прокурорський нагляд, як засіб забезпечення законності у державному управлінні, тобто діяльність прокуратури, яка спрямована на забезпечення законності, слід визначити, що такою діяльністю по суті переважно є нагляд за додержанням та правильним виконанням законів всіма суб'єктами права, який історично отримав назву «загального нагляду» прокуратури. Загальний нагляд радянськими вченими традиційно визначався, як нагляд за точним та єдиним виконанням законів державними та громадськими органами, організаціями, їх посадовими особами, а також громадянами у сфері державного та громадського управління [1]. Сьогодні в Україні завдяки хвилі демократичних реформ та норм діючої Конституції України тривалий час існує невизначеність з предметом прокурорського нагляду.

Створюючи прокуратуру в січні 1722 р., Петро I у своєму Указі назвав її «оком государевим» [2], надав прокуратурі функції нагляду за забезпеченням прав та інтересів держави при здійсненні державного управління, звідки і пішла історія загального прокурорського нагляду за дотриманням законності.

Так, ст. 121 Конституції України передбачає вичерпний перелік функцій прокуратури України. Із прийняттям нового закону про прокуратуру України, який набрав чинності у квітні 2015 року, функція загального нагляду прокуратури скасовується. Але при цьому у п. 9 перехідних положень Конституції України зазначається, що «прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства – до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і ведення в дію законів, що регулюють її функціонування» [3]. І я вважаю це правильним, оскільки скасувавши взагалі функцію нагляду прокуратури за дотриманням законності, в країні може початися хаос та безлад - в структурах та організаціях, підприємствах, оскільки всі знатимуть, що нагляду прокуратури за законністю вже не існує і відповідно недотримання закону залишиться непомітною.

Як серед науковців, так і серед практиків, а також на політичному рівні триває дискусія про необхідність чи пагубність покладання на прокуратуру функції нагляду за додержанням та правильним застосуванням законів всіма суб'єктами права, тобто функції загального нагляду.

Одні вчені вважають, що предметом прокурорського нагляду залишається загальний нагляд і це тільки сприяє зміцненню законності. Інші вчені говорять, що загальний нагляд повинен залишатися предметом прокурорського нагляду протягом так званого перехідного періоду до досягнення населенням України європейського рівня демократії, законності, правосвідомості, культури та заможності. Тривалість такого перехідного періоду визначається по-різному. Третя група вчених не сприймає загальний нагляд як позитивний процес, а його фактичне існування вважає порушенням діючої Конституції. Ця група наполягає на тому, що

при існуванні загального нагляду законність більше порушується, ніж забезпечується, особливо у сфері захисту прав людини та громадянина.

На думку О.Ф. Андрійко, сама необхідність прокурорського нагляду відпаде тоді, коли завершиться процес побудови демократичної держави з усіма інститутами забезпечення прав і свобод громадян та створення відповідної правової бази досягне рівня, коли функція нагляду за дотриманням законодавства в повному обсязі буде законодавчо закріплена за судовою владою (яка здійснюватиме і контроль за додержанням законності в діяльності контролюючих органів у сфері виконавчої влади) [4]. Я не згоден з твердженням про судову владу, оскільки суди взагалі не повинні брати на себе функцію нагляду за дотриманням законності лише навіть тому, що в судовій системі не було такої практики нагляду за законністю, що є у прокуратури, а створення відповідної правової бази не дає змоги ліквідувати прокурорський нагляд.

Прихильники залишення за прокуратурою функції загального нагляду доводять його необхідність так: 1) чіткий розподіл у законодавстві та на практиці функцій кримінального переслідування, обвинувачення та правосуддя, змагальність сторін при розгляді справ у суді, необов'язковість пропозицій прокурора для суду, остаточність рішення суду – все це тільки сприяє зміцненню законності; 2) неспроможність жодного органу державної влади виконати функцію загального нагляду на сучасному етапі, навіть суду; 3) необхідно створювати нові правоохоронні структури, що потребує значних фінансових ресурсів та матеріальної бази; 4) надзвичайно велика кількість звернень громадян до прокуратури, яка забезпечує оперативний, кваліфікований, безкоштовний захист: громадяни звертаються до прокуратури частіше, ніж до суду, оскільки судовий процес є довгим, дорогим, заформалізованим і потребує спеціальним знань для участі в ньому; 5) у випадку явного очевидного порушення закону тільки прокуратура здатна оперативно відреагувати та усунути таке порушення, на відміну від судів, в яких процедура розгляду займе тривалий час; 6) «багатоканальність» – громадянин має можливість вибору засобів захисту своїх прав та інтересів, як до прокуратури так і до суду чи інші контрольні органи; 7) відсутність ефективної та дієвої судової системи, низькій рівень демократизації, декриміналізації, правосвідомості населення.

Прихильники позбавлення прокуратури функції загального нагляду, у свою чергу, наводять інші доводи: 1) прокуратура в Україні з сьогоднішнім обсягом повноважень, її організація та функції перешкоджають розвитку незалежної судової системи, здійсненню законного та справедливого судочинства. 2) існування прокуратури в сучасному діючому вигляді не відповідає європейським стандартам захисту прав і свобод людини і громадянина.

Щодо об'єкту нагляду, тут можна виділити дві протилежності: з одного боку права людини і громадянина, а з іншого боку - захист прав та інтересів держави. Дуже часто порушення прав людини і громадянина відбувається під час реалізації державної влади. Отже, виникає конфлікт у постановці самого завдання: як правоохоронному органу - прокуратурі одночасно захистити і інтереси держави, і права людини і громадянина у випадку їх діаметральності та протилежності, коли іноді «держава» свідомо порушує права людини і громадянина задля забезпечення державних інтересів. Чи зможе державний орган - прокуратура, який не є судом, правильно керуючись законом, ефективно одночасно захистити державний інтерес та громадянське право?

Особисто я вважаю, що прокуратурі правильним було б більше робити акцент на нагляді за додержанням прав і свобод людини, оскільки прокуратура навіть виступає в суді саме на стороні потерпілого, захищає його честь, гідність, свободи, права, та одночасно є представником держави в суді. З іншого боку, ми пропонуємо створювати окремих підрозділ прокуратури, який би контролював і слідкував лише за дотриманістю прав і свобод людини і громадянина – такий варіант послугував би чіткому розподілу підвидів нагляду в прокуратурі.

Деякі науковці говорять, що в країнах західної Європи і США немає такого державного органу, який здійснює загальний нагляд, тому що рівень захисту прав громадян надзвичайно високий. Тому, слід почати все ж таки здійснювати реформування прокуратури у напрямку скорочення її функцій і повноважень.

Ми вважаємо це не правильним, оскільки суспільство в Україні та країнах постсоціалістичного світу в цілому ще не має настільки високого рівня культури, знання права, що спостерігається, наприклад, в Німеччині чи Великобританії. Сьогодні не можна ліквідувати державні органи, які здійснюють контроль та нагляд за додержанням законності чи ліквідувати їх певні функції, ґрунтуючись лише на тому, що такого державного органу немає в Європі і США.

Можна погодитись, що прокуратура повинна здійснювати нагляд за додержанням та застосуванням законів із загальнодержавної позиції від імені всього народу України. Тобто такий нагляд повинен здійснюватись над діяльністю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з метою запобігання та припинення порушення цими органами законів України. Тоді головним завданням прокуратури при виконанні цієї функції є нагляд за конкретними особами, які здійснюють виконавчо-розпорядчі повноваження, виявлення та припинення зловживань, неправомірних дій цими особами, які, порушуючи закон і використовуючи надану їм владу, наносять шкоду державі.

Ми вважаємо, що обов'язково на прокуратуру повинна покладатись функція нагляду за додержанням та виконанням законів органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, щодо захисту прав та інтересів держави. Таким чином, в частині забезпечення прав та інтересів держави прокурорський нагляд повинен залишатися спеціальною організаційно-правовою гарантією забезпечення законності у державному управлінні, а саме засобом, який в першу чергу зменшує можливість чиновників збагачуватися за рахунок держави. У зв'язку з цим, якщо розглядати систему органів прокуратури як окреме владне утворення, яка організаційно непов'язана з виконавчою владою та місцевим самоврядуванням, забезпечення законності у державному управлінні зможе стати дієвим та ефективним. А нагляд за дотриманням законності у сфері прав людини є не менш важливим. Тому нагляд прокуратури за дотриманням законності сьогодні все ж таки потрібен Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Даев В.Г., Маршунов М.Н. Основы теории прокурорского надзора / В.Г. Даев, М.Н. Маршунов. - Л. : Издательство Ленинградского университета, 1990.- 82 с.

2. Михайленко О.Р. Прокуратура України : підруч. / О.Р. Михайленко. - К. : «Юрінком Інтер», 2005. - С. 31.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

4. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні : організаційно-правові засади / О.Ф. Андрійко. - К. : «Наукова думка», 2004. - С. 119.

ДО ПИТАНЬ РЕФОРМУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Рагуліна Ю. М.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Дашутін І. В.

к.ю.н., заступник голови Сумського районного суду Сумської області

На порядку денному сьогодні реформи. Саме вони, за численними заявами представників української влади, є пріоритетними напрямками розвитку вітчизняної суспільно-правової дійсності. Таке реформування дозволить вийти на новий рівень розвитку та зробити рішучі кроки на шляху до стандартів Європейського Союзу. І важливу роль у контексті такого реформування мають саме зміни в системі органів юстиції.

Органи юстиції – це система органів виконавчої влади, які підпорядковані Міністерству юстиції України [4, с. 465].

На сьогодні історія української юстиції налічує уже 97 років з дня її утворення. За час свого існування вона пройшла шлях від Генерального секретарства судових справ в 20-тих роках минулого століття до народного комісаріату юстиції в радянські часи та Міністерства юстиції України в пострадянські.

Зараз Міністерство юстиції України входить до системи державного управління і є одним із інститутів органів виконавчої влади. У непростий для країни час Міністерство юстиції спрямовує свої зусилля на забезпечення реалізації державної правової політики, захисту прав і законних інтересів держави та громадян, на підтримку вдосконалення законодавства. Здійснення політичних, економічних, адміністративно-управлінських реформ закономірним чином зумовили потребу й у кардинальних змінах в діяльності Міністерства юстиції, розширення його повноважень і покладення на нього нових функцій, здійснення суттєвих перетворень в його структурі [3, с. 101].

Тож Міністерство юстиції починає масштабне реформування. Зокрема, відповідно до рішення Кабінету Міністрів України було ліквідовано Державну виконавчу та Державну реєстраційну служби. Працівників та керівників органів юстиції очікує скорочення та процедура переоцінки ефективності їх діяльності [1].

В ході селекторної наради, що проходила 25 січня 2015 року, Міністр юстиції Павло Петренко зазначив, що спільно з грузинськими колегами та місцевими експертами розроблена поетапна чітка реформа органів юстиції, яку підтримав уряд України. Таким чином, внаслідок ліквідації Державної реєстраційної служби України та Державної виконавчої служби України відбулося значне скорочення центрального апарату Міністерства юстиції та територіальних органів на 20% та 10% відповідно.

Павло Дмитрович також зазначив, що наразі основними проблемами міністерства є відсутність належної мотивації у працівників, високий рівень бюрократизованості, побутова корупція на місцях, неефективна структура головних управлінь, а також надлишкова кількість управлінського апарату. Міністр зауважив, що зараз на кожних 9 співробітників 1 керівник, чого в новій структурі не буде.

Планується, що структурні зміни торкнуться і керівництва головних управлінь юстиції. Після ліквідації Державної виконавчої служби та Державної реєстраційної служби керівник управління юстиції отримає двох заступників, які й відповідатимуть за напрямками вище зазначених служб.

Скорочення кількості працівників органів юстиції вивільнить фінансовий ресурс в розмірі 60 мільйонів гривень, який планується бути направленим на збільшення заробітних плат співробітників, що ймовірно збільшить рівень їх мотивації та зменшить бажання бути учасником побутової корупції.

Кожен працівник отримає можливість перейти до нової структури, однак лише за умови його ефективності в рамках нової системи.

Питаннями нової кадрової політики опікуватиметься Кадрова комісія, яку очолить заступник міністра юстиції Гія Гецадзе. Також при Міністерстві юстиції буде створений Моніторинговий центр. Протягом реорганізації, яка як очікується триватиме близько 4-5 місяців, Центр надаватиме оцінку якості надання послуг органами юстиції через прозору систему - опитування громадян.

Павло Петренко анонсував запровадження інституту винагороди для державних реєстраторів та поновлення цього інституту для державних виконавців: «У державних виконавців такий інститут вже існував. Ми його повертаємо і плануємо, що він запрацює з березня. Відповідні проекти рішень Уряду нами вже підготовлені. Аналогічна ситуація з системою реєстраційних служб, які увійдуть в систему органів юстиції. Так само парламент прийняв нашу ініціативу щодо введення системи винагороди реєстраторів за надання публічних послуг. Зараз відповідні проекти актів Уряду готуються».

При цьому, в реєстраційній сфері будуть запроваджені збільшення оплати реєстраторам, які надають якісні послуги та приносять більше коштів до держбюджету. Іншим напрямом реформування цієї сфери протягом 2015 року стане передача частини функцій реєстраційної служби місцевим органам влади.

Також планується значне посилення санкцій відносно фактів корупції. «Хочу всіх попередити: якщо на місцях – в областях, в районних управліннях юстиції – фіксуватимуться факти корупції чи факти вимагання хабарів, то це свідчить про те, що на рівні району керівник того чи іншого підрозділу, де цей факт було виявлено, погано працює. І цьому керівнику і тій особі, яку зафіксували на корупційному злочині, не буде місця в новій системі органів юстиції. Це спільна відповідальність як керівників, так і рядових співробітників», - наголосив очільник Міністерства юстиції.

За словами Павла Петренка, оптимізація структури Міністерства юстиції може стати соціальним ліфтом для чесних та фахових співробітників відомства: «Переведення керівників та співробітників управлінь юстиції, де є вакансії на сьогоднішній день, відбуватиметься через конкурс. Рішення буде приймати конкурсна комісія, яка складатиметься як зі співробітників Міністерства юстиції, так і з представників міжнародних організацій. Тому всі, хто працює в системі, в тому числі і на нижчих посадах, мають можливість спробувати себе і номінуватися на керівні посади в тому чи іншому обласному управлінні юстиції» [2].

Передбачається створення відкритого реєстру боржників, до якого матимуть доступ інші органи влади, банківські установи, а також фізичні і юридичні особи. Функцією цього реєстру буде не лише можливість отримувати інформацію щодо боржника іншими органами, фізичними та юридичними особами, а також стимулювання боржника до виконання рішення. З метою систематизації інформації

щодо конфіскованого та арештованого майна і отримання достовірної та оперативної інформації Концепцією передбачається запровадження електронного обліку такого майна. До всього вище зазначено, варто приєднати плани зі створення авторизованих офісів, за допомогою яких стягувачу буде надана змога направляти виконавчі документи для виконання в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису та запровадження електронної взаємодії із судами та іншими органами, шляхом автоматичного направлення виконавчого документа до єдиної бази виконавчих документів для виконання.

Реформування органів юстиції, розпочате із центрального апарату, отримає належне продовження і на місцевому рівні. Так, 10 лютого 2015 року Міністерство юстиції оголосило відкритий конкурс на зайняття вакантних посад у територіальних органах юстиції. Конкурс оголошено за підсумками кадрового тестування та співбесід, що його Мін'юст провів 6 лютого 2015 року спільно, за результатами якого із 85 керівників органів юстиції вищої ланки 47 вимушені будуть покинути свої посади. Саме таку інформацію озвучила на брифінгу перший заступник міністра юстиції Н. Севостьянова.

До того ж, за її словами, вимоги до претендентів зведені до двох основних вимог: вища юридична освіта та 5 років професійного стажу. До того ж, під час подання своєї кандидатури на конкурс кандидатам пропонують заповнити заяву, анкету, особову картку та декларація про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру за минулий рік.

Визначатиметься із кваліфікаційною приналежністю до роботи в органах юстиції голова кадрової комісії Гія Гецадзе. Після проходження тестування відбуватиметься співбесіда із кадровою комісією, в межах якої кандидат повинен буде окреслити своє бачення реформ на тому напрямі, який він планує очолити.

«Ми хочемо подолати корупцію, зокрема побутову корупцію низького рівня. Змінюється час, змінюються умови роботи, тому ласкаво просимо в команду реформ», - наголосила перший заступник міністра юстиції [5, с. 3].

Павло Петренко стверджує, що реформування підконтрольного йому Міністерства буде завершено за два роки. На даний момент уже розпочато конкурсний відбір на заміщення вакантних посад. Тож процес триває. Залишається лише сподіватися на його результативність [6].

У роботі Міністерства юстиції поруч з успіхами і досягненнями завжди були й певні недоліки та труднощі, але зараз ведеться клопітка робота над їх виправленням та унеможливленням у подальшому.

Головним завданням на даному етапі є максимальне наближення правового становища незалежної України до рівня розвинених європейських держав. Сьогодні створюються всі необхідні умови для залучення до роботи в органах публічної влади молодих спеціалістів, що безсумнівно є досить позитивним аспектом. Тож у нас є всі шанси створити дійсно нову систему влади в Україні, в якій Міністерство юстиції посідатиме своє чільне місце.

Тож революція вітчизняної юстиції на сьогоднішній момент в Україні є нічим іншим як «рятувальним жилетом» в сфері корупції, сукупності різних формальностей та декларативних законодавчих норм, а також відсутності належного фінансово-матеріального забезпечення системи. І тому своєчасність такої реформи актуальна як ніколи. Водночас правильність та коректність її проведення значно спростить роботу державного апарату [5, с. 3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Офіційний веб-сайт міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/>
3. Історичний шлях становлення української юстиції та сумського міського управління юстиції. – 2014. - № 2. – с. 101-108
4. Бурбика М.М., Куліш А.М., Шапіро В.С. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / М. М. Бурбика, А. М. Куліш, В. С. Шапіро. — Х. : ТОВ «Діса плюс», 2013. – 703 с.
5. «Революція в юстиції» Юридична газета. - 2015. – с. 3-5
6. Веб-сайт телевізійних новин [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://espreso.tv/news/>

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В СУДАХ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Решетнік А. Р.

аспірант кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Оскільки право є інструментом управління в будь-якій сфері правовідносин, воно покликане врегульовувати, впорядковувати та реалізовувати інтереси суспільства в державі. Усвідомлюючи природу, зміст та сутність правових явищ та елементів, можна чіткіше сформулювати призначення права як в глобальному розумінні, так і в конкретних обставинах.

Особливої актуальності у зв'язку із впровадженням адміністративно-правової реформи набувають саме засоби, за допомогою яких в державі реалізується комплекс процедур по перетворенню та розвитку суспільних відносин. Мова йде про створення інноваційних, ефективних механізмів правового регулювання, які були би втіленням забезпечення якості впливу правової форми на соціальний зміст.

Відповідно, питання реалізації своєчасних, актуальних та якісних юридичних засобів під час правотворчих та правореалізаційних процесів стає все більш затребуваним, адже відсутність діючого правового механізму породжує хаос і безладдя у державі та суспільстві.

Треба погодитися із тим, що єдиного розуміння механізму правового регулювання в юридичній літературі не існує, але загальним вірним судженням про механізм правового регулювання є його сприйняття як певної системи правових важелів, які у своєрідній послідовності приводять суспільні відносини в будь-якій сфері до правильної упорядкованості.

Виходячи з цього, можна сформулювати твердження, що механізм адміністративно-правового регулювання є сукупністю адміністративно-правових засобів, які мають вплив та організують відносини у сфері управління відповідно кінцевої мети для держави та суспільства.

Особливістю механізму адміністративно-правового регулювання є характерна відмінність норм і правовідносин від інших галузей права, оскільки адміністративні правовідносини завжди носять імперативний характер, тобто зумовлені нерівністю суб'єктів відносин, в яких однією із сторін є владна або керуюча. Найважливішими засобами механізму адміністративно-правового

регулювання є нормативні та індивідуальні акти, які в свою чергу відповідають двом рівням. Перший рівень являє собою норми-правила поведінки людей, які є загальними до виконання. А другий рівень, який складають індивідуальні акти, націлений на регулювання прав та обов'язків визначених учасників правовідносин.

С.С. Алексєєв в якості критерію виділення основних складових механізму правового регулювання вирішив застосувати стадії правового регулювання, що стало надбанням для юридичної науки і виявилось основоположним для багатьох його послідовників вчених-адміністративістів [1, с. 6]. Отже, виявимо чотири основних: стадія формування та дії юридичних норм; стадія виникнення прав та обов'язків (правовідносин); стадія реалізації прав та обов'язків; стадія застосування права. Беручи за основу судження С.С. Алексєєва, науковці формулювали різноманітні форми елементарного складу механізму правового та адміністративно-правового регулювання.

Враховуючи специфіку адміністративно-правового регулювання, відповідно стадій механізму, можна виокремити три його елементи: норми права – загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин; акти реалізації норм права – процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права; правові відносини – вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права [2, с. 112].

На думку А.М. Вітченка, до складу механізму адміністративно-правового регулювання відносяться норми права різного призначення, акти застосування права і діяльність організацій та посадових осіб щодо втілення їх у життя [3, с. 42]. В.В. Галуцько та В.І. Олефір вбачають в механізмі адміністративно-правового регулювання засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави [4, с. 193]. Слідкуючи за їх логікою, можна сказати, що система елементів адміністративно-правового регулювання (стадій правозастосування та правоохоронної діяльності) складається з норм адміністративного права, їх зовнішнього вираження – джерел адміністративного права; принципів адміністративного права; тлумачення норм адміністративного права; адміністративно-правових відносин; адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права; індивідуальних актів суб'єктів публічної адміністрації; форм діяльності суб'єктів адміністративного права; методів адміністративного права; адміністративно-правових режимів; адміністративних процедур; ефективності адміністративно-правового регулювання.

Слід вказати, що до елементів механізму адміністративно-правового регулювання діяльності державних службовців судових установ потрібно віднести: норми адміністративного права, включаючи нормативні акти відомств, адміністративно-правові відносини управлінського та службового характеру, практичну діяльність апаратів, служб та окремих працівників і правозастосовчі акти. Треба зазначити, що істотно впливають на ефективність цього механізму правосвідомість, правова культура і правова активність працівників, адміністративно-правові режими.

Найголовнішою складовою потрібно визнати комплекс нормативно-правових актів, які регулюють діяльність державних службовців, які працюють в апаратах судів. Безперечно, юридичні основи діяльності державних службовців

судової гілки влади містяться у відповідних законодавчих актах, про що вже йшла мова при визначенні їх адміністративно-правового статусу. У законах встановлюються загально-нормативні характеристики правового регулювання діяльності державних службовців, які охоплюють, поряд із законодавчим видом чи рівнем регулювання, також підзаконний і локальний.

Тобто, доходимо висновку, що норми права як складова механізму адміністративно-правового регулювання діяльності державних службовців, несуть в собі фундаментальний характер. З юридичної точки зору регулювання діяльності державних службовців здійснюється вражаючою кількістю нормативних актів, які, в свою чергу, різняться між собою за багатьма критеріями: назвою, юридичною силою, порядком прийняття, набрання чинності та дії тощо. Так, у першу чергу надається перевага актам законодавчої влади, як таким, що несуть у собі вищу юридичну силу, а вже потім, на їх основі, актам органів виконавчої влади.

Є очевидним, що підґрунтям для правового регулювання діяльності державних службовців, які працюють в судових установах, є Основний Закон України – Конституція. Зокрема, його формують норми, які встановлюють право громадян України брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та користуватися рівним правом доступу до державної служби. А також право кожного громадянина на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Отже, Конституція України створює базу для створення та прийняття спеціальних законів та підзаконних нормативно-правових актів, але безпосередньо діяльність державних службовців не регламентує.

Провідне місце у регулюванні діяльності державних службовців, які працюють в судових установах, займають Закони України «Про державну службу» та «Про судоустрій і статус суддів».

Перший регулює суспільні відносини, які охоплюють діяльність держави щодо створення правових, організаційних, економічних та соціальних умов реалізації громадянами України права на державну службу. Він визначає загальні засади діяльності, а також статус державних службовців, які працюють в державних органах та їх апараті.

Відповідно, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» урегулює та визначає правові засади організації роботи та загальний порядок забезпечення діяльності працівників апаратів судів загальної юрисдикції, які мають статус державного службовця.

Третім в ієрархії законодавчих актів, які є частиною механізму адміністративно-правового регулювання діяльності державних службовців в визначеній сфері правовідносин, доцільно визнати Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», з огляду на те, що законодавство визначає дану категорію працівників як потенційних суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення. Саме тому, метою цього закону є визначення основних засад запобігання і протидії корупції в публічній сфері суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок вчинення корупційних правопорушень збитків, шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

В той час, коли Закони України «Про державну службу» та «Про засади запобігання та протидії корупції» розповсюджуються майже на всіх державних

службовців, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» регулює специфічне коло правовідносин, пов'язане із проходженням служби в органах судової влади.

У своїй роботі державні службовці, що працюють в апаратах судів також керуються Кодексом законів про працю України, Цивільним процесуальним, Кримінальним процесуальним та іншими кодексами та законами України.

Поряд із нормами права, які втілюються в кодексах і законах з метою регулювання відносин, у механізмі адміністративно-правового регулювання діяльності державних службовців завжди присутні акти реалізації норм права, за допомогою яких здійснюється процес фактичного втілення в життя правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права. Свідченням цього є акти Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, підзаконні нормативно-правові акти й документи, що регламентують діяльність окремих одиниць судових органів та посад державних службовців. Дана складова спрямована не тільки на застосування законодавства, а, перш за все, на поліпшення законодавчої основи службової діяльності в цілому та державної служби в апаратах судів зокрема.

Важливе місце серед правореалізаційних актів належить Положенням, які видає Державна судова адміністрація України, Положенням, які видають територіальні управління Державної судової адміністрації; постановам колегії, наказам, інструкціям та рекомендаціям Державної судової адміністрації України та відповідного територіального управління Державної судової адміністрації, іншим нормативно-правовими актам.

Внутрішні питання застосування норм права, що стосуються діяльності тих чи інших служб та посадових осіб регламентуються наказами і розпорядженнями голів Судів, його заступників, наказами і розпорядженнями керівників апаратів Судів та посадовими інструкціями, розробленими для кожної окремої посади державного службовця.

Крім того, з метою підвищення ефективності діяльності державних службовців у державних органах проводиться атестація на основі спеціального положення та наказу Головного управління державної служби.

Нарешті, третьою фундаментальною складовою механізму адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові відносини у сфері здійснення державними службовцями апаратів судів своєї професійної діяльності. Вони, безумовно, є важливою складовою механізму адміністративно-правового регулювання. Відрізняючись від інших правовідносин, їм властиві певні специфічні особливості. Так, вони мають наказовий або управлінський характер, оскільки обов'язковою стороною у цих правовідносинах виступає державний орган або його посадова особа, права і обов'язки сторін даних відносин пов'язані з діяльністю органів державного управління, і будуються за принципом «влада-підпорядкування».

Отже, підсумуємо, що механізм адміністративно-правового регулювання діяльності державних службовців у судових установах являє собою систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямоване імперативно-нормативне впорядкування організації й функціонування державної служби в судових органах, вплив на суспільні відносини у сфері діяльності державних службовців апаратів судів з метою виконання суб'єктами встановлених обов'язків, забезпечення проходження служби, захисту прав і свобод державних службовців даної сфери правовідносин. Складовими елементами механізму адміністративно-

правового регулювання є: норми адміністративного права, адміністративно-правові акти, акти реалізації та адміністративно-правові відносини.

Але в умовах жорсткої політичної, економічної та соціальної кризи в Україні недостатньо лише визначити складові механізму адміністративно-правового регулювання діяльності державних службовців апаратів судів, оскільки вже проводиться стрімке їх скорочення у всіх державних структурах. Треба обов'язково забезпечити ефективність його функціонування, яка полягала б у справедливості результатів правового регулювання та адекватності цілей, що стоять перед механізмом. Одним із рішень щодо удосконалення механізму адміністративно-правового регулювання є впорядкування чинного адміністративного законодавства у єдину узгоджену систему, з метою впорядкування чинних інститутів даної галузі права, усунення протиріч у змісті правових норм, вилучення застарілих та створення нових норм права, які відповідатимуть новим, актуальним потребам суспільного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев С.С. Общая теория права : В двух томах. Т. 2 / Алексеев С.С. – М. : Юрид. лит. 1982. – 26 с.
2. Гладун З.С. Адміністративне право України : навч. посіб. – довідник для підготовки до іспиту / З.С. Гладун. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 172 с.
3. Витченко А.М. Механизм правового регулирования социалистических общественных отношений, его понятие и структура / Витченко А.М. // Вопросы теории государства и права. – 1968. – Вып. 1. – С. 92.
4. Галуцько В.В. Административное право Украины: учебное пособие. В 2-х томах / Галуцько В.В., Олефир В.И., Пыхтин М.П. и др. – Херсон : Издательство, 2013. – 388 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Рязанець Ю. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кисельова О. І.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Актуальність. На сьогоднішній день в Україні інтенсивно ведеться реклама лікарських засобів як загального вжитку, так і спеціального призначення. Проте лікарські засоби, на відміну від інших товарів споживчого рівня є особливим продуктом споживання. Але, на жаль, актуальною проблемою нашого суспільства є низький рівень здоров'я населення, а лікарські засоби, як відомо, є головним формуючим чинником в цій сфері. І тому їх неправильне застосування, зокрема, через неправильне дозування, неврахування побічних ефектів, протипоказань або наслідків взаємодії з іншими лікарськими препаратами, пов'язане з істотними ризиками для здоров'я, а інколи й для життя людини. Особливого значення ці ризики набувають під впливом постійної реклами. Адже пацієнти не маючи необхідних медичних та фармацевтичних знань, щоб оцінити достовірність інформації про лікарський засіб, вдаються до методів самолікування. Крім того, хворі особи часто перебувають у напруженому психічному стані, що додатково може істотно підвищити ризик стати жертвою недоброчесної реклами тих чи інших ліків.

Отже, на даний час це питання є доволі актуальним і тому потребує більш повного висвітлення. Зокрема, питанням реклами лікарських засобів занепокоєні українські дослідники, такі як: В.М. Пашков, К.О. Жирнова, В.А. Комаров, І.І. Віннікова, В.М. Толочко, Ю.П. Медведева та інші.

Мета роботи – розглянути сучасний стан правового регулювання реклами лікарських засобів в Україні, виявити та проаналізувати деякі прогалини в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Однією з найголовніших функцій правової демократичної держави, якою на сьогодні є Україна, є захист здоров'я населення, а також забезпечення якісного рівня медичного обслуговування. З метою такого захисту за останні роки було прийнято велику кількість нормативно-правових актів та внесено ряд доповнень до вже існуючих. Не дивлячись на цілу низку нормативних документів, з цього питання, на практиці виникає ще безліч проблем пов'язаних не лише з недоліками чинного законодавства та певними колізійними питаннями деяких нормативних актів, а й з недосконалістю процедури контролю та відповідальності.

Окремим важливим аспектом в цій сфері залишається реклама лікарських засобів, загалом реклама брендів лікарських засобів. Це походить з того, що не дивлячись на існуючі положення законодавства в цій сфері, негативні наслідки від реклами лікарських препаратів, медичних послуг та медичного обладнання починають зростати. Реклама брендів медичної продукції взагалі незаслужено майже не висвітлювалася. Між тим, ступінь впливу такої реклами на суспільство та на можливості реалізації державою своїх функцій настільки великий, що це питання потребує більшої уваги та більш детального дослідження [1, с. 31].

Реклама на сьогодні займає одне з найвпливовіших місць у суспільстві. За допомогою реклами товаровиробники здійснюють процес реалізації своєї продукції, підіймають рівень обізнаності населення про товар, реалізують своє право на добросовісну конкуренцію, передбачену конкурентним законодавством. Однією з найпопулярніших та найпоширеніших на сьогодні є реклама лікарських засобів. Рекламування ліків, медичних послуг, медичного обладнання та ін. реалізується через всі існуючі засоби масової інформації (телебачення, канали радіомовлення, печатні засоби масової інформації, мережу-Інтернет).

Тому, щоб захисти життя і здоров'я населення від небезпеки, що може виникнути внаслідок недобросовісного впливу на пацієнта через нав'язування йому рекламою тих чи інших ліків чинне законодавство тієї чи іншої держави має містити відповідні правові важелі, здатні, з одного боку, забезпечити право пацієнта на отримання правдивої, зрозумілої та повної інформації про той чи інший лікарський засіб, а з другого - не допустити виникнення загрози для життя і здоров'я пацієнтів через неналежне споживання ліків, викликане такою інформацією [4, с. 20]. Основними нормативно-правовими актами, які врегульовують дане питання в Україні є Закон України «Про рекламу» та «Про лікарські засоби».

Так, Закон України «Про рекламу», а саме ст. 21 передбачає, що у рекламі лікарських засобів, медичних виробів та методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації забороняється розміщення: відомостей, які можуть справляти враження, що за умови застосування лікарського засобу чи медичного виробу консультація з фахівцем не є необхідною, відомостей про те, що лікувальний ефект від застосування лікарського засобу чи медичного виробу є

гарантованим, зображень зміни людського тіла або його частин внаслідок хвороби, поранень, тверджень, що сприяють виникненню або розвитку страху захворіти або погіршити стан свого здоров'я через невикористання лікарських засобів, медичних виробів та медичних послуг, що рекламуються, тверджень, що сприяють можливості самостійного встановлення діагнозу для хвороб, патологічних станів людини та їх самостійного лікування з використанням медичних товарів, що рекламуються, посилян на лікарські засоби, медичні вироби, методи профілактики, діагностики, лікування і реабілітації як на найбільш ефективні, найбільш безпечні, виняткові щодо відсутності побічних ефектів, порівнянь з іншими лікарськими засобами, медичними виробами, методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації з метою посилення рекламного ефекту, посилян на конкретні випадки вдалого застосування лікарських засобів, медичних виробів, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, рекомендацій або посилян на рекомендації медичних працівників, науковців, медичних закладів та організацій щодо рекламованих товару чи послуги, спеціальних виявлень подяки, вдячності, листів, уривків з них із рекомендаціями, розповідями про застосування та результати дії рекламованих товару чи послуги від окремих осіб, зображень і згадок імен популярних людей, героїв кіно-, теле- та анімаційних фільмів, авторитетних організацій, інформації, що може вводити споживача в оману щодо складу, походження, ефективності, патентної захищеності товару, що рекламується.

У рекламі лікарських засобів, медичних виробів та методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації забороняється участь лікарів та інших професійних медичних працівників, а також осіб, зовнішній вигляд яких імітує зовнішній вигляд лікарів [3].

Як вбачається з наведеної вище статті, законодавець доволі суворо підходить до процесу рекламування лікарських засобів. Це походить з того, що недобросовісна реклама саме цих об'єктів призводить до негативних наслідків в одній з найголовніших галузей суспільного життя – гідний рівень охорони здоров'я. Однак, на практиці ми бачимо систематичне порушення цих вимог з боку рекламодавця та виробника реклами, а також безпосередньо з боку власників джерела реклами, які погоджуються розмістити рекламу на своїх каналах, сторінках журналів, інших джерелах [1, с. 33].

Одночасно з цим низький рівень правового врегулювання порядку здійснення контролю та захисту порушених прав та інтересів в галузі реклами призводить до того, що за відшкодування таких наслідків фактично ніхто не відповідальний.

Крім того, однією з проблем є те, що в Україні взагалі не існує окремого правового регулювання такої правової категорії, як бренди, так як він взагалі не відмежовується від торговельних найменувань.

При цьому правильною є думка Жирнової, яка запевняє, що лікарські засоби не являють собою той об'єкт, який потребує рекламування. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про рекламу», реклама – інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо такої особи чи товару [3]. Лікарські засоби не являють собою той товар інтерес до якого необхідно підкріплювати у споживача. Лікарські засоби призначені для лікування певних хвороб, відповідно інформація про новинки таких засобів повинна бути доступною

лише кваліфікованим спеціалістам в галузі медицини, тобто лікарям. Відповідним є розміщення рекламної та іншої інформації про лікарські засоби лише в спеціалізованих медичних виданнях [1, с. 37].

Захистити суспільні інтереси в сфері рекламних відносин, об'єктом яких є лікарські засоби дуже важко. Адже наявність дозволу з боку держави на рекламу лікарських засобів, а також наявність безліч прогалин в законодавстві, яке регулює дану сферу буде призводити до постійних негативних наслідків, як для суспільства, так і для держави.

Висновки. Таким чином, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що реклама лікарських засобів має певні особливості, які треба обов'язково враховувати при її поширенні, але, як зазначалось ці особливості не враховуються. Тому дане питання є одним з найважливіших та проблемних на сьогодні. Питання, пов'язані з правовим регулювання порядку рекламування таких товарів потребують детального вивчення та найшвидшого вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жирнова К.О. Проблемні аспекти правового регулювання реклами медичних брендів в Україні / К.О. Жирнова// Актуальні питання публічного та приватного права. – Одеса : ГО Причорноморська фундація права. - 2013. – № 2 (02). – С. 29-39.

2. Про лікарські засоби [Електронний ресурс] : Закон України від 04.04.1996 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Про рекламу [Електронний ресурс] : Закон України від 03.07.1996 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Юнко М. «Побічні ефекти» повної заборони реклами ліків в Україні / М. Юнко// Щотижневик «АПТЕКА». - 2010. - № 37 (758). - С. 20–21.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Рязанець Ю. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кисельова О. І.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Актуальність. Українське законодавство не має спеціальних законів та інших нормативно-правових актів, які б врегульовували відносини, з приводу рекламування лікарських засобів в Інтернеті. Адже, рекламування лікарських засобів має свою специфіку, оскільки воно безпосередньо пов'язане зі здоров'ям людей. Окремі споживачі сприймають цю рекламу як панацею, як рецепт і керівництво до дій, а наслідки від безконтрольного та нераціонального застосування лікарських засобів можуть бути серйозні і не передбачувані.

Отже, на сьогоднішній день, дане питання є досить актуальним і тому його дослідженням займається багато вчених, такі як: О. Бондар, В. Потапенко, В. Толочко, С.В. Жадько, А. Горбатенко, О. Бежефец та інші.

Мета роботи – розглянути основні проблемні аспекти, пов'язані з правовим регулюванням реклами лікарських засобів в мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу. В цілому, Інтернет є одною із не врегульованих сфер суспільних відносин. І в результаті таких прогалин, постійно виникають правопорушення законодавства України про рекламу лікарських засобів, а саме, введення в оману пацієнтів, запевнення у відсутності побічних ефектів, у гарантованому ефекті, приховування відомостей про специфічні властивості ліків, перебільшення, рекламування ліків, які розповсюджуються тільки за рецептом лікаря та інші.

В Україні засади рекламної діяльності, регулювання відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами визначає Закон України «Про рекламу». У розділі III цього закону визначено особливості рекламування окремих видів товарів, зокрема лікарських засобів, медичної техніки, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації [4].

Цим Законом чітко визначені відомості які має містити реклама лікарських засобів, медичних виробів, методів профілактики, діагностики, лікування і реабілітації [4].

Реклама в мережі Інтернет, також підпадає під регулювання даного закону, але мало хто із законотворців замислювався над особливостями реклами в Інтернет як особливому телекомунікаційному середовищі. Адже традиційні норми не завжди можуть ефективно регулювати дану рекламу, оскільки:

- ці норми не враховують технічних особливостей мережі Інтернет;
- є труднощі визначення юрисдикції (законодавство, якої території застосовувати);
- є труднощі в контролі та притягненні до відповідальності правопорушників.

Внаслідок цього на практиці виникають ті чи інші проблеми, які вказаний закон не вирішує. По-перше, законодавством дозволяється розміщення інформації про ЛЗ в інтернет - виданнях, призначених для медичних та фармацевтичних працівників, не заборонено. Бондар О., зазначає, що сьогодні поняття

«спеціалізоване видання» і «сайт» законодавством України не визначені й тому є досить неоднозначними. Таким чином, виникає запитання - чи може сторінка в мережі Інтернет, на якій висвітлено ряд тем певної галузі, називатися спеціалізованим виданням? Сьогодні поняття «спеціалізоване видання» законодавством України не визначено, а отже — воно досить неоднозначне [1].

По-друге, існує складність відстеження та контролю реклами лікарських засобів полягає в тому, що неможливо з точністю відстежити, до якої країни відноситься сайт, на якому розміщена реклама, і відповідно до законодавства якої країни треба приймати міри, щодо усунення правопорушення.

По-третє, окрім традиційних видів інтернет-реклами, широко використовують (незважаючи на неетичність) практику масових розсилок на електронні поштові адреси рекламних листів - добре відомий спам. За деякими статистичними даними, близько 83% від загальної кількості спаму в Інтернеті складає реклама фармацевтичних і парафармацевтичних засобів. Ефективних методів боротьби з цим явищем наразі не розроблено, так само як немає і законів, що забороняють подібний вид розповсюдження рекламних матеріалів [5].

Крім цього, В. Толочко виділяє такі важко контролюючі варіанти реклами в Інтернеті:

1) розміщення реклами лікарських засобів на інтернет-ресурсах, що не підпадають під українську юрисдикцію (закордонні сайти);

1) «партизанська» реклама в Інтернеті, яка найчастіше виглядає як відгуки звичайних користувачів, розміщені в соціальних мережах, на форумах, у блогах і на інших сайтах;

2) спливаючі (pop-up) вікна, баннери;

3) «нав'язлива» реклама шляхом надсилання електронних листів по e-mail;

4) приховування реклами під «повідомленням операційної системи про помилку» [5].

Висновки. Отже, проблема правового регулювання реклами в мережі Інтернет являється дуже актуальною, і такою, що потребує якнайшвидшого вирішення на нормативно-правовому рівні. Особливостями реформування законодавства України полягає не тільки в прийнятті законів національного законодавства України, а й створення якісної міжнародної нормативно-правової бази з даної проблеми.

Також заслуговує на увагу, правозастосовна практика регулювання відносин в Інтернеті, в певних країнах світу (таких, як США, Аргентина, Японія, а також в Євросоюзі).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар О. Сайт як спеціалізоване видання для реклами лікарського засобу [Електронний ресурс] / О. Бондар. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/39381>.

2. Горбатенко А., Бежевец О. Реклама лікарських засобів : основні правила і обмеження [Електронний ресурс] / А. Горбатенко, О. Бежевец. – Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-297/>.

3. Потапенко В. Окремі аспекти реклами в Інтернеті [Електронний ресурс] / В. Потапенко. – Юридичний журнал «Юстиніан». – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=103>.

4. Про рекламу [Електронний ресурс] : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.

5. Толочко В. Реклама лікарських засобів у фокусі останніх змін у законодавстві [Електронний ресурс] / В. Толочко: «Фармацевтичний Кур'єр. Правовий аспект». – Режим доступу : <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/4484/1/%D0%A4%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%8C%D0%B5%D1%80%20%E2%84%965>

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ СУДІВ ТА ІНШИХ ЮРИСДИКЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Сайко Л. Ю.

ст.викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Однією із найгостріших проблем в Україні є реальне та повне виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів, оскільки захист порушених прав, свобод і законних інтересів може бути реалізований тільки тоді, коли громадянин або організація, які звернулися в компетентну інстанцію, можуть отримати реальне та повне виконання рішення юрисдикційного органу.

Відповідно до ст. 124 Конституції України всі судові рішення, є обов'язковими до виконання на всій території України. Стаття 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» доповнюють дане положення уточненням, а саме: судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається законом [1].

Забезпечити повноту і своєчасність виконання юрисдикційних актів покликана державна виконавча служба. За невиконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а також невиконання вимог державного виконавця та порушення норм Закону України «Про виконавче провадження» чинним законодавством передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність.

Згідно ст. 89 Закону України «Про виконавче провадження» у разі невиконання без поважних причин у встановленому державним виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі державний виконавець виносить постанову про накладення штрафу на боржника – фізичну особу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (на теперішній час від 170,00 грн. до 340,00 грн.; на посадових осіб – від десяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170,00 грн. - 680,00 грн.); на боржника - юридичну особу - від сорока до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (680,00 грн. -1020,00 грн.) та встановлює новий строк для виконання. У разі повторного невиконання рішення боржником без поважних причин державний виконавець у тому ж порядку накладає на нього штраф у подвійному розмірі та звертається до правоохоронних органів з поданням про притягнення боржника до кримінальної відповідальності відповідно до закону.

Згідно ст. 90 зазначеного закону за порушення вимог Закону України «Про виконавче провадження», невиконання законних вимог державного виконавця

фізичними, юридичними чи посадовими особами, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання неправдивих відомостей про доходи і майновий стан боржника, а також неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також за неявку без поважних причин за викликом державного виконавця винні особи несуть відповідальність у встановленому законом порядку [2].

У разі порушення особою вимог вищевказаного закону державний виконавець складає протокол про адміністративне правопорушення. Якщо даним діянням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягується до адміністративної відповідальності; за наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами. У разі відмови особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання. При складанні зазначеного документу особі, яка притягується до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права і обов'язки, про що робиться відмітка у протоколі.

Протокол направляється для розгляду до відповідного районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду за місцем вчинення адміністративного правопорушення. За зазначенні діяння передбачена відповідальність згідно із ст. 188-13 КУпАП, яка передбачає накладення штрафу від двадцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

У разі ж наявності у діях боржника ознак злочину, передбаченого статтями 164, 165, 342, 343, 382, 388 Кримінального кодексу України, державний виконавець звертається до правоохоронних органів з поданням про притягнення особи до кримінальної відповідальності відповідно до закону.

Стаття 164 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні, а стаття 165 ККУ за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання непрацездатних батьків. При цьому під злісним ухиленням розуміються будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця тощо), які призвели до виникнення заборгованості із сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за шість місяців відповідних платежів.

Частина 1 ст. 382 КК України «Невиконання судового рішення» передбачає відповідальність за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню. Частина 3 зазначеної статті закріплює відповідальність за вище вказані дії, якщо вони вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Стаття 388 КК України «Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації» передбачає відповідальність за розтрату, відчуження, приховування, підміну, пошкодження, знищення майна або інші незаконні дії з майном, на яке накладено арешт, із заставленим майном або майном, яке описано, чи порушення обмеження (обтяження) права користуватися таким майном, підлягає конфіскації за рішенням суду, що набрало законної сили, здійснене особою, якій це майно ввірено, а також здійснення представником банку або іншої фінансової установи банківських операцій з коштами, на які накладено арешт [4].

З вище значеного можна зробити висновок, що законодавець передбачив юридичну відповідальність для осіб, які не бажають виконувати рішення судів та інших юрисдикційних органів, але як свідчить статистика на практиці частіше застосовується, лише, кримінальна відповідальність за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів). Можливо доцільно передбачити і майнову відповідальність для боржників бездіяльність (невиконання рішення) яких призвели до збитків у стягувача. Можливо це повинна бути пеня чи відсотки, які будуть вираховуватись державним виконавцем самостійно з урахуванням рівня інфляції з моменту закінчення строку добровільного виконання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI.– Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
2. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 21.04.1999 р. № 606-XI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page10>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРИСЯЖНИХ ВИКОНАВЦІВ

Сайко Л. Ю.

ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Радченко Н. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

На сьогодні суспільство приділяє значну увагу обговоренню проекту Закону «Про присяжних виконавців» від 05.06.2014 р. Ця тема є досить актуальною, оскільки, за чинним законодавством, єдиним органом, який має право здійснювати виконання рішення судів, третейський судів та інших органів і посадових осіб, є державна виконавча служба, яка згідно із ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження» повинна здійснювати примусове виконання судових рішень своєчасно, повно та неупереджено. На жаль, на сьогодні, рівень виконання є не задовільним. Цьому сприяло багато причин: перевантаженість роботи державних виконавців, інколи недостатня кваліфікація працівників ДВС, наявність прогалин у

законодавстві тощо. За умови постійного збільшення кількості виконавчих документів, рівень їх виконання знижується, а залишок невиконаних виконавчих документів неспинно зростає. Збільшувати кількість державних виконавців неможливо [2]. Тому вказаним законопроектом і пропонується ввести інститут присяжних виконавців, який покликаний вирішити зазначену проблему.

Як зауважили адвокати ЮФ «Magisters» О. Складенко та К. Довбня, в Україні ідея запровадження інституту приватних судових виконавців пропагується досить давно. У пресі можна знайти цілу низку публікацій на цю тему. Прихильники ідеї запровадження в Україні інституту приватних судових виконавців на підтвердження своєї позиції вказують на позитивний досвід зарубіжних країн, на можливість підвищення рівня виконання судових рішень в Україні без значних бюджетних витрат, а також на зниження рівня корупції у цій сфері, оскільки за забезпечення належного виконання судових рішень приватні виконавці офіційно, на законних підставах можуть отримувати цілком пристойну плату. Противники приватної ініціативи у сфері забезпечення виконання судових рішень зазначають, що дозвіл на створення й функціонування таких структур призведе до використання не зовсім законних і навіть насильницьких методів при виконанні судових рішень, активного залучення приватних виконавців до участі у рейдерських захопленнях [3].

Одне з найважливіших питань яке постає перед законодавцем – правовий статус присяжного виконавця. Відповідно до ст. 2 законопроекту «Про присяжних виконавців» ним може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у сфері права не менш як три роки, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит.

Не може бути присяжним виконавцем особа:

- визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- щодо якої провадиться дізнання, досудове слідство чи судовий розгляд кримінальної справи;
- яка має судимість;
- нездатна виконувати обов'язки присяжного виконавця за станом здоров'я;
- вчинки і поведінка якої несумісні з виконанням повноважень присяжного виконавця [1].

Крім цього, присяжному виконавцю, так само як і суддям, прокурорам, адвокатам тощо, заборонено займатися підприємницькою або адвокатською діяльністю, перебувати на державній службі або на службі в органі місцевого самоврядування, входити самостійно, через представника або підставну особу до складу виконавчого органу чи наглядової ради або перебувати у штаті юридичної особи, яка має на меті отримання прибутку, виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої у вільний від основної роботи час [1].

Проект Закону «Про присяжних виконавців» потребує удосконалення. Бажано доповнити законопроект положенням, що присяжним виконавцем не може бути особа, яка мала судимість, хоча вона вже знята чи погашена. На нашу думку, деталізації потребує пункт щодо стажу роботи. Потрібно зазначити, що присяжним виконавцем може бути особа, яка має стаж роботи не менше ніж три роки саме в органах примусового виконання рішень. Недоліком вказаного законопроекту є відсутність вікового цензу для кандидата в присяжні виконавці, тому ми

пропонуємо закріпити норму, яка б вказувала, що присяжним виконавцем може бути особа, яка досягла 23 років.

Проектом закону передбачається, що присяжний виконавець є спеціально уповноваженою від імені держави особою, на яку покладається виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), визначених Законом України «Про виконавче провадження» [4].

Але, проект Закону «Про присяжних виконавців» встановлює обмеження, щодо виконання рішень коли боржником або стягувачем є держава, про відібрання дитини, про примусове вселення або виселення, у спорах що виникають з корпоративних відносин. Це є цілком логічним і необхідним. У зазначених випадках рішення виконуються тільки органами ДВС, а в усіх інших можуть здійснюватися державними виконавцями.

Ідея щодо впровадження недержавної виконавчої служби має бути втілена в реальність, але спочатку потрібно все ж досягнути узгодженості між законами «Про виконавче провадження» та «Про присяжних виконавців», оскільки державні виконавці і приватні присяжні повинні діяти як злагоджений механізм, доповнюючи один одного [2]. Законом має бути встановлено жорсткий контроль за здійсненням присяжними виконавцями своїх обов'язків.

Таким чином, нормами проекту закону передбачається, що державні та присяжні виконавці прирівняні у правах та обов'язках, але було б доречно внести відповідні зміни до ЗУ «Про виконавче провадження» [4] разом із прийняттям ЗУ «Про присяжних виконавців» [3]. Зараз складно передбачити, як будуть застосовуватися на практиці положення Закону України «Про виконавче провадження» щодо присяжних виконавців, але сама ідея прирівняти за статусом державних і присяжних виконавців є правильною, без цього неможливо повноцінно реалізувати впровадження інституту присяжних виконавців.

На нашу думку, запровадження в Україні інституту присяжних (приватних) виконавців є необхідним позитивним кроком, оскільки дозволить розвантажити органи державної виконавчої служби, оптимізувати процес виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів, вирішити проблему корупції в цій сфері. Але, при цьому необхідно доопрацювати законопроект, перед тим як він вступить у законну силу. Зокрема, що стосується правового статусу присяжного виконавця і, в першу чергу, вимог до кандидатів, які бажають займати таку посаду.

Не слід обминати увагою і національний менталітет. Низький рівень правосвідомості та стрімкий розвиток неповаги до моральних цінностей в суспільстві приводить до висновку, що сьогодні створення в Україні системи приватних виконавців є, щонайменше, передчасним – навіть за умови жорсткого контролю за цією службою з боку органів державної влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про присяжних виконавців [Електронний ресурс] : проект Закону України від 06.06.2014 р. № 4028 а. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51230

2. Сайко Л.Ю. Проблеми реформування інституту державних виконавців [Електронний ресурс] / Л.Ю. Сайко. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/24377/1/29.pdf>

3. Ткач І. Приватні судові виконавці: примарні ілюзії чи реальні перспективи [Електронний ресурс] / І. Ткач. – Режим доступу :

http://dvsu.at.ua/publ/zakonodavstva/privatni_sudovi_vikonavci_v_ukrajini_primarni_ilj_uziji_chi_realni_perspektivi/3-1-0-1

4. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 21.04.1999 р. № 606-XIV (Редакція від 05.04.2015). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14>

5. Про державну виконавчу службу [Електронний ресурс] : Закон України від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР (Редакція від 01.01.2015). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/202/98-%D0%B2%D1%80>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Сердюк В. І.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Горевий В. І.

ст. викладач кафедри СМІІ, Сумський державний університет

Відповідно до ст. 124 Конституції України правосуддя здійснюється виключно судами. При відправленні правосуддя з метою прийняття законного та обґрунтованого рішення суддя (судді) повинні бути неупереджені (незацікавлені) та незалежні у своїй діяльності. Правопорядок повинен забезпечуватися не лише при здійсненні правосуддя, а й в самому суді, тобто особи, які беруть участь у розгляді справи та, які присутні у судовому засіданні мають з повагою відноситися до дій, вчинків та слів суддів та обов'язково виконувати вимоги, які ними ставляться [4].

Призначення покарання за правопорушення проти правосуддя здійснюються шляхом провадження у порядку адміністративного судочинства, яке є недосконалим, а покарання, передбачені за такі правопорушення є вкрай м'якими та не забезпечують належного рівня ефективності адміністративно-правових заходів примусу.

Слід відмітити, що «судочинство» та «правосуддя» - поняття не тотожні, але через те, що їхній зміст не закріплений на законодавчому рівні між науковцями точиться дискусія щодо визначення сутності цих понять та їх співвідношення.

Зокрема, Р. Куйбіда зазначає, що правосуддя не є видом або методом державної діяльності, не є воно і частиною процесуального права, а тим більше державною функцією. Правосуддя — це право людини на суд, незалежний від держави та особистих прихильностей суддів, адже лише такий суд здатен гарантувати їй право на свободу [5, с. 123].

Натомість, В. Маляренко визначає, що правосуддя - особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях цивільних справ зі спорів, стосовних до прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та кримінальних справ і застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних [7, с. 5].

Виходячи з вищевикладеного, правосуддя слід розглядати як спосіб розв'язання спору про право, яким захищаються права і свободи суб'єктів права (фізичних осіб, юридичних осіб, держави, суспільства) на підставі закону та принципів справедливості, рівності, свободи і гуманізму та здійснюється на професійній основі судами.

Варто погодитись з С. Демченко судочинство - це діяльність судів по розгляду та вирішенню справ, віднесених до їх відомства, а також дії інших суб'єктів, які реалізують свої права та обов'язки, вступають у процесуальні відносини з судом (по кримінальним справам – також з органами дізнання, досудового слідства і прокурором) [2, с. 125].

Таким чином, правосуддя виступає способом реалізації судової влади в цілому, а судочинство – це конкретні форми цієї реалізації, тобто відмінність полягає в тому, що правосуддя – це діяльність лише судових органів щодо реалізації судової влади, а судочинство, зокрема – це провадження, що включає в себе діяльність суду та інших суб'єктів

Адміністративна відповідальність на застосовується до правопорушника як наслідок визнання його винним у правопорушенні за результатами провадження у справі про адміністративне правопорушення. Провадження в справах про адміністративні правопорушення - це врегульована нормами адміністративно-процесуального права діяльність уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративне правопорушення [6, с. 153].

Відповідно до ст. 221 КпАП України справи про порушення права на справедливий судовий розгляд (ст. 185-3, 185-5, ч. 1 ст. 185-6,) вирішують районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди. Протокол про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 185-5, ч. 1 ст. 185-6 КпАП, відповідно до п. 7 ст. 255 КпАП мають право складати секретар судового засідання, секретар суду. Судовий розпорядник уповноважений складати протокол у разі порушень вимог ст. 185-3 КпАП. Протокол про адміністративне правопорушення не складається у випадку виявлення неповаги до суду якщо особа не оспорує вчинення порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається [3].

Особі, щодо якої складається протокол, в обов'язковому порядку повинні бути роз'яснені її права та обов'язки, передбачені ст. 268 КпАП України, про що робиться відмітка в протоколі, а також повідомляється про час та місце розгляду справи. Дане положення є важливим, адже якщо особа не знатиме своїх прав та обов'язків то вона може без попередньої про те думки погіршити своє становище, шляхом невиконання обов'язків або ж навпаки не скориставшись правом, яке надане їй законом.

Для справ про адміністративні правопорушення у сфері здійснення правосуддя характерний спрощений порядок розгляду, що відображається у строках розгляду, набранні судовим рішенням законної сили.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення, які передбачені ст. 185-3 КпАП розглядаються протягом доби (правопорушення у вигляді перешкоджання явці до суду народного засідателя або присяжного, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду розглядаються за загальними строками – протягом 15 днів).

Слід відмітити, що на відміну від встановлених вимог адміністративного законодавства, справу про прояв неповаги до суду може бути розглянуто за відсутності особи, що вчинила це правопорушення, коли є дані про своєчасне сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. (ч. 1, 2 ст. 268 КпАП) [3].

За результатами розгляду питання про притягнення особи до відповідальності за ст. 185-3, 185-5, 185-6 КпАП суддя (суд) виносить постанову. Важливо зазначити, що судові рішення в даній категорії справ не може

оформлюватися у вигляді ухвали, адже нормами КпАП взагалі не передбачено винесення такого процесуального акта, як ухвала, а справи про адміністративні правопорушення проти правосуддя, повинні розглядатися виключно за правилами, встановленими Кодексом України про адміністративні правопорушення [3].

Специфічною ознакою можна вважати момент набрання законної сили постанови про притягнення до адміністративної відповідальності за вияв неповаги до суду, адже на відміну від загального правила, це рішення суду є чинним з моменту проголошення. Інші постанови за правопорушення у сфері здійснення правосуддя набирають законної сили після закінчення терміну на їх оскарження та відповідно можуть бути скасовані апеляційною інстанцією у разі подання апеляційної скарги.

Перше, з чого, на наш погляд, потрібно вдосконалювати адміністративне законодавство щодо відповідальності за правопорушення проти правосуддя, це уточнення змісту диспозицій ст. 185-3, 185-5 КпАП, а саме внести роз'яснення дефініцій «злісне ухилення від явки в суд», «вияв зневаги».

Наприклад, погоджуючись із В.В Гречишниковою вважаємо за доцільне під злісним ухиленням розуміти навмисну неявку в суд за мотивами особистої чи корисливої зацікавленості результатах справи, особистих стосунків з ким-небудь з учасників справи. Що саме означає словосполучення «явна зневага», які дії підпадають під це визначення пропонуємо залишити на розсуд самого судді, який повинен тлумачити його виходячи із суб'єктивної оцінки ситуації, про що прямо вказати у нормі адміністративного законодавства [1, с. 16].

Недоліком є відсутність норми, яка б передбачала покарання за злісне ухилення від явки до суду представника, законного представника та спеціаліста немає в чинному законодавстві, відповідно вони не є суб'єктами даного правопорушення і відповідальності за нього нести не будуть.

На нашу думку за правопорушення проти здійснення правосуддя встановлено м'які покарання. Зокрема, за прояв неповаги до суду свідка, потерпілого, позивача, відповідача (ст. 185-3) – штраф від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі нмдг), злісне ухилення експерта, перекладача від явки в суд штраф від двадцяти до ста нмдг; за перешкоджання явці до суду народного засідателя, присяжного (ст. 185-5) - штраф від п'яти до восьми нмдг, невжиття заходів щодо окремої ухвали судді (ст. 185-6) – штраф від двадцяти до п'ятдесяти нмдг [3]. Для розуміння незначності такого покарання розрахуємо ставки штрафу за правопорушення проти здійснення правосуддя. Неоподаткований мінімум в Україні становить 17 гривень, виходячи з цього розмір покарання за вказаними статтями становить від 85 до 1700 гривень.

На сьогоднішній день законодавцем планується перенести вказані правопорушення у сфері правосуддя з розряду адміністративних правопорушень в кримінальні проступки. В зв'язку з цим в стінах Верховної Ради України знаходиться Законопроект «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введенні інституту кримінальних проступків» за яким посилено відповідальність за правопорушення проти правосуддя: підвищено ставки штрафу та передбачено інші види покарання [8].

На нашу думку, для стабілізації та покращення іміджу судової влади не обов'язково переносити адміністративні правопорушення проти правосуддя до кримінального законодавства, потрібно посилити адміністративну відповідальність за дані діяння шляхом підвищення розміру штрафу та передбаченням

альтернативного у порівнянні з ним покарання (наприклад позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю).

Таким чином, законодавець повинен врахувати всі недоліки, які були відмічені науковцями та усунути прогалини в законодавстві для правильного вирішення справ, справедливого покарання правопорушників та покращення іміджу судової влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гречишникова В.В. Адміністративна відповідальності за правопорушення, що посягають на встановлений порядок здійснення правосуддя в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В.В. Гречишникова ; Дніпропетровськ : держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2011. – 20 с.

2. Демченко С. Про правосуддя та судочинство : співвідношення понять / С. Демченко // Вісник академії правових наук України – 2010. № 2 (61). – С. 123-133.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Кодекс від 07.12.1984 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Куйбіда Р. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи / Р. Куйбіда - Монографія.- К. : Атіка, 2004.- 288 с.

6. Куйбіда Р.О., Шишкін В.І. Основи адміністративного права та адміністративного судочинства: навч. посібник / Р.О. Куйбіда, В.І. Шишкін – К. : Старий світ, 2006 – 526 с.

7. Маляренко В.Т. Про рівень правосуддя в державі та повагу до суду / В.Т. Маляренко // Право України. - 2004. - № 1. - с. 4-10

8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків [Електронний ресурс] : Проект Закону від 08.01.2013 р. Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10008&num_s=2&num=&date1=&date2=&name_

ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Враховуючи прагнення держави привести діюче законодавство у відповідність із європейськими стандартами, певна частина законодавчих нововведень стосуватиметься системи державної реєстрації. Сьогодні сфера надання реєстраційних послуг підпадає під увагу широкого загалу через започатковану реформу системи державної реєстрації, яка вплинула як на систему органів, що здійснюють реалізацію державної політики у зазначеній сфері, так і на здійснення реєстраційних процедур. Слід підкреслити актуальність порушеного питання з огляду на якість надання реєстраційних послуг і проблем, що виникають у зазначеній сфері.

З метою оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції, раціонального використання бюджетних коштів та на виконання вимог щодо скорочення чисельності працівників державних органів на 20 відсотків

Кабінет Міністрів України 21 січня 2015 року прийняв Постанову «Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» якою ліквідував Державну реєстраційну службу. При цьому функції з питань державної реєстрації актів цивільного стану, речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, договорів комерційної концесії (субконцесії), з питань реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, статутів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, якщо їх реєстрація передбачена законами, статуту територіальної громади м. Києва, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності покладені на Міністерство юстиції України [1].

У зв'язку з покладанням на Мін'юст функцій Реєстраційної та Виконавчої служб уряд збільшив граничну чисельність працівників апарату Мін'юсту на 122 особи - до 865 працівників. У той же час граничну чисельність працівників територіальних органів Мін'юсту було зменшено на 2 тис. 376 осіб - до 21 тис. 385 співробітників. Крім того, зменшено до 7 працівників граничну чисельність працівників апарату Державної реєстраційної служби (з 213 осіб) до завершення її ліквідації [2].

До того ж функції Державної реєстраційної служби поступово будуть передані органам місцевого самоврядування шляхом пілотних проектів. Допомогати у процесі реформування будуть грузинські експерти. Так, один з них, Джамбул Ебаноїдзе наголосив: «Головним лейтмотивом цієї реформи (реєстраційної системи) буде орієнтир на потреби громадян України, а не державних органах» [3].

Якщо реформування системи реєстраційних органів переважно спрямований на ліквідацію Державної реєстраційної служби та передачу повноважень, то сфера надання реєстраційних послуг зазнає нових законодавчих змін, що стосуються процедури надання реєстраційних послуг.

Міністерство юстиції України розробило покроковий план реформування системи державної реєстрації прав на нерухомість та бізнесу із строком запровадження кожного з етапів [4].

Перший етап «Удосконалення систем державної реєстрації прав та бізнесу» включає:

1) нові електронні сервіси: а) у сфері державної реєстрації прав – отримання витягу за результатом реєстрації, або рішень про відмову чи зупинення розгляду заяви в електронному вигляді; б) у сфері державної реєстрації бізнесу – отримання електронних витягу, довідки без ЄЦП; (строк – 01.04.2015 р.)

2) максимальне розширення точок прийому документів шляхом надання повноважень фронт-офісів: органам місцевого самоврядування та ЦНАПам у сферах державної реєстрації прав та бізнесу; нотаріусам – у сфері державної реєстрації прав (строк – 01.07.2015 р.);

3) реєстрація прав на нерухомість у скорочені строки (за додаткову плату), виплата винагороди державним реєстраторам за рахунок цих коштів (строк – 20.04.2015 р.).

Метою другого етапу «Реформування систем державної реєстрації прав та державної реєстрації бізнесу» є доступність послуг для населення; мінімізація корупційних ризиків; усунення черг. Кроками з реалізації визначено:

1) підготовку, обговорення, ініціювання законопроектів та прийняття законів з реформування системи реєстрації (строк – 01.07.2015 р.);

2) передача функцій: з державної реєстрації прав та бізнесу – органам місцевого самоврядування, нотаріусам, банкам; з державної реєстрації обтяжень – державним виконавцям, які наклали такі обтяження; органи юстиції погоджують реєстрацію прав на ключові об'єкти нерухомості, що відчужуються з державної власності;

3) визначення Урядом вимог до суб'єктів реєстрації, які можуть бути сертифіковані; нотаріус одночасно приймає функції реєстрації всіх прав та бізнесу;

4) сертифікація Мін'юстом суб'єктів реєстрації;

5) надання доступу до реєстрів (авторизація) реєстраторам (строк – 01.07.2016 р.);

6) дворівнева система адміністративного оскарження рішень реєстраторів з можливістю скасування рішення та винесення нового:

- I рівень – оскарження до головних територіальних управлінь юстиції;

- II рівень – оскарження рішень головних територіальних управлінь юстиції до Мін'юсту;

- Мін'юст може витребувати на розгляд будь-яку скаргу, що надійшла до головних територіальних управлінь юстиції;

7) персоніфікована відповідальність сертифікованих суб'єктів реєстрації за систематичні порушення у сфері державної реєстрації: нотаріус залежно від правопорушення позбавляється сертифікатів доступу до реєстрів чи права на зайняття нотаріальною діяльністю; банківська установа - сертифікатів доступу до реєстрів; реєстратор органу місцевого самоврядування - доступу до реєстрів.

У даному випадку зазначена реформа має бути впроваджена до 01.07.2016 року шляхом покрокового запровадження двох основних етапів її реалізації.

Враховуючи окреслені напрямки реформування системи державної реєстрації, слід наголосити на тому, що забезпечення виконання функцій держави у будь-якій сфері беззаперечно залежить від органів, на які покладено реалізацію волі держави у цій сфері. Запропоновані законодавчі зміни безперечно мають досить позитивно вплинути на сферу надання адміністративних послуг, що сприятиме належній реалізації прав громадян. Однак, необхідно буде докласти ще немало зусиль щоб реалізувати запроваджену концепцію реформування системи державної реєстрації та досягти дієвих результатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 17. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/17-2015-%D0%BF>.

2. Кабмін поклав функції Реєстраційної та Виконавчої служб на Мін'юст [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/news/kabmin-vozlozhit-funktsii-registratsionnoy-i-ispolnitelnoy-26012015195200>.

3. Мін'юст ліквідував виконавчу та реєстраційну служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/UKRAINE/min-yust-likviduvav-vikonavchu-ta-reyestracijnu-sluzhbi-162176_.html.

4. Міністр юстиції обговорив питання реформ у системі державної реєстрації з громадськістю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drsv.gov.ua/show/14329>.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Тверезовська А. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Інформація являє собою дуже важливий і необхідний елемент всякої діяльності людини, суспільства і держави в суспільній, соціально–економічній і політичній сферах, її називають зброєю більш могутньою, чим ядерну. Досить довго присутність інформації в діяльності людей як би не помічалася, здавалося, немає великої необхідності поширювати дію права на інформацію. Однак суспільство розвивалося, і на визначеному етапі виникла необхідність визначити місце інформації в суспільних відносинах саме з правової точки зору.

На сьогодні правову основу захисту інформації становлять такі Закони України, як «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та інші. Прийнята низка наказів, роз'яснень, методик Держкомсекрету, які є обов'язковими для всіх підприємств, установ, організацій.

Зокрема у Конституції, основному законі України (статті 32,34) визначені засади забезпечення інформаційної безпеки щодо громадян та права на неї [1].

Прийнятий у 1992 році Закон України «Про інформацію» можна вважати заклав фундамент для інформаційних відносин і законодавчо визначив поняття категорії «інформація» – будь–які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4].

В той же час, більш ширше поняття «інформації» є визначення, закріплене Законом України «Про захист економічної конкуренції»: «Інформація – відомості в будь–якій формі й вигляді та збережені на будь–яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно–, відео–, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь–які інші публічно оголошені чи документовані відомості». У даному визначенні акцентується увага на різновидах інформації [3].

Відповідно до частини 1 статті 6 Закону України «Про інформацію» право на інформацію забезпечується:

- створенням механізму реалізації права на інформацію;
- створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів, інших інформаційних банків, баз даних, інформаційних ресурсів;
- обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення;
- обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації;
- здійсненням державного і громадського контролю за додержанням законодавства про інформацію;
- встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

В той же час у частині 2 статті 6 Закону України «Про інформацію» зазначено, що право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [4].

Тому захист інформації, охорона державної таємниці є невід'ємною складовою національної безпеки України. А там, де превалюють особливі інтереси держави, інтереси її безпеки, зовнішніх відносин та економіки, чинне законодавство повинне забезпечувати саме їх захист, утвердження інформаційного суверенітету України, її права на встановлення особливого порядку користування і розпорядження інформацією з обмеженим доступом, найважливішою складовою частиною якої є державна таємниця. В інформаційному просторі ця інформація займає дуже незначну частку і стосується чітко окреслених сфер державної діяльності – оборони, економіки, зовнішніх відносин, державної безпеки і охорони правопорядку, що прямо закріплено у статті 6 Закону «Про державну таємницю».

Таким чином, можна зробити висновок, що діяльність держави та її органів у сфері забезпечення захисту інформації є багатогранною: це захист державних секретів, дотримання та охорона конституційних прав громадян в інформаційній сфері. Крім цього, захист інформації повинен забезпечуватися шляхом проведення цілісної державної програми відповідно до Конституції та чинного законодавства України і норм міжнародного права шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм, що стосуються національної інформаційної політики України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. -№ 30.– Ст. 141.
2. Про державну таємницю [Електронний ресурс] : Закон від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ.–Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про захист економічної конкуренції [Електронний ресурс] : Закон від 11.01.2001 р. № 2210-ІІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ОСТАННІ РЕФОРМИ

Трофімцова Ю. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Колеснікова М. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Актуальність даної теми полягає в необхідності аналізу зміни нормативно-правових актів щодо контролю за суб'єктами владних повноважень, використання публічних коштів, участь громадян у державному управлінні та свободи слова представників засобів масової інформації, що є вкрай необхідним для встановлення в Україні інформаційного та громадянського суспільства.

28 березня 2014 року Верховною Радою України прийнято закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям закону

України «Про інформацію» та закону України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон №0947), який набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування. Законом були внесені зміни до 4 кодексів та 53 законів України з метою приведення їх у відповідність до закону України «Про інформацію» та закону України «Про доступ до публічної інформації» [2].

Як відомо, за законом України «Про доступ до публічної інформації» кожна особа має право звернутись до розпорядника інформації – органу державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб, іншого суб'єкта владних повноважень із запитом про надання інформації. За запитом має бути надана будь-яка інформація, яка не має статус інформації з обмеженим доступом, незалежно від того, чи стосується така інформація особи, що направляє запит [3].

Окрім того, вказаний закон передбачає обов'язок розпорядників інформації систематично оприлюднювати публічну інформацію. Оприлюдненню підлягає інформація про структуру, фінансові ресурси розпорядника, про прийняті нормативні акти, перелік послуг, які надаються, та порядок їх отримання, план проведення та порядок денний відкритих засідань, звіти та інша інформація про його діяльність.

До переліку суб'єктів владних повноважень, зобов'язаних здійснювати відповідне оприлюднення інформації та її надання за запитом, належать, в тому числі, Верховна Рада України, Президент, судові органи України, Кабмін, міліція, служба безпеки України, органи прокуратури, всі органи місцевого самоврядування, а також організації, що здійснюють владні повноваження.

Тепер детальніше про нововведення:

Законом № 0947 внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема – введено ряд нових штрафів за порушення законодавства про інформацію. Тепер посадові особи, винні у ненаданні особі за її заявою доступу до судового рішення або матеріалів судової справи, підлягають покаранню у вигляді штрафу у розмірі від 425 до 850 гривень [2].

Не оприлюднення інформації, оприлюднення якої передбачене законом, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі від 425 до 850 гривень. Ненадання відповіді на запит про інформацію, неправомірна відмова у наданні інформації, надання неправдивої інформації карається накладенням штрафу на посадових осіб у розмірі від 425 до 850 гривень.

Незаконна відмова у прийнятті та розгляді звернення (необхідно відрізнити від запиту), або інше порушення вимог закону України «Про звернення громадян» тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб у тому самому розмірі.

Кодекс адміністративного судочинства України також не залишився без змін. Так, бездіяльність розпорядників інформації щодо розгляду звернення або запиту особи на інформацію тепер розглядатиметься адміністративним судом у порядку скороченого провадження. Це означає, що скарга на дії відповідного суб'єкта щодо розгляду звернення або запиту на інформацію має бути розглянута судом у значно коротші строки, які, зазвичай, не перевищують 20 діб, при чому розгляд здійснюється без участі сторін. Необхідно пам'ятати, що у порядку скороченого провадження зможе бути оскаржена лише бездіяльність, тобто – ненадання інформації чи залишення запиту без розгляду [1, с. 123].

Законом № 0947 з Цивільного кодексу України виключено положення ч. 3 ст. 277 про те, що будь-яка негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного. З правової

точки зору, тепер будь-яка інформація про вчинення особою аморальних, протиправних дій, інформація про іншу негативну чи неприйнятну її поведінку, у випадку поширення, автоматично не вважатиметься недостовірною чи неправдивою. З цього випливає, що для спростування негативної інформації особі, про яку її поширили, тепер необхідно буде довести її неправдивість [2].

Зазнав змін і закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», зокрема – встановлено новий порядок підтвердження професійної належності журналістів. Якщо раніше їх професійна належність підтверджувалась виключно документом, виданим редакцією друкованого ЗМІ, то тепер вона також підтверджуватиметься документом, виданим професійним об'єднанням журналістів.

Ці зміни, перш за все, вплинуть на статус блогерів і незалежних журналістів, що не працюють у ЗМІ, які тепер мають можливість отримати рівні права зі звичайними журналістами. Єдиною умовою залишиться наявність відповідного документу, виданого професійним об'єднанням журналістів [4].

Інформацію з реєстру об'єктів державної власності, за винятком інформації з обмеженим доступом, тепер можна буде отримати за запитами на інформацію, а установи, організації та громадяни стали офіційними користувачами реєстру.

Нагадаємо, що Єдиний реєстр об'єктів державної власності – це сукупність інформації про нерухомість, яка належить державним підприємствам, установам, організаціям, в тому числі про передану в оренду, лізинг чи заставу, а також про корпоративні права, що належать державі.

Матеріали генеральних планів населених пунктів та детального плану територій надаватимуться за запитами на інформацію, поданими у порядку, передбаченому законом України «Про доступ до публічної інформації». Законом №0947 прямо визначається, що вказані матеріали не можуть містити інформацію з обмеженим доступом чи бути обмеженими в доступі [2].

Відтепер інформація про державні закупівлі, за винятком інформації з обмеженим доступом, також вільно надаватиметься за запитами про інформацію.

Окрім цього, журналістам, представникам ЗМІ та громадських об'єднань буде гарантоване право бути присутніми на засіданнях комітетів з конкурсних торгів, безперешкодно відвідувати приміщення, де проводяться конкурсні торги з державних закупівель, а також отримувати доступ до процедури розкриття пропозицій конкурсних торгів [3].

З проведеного аналізу останніх змін законодавства в розділі доступу до публічної інформації можна зробити висновок, що ці зрушення відповідають ідеям становлення правової держави, однак мають певні проблеми. Зокрема, в законодавстві так і не було чітко визначено перелік «конфіденційна» та «службова» (інформація з обмеженим доступом) інформація. Вважаємо недостатніми зміни та гармонізацію закону України «Про захист персональних даних», закону України «Про банки та банківську діяльність» та закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» у розділі перевірки достовірності даних вказаних службовцями вищих рангів у деклараціях про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Певні проблеми в контролі за достовірністю наданих службовцями даних виникли з прийняттям нового закону України «Про прокуратуру».

Таким чином, вважаємо за необхідне внести зміни до чинного законодавства для забезпечення всебічного громадського контролю за здійсненням діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Костецька Т.А. Право на інформацію в Україні / Т.А. Костецька // НАН України ; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького : Вища школа права. – К., 2008. — 310 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про доступ до публічної інформації» [Електронний ресурс] : Закон України від 27.03.2014 р. № 1170-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1170-18>.
3. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
4. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII. - Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

ДО ПИТАНЬ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Турнітько В. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Прокуратура в Україні найближчим часом буде реформована. І це не лише питання виконання одного з основних зобов'язань України перед Радою Європи, а й нагальна та очевидна соціальна потреба.

Головне завдання для суспільства полягає в тому, щоб не дозволити реформі перетворитися на імітацію шляхом внесення лише декоративних змін до засад діяльності органів прокуратури.

Прокуратура завжди мала особливий статус у системі органів державної влади України. Величезні повноваження в сфері кримінального переслідування, можливість втручання в бізнес діяльність та в судові процеси між приватними особами, а також великий арсенал видів тиску на судову владу – це наслідки розвитку прокурорської системи з кінця 1990-х років.

Наразі органи прокуратури в тій чи іншій мірі мають усі недоліки, що притаманні й іншим правоохоронним органам: непрозорість та неефективність результатів діяльності, корупція, надмірні адміністративні повноваження керівників, активна участь у політично заангажованих процесах, низький професійний рівень, закрита процедура призначення прокурорів на адміністративні посади.

Реформа прокуратури – це найважливіше зобов'язання України, що було взято нашою державою при вступі до Ради Європи ще в 1995 році. З того часу Парламентська Асамблея Ради Європи, інші європейські інституції та високопосадовці не втомлювалися нагадувати українській владі про необхідність реформування прокуратури. Завдання реформи – створити демократичну, професійну та самоврядну систему органів прокуратури, що у своїх діяльності керується Конституцією, законами та провідними європейськими стандартами прав людини [1].

14 жовтня 2014 року законопроект «Про прокуратуру» № 3541, підготовлений Комітетом ВРУ із законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності був прийнятий 316 голосами депутатів Верховної Ради України.

Даний законопроект є далеко не ідеальний із точки зору ступеню радикальності перебудови системи органів прокуратури. Але, усе ж таки зазначимо, що він містить низку принципів положень, які однозначно позитивно відобразяться на діяльності прокуратури, і її функціонування наблизиться до суспільних очікувань.

В проекті реорганізації прокуратури України було зазначено про більш гнучкої організаційної структури, оновлення кадрового складу прокурорів на конкурсній основі, скорочення кількості районних прокуратур та близько двох з половиною тисяч районних прокурорів. Головну увагу планується приділити кадровим питанням.

Однією з новацій запровадженої реформи є позбавлення прокуратури функції загального нагляду. До сьогодні вона дозволяла прокурорам втручатися в господарську діяльність підприємств та фізичних осіб. Але після нововведення її використання буде лише у формі представництва в суді інтересів неповнолітніх та недієздатних осіб, або у формі судового представництва інтересів держави у випадку, якщо захист цих інтересів не здійснює, або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування. Це означає, що прокурори зосередяться на підтриманні обвинувачення в кримінальних провадженнях, наглядом за законністю в діяльності органів слідства та за діяльністю при виконанні покарань згідно із судовими вироками.

Важливим моментом у реорганізації є оптимізація прокуратури, бо згідно з проведеними дослідженнями, в Україні на даний момент на 100 тисяч населення 32 прокурора, в той час як європейський досвід – це набагато менше. Тож буде проведено скорочення кількості прокуратур. Замість 638 районних прокуратур, що діють в Україні буде створено 208 місцевих прокуратур. «На базі районних прокуратур будуть створені місцеві прокуратури. Всі працівники районних прокуратур зможуть здати відповідні тести як кваліфікаційні, так і на загальні знання», - пояснив заступник Генерального прокурора Давід Сакварелідзе, додавши, що найбільш революційною зміною механізму реорганізації при цьому стане набір керівників місцевих прокуратур виключно через відкритий конкурс [2].

Важливою складовою в даній реформі є запровадження прозорого та конкурсного порядку прийняття на роботу прокурорів. І як підтвердження цього буде оголошений відкритий конкурс на вакантні посади 208-ми місцевих прокурорів. Конкурс відбудеться в 4 етапи: прийом заяв, професійні тести і тести на загальні знання, співбесіда тощо. Після цього вже Генеральний прокурор буде приймати рішення, кого призначати керівником місцевої прокуратури [2].

Конкурс буде побудований на рейтинговому підході до визначення кандидатів, відкритому оголошенні про наявні вакансії, складання іспиту у формі анонімного тестування та професійну підготовку в Національній академії прокуратури. Так само на конкурсній та прозорій основі відбувається переведення прокурорів з однієї прокуратури до іншої.

Поборотися за місце глави місцевої прокуратури зможе кожен юрист. «Це апробована міжнародна практика. Вони будуть заповнювати психометричний тест» [3].

Новими в оновленій прокуратурі будуть і зарплати, які будуть законодавчо закріплені. Вона складається з посадового окладу – у 2015 році мінімальний оклад дорівнюватиме 10 мінімальних заробітних плат (12180 тис. грн.), а з 2017 року 12 мінімальних заробітних плат (14616 тис. грн.) – та доплат за вислугу років і за зайняття адміністративної посади. Таким чином, у керівного складу органів прокуратури не буде інструменту тиску на підлеглих шляхом свавільного призначення їм премій або позбавлення певних доплат. Крім того, підвищення заробітної плати потягне за собою зменшення рівня корупції. «Ми зробимо все максимально, щоб заробітна плата прокурора і слідчого була високою. І ми не боїмося цього сказати. Тому що у нас нульова толерантність проти корупції. І буде нульова толерантність проти корупції в самій системі», – запевнив Давид Сакварелідзе [3].

Будуть запроваджені дві незалежні від керівництва прокуратури органи прокурорського самоврядування, що матимуть значні повноваження. Маються на увазі Рада прокурорів та Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів. Це є основною новацією закону. Новостворені органи не декоративні, а мають цілком реальні та вагомні інструменти впливу.

Так, Рада прокурорів вносить рекомендації про призначення та звільнення прокурорів з адміністративних посад, захищає прокурорів від незаконного впливу, у тому числі з боку керівного складу.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів, у свою чергу – проводить добір кандидатів на посаду прокурора; бере участь у переведенні прокурорів з одного органу прокуратури до іншого; розглядає скарги/заяви про вчинення прокурором дисциплінарного проступку та здійснює дисциплінарне провадження. Причому законом передбачено мінімізацію впливу на діяльність цих органів із боку керівного складу прокуратури.

Обидва органи обираються шляхом таємного голосування Всеукраїнською конференцією працівників прокуратури, де представники Генеральної прокуратури становлять абсолютну меншість.

До складу Ради прокурорів складається входять 13 осіб, лише два з яких є представниками Генеральної прокуратури. Крім того, два члени є представниками юридичних вузів. Членом Ради прокурорів не може стати прокурор, що займає адміністративну посаду, або входить до складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії.

У свою чергу, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів складається з п'яти прокурорів, двох учених, одного адвоката, трьох представників Уповноваженого Верховної Ради України із прав людини – правозахисників, представників громадських організацій.

Членом Комісії не може бути призначений народний депутат України, працівник органу виконавчої влади, СБУ, міліції, працівник Національної академії прокуратури України, суддя, а також прокурор, який перебуває на адміністративній посаді [4].

Тож чим більше повноважень у органів прокурорського самоврядування, які колегіально будуть вирішувати відповідні питання, тим менше шансів у керівників прокуратур (у тому числі, у генерального прокурора) втручатися у діяльність її працівників та отримувати неправомірну вигоду шляхом зловживання своїм службовим становищем.

За час свого становлення прокуратура України напрацювала собі досить гірку репутацію та масову недовіру до неї народом. Але на даний момент нове керівництво намагається виправити помилки своїх попередників. В цьому вони дуже розраховують на реформу даного відомства, що проводиться в даний, не легкий для країни, час.

При умові якщо все вище згадане буде втілене життя, то через декілька років, на нашу думку, у нас буде прокуратура європейських стандартів та повернеться довіра народу України до посадових осіб органів прокуратури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Судові та правоохоронні органи України : підруч. / М.М. Бурбика, А.М. Куліш, В.С. Шапіро. — Х. : ТОВ «Діса плюс», 2013. – 228 с.
2. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gp.gov.ua/>
3. <http://ukr.segodnya.ua/politics/reforms/reforma-prokuratury-sokrashcheniya-novye-zarplaty-i-testy-na-profprigodnost-598118.html> офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodnya.ua/politics/reforms/reforma-prokuratury-sokrashcheniya-novye-zarplaty-i-testy-na-profprigodnost-598118.html>
4. Українська правда офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2014/10/13/7040568/>

ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Уткіна М. С.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Янішевська К. Д.

викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Із здобуттям Україною незалежності та вибором демократичного напрямку розвитку, питання стосовно поширення процесу інклюзивного навчання постало більш гостро. Розвиток та вдосконалення освіти для дітей із фізичними та / або психічними обмеженими можливостями є значним кроком до забезпечення повної реалізації прав таких дітей на якісну освіту та є одним із найважливіших завдань державної політики у галузі освіти. Визнання Україною Конвенції ООН «Про права дитини» та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу до проблем дітей, котрі мають ті чи інші відхилення у розвитку, зумовило необхідність розробки цілеспрямованих дій держави для створення умов їх входження до системи сучасних суспільних відносин. В свою чергу, розвиток інклюзивної освіти в Україні пояснюється тим, що кількість осіб, які потребують спеціалізованого (спеціального) навчання із кожним роком зростає.

Якщо казати про визначення поняття «інклюзивна освіта», то вперше дана дефініція знайшла своє відображення у Саламанській декларації про принципи, політику та практичну діяльність у сфері навчання осіб з особливими потребами 1994 р. [1].

А. Колупаєва визначає інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та право навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу [2, с. 306]. Таким чином, має бути виключена

будь-яка дискримінація дітей із обмеженими можливостями, особливими потребами та має бути однакове ставлення до всіх, без винятку, дітей.

Вітчизняне законодавство щодо осіб із обмеженими можливостями змінювалося і продовжує змінюватися із позитивною динамікою, зважаючи на необхідність інтеграції дітей із певними освітніми потребами до суспільства, зокрема – освітянського середовища. Так, правові положення з приводу освіти осіб із обмеженими можливостями знайшли відображення у наступних нормативно-правових актах: Конвенції ООН про права дитини; Конвенції про захист і заохочення прав і гідності інвалідів; Конвенції про права інвалідів; Конституції України; Законах України «Про освіту»; «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»; «Про реабілітацію інвалідів в Україні»; «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» та інших.

Необхідно відмітити, що визначення даного терміну в офіційних документах не набуло поширення. Лише близьке за змістом поняття «інтегроване навчання» використовується у Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів. Так, у ній зазначається, що рання соціальна реабілітація дітей-інвалідів – це система реабілітаційних та корекційно-відновлювальних заходів, які застосовуються для дітей-інвалідів раннього віку з метою зменшення або подолання фізичних та інтелектуальних вад, набуття знань, умінь та навичок, які б дали змогу дитині-інваліду інтегруватись у дитячі колективи і не перебувати в інтернатних установах або навчатись вдома [3].

На сьогодні у законодавчих актах України немає офіційно визначеної термінології для характеристики учнів та студентів із особливими потребами. В основних нормативно-правових актах використовуються такі дефініції як «діти, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку», або ж «особи, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатись у звичайних навчальних закладах». У Наказі Міністерства освіти і науки «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб із інвалідністю», використано одразу декілька термінів – «діти з особливими освітніми потребами», «діти з обмеженими можливостями здоров'я», «молодь із інвалідністю», «діти із тяжкими порушеннями розвитку», але вони зосереджують свою увагу на характеристиці особи – на вадах здоров'я, в той час як у міжнародних нормативно-правових актах панує тенденція розвитку соціальної моделі створення всіх можливостей для реалізації здібностей і можливостей таких дітей [4]. Виходячи із цього, ми можемо зробити висновок, що у вітчизняному законодавстві не існує певного системного підходу до визначення ustalених єдиних дефініцій, що безпосередньо викликає ряд різноманітних питань.

Із прийняттям Конституції України було визначено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Загалом, треба наголосити на тому, що в Основному законі було задекларовано демократичні та гуманістичні положення, які безпосередньо відповідали вимогам міжнародних угод, принципів і домовленостей та забезпечили захист прав усіх верств населення без винятку. Так, відповідно до ст. 53, кожен має право на освіту, а держава, в свою чергу, забезпечує рівність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти. Ст. 46 гарантує громадянам право на соціальний захист [5]. Аналізуючи норми Конституції України, доходимо

висновку, що у ній не передбачено будь-яких винятків, обмежень або ж подвійних тлумачень щодо права на освіту, здобуття освіти дітьми із особливими можливостями та потребами або ж обмеженими можливостями.

Загалом, право на здобуття освіти громадянами України набуло законодавчого закріплення із прийняттям Закону України «Про освіту», у якому, відповідно до ст. 3, громадяни мають право на безкоштовну освіту і усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин. Тобто, діти із обмеженими можливостями не можуть бути обмежені відповідно до вищезазначеного нормативного акту у своєму праві на отримання безкоштовної освіти. В свою чергу, у ст. 37 даного Закону визначено, що для осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися у масових навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні заклади [6]. Дана норма є в певній мірі дискримінуючим положенням стосовно таких дітей, оскільки, як було зазначено вище, кожен має право на освіту, доступність і безоплатність. Отже, Закон України «Про освіту» регламентує засади з приводу належного функціонування освітянської сфери України і є певним позитивним та прогресивним кроком щодо виконання вимог міжнародних нормативно-правових документів, які були ратифіковані Україною, хоча і потребує врегулювання невідповідностей і суперечностей, також існує нагальна необхідність визначення терміну «інклюзивна освіта» задля пришвидшення впровадження такої освітянської системи в Україні.

Наступним нормативним актом є Закон «Про загальну середню освіту, у якому також зазначене положення з приводу доступності та безоплатності здобуття повної середньої освіти. Ст. 29 регламентує, що батьки або особи, які їх замінюють, мають право вибирати навчальні заклади та форми навчання, а п. 3 даної статті, в свою чергу, зазначає, що у разі, якщо батьки або особи, які замінюють, всупереч висновку відповідної психолого-медико-педагогічної консультації відмовляються направляти дитину до відповідної спеціальної загальноосвітньої школи, навчання проводиться за індивідуальною формою [7]. Виходячи із цього, спостерігаємо певну колізію: державою підтримується направлення дітей до спеціальних шкіл-інтернатів, і в той же час існує можливість їх навчання за місцем проживання. В свою чергу, питання стосовно навчання дітей із особливими потребами у загальноосвітніх школах навіть не згадується.

Закон України «Про охорону дитинства» у ст. 26 визначає, що дискримінація дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку забороняється. Держава сприяє створенню дітям-інвалідам та дітям з вадами розумового або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку. А ст. 27 наголошує на тому, що для дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку, які не можуть навчатися в загальних навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати), загальноосвітні санаторні школи (школи-інтернати), будинки-інтернати для дітей-інвалідів, дошкільні та інші заклади, в яких вони утримуються за рахунок держави. Таким чином, певною мірою дані положення заперечують рівність прав дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до освіти. На нашу думку, дані норма є дискримінуючою стосовно дітей-інвалідів, оскільки вони мають такі ж права, як і

усі інші, - вони є рівними у своїх правах, тим паче, що у попередній статті визначено, що будь-яка дискримінація є неприпустимою [8].

У 2014 р. Верховна Рада України прийняла новий Закон України «Про вищу освіту». Даний нормативно-правовий акт вперше на законодавчому рівні визначив поняття «особа з особливими освітніми потребами». Так, відповідно до п. 18 ст. 1 цього Закону, особа з особливими освітніми потребами – особа з інвалідністю, яка потребує додаткової підтримки для забезпечення здобуття вищої освіти. Аналізуючи положення цього Закону, необхідно відмітити, що в ньому закріплено створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створення для них вільного доступу до інфраструктури вищого навчального закладу з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я. Таким чином, було закріплено право таких осіб на рівний доступ до якісної вищої освіти. Відповідно до п. 9 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про вищу освіту», формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом належної державної підтримки підготовки фахівців з числа осіб з особливими освітніми потребами на основі створення для них вільного доступу до освітнього процесу та забезпечення спеціального навчально-реабілітаційного супроводу [9].

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що Україна активно долучається до впровадження інклюзивної освіти, відповідаючи головним вимогам міжнародних нормативних актів, але вітчизняна нормативно-правова база потребує вдосконалення. Це пояснюється, перш за все, наявністю колізій норм права. По-друге, у різних законодавчих актах можна прослідкувати різні тлумачення окремих дефініцій або ж взагалі їх відсутність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про принципи, політику та практичну діяльність у сфері навчання осіб з особливими потребами [Електронний ресурс] : Саламанська декларація від 10 червня 1994 р. – Режим доступу : http://www.notabene.ru/down_syndrome/Rus/declarat.html
2. Колупаєва А.А. Основи освіти : навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко, І.О. Білозерська – К. : А.С.К., 2012. – 308 с.
3. Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2010 р. № 1545. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1545-2000-%D0%BF>
4. Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 02. 12. 2005 р. № 691. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_9o/pg_izwdow.htm
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – ст.141.
6. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
7. Про загальну середню освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14>

8. Про охорону дитинства [Електронний ресурс] : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

9. Про вищу освіту : [Електронний ресурс] : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556 - VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ДО ПИТАННЯ БЮДЖЕТНОГО МОНИТОРИНГУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст.викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

У загальному значенні моніторинг – це «постійне ознайомлення з загальним станом підконтрольного суб'єкта чи окремими напрямками його діяльності». Як метод фінансового контролю моніторинг – це «сукупність заходів, спрямованих на виявлення фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також на запобігання та протидію фінансуванню тероризму» [1, с. 294]. Натомість у фінансовому словнику моніторинг поточної фінансової діяльності визначається як «система постійного спостереження за найважливішими поточними результатами фінансової діяльності підприємств в умовах постійно змінної кон'єктури фінансового ринку» [2, с. 275]. Моніторинг в перекладі з англійської мови означає контроль, це «регулярне спостереження за станом природних, технічних і соціальних процесів з метою їх оцінки, контролю та прогнозування» [3, с. 764].

Бюджетним кодексом Республіки Казахстан (далі - БК РК) передбачено здійснення бюджетного моніторингу. Відповідно до ч. 1 ст. 112 БК РК бюджетний моніторинг – це регулярний та систематичний збір, відслідковування та аналіз показників виконання бюджету, що здійснюється з метою виявлення причин несвоєчасного прийняття зобов'язань, несвоєчасного проведення платежів за бюджетними програмами складання прогнозів виконання надходжень і видатків бюджету [4].

Моніторинг у сфері бюджетної діяльності (бюджетний моніторинг) передбачає систематичний збір інформації, яка може бути використана для підвищення ефективності управління бюджетною діяльністю підконтрольних суб'єктів та, прийняття рішень як інструменту зворотного зв'язку. Бюджетним законодавством України не передбачено бюджетного моніторингу, хоча аналіз БК України дає підстави вважати про наявність положень, що стосуються цього виду моніторингу. Основною метою моніторингу як методу фінансового контролю є «виявлення ознак, які можуть вказувати на наявність фінансових чи інших порушень та звернення на це уваги підконтрольного суб'єкта для запобігання вчиненню порушень у будь-якій формі» [1, с. 294]. Здійснення моніторингу не обмежується у часі, про його проведення не повідомляється підконтрольний суб'єкт, за його результатами складається висновок, він може мати місце на будь-якому етапі діяльності підконтрольного суб'єкта [5, с. 180]. Бюджетний моніторинг має здійснюватися на підставі звітності та інформації про виконання бюджету, яка подається відповідно до ст. 58 Бюджетного кодексу України (далі – БК України). За результатами бюджетного моніторингу центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних

коштів готує місячний звіт про виконання бюджету, вимоги до якого визначені ст. 59 БК України та квартальний звіт про виконання бюджету, вимоги до якого визначені ст. 60 БК України. За результатами аналізу квартального звіту про виконання Державного бюджету України, тобто оцінки результатів, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної бюджетної політики подає Комітету Верховної Ради України з питань бюджету інформацію про виконання текстових статей закону про державний бюджет України [6]. Результати проведеного бюджетного моніторингу, на нашу думку, повинні оформлюватися у вигляді аналітичного звіту, за результатами якого мають вживатися оперативні заходи щодо усунення виявлених відхилень та порушень. Враховуючи фрагментарність правового регулювання та розпорошеність норм по тексту кодексу, на нашу думку, назріла необхідність формування масиву норм, які б визначали процедуру здійснення бюджетного моніторингу шляхом внесення доповнень до БК України.

Враховуючи вищезазначене, на нашу думку, бюджетний моніторинг можна визначити як систематичний збір інформації, яка може бути використана для підвищення ефективності управління виконання бюджету. Органом, що здійснює бюджетний моніторинг має бути центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Мета бюджетного моніторингу полягає у виявленні відхилень реальних показників виконання бюджетів від встановлених нормами бюджетного права та прийнятті рішень щодо внесення корегуючого впливу для приведення бюджетної діяльності у відповідність із встановленими показниками. В цілому ж бюджетний моніторинг має сприяти не лише виявленню таких відхилень, а й їх попередженню у майбутньому шляхом відслідковування тенденцій розвитку правовідносин виконання бюджету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антипов В.І. Словник фінансово-правових термінів / В.І. Антипов, Г.М. Білецька, О.О. Долгий та ін. / За заг. ред. Л.К. Воронової. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Алеута, 2011. – 558 с.
2. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – К. : Знання, КОО ; Л. : Вид-во Львівського банківського ін-ту НБУ, 2002. – 566 с. – (Національний ун-т «Львівська політехніка», Львівський банківський ін-т Національного банку України).
3. Шемшученко Ю.С. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ю. С. Шемшученко. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 3 : К. – М. – 2001. – 789 с.
4. Бюджетный кодекс Республики Казахстан от 4 декабря 2008 года № 95-IV – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30364477
5. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю : навч. посіб. / Л.А. Савченко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 504 с.
6. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 08.07.2010 р. № 2456-VI III. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

ОБОВ'ЯЗКОВЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ : АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Шаніро В. С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

В умовах сьогодення медичне страхування виступає важливим елементом системи страхової медицини. Зазначене пояснюється тим, що медичне страхування – це система, при якій надання медичної допомоги має здійснюватись на принципах страхування, коли захворювання сприймається як страховий випадок. За допомогою системи страхової медицини можуть вирішуватись численні питання гарантованості доступності медичних послуг для широких верств населення, залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я [1, с. 59].

При цьому вважаємо необхідним акцентувати увагу на тому, що на сьогоднішній день вартість багатьох видів медичної допомоги ускладнює і тим самим має негативний вплив на доступ більшості населення до неї. Це пояснюється, перш за все, тим, що наявність приватної системи медичного страхування не є показником високого рівня попиту серед населення, адже, як було зазначено, вартісний аспект такого страхування є для більшості українців проблемним питанням.

Зважаючи на вище сказане, проблема впровадження обов'язкового медичного страхування є досить актуальною.

Досліджуючи питання медичного страхування, обов'язково необхідно зазначити, що право на медичне страхування визначено Конституцією України від 28 червня 1996 року, відповідно до ст. 49 якої кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [2]. При цьому основним нормативно-правовим актом, який регулює питання, пов'язані із страхуванням в Україні, є Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 року. Відповідно до його положень страхування може бути добровільним або обов'язковим [6]. У ст. ст. 6 та 7 зазначеного закону законодавець визначає переліки видів добровільного та обов'язкового страхування відповідно. Аналіз статей дає можливість стверджувати, що медичне страхування в Україні може бути як добровільним, так і обов'язковим.

Мета добровільного медичного страхування полягає в наданні гарантій громадянам (застрахованим особам) у разі виникнення страхового випадку, повної або часткової компенсації страховиком вартості медичної допомоги (медичних послуг) за рахунок коштів страхових резервів, а також фінансування профілактичних заходів [3, с. 266].

У свою чергу, обов'язкове державне медичне страхування є соціальним, оскільки здійснюється в інтересах усього суспільства, а його страхові фонди формуються за рахунок коштів суспільства, на відміну від добровільного страхування, фонди якого формуються групою страхувальників конкретної страхової компанії. Ця галузь медичного страхування перебуває під жорстким контролем держави і характеризується безприбутковістю; крім того може охоплювати практично все населення і задовольняти основні, першочергові потреби у наданні медичних послуг [8, с. 31].

Існує ряд відмінностей обов'язкового медичного страхування від добровільного, серед яких необхідно виділити наступні: 1) широке коло застрахованих осіб; 2) законодавче регулювання; 3) джерелами фінансування є

встановлені державою відрахування підприємств і організацій, а також працюючих по найму; 4) тарифи такого фінансування встановлюються державою; 5) страховиками є спеціалізовані державні страхові організації або страхові компанії, які працюють під контролем держави; 6) страхувальниками виступають роботодавці, держава; 7) правила страхування встановлюються державою; 8) доходи від страхування можуть бути використані відповідно до законодавства і тільки в галузі медичного страхування [8, с. 31].

Акцентуємо увагу на тому, що на сьогоднішній день не існує єдиного нормативно-правового акта, який би регулював питання, пов'язані із обов'язковим медичним страхуванням.

Зауважимо, що у 2013 році була спроба прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове медичне страхування». Відповідно до його проекту від 5 квітня 2013 року Закон мав визначати засади загальнообов'язкового державного медичного страхування громадян в Україні. При цьому Закон України «Про загальнообов'язкове медичне страхування» так і не було прийнято, що підтверджується відкликанням його проекту 27 листопада 2014 року.

28 грудня 2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці», яким передбачено об'єднання фондів соціального страхування: з нещасних випадків на виробництві, з тимчасової втрати працездатності та медичного страхування і створення Фонду соціального страхування України [5]. При цьому зазначений Закон України у прийнятій редакції не надходив до Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) для опрацювання та погодження.

12 лютого 2015 року відбулося засідання експертної групи з питань удосконалення законодавства у сфері охорони здоров'я в умовах реформування системи охорони здоров'я за участі представників Комітету ВРУ з питань охорони здоров'я, Голови профспілки медичних працівників України, Мінфіну, Мінекономрозвитку, Мінсоцполітики та громадськості, під час якого фахівці МОЗ України та експерти дійшли згоди, що запровадження загальнообов'язкового соціального медичного страхування з огляду на економічну ситуацію на сьогодні в Україні є передчасним [4].

З метою громадського обговорення та вивчення громадської думки проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» було розміщено на офіційному сайті МОЗ України.

Запропонований законопроект відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Закону України «Про страхування» визначає принципи, правові, організаційні та фінансові засади і механізми функціонування загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування громадян в Україні. При цьому метою загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування є встановлення гарантій щодо захисту прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги на засадах соціальної рівності і доступності незалежно від віку, статі, стану здоров'я за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування в обсягах, визначених у програмах загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування та відповідно до стандартів надання медичної допомоги [7].

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що на сьогоднішній день в Україні відсутній нормативно-правовий акт, який би регулював питання, пов'язані із обов'язковим медичним страхуванням, зокрема який би визначав питання щодо здійснення такого страхування та його контролю з боку органів державної влади. Натомість, існує проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», який розміщений для обговорення на офіційному веб-сайті МОЗ України. Прийняття зазначеного Закону надасть можливість ефективного врегулювання питань, пов'язаних із функціонуванням загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування громадян в Україні, та визначить роль органів державних влади у цьому процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козін Е.Г. Медичне страхування в Україні / Е.Г. Козін, О.С. Коробко // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ, м. Суми, 3-5 квітня 2012 р. / Відп. за вип. О.В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – Т. 7. – С. 59-61.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Ляховченко Л. Розвиток добровільного медичного страхування як позабюджетного джерела фінансування галузі охорони здоров'я в Україні / Л. Ляховченко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України : Наук. журнал. – 2010. – № 1. – С. 265-273.
4. МОЗ : Запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування є передчасним [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://espresso.tv/news/2015/03/06/moz_zaprovadzhennya_v_ukrayini_obovyazkovoho_medychnoho_strakhuvannya_je_peredchasnym.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці [Електронний ресурс] : Закон України від 28.12.2014 р. № 77-VIII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/77-19>.
6. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування [Електронний ресурс] : Проект Закону України. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20081223_0.html.
8. Януль І.Є. Медичне страхування в Україні : проблеми та перспективи / І. Є. Януль // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка : сер. : Економіка. – 04/2011. – Вип. 126. – С. 30-32.

РОССИЙСКАЯ МОДЕЛЬ ЮВЕНАЛЬНОЙ ЮСТИЦИИ: ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Шевченко Ю. В.

Юридический факультет, Юго-Западный государственный университет

Ревина И. В.

к.ю.н., доцент кафедры УПК

Юго-Западный государственный университет

Согласно распространенному в отечественной науке мнению показатели уровня преступности несовершеннолетних являются «плачевными», актуализируя тем самым потребность формирования в России институтов ювенальной юстиции [2]. Так, по данным МВД России за 2011 год каждое восемнадцатое расследованное преступление совершено несовершеннолетними или при их соучастии; за 2012 год каждое двадцатое расследованное преступление совершено несовершеннолетними или при их соучастии; за 2013 год каждое восемнадцатое расследованное преступление совершено несовершеннолетними или при их соучастии; за 2014 года каждое двадцатое расследованное преступление совершено несовершеннолетними или при их соучастии; а за период с января по март 2015 года каждое двадцать третье расследованное преступление совершено несовершеннолетними или при их соучастии [5]. Таким образом, сколько бы наша правовая система не боролась с преступностью в целом, а с подростковой в частности - результаты далеко «не утешающие». России необходима эффективная ювенальная политика, а вместе с ней формирование системы ювенальной юстиции, вопрос о создании которой был поставлен еще в Концепции судебной реформы 1991 года.

Отправной точкой в формировании современной модели российского правосудия для несовершеннолетних лиц стало принятие в 1960 г. УПК РСФСР, в который была включена глава 32, специально посвященная особенностям производства по делам несовершеннолетних. Ее появление в УПК РСФСР, особенно после длительного периода карательной уголовной политики, было сенсационным и рассматривалось советскими юристами как победа гуманизма.

УПК РСФСР 1960 г. просуществовал более 40 лет, конечно же, многие нормы менялись. Это касается и правосудия для несовершеннолетних. Не раз вносились изменения и дополнения как позитивного, так и негативного характера. Однако основная нормативная база, пригодная для конструирования российской модели ювенальной юстиции, в нем сохранялась.

В настоящее время речь идет о создании российской модели ювенальной юстиции на базе действующего законодательства. Им и стало принятие в 2001 году УПК РФ. В нем нет кардинальных изменений, затрагивающих правосудие для несовершеннолетних лиц: отсутствует специальная подсистема судов для несовершеннолетних, также не отражены особые принципы этого правосудия.

Оценивая эволюцию правового регулирования российского правосудия для несовершеннолетних, нельзя считать, что действующее законодательство предопределяет «остановку» на пути создания в России ее собственной модели ювенальной юстиции. УПК РСФСР и УПК РФ уже сформировали правовую базу для ее создания, которая имеет тенденцию позитивного развития. Следует отметить, что в странах, где действуют ювенальные суды, их деятельность регулируется специальными законами об этих судах. Так что и Россия имеет

возможность принять подобный закон о ювенальной юстиции. Проекты его уже обсуждаются и в комитетах Государственной Думы РФ, и на международных и российских конференциях. Причем международное сообщество, в частности Комитет ООН по правам ребенка, регулярно указывает России в числе проблем, вызывающих озабоченность, на то, что Россия, несмотря на ряд законодательных попыток, до сих пор не ввела на федеральном уровне и не учредила суды по делам несовершеннолетних правонарушителей, которые в системе правосудия должны рассматриваться отдельно [6, с. 68].

При создании российской модели ювенальной юстиции принцип социального насыщения уголовного процесса должен получить не только более солидную правовую, но также и технологическую базу: социально-психологические службы с персоналом, специализирующимся в вопросах детской и юношеской психологии, девиантного и делинквентного поведения несовершеннолетних. Российский суд общей юрисдикции, когда он рассматривает и разрешает дело о преступлении несовершеннолетнего, такой технологической базы не имеет.

Уполномоченный при Президенте РФ по правам ребенка П. Астахов предложил создать новое ведомство – Федеральное агентство, которое должно специализироваться на проблемах детей, оставшихся без попечения родителей [6, с. 3].

Считаем, вполне обоснованным в рамках построения ювенальной юстиции создание Федерального агентства, которое специализировалось и занималось бы трудностями, а также проблемами всей социальной группы несовершеннолетних.

Основываясь на международных принципах и нормах, регламентирующих участие в уголовном судопроизводстве несовершеннолетних, ряд авторов подчеркивают, что, несмотря на некоторые различия, присущие институту ювенальной юстиции в зависимости от его отношения к той или иной правовой системе, представляется возможным выделить концептуальные черты приемлемой для России ювенальной юстиции, а именно: специальный суд для несовершеннолетних, служащий гарантией обеспечения специализации судей, соблюдения конфиденциальности производства, создания атмосферы понимания, формирования у судьи необходимого для работы с подростком мышления; социальная насыщенность судопроизводства посредством участия в процессе социальных работников, выполняющих функции по установлению условий жизни и воспитания несовершеннолетних и изучению особенностей личности подростков, что должно способствовать применению наиболее эффективной с точки зрения исправления меры воздействия; повышенная охрана прав несовершеннолетнего, состоящая в отказе государства от применения к нему карательных санкций в пользу мер воспитательного воздействия [1, с. 25].

Нельзя не согласиться с Н.Р. Косевич о том, что в России построение системы ювенальной юстиции стало той ситуацией, которая назрела и должна быть реализована. При этом, эта система должна строиться на следующих основополагающих принципах:

- во-первых, безукоснительное соблюдение прав и законных интересов несовершеннолетних, строящееся на понимании в той или иной мере ограниченной правоспособности и дееспособности несовершеннолетних;
- во-вторых, профилактической направленности перед карательной, констатирующей факт уже совершенного правонарушения, преступления;

-в-третьих, должна быть обеспечена системность неразобщенных органов ювенальной юстиции, основанная на четкой иерархичности, разграничении предметов ведения;

- в-четвертых, государством должен быть признан приоритет семьи в качестве наиболее приемлемой и естественной среды для проживания несовершеннолетнего;

- в-пятых, должен быть обеспечен постоянный динамичный процесс по поиску и внедрению социально-правовых технологий и методов защиты прав несовершеннолетних [3, с.31].

Следует добавить, что при формировании системы ювенальной юстиции целесообразным является создание ювенальных структур во всех правоохранительных органах, которые непосредственно осуществляют уголовно-процессуальную деятельность в отношении несовершеннолетних.

В России достаточно «бурно» обсуждался вопрос о создании ювенальной юстиции вплоть до 2010 г., в частности, был разработан проект ФЗ «Об основах системы ювенальной юстиции»; обсуждался законопроект ФКЗ «О ювенальных судах РФ», была разработана концепция ювенального суда в г. Ростове-на-Дону. Но, несмотря на все предпринятые попытки, общественные резонансы так и не позволили до сих пор создать ювенальную юстицию.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Андрейкин А.А. К вопросу защиты и реализации конституционных прав несовершеннолетних в уголовном судопроизводстве / А.А. Андрейкин // Российский судья. – 2013. - № 11. - С. 24-27.

2. Козявин А.А. Противоречивость социальной оценки преступности несовершеннолетних в России как основание для формирования ювенальной юстиции / А.А. Козявин, В.М. Мельничук // Известия Юго-Западного государственного университета. – 2014. - № 2. – С. 92-96.

3. Косевич Н.Р. Правосудие в отношении несовершеннолетних: проблемы теории и практики / Н.Р. Косевич // Российский судья. – 2012. - № 12. - С. 29-33.

4. Мамина О.И. Перспективы и проблемы формирования в Российской Федерации системы органов ювенальной юстиции / О.И. Мамина// Российская юстиция. – 2007. - № 4. – С. 68-70.

5. Министерство Внутренних Дел Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mvd.ru> (дата обращения: 20.04.2015)

6. Шахова Е.С. Сравнительно-правовой анализ государственной политики в области борьбы с детской беспризорностью и безнадзорностью в 1917-1935 гг. и в современной России / Е.С. Шахова // История государства и права. – 2013. - № 21. - С. 2-6.

ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА КОМПЕТЕНЦІЯ МІНІСТЕРСТВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Юскаєва І. П.

здобувач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

На шляху розбудови демократичної, соціальної, правової держави основна роль держави відводиться забезпеченню прав і свобод людини і громадянина, чие життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються Основним

Законом найвищою соціальною цінністю. Особливе місце в здійсненні соціальної політики держави займають саме соціальні права громадян і процес створення ефективної системи їх реалізації та гарантій. Забезпечення ефективної реалізації цілого процесу – одне з основних завдань держави. Слушною з цього приводу є позиція В. Малиновського про те, що основним завданням будь-якої влади виступає можливість збереження соціального благополуччя та удосконалення суспільних відносин [1, с. 17].

Можливість реалізації громадянами своїх прав та, відповідно, ефективність діяльності державних механізмів щодо їх забезпечення, напряду залежить від вдало побудованої моделі державного управління, яка базується на правильному розподіленні між органами державної влади відповідних завдань, функцій, визначення обсягу їх компетенції та основної мети діяльності. Не в останню чергу це питання стосується і безпосередніх органів державної влади, через яких здійснюється реалізація державної політики – відповідних міністерств, зокрема і основного об'єкту нашого дослідження – Міністерства соціальної політики України.

Відповідно до Плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2013-2015 роки, затвердженого Наказом Міністерства від 05.04.2013 року № 178, цілями Міністерства на вищевказаний період являються дії із підвищення добробуту громадян, зниження бідності та досягнення соціальної справедливості у розподілі доходів; забезпечення гідної праці; забезпечення гідної старості; забезпечення ефективної державної підтримки найбільш вразливих категорій населення; збереження нації України [2].

Досить цікавою є характеристика місії діяльності Міністерства у вищевказаному Наказі, відповідно до якого остання полягає у формуванні та реалізації державної політики заради побудови соціально справедливого суспільства і розвитку України як соціальної держави .

Вважаємо, що в даному випадку поняття місії вжито у вищевказаному нормативно-правовому документі як узагальнююча характеристика основних цілей діяльності Міністерства, оскільки у даному визначенні зібрані в єдине основні цілі діяльності цього державного органу виконавчої влади.

У зв'язку з чим можна констатувати, що призначення (мета) діяльності Міністерства соціальної політики України визначається та формується державою в особі Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, тобто тими, хто безпосередньо зацікавлений у ефективній реалізації основних функцій та завдань, поставлених перед цим державним органом.

Основні завдання Міністерства соціальної політики України, визначено у відповідному положенні «Про Міністерство соціальної політики України» від 6 квітня 2011 року № 389, відповідно до якого вони полягають у забезпеченні виконання приписів Основного Закону, законних та підзаконних нормативно-правових актів, які видаються Президентом України, Кабінетом Міністрів України [3].

Завдання Міністерства соціальної політики України полягають у реалізації державної соціальної політики, що включає в себе розробку, реалізацію та контроль за виконанням відповідних державних соціальних програм, у виконанні передбачених на ці цілі відповідних бюджетів і звітування про їх виконання, взаємодії з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування з

питань здійснення делегованих повноважень, а також захисті та дотриманні в своїй діяльності основних прав і свобод громадян.

Відповідно до Плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2013-2015 роки, затвердженого Наказом Міністерства від 05.04.2013 року № 178, основні завдання (напрями роботи) Міністерства соціальної політики України сформовані відповідно до положень та завдань, визначених Програмою економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» (далі – Програма економічних реформ), щорічним Посланням Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році», з урахуванням Основних напрямів бюджетної політики на 2013 рік, схвалених постановою Верховної Ради України від 22.05.2012 № 4824-VI, Закону України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» та індикативних прогнозних показників обсягів видатків з державного бюджету на 2014-2015 роки [2].

Згідно додатку №1 до вищевказаного Наказу, до основних завдань Міністерства соціальної політики України на 2013-2015 рр. відносяться дії по підвищенню державних соціальних стандартів та гарантій; підвищенню рівня заробітної плати працівників бюджетної сфери та зменшення заборгованості із її виплати; зниженню рівня бідності та запровадження моніторингу ефективності програм соціальної підтримки населення; збереженню існуючих та створенню нових робочих місць, сприянню підприємницькій ініціативі та самозайнятості населення; побудови гнучкої системи професійного навчання населення впродовж життя; стимулюванню та підтримці зайнятості інвалідів; підвищенню ефективності системи загальнообов'язкового державного соціального страхування; сприянню розвитку соціального діалогу та колективно-договірного регулювання трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і роботодавців; удосконаленню системи пенсійного забезпечення; удосконаленню інформаційно-аналітичної системи Пенсійного фонду; посиленню соціального захисту людей похилого віку, ветеранів війни та праці, жертв нацистських переслідувань та жертв політичних репресій; посиленню адресного характеру надання соціальної допомоги та пільг; посиленню контролю за дотриманням законодавства у сфері соціальної підтримки та надання соціальних послуг громадянам; забезпеченню розвитку системи надання соціальних послуг; підвищенню якості та збільшення обсягу послуг з реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів; подальшого вдосконалення механізму надання окремим категоріям населення пільг з метою більш повного задоволення індивідуальних потреб; облаштуванню, адаптації та інтеграції депортованих осіб в українське суспільство; підвищенню ефективності державної підтримки сім'ї; забезпеченню раннього виявлення та підтримки сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах; захисту житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; забезпеченню реалізації прав дитини на повноцінний відпочинок та оздоровлення; забезпеченню соціального захисту дітей, які опинились у складних життєвих обставинах [2].

Аналізуючи вищевказані завдання діяльності Міністерства соціальної політики України слід відмітити, що вони являють собою окрему сукупність певних заходів, які пов'язані із виконанням покладених на цей орган функціональних повноважень у сфері державного управління, реалізація яких у подальшому приведе до виконання поставлених перед цим органом державної виконавчої влади цілей.

Якщо проаналізувати в сукупності основні завдання та призначення діяльності Міністерства соціальної політики України, можна з упевненістю зазначити, що вони характеризуються скерованістю з боку вищестоящих державних владних інститутів, спрямовані на забезпечення реалізації соціальних прав і свобод громадян, пов'язані із розробкою, реалізацією та здійсненням контролю за виконанням відповідних державних соціальних програм в межах покладених на цей орган функціональних прав та обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посібн. / В.Я. Малиновський. – Л. : РВВ «Вежа», 2000. – 17 с.
2. Про затвердження Плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2013 - 2015 роки [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства соціальної політики України від 05 квітня 2013 року № 178. – Режим доступу : <http://mlsp.gov.ua/>
3. Про Положення про Міністерство соціальної політики України : Указ Президента України від 6 квітня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011 р. – № 29. – Ст. 1227.
4. Міністерство соціальної політики України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕФІНІЦІЇ «ПОДАТКОВИЙ АГЕНТ» В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Янішевська К. Д.

викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Конституцією України визначено, що кожен громадянин України зобов'язаний сплачувати податки і збори від одержаного доходу в порядку і розмірах, встановлених законом, а податкові зобов'язання громадян носять особистий характер [1].

Відповідно до чинного податкового законодавства України, сплата (перерахування) податку здійснюється не тільки самостійно платником податку, а й іншими суб'єктами податкових правовідносин. Одним із таких суб'єктів виступає податковий агент.

Загалом, інститут податкових агентів зумовлений необхідністю держави здійснювати поточний фінансовий контроль за діяльністю платників податків, так як податкові органи не мають можливості оперативної і постійної контролювати фінансово-господарську діяльність платників податків і зборів, тому, особи, які є джерелами доходів, наділяються обов'язками податкових агентів.

Поняття податкового агента, незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, що стосуються його діяльності, не має однозначного трактування. Для того, щоб мати повну уяву стосовно податкового агента, необхідно проаналізувати нормативно-правові акти, що містять дане визначення та наукові доробки учених-юристів.

Так, зокрема, М.В. Жернаков під поняттям податкового агента розуміє особу, яка є джерелом виплати доходів платнику податків та на яку податковим законодавством покладається обов'язок з обчислення, утримання та сплати податків до відповідного бюджету за рахунок коштів платника податків та від його імені [2]. В свою чергу, М.П. Кучерявенко зазначає, що податковим агентом є

особа, на яку покладено обов'язок щодо обчислення й утримання податку із платника податків і перерахування його до відповідного бюджету [3].

Необхідно також зауважити, що законодавець є доволі непослідовним з приводу визначення терміну «податковий агент». Це пояснюється тим, що разом із дефініцією «податковий агент», він використовує і поняття «особа, відповідальна за нарахування та сплату податку та збору».

У вітчизняному законодавстві поняття податкового агента виникло із прийняттям Закону України «Про внесення змін у Декрет Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір». Відповідно до нього, до них належали тільки ті суб'єкти підприємницької діяльності, які створені у формі підприємства з іноземною інвестицією й при цьому право яких на звільнення від обкладання окремими податками, зборами було підтверджено рішенням суду або господарського суду. Податкові агенти, відповідно до вищезазначеного Закону, не мали права одержувати ліцензії на здійснення імпорту, оптової або роздрібною торгівлі підакцизними товарами або купувати марки акцизного збору, вони не мають можливості здійснювати діяльність із тими підакцизними товарами, які підлягають ліцензуванню або маркуванню акцизними марками [4].

Аналізуючи вітчизняну нормативно-правову базу з приводу закріплення поняття «податковий агент» на законодавчому рівні, робимо висновок, що дана дефініція трактується у ст. 18 Податкового кодексу України. Зокрема, податковим агентом визнається особа, на яку даним Кодексом покладається обов'язок по обчисленню, утриманню з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахуванню податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків [5].

Загалом, аналізуючи іноземну термінологію, то замість поняття «податковий агент» використовуються терміни «withholdingatsource» - утримання у джерела або ж «withholdingagent» - утримуючий агент. Термін «withholdingatsource» в одній із американських робіт, а саме - «Податкове право США. Термінологія», характеризується як стягування податку у джерела шляхом відрахування із загальної суми надходжень платника податків [6]. У Китаї ж, наприклад, податкові агенти – це особи, які є відповідальними за утримання та перерахунок прибуткового податку із фізичних осіб, які отримують прибуток від заробітної платні [7].

Аналізуючи законодавчі акти деяких країн, доходимо висновку, що практично у кожному податковому кодексі міститься визначення податкового агента.

Зокрема, відповідно до ст. 13 Податкового кодексу Республіки Узбекистан, податковими агентами вважаються особи, на яких відповідно до чинного Кодексу, покладені обов'язки по нарахуванню, утриманню у платника податків та перерахуванню до бюджету та державних цільових фондів податків та інших обов'язкових платежів [8].

Відповідно до п. 31 ч. 1 ст. 12 Кодексу Республіки Казахстан «Про податки та інші обов'язкові платежі до бюджету» (Податкового кодексу), податковий агент - індивідуальний підприємець, приватний нотаріус, приватний судовий виконавець, адвокат, юридична особа, в тому числі юридична особа-нерезидент, на яку відповідно до вищезгаданого Кодексу, покладено обов'язок з обчислення, утримання та перерахування податків, утриманих у джерела виплати [9].

Ст. 23 Податкового кодексу Республіки Білорусь свідчить, що податковим агентом визнається юридична або фізична особа, просте товариство, довірчий керуючий, представництво іноземної організації, яка здійснює діяльність на території Республіки Білорусь, представництво та орган міждержавного утворення в Республіці Білорусь, які є джерелом виплати доходів платнику і (або) на які цим Кодексом та іншими актами податкового законодавства покладаються обов'язки по підрахунку, утриманню у платника та перерахуванню до бюджету податків, зборів (мит) [10].

Щодо закріплення даного поняття у законодавстві Російської Федерації, то зі ст. 24 Податкового кодексу випливає, що податковими агентами визнаються особи, на яких покладено обов'язки по підрахунку і утриманню у платника податків (з виплачуваних йому агентом коштів) і перерахуванню до відповідного бюджету (позабюджетний фонд) податків [11].

Таким чином, робимо висновок про те, що у кожному податковому кодексі (або ж тому акті, що йому відповідає) країни міститься визначення поняття «податковий агент». За своїм значенням та розумінням сутність терміну є майже однаковою у законодавчих актах усіх згаданих країнах, але, незважаючи на це, дана дефініція все одно на даний час не має однозначного трактування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – ст. 141.
2. Жернаков М.В. Правове представництво у сфері оподаткування : автореф. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М.В. Жернаков. – К., 2009.
3. Кучерявенко М.П. Податкове право України: академ.курс: підр. / М.П. Кучерявенко. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 701 с.
4. Про внесення змін до Декрету Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» [Електронний ресурс] : Закон України від 19.11.1993 р. № 3628-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3628-12> (втратив чинність).
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. / Відомості Верховної Ради України. - 2010. – №. 17 – Ст. 112.
6. Толстопятенко Г.П. Податкове право США. Термінологія / Г.П. Толстопятенко, І.Г. Федотова. – М. : Анкіл, 1996. – 272 с.
7. Евтушенко В.Ф. Правовое положение налоговых агентов : диссер. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 – «Административное право, финансовое право, информационное право» / В.Ф. Евтушенко. – М., 2006. – 182 с.
8. Податковий кодекс Республіки Узбекистан від 25.12.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fmc.uz/legisl.php?id=k_nal_1
9. Кодекс Республіки Казахстан «Про податки та інші обов'язкові платежі до бюджету» (Податковий кодекс) від 10.12.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30366217#sub_id=150000
10. Податковий кодекс Республіки Білорусь (Загальна частина) від 19.12.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://etalonline.by/?type=text®num=Нк0200166 #load_text_none_1
11. Податковий кодекс Російської Федерації від 31.07.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://base.garant.ru/10900200/3/#block_20003

СЕКЦІЯ 4

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

WORK ACTIVITY OF THE HOMELESS

Renata Maciejewska

*Ph.D. holder, Department of Human Resources Management in Organisations
Faculty of Economics and Management, University of Zielona Gora*

The problem of homelessness has been recognized by the Council of Europe. The international legislation provides that owning a home is a basic human right (the European Social Charter of 3 May 1996, Article 31). Signatories to the Charter are required to prevent homelessness and promote social housing. (Wright 2005). The problem of homelessness has been the subject of many studies of Catholic social science. In his message for Lent (1997), John Paul II emphasised the fact that the right to housing is the fundamental right, and a homeless person cannot be deprived of human dignity. The problem of homelessness is a subject of debates and programmes, both at a local and national level (for example programmes of the Ministry of Labour and Social Policy). In 1989, FEANTSA (the European Federation of National Organisations working with the Homeless) was created. This international and non-governmental organization aims at preventing homelessness and developing new ways of working with the homeless. This organization comprises over 100 NGOs, including the ones from Poland. Although homelessness is a problem that is noticed and recognized as important, it is not exactly known what its social reach is.

It is difficult to estimate the number of homeless people, hence the estimates of homelessness vary considerably. According to the UN statistics (1987), over 100 million people worldwide are homeless. The Pontifical Commission *Iustitia et Pax* (1985) estimates the number of the homeless at 700 million, of which 100 million are without any shelter. The studies conducted in English speaking countries show that age of the homeless is decreasing, which means that the problem of homelessness affects younger population. According to The Institute for the Study of Homelessness and Poverty, there are at least 10 000 young homeless people in Los Angeles alone. (Ferguson and Xie, 2008). Approximately two fifths of the total homeless population lives in Latin America, mainly in Brazil, but homelessness is not only a problem of developing countries. In the US, 1.5 million people live on the street (Hagan, 1997). In Poland, different estimates of homelessness are given. It is difficult to determine the number of the homeless population, as definitions of homelessness vary and there are not sufficient detailed studies of the problem. (Wojtczak, 2006).

Without an in-depth analysis of the phenomenon of homelessness in the given area, it is impossible to develop effective social policy, not only at the national and regional level, but also within individual organizations that deal with this problem. Poland has no strategic plan for comprehensive and coordinated actions aimed at solving the problems connected with homelessness, social reintegration and prevention, and not just providing care for the people who have already lost their homes. (Przymeński 2006).

The registration of homeless people in the Employment Office does not solve the problem of work activation of the homeless. These people often register themselves for the sole reason of getting health insurance. So, the welfare institutions, to minimize their

costs, persuade homeless people to register. However, this does not result in any activation, because the homeless just do not want to take jobs, often excusing themselves with poor health. On the other hand, their health problems are not grave enough to apply for a state pension. Additionally, they often do not have their contributory period history adequately documented.

The instability of employment and the irresponsibility of the homeless are still other problems connected to work activation. Even if the homeless finds a job, most likely thanks to the welfare institution, he cannot keep it for a longer period. This is an unfavourable phenomenon as it discourages the employers from hiring the homeless, and it also perpetuates the negative stereotypes. Therefore, a special care should be taken to ensure that all persons directed to work are responsible, trustworthy, and able to carry out the tasks delegated to them.

Another problem the interviewees find hard to handle is making the homeless do some work for the shelter. The homeless do not want to work for the shelter, they want money for it. Normally, these are simple chores for the shelter, which serve not only the economic function (reducing the cost of running the shelter), but also the therapeutic one, because they teach systematic work and responsibility. Residents of the shelters do not always want to do such work, in spite of punishment of being removed from the institution. They are not afraid of such a situation, because they realize the ineffectiveness of the punishment: after being removed, they will find some other place or they will return to the one they were removed from when other institutions such as local authorities or the police will put pressure on the staff. This is difficult not only for the employees, but very detrimental to the process of rehabilitation of the homeless. The solution might be to establish a diversified network of support institutions, of which some could be specialized in working with the homeless particularly resistant to pedagogical activities. The current social assistance system does not motivate the homeless to work. People living in the shelters are treated equally, regardless of whether they pay for their stay or not. Therefore, some residents prefer to remain passive and not to get involved in the community work. The homeless people as a community play a significant role in the activation. The community can discourage individuals, or on the contrary, encourage them, and even exert pressure on starting to work for the shelter. Therefore, the ability to work with a group is crucial, as well as adequate social techniques, which require specialized knowledge of sociology. (Bielecka-Prus, Rydzewski, Maciejewska 2011)

Homeless people are often characterized by a lack of motivation to fight for improving their living conditions. Helplessness, inability to cope in life, the passive attitude of waiting and a low work ethos contribute to falling into and remaining in homelessness. Such an attitude may be caused by many factors, among which improper socialization and family dysfunctions play an important role. The lack of motivational tools (low chance of getting social housing), lack of prospects for improving their lives (difficulties in finding work) results in the lack of some idea for their own lives. The interviewees, recognize the problem but they cannot and even have no right to plan the future of their charges. They can only use their skills to help the homeless to understand themselves and encourage them to be more active.

The learned helplessness of the homeless is another problem. In particular, this phenomenon applies to people who lived in the welfare centres, where livelihood was provided, for a long time. Like other people in such institutions (e.g. children's homes), the homeless quickly abandon the daily routine of duties, and lose contact with the

outside world. As a result, when they leave the shelter, they cannot cope with everyday problems, such as controlling the family budget, taking care of the cleanliness, etc.

It is also worth noting that the institutions that help to get a permanent job are especially appreciated among the homeless. People interested in finding a job are looking specifically for such centres. The homeless people who are not interested in finding employment are likely to choose shelters, where there is not so much pressure on professional activation. This self-recruitment process can lead to a situation, where the especially problematic homeless people accumulate in the shelters, where the motivating actions are weak.

The homeless are undoubtedly a heterogeneous group. Their life experiences are multi-threaded, and often very complicated. This diversity requires looking for different measures to tackle homelessness. Some of the homeless benefit only from the institutions that offer them assistance in meeting their basic needs. It should be noted, however, that the vast majority require creative assistance. These are the homeless who want to change their social status but they are not able to do it by themselves. It seems that only correct diagnosis of a homeless person will make it possible to develop an appropriate individual assistance programme. Assistance activities should be complementary, multidimensional, long-term and organised by specialized service providers interacting with each other in all stages of getting out of homelessness.

Another very important issue is qualified and experienced staff working in institutions helping the homeless. An ongoing cooperation with psychologists, addiction therapists as well as volunteers is vital. It will bring tangible results in the therapy of a homeless person, and on the other hand, will relieve and aid the social welfare employees in their activities. It is worth remembering that institutions should offer only temporary shelter, as permanent residency in the shelter may result in the individual becoming too dependent on the facility. Additionally, the rotation of residents is low, which narrows the scope of assistance. The homeless who have been diagnosed and want to change their status should be provided with creative assistance. Looking for housing and employment, and offering support seem to be necessary to restore in the homeless the ability to function properly and participate fully in social life.

LITERATURE:

1. Bielecka-Prus J., Rydzewski P., Maciejewska R., 2011. Social and institutional aspects of homelessness In the Lublin Province Wyd.WSPA p.113-119.
2. Ferguson K.M., Xie B. 2008. Feasibility Study of the Social Enterprise Intervention With Homeless Youth. *Research on Social Work Practice* 18: p. 5-19.
3. Hagan J. 1997. *Mean Streets. Youth Crime and Homelessness*. Cambridge: Cambridge University Press p.76.
4. Przymeński A . 2006. Polityka społeczna wobec problemu bezdomności w Polsce po 1990. *Praca Socjalna* 4: p.3-23.
5. Wojtczak D. 2006. Bieda i ubóstwo - skutki pauperyzacji. *Praca Socjalna* 3: p. 25-44.
6. Wright J.D . 2005. Introduction: Homelessness and the Politics of Social Exclusion. *American Behavioral Scientist* 48: p.925-927.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ ЯК ГАРАНТА ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РАМКАХ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СФЕРІ ПРАЦІ

Гніденко В. І.

*Інститут юриспруденції та міжнародного права, Східноукраїнський національний
університет ім. В. Даля*

Капліна Г. А.

*к.ю.н., доц. кафедри правознавства, Східноукраїнський національний університет
ім. В. Даля*

У сучасних умовах питання забезпечення соціальної злагоди набуває першочергового значення, а його вирішення неможливе без ефективного та всебічного захисту інтересів усіх учасників соціально-трудових відносин. Роль держави полягає у створенні такої системи на базі соціального партнерства та організації соціального діалогу між профспілками і роботодавцями.

Дослідженню науково-теоретичних та прикладних аспектів державного регулювання розвитку соціального діалогу присвячені наукові праці численних вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: О. Бражко, Н. Волгіна, А. Гірник, О. Грішної, Р. Колосової, А. Колота, Г. Мелік'яна, А. Мерзляк, С. Мельника, В. Міненка, Г. Осового та ін. Мінливість та динамічність соціально-трудових відносин вимагають постійного оновлення науково-методичного забезпечення їх державного регулювання.

Вважаємо, що беззаперечним є те, що сьогодні важлива роль у розвитку соціального діалогу належить саме державі та її органам. У здійсненні соціального діалогу вона відіграє різні ролі та виконує різні функції. Державі сьогодні належить провідна роль і тому, що вона повинна створювати умови, які б задовольняли потреби роботодавців та профспілок шляхом узгодження їхніх інтересів з питань соціально-економічної політики [1, с. 147]. Сьогодні держава одночасно виконує подвійну роль: як законодавець та арбітр у вирішенні колективно-трудових спорів і як роботодавець.

Для визначення ролі держави в становленні та функціонуванні системи соціального діалогу та його інституційному забезпеченні важливе значення має розгляд тих наукових концепцій, що послужили теоретичним фундаментом для перегляду місця й ролі держави в управлінні суспільством та принципів її взаємодії з інститутами громадянського суспільства.

На рубежі XIX-XX ст. з'являються концепції державного регулювання соціально-трудових відносин. Зокрема, у США з кінця XIX до 30-х рр. XX ст. впливовими були дві моделі державного регулювання: перша з них обмежувала роль уряду, а відповідальність за стабільність соціально-трудових відносин перекладала на учасників виробничого процесу (ліберально-корпоративна модель); друга – передбачала закріплення за державою активної ролі посередництва в трудових конфліктах (модель етатистського корпоративізму) [2, с. 57].

Соціальний діалог як теорія став найважливішою складовою частиною західнонімецького неолібералізму – теорії «соціального ринкового господарства». В 1957 році виходить у світ книга Л. Ерхарда «Добробут для всіх», де автор розглядає «ідеологію партнерства» як важливу умову успішного економічного розвитку суспільства. Головна його теза: від зростання виробництва повинні виграти всі – і наймані робітники, і роботодавці. Л. Ерхард закликав робітників і підприємців до почуття «соціальної відповідальності». Він вважав, що протилежні

інтереси різних соціальних груп є основним ворогом цієї ідеології, тому їх необхідно погоджувати з метою досягнення інтересу вищого порядку – «блага суспільства» [3, с. 141].

За своєю суттю сучасна держава виступає як інститут, покликаний реалізувати соціальні інтереси, погоджуючи їх, тим самим забезпечуючи стабільність суспільства, але доволі часто ми зіштовхуємося з обставинами, коли держава з тих чи інших причин (наприклад, обмеженість ресурсів) не має змоги забезпечити реалізацію всіх багатоманітних інтересів та потреб, тому вона надає право та забезпечує можливість соціальним суб'єктам самим вирішувати приватні, локальні проблеми, розробляючи механізми партнерської взаємодії цих суб'єктів, забезпечуючи ухвалення сумісних рішень із спірних питань і їх реалізацію, контролюючи їх узгодженість з державними інтересами.

Слід зазначити, що держава - роботодавець в особі адміністрації державних підприємств поряд з іншими роботодавцями також бере участь у ринковій конкуренції. Подвійна роль держави негативно впливає на розвиток соціального діалогу. Як власник засобів виробництва, через відповідну систему управління ними, держава, тобто управлінський апарат у стосунках із профспілками намагається вирішувати проблеми значною мірою за рахунок працівників. У той же час уряд не може не шукати діалогу з профспілками, аби створити певний соціальний клімат, необхідний для проведення докорінної ринкової перебудови [4, с. 24]. Наголошуємо, що держава в ролі роботодавця намагається переорієнтовувати профспілки на захист своїх інтересів, а не найманих працівників. Це не завжди позитивно впливає на розвиток соціального діалогу та його інституційне забезпечення.

Інституційне забезпечення соціального діалогу відбувається завдяки створенню певних структур: органів соціального діалогу відповідних рівнів. Ці органи діють на засадах наявності представників трьох сторін: роботодавців, профспілок та держави. Головною метою цих органів є захист соціально-економічних інтересів найманих працівників та роботодавців [5].

Національна рада є консультативно-дорадчим органом при Президентові України, який утворюється зі сторін соціального діалогу, а саме: представників Кабінету Міністрів України, всеукраїнських професійних спілок та їх об'єднань, всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців [6, с. 67]. Даний орган розробляє та вносить Президентові України пропозиції з питань формування та реалізації державної соціально-економічної політики.

Органам місцевого самоврядування рекомендовано сприяти розвитку співробітництва з організаціями профспілок і роботодавців та створенню умов для узгодженого вирішення питань, що виникають у соціально-економічній сфері [7, с. 43]. На територіальному рівні утворюються постійно діючі органи – територіальні тристоронні соціально-економічні ради, до складу яких входять представники профспілок, роботодавців та держави.

Очевидно, державу більше влаштовують неформальні механізми, ніж формальні процедури. У країнах, де складним стало добиватися згоди між соціальними партнерами (як це відбувається зараз в більшості західноєвропейських індустріальних країн, що зіткнулися з економічними проблемами), уряди все більш схильні виконувати активну роль в соціальному діалозі і вдаватися до неформальних процедур, що дозволяють консультиватися безпосередньо з працедавцями і профспілками. Наприклад, в Бельгії звичними стали зустрічі

прем'єр-міністра у супроводі заступника прем'єра і інших зацікавлених міністрів два або три рази на рік з так званим «Клубом десяти», тобто з десятьма вищими посадовими лицями профспілок і організацій працедавців. В більшості випадків цим зустрічам передують ще більш неформальні наради міністрів і деяких представників працедавців або профспілок.

Реалізація завдань соціально-комунікативного механізму забезпечується в результаті взаємодії структурних елементів соціального діалогу, серед яких:

- система підтримки постійного переговорного процесу між представниками інститутів соціального діалогу (профспілок, об'єднань роботодавців та владних структур);

- постійно діючі органи (тристоронні комісії) з регулювання соціально-трудоових відносин;

- встановлення й дотримання процедур узгодження інтересів і позицій сторін.

В Україні триває процес розширення рамок соціального діалогу на всіх рівнях, характерний для всього світового співтовариства. Національна модель соціального діалогу на даному етапі характеризується значною роллю органів державної влади у погодженні соціально-трудоових відносин та недостатньо дієвою участю роботодавців у їх договірному регулюванні.

Подальший розвиток соціального діалогу передбачає поступовий перехід від патерналістської моделі реалізації соціальних функцій держави до субсидіарної.

У сучасній Україні роль органів державної влади у регулюванні соціально-трудоових відносин динамічно змінюється у зв'язку з формуванням самостійних учасників цього процесу як із боку роботодавців, так і з боку найманих працівників. Створюються передумови для перетворення державних структур у третього рівноправного суб'єкта соціального партнерства. Органи державного управління поступово відходять від безпосередньої участі у виробничому процесі й перетворюються на нейтрального арбітра у відносинах найманих працівників і роботодавців. Для забезпечення безперервності цього процесу потрібно законодавчо визнати пріоритет соціального діалогу над державним управлінням. Адже, як показує світовий досвід саме це є ефективним інструментом переходу від державного управління соціально-трудоовими відносинами до реальної демократизації цього процесу. Цивілізований діалог між соціальними партнерами має стати основою та передумовою прийняття будь-яких владних рішень на рівні держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нечитайло Н. Соціальний діалог. Огляд концепцій та Європейського досвіду / Н. Нечитайло // Соціальне партнерство – шлях до злагоди. – К., 2003. – С. 144-154.

2. Ростиашвили К.Д. Государственное регулирование в либерально-демократической системе / К.Д. Ростиашвили // Полис. – 1996. – №. 6. – 73 с.

3. Эрхард Л. Благосостояние для всех / Л. Эрхард. – М., 1991. – 241 с.

4. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики / В.А. Скуратівський, О.М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.

5. Сіленко А. Моделі соціального партнерства в сучасному світі / А. Сіленко // Нова політи-ка. – 2000. – № 2. – С. 25-30.

6. Соціальне партнерство – шлях до злагоди: практика, проблеми, здобутки, перспектива. – К. : Проект МОП «Україна : сприяння реалізації основних принципів та прав у світі праці», 2003. – 279 с.

7. Соціально-трудові відносини в Україні : тенденції розвитку та перспективи. – К. : Міленіум, 2003. – 69 с.

8.

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНИ

Литвиненко Я. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кисельова О. І.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема захисту дітей є домінуючими. У цьому напрямку прийнято низку міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають життя людини найвищою соціальною цінністю суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод - головним обов'язком демократичної держави. У зв'язку з цим важливим є звернення до міжнародних актів, у яких закріплені певні стандарти захисту неповнолітніх [1, с. 495].

Започаткування міжнародних стандартів у сфері захисту дітей розпочалося із ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року Конвенції про права дитини, яка зобов'язує держави, котрі її ратифікували, вжити заходів щодо забезпечення та захисту прав дітей. Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини 27 лютого 1991 р. [2].

Відповідно до ст. 26 Конвенції про права дитини держави - учасниці визнають за кожною дитиною право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, і вживають необхідних заходів щодо досягнення повного здійснення цього права згідно з національним законодавством. Прикладом реалізації даної норми може слугувати Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», де дитині померлого виплачується пенсія у зв'язку із втратою годувальника. Дана Конвенція також передбачає, що держави - учасниці відповідно до національних умов та своїх можливостей допомагають батькам та іншим особам, які виховують дітей у здійсненні цього права і за потреби надають матеріальну допомогу та підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом житлом. Так в Україні відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» виплачується матеріально допомога родині, яка не здатна забезпечувати щомісячний дохід на рівні прожиткового мінімуму. Також передбачена матеріальна допомога сім'ям з дітьми відповідно до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Отже, національні закони щодо перелічених вище норм відповідають міжнародним стандартам.

Особливу увагу у міжнародних стандартах приділено дітям - сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування, так стаття 20 Конвенції ООН про права дитини чітко встановлює відповідальність держави за забезпечення догляду за дитиною, яка залишилася без батьківського піклування: «Дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення або яка в її власних якнайкращих інтересах не може залишатися в такому оточенні, має право на особистий захист і допомогу, що надається державою» [3].

Конституція України у свою чергу (ст. 52) передбачає, що «утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу»[4]. Для реалізації цих вимог у країні створена відповідна законодавча база. Зокрема Законом України «Про забезпечення організаційно - правових умов соціального захисту дітей - сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», у якому визначені правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки цієї категорії дітей, Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та інші. Однак зазначені заходи не гарантують забезпечення прав дітей відповідно до міжнародних стандартів. Загальнодержавна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року» передбачає створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї. З цією метою ставить такі завдання: розроблення стандартів функціонування системи закладів для дітей - сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; розроблення та запровадження механізму фінансування потреб дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за принципом «гроші ходять за дитиною», для чого: збільшити рівень влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у будинки сімейного типу і прийомні сім'ї у 2016 році - до 80 відсотків; зменшити кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються в закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у 2016 році - до 13 відсотків. Вищезазначені положення на даний час не реалізовані та мають більш декларативний характер.

Міжнародні стандарти також закріплюють право на освіту для дітей. Так, статтями 28 та 29 Конвенції ООН про права дитини визначається зміст зобов'язань держави щодо забезпечення права дитини на освіту, зокрема: запровадження безплатної й обов'язкової початкової освіти; сприяння розвиткові різних форм середньої освіти - як загальної, так і професійної, та забезпечення її доступності для всіх дітей; забезпечення доступності вищої освіти на підставі здібностей дитини, а також доступності інформації та матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей; сприяння регулярному відвідуванню шкіл і зменшенню кількості учнів, які залишають школу. Статтею 53 Конституції України визнано право кожного на освіту, а також визначено обов'язковою повну загальну середню освіту. Забезпечення якісної освіти та рівного доступу до неї усіх категорій дітей та молоді є однією з найскладніших проблем, так як в Україні недостатня кількість освітянських закладів.

Особлива увага у міжнародних стандартах приділяється дітям - інвалідам. Україна підписала, а 16 грудня 2009 р. ратифікувала Конвенцію ООН про права інвалідів та Факультативний протокол до неї. Відповідно до чинних нормативно-правових актів дітям - інвалідам гарантується право на матеріальне забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України та їхню соціальну захищеність шляхом встановлення державної соціальної допомоги на рівні прожиткового мінімуму. Статтею 23 Конвенції про права дитини передбачено, що держави - учасниці визнають, що дитина, у якої є розумові або фізичні вади має жити повноцінним і достатнім життям у гідних умовах, які сприяють почуттю впевненості в собі та полегшують її активну участь у житті суспільства. Нажаль, в Україні дана норма реалізується не в повній мірі: не вистачає реабілітаційних закладів, не створені умови для інтеграції дітей з інвалідністю до загального

освітнього процесу, недоступність для таких дітей більшості приміщень, аптек, поліклінік, закладів культурного та соціального призначення, транспорту [2].

Наступним документом, що закріплює стандарти соціального захисту неповнолітніх, є Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, які були прийняті у 1966 році та ратифіковані УРСР 19 жовтня 1973 р., таким чином, ці документи є частиною національного законодавства[5]. Стандарти соціального захисту неповнолітніх містяться також у Конвенціях та Рекомендаціях Міжнародної організації праці. Відповідно до ст. 6 Конвенції МОП № 182 про заборону та негайні дії щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці 1999 р. [6].

Національне законодавство з питань трудових прав дітей досить детально і жорстко регулює відносини щодо застосування праці неповнолітніх. Так, ст. 188 Кодексу законів про працю України заборонено прийняття на роботу осіб, молодших 16 років. Однак за згодою одного з батьків чи особи, яка його замінює, може бути прийнято, як виняток, на роботу особу, якій виповнилося 15 років.

Висновки. В Україні на основі ратифікованих міжнародних актів приймаються відповідні нормативи, державні програми, які передбачають рішучі кроки у подолання соціальних проблем неповнолітніх, захисту їх прав та покращення їхнього життя в суспільстві, проте характер цих норм зазвичай носить декларативний характер, зумовлений відсутністю механізму реалізації поставлених задач та контролю з боку міжнародних спільнот, а також можливістю уникнути відповідальності за невиконання регламентованих норм та обмежене фінансування державних програм соціального захисту неповнолітніх. Отже, першочерговим завданням нашої держави є створення такої правової бази захисту прав і свобод неповнолітніх, яка б повною мірою відповідала міжнародним стандартам і забезпечувала реалізацію цих прав та передбачала механізм їх захисту у випадку порушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бориченко К.В. Міжнародно-правові стандарти соціального захисту сімей з дітьми/К.В. Бориченко // Зб. наук. праць. Матеріали І міжнар. наук.-практ.конф. (Київ, 25-26 квіт. 2013 р.). – К. : Ніка-Центр, 2013. -с. 495-500.

2. Стан дотримання та захисту прав дитини в Україні [Електронний ресурс].- Режим доступу : http://www.ombudsman.gov.ua/ru/images/stories/07022011/S_Dopovid_4.pdf

3. Про права дитини [Електронний ресурс] : Конвенція ООН - Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс] : Міжнародний пакт від 19.10.1973 р.- Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_042

6. Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці [Електронний ресурс] : Конвенція МОП № 182. - Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_166

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОГО ПОНЯТТЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Олійник К. М.

аспірант кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Необхідність вдосконалення трудового законодавства потребує сьогодні дослідження сутності трудового договору для виникнення і правового регулювання трудових відносин. Теоретичні підходи до сутності трудового договору завжди розглядалися дослідниками з позицій цивільного права, що, на наш погляд, є неприпустимим в сучасних умовах реалізації суб'єктивного права на працю, вони повинні мати свій концептуальний аспект.

Первинним елементом для виникнення предмета правового регулювання є реальна життєва ситуація. Враховуючи ті обставини, що предметом правового регулювання в трудовому праві є трудові і тісно з ними пов'язані відносини, реальною життєвою ситуацією є потреба громадянина реалізувати своє право на працю через укладення трудового договору. Тому трудове право регулює трудові правовідносини та регламентує порядок їх виникнення. Роль та сутність трудового договору важливо розглядати в аспекті предмета, метода та механізму правового регулювання трудових правовідносин, а не самого регулятора трудових відносин.

Останнім часом отримує поширення ідея трансформації трудового договору в договір трудового найму. Питання про співвідношення трудового договору і договору трудового найму неоднаково розглядається різними авторами. Так, Л.Ю. Бугров вважає ці поняття рівнозначними «видами договорів у сфері законодавства про працю» [1]. Є.Б. Хохлов розглядає договір трудового найму «юридичною формою ринку праці» і протиставляє його соціалістичному трудовому договору як елементу «принципово неринкового механізму регулювання відносин у сфері праці» [2].

Виникнення поряд з державними недержавних (приватних і колективних) підприємств і залучення до праці на них осіб, які не мають майнових внесків у ці підприємства, зумовило висновок представників цих концепцій, що підставою виникнення трудових відносин названих осіб є не трудовий договір, а договір трудового найму.

Розглядаючи питання застосування у кооперативах праці громадян, які не є їх членами, Б. Хрустальов також дійшов висновку, що тут немає місця трудовому договору в його «традиційному розумінні». На його думку, це у чистому вигляді договір трудового найму, оскільки названі працівники позбавлені права прийняття в члени кооперативу, права обрання у члени правління, участі у розподілі прибутків, у встановленні за їх участю правил внутрішнього трудового розпорядку тощо [3, с. 38].

Отже, думки вчених-юристів про співвідношення елементів трудового договору з елементами договору трудового найму розійшлися. Так О. Пашков вважає договір трудового найму способом опосередкування трудових відносин в усіх випадках, коли працівники не є власниками засобів виробництва, не беруть участі в управлінні підприємством і в розподілі його прибутків [4, с. 59].

Аналізуючи попередні думки вчених, треба зазначити, що сутність договору найму, на їх погляд, полягає в розширенні договірної свободи, суттєвому зниженні рівня гарантій трудових прав працівників [5, с. 31].

Аргументи інших представників нових концепцій зводяться до того, що при укладенні договору трудового найму функції управління підприємством стають прерогативою власника (підприємця), від якого залежить: допустити чи ні своїх працівників до управління підприємством і до участі у розподілі його прибутку, який створюється їх працею. Наведена характеристика вказує на його негуманну сутність по відношенню до особи, яка взяла на себе обов'язки щодо виконання трудової функції. Адже хоча закон і проголошує рівність сторін трудового договору та свободу вибору партнерів, проте поки що ця рівність має формально-юридичний характер. Справді, важко відстояти незалежність працівника перед «ринком праці» з його масовим безробіттям. Як зазначав англійський професор Б. Хеппл, нерівність підприємця і працівника на ринку праці означає, що свобода договору на індивідуальному рівні у більшості випадків є не більше, ніж фікція [6, с. 113].

Вважаємо виправданим підхід, який дозволяє відстояти гуманістичну сутність трудового договору, а не жорстку антигуманну суть договору трудового найму. Перехід до ринку з його конкурентною боротьбою породжує нові проблеми, пов'язані з працевлаштуванням, появою безробіття, викликаного скороченням робочих місць і вивільненням значної частини працездатного населення, а також з заборонаю дискримінації та примусової праці.

В сучасних умовах розвитку держави і суспільства, демократизації суспільних відносин в сфері праці дещо змінюється сутність та роль трудового договору, його значення для правового регулювання трудових відносин. Так Г.І. Чанишева та Б.А. Римар зазначають, що нові тенденції у правовому регулюванні праці доводять багатьох юристів до переконання, що у цей час у сфері трудових відносин неминуче появлення гібридних договорів, які будуть регулюватися одночасно нормами трудового та інших галузей права (цивільного, адміністративного, сімейного). Висловлюється припущення, що різні норми та інститути трудового права будуть мати різну сферу дії залежно від того, який тип договорів про працю вони будуть регулювати.

Передбачуване розширення сфери дії трудового права, на їх погляд, приведе до значного посилення його диференціації, появлення різних за характером регулювання типів і видів трудового договору, і, навіть, виділення із трудового договору окремих підгалузей: для найманих працівників традиційного типу; для автономних працівників, для яких характерна неюридична, а більшою мірою економічна залежність від роботодавця; для державних службовців та ін. [7, с. 69-70].

Трудовий договір, як зазначалося раніше, опосередковується свободою праці. Основними його характеристиками є особиста свобода працівника, юридична рівність останнього з роботодавцем та їх вступ у договірні відносини за домовленістю про умови праці, а не про їх правове регулювання.

Правильно зазначає В.Я. Гоц, що «ринок праці», як і будь-який інший, – це передусім двостороння домовленість, у яку ніхто не повинен втручатися. І за цим принципом повинні формуватися взаємовідносини між роботодавцем і працівником, а кожна сторона має сама турбуватися про свої інтереси. Держава ж повинна встановлювати відповідні правила поведінки, визначати механізми взаємодії між головними учасниками [8, с. 50].

Є.Б. Хохлов вважає трудовий договір актом, який є результатом домовленості волі та інтересів сторін [9, с. 273]. Треба зазначити, що за загальним

правилом суб'єктивне право на працю реалізується через вільне (вольове) обрання роботи або вільне (вольове) погодження на запропоновану роботу. О.С. Пашков вважає, що сутністю трудової угоди є взаємне волевиявлення сторін. Договір опосередковує договірні дії [10, с. 134]. До того ж, воля працівника є об'єктом впливу, який обумовлений необхідністю регламентації спільної праці колективу. Правильно зазначає В.О. Процевський, що суспільна організація праці потребує злагоджених дій кожного окремого працівника, бо його конкретні трудові функції підпорядковані загальній функції, яка пов'язана з кінцевим результатом виробництва. Тому праця кожного працівника у сфері суспільної організації праці потребує організації та конкретної спрямованості для досягнення кінцевого результату [11, с. 35].

Коли громадянин вільно вибирає – це воля, а коли вільно погоджується – то це волевиявлення. Тобто воля обумовлює намір громадянина реалізувати своє право на працю, а волевиявлення – це сам факт реалізації цього права. Трудовий договір стає юридичним фактом умовно, тільки після досягнутої згоди стосовно умов праці. Тому треба погодитися з висновком Є.А. Горбачова про те, що це перетворює його в акт, який фіксує угоду про намір сторін, про трудове співробітництво в перспективі [12, с. 64]. Тобто сам по собі трудовий договір не породжує прав та обов'язків в юридичному сенсі, він тільки в соціальному сенсі фіксує намір сторін на виникнення трудових відносин шляхом юридичного оформлення прийому на роботу.

Трудовий договір, як соціальний факт, при досягненні домовленості тягне за собою виникнення трудових відносин, які зумовлюються відповідним змістом, що розкривається через такі поняття як: домовленість, укладення угоди, оформлення угоди, механізм правового регулювання і, в решті решт, виникнення трудових правовідносин.

Інтерес сучасних дослідників до вивчення ефективності механізму правового регулювання трудових відносин в цілому, а також вивчення сучасної соціально-правової сутності трудового договору обумовлений об'єктивною необхідністю активізації розбудови громадянського суспільства та правової держави і припиненням наукової дискусії з вченими у галузі цивільного права з приводу трудового договору та правового регулювання трудових правовідносин.

Неможливо погодитися з Н.О. Мельничук про те, «що продаючи свою працю, особа укладає договір її купівлі-продажу. Відповідно, трудові відносини, що виникають в результаті такого продажу й укладення трудового договору, мають бути більш демократичними, надавати більше свободи працівникові й роботодавцеві для встановлення умов праці» [13, с. 50].

Праця як діяльність не може виступати товаром в економічному розумінні, тільки результат діяльності може виступати товаром в економічному вимірі. Діяльність – це суттєва визначеність способу буття людини у світі, її здатність створювати певні блага, вносити в дійсність певні зміни шляхом виконання певних дій і прийняття відповідних рішень, реалізувати себе як особистість.

Людина не може жити і розвиватися без праці, без відповідної трудової діяльності. Право на працю – одне з найважливіших природних прав людини, за допомогою якого задовольняються потреби та інтереси людини, досягаються поставлені цілі. У процесі праці людина вступає в зв'язки та взаємовідносини з іншими людьми. Тому ми погоджуємося з думкою В.М. Андріїва про те, що через суспільні відносини налагоджуються і осмислюються необхідні для діяльності

зв'язки, обмін інформацією, фіксація набутого досвіду, передача його з покоління в покоління. Вступаючи в суспільні відносини, люди як фізично, так і духовно творять один одного, тобто формують і відтворюють якісну своєрідність свого життя як суспільного. Завдяки суспільним відносинам відбувається взаємовплив і взаємодія індивідів, виявляється і формується спільність поглядів, думок, настроїв, досягається взаємне порозуміння, здійснюється передача і засвоєння звичок, з'являються згуртованість і солідарність. Без цих відносин людина просто не може існувати [14].

Ці відносини згодом стають особливою потребою людей і перетворюються на відносно самостійну сферу життєдіяльності. Суспільні відносини, які носять сталий характер, потребують відповідного правового регулювання. Такий підхід стосується і суспільних відносин в сфері праці, що, як правило, повторюються кожного дня і носять постійний характер та потребують відповідних правил поведінки при їх реалізації, які і встановлюються правовими нормами. Визначивши в нормах права трудові права працівників, держава стає відповідальною перед людиною і суспільством за їх реалізацію. На жаль, у правових нормах державою закріплюються не всі можливості людини щодо задоволення її потреби у праці, а лише ті, які держава бажає і спроможна задовольнити на даному історичному етапі її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бугров Л.Ю. Проблемы свободы труда в трудовом праве России / Л.Ю. Бугров. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та, 1992. – 236 с.
2. Пашков А.С. Правовое регулирование подготовки и распределения кадров (некоторые вопросы теории и практики) / А.С. Пашков. – Л., 1966. – 188 с.
3. Хохлов Е.Б. Правовое регулирование труда в современных условиях: проблемы теории и практики: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук / Е.Б. Хохлов. – СПб, 1992.
4. Пашков А.С. Советское трудовое право: учеб. для вузов / А.С. Пашков, Б.Ф. Хрусталева. – М., 1988. – 290 с.
5. Пашков А.С. Договоры о труде в условиях многоукладной экономики / А.С. Пашков // Государство и право. – 1993. – № 6. – С. 58-61.
6. Коршунова Т.Ю. Трудовой договор в современных условиях (К вопросу о найме труда) / Т.Ю. Коршунова, А.Ф. Нуртдинова // Государство и право. – 1994. – № 2.
7. Чанишева Г.І., Римар Б.А. Види трудового договору за законодавством України: монографія / Г.І. Чанишева, Б.А. Римар. – Одеса : Фенікс, 2011. – 176 с.
8. Сравнительное трудовое право. По материалам советско-британского симпозиума. – М, 1987. – 197 с.
9. Курс российского трудового права : в 3 т. / под. ред. Е.Б. Хохлова. – СПб. : Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1996. – Т. 1 : Общая часть – 1996. – 573 с.
10. Гоц В.Я. Угоди в трудовому праві в умовах ринкової економіки / В.Я. Гоц // Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи: матер. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25-26 червня 2004 р.); за заг. ред. В.С. Венедіктова. – Х. : Вид-во НУВС, 2004. – С. 48-50.
11. Процевський В.О. Приватноправове та публічно-правове регулювання соціально-трудових відносин: монографія / В.О. Процевський. – Х. : ХНАДА, 2012. – 332 с.

12. Горбачев Е.А. Злоупотребление правом допуска к работе до заключения трудового договора / Е.А. Горбачев // Трудовые споры. – 2009. – № 4.

13. Мельничук Н.О. Договірне регулювання трудових відносин в нових економічних умовах. Монографія / Н.О. Мельничук. – К. : «Хай-Тек Прес», 2012. – 340 с.

14. Андрійв В.М. Юридичний механізм забезпечення трудових прав працівників : монографія / В.М. Андрійв. – Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. – 305 с.

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПОБУДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Піддубна М. М.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кисельова О. І.

к.ю.н.,ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Актуальність. Конституція проголошує Україну соціальною державою, в якій людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнано найвищими соціальними цінностями. Держава створена для людини, а не навпаки – саме такий зміст мають норми Конституції, в яких визначається загальнодержавна спрямованість політики в соціальній сфері.

Для кращого розуміння того, яку роль відіграє соціальне забезпечення в побудові соціальної держави, необхідно спочатку визначити саме поняття «соціальна держава». Необхідно звернутися до історії його виникнення, адже саме вона може зрозуміло пояснити сутність цього поняття. Зародження ідеї соціальної держави пов'язане з природно – правовими традиціями античного періоду, з уявленнями Сократа, Арістотеля, Платона та інших мислителів про ідеальний державний устрій, здатний забезпечити загальне благо всіх громадян.

Виклад основного матеріалу. Саме поняття «соціальна держава» було введено в науковий обіг у середині XIX століття Лоренцом фон Штайном. Визначаючи сутність держави він писав: держава «зобов'язана підтримувати абсолютну рівність у правах для всіх різних суспільних класів та для окремої особистості, що самовизначається, завдяки своїй владі. Вона зобов'язана сприяти економічному та суспільному прогресу всіх своїх громадян, тому що за кінцевим розрахунком одного стає умовою розвитку іншого, і саме в цьому сенсі говориться про соціальну державу». Визначення поняття, яке дав Лоренц фон Штайн вважається класичним і всі дослідження в галузі соціальної держави походять від його твердження.

Якщо брати до уваги наш час, то на сучасному етапі поняття «соціальна держава» розглядається за трьома напрямками:

А) науковим – як ідею та її розвиток у цілому ряді концепцій;

Б) нормативним – як конституційний принцип, який закріплено в основних законах країн;

В) емпіричним – як реальну практику діяльність державних інститутів з вирішення соціальних проблем суспільства.

Взагалі, головне завдання соціальної держави зумовлює визначення основних принципів, які мають усвідомлюватись громадянами і реалізовуватись через діяльність державних та не державних інституцій, а саме:

- принцип загального добробуту, спрямований на повне, гарантоване забезпечення потреб громадян у необхідних матеріальних і духовних благах;
- принцип соціальної справедливості визначає міру забезпечення окремих громадян матеріальними і духовними благами відповідно до їх внеску в суспільно корисну працю ;
- принцип солідарності, означає взаємодопомогу та взаємну підтримку між різними верствами та віковими групами населення і виходить із засадних моральних цінностей людського існування;
- принцип субсидіарності- це перетікання коштів від більш успішних до менш успішних за ринкових умов;
- принцип соціальної безпеки, обумовлює та гарантує безпеку людини, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз шляхом скоординованої системи національної безпеки а соціальної політики, розвитку системи соціального (державного та не державного) страхування, інтеграції України в міжнародну систему соціального розвитку

Україна, нині опинилась у стані розбалансованості державних, суспільних і політичних інтересів, дестабілізації економіки, невизначеності й неузгодженості розв'язання існуючих проблем.

Сучасна соціально-політична практика розвинених демократичних країн світу свідчить про те, що найбільш успішними є ті з них, де вся система державного управління ставить на перше місце людину. Система соціального забезпечення грає в цьому питанні надзвичайно важливу роль. Без неї важко уявити собі успішну побудову соціальної держави.

Нерідко, коли мова йде про соціальне забезпечення населення, його зводять лише до підтримки знедолених, пристарілих та сиріт. Однак соціального забезпечення потребують всі верстви населення, щоб безпосередньо реалізувати свої природні, професійні та інші можливості. Соціальне забезпечення повинно стояти на сторожі інтересів людей, дбати про їх добробут, який вимірюється багатьма компонентами, а не тільки кількісно матеріальних благ. Соціальне забезпечення повинно виробити гарантії для населення, для його адаптації до ринкових відносин, а також зорієнтувати політику держави та державних інституцій на людину.

Загальна декларація прав людини, ратифікована більшістю держав світу, проголошує, що кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній та культурній галузях за допомогою національних зусиль та відповідно до структури і ресурсів кожної держави .

Значну роль у забезпеченні доходів населення відіграють законодавчо встановлені мінімальні соціальні стандарти і гарантії, від рівня яких значною мірою залежить соціальна безпека громадян. Правові засади їх формування та застосування закріплені в Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». Держава повинна гарантувати соціальний захист на мінімальному рівні для життєзабезпечення людини Якщо держава не буде встановлювати і надавати гарантовану мінімальну соціальну допомогу, то діятимуть загрози життю і здоров'ю людини.

На відміну від деяких посткомуністичних країн Центральної та Східної Європи етап розвитку переходу України від одної якості держави до іншої має

непослідовний характер. Зміст держави та її діяльність закріплені Конституцією форми, ще не реалізують функції, покладені на неї суспільством щодо забезпечення його інтересів і прав громадян. Особливості реалізації української моделі свідчать про те, що для України в цьому контексті характерним є непослідовність і політична невизначеність, постійна зміна пріоритетів і партнерів у зовнішній політиці, порушення прав людини, відсутність всебічної гласності та свободи засобів масової інформації – все це не сприяє утвердженню України серед демократичних держав.

Інтеграція України в Європейський Союз і процес наближення її до європейських стандартів та структур підтримується європейською політикою сусідства. Спільні плани дій сприяють поглибленню співпраці України і ЄС. Набутий європейський досвід свідчить про те, що довготривалий успіх у суспільствах можливий лише тоді, коли економічний і соціальний розвиток підсилюють один одного. Україна потребує нової соціальної моделі, яка передбачає відмову від старої патерналістської системи контролю і набуття більшої економічної свободи. Ця соціальна модель повинна зміцнювати соціальну справедливість згуртованість у суспільстві й не стояти на заваді економічному успіху.

Якщо вирішуючи питання про побудову соціальної держави, то необхідно зосередити свою увагу на таких чинниках :

- Відсутність єдиного законодавчого джерела соціального захисту, який би давав уявлення про соціальний захист. Це пов'язано з тим, що відсутнє чітке визначення поняття «соціальне забезпечення», в різних міжнародних актах, це поняття може трактуватися по-різному.

- Необхідність упорядкування державних нормативних актів, відповідно до міжнародних.

- Українська держава у вирішенні проблеми соціального захисту повинна використати не тільки документи, що прямо торкаються соціального забезпечення, але й ті, що охоплюють інші сфери життя, і тим самим створюють ґрунт для дії та застосування норм соціального захисту.

- Адміністративна організація, тобто створення єдиної структури законодавчих, виконавчих та судових органів у сфері соціального забезпечення, які б здійснювали політику захисту, виробляли плани та забезпечували покращання соціального становища людей, координували та організовували контроль та діяльність своїх суб'єктів, перевіряли звітність, а також в разі необхідності у взаємодії з міжнародними судами захищати порушені права та свободи осіб, надавати консультації, роз'яснення по прийняттю, зміні та використанню законодавства з даних питань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії [Електронний ресурс] : Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

2. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 10.12.1948 р. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015

3. Іванова О.Л. Соціальна політика : теоретичні аспекти / О.Л. Іванова ; [ред. Ю.Г. Попсуєнко] ; Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”, Школа соц. роботи. – К. : КМ Академія, 2003. – 107 с.

4. Опришко В.Ф. Теоретичні та практичні проблеми правового забезпечення соціально- економічного та політичного розвитку суспільства і держави : моногр. / [В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко, О.О. Гайдулін та ін.] ; за заг. ред. В.Ф. Опришка, Ф.П. Шульженка. – К. : Нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, 2006. – 702 с.

ГАРАНТІЇ ТА ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Чумак Ю. І.

*факультет Правознавство, Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ*

Золотухіна Л. О.

*к. ю.н., доц. кафедри цивільно-правових дисциплін, Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

В умовах становлення демократичної, соціальної, правової держави, соціально-орієнтованої ринкової економіки проблема забезпечення поваги і додержання прав людини набула глобальних масштабів і на національному рівні, в тому числі в основній сфері життєдіяльності людини – сфері праці. Захист суб'єктивних прав і законних інтересів в межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Саме за рівнем захисту прав людини і громадянина оцінюються ефективність діяльності органів державної влади, ступінь демократичності держави в цілому. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту трудових прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення. У зв'язку з цим, вивчення питань гарантій та захисту трудових прав є важливим завданням як у теоретичному, так і в практичному плані.

Проблеми захисту прав людини та громадянина досліджуються представниками різних галузей публічного та приватного права. Проблема захисту трудових прав була предметом дослідження багатьох науковців, зокрема таких, як Н. Болотіна, В. Буряк, К. Гусов, Г. Гончарова, В. Венедиктов, В. Жернаков, С. Запара, І. Кисельов, К. Крилов, В. Лазор, М. Лушнікова, А. Лушніков, Н. Лютов, С. Маврін, Т. Маркіна, Ю. Орловський, О. Пашков, П. Пилипенко, О. Процевський, В. Ротань, І. Снігірьова, М. Стадник, В. Толкунова, Є. Хохлов, Н. Хуторян, Н. Циганчук, Г. Чанишева та ін. Однак незважаючи на це деякі питання залишаються дослідженими досить поверхово, зокрема питання форм захисту трудових прав, ефективного галузевого механізму захисту прав у сфері праці тощо. Вищезазначене свідчить про актуальність дослідження гарантій та захисту трудових прав.

Гарантії у трудовому праві розглядаються як система правових норм, передбачених трудовим законодавством, що спрямовані на забезпечення безперешкодної реалізації, охорони та захисту трудових прав [1-3]. Російські вчені К. Гусов та В. Толкунова гарантії у трудовому праві розкривають як правові засоби, заходи, встановлені трудовим законодавством для оптимальної реалізації цих прав [4, с. 79]. Основне призначення юридичних гарантій в трудовому законодавстві – зниження та виключення порушень трудових прав індивідів, ігнорування їх законних інтересів.

Отже, гарантії у трудовому праві розглядаються як система правових норм, передбачених трудовим законодавством, що спрямовані на забезпечення безперешкодної реалізації, охорони та захисту трудових прав.

Аналіз наукової літератури дозволяє уточнити, що основною і найбільш поширеною серед національних юрисдикційних форм захисту прав, свобод і законних інтересів людини є судовий захист.

Принципи здійснення судового захисту передбачені різними міжнародно-правовими актами. Так, у п. 3 ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р., який ратифіковано Україною, зазначається, що кожна держава-учасник зобов'язується: забезпечити будь-якій особі, права і свободи якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, які діяли як офіційні особи; забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними або законодавчими органами влади чи будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту; забезпечити застосування компетентними органами влади засобів правового захисту, коли вони надаються [5].

Стаття 8 Загальної декларації прав людини 1948 р. проголошує право кожної людини на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами у разі порушення її основних прав, наданих конституцією або законом [6]. Принцип ефективного поновлення порушених прав поступово реалізується у національному судочинстві. Конституцією України розширено можливості судового захисту порушених трудових прав. Це право, закріплене на Конституцією України (ст. 55), належить до основних прав і виконує службову роль як гарантія всіх інших прав та свобод людини і громадянина [7].

Комісія по трудових спорах є обов'язковим первинним органом з розгляду трудових спорів, що виникають на підприємствах, в установах, організаціях, за винятком спорів, зазначених у чинному законодавстві України. Згідно з ч. 1 ст. 224 КЗпП комісія по трудових спорах є обов'язковим первинним органом з розгляду трудових спорів, що виникають на підприємствах, в установах, організаціях, за винятком спорів, зазначених у статтях 222, 232 КзпП України [8].

В системі органів судової влади, що забезпечують захист трудових прав, слід підкреслити особливу роль Конституційного Суду України, який реалізує свої повноваження, закріплені в Конституції України, Законі України «Про Конституційний Суд України», передусім, спрямовані на забезпечення основних прав і свобод людини, функціонування органів публічної влади та місцевого самоврядування, на забезпечення стабільності, прямої дії норми Конституції на території України.

Крім цього, міжнародна спільнота приділяє особливу увагу захисту трудових прав громадян. Провідне місце серед міжнародних інституцій, покликаних здійснювати такий захист, посідає Міжнародна організація праці.

Важливе значення для забезпечення судового захисту трудових прав у міжнародному просторі мають міжнародні договори між окремими державами. Вони мають обов'язковий характер для держав, що їх уклали; як правило, їх мета – забезпечення реалізації й захисту прав і свобод своїх громадян на території іншої держави. З огляду на це Україні необхідно активізувати свою діяльність у цьому напрямку, за допомогою міжнародних договорів, щоб забезпечити своїм громадянам вільний доступ до судових установ інших країн.

Таким чином, гарантії трудових прав, складаючи відповідну систему, взаємопов'язані та лише у сукупності забезпечують існування, реалізацію та

надійний захист трудових прав. За рівнем захисту прав людини і громадянина, в тому числі трудових прав людини, оцінюються ефективність діяльності органів державної влади, ступінь демократичності держави в цілому. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту трудових прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рудик В. Про проблемні питання нормативного гарантування права на соціальний захист / В. Рудик // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 9. — С. 37-39.
2. Ситницька О.А. Юридичні гарантії права на працю та права на відпочинок за трудовим законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / О.А. Ситницька. — Львів, 2009. — 16 с.
3. Скобелкин В.Н. Юридические гарантии трудовых прав рабочих и служащих / В.Н. Скобелкин. — М. : Наука, 1969. — 65 с.
4. Гусов К.Н. Трудовое право России / К.Н. Гусов, В.Н. Толкунова. — М., Проспект. — 2004. — 496 с.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 10.12.1948 р. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
7. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.— Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
8. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] : Кодекс від 10 грудня 1971 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 1971.— Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/card6#Public>.

**CHALLENGES OF COMPENSATION IN CASE OF VIOLATIONS OF
INTERNATIONAL LAW OF ARMED CONFLICTS**

Davit Jaiani

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Institute of International Law

The right to reparation is a well-established principle of international law. As stated in the *Chorzow Factory* case of the Permanent Court of International Justice: "It is a principle of international law that the breach of an engagement involves an obligation to make reparation in an adequate form."

The International Law Commission affirmed this principle in its 53rd Session when it adopted the Articles on responsibility of States for internationally wrongful acts. Additionally, the right to reparation is firmly embodied in international human rights treaties and declarative instruments. It has been further refined by the jurisprudence of a large number of international and regional courts, as well as other treaty bodies and complaints mechanisms. Additionally, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Violations of International Human Rights and Humanitarian Law constitute a significant contribution to the codification of norms relating to the right to reparation.

The legal consequences of an internationally wrongful act of a state are governed by Part Two of the International Law Commission (ILC) Articles on State Responsibility. The core legal consequences of an internationally wrongful act set out in this Part are the obligations of the responsible state to cease the wrongful conduct, and to make full reparation for the injury caused by the internationally wrongful act, as provided in articles 30-31.

Chapter II of Part Two deals with the forms of reparation for injury, spelling out in further detail the general principle stated in article 31. The forms of reparation dealt within Chapter II of Part Two represent ways of giving effect to the underlying obligation in article 31 and must be seen against this background. It is for this reason that the ILC points out that some flexibility is shown in practice in terms of the appropriateness of requiring one form of reparation rather than another, subject to the requirement of full reparation for the breach in accordance with article 31. In other words, Chapter II provides a flexible system for implementing the obligation to make full reparation.

The standing of victims of international crimes to seek and obtain effective remedies for the harm suffered has received special attention in human rights treaties and instruments, as well as in international humanitarian law. In criminal proceedings, the standing of victims to seek reparation has been largely limited to the domestic sphere. Unlike the Yugoslav and Rwanda tribunals, the Rome Statute of the International Criminal Court recognises the standing of victims of crimes under the jurisdiction of the Court to seek reparation and stipulates in Article 75 Paragraph 2 of the Statute that the "Court may make an order directly against a convicted person specifying appropriate reparations to, or in respect of, victims, including restitution, compensation and rehabilitation." While recognizing that the jurisdiction of the Statute is restricted to adjudging the crimes of individuals, Paragraph 6 of Article 75 notes that "[n]othing in

this article shall be interpreted as prejudicing the rights of victims under national or international law." The process of seeking reparation should be "expeditious, fair, inexpensive and accessible," though it is difficult to conceive of how this might be achieved in the context of mass atrocity.

Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of IHL

On 13 April 2005, the Commission on Human Rights at its 61st session in Geneva adopted the Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, subsequent to a vote of (40) Yes, (0) No, and (13) abstentions. The adoption of the Basic Principles and Guidelines represents the first comprehensive codification of the rights of victims of international crimes to reparations, remedies, and access to systems of justice. The Basic Principles and Guidelines "do not entail new international or domestic legal obligations but identify mechanisms, modalities, procedures and methods for the implementation of existing legal obligations under international human rights law and international humanitarian law which are complementary though different as to their norms."

The Basic Principles and Guidelines developed out of the 1985 Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, adopted by the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, and drafted at a regional meeting held in Ottawa, Canada. Although the issue of victim reparation had been addressed piecemeal in various international human rights and international humanitarian law instruments, the Basic Principles of Justice was the first to articulate in one document the rights of victims to have access to justice and the right to reparation for their injuries, albeit aimed at victims of domestic crime. The chair of the drafting committee at the Ottawa meeting was Professor M. Cherif Bassiouni, who later became the Independent Expert that drafted the Basic Principles and Guidelines, originally presented to the Commission on Human Rights in 2000. After the submission of that draft, the Commission, rather than bringing the Basic Principles and Guidelines to a vote for adoption, instead placed the text in consultation with interested governments, NGOs, and IGOs. There was speculation at the time that certain governments were interested in keeping the Basic Principles and Guidelines from being adopted before the United Nations World Conference on Racism, Racial Discrimination, Xenophobia, and Other Related Intolerance was held in Durban, South Africa in September 2001. More important, however, was United States' opposition to the Basic Principles and Guidelines on the grounds that they included the right to victim compensation for violations of international humanitarian law (hard law), as opposed to being limited simply to violations of human rights law (soft law). This position was successfully disputed, however, by both scholars and government representatives alike, as international humanitarian law and human rights law largely overlap.

Furthermore, in 2004, the International Court of Justice concluded in an Advisory Opinion in the case of the construction of a wall in the occupied Palestinian territory that the two regimes complement one another, and that despite their different legal sources, distinctions between the two should not be made. Both international humanitarian law and human rights law are the product of treaties and customary international law, as well as of general principles of law – all of which are sources of international law.

It was also noted during the debates that since the 1907 Hague Convention,

international humanitarian law has included the right to compensation, even if it has not included all of the victims' rights of redress contained in the Basic Principles and Guidelines. Nevertheless, national legal systems have evolved with respect to the recognition of the rights of victims, and the notion of restorative justice is fairly well established in a large number of national legal systems. Thus, to extend such concepts of victims-oriented justice at the international level is a step in keeping with the advancement of the field of human rights, which has been consistently developing since the creation of the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights.

Other governments opposed the Basic Principles and Guidelines because they provided a right to collective action or class action civil suits, which are not known in the Civilist legal systems, while some representatives of Common Law systems objected to the "partie civile" (civil party) to be included in criminal proceedings because it is a practice in Civilist countries unknown to Common Law countries. The Basic Principles and Guidelines ultimately blend a variety of techniques from the Common Law, Civilist, and Islamic legal systems, which represents a particularly interesting development in comparative criminal law and procedure. This was justified on the basis that the Basic Principles and Guidelines are premised on the rights of victims, and are therefore not bound by traditional legal orthodoxy dividing Civilist, Common Law, and Islamic legal traditions.

1. Essence of Reparation

The latter half of the twentieth century witnessed unprecedented development and codification of international legal standards for the protection of individuals. These include numerous universal and regional human rights instruments, the 1949 Geneva Conventions and their Additional Protocols of 1977 and the various instruments of refugee law. Despite this indispensable step forward in the protection of the individual, the reality today is that individuals continue to suffer at the hands of abusive governments and in situations of armed conflict.

Of course, the making of reparation is also extremely important per se for very practical reasons, particularly for individuals who have been victims of violations of international humanitarian law. Even once the immediate consequences of the violation have been dealt with, such persons remain extremely vulnerable. They may need long-term medical care, may no longer be able to earn an income and are likely to have lost home and belongings. It would be callous and naive to think that an award of compensation, for example, would restore victims to the situation they were in prior to the violation — re-establish the status quo ante as required by international law. Nevertheless, the receipt of timely and adequate compensation is an important element in enabling victims to try to rebuild their lives.

It has been already mentioned that any wrongful act - i.e. any violation of an obligation under international law - gives rise to an obligation to make reparation, aim of which is to eliminate, as far as possible, the consequences of the illegal act and to restore the situation that would have existed if the act had not been committed.

These same general principles apply to violations of international humanitarian law. This was expressly laid down as long ago as 1907 in the Hague Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land, Article 3 of which stipulates that:

"[a] belligerent Party which violates the provisions of the (...) Regulations [respecting the Laws and Customs of War on Land] shall, if the case demands, be liable to pay compensation..."

A similar requirement to pay compensation for violations of international humanitarian law is expressly reiterated in Article 91 of Additional Protocol I. Despite this explicit language, it should be noted that the obligation to make reparation arises automatically as a consequence of the unlawful act, without the need for the obligation to be spelled out in conventions. Although the Hague Convention and Additional Protocol I speak only of compensation, reparation for violations of international humanitarian law can take various forms, discussed below.

Acceptance of a duty to make reparation is also often found in treaties concluded between belligerents at the end of hostilities. However, this obligation is frequently not expressly related to violations of international humanitarian law but rather to violations of the prohibition of the use of force, or treaties merely speak even more vaguely of "claims arising out of the war". While many of the losses and claims may, in practice, arise from violations of international humanitarian law, there is no need for a determination of a violation to be made. One recent and notable exception in this respect is the peace agreement of December 2000 between Ethiopia and Eritrea. *Inter alia*, this establishes a neutral Claims Commission charged with deciding, through binding arbitration, all claims between the two governments and between private entities for loss, damage or injury related to the conflict and resulting from violations of international humanitarian law or other violations of international law. This Commission is an exception inasmuch as it is expressly tasked with awarding compensation for violations of international humanitarian law.

Reparation may take a number of forms, including: 1) restitution, 2) compensation, 3) rehabilitation, and 4) satisfaction and guarantees of non-repetition. While it is recognized that it is generally not possible to restore victims to their original situation before the violations occurred, particularly in respect of human rights violations that constitute international crimes, restitution may also include restoration of liberty, legal rights, social status, family life and citizenship; return to one's place of residence; and restoration of employment and return of property. Compensation is understood to include any economically assessable damage resulting from the crime, including "physical or mental harm, including pain, suffering and emotional distress; lost opportunities, including education; material damages and loss of earnings, including loss of earning potential; harm to reputation or dignity; and costs required for legal or expert assistance, medicines and medical services, and psychological and social services."

As already noted, article 31 of the ILC articles on state responsibility codifies the obligation of reparation. This article, as well as the articles describing specific forms of reparation, is formulated as an obligation of the responsible state. In contrast, the 1996 ILC articles formulated reparation as a right of the injured state. The immediate reason for the change is the bifurcation in the 2001 draft articles between the injured state and the state that has a legal interest in invoking responsibility. There is also a more fundamental policy choice behind it that reflects the function of state responsibility of upholding the international rule of law. Formulating reparation as a right of the injured state implies that that state can choose not to ask for reparation, and this is not in the interest of the international rule of law. In contrast, the ILC commentary maintains that the obligation of reparation is the immediate corollary of a state's responsibility. This is in conformity with the PCIJ's findings in the *Chorzów Factory* case. Reparation therefore is the indispensable complement of a failure to apply a convention and there is no necessity for this to be stated in the convention itself."

The article on reparation is but one of a number of articles in which the ILC has

had difficulty in maintaining the strict separation between primary and secondary obligations. The commentary acknowledges that the definition of injury in article 31 leaves it to the primary obligations to specify what is required in each case.

2. Legal Nature of Compensation

Where restitution is not provided or does not fully eliminate the consequences of the injury, the responsible state must make compensation, as provided in article 36 of the ILC articles. In state practice, compensation is the form of reparation that is most frequently asked and given: it is the usual standard of reparation. It may be noted that the jurisprudence of the Iran – United States Claims Tribunal has made a particular contribution to the law on compensation. The function of compensation is to address the actual losses incurred as a result of the internationally wrongful act. The ILC defines the actual losses as ‘financially assessable damage’. Financially assessable damage is contrasted with what is sometimes referred to as ‘moral damage’ to the state, i.e. the affront or injury caused by a violation of rights not associated with actual damage to property or persons. This may lead to confusion because in national systems non-material damage such as loss of loved ones, pain and suffering are referred to as ‘moral damage’. Under international law such damage is compensable and must be distinguished from moral damage to the state.

As noted above, article 43 provides that a state invoking responsibility can legitimately prefer compensation to restitution, but this freedom is not unlimited. The ILC commentary states that there are cases where a state may not, as it were, pocket compensation and walk away from an unresolved situation, for example one involving the life or liberty of individuals or the entitlement of a people to their territory or to self-determination. The first situation seems to be characterized by the LaGrand case, in which Germany renounced its right to material compensation. Though this was never expressly stated by Germany during the proceedings, its decision seems to have been related to its contention that the rights at issue constituted individual rights of foreign nationals and are to be regarded as human rights of aliens. The ILC commentary does not provide guidance concerning other situations in which a state would not be entitled to prefer compensation, but it may be noted that the common element in the examples it gives is that the rights in question are owed to individuals or peoples. If the ILC intended this fact to have consequences for the choice between restitution and compensation, states are not free to prefer compensation in case of certain breaches of international humanitarian law, even if they do not involve the life or liberty of individuals.

As mentioned above, prior practice firmly supports the rule that Compensation by responsible State for any financially assessable damage, including loss of profits, that its wrongful act caused the injured state or its nationals comes into play where restitution is not provided or does not fully eliminate the consequences of the harm. In the case of the Gabčíkovo-Nagymaros Project, for example, the ICJ declared it to be “a well-established rule of international law that an injured State is entitled to obtain compensation from the State which has committed an internationally wrongful act for the damage caused by it.” Future litigation will undoubtedly wrestle with the scope of damages, particularly the definition of “material” damage to property or other interests of the state and its nationals that are “assessable in financial terms.” The concept of financially assessable damage is an evolving one, because the determination whether something is “capable of being evaluated in financial terms” shifts as markets develop and economic analysis designs new methods of valuation. While there is considerable international jurisprudence on some headings of damages, litigants and judges are also likely to turn to comparative law,

and economic theory and practice, to determine what other claims are capable of being financially assessed, because new issues often develop in doctrine and national practice before being presented to an international tribunal. The rules themselves are very concise on the issue of compensation. Although the stated goal is full reparation, the commentary suggests that it may take different forms according to what is appropriate in the particular case, in order to ensure compliance with international law by the responsible state while affording justice to any injured state. The commentary to several articles makes clear that the notion of proportionality or equity plays a role with respect to the different forms of reparation, including compensation. The commentary to Article 36 itself states that the appropriate heads of compensable damage and the principles of assessment to be applied in quantification will vary, “depending upon the content of particular primary obligations, an evaluation of the respective behavior of the parties and, more generally, a concern to reach an equitable and acceptable outcome.”

The extent to which a court may adhere to a strict hierarchical approach to reparations and require full compensation for all assessable injuries not redressed by restitution—as opposed to reserving some matters for nonmonetary satisfaction—may depend not only upon the factors cited in the commentary, but upon whether the court in question views its primary role as inducing compliance with a legal regime, deciding cases, or settling disputes. Settling a dispute in a manner that lessens the likelihood of future conflicts or disputes between the parties may or may not conform with the goal of full reparations for the injured state, but some international tribunals may consider it as important a value as upholding the international rule of law, and as more important than ensuring fulfillment of all claims of reparations. While the articles constrain discretion, they do not eliminate it. Although the articles provide only general guidance on the assessment of compensation, the commentary includes an important and comprehensive discussion of precedents indicating the range of compensable losses, headings of damage, and methods of quantification.

Many legal advisers and practitioners will find this analysis particularly useful in illustrating developments and variations in the awards of compensation. Replacement costs for destroyed property, costs of repairing damaged property, and lost profits are all discussed, as are the kinds of harm that are more difficult to measure financially, such as loss of life, arbitrary detention and other personal injury, and environmental damage. Prior practice demonstrates that these losses while difficult to quantify, are nonetheless financially assessable. The commentary approvingly cites the formula *Umpire Parker* used in the *Lusitania* cases to calculate damages for wrongful death and refers to the use of *per diem* amounts to compensate for unlawful detention. The formula for compensating for wrongful death has been utilized as the basis of both human rights and diplomatic protection claims.

In its analysis of property claims, the commentary reflects the global triumph of Western market economies. It seems clear that the lack of a viable alternative economic model and the growing jurisprudence of tribunals such as the Iran-U.S. Claims Tribunal, the UN Compensation Commission, and human rights bodies have helped build a more coherent framework for the assessment of compensation for property losses. The commentary notes that awards for property claims are based upon general principles that help to assess “(i) compensation for capital value, (ii) compensation for loss of profits, and (iii) incidental expenses.” The commentary finds that “fair market value” is the method most generally used to determine the capital value of property taken or destroyed, but notes that fair market value can be determined by various means, especially where the

property interests are unique or unusual. Alternative valuation methods are also discussed and precedents using them are cited: net book value, liquidation or dissolution value, and discounted cash flow are all mentioned, with some helpful indication of the circumstances that might favor use of one method over another. The articles also make clear that lost profits are not necessarily to be compensated for, but such awards may be made where appropriate. Lost-profits claims may be excluded when too speculative or not sufficiently established as reflecting a legally protected interest. Reasonably incurred incidental expenses are also compensable.

Lex specialis

Chapter II of the ILC articles on state responsibility is intended to provide for the legal consequences of all internationally wrongful acts of states. However, article 55 provides that they do not apply where the content of international responsibility is governed by special rules of international law. This provision recognizes the residual character of the Articles. In principle states are free, when establishing or agreeing to be bound by a rule, to specify that its breach shall entail only particular consequences and thereby to exclude the ordinary rules of responsibility. With regard to the legal consequences of an internationally wrongful act *lex specialis* can have two effects. One is to exclude one or more of the legal consequences provided in Chapter II. The other is to change the content of one or more particular consequences provided in Chapter II without affecting the other consequences. Whether there is *lex specialis* with regard to the legal consequences of violations of international humanitarian law will be discussed below.

Lex specialis in the IHL

There are several provisions in conventional international humanitarian law that concern legal consequences of a violation of a primary rule, which could operate as *lex specialis* in the sense of article 55. For the *lex specialis* principle to apply, it is not enough that the same subject matter is dealt with by two provisions. There must be some actual inconsistency between them, or else a discernible intention that one provision is to exclude the other. In other words, it will depend on the special rule to establish the extent to which the more general rules on state responsibility as set out in the ILC Articles are displaced by that rule.

1) One special rule on the legal consequences of a breach of international humanitarian

law is Article 3 of 1907 Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land. This article provides that a belligerent party which violates the provisions of the Regulations annexed to the Convention shall, if the case demands, be liable to pay compensation. The article appears to be consistent with article 36 of the ILC Articles, although the meanings of the phrase 'if the case demands' is not immediately clear. The phrase was not included in the original German proposal for the article. A number of commentators interpret the phrase as excluding from compensation damage that is not financially assessable. A Greek court also found that the provision in Article 3 according to which the belligerent party shall pay compensation if the case demands specifically underline that financially assessable damage must have been caused as a result. This interpretation is consistent with article 36 which covers any financially assessable damage including loss of profits in so far as this is established in the given case.

Article 3 does not exclude other legal consequences than an obligation of compensation as arising from of a violation of the Hague Regulations. The contrary is suggested by a statement of the president of the subcommittee of the Second Hague

Peace Conference, suggesting that the German proposal was of great interest because it attached a sanction to rules, for which there was not yet a sanction in place. Kalshoven submits: It may be the case, though, that at the time of the Second Hague Peace Conference the general rules were of little practical import in relation to the problem the delegates sought to solve, so that in tackling it they were more or less oblivious of such general rules. At any rate, the rule they purported to lay down in Article 3, with its special characteristics adapted to the perceived needs of the situation, even today is entirely capable of coexisting with, and supplementing, the general rules on State responsibility.

2) Another special rule on the legal consequences of a breach of international humanitarian

law is Article 51/52/131/148 of the 1949 Geneva Conventions. There is no inconsistency between this article and article 36 of the ILC Articles. The article reaffirms article 36 by excluding any contractual exemption from claims for compensation by a vanquished state. With regard to the question whether the article excludes other legal consequences of an internationally wrongful act, the travaux préparatoires make clear that compensation was only considered as one of different legal consequences. The report of the Committee that drafted Article 51/52/131/148 states: The State remained responsible for breaches of the Convention and could not refuse to recognize its responsibility on the ground that individuals concerned have been punished. There remained, for instance, the liability to pay compensation.

3) A third special rule with regard to legal consequences for violation of international

humanitarian law is Article 91 of Additional Protocol I. The preparatory work of the article indicates that it was intended to have the same meaning as Article 3 of 1907 Hague Convention IV. This was stated among others by the delegation of Viet Nam when it introduced the article. There is neither actual inconsistency between Article 91 and article 36 nor a discernible intention that the provision is to exclude other legal consequences.

4) A final *lex specialis* in international humanitarian law is Article 1, paragraph 3, of

Protocol I to the Hague Convention on Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. This paragraph obliges state parties to return, at the close of hostilities, to the competent authorities of the territory previously occupied, cultural property which is in their territory, if such property has been exported by the occupying power. This rule limits the freedom of the state invoking international responsibility to prefer compensation in lieu of restitution.

As a matter of principle the legal consequences of an internationally wrongful act arise automatically from the wrongful act itself. In other words, their coming into existence does not depend on a claim being pressed. The new legal relationship created by the internationally wrongful act comes into existence before any injured subject would press a claim for reparation. The coming into existence of the obligation to make full reparation for the injury caused by the internationally wrongful act can a fortiori not depend on the admission of responsibility by the responsible entity. The automatic coming into existence of legal consequences is underlined by the wording of article 28 of the ILC articles on state responsibility. In practice, however, it is difficult to conclude that a specific measure is a legal consequence of an internationally wrongful act unless the responsible entity states that it is, or the measure is imposed by an international

tribunal.

The ILC does state in its commentary to article 34 of the articles that the “primary obligation breached may also play an important role with respect to the form and extent of reparation”

It has already been established that the provisions in international humanitarian law on the legal consequences of a breach of its rules are consistent with the general principles concerning legal consequences of an internationally wrongful act. It seems that the legal consequences of a breach of international humanitarian law would not necessarily have been different from the legal consequences of the breach of another international obligation.

3. Conclusion

In the concluding part of report I would like to review the idea towards creating a Permanent International Claims Commission (PICC) for Victims of Violations of International Humanitarian Law shortly. Moreover, as you have been observing through the whole text of the present report i did never mention an ongoing Russian-Ukrainian international armed conflict, but i have put the Claims Commission issue at the end of my paper because i do think this tool might work as an effective institute to settle the legal consequences of the war in the eastern ukraine, after the political decisions are made of course.

Basic Principles and Guidelines adopted by the UN Commission on Human Rights at its 2005 session are a welcome addition to the arsenal of international human rights instruments because they offer a much needed comprehensive codification of the rights of victims of gross violations of human dignity. But the Principles focus on questions of substantive law only. They do not suggest which kind of institutions would help ensure the effective exercise of remedies. Nevertheless, without such institutions the Principles are unlikely to have the intended effect. So number of Scholars tries to take the Basic Principles a step further by proposing the establishment of a new, permanent international body that would have the competence to award monetary compensation and restitution of property to victims of violations of international humanitarian law. One of the main directions is of course compensation and restitution of property issue.

Professor Kamminga considers that during the past 25 years considerable experience has been gained with various types of ad hoc international claims bodies designed to perform this function. The three most notable ones are the Iran-United States Claims Tribunal, the United Nations Compensation Commission and the Eritrea-Ethiopia Claims Commission. A quick overview of the role played by these three bodies offers an interesting picture of accumulated experience since each mechanism has been a conscious attempt to overcome the perceived disadvantages of its predecessor.

A significant side effect of the establishment of a PICC would be the authoritative case law that would be produced by the commissions set up under its auspices. Jurisprudence emanating from ad hoc bodies with a peculiar one off mandate, such as the UNCC, can easily be discounted because of the unique circumstances under which they were operating. Case law produced under the auspices of the PICC, on the other hand, would carry the stamp of authority. Establishment of the PICC is thus likely to help resolve some of the substantive legal questions concerning the rights of individuals under international humanitarian law raised in this volume. As experience with regional human rights courts and the ad hoc international criminal tribunals has shown, some of the more intricate questions concerning the status of individuals in international law are more likely to be resolved by international case law than by international legislation.

The idea of a Permanent International Claims Commission may appear far-fetched at a time when the world's only superpower is working hard to frustrate the work of the International Criminal Court (ICC) and increasing its pressure on the ad hoc international criminal tribunals to close down their operations as soon as possible. But, of course, 'fancy' and 'far-fetched' are precisely the labels that were given to the initial proposals to establish for example an ICC itself or the post of UN High Commissioner for Human Rights. When the political climate is ripe even the most radical proposals may suddenly gain momentum.

On the basis of these fragmentary considerations, the conclusion is justified that few examples exist where victims are endowed with a right of their own to a remedy for violations of international humanitarian law. While developments at the national level in the Netherlands and in the United States under the Alien Tort Claims Act and the Torture Victims Protection Act are promising, many cases in which individuals have brought claims under Article 3 of the 1907 Hague Convention before national courts have failed because the courts did not recognize that individuals have standing against the State. They regarded the right in that article as one that only States can exercise on behalf of individuals. At the international level, there has been some progress in the means open to victims for the defense of their rights before international bodies, but the practice of international bodies providing remedies to victims of violations of IHL is ad hoc and is not organized. There is no general mechanism that would allow victims to assert their rights under IHL.

At the same time, to say that victims have no individual legal standing in IHL would not be a correct description of the actual state of affairs. Although States are still the traditional subjects of IHL, victims have also, in an increasing number of cases, achieved recognition as subjects of IHL. In the years to come, the UN Principles on the Right to a Remedy will undoubtedly lead to greater attention to application of IHL in domestic and international courts, and thus to an injection of IHL norms in the approach to individual remedies. The UN document is a welcome move towards bringing about remedies for victims of violations of IHL. It still has nonbinding status. However, this does not necessarily negate its potential influence, for there are many examples of similar documents exerting influence in litigation.

As Sassòli notes, States are less and less the sole players on the international scene, and even much less so in armed conflicts. Rules on State responsibility, in particular as codified by the ILC, are exclusively addressed to States individually and as members of the international society. Their possible impact on better respect for international humanitarian law should therefore not be overestimated, especially not when compared to the preventive and repressive mechanisms directed at individuals. The ILC Articles and their Commentary do clarify, however, many important questions concerning implementation of international humanitarian law and may therefore help to improve the protection of war victims by States, for in the harsh reality of many

present-day conflicts States continue to play a major direct or indirect role, particularly if they are not allowed to hide behind the smokescreen labels of "globalization", "failed States" or "uncontrolled elements". They are responsible, under the general rules on attribution of unlawful acts, much more often than they would wish. Furthermore, violations do have consequences, not only humanitarian consequences for the victims but also legal consequences for the responsible State.

Finally, through the combined mechanisms of international humanitarian law and of the general rules on State responsibility, all other States are able and are obliged to act

when violations occur. Ideally, they should do so through universal and regional institutions, an aspect perhaps neglected by the ILC. Recent events show, however, a certain return to unilateralism once a situation really matters. The Articles on State responsibility, applied to IHL violations, remind us that all States can react lawfully and clarify to a certain extent what States should do. This may be the most important message of the foregoing analysis. Although there unquestionably has to be the necessary political will, the need to respect and ensure respect for international humanitarian law is not a matter of politics, but rather a matter of law.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ УКРАЇНИ

Андрійченко Н. С.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Ільченко О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

На сьогодні, рівень вчинених вищими посадовими особами держави, суддями та прокурорами корупційних правопорушень та кримінальних правопорушень пов'язаних з корупцією в Україні залишається високим, що звичайно не сприяє стабільному розвитку соціальної, економічної, політичної сфер суспільного життя. При цьому інтеграція України до Європейського Союзу вимагає вирішення вказаної проблеми в найкоротший строк, у зв'язку з чим створення спеціального органу, а саме Державного бюро розслідувань, з повноваженнями щодо формування і реалізації антикорупційної політики, вжиття заходів для запобігання злочинів катування та розслідування корупційних правопорушень, кримінальних правопорушень пов'язаних з корупцією вчинених вищими посадовими особами держави, суддями, прокурорами та злочинів катування вчинених працівниками правоохоронних органів є особливо актуальним.

Питання створення та діяльності Державного бюро розслідувань у своїх працях досліджували такі науковці як О.В. Климчук, О.П. Левківська, Є.Д. Скулиш, С.В. Слінько, О.С. Степанов, С.В. Телешев, М.М. Чикалова та інші.

Результати науково-історичного огляду свідчать, що ідея створення органу, функціональним призначенням якого є розслідування корупційних правопорушень та інших кримінальних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами держави чи працівниками правоохоронних органів не є новою. Зокрема, 24 квітня 1997 року Указом Президента України було створене Національне бюро розслідувань, яке у 1999 році припинило своє існування на підставі Рішення Конституційного Суду України. Другою невдалою спробою було утворення за Розпорядженням Президента України від 15 березня 2005 року робочої групи з розроблення концепції утворення та організації діяльності Національного бюро розслідувань, яку було ліквідовано відповідно до Указу Президента України від 6 серпня 2008 року.

КПК України від 13 квітня 2014 року, передбачено створення до 2017 року ДБР, на яке буде покладено ряд завдань серед яких є здійснення досудового розслідування корупційних правопорушень вчинених вищими посадовими особами нашої держави.

При цьому, в країнах-членах ЄС вже давно діють органи, які завдяки здійсненню покладених на них завдань, знизили рівень корупції, зокрема в Литві –

Спеціальна слідча служба, в Румунії – Національний антикорупційний директорат, в Латвії – Бюро із запобігання і боротьби з корупцією, правовий статус яких визначений спеціальним нормативно-правовим актами.

Зокрема, відповідно до ст. 2 Закону Литви «Про Спеціальну слідчу службу» Спеціальна слідча служба є державним правоохоронним органом, що функціонує на законодавчій основі та підзвітний Президенту Республіки та Сейму, який розробляє і здійснює заходи щодо запобігання корупції, виявляє і розслідує, злочини пов'язані з корупцією. Надзвичайна постанова уряду Румунії № 43, а саме ст. 1, закріплює, що Національний антикорупційний директорат здійснює покладені на нього завдання як структура з правами юридичної особи, яка прикріплена до Служби Генерального прокурора, що входить до структури Вищого касаційного суду, а Бюро із запобігання і боротьби з корупцією, відповідно до ст. 2 Закону Латвії «Про Бюро із запобігання і боротьби з корупцією» - як інститут державного управління під керівництвом Кабінету міністрів, який здійснює функції щодо запобігання і боротьби з корупцією, та контроль за фінансуванням політичних організацій

При цьому ДБР, відповідно до ст. 2 Проекту Закону «Про Державне бюро розслідувань», має бути виконавчим органом зі спеціальним статусом і правоохоронним органом.

Можна зробити висновок, що кожен орган, на який покладено здійснення боротьби з корупцією відрізняється від інших правовим статусом та місцем у системі органів державної влади відповідної країни-члена ЄС, що звичайно впливає на обсяг та перелік їх завдань, але жоден із вказаних органів, на відміну від ДБР, не має складного правового статусу. Тут слід зазначити, що з одного боку такий правовий статус надає більше повноважень ДБР, оскільки аналізуючи кількість та враховуючи специфіку корупційних правопорушень, які були виявлені та щодо яких було проведено досудове розслідування, бюро зможе найбільш точно формувати і реалізовувати власну антикорупційну стратегію. З іншого ж боку одночасне здійснення функцій органу виконавчої влади зі спеціальним статусом та правоохоронного органу, може призвести до відсутності конкретного результату у діяльності ДБР.

Окрім правового статусу, слід звернути також увагу на завдання, які покладено законодавством країн-членів ЄС на вище зазначені органи. Зокрема, ДБР буде здійснювати досудове розслідування корупційних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, вчинених вищими посадовими особами держави, судьями та прокурорами, при цьому Спеціальна слідча служба Литви, Національний антикорупційний директорат Румунії, Бюро із запобігання і боротьби з корупцією Латвії здійснюють досудове розслідування корупційних правопорушень у разі їх вчинення будь-якою особою, незалежно від її статусу чи посади. Отже, основою здійснення досудового розслідування корупційних правопорушень ДБР є персональна підслідність, а в інших органів країн-членів ЄС – предметна підслідність.

Окрім здійснення досудового розслідування корупційних правопорушень згадані органи мають також інші спеціальні завдання. Так, на ДБР, буде покладено здійснення комплексних заходів щодо запобігання злочинам катування і пов'язаним з ними злочинам і досудове розслідування таких злочинів, вчинених працівниками правоохоронних органів.

До спеціальних завдань Спеціальної слідчої служби Литви належить проведення «спеціальних перевірок» претендентів на державні посади з моменту їх призначення залежно від необхідного ступеня допуску, Бюро із запобігання і боротьби з корупцією Латвії – досудове розслідування під наглядом прокурора кримінальних правопорушень, пов'язаних з фінансуванням політичних організацій і діяльністю у публічному секторі, які стосуються корупції.

Перелічені органи відрізняються один від одного за структурою, порядком призначення їх посадових осіб, а також їх підзвітністю, зокрема, ДБР буде відповідальним перед Верховною Радою, а підконтрольним і підзвітним Президентові і Кабінету Міністрів України, Спеціальна слідча служба підзвітна Президентові та Сейму Литви, а Бюро із запобігання і боротьби з корупцією підзвітне парламентові і Кабінету Міністрів Латвії.

Враховуючи всі відмінності слід відмітити, що в Литві окрім Спеціальної слідчої служби здійснення боротьби з корупцією покладено також на Департамент з організованою злочинністю і корупцією у складі Генеральної прокуратури. При цьому специфіка організації боротьби з корупцією у Литві має важливе значення для України, оскільки наша держава лише почала створювати спеціалізовані правоохоронні органи.

Зокрема, 14 жовтня 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Національне антикорупційне бюро» згідно з яким буде створено правоохоронний орган, який буде здійснювати боротьбу з корупцією. В той же час до 2017 року заплановано створення ДБР, який також буде здійснювати завдання спрямовані на боротьбу з корупцією. Саме тому, на мою думку, важливим є врахування досвіду Литви, де успішно здійснюють свою діяльність у сфері боротьби з корупцією декілька правоохоронних органів, а на законодавчому рівні передбачено розмежування їх повноважень, механізми їх взаємодії, а саме проведення спільних слідчих дій, визначено посадові особи, які здійснюють керівництво таким розслідуванням і т.д.

Таким чином, органи, які здійснюють боротьбу з корупцією у країнах-членах ЄС та в Україні, хоча і відрізняються один від одного правовим статусом, структурою, підзвітністю, але все ж таки здійснюють завдання, серед яких спільним є досудове розслідування корупційних правопорушень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національне бюро розслідувань України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 24.04.1997 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/371/97>.

2. Рішення Конституційного Суду України від 05.07.1999 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-98>.

3. Про робочу групу з розроблення концепції утворення та організації діяльності Національного бюро розслідувань України [Електронний ресурс] : Розпорядження Президента України від 15.03.2005 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/782/2005-pp>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 9-13. - Ст. 88.

5. Про Державне бюро розслідувань України [Електронний ресурс] : Проект Закону від 10.04.2014 р. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47988.

6. Law on the Special Investigations Service of the Republic of Lithuania [Electronic resource]. - Mode of access : http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=110823.

7. The Government Emergency Ordinance regarding the National Anticorruption Directorate of the Republic of Romania [Electronic resource]. - Mode of access : http://www.iaaca.org/AntiCorruptionLaws/ByCountriesandRegions/R/Romania/201202/t20120215_805538.shtml.

8. Law on Corruption Prevention and Combating Bureau of the Republic of Latvia [Electronic resource]. - Mode of access : http://www.knab.gov.lv/uploads/eng/law_knab_eng.pdf.

9. Про Національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/page>.

СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК ФОРМА УЧАСТІ НАРОДУ В СУДОЧИНСТВІ

Бондар С. О.

к.ю.н., суддя Сумського окружного адміністративного суду

Резнік О. М.

к. ю. н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Пронський Е. А.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Досліджуючи історію розвитку інституту суду присяжних, слід зосередити увагу на країнах, судова система яких справила значний вплив на формування даного інституту. У період ранньофеодальної монархії судовий процес англійців та французів мав спільні риси, насамперед це участь представників місцевої громади у вирішенні спірних питань. Так, у Франції правосуддя чинилося шляхом залучення членів місцевої громади через інститут журата (лат. - клятвені завірення), який базувався на звичаєвому праві, та рекогніторес (лат. – розпізнавати, розглядати), заснований на позитивному праві [1, с. 39].

Таким чином, як у французів, так і в англійців функціонував інститут, який являв собою прототип суду присяжних. Через деякий час у Франції професійні судді витіснили народних суддів зі сфери судочинства остаточно, в той час як англійський суд присяжних ніколи не переставав діяти.

Внаслідок цього значна частина вчених схиляється до думки про те, що суд присяжних - це суто англійський інститут, існуванню якого сприяли саме англійські правові звичаї.

Дослідники надають велике значення у становленні англійського суду присяжних Великій Хартії Вольностей 1215 року, яка припинила свавілля королівських чиновників [2, с. 349]. Присяжні склали присягу, порушення якої тягнуло за собою досить сурові покарання. Вердикт присяжних мав бути одностайним, інакше присяжні, які не підтримували думку більшості, вибували, а колегія суду присяжних поповнювалася новими засідателями. Перша письмова згадка про одностайний вердикт зустрічається у 1367 р. [3, с. 94].

Про зародження суду присяжних ще у слов'ян свідчать тогочасні документи. Насамперед це Судебник 1497 р, який був прийнятий Іваном III спільно з Боярською Думою. В ст. 38 вищезазначеного документа вказано, що в судах, які

розглядали найбільш важливі справи, мали бути присутні такі особи, як «староста та кращі і добрі люди», за відсутності яких «суду не чинити».

Провідні вчені схилиються до думки про те, що суд присяжних став великим кроком слов'янських народів до покращення судової системи. Ініціатори проведення судової реформи аргументували це тим, що у суді присяжних повноваження про призначення покарання і визнання провини були розділені, внаслідок чого обмежувалась влада суддів у здійсненні правосуддя, таким чином присікалося їхнє свавілля [4, с. 83].

Найперше, у 1867 р., суд присяжних втілений у практику Харківського, Сумського та Ізюмського судів, які територіально знаходилися ближче до центру імперії. Найпізніше, у 1880 р., суд присяжних отримав практичне застосування на теренах Правобережної України — у Київському, Уманському, Кам'янець-Подільському, Житомирському та Луцькому судах.

Прийняття Верховною Радою України 20 листопада 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу [5] призвело до необхідності формування низки нових правових інститутів, серед яких є інститут суду присяжних в Україні.

Проаналізувавши положення, що містяться в ст. 127 Конституції України про те, що правосуддя здійснюється професійними суддями, а у визначених законом випадках — народними засідателями і присяжними, можна зробити висновок про відокремлення професійних суддів від присяжних і тим самим про проголошення в Україні англо-американської моделі суду присяжних. Підтвердження цього можна знайти в ст. 129 Конституції України, яка встановлює, що «судочинство здійснюється суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних» [6].

Утворення та провадження в суді присяжних регламентовано Кримінально-процесуальним кодексом України, а саме: процес утворення суду присяжних, права та обов'язки присяжних, усунення присяжного (ст.ст. 383-391 КПК України) [5].

На сьогоднішній день критика стосовно суду присяжних, основним моментом якої є твердження про неспроможність «людей вулиці» до відправлення правосуддя, ігнорує саму ідею суду присяжних як загальної моделі правосуддя з поділом компетенції між професійними та непрофесійними суддями, в якій першим приділяються другорядні ролі. Але, проаналізувавши статистичні дані, можна стверджувати про те, що помилки, які потягли за собою скасування вироків, найбільш часто допускаються не присяжними, а саме професійними суддями, котрі головують у справах, обвинувачами та захисниками.

Ми пропонуємо спосіб вирішення цього питання у наступному вигляді: треба акцентувати увагу на підготовці і перепідготовці юристів, а саме студентів-майбутніх прокурорів, що навчаються в Національній академії прокуратури України, чи майбутніх суддів, до праці в нових умовах, коли до зали судових засідань залучаються присяжні, замість того, щоб просто прикривати це простими розмовами про неготовність людей з вулиці чинити правосуддя.

Сучасний український суд присяжних діє у складі лише однієї колегії.

Особливість архітектури взагалі суду присяжних полягає у тому, що вона дозволяє застосувати одночасно як природне право (колегія присяжних), так і позитивне право (професійні судді). Присяжні при винесенні вердикту керуються насамперед здоровим глуздом, моральними принципами, які існують в суспільстві та своєю совістю. У свою чергу рішення професійних суддів базується на законі.

Щодо правового статусу присяжного в суді, вимоги до народного засідателя та присяжного закріплені в ст. 59 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», вони потребують подальшого удосконалення шляхом їх конкретизації та приведення у відповідність до демократичних засад правосуддя. Щодо прав та обов'язків присяжного, то їх чимало згідно Кримінально-процесуального кодексу України 2012 року.

Незалежність присяжних фактично нівельована статтею 391 КПК України, в якій визначено порядок наради та голосування в суді присяжних, що в принципі зробила присяжних підконтрольними головуючому судді. Ми пропонуємо цю статтю виключити з КПК України при наступному внесенні змін до КПК, оскільки відсутність цієї статті дасть змогу присяжним бути насправді незалежними.

У статті 59 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» визначено коло громадян, які не підлягають включенню до списків народних засідателів та списків присяжних. Але у порівнянні українського суду присяжних з австрійським, можна сказати, що зазначений список в Австрії більш великий та виправдовує себе. Тому пропонуємо виключити зі списку присяжних, окрім народних депутатів, представників Уряду, адвокатів, представників інших правоохоронних органів, також священнослужителів, матерів з маленькими дітьми.

Щодо організації ефективного здійснення правосуддя судами присяжних в Україні, то в науковій літературі зустрічаються різні підходи до вирішення проблеми формування лави присяжних. Наприклад, правник В.М. Терванська запропонувала залучати до лав присяжних представників різних верств населення. Але склад присяжних не повинен мати диференційований характер за будь-яким критерієм, адже це суперечить суті інституту присяжних як форми безпосередньої участі усього народу у здійсненні правосуддя. За таких обставин сам «дух» народного правосуддя буде втрачено, це поставить під сумнів його вердикт. Відбір присяжних має відбуватись за загальними для всіх громадян України вимогами, без поділу суспільства на соціальні чи інші групи.

В Україні суд присяжних уже мав практичне застосування. Так, у районному суді Сум суд присяжних у складі двох професійних суддів, співробітника бібліотеки та виховательки дитячого садка вперше в історії України виправдав чоловіка (О. Бондаренка), якого звинувачували у вбивстві. Суд виніс рішення. Також 4 березня 2014 р. завершився ще один суд присяжних, який було розпочато 30 квітня 2012 р. в Личаківському районному суді міста Львова. Підсудним був 27-річний громадянин Марокко Ш. Отмана, якого звинувачували у вбивстві відомого львівського лікаря Л. Фрайфельда. У ході судового слідства були надані всі докази винуватості Ш. Отмана. Троє присяжних визнали марокканця невинним. Рішення прийняли більшістю голосів, Ш. Отмана звільнили з-під варті в залі суду з підпискою про невиїзд.

Таким чином, із прийняттям нового КПК України та запровадженням інституту суду присяжних у кримінальному судочинстві України ми зробили перший крок до демократизації кримінального провадження. Суд присяжних загалом надає можливість створити необхідні умови для того, щоб зміцнити довіру до суду, гарантувати справедливість, захист прав і свобод людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кенигсон А. Очерк происхождения и исторического развития суда присяжных в делах уголовных / А. Кенигсон. – Витебск : Типография Губернского Правления, 1871. – 109 с.

2. История государства и права зарубежных стран : уч. для вузов : в 2 ч. / Под общ. ред. д.ю.н., проф. О.А. Жидкова и д.ю.н., проф. Н.А. Крашенинниковой. – М. : Издательство НОРМА, 2003. – Ч. 2. – 720 с.

3. Яновська О.Г. Суд присяжних в системі гарантій захисту прав людини / О.Г. Яновська // Вісник Академії адвокатури. – 2005. – Випуск другий. – С. 93-98.

4. Судебные уставы 20 ноября 1864 г. с изложением рассуждений на каких они основаны, изданные государственной канцелярией. – СПб., 1867. – Ч. 3. – С. 95.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України зі змінами та доповненнями станом на 10 вересня 2013 р. : – К. : Паливода А.В., 2013. – 328 с.

6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В ПРОТИДІІ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Вишневська І. А.

*Інститут підготовки кадрів для органів прокуратури України,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Дудченко О. Ю.

к.ю.н., асистент кафедри ОСПО,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

В сучасній Україні склалася така ситуація, яка потребує швидкого реагування і підвищення рівня захисту національної безпеки, що входить до повноважень Ради Національної Безпеки та Оборони України.

Згідно зі ст. 2 Конституцією України суверенітет України розповсюджується на всю територію. Вся територія в межах її кордонів є цілісною і недоторканою. Відповідно до ст. 17 КУ захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної і інформаційної безпеки є пріоритетними функціями держави і справою всього народу. Кримінально-правова охорона виступає одним з основних засобів такого захисту.

Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України передбачена розділом I Особливої частини КК.

До злочинів проти основ національної безпеки можна віднести: дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій; публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів з закликами до таких дій. (ст. 109 ККУ).

Злочини проти основ національної безпеки можна умовно розподілити на наступні види:

1. Злочини, що посягають на основи внутрішньої безпеки України:
 - дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК);
 - посягання на життя державного та громадського діяча (ст. 112 КК);
 - диверсія (ст. 113 КК).

2. Злочини, що посягають на основи зовнішньої безпеки України:
– посягання на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК);

- державна зрада (ст. 111 КК);
- шпигунство (ст. 114 КК).

Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка досягла 16 років, а суб'єктивна сторона злочину характеризується виною у вигляді прямого умислу, за яку передбачено обмеженням від 3 до 10 років, в залежності від виду злочину.

Рада національної безпеки та оборони України – координаційний орган з питань національної безпеки і оборони при Президенті України.

Відповідно до ст. 107 Конституції України РНБО координує і здійснює контроль над діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки та оборони. Головою РНБО є Президент України.

До функцій РНБО входить наступне:

- внесення пропозицій Президенту України щодо реабілітації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;
- координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час;
- координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України [3];
- вироблення і періодичне уточнення Стратегії національної безпеки України і Воєнної доктрини України, доктрин, концепцій, стратегій і програм у сфері національної безпеки, планування і здійснення конкретних заходів щодо протидії і нейтралізації загроз національним інтересам України;
- створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки;
- оцінка результативності дій щодо забезпечення національної безпеки та визначення витрат на ці цілі;
- прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці;
- інші [2].

Апарат Ради керується Конституцією і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, цим Положенням, а також розпорядженнями Секретаря Ради національної безпеки і оборони України [8].

Рада національної безпеки та оборони України здійснює комплекс заходів, спрямованих на запобігання злочинам проти основ національної безпеки і оборони.

У зв'язку з ситуацією, що склалась на території Донецької і Луганської областей, а конкретно спроби озброєного угруповання людей здійснення дій, спрямованих на насильницьку зміну конституційного ладу, захоплення державної влади на вказаних територіях та посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, яка становить реальну загрозу основам національної безпеки, РНБО розпочала заплановане проведення мобілізації. Для цього на засіданні РНБО було ухвалено рішення щодо фінансування сектору оборони і безпеки задля того, щоб кожен солдат був наділений можливістю пройти навчання, спеціальну підготовку і отримати належне матеріально-технічне забезпечення [7].

Наступним важливим аспектом діяльності є створення Головного ситуаційного центру [4].

Головний ситуаційний центр – відомство безпеки країни при РНБО, інформаційно аналітичний центр, який займається обробкою і аналізом поточної ситуації в зоні проведення АТО, знаходження оптимальних тактичних та стратегічних рішень, для моніторингу і контролю їх виконання та оперативного реагування.

Нині Головний ситуаційний центр представляє собою програмний комплекс з сучасним обладнанням та програмним забезпеченням, який дозволяє не лише фахово аналізувати ситуацію, але й приймати швидкі та адекватні рішення.

На засіданні Головного ситуаційного центру 3 березня 2015 року був оформлений план ефективних дій з забезпечення національної безпеки, а саме:

- заходи, щоб не допустити проникнення розвідувально-диверсійних груп;
- забезпечення захисту територіальної цілісності;
- фіксування випадків корупції задля забезпечення прав і свобод громадян;
- необхідність тісної взаємодії з моніторинговою місією ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі);
- створення і розміщення мобільних, постійно діючих постів ОБСЄ;
- щоденне оприлюднення доповіді ОБСЄ з питань національної безпеки.

Для протидії перешкоджанням законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань, диверсіям та іншим злочинам у військовій сфері було створено Військовий кабінет при РНБО, який є дорадчим військовим органом, до якого входять військові керівники, керівництво країни і керівництво силового блоку.

Складність і багатоаспектність проблем забезпечення національної безпеки вимагає узгоджених дій в межах єдиної державної політики. Отже, на сьогоднішній час, Рада національної безпеки і оборони є спеціальним органом, діяльність якого полягає у виявленні та подоланню негативних чинників, що загрожують національній безпеці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України : за станом 30 жовтня 2014 року. – Х. : Право, 2014. – 284 с.
2. Про основи національної безпеки [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
3. Про Раду національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс] : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
4. Указ Президента України №115/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 січня 2015 року «Про створення та забезпечення діяльності Головного ситуаційного центру України».
5. Указ Президента України №691/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 серпня 2014 року. «Про заходи щодо удосконалення державної військово-технічної політики» від 27 листопада 2014 року.

6. Указ Президента України №880/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року «Про невідкладні заходи із забезпечення державної безпеки» від 14 листопада 2014 року.

7. Указ Президента України №953/2014 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 грудня 2014 року «Про ресурсне забезпечення сектору безпеки і оборони України у 2015 році».

8. Указ Президента України №1446/2005 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 листопада 2005 року «Питання апарату Ради національної безпеки та оборони України».

9. Кримінальне право України: Особлива частина : підруч. /Ю.В. Баулін, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

10. Ліпкан В.А. Основи національної безпеки / В.А. Ліпкан // Право України. – 2009. - №1. – С. 108-116

КОНТРАБАНДА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Дядечко Г. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Клочко А. М.

к.ю.н., доц.кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є одним із основних джерел наповнення ринку наркотиками. Європа стала пріоритетною зоною для виробників та постачальників наркотиків. Певне місце в злочинних планах зловмисників посідає й Україна.

Сьогодні фахівці не вагаються щодо оцінки ситуації в Україні: набуло досить широкого розповсюдження немедичне вживання наркотичних засобів і психотропних речовин; є належний попит з боку споживачів і достатня пропозиція з боку постачальників; вже створено кримінальний ринок наркотиків на рівні організованих злочинних угруповань. Доведено, що поширення захворювання на СНІД тісно пов'язано перш за все з погіршенням наркологічної ситуації в країні [1]. Масштаби немедичного вживання наркотичних речовин у країні зростають, що збільшує кількість споживачів наркотиків та попит на них.

У зв'язку зі значним попитом на наркотичні засоби серед певних категорій осіб, зокрема, наркозалежних, до структури Кримінального кодексу України (далі КК України) введено норму про кримінальну відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів відповідно до ст. 305 КК України.

Наркобізнес є специфічною злочинною діяльністю як організованих злочинних об'єднань, так і окремих злочинців, що не обмежується територіальними кордонами окремо визначеної країни. Необхідність пошуку нових неосвоєних територій збуту спрямовує наркоторговців до контрабандного постачання наркотичних засобів та психотропних речовин. Причому, найчастіше обираються для постачання «екзотичні» для конкретної країни наркотичні засоби. Україна не є винятком із цього економічного правила наркобізнесу. Більш того, через її територію проходять такі міжнародні наркотрафіки як, наприклад, «Балканський наркошлях» і гілка «Північного наркотрафіку».

Звертаючись до кримінально-правової кваліфікації означеного злочину, необхідно зазначити, що його об'єктом є здоров'я населення, а також, встановлений з метою забезпечення охорони здоров'я населення порядок переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів через митний кордон України. Предметом злочину є: 1) наркотичні засоби; 2) психотропні речовини; 3) їхні аналоги; 4) прекурсори [2].

Аналіз внутрішнього наркоринку країни дозволяє зробити висновок щодо наявності його трансформації у бік збільшення кількості потраплянь на її територію психотропних речовин. Так, на тлі загального зменшення внутрішніх вилучень традиційних видів наркотичних засобів (марихуана, героїн, рідше – кокаїн), спостерігається майже 83,2-відсотковий зріст вилучень так званих «клубних» наркотиків [3].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 305 КК України, передбачає такі альтернативні форми дій: 1) переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів через митний кордон України поза митним контролем; 2) переміщення зазначених предметів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю. При цьому, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони такої контрабанди є місце вчинення злочину, яким є митний кордон.

Україна являє собою значний транзитний коридор для наркотиків, що виробляються на Сході, а також у Центральній та Південно-Західній Азії (Афганістан) і їх транзитних перевезень через Росію, Кавказ і Туреччину до Західної Європи. Фахівці не безпідставно вважають, що країна-транзитер неминуче перетворюється на країну-споживача наркотиків. Міжнародний експерт з наркополітики О. Зеліченко зазначає, що існує навіть кримінологічна аксіома – на шляху наркотранзиту залишається до 10 відсотків усього об'єму наркотиків: «Це – закон наркомафії: якщо хочеш тримати трафік під контролем, залишай частину вантажу» [3].

Звертаючись до суб'єктивних ознак злочину, передбаченого статтею 305 КК України, необхідно зауважити, що суб'єкт його вчинення є загальним, а суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом.

Очевидно, що необхідність протидії вищезазначеним злочинам не викликає сумнівів. Не останню роль у процесі протидії контрабанді відіграє використання закордонного досвіду на прикладі діяльності DEA США, ФСКН Росії. Слід враховувати відомі способи приховування наркокур'єрами заборонених речовин, наприклад, у бандажах вагітних жінок і хворих людей, натільних ременях, у гіпсових пов'язках. Агенти DEA знайшли у такій схованці 3,5 кг амфетаміну у пасажера авіарейсу «Софія – Нью-Йорк», а також – у протезах зубів і кінцівок [4].

Як свідчить досвід щодо виявлення випадків контрабанди наркотичних засобів, перш за все, необхідно покладатися на відповідні навички співробітників митних служб при наявності своєчасно отриманої оперативно-розшукової інформації щодо можливого вчинення злочину. Однак, останнім часом митні органи багатьох країн запровадили використання засобів таємного технічного контролю, які є результатом сучасних наукових досягнень. В основу таких технологій покладене сучасне обладнання – спектрометрія іонної рухливості.

Використання новітніх технічних приладів для виявлення контрабандних перевезень, яке виправдало себе у багатьох країнах світу, наприклад, у США, Ізраїлі, Російській Федерації та Україні, при великій пропускній спроможності

сучасних аеропортів може сприяти ефективному виявленню наркокур'єрів, але у системі проведення оперативно-розшукових заходів даний спосіб не може бути відокремленим від візуального спостереження і оперативного супроводження і т. ін., які, разом узяті, можуть дати позитивний ефект [4].

Незважаючи на заходи, що вживаються на державному кордоні з метою протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, в Україні ще не створена цілісна система моніторингу контрабанди наркотиків. Такі злочини продовжують вчинюватись, що свідчить про не достатню ефективність раніше вживаних заходів щодо їх протидії. У зв'язку з цим, питання запобігання їх вчиненню залишається актуальним та потребує як визначення чіткого кола суб'єктів протидії незаконного обігу наркотиків, так і проведення дієвої антинаркотичної політики з боку держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Климовська Н. Україна розжилася на власний вірус СНІДУ / Н. Климовська // Київські відомості. -1995.-6 груд.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2003. – 1056 с.
3. Чувирін Д.Е. Протидія незаконному переміщенню наркотичних засобів через державний кордон України вимагає нових підходів [Електронний ресурс] / Д.Е. Чувирін // Науково-практичний журнал. – 2008. - №18. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/18text/g18_11.htm
4. Смирнова І.В. Досвід Адміністрації США з питань боротьби з незаконним обігом наркотиків (DEA) / І.В. Смирнова // Боротьба з орг. злоч. і корупцією (теорія і практика). – 2005. – № 12.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Зайка Н. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Горевий В. І.

ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Проголосивши в 1991 році державну незалежність Україна прийняла концепцію громадянського суспільства, як загальнолюдську цінність. Це знайшло відображення в Декларації про державний суверенітет 1991 року та Конституції України 1996 року. Цими документами Україна, як самостійна, незалежна, суверенна держава задекларувала свій курс на формування громадянського суспільства.

Г.В.Ф. Гегель, головний ідеолог концепції громадянського суспільства, стверджував, що однією зі складових громадянського суспільства є дійсність свободи і захист власності через інститут здійснення правосуддя. Цей інститут слід розглядати як обов'язок та як право суспільної влади яке не залежить від бажання чи небажання громадян надавати цій владі такі повноваження.

В українському праводержавознавстві правосуддям традиційно вважають «правозастосувальну діяльність суду з розгляду і вирішення [справ] у встановленому законом процесуальному порядку...» [1, с. 50].

На основі дефініцій та норм Конституцій України і Закону України «Про

судоустрій та статус суддів» правосуддя можна розглядати як діяльність суду при розгляді та вирішенні підвідомчих суду справ, що стосуються захисту прав свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб та визначення покарання особам які вчинили правопорушення.

Виходячи з поняття терміну «правосуддя» можна визначити його основні завдання:

- всебічне зміцнення законності й правопорядку;
- запобігання злочинам та іншим правопорушенням;
- охорона від будь-яких посягань закріплених у Конституції України суспільного ладу, його політичної та економічної систем, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, проголошених і гарантованих Конституцією та законами України, прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань;
- виховання громадян у дусі точного й неухильного виконання Конституції та законів України, додержання дисципліни праці, чесного ставлення до державного і громадського обов'язку, поваги до прав, честі й гідності громадян;
- виправлення й перевиховання осіб, які порушили закон.

У Розділі XVIII Особливої частини Кримінального Кодексу України передбачена відповідальність за злочини, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну, регламентовану законодавством діяльність суду і органів, які йому сприяють, по реалізації завдань і цілей у сфері здійснення правосуддя. Тобто злочини проти правосуддя посягають не тільки безпосередньо на нормальну діяльність суду по відправленню правосуддя, а й перешкоджають виконанню функцій тими органами, установами та окремими особами, уповноваженими законом, які сприяють здійсненню судочинства [2, с. 10].

Усі передбачені у розділі XVIII Особливої частини Кримінального Кодексу злочини проти правосуддя, виходячи з їх безпосередніх об'єктів, можуть бути об'єднані у такій системі:

1. Злочини, які посягають на конституційні принципи діяльності органів досудового слідства, дізнання, прокуратури і суду;
2. Злочини, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, майно суддів, засідателів та інших учасників судочинства;
3. Злочини, які перешкоджають одержанню достовірних доказів та істинних висновків у справі;
4. Злочини, які перешкоджають своєчасному розкриттю і прискіпанню злочинів;
5. Злочини, які перешкоджають виконанню вироку (рішення) і призначеного ним покарання;

Злочини проти правосуддя переважно є двооб'єктними або навіть поліоб'єктними оскільки при їх вчиненні в якості додаткового безпосереднього об'єкта можуть виступати суспільні відносини, які забезпечують: конституційні права і свободи, життя, здоров'я, честь і гідність особи, відносини власності тощо [2, с. 10].

Що стосується суспільної небезпечності даних злочинів, то ці злочини, як і будь які інші посягають на певні охоронювані законом та державою суспільні інтереси. Злочини проти правосуддя посягають на авторитет судової влади та правоохоронних органів у державі, що створює негативний вплив на свідомість громадян. Тому розкриття цих злочинів та пред'явлення особі яка вчинила цей

злочин мотивованого покарання є одним із першочергових завдань держави.

Щодо законодавчого визначення поняття «кримінальної відповідальності» чинний Кримінальний Кодекс не дає чіткого визначення, що дає можливість науковцям висувати своє бачення цього поняття.

Класифікуючи концепції кримінальної відповідальності науковці не можуть досягти єдності поглядів щодо цього предмету. Деякі виділяють три, чотири, п'ять, інші навіть шість основних теорій кримінальної відповідальності.

Розглядаючи цю проблему Конституційний Суд України також не дійшов консенсусу. Своім Рішенням від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 Конституційний Суд розмежував поняття «притягнення до кримінальної відповідальності» та «кримінально відповідальність» підтвердивши що це не тотожні поняття. Кримінальна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності, особливим елементом у механізмі кримінально-правового регулювання держави щодо особи, яка вчинила злочин [3].

Поняття кримінальної відповідальності характеризується своїми видовими, відмінними ознаками:

1. Кримінальна відповідальність являє собою реальну соціальну взаємодію спеціальних органів держави і особи, яка визнана винною у вчиненні злочину, внаслідок чого ця особа перетерпіває певні позбавлення.

2. Обов'язковою ознакою кримінальної відповідальності є державне примушування, яке знаходить своє вираження передусім у засудженні злочинця і його діяння обвинувальним вирокком суду, а також в покладенні на винного додаткових позбавлень і обмежень.

3. Вид і міра позбавлень особистого (наприклад, позбавлення волі), майнового (наприклад, конфіскація майна або штраф) або іншого характеру (наприклад, позбавлення права займати певні посади) визначені тільки в кримінальному законі, передусім в санкції статті Кримінального Кодексу, яка передбачає відповідальність за вчинені злочини.

4. На відміну, наприклад, від цивільно-правової відповідальності, де іноді можливо добровільне пере терпіння особою позбавлень майнового характеру, при кримінальної відповідальності подібне перетерпіння завжди має вимушений характер, оскільки воно пов'язано з діяльністю спеціально уповноважених органів держави.

5. Кримінальна відповідальність можлива лише за вчинення злочину, який виступає на підставі такої відповідальності [4, с. 198].

Розглядаючи більш детально види та форми кримінальної відповідальності за злочини проти правосуддя, можна виділити такі основні:

1) позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (ч. 1, ст. 371 КК; ч. 2, ст. 377 КК; ч. 2, ст. 387 КК та ін.);

2) обмеження волі (ч. 2, ст. 371 КК; ч. 1, ст. 372 КК; ч. 1, ст. 373 КК; та ін.);

3) позбавлення волі (ч. 2, ст. 372 КК; ч. 2, ст. 375 КК; та ін.);

4) виправні роботи (ч. 1, ст. 377 КК; ч. 1, ст. 383 КК; ч. 1, ст. 384 КК; та ін.)

5) штраф (ч. 1, ст. 374 КК; ч. 1, ст. 376 КК; ч. 1, ст. 382 КК; та ін.).

Ці види звичайно залежать від тяжкості вчиненого злочину, обтяжуючих та пом'якшуючих обставин, суб'єкта злочину та інших суб'єктивних та об'єктивних ознак, які дозволяють правильно визначити ступінь покарання.

Виходячи з вищевикладеного кримінальну відповідальність слід розуміти як одну з форм реалізації кримінально-правових відносин, яка полягає в державному осуді, який застосовується до особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, призначенні їй покарання, його виконання та забезпечення обмежень, а також у вимушеному перетерпінні даною особою обмежень, конкретизованих обвинувальним вироком суду та обмежень передбачених чинним законодавством, пов'язаних із наявністю судимості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маляренко В.Т. Правосуддя / В.Т. Маляренко // Юридична енциклопедія. – К., 2003. – Т. 5. – 313 с.
2. Борисов В.І. Злочини проти правосуддя / За заг. ред. проф. В.І. Борисова, проф. В.І. Тютюгіна. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 155 с.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність): Конституційний Суд; Рішення від 27.10.1999 р. № 9-рп/99. – 1999.
4. Бажанов М.І. Кримінальне право України: Загальна частина. / За ред. М.І. Бажанова. – Х. : «Право», 1997. – 480 с.

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ РОЗШУКОВІ ДІЇ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Зимогляд І. І.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Із набранням чинності у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (КПК) широкому загалу стала відома така категорія, як негласні слідчі (розшукові) дії (глава 21 КПК України). Зрозуміло, що таке нововведення привернуло увагу як практичних працівників, так і наукового співтовариства та стало предметом активних дискусій. Зважаючи не те, що раніше слідчі органи реалізовували свої функції шляхом здійснення гласної процесуальної діяльності, то категорія негласних слідчих (розшукових) дій, по суті, дозволяє вести мову про провадження на досудовому розслідуванні негласної оперативно-розшукової діяльності. Зазначене, у свою чергу, актуалізує проведене дослідження.

Під негласною оперативно-розшуковою діяльністю розуміють різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню (ч. 1 ст. 246 КПК). Проте науковці пропонують інші визначення даного поняття, наприклад Є. Д. Скулиш. прийшов до висновку, що негласними слідчими (розшуковими) є дії, спрямовані на отримання (збирання) доказів, або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню [1].

Багато вчених звернули увагу на такі зміни в законодавстві. За словами Є.Д. Скулиша, «уведення до системи досудового розслідування негласних слідчих (розшукових) дій є надзвичайно прогресивним кроком законодавця, що спрямований на її удосконалення» [1]. В той же час, М.А. Погорецький зазначає,

що завдяки таким діям розкриваються та розслідуються понад 85 % тяжких й особливо тяжких злочинів, а вчинених в умовах неочевидності, організованими злочинними угрупованнями, проти основ національної безпеки – 100 %. Проте негласні слідчі (розшукові) дії, як і будь-які негласні засоби отримання доказів, відповідно до результатів аналізу зарубіжної та вітчизняної оперативно-розшукової, слідчої та судової практики, можуть бути не лише ефективним засобом отримання доказів у кримінальному судочинстві, а й засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, які потрапляють до його сфери. Тому застосування таких засобів у кримінальному процесі потребує як постійного вдосконалення їх оперативності, так і процесуальних гарантій законності [3].

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 269, 270, 271, 272 КПК України, а також ті, рішення про проведення яких приймає слідчий суддя, проводяться винятково у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Важливим фактором під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є їх порядок та строки. Як зазначає Д.П. Письменний, під час проведення досудового розслідування практичним працівникам слідчих підрозділів варто враховувати, що будь-які слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії проводяться лише після внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Крім того, зазначені вище процесуальні дії не можуть проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених ч. 3 ст. 333 КПК України. Проведені з порушенням цих правил слідчі (розшукові) і негласні слідчі (розшукові) дії визнаватимуться недійсними, а встановлені внаслідок їх проведення докази – недопустимими [5].

Надзвичайно важливим є нормативне врегулювання та чітке визначення видів негласних слідчих дій, оскільки їхнє проведення майже завжди пов'язане з втручанням в особисте життя людини, обмеженням її конституційних прав на таємницю спілкування, недоторканість житла тощо, і при цьому вона не здогадується про це втручання або обмеження її прав.

Згідно з положеннями параграфу другого та статей 260-264, 267-275 КПК України до негласних слідчих дій належать: аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця; контроль за вчиненням злочину; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження; використання конфіденційного співробітництва [4].

Стаття 243 КПК встановлює, що рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених кодексом, - слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних не гласних слідчих дій та отримані

результати, а прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих дій. Негласні слідчі дії проводяться слідчим, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням уповноважені оперативні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, Державної пенітенціарної служби України або інші особи.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що належне правове регулювання негласні слідчі (розшукові) дії отримали нещодавно, а тому законодавство, яке регулює негласну процесуальну діяльність містить окремі недоліки. На нашу думку, найголовнішим з недоліків є відсутність чіткого переліку підстав для здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Зважаючи на те, що на сьогодні дані підстави ототожнюються до підстав проведення оперативно-розшукової діяльності, зазначене є прогалиною у вітчизняному законодавстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є.Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2012. - № 2(26). - С. 15-23.

2. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України / М. Шилін // Вісник Національної академії прокуратури України. - 2013. - № 1. - С. 59-64

3. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / А.М. Погорецький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. - 2013. - № 1. - С. 270-276.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

5. Письменний Д.П. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні України / Д.П. Письменний // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2013. - № 3(2). - С. 143-146.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В УКРАЇНІ

Ігнатенко Є. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Пахомов В. В.

к.ю.н., доц., завідувач кафедри СМП, Сумський державний університет

На часі запровадження інституту кримінального проступку у вітчизняну правову систему. Про цей інститут протягом останніх років згадувалося на всіх рівнях. При цьому скрізь йдеться про пріоритетність побудови демократичної системи кримінальної юстиції. Сьогодні в кримінальному законодавстві багатьох країн (Італії, Польщі, Франції, ФРН, США, країнах Балтії та ін.) розрізняють злочин і кримінальний проступок, які змогли гуманізувати своє законодавство.

В Україні реформування кримінального та адміністративно-деліктного законодавства започаткувала Концепція реформування кримінальної юстиції України. У ній зазначено, що з метою гуманізації кримінального законодавства

певну частину злочинів необхідно трансформувати в кримінальні (підсудні) проступки, обмежити сферу застосування покарань, пов'язаних з позбавленням волі, замінивши їх, наприклад, штрафними санкціями. Кримінально карані діяння поділяти на злочини та проступки [1]. Тому до категорії кримінальних проступків було включено:

а) окремі діяння, що за чинним КК України належать до злочинів невеликої тяжкості, які, відповідно до політики гуманізації кримінального законодавства, будуть визнані законодавцем такими, що не мають значного ступеня суспільної небезпеки;

б) передбачені чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення діяння, що мають судову юрисдикцію й не є управлінськими (адміністративними) за суттю (дрібне хуліганство, дрібне викрадення чужого майна тощо).

Передбачалося, що кримінальні проступки мають бути об'єднані в новому Кодексі України про кримінальні проступки. За їх учинення не повинні наставати такі правові наслідки, як судимість. На виконання зазначеної Концепції розпорядженням КМУ від 27.08.2008 р. № 1153 було затверджено «План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України», який передбачав виконання таких завдань: розробити та подати проекти Кодексу України про кримінальні проступки та закону про внесення змін до КК України щодо розмежування правопорушень, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки, обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних з позбавленням волі. Але на сьогодні питання даної концепції не реалізоване та питання, яким чином впровадити інститут кримінального проступку, залишається відкритим [2].

Для подальшого правового закріплення цього інституту слід виділити основні ознаки, які дозволяють відмежовувати два поняття – злочин та кримінальний проступок:

1. Матеріальна ознака у злочині проявляється у суспільній небезпечності діяння, у проступку – у суспільній шкідливості діяння.

2. Кримінальна протиправність – закріплення злочинного діяння у Кримінальному кодексі України свідчить про наявність злочину. Так само його наявність у законі про кримінальний проступок свідчить про належність діяння до даної категорії.

3. Караність – за злочин передбачено застосування найсуворіших, найтяжчих для засудженого наслідків – покарання, за проступки застосовується не покарання, а стягнення.

Також найчастіше виникає питання про відмежування злочинів від адміністративних правопорушень. Критерії розмежування адміністративних і кримінальних проступків можна визначити виходячи з суб'єкта правопорушення; виду об'єкта правопорушення; розміру заподіяної шкоди та наслідків правопорушення; ступеню суспільної небезпечності; вартості предмета правопорушення; наслідки правопорушення (відсутність тяжких наслідків); суворості та виду стягнень, що накладаються; кола осіб (органів), які уповноважені розглядати такі справи.

Раніше вперше вчинене правопорушення, передбачене відповідною нормою права, спричиняло адміністративну відповідальність, а повторне вчинення аналогічного правопорушення – відповідальність, передбачену кримінальним законодавством [3].

Однак Кримінальний кодекс України від 1 квітня 2001 р. уже не містить таких складів, і повторне, кількаразове, злісне чи систематичне вчинення адміністративних правопорушень не може перетворити ці правопорушення та злочини і зумовити кримінальну відповідальність, хоча раніше повторне дрібне хуліганство, повторне керування транспортними засобами в стані сп'яніння, систематичне порушення правил адміністративного нагляду, злісне порушення правил паспортної системи, і деякі інші дії вважалися злочинними.

На сучасному етапі ми спостерігаємо, що у ряді випадків, прогалини у законодавстві ускладнюють розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності, що негативно позначається на практиці їх застосування. Основним напрямом подолання даної проблеми, з точки зору багатьох науковців, є доцільність формування і запровадження концепції «кримінального проступку».

Введення нового терміну «кримінальні проступки» передбачає особливу процедуру проведення досудового розслідування, на якій хоча більш детально зупинитися. Першою особливістю досудового розслідування кримінальних проступків є те, що воно здійснюється у формі дізнання, про що зазначається у ст. 215 КПК України. Друга особливість - специфіка здійснення провадження по кримінальних проступках передбачає, що під час їх розслідування не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою. Ці обмеження вводяться у зв'язку з тим, що суспільна небезпечність кримінальних проступків, у порівнянні зі злочинами, менша, тому і процесуальний вплив на права та свободи людини повинен також бути меншим [4].

Враховуючи дану обставину, до підозрюваного можуть обиратись лише запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання чи особистої поруки. До того ж, зазначені запобіжні заходи можуть обиратись лише слідчим суддею і тільки у випадках, чітко передбачених КПК України, що, по-суті, і є процесуальною гарантією додержання прав людини у кримінальному провадженні.

Необхідно звернути увагу і на обмеження у використанні слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проступків. Так, ст. 300 КПК України передбачено заборону проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час проведення дізнання.

Ще одним нововведенням КПК України є можливість прийняття судового рішення у спрощеному порядку, який являє собою процедуру розгляду матеріалів кримінального провадження по суті без проведення судового розгляду в судовому засіданні.

Ідея запровадження у сучасну правову систему України кримінального проступку має багато противників. Найвагомим аргументом на їх користь є імперативна вимога відповідності Кримінального кодексу України нормам Конституції. Без внесення відповідних змін до Основного Закону держави це питання ставитися взагалі не повинно. У Перехідних положеннях Конституції України містяться поняття «злочину», а «кримінальний проступок» не зустрічається жодного разу. Злочин, адміністративне, дисциплінарне правопорушення - єдині підстави відповідно кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності. Тому у даному випадку кримінальний проступок лежить за межами правового поля [5].

Висновки. Запровадження термінів «кримінальне правопорушення» та «кримінальний проступок» невід'ємно пов'язане зі змінами багатьох положень Загальної частини КК або ж прийняття нового кодексу, та потребує наукового

доопрацювання. Це сприятиме завершенню реформування системи кримінальної юстиції. Зрозуміло, що в межах наукового дослідження немає можливості здійснити всебічний розгляд чисельних аспектів регламентації у правотворчості й реалізації у правозастосовчій діяльності інституту кримінального проступку, комплексне вивчення цього питання повинно бути продовжене. Чи стане Україна наступною державою СНД (після Латвії, Литви та Естонії), яка у такий спосіб продемонструє «європейськість» свого законодавства? Покаже час.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Задоя К.П. Положення Кримінального процесуального кодексу України 2012 року як орієнтири при підготовці проекту закону України про кримінальні проступки / К.П. Задоя // Адвокат, 2012. - № 10. – С. 16-18
2. Концепція реформування кримінальної юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-15-02.html>
3. Дробот. В.П. О возвращении административной преюдиции в Уголовный кодекс Украины / В.П. Дробот / Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2006. - № 4. – С. 146.
4. Кудоренко А.В. Шляхи реформування кримінальної юстиції / А.В. Кудоренко // – Х. : Юрид. лит., – 2009. – 86 с.
5. Маковій В.П. Взаємне поглинання сутнісних теорій делікту у міжнародному приватному праві / В.П. Маковій // Юридичний вісник Причорномор'я. – 2011. – № 1 (1). – С. 318–323.
6. Стрельцов Є.Л. Проблеми класифікації суспільно небезпечних діянь (зміст та напрямки) [Електронний ресурс] / Є.Л. Стрельцов. – Режим доступу : <http://ivpz.org/golovna-konferents>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ СЛУЖБОВИХ ЗЛОЧИНІВ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Клочко А. М.

к.ю.н., доц., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Проникнення фінансових відносин у більшість сфер життя обумовлене поглибленням суспільного розподілу праці, науково-технічним прогресом та масштабами національного та світового виробництва. На фоні глобалізації, банківська система постійно знаходиться під впливом різних загроз, в тому числі й кримінальних.

Особлива небезпека злочинів у сфері банківської діяльності в тому, що вони сприяють поширенню організованої злочинності та стають причиною зростання тіньової економіки.

Дослідженню деяких аспектів, пов'язаних із забезпеченням безпеки банківської системи від злочинних посягань, приділяли увагу у своїх працях провідні вітчизняні та іноземні науковці, а саме, О.М. Джужа, О.Є. Користін, В.Д. Ларичев та ін. Однак, питанню висвітлення механізмів зловживань службовими особами у банківській сфері достатньо уваги приділено не було. Це питання є актуальним, оскільки пов'язане з внутрішніми правопорушеннями з боку співробітників банківських установ.

Чинне кримінальне законодавство України містить значну групу норм, які визначають відповідальність за вчинення злочинів у сфері економічної діяльності.

Вони об'єднані в окремих розділах Особливої частини Кримінального Кодексу України (далі КК України), а саме – у розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності», а також – у розділі VI «Злочини проти власності». Також в банківській сфері можуть вчинюватись і злочини у сфері службової діяльності. Як, наприклад, зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК), службове підроблення (ст. 366 КК), службова недбалість (ст. 367 КК), злочини, пов'язані з можливістю отримання неправомірної вигоди (ст. 368, 369, 370 КК).

Відповідно даних офіційної статистики, питома вага злочинів у сфері службової діяльності у загальній структурі злочинності становила: у 2009 році – 4,06%, у 2010 році – 3,58%, у 2011 році – 3,09%, у 2012 році – 2,17%, у 2013 році – 2,9%. У середньому питома вага злочинів у сфері службової діяльності становить 3,7% [1]. На наш погляд, кримінально-правова статистика не відображає реальних показників цих правопорушень через високий рівень їх латентності. До основних причин, що сприяють зростанню злочинів, вчинюваних службовими особами у сфері банківської діяльності, необхідно віднести:

1) неналежну перевірку уповноваженими особами потенційних працівників банку;

2) поглиблення діяльності організованих злочинних угруповань у змові із посадовими особами у банківській сфері;

3) прогалини чинного законодавства, щодо регламентації повноважень службових та посадових осіб відносно виконання їх функціональних обов'язків у окремо визначеній сфері;

4) особисті мотиви співробітників банків зумовлені можливістю отримати значні грошові кошти при щоденному доступі до них;

5) не достатню професійність працівників правоохоронних органів із виявлення та розкриття таких правопорушень, тощо. В основному корупційні дії службових осіб у банківському секторі проявляються у виді:

1) надання клієнтам банківських гарантій при відсутності достатньо підкріплених зобов'язань;

2) надання особам кредитів із метою їх подальшого привласнення;

3) сприяння у створенні фіктивних підприємницьких структур з метою подальшої легалізації грошових коштів;

4) протидії розслідуванню кримінального правопорушення, що полягає у ненаданні або приховуванні інформації, що запитується;

5) укладання угод, які можуть нанести збиток державі, тощо.

Викриті у сфері банківської діяльності злочини свідчать про наявність трьох суб'єктів злочину : 1. службові особи банківських установ; 2. службові особи юридичних осіб; 3. фізичні особи [2]. Для з'ясування змісту поняття «службова особа», необхідно виходити з положень, що містяться у примітці до статті 364 КК України. Відповідно до примітки означеної статті КК, службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом

державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом [3, с. 143]. Тож суб'єкт злочину, передбаченого ст. 364 КК України є спеціальним.

Повертаючись до кримінально-правової характеристики службових злочинів у сфері банківської діяльності, зазначимо, що злочин, передбачений ст. 364 КК України посягає на кілька об'єктів. Його основним безпосереднім об'єктом є встановлений законодавством та посадовими інструкціями порядок здійснення службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності своїх повноважень. Додатковим безпосереднім об'єктом виступають будь-які соціальні цінності, зазначені в диспозиції ч. 1 ст. 364. Для констатації складу цього злочину обов'язковим є заподіяння істотної шкоди одному чи декільком із додаткових об'єктів [4, с. 845].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 364 виявляється у діянні, яке: 1) вчиняється з використанням влади або службового становища;

2) здійснюється у межах повноважень, наданих особі за посадою чи у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків;

3) суперечить інтересам служби;

4) заподіює істотну шкоду або тягне тяжкі наслідки;

5) знаходиться у причинному зв'язку із зазначеними наслідками. Найчастіше службові особи банків використовують такі способи вчинення злочинів: 1) вдаються до отримання неправомірної вигоди, в основному за сприяння у наданні кредитів; 2) вчиняють розкрадання грошових коштів вкладників із їх депозитних рахунків (фальсифікують банківські документи по переказу грошей на розрахункові рахунки інших осіб, причому останні знаходяться у змові зі службовими особами банків); 3) здійснюють розкрадання грошових коштів банківських установ (оформлюють фіктивні кредитні угоди на підставі завірених копій документів, що посвідчують осіб вкладників, які мають або раніше мали банківські депозити; або на втрачені паспорти громадян).

Із суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 364 КК України характеризується виною у формі умислу. Корисливий мотив в данному випадку можливо визначити як прагнення службової особи шляхом зловживання владою або службовим становищем отримати неправомірну вигоду. Необхідно зазначити, що 21 лютого 2014 року Верховною радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» № 746-VII (далі – Закон) [5]. Законом було внесено зміни до диспозиції ч. 1 ст. 364 КК України, а саме в частині зміни мотиву вчинення злочину. Діюча редакція статті передбачає скасування такої оціночної категорії як «корисливий мотив» та «інші особисті інтереси». На відміну запроваджується чітке визначення корисливого мотиву, а саме - одержання неправомірної вигоди.

На наш погляд, дієвими заходами для запобігання вчиненню вищезазначених злочинів можуть стати: 1) підготовка кваліфікованих кадрів в означеній галузі з відповідними моральними якостями; 2) запровадження високих вимог до кандидатів та конкурсної основи призначення на посади службовців у банківській сфері; 3) періодичне проведення атестації посадових осіб банків вищими інстанціями; 4) створення системи контролю та обліку діяльності банківських

установ; 5) впровадження ефективних систем захисту банківської інформації; 6) розроблення та впровадження нормативної бази попереджувального характеру щодо можливих правопорушень.

Діяльність правоохоронних органів з метою запобігання вчиненню службових злочинів у сфері банківської діяльності необхідно спрямувати в таких напрямках: 1) зміцнення оперативних позицій у банківських установах у разі отримання інформації про можливі зловживання з боку службових осіб; 2) удосконалення методичних основ виявлення і розкриття таких злочинів; 3) організації ефективної взаємодії зі службами безпеки банків, охорони банків та місцевими правоохоронними органами щодо вжиття своєчасних заходів запобігання та припинення означених зловживань; 4) виявлення та запобігання корупції в сфері банківської діяльності.

З метою вирішення вищезазначеної проблеми необхідно спрямувати роботу правоохоронних органів на запобігання злочинам у банківській сфері індивідуального та організованого характеру. Вважаємо також, що забезпечення надійності функціонування банківської системи зумовлено ефективною організацією діяльності правильно сформованих та кваліфікованих кадрів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>.

2. Прокуратура Волинської області. Прокуратурою Волині розпочато кримінальне провадження про розтрату службовими особами «Західкомбанку» понад 100 млн. грн. [Електронний ресурс]/ - Режим доступу : http://vol.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=14500.

3. Кримінальний кодекс України. – С. : ТОВ «ВВП НОТІС», 2014 – 172 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. - 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2003. – 1056 с.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції : Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014, № -12. Ст. 188.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ШЛЯХОМ ПЛАГІАТУ

Клочко С. М.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Куліш А. М.

д.ю.н., проф., декан юридичного факультету, Сумський державний університет

Будь-яка система правової охорони є достатньо ефективною лише за умови існування системи захисту суб'єктивних прав, зокрема авторських прав, що являє собою сукупність певних заходів, які застосовуються та спрямовуються на поновлення або визнання авторського права, а також на захист прав осіб, яким належать авторські права в разі їх порушення або оспорювання. В сфері авторського права, порушниками визнаються будь-які фізичні чи юридичні особи, які своїми діями (або бездіяльністю) порушили закріплені в нормативно-правових

актах положення, якими регулюються дані правовідносини [4].

Порушення авторських прав є важливим питанням у сфері правової охорони інтелектуальної власності. Різні види порушення авторських прав призводять до негативних моментів та наслідків як для авторів, так і для суспільства в цілому. Окремі види порушень визначені Законом України «Про авторське право і суміжні права», і одним з розповсюджених порушень є плагіат - оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [5].

Із законодавчого визначення випливають наступні ознаки плагіату як виду порушення авторських прав: 1) оприлюднення (опублікування твору) повністю або частково чужого твору; 2) твір оприлюднюється під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Загалом, плагіат можна поділити на три основні типи:

1. Копіювання чужої роботи (як без, так і з відома) та оприлюднення її під своїм іменем.

2. Представлення суміші власних та запозичених в інших аргументів без належного цитування джерел.

3. Перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця [2, с. 61-62].

Слід зазначити, що охороні підлягають всі твори, зазначені у частині першій ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо) [5].

Злочинність у сфері авторського права і суміжних прав характеризується високим рівнем латентності, а використання нових технологій забезпечує правопорушникам одержання значних прибутків, що актуалізує удосконалення правового регулювання інституту авторського права і суміжних прав, у тому числі його кримінально - правову охорону.

Однією з основних причин все ще високого рівня поширення контрафактних примірників творів, комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення є недостатнє використання державою засобів кримінально - правового впливу щодо осіб, які вчиняють злочини у сфері авторського права і суміжних прав [3, с. 41].

Порушенням авторського права у вигляді плагіату, є не тільки оприлюднення (опублікування) твору під чужим іменем (без зазначення імені автора), а й саме створення твору. І якщо таке порушення буде доведено до оприлюднення (опублікування), то порушник вже може притягатися до відповідальності. Адже, згідно із діючим авторським законодавством, авторське право виникає з моменту створення твору, тому і виявлення плагіату і притягання до відповідальності за це правопорушення можливе до опублікування чи оприлюднення твору [1].

Захист прав інтелектуальної власності - це ті заходи, що застосовуються у випадках, коли права на той чи інший об'єкт інтелектуальної власності порушені чи оскаржені. Відповідно до норм чинного законодавства України він передбачає діяльність уповноважених державних органів із визнання, поновлення прав, а також усунення перешкод, що стають на заваді реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права у сфері інтелектуальної власності. Ця діяльність здійснюється у встановленому законодавством порядку, тобто із застосуванням

належної форми, засобів і способів захисту. Захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку є найбільш дієвим і ефективним для встановлення істини.

Згідно із ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством [5].

Угода TRIPS зобов'язує держави, які входять до складу СОТ, у своїх національних законодавствах передбачити кримінальну відповідальність за порушення авторського права (ст. 61). Виходячи з цього у законодавстві України передбачена і кримінальна відповідальність.

Так, згідно зі ст. 176 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (далі - КК України), кримінально-караним визнається умисне незаконне відтворення, розповсюдження об'єктів авторського права, якщо це заподіяло матеріальний збиток у значному, великому чи особливо великому розмірі. За злочин передбачено покарання у виді штрафу, виправних робіт або позбавлення волі з конфіскацією і знищенням всіх екземплярів творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних.

У ч. 1 ст. 176 КК України закріплено чотири форми вчинення даного злочину: 1) незаконне відтворення творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення; 2) незаконне розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення; 3) незаконне тиражування та розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації; 4) інше умисне порушення авторського права і суміжних прав. Санкції за ст. 176 КК України передбачають альтернативні покарання (штраф, виправні роботи, арешт, обмеження волі, позбавлення волі), що є загальною позитивною тенденцією КК України. Науковці наголошують на тому, що вагомою причиною, яка призводить до неефективного застосування вказаної норми, є недостатнє наукове вивчення механізму кримінально-правової охорони авторського права і суміжних прав [6, с. 250].

На думку доктора юридичних наук, професора М.Й. Коржанського, порушення авторського права і суміжних прав вчиняється тільки умисно, будь-яка помилка у використанні об'єктів авторського права і (або) суміжних прав складу злочину не утворює. С.О. Довгий зазначає, що суб'єктивна сторона «порушення авторського права і суміжних прав» характеризується умислом. Це означає, що винна особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає або свідомо допускає їх настання [8, с. 6]. Вчинення зазначених у ст. 176 КК України дій із необережності не утворює складу злочину і не тягне за собою кримінальної відповідальності.

Отже, одним із найбільш ефективних засобів захисту авторського права є кримінальна відповідальність за їх порушення, яка передбачена ст. 176 КК України. Однак існує проблема застосування вказаної норми, потребує подальшого наукового вивчення механізм кримінально-правової охорони авторського права.

Важливим напрямом розвитку вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності, зокрема авторського права та практики його застосування, має бути посилення режиму правової охорони об'єктів

інтелектуальної власності, у тому числі посилення відповідальності за порушення виключних прав на об'єкти авторського права.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що ефективність захисту авторського права залежить від наявності відповідного державного механізму попередження й припинення правопорушень, а також спрощення процедури доведення порушення в сфері авторського права, притягнення порушника до відповідальності [6, с. 250-251].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вахонєва Т.М. Плагіат як різновид порушення авторських прав за законодавством України [Електронний ресурс] / Т.М. Вахонєва. - Режим доступу : <http://law-property.in.ua>.
2. Гаряєва Г.М., Селегей Р.С. Плагіат, як порушення авторського права / Г.М. Гаряєва, Р.С. Селегей // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. - № 6 (980).
3. Гулкевич В.Д. Характеристика незаконного відтворення та розповсюдження об'єктів авторського права і суміжних прав / В.Д. Гулкевич // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 10.
4. Панькевич В.М. Плагіат як один з видів порушення авторських прав [Електронний ресурс] / В.М. Панькевич, О.С. Степанова. Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/>.
5. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. // ВВР України. – 2012. – № 43. – Ст. 214.
6. Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права / Т.В. Рудник. – Часопис Київського університету права, 2012. - № 2.
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР України. – 2014. – [Електронний ресурс]. -Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Коваль А. Порушення авторського права і суміжних прав: кримінально-правові проблеми, які потребують свого вирішення / А. Коваль // Юридична газета. – 2005. – 18серпня. - № 15.
9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

ОСОБЫЙ ПОРЯДОК СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА: УПРОЩЕННАЯ ФОРМА ИЛИ СДЕЛКА О ПРИЗНАНИИ ВИНЫ

Пикалова Е. В.

Юридический факультет, Юго-Западный государственный университет

Козьявин А. А.

к.ю.н., доц.кафедры УПК

Юго-Западный государственный университет

Особый порядок судебного разбирательства (глава 40 УПК) является сравнительно новым институтом, заимствованным из зарубежного (англосаксонского) права. На протяжении ряда лет он является предметом острых дискуссий, а его процессуальная регламентация далека от совершенства.

Особый порядок судебного разбирательства при согласии обвиняемого с предъявленным обвинением, введенный в отечественное уголовное судопроизводство УПК РФ в 2001 г. и действующий до сегодняшнего дня, завоевал свое право на существование и в настоящее время широко применяется. Так,

районными судами в 2009 г. он применялся по 292,4 тыс. уголовных дел, что составило 50,3 % от общего числа рассмотренных дел с вынесением приговора и прекращением дел (в 2008 г. - 268,5 тыс. или 43,7 %, в 2007 г. - 238,3 тыс. или 42,8%, в 2006 г. - 172 тыс. дел, в 2005 г. - 103 тыс. дел). В 2010 году судами всех звеньев в особом порядке рассмотрено более 553 тыс. уголовных дел, что составило 51,5 % от общего числа рассмотренных судами уголовных дел, в 2011 году - 572620 дел, или 57,4 %, в 2012 году - 578071 дел, или 61,4 %, в 2013 году - 594522 дел, или 63 % [5].

Действующее законодательство предусматривает особый порядок судебного рассмотрения уголовных дел, по которым обвиняемый выразил согласие с предъявленным ему обвинением (гл. 40 УПК РФ). В силу ч. 1 ст. 314 УПК РФ обязательным условием принятия решения о рассмотрении уголовного дела в особом порядке является согласие потерпевшего и обвинителя на это. Если государственный либо частный обвинитель и (или) потерпевший возражают против заявленного обвиняемым ходатайства, то уголовное дело рассматривается в общем порядке судебного разбирательства (ч. 4 ст. 314 УПК РФ).

подавляющим большинством юристов-практиков особый порядок воспринимается положительно: следственно-прокурорскими работниками - как гарантирующий подтверждение в суде позиции обвинения, адвокатами - как расширяющий набор средств защиты, судьями - как позволяющий рассмотреть дело в максимально короткие сроки и обеспечивающий практически стопроцентную устойчивость приговора.

Однако среди представителей уголовно-процессуальной теории такое более или менее единое отношение к данной форме судопроизводства отсутствует [2, с. 22], ибо, несмотря на множество проблем, связанных с данным институтом, основной все же является проблема определения природы особого порядка судебного разбирательства.

Как известно, по вопросу правовой природы особого порядка судебного разбирательства существуют две полярные позиции: одни авторы считают его разновидностью упрощенного (сокращенного) производства, другие - вариантом сделки о признании вины.

Суть аргументов сторонников первой позиции сводится к следующему. Они сопоставляют институт особого порядка в УПК РФ с процессуальным порядком заключения сделки о признании вины в англосаксонском праве, находят множество различий (в основном процедурного характера) и на этом основании приходят к выводу, что это два различных института [6, с. 11]. Однако, во-первых, процессуальный порядок одного и того же института может в разных странах существенно различаться, но при этом оставаться одним и тем же институтом. И, во-вторых, процессуальный порядок сам является производным от природы института и по нему определить эту природу невозможно.

Аналогичным образом поступают и их оппоненты, считающие, что особый порядок - это разновидность сделки о признании вины. Они тоже сравнивают особый порядок с порядком заключения сделки о признании вины в англосаксонском праве, находят много общего и на этом основании приходят к противоположному мнению - что это один и тот же институт [3, с. 53].

Для разграничения этих двух институтов необходимо выделить их основные, сущностные признаки, безотносительно к тому, в каких странах и в каком процессуальном порядке они осуществляются.

Представляется, они различаются по следующим основаниям. Во-первых, по своим целям (задачам). Упрощенное производство преследует единственную цель – экономичность (экономия времени, материальных затрат и др.). Поэтому такой порядок устанавливается только по тем категориям дел, которые относительно несложны и по которым нет смысла осуществлять судопроизводство в обычном порядке.

Сделка же о признании вины, помимо экономичности, преследует еще одну цель – получение признания обвиняемого и (или) даже его раскаяния. Поэтому она возможна по любому делу независимо от степени его сложности. Учитывая, что в России применение особого порядка ограничено делами о преступлениях, за которые уголовным законом предусмотрено максимальное наказание не свыше 10 лет лишения свободы, его применение исключено по делам о преступлениях особой тяжести, т.е. соответствующей степени сложности и общественной опасности и значимости. Для упрощенного же производства признание (или непризнание) обвиняемым своей вины никакого значения не имеет. Не случайно, российское законодательство закрепляет в качестве основания для проведения особого порядка именно согласие с обвинением обвиняемого, а не признание им вины в совершении преступления.

Второе отличие этих форм состоит в том, что сделка о признании вины осуществляется только по желанию сторон (что, кстати, является признаком любой сделки). Упрощенный же порядок, даже будучи инициирован сторонами, применяется согласно тем параметрам, которые предусмотрены для него законом, а не соглашением сторон.

И, наконец, третье отличие этих институтов – это то, что при сделке каждая сторона получает какую-то индивидуально определенную и оговоренную в соглашении выгоду – причем не только конкретную скидку при назначении наказания, но и изменение объема обвинения, смягчение квалификации, экономию средств, что опять же является обязательным признаком всякой сделки. При упрощенном производстве обвиняемый никаких индивидуальных льгот не получает [4, с. 49] – в законе лишь предусмотрены общие правила, стимулирующие применение такой процессуальной формы, связанные с общими началами назначения наказания, что и закреплено в действующем УПК РФ.

Таким образом, мы видим, что особый порядок судопроизводства по УПК РФ обладает всеми признаками именно упрощенного порядка уголовного процесса, а не сделки о признании вины. При этом, он является элементом полноценной системы дифференцированных уголовно-процессуальных форм, как усложненных (по ряду особо тяжких преступлений, предусмотрено право обвиняемого на рассмотрение его дела судом с участием присяжных заседателей, например), так и упрощенных – дознания, сокращенного дознания, а также порядка вынесения приговора по делам о менее значимых преступлениях, предоставив суду право постановить обвинительный приговор без производства судебного следствия. В последнем случае законодатель фактически отказался от таких ключевых демократических положений правосудия, как непосредственность и устность исследования доказательств.

В связи с этим особый порядок принятия судебного решения как раз и представляет собой упрощенную форму судебного разбирательства. Так, если обычная структура судебного процесса состоит из четырех обязательных элементов – подготовительной части, судебного следствия, прений сторон и

последнего слова подсудимого, а также постановления и провозглашения приговора, то рассматриваемая нами форма не содержит его центральной и самой громоздкой части – судебного следствия.

В законодательной регламентации данного вопроса, безусловно, есть ряд пробелов, неточностей и противоречий. Так, законодательно четко не прописано, в какой момент производства по уголовному делу выясняется отношение потерпевшего и обвинителя к заявленному обвиняемым ходатайству. Далее, предусмотренное законом право обвинителя (государственного или частного) либо потерпевшего возражать против рассмотрения дела в особом порядке судебного разбирательства нельзя признать действенной гарантией как «против возможного произвольного осуждения невиновного лица» [1, с. 18], так и обеспечения действительного возмещения потерпевшему вреда, причиненного преступлением.

Тем не менее, особый порядок способствует расширению средств судебной защиты личности в разумные сроки, сокращению времени судебного разбирательства, является средством сотрудничества со следствием, образцом реализации стимулирующей функции уголовно-процессуального права.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Артамонова Е.А. Согласие обвинителя и потерпевшего – обязательные условия рассмотрения уголовного в особом порядке судебного разбирательства при согласии обвиняемого с предъявленным ему обвинением / Е.А. Артамонова // Российский следователь. – 2012. – № 12. – С. 17 – 19.
2. Белоковылский М.С. Защита при рассмотрении дела в особом порядке судебного разбирательства: особенности тактики и этики / М.С. Белоковылский, Э.С. Гуртовенко // Адвокат. – 2010. - № 2. – С. 21 – 27.
3. Дубовик Н. «Сделка о признании вины» и «особый порядок»: сравнительный анализ / Н. Дубовик // Российская юстиция. – 2004. - № 4. – С. 52 – 53.
4. Орлов Ю.К. Особый порядок судебного разбирательства: упрощенная форма или сделка о признании вины? / Ю.К. Орлов // Российская юстиция. – 2009. - № 11. – С. 48– 49.
5. Отчет о работе судов первой инстанции по рассмотрению уголовных дел за 12 месяцев 2010 года, 2011 года, 2012 года, 2013 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cdep.ru> [Официальный сайт Судебного департамента при Верховном суде Российской Федерации] (дата обращения: 20.04.2015).
6. Петрухин И.Л. Особый порядок судебного разбирательства / И.Л. Петрухин // Российская юстиция. – 2005. - № 7. – С. 7 – 12.

ПОСТАНОВКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ СЛІДЧОГО СУДДІ В УКРАЇНІ

Усова А. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Ільченко О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Актуальність теми наукової роботи. Розробка та запровадження нових правових інститутів, з метою вдосконалення системи кримінальних процесуальних гарантій, зумовлюється необхідністю охорони прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також забезпеченням неупередженого та

ефективного розслідування. Для сприяння реалізації даних завдань Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий 13 квітня 2012 року, вводить у сферу кримінального процесу новий процесуальний суб'єкт – слідчого суддю. На нього законодавство покладає повноваження щодо здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Слідчий суддя, як незалежний та об'єктивний дослідник обставин кримінального провадження, робить можливим здійснення незалежного судового контролю та об'єктивне досудове слідство.

Незважаючи на те, що інститут слідчого судді є одним з найбільш детально регламентованих інститутів в системі нового КПК України, проте існує ще багато проблемних питань, особливо щодо практичного застосування окремих положень закону в цій сфері.

Аналіз наукових публікацій. Інститут слідчого судді й питання його впровадження у вітчизняне законодавство були предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних вчених, зокрема Ю.М. Грошевого, В.Т. Маляренка, В.Д. Бринцева, Ю.П. Аленіна, Ю.В. Скрипіної, А.Р. Туманянц та інших, які системно і послідовно відстоювали позицію необхідності впровадження дієвого судового контролю за дотриманням прав особи під час досудового розслідування.

Метою даної роботи є встановлення процесуального статусу слідчого судді та висвітлення проблем, які пов'язані з впровадженням даного інституту.

Термін «слідчий суддя» та його процесуальний статус визначені у пункті 18 ч. 1 ст. 3 КПК України, згідно з яким ним є суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку, передбаченому ст. 247 КПК, – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду [3].

У кримінально-процесуальному законодавстві європейських країн і країн СНД по-різному визначається суб'єкт уповноважений здійснювати контрольні функції на досудовому провадженні. Приміром, посада слідчого судді існує в КПК Латвії й Італії. У кримінальному процесі Франції функціонують і слідчі судді, й судді по свободах та ув'язненню. Суддя по кримінальному переслідуванню передбачений за КПК Республіки Молдова. У КПК Литовської Республіки закріплено статус судді досудового провадження [6, с. 897].

Беззаперечною є позиція А.Р. Туманянц про те, що запровадження у вітчизняному кримінальному процесі інституту слідчого судді є правильним шляхом до розв'язання низки проблем на стадії досудового розслідування, оскільки його введення має усунути частину невластивих як слідчому, так і прокуророві функцій, а чіткий їх розподіл на стадії досудового розслідування буде гарантією реалізації принципу змагальності [1, с. 15].

У науковій кримінально-процесуальній літературі висловлені різноманітні пропозиції стосовно статусу слідчого судді. Наприклад, Ю.М. Грошевий наголошує на доцільності введення слідчого судді, який розглядав би скарги на рішення слідчого, вирішував би питання обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту і продовження строків тримання під вартою, санкціонував обшук житла чи іншого володіння особи, накладання арешту на кореспонденцію і зняття

інформації з каналів зв'язку, а також розв'язував би питання, що стосуються перевірки правомірності обмеження прав громадян під час досудового слідства [2, с. 696].

В.Т. Маляренко і П.П. Пилипчук вважають, що слідчий суддя повинен здійснювати повноваження судового контролю за досудовим розслідуванням, покладені на нього Конституцією України, а також приймати рішення про застосування всіх заходів процесуального примусу, які суттєво обмежують конституційні права і свободи людини, вирішувати питання про відповідальність за невиконання або неналежне виконання процесуальних обов'язків, розглядати скарги на постанови про відмову в порушенні кримінальної справи та про закриття кримінальної справи, про усунення захисника від участі у справі [4, с. 14].

Ю.В. Скрипіна рекомендує віднести до повноважень слідчого судді повноваження, пов'язані з: забезпеченням прав учасників кримінального процесу; здійсненням контролю при їх ознайомленні з матеріалами кримінальної справи; ухваленням рішення про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у провадженні по кримінальній справі та ін.

Щодо порядку набуття статусу слідчого судді певним суддею, новий КПК України встановлює, що слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду. У разі якщо у зазначений строк слідчого суддю не було обрано, його повноваження, передбачені цим Кодексом, виконує найстарший за віком суддя цього суду до дня обрання слідчого судді.

Тобто закон встановлює, що статус слідчого судді набувається шляхом обрання слідчого судді з поміж суддів певного суду іншими суддями цього ж суду. При цьому в законі немає жодних вимог чи обмежень до кандидата на виконання функцій слідчого судді, не встановлюється мінімальної чи максимальної кількості слідчих суддів у певному судді залежно від загальної кількості суддів цього суду, не передбачається жодної залежності набуття особою цього статусу відносно спеціалізації цього судді у певній категорії справ. Також закон не встановлює і не регламентує порядку висунення претендентів на цей статус, порядку скликання і проведення зборів суддів, їх кворуму, необхідної кількості голосів за обрання особи.

Всі ці питання закон фактично відносить на вирішення зборів суддів певного суду, розраховуючи, що судді зможуть самостійно їх врегулювати. Лише на випадок не вирішення цього питання зборами суддів, закон передбачає, що статус слідчого судді поза обранням й без урахування згоди такої особи набуває найстарший за віком суддя цього суду. При цьому ні закон, ні жодні інші спеціальні інструкції не встановлюють жодних пільг у навантаженні слідчого судді порівняно з іншими суддями. Немає однозначної відповіді також й на питання, яким чином мають розподілятися справи між кількома слідчими суддями у певному суді, й чи в змозі автоматизована система розподілу справ враховувати необхідність пропорційного розподілу певних справ саме між слідчими суддями цього суду.

З огляду на вищевказане можна сказати, що найстарший за віком суддя в окремому суді до певної міри є заручником ситуації, й буде змушений виконувати обов'язки слідчого судді у разі не вирішення питання про обрання таких осіб, незалежно від свого бажання виконувати ці функції, а також без урахування того, чи довірили б саме йому його колеги судді виконувати ці функції. Відмовитися в

цій ситуації від виконання цих функцій найстарший за віком суддя не може, оскільки відсутність в суді слідчого судді з часу набрання чинності новим КПК може паралізувати хід досудового розслідування по кримінальним справам [5, с. 12].

Висновки. Таким чином, слідчий суддя є ключовою фігурою кримінального провадження на досудовому розслідуванні, від якої значною мірою залежить тактика досудового слідства і судова перспектива кримінального провадження у подальшому. Слідчий суддя є достатньо надійним бар'єром можливим спробам порушенням прав людини на досудовому слідстві, та так званим кримінальним провадженням на замовлення.

Введення інституту слідчого судді у вітчизняне законодавство є важливим кроком на шляху до реформування судової системи України, адже це має забезпечити законність та обґрунтованість в прийнятті рішень стосовно застосування заходів кримінально-процесуального примусу, проведення слідчих та інших процесуальних дій, що обмежують конституційні права громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горелкіна К.Г. Особливості процесуального статусу слідчого судді: порівняльний аналіз / К.Г. Горелкіна // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – К., 2013. – №2. – С. 14-19.
2. Грошевий Ю. Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність / Грошевий Ю. // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2-3. – С. 690-700.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України . – 2012 р. – № 9-13. – ст. 88.
4. Маляренко В. Головні напрями розбудови кримінального судочинства, структура і зміст майбутнього КПК України / В. Маляренко, П. Пилипчук // Право України. – 2000. – № 8. – С. 10-20.
5. Скрипіна Ю.В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук. [Електронний ресурс] / Ю.В. Скрипіна. – Х., 2008.– Режим доступу : <http://www.disslib.org/slidchyi-suddja-v-systemi-kryminalno-protsesualnoyi-dialnosti.html> .
6. Туманянц А.Р. Слідчий суддя як суб'єкт реалізації судових функцій у досудовому провадженні / А.Р. Туманянц // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 896-901.

ДИНАМИКА ПРЕСТУПНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Чечет Н. М.

преподаватель кафедры государственного управления и уголовно-правовых дисциплин

*Барановичский государственный университет,
г. Барановичи, Республика Беларусь*

Проблема воспитания подрастающего поколения стара как мир. Преступность и безнадзорность среди несовершеннолетних не является новым явлением, возникшим в последние годы или десятилетия. В любом обществе были и есть молодые люди, поведение которых выходит за рамки закона [2].

Преступность несовершеннолетних представляет собой особый пласт в общеуголовной преступности. Обладая своими специфическими чертами и характеристиками, она предопределяет собой будущее преступности в стране, позволяет строить прогнозы на ближайший период и разрабатывать меры по ее предупреждению. Так, по данным исследований, 50–60% рецидивистов начинают свою преступную «карьеру» в несовершеннолетнем возрасте. Соответственно прошлое определяет будущее, что и обуславливает актуальность данного исследования.

Анализ динамики и состояния преступности несовершеннолетних возможно только посредством изучения достоверных статистических данных. Показатели зарегистрированной в Республике Беларусь преступности и преступности несовершеннолетних за период 2009-2013 гг. представлены в таблицах 1 и 2.

Таблица 1

Динамика преступности за 2009-2013 гг.

Показатель	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Зарегистрировано преступлений	151 293	140 920	132 052	102 127	96 676
Из них совершено несовершеннолетними	5 404	4 777	3 886	3 220	2 527
Из них совершено несовершеннолетними в %	3,6%	3,4%	2,9%	3,09%	2,6%

Источник: Статистический ежегодник -2014 [3].

Таблица 2

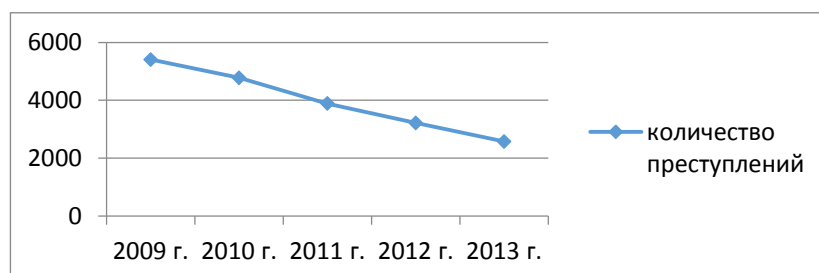
Динамика преступности несовершеннолетних за 2009-2013 гг.

Показатель	2009г.	2010г.	2011г.	2012г.	2013г.
Количество преступлений	5 404	4 777	3 886	3 220	2 577
Число лиц, привлеченных к уголовной ответственности	4 405	3 946	3 347	2 610	1 983
Количество преступлений, приходящихся на одного несовершеннолетнего осужденного	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3

Источник: Статистический ежегодник -2014 [3].

Анализ информации из Таблиц 1 и 2 показывает, что в Республике Беларусь за последние пять лет сохраняется устойчивая тенденция к снижению уровня преступности несовершеннолетних (см. График 1).

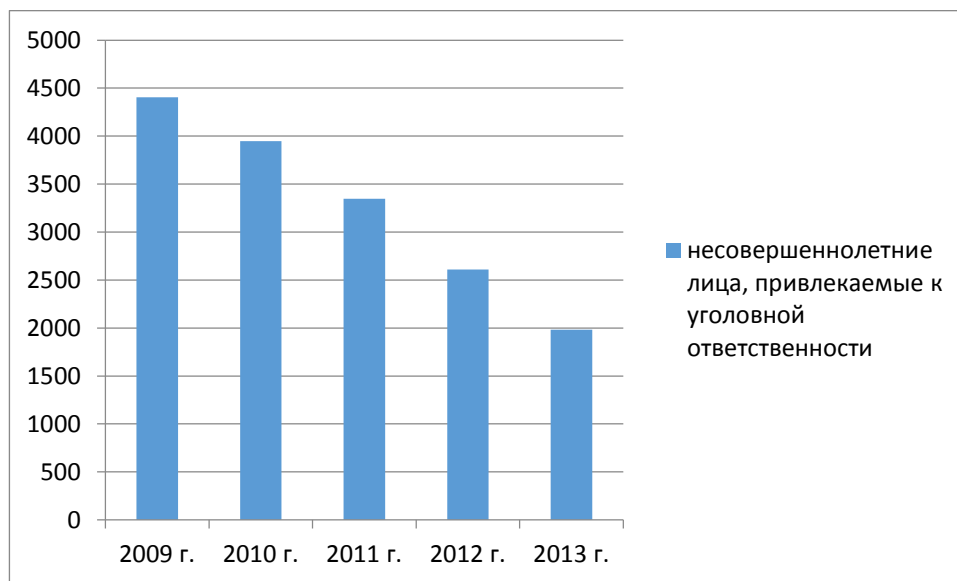
График 1

Источник: Статистический ежегодник -2014 [3].

В среднем несовершеннолетними ежегодно совершается на 20% меньше преступлений, чем за предыдущий год, и количество несовершеннолетних лиц, привлекаемых к уголовной ответственности, также сокращается (см. График 2).

График 2

Источник: Статистический ежегодник -2014 [3].

На сайте Министерства внутренних дел отмечается, что в Республике Беларусь сложилась многоуровневая инфраструктура органов, занимающихся вопросами предупреждения правонарушений и преступности детей. В зависимости от характера и уровня криминализации поведения несовершеннолетнего работу с ним осуществляют комиссии по делам несовершеннолетних местных исполнительных и распорядительных органов, инспекции по делам несовершеннолетних органов внутренних дел, органы Министерства образования, в том числе с использованием возможностей специальных учебно-воспитательных учреждений закрытого типа для лиц с общественно опасным поведением. При совершении преступлений детьми, задачи уголовного правосудия, наряду с названными, обеспечивают органы уголовной юстиции. В решении судьбы детей с отклоняющимся поведением принимают участие и другие государственные органы (министерства труда и социальной защиты, спорта и туризма, культуры и др.), общественные организации, структуры гражданского общества. В целом названная инфраструктура решает поставленные перед ней задачи [2]. Ключевое слово здесь «в целом». Что делать с теми детьми (а несовершеннолетних по другому не назовешь), которые не попадают под это «в целом»? Да и количество преступлений, приходящихся на одного несовершеннолетнего осужденного остается неизменным вот уже на протяжении пяти лет — 1,2 преступления на одного несовершеннолетнего. Получается, что криминогенность личности несовершеннолетних преступников остается на одном уровне. Тогда почему статистика показывает снижение уровня криминальной активности несовершеннолетних?

Говоря о тенденциях к снижению преступности и преступности несовершеннолетних в частности, не стоит упускать из вида демографическую ситуацию в нашей стране. Численность населения Республики Беларусь по официальным данным с каждым годом уменьшается. О влиянии демографических процессов на преступность несовершеннолетних еще в 1976 г. писали М.М. Бабаев,

Э.В. Кузнецова, Е.Б. Урланис в совместном труде «Влияние социально-демографических процессов на преступность». На современном этапе среди них ведущее место занимают процессы, характеризующие брачное и семейное поведение населения: падение уровня брачности, рост числа разводов (в 2012 году на 100 заключенных браков в Республике Беларусь приходилось по 93 развода) и изменение структуры семьи объективно способствуют снижению ее воспитательного потенциала и стимулируют девиантность поведения несовершеннолетних. Кроме того, современная система образования воспитывает в человеке потребителя, которому можно и необходимо все и сразу и не подготовленного к жизни. Как отметил заместитель премьер-министра Беларуси Анатолий Тозик на совместном заседании Национальной комиссии по правам ребенка и Комиссии по делам несовершеннолетних при Совете Министров касательно системы образования и нагрузки детей: «через какое-то время можем выпустить в жизнь неконкурентоспособное поколение» [1]. Безусловно, общество выдвигает к подрастающему поколению достаточно жесткие требования, и не все дети могут им в равной степени соответствовать. Некоторые находят решение этой проблемы в преступной деятельности.

Подводя итог изложенному выше, представляется целесообразным отметить следующее:

Не смотря на общие тенденции к снижению преступности, проблема преступности несовершеннолетних актуальна и для нашего государства. Каждое тридцатое преступление, совершаемое на территории Республики Беларусь, – это преступление несовершеннолетнего. Воздействуя на несовершеннолетнего правонарушителя сейчас, посредством воспитания в нем законопослушного гражданина, общество может предупредить его дальнейшую преступную деятельность. И как следствие – скорректировать в будущем показатели общеуголовной преступности.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Белорусских детей надо реально загрузить [Электронный ресурс] / А. Тозик. — 2014. — Режим доступа : <http://edu.gov.by/main.aspx?guid=18021&detail=63793> — Дата доступа : 10.09.2014.
2. Социально-исторические аспекты борьбы с преступностью и безнадзорностью среди несовершеннолетних [Электронный ресурс]. — 2014. — Режим доступа : <http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?guid=23973> — Дата доступа : 10.09.2014.
3. Статистический ежегодник -2014 [Электронный ресурс]. — 2014. — Режим доступа : http://belstat.gov.by/bgd/public_compilation/index_519/ — Дата доступа : 10.09.2014

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ СУДИМОСТІ

Чумак Ю. І.

*факультет Правознавство,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Соболь О. І.

*к. ю.н., доц. кафедри кримінально-правових дисциплін,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

В сучасних умовах розбудови правової держави боротьба зі злочинністю є одним із важливих завдань нашої країни. При цьому дуже важливого значення набувають заходи щодо попередження злочинності, що покладено в основу такого інституту кримінального права як інститут покарання. У свою чергу, судимість служить своєрідним індикатором морального стану суспільства й інтенсивності використання кримінально-правового ресурсу в регулюванні суспільних відносин. Судимість є завершальною стадією кримінальної відповідальності. Основне завдання інституту судимості – запобігання та попередження вчинення злочинів. Тому проблема судимості та її наслідків є найбільш дискусійною темою в кримінальній науці. Все це свідчить про актуальність дослідження проблем судимості та її наслідків.

Значний здобуток у дослідження проблем судимості та її наслідків внесли такі дослідники, як А. Абдурахманова, В. Білоконев, В. Голіна, М. Грамматчиков, С. Корягіна, Н. райнова, Г. Маркелова, А. Маршенев, О. Соболев, Г. Шутаєва та ін. Зазначені науковці внесли значний внесок в дослідження питань, пов'язаних з проблемами судимості.

Взагалі, інститут судимості є комплексним правовим інститутом, який регулює відносини, що виникають між державою і особою, стосовно якої набрав законної сили обвинувальний вирок суду, у сфері досягнення та закріплення мети кримінальної відповідальності. Він створює правові гарантії законності застосування до судимих осіб передбачених законом правообмежень та надає можливість особам, які мають судимість (судимості), позбавитись загальноправових і кримінально-правових її наслідків шляхом законослухняної поведінки [1, с. 102]. Отже, виходячи з цього, судимість пов'язана із вчиненням конкретного злочину і засудженням за нього. Так, не може бути судимості особа, яка: а) не вчинила злочину; б) не постала перед судом і не була засуджена.

Пленум Верховного Суду України у п.1 Постанови «Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості» від 26 грудня 2003 р. № 16 визначає судимість як правовий стан особи, який виникає у зв'язку з її засудженням до кримінального покарання і за зазначених у законі умов тягне настання для неї певних негативних наслідків [2]. Однак це визначення не повною мірою розкриває сутність та мету судимості, потребує також уточнення момент виникнення і припинення судимості, спектр її правових наслідків. Крім того, в контексті літературної норми, настання певних негативних наслідків може тягнути власне судимість, а не «правовий стан особи»: такий стан характеризується (а не тягне) настанням певних правових наслідків. В цьому аспекті доречно акцентував увагу у визначенні поняття судимості А. Музика [3, с. 865]. Отже, судимість обов'язково тягне за собою негативні наслідки для правопорушника.

Слід зауважити, що складовим конструктивним елементом інституту

судимості є власне судимість. Термін «судимість» означає, що «за ким-небудь значиться судовий вирок за вчинений злочин». Відповідно до ч. 1 ст. 88 КК України особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості [4]. Отже, підставою її виникнення є наявність правовідносин, які включають у себе факт вчинення особою злочину, а також факт її засудження за цей злочин до кримінального покарання. Але судимість – не просто констатація факту засудження особи за злочин, а й (і це головне) наявність у зв'язку з цим певних правовідносин між державою і злочинцем. Судимість особи завжди має конкретний характер. Вона тісно пов'язана з певним злочином, мірою покарання за нього і має реальний зміст. Правові наслідки, які виникають з визнанням особи судимою, хоча і передбачені в законі, але їх дійсний обсяг для кожного засудженого різний і залежить від виду, ступеня тяжкості вчиненого злочину, соціального статусу особи та ін. [5, с. 253]. Таким чином, правові наслідки судимості визначаються окремо щодо кожного злочину. При вчиненні декількох злочинів судимість виникає щодо кожного із них, тобто особа може мати одночасно кілька судимостей. При цьому вони можуть відрізнятися за тривалістю і правовим змістом.

Таким чином, судимість особи є результатом засудження винної особи обвинувальним вироком суду за вчинений нею злочин до покарання, який виступає підставою для державного осуду і застосування до неї передбачених законом протягом певного, законом установленого перебігу часу обмежень та позбавлень і відіграє роль сприяючого засобу досягнення і закріплення цілей покарання. Для виконання завдань, які постають перед інститутом судимості, законодавець пов'язує з ним можливість обмеження суб'єктивних прав особи (тобто загальноправові наслідки судимості) або настання певних кримінально-правових обтяжень (кримінально-правові наслідки).

Загальносоціальні наслідки судимості – різноманітні за обсягом та порядком настання часткові обмеження прав і свобод особи, яка має судимість, що передбачені нормами різних галузей права і застосовуються протягом усього чи частини строку стану судимості особи, тобто до її погашення або зняття. Згідно з ч. 2 ст. 88 КК України «судимість має правове значення у разі вчинення нового злочину, а також в інших випадках, передбачених законами України», що легалізує наявні і можливі загальноправові наслідки судимості [6]. Закон не розкриває положень «інші випадки, передбачені законами України», яких, на думку В. Голіної, може бути необмежена кількість. Виходить, що судимість може впливати на правовий статус особи залежно від власного розсуду законодавця у сфері будь-якої галузі права. Фактично на законодавчому рівні питання про вид, зміст та межі загальноправових обмежень прав судимої людини не вирішено. Разом із тим цих обмежень за законодавством України вже достатньо. Існує значна кількість законів України, якими передбачені різні обмеження прав осіб, які мають судимість. Тому заслуговує на подальше обговорення пропозиція щодо прийняття єдиного Закону України «Про правові наслідки судимості» [5, с. 255].

Із судимістю як елементом інституту кримінальної відповідальності пов'язані певні кримінально-правові наслідки конструктивного і диференційного характеру. Використовуючи так чи інакше феномен судимості, законодавець створює різні інститути кримінального права, де вона, з одного боку, виступає одним із конструктивних елементів багатьох інститутів Загальної частини КК України (наприклад, інститут повторності і рецидиву злочинів, призначення покарання,

звільнення від покарання та його відбування тощо), а з другого – кваліфікуючою ознакою значної кількості складів злочинів Особливої частини КК [5, с. 256]. Тобто ці правові наслідки пов'язані з правообмеженнями суто кримінально-правового характеру.

Судимість як правова інституція зумовлена потребою більш рішучої боротьби з рецидивом злочинів та заходами кримінально-правового характеру щодо запобігання злочинності в цілому. Судимість має завдання продовжити на деякий час кримінально-виконавчий вплив на засудженого після відбуття ним покарання. У цьому розумінні визнання особи судимою тягне для неї не лише несприятливі фізичні та психологічні наслідки, пов'язані з призначенням та відбуванням самого покарання, а й певні правообмеження після відбуття покарання. Одна частина таких наслідків має винятково кримінально-правовий характер, друга - загально-правовий характер.

Таким чином, судимість є важливим та обов'язковим інститутом кримінального права у запобіганні злочинності. Інститут судимості як гарант законності та правопорядку відіграє важливу роль у становленні правової держави, демократії та існуванні громадянського суспільства. Кримінально-правовий аспект інституту судимості, її правових наслідків є лише частиною більш глобальної соціально-правової і кримінологічної проблеми підвищення рівня ефективності використання ресурсу соціально-правових заходів у боротьбі зі злочинністю. Тому це сприяє подальшій аналітичній розробці подібних заходів з метою підвищення ефективності боротьби зі злочинністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Расюк А.О. Судимість та правові наслідки її реалізації / А.О. Расюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. - № 2 (15). – С. 102-108.
2. Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Верховного суду України від 26 грудня 2003 р. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Музика А.А. Судимість / За редакцією Ю.С. Шемшученка // Великий енциклопедичний юридичний словник. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року (зі змінами і допов. № 218-VIII від 02.03.2015) // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25. — Ст. 131.
5. Голіна В.В. Судимість у змісті кримінальної відповідальності / В.В. Голіна // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. - № 1(1). – С. 252-257.
6. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація; Акад. прав. наук України, Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — К. : «Ін Юре»; 2003. — 1196 с.

УБИЙСТВО ПРИ ОТЯГЧАЮЩИХ ОБСТОЯТЕЛЬСТВАХ: ОСОБЕННОСТИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ

Шуленкова И. В.

*преподаватель факультета экономики и права,
Барановичский государственный университет,
г. Барановичи, Республика Беларусь*

В уголовном законодательстве и теории уголовного права различных стран и времен убийству уделялось исключительное внимание. Это объясняется тем, что убийство является одним из наиболее опасных и тяжких преступлений против личности. Высокая степень общественной опасности убийств состоит в том, что объектом посягательства становятся не отдельные права и свободы человека, а само его физическое существование, сама человеческая жизнь.

Во Всеобщей Декларации прав человека провозглашаются «ценность человеческой личности» и право каждого человека на жизнь (ст. 3) [1]. В ст. 6 Международного пакта о гражданских и политических правах обращено внимание на неотъемлемость этого права, его охрану законом и недопустимость произвольного лишения жизни [2]. Конституция Республики Беларусь исходит из этих же положений, указывая в ст. 24 о том, что «каждый имеет право на жизнь» [3].

Уголовное право Беларуси не может рассматриваться вне закономерностей мирового развития и без учета опыта зарубежных стран. В связи с этим в интересах глубокого понимания изучаемой нормы белорусского уголовного права необходим сравнительный анализ законодательства некоторых государств. Сравнить – означает сопоставить для установления сходства или различия. Ценность и значимость сравнительного анализа законодательства зарубежных государств позволяет, во-первых, уяснить своеобразие права своей страны, ярче проявляемое при сопоставлении. И, во-вторых, выявив различия, определить перспективы развития и совершенствования его отдельных норм и институтов.

Уголовное право любой страны имеет свою специфику. Она проявляется в содержании основных уголовно-правовых институтов, обусловленном историческими, национальными и культурными традициями, особенностями политического, экономического устройства общества и другими факторами. Вместе с тем, уголовное право определенных стран имеет общие историко-правовые корни, в связи, с чем в теории принято выделять правовые семьи. Основными из них признаются: 1) романо-германская, 2) англосаксонская и 3) мусульманская.

Семья романо-германского права сформировалась в континентальной Европе (Франция, Германия, Италия и др.) в результате рецепции (восприятия) римского права. Основным источником права в странах данной правовой семьи является нормативный правовой акт.

Семья англосаксонского права начала формироваться в XI в. в Англии и затем распространилась на ее колонии и доминионы. В семью входят правовые системы США, Канады, Австралии, а также 36 других государств – членов содружества. Исторически сложилось так, что в данной правовой семье основным источником права служило не абстрактное правило, а решение по конкретному

делу – юридический прецедент.

К мусульманской правовой семье относятся правовые системы таких мусульманских стран, как Иран, Ирак, Пакистан, Судан и др. Она представляет собой систему принципов и норм, основанных на исламской религии (шариат). Мусульманское право упорядочивает две области отношений: отношение мусульманина к самому себе и его отношение к Аллаху [4, с. 26].

Наиболее развитой из обозначенных систем признается романо-германская правовая семья. Ее отличительной чертой является выраженное стремление к писаному праву, отказу от прецедентного и обычного права, к признанию закона единственным нормативным источником уголовного права. К этой семье относится уголовное право континентальной Европы, иногда, поэтому оно именуется континентальным правом.

Так, к примеру, по Уголовному кодексу Франции 1992 года, к посягательствам на человеческую личность относятся умышленные и неумышленные посягательства на жизнь человека (Глава I), посягательства на физическую или психическую неприкосновенность личности (Глава II) и др. В ст. 221-3 сформулирован состав особо тяжкого убийства, которым признается предумышленное лишение жизни другого человека (совершенное с заранее обдуманном умыслом), если жертвой является несовершеннолетний до 15 лет; а также, если ему предшествовали или его сопровождали изнасилование, пытки или акты жестокости. Наказанием за данное деяние является пожизненное тюремное заключение [5, с. 12]. Из вышеизложенного видно, что УК Франции, в отличие от УК Республики Беларусь, к отягчающим обстоятельствам убийства относит «обычную», а не особую жестокость.

Обращает на себя внимание тщательность формулировки рассматриваемого отягчающего обстоятельства. В данной, на первый взгляд, довольно абстрактной формулировке прослеживаются четкие критерии, позволяющие осуществлять правовую оценку деяния. Законодатель определил, что квалификация по данной статье осуществляется, когда жестокие действия совершались «до» или «в» процессе убийства, а также то, что они не обязательно должны быть причиной смерти потерпевшего, а могут и «сопровождать» убийство. Так заранее разрешены некоторые спорные для белорусского уголовного права вопросы применения рассматриваемого квалифицирующего признака убийства.

В Уголовном кодексе ФРГ преступные деяния против жизни регламентируются в разделе 16. Среди убийств выделяются простое (ч. I §212), тяжкое (§211, ч. 2 § 212) и привилегированное (§213, §216, §222). В соответствии с УК тяжкое убийство совершает тот, кто убивает человека из садистских побуждений, для удовлетворения полового влечения, из корыстных побуждений или, руководствуясь низменными побуждениями и др. Данное деяние признается особо тяжким и наказывается пожизненным лишением свободы [6, с. 127]. На наш взгляд, данная формулировка не совсем удачна. Во-первых, законодатель сузил рассматриваемый признак убийства до «способа», во-вторых, в основу конструкции положены побуждения и цель – субъективные, и потому трудно определяемые критерии.

Основной характеристикой тяжкого убийства (murder), традиционно доминирующей в англосаксонском уголовном праве, является наличие заранее обдуманного злого умысла (malice aforethought) – прямо выраженного (express) или подразумеваемого (implied). Так, в Великобритании, согласно ст. 1 закона об

убийстве тяжким убийство признается в связи с наличием у виновного намерения противоправно умертвить другое лицо либо противоправно нанести другому лицу тяжкое телесное повреждение [4, с. 35].

В законодательстве США под тяжким убийством первой (высшей) степени признается: а) любое умышленное, предумышленное, злоумышленное и преднамеренное убийство; б) совершенное по заранее обдуманному намерению противоправно и злоумышленно причинить смерть другому человеку (ст. 1111 титута 18 Свода законов США) [7, с. 41].

В государствах постсоветского пространства, как правило, законодатели формулируют исследуемый признак убийства подобно тому, как он представлен в УК Республики Беларусь. Так п. «д» ч. 2 ст. 139 УК Российской Федерации совпадает с п. 6 ч. 2 ст. 139 УК Республики Беларусь, а именно: «убийство, совершенное с особой жестокостью» [8]. Небольшие изменения есть в формулировке признака в УК Литовской Республики: «сопряженное с истязанием либо особой жестокостью» (п. 6 ч. 2 ст. 129) [9, с. 35], в УК Республики Молдова: «совершенное с особой жестокостью, а равно из садистских побуждений» (п. «j» ч. 2 ст. 145) [10], а также Пенитенциарном кодексе Эстонии: «совершенное мучительным или жестоким способом» (п. 1 ст. 114) [11].

Много общего имеют санкции в анализируемых нормах. Как и в белорусском уголовном праве, в законодательстве стран СНГ в системе наказаний имеется смертная казнь, в отличие, от государств дальнего зарубежья. Например, в УК Республики Беларусь убийство при отягчающих обстоятельствах, предусмотренное ч. 2 ст. 139 УК, наказывается лишением свободы на срок от восьми до двадцати пяти лет, или пожизненным заключением, или смертной казнью [12]; в УК Российской Федерации – наказывается лишением свободы на срок от восьми до двадцати лет с ограничением свободы на срок от одного года до двух лет, либо пожизненным лишением свободы, либо смертной казнью [8]; в УК Украины — лишением свободы на срок от десяти до пятнадцати лет или пожизненным лишением свободы (п. 4 ч. 2 ст. 115) [13].

Таким образом, проведенное исследование уголовного законодательства Республики Беларусь и некоторых зарубежных государств показывает, что убийство, при квалифицирующих обстоятельствах, является традиционным для романо-германской системы права. В странах этой системы анализируемые виды убийства при отягчающих обстоятельствах в основном признаются тяжкими или особо тяжкими. При этом в развитых странах основными видами наказания за их совершение являются пожизненное заключение или заключение на определенный срок, в то время как в других странах (постсоветского пространства) к ним добавляется смертная казнь.

В то же время по англосаксонской системе права, убийство например, совершенное с особой жестокостью, отдельно не выделяется. Основными наказаниями за совершение убийств, при отягчающих обстоятельствах, характеризующих объективную сторону, выступают, в первую очередь, смертная казнь, далее при наличии смягчающих обстоятельств – пожизненное лишение свободы или лишение свободы на определенный срок.

Таким образом, сравнительный анализ законодательства государства Республики Беларусь и зарубежных государств позволил, выявить различия, определить перспективы развития и найти направления совершенствования его отдельных норм.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Всеобщая декларация прав человека 1948 г. // Судовы веснік. – 1992. – № 1. – С. 39 - 41.
2. Международный пакт о гражданских и политических правах: принят Организацией Объединенных Наций 16 декабря 1966 года; вступил в силу 23 марта 1976 года // ООН : Права человека и борьба с преступностью : Сборник международных документов. – Минск: 1990. – С. 226 – 237.
3. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2005. – 48 с.
4. Никифоров А.С. Ответственность за убийство в современном уголовном праве. Комментарий / А.С. Никифоров. – М. : Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 2000. – 60 с.
5. Крылова Н.Е. Новый УК Франции / Пер. Н.Е. Крыловой; Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Э.Ф. Побегайло. – М. : Юридический колледж МГУ, 1995. – 212 с.
6. Уголовный кодекс ФРГ. / Пер. с нем. – М. : Зерцало-М, 2001. – 428 с.
7. Уголовный кодекс штата Техас. – СПб. : Юридический центр «Пресс», 2006. – 576 с.
8. Уголовный кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/> – Дата доступа: 23.12.2014.
9. Уголовный кодекс Литовской Республики / Науч. ред. В.И. Павилониса; предисл. Н.И. Мацнева, вступ. Статья В. Павилониса, А. Абрамовичюса, А. Дракшене; пер. с лит. В.П. Казанскене. – СПб. : Юридический центр «Пресс», 2003. – 470 с.
10. Уголовный кодекс Республики Молдова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3835 – Дата доступа : 22.12.2014.
11. Пенитенциарный кодекс Эстонии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://estonia.news-city.info/docs/sistemsw/dok_iegdab/index.htm – Дата доступа : 22.12.2014.
12. Уголовный кодекс Республики Беларусь, принят Палатой представителей 2 июня 1999 г., одобрен Советом Респ. 24 июня 1999 г. : текст кодекса по состоянию на 01 сентября 2013 г. // Эталон-Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2014.
13. Уголовный кодекс Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012341.html – Дата доступа : 22.12.2014.

ДО ПИТАННЯ ВИДАЧІ ОСІБ, ЩО ВЧИНИЛИ ЗЛОЧИН (ЕКСТРАДИЦІЯ)

Якименко А. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Солонар А. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

На сьогоднішній день найважливішою проблемою в нашій державі є конфлікт з Російською Федерацією. На тлі даного питання с кожним днем посилюється злочинність. І тому дедалі актуальнішим стає питання щодо співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинністю. За останній час

збільшилась кількість осіб, які вчиняли злочини на території однієї держави, а потім переховувались в зарубіжних країнах. Зазначене ще раз доводить, що інститут екстрадиції є важливим та постійно розвивається і удосконалюється. Особливого значення набуває міжнародне співробітництво держав у галузі кримінального процесу, а саме щодо розшуку, затримання та видачі осіб, винних у вчиненні злочину, що і актуалізує проведене дослідження.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють питання екстрадиції є Європейська конвенція про видачу правопорушників, яка була підписана у 1957 році та Кримінальний процесуальний кодекс України (глава 44). Як зазначає Ю. Петренко, у деяких країнах (Австрія, Німеччина, Бельгія, Швеція, Франція, Фінляндія) прийняті окремі закони про екстрадицію, які є частиною не тільки кримінально-процесуального, але й суміжних галузей законодавства. Проте в більшості держав правова основа екстрадиції встановлюється виключно нормами кримінального та кримінально-процесуального права [1, с. 10].

Відповідно до ч. 2 ст. 541 КПК України, видача особи (екстрадиція) - видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку [2]. Проте, на думку О. Виноградової, екстрадиція – це процес, який ґрунтується на міжнародних договорах, загальновізнаних принципах міжнародного права, нормах внутрішнього законодавства і пов'язаний з наданням державами правової допомоги, що полягає у передачі підозрюваного, обвинуваченого або засудженого державою, на території якої він перебуває, державі, на території якої він вчинив злочин або громадянином якої він є або державі, що потерпіла від злочину, для притягнення його до кримінальної відповідальності або виконання винесеного вироку суду [3, с. 13].

Наприклад, за статистичними даними Укрбюро Інтерполу УМВС України в Івано-Франківській області за 2010 рік до УМВС України в Івано-Франківській області в порядку екстрадиції видано 6 осіб, за 2011 рік – 4 особи, за 2012 рік – 3 особи, за 4 місяці 2013 року – 2 особи [4, с. 279]. Яскравим прикладом на даний момент є ситуація з экс-президентом Михайлом Саакашвілі, головна прокуратура Грузії надіслала вже повторний запит в Генпрокуратуру України з приводу екстрадиції экс-президента. В зв'язку з тим, що головна прокуратура Грузії заочно висунула Саакашвілі звинувачення за кількома кримінальними справами, в тому числі про розтрату близько 5 млн доларів державних коштів на особисті потреби.

Згідно з ч. 2 ст. 541 КПК України, екстрадиція включає в себе [2] : офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави.

Органами, які здійснюють видачу особи (екстрадиція) є Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України. Проте ці два органи здійснюють свою діяльність на різних етапах провадження. Що стосується Генеральної прокуратури України, то вона є центральним органом у сфері видачі підозрюваних чи обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування, в той час як Міністерство юстиції України є центральним органом у питаннях щодо видачі (екстрадиції) підсудних чи засуджених у кримінальних провадженнях під час судового провадження або виконання вироку. Відповідно до ч. 4 ст. 574, центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції)

здійснюють такі процедури [2] : 1) звертаються до компетентних органів іноземних держав із запитом про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення; 2) розглядають запити компетентних органів іноземних держав про видачу особи (екстрадицію), тимчасову видачу або транзитне перевезення та приймають рішення щодо них; 3) організують проведення екстрадиційної перевірки; 4) організують прийом-передачу осіб, щодо яких прийнято рішення про видачу (екстрадицію), тимчасову видачу чи транзитне перевезення; 5) здійснюють інші повноваження, визначені цим розділом або міжнародним договором про видачу особи (екстрадицію).

Особливістю є те, що кримінальна відповідальність виданої особи має певні межі, а саме відповідно до ч. 1 ст. 576, видана в Україну особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності або щодо неї може бути виконано вирок суду лише за ті злочини, за які здійснена видача (екстрадиція) [2]. На думку Л.В. Максиміва, під час екстрадиційної перевірки необхідно зібрати якомога більше інформації щодо особи, яка підлягає видачі, а також злочину, у вчиненні якого вона підозрюється [4, с. 281]. Адже пер ніж видати особу потрібно переконатися в тому чи дійсно, звинувачення в її сторону є обґрунтованими.

Не варто забувати про те, що КПК України передбачено також випадки відмови у видачі особи (екстрадиції) іноземній державі, а саме якщо [2] : 1) особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України; 2) злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України; 3) закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу; 4) компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію); 5) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України; 6) наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.

Підводячи підсумки, варто згадати слова С. Нестеренко, яка зазначає, що вивчення інституту екстрадиції має важливе значення як для теорії, так і для практики, адже екстрадиція є тим правовим інструментом, за допомогою якого здійснюється ефективна співпраця держав у боротьбі із злочинністю, забезпечується дотримання прав видаваних осіб [5, с. 169]. Повністю погоджуючись з цими словами і зважаючи на ситуацію, що склалася в Україні, на сьогодні інституту екстрадиції має бути приділена особлива увага як з боку законодавців, так і з боку наукового співтовариства. При цьому акцент має бути саме на забезпеченні належного правового регулювання процедури екстрадиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петренко Ю. Інститут екстрадиції в новому КПК не узгоджується з міжнародними зобов'язаннями / Ю. Петренко // Закон і Бізнес. – 2012. - № 12. – с. 10.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 13.04.2012 р. № 4651– Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>.
3. Виноградова О. Видача (екстрадиція) осіб, які вчинили злочини / О. Виноградова // Адвокат. – 1999. - № 5. – с. 13-15.

4. Максимів Л. В. До питання проведення екстрадиційної перевірки осіб, які підлягають видачі / Л. В. Максимів // Тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти». – Львів. : 2013. – с. 279-283.

5. Нестеренко С. Правова природа інституту видачі (екстрадиції) / С. Нестеренко. – 2009. - № 11. – С. 167-169.

СЕКЦІЯ 6

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

SOLIDARITY BETWEEN GENERATIONS IN PUBLIC PENSION SYSTEMS

Sławomir Maciejewski

Ph.D. holder

Department Civil Law, Civil Procedure and Comparative Private Law

Faculty of Law and Administration, University of Zielona Gora

Solidarity between generations in the public pension schemes for the present analysis is related to the force in the PAYG pension systems contract between generations. It is extremely important and relevant issue since financing of benefits in the majority of pension schemes is based on the solidarity between generations. Of special significance is the fact, that the current pension benefits are financed from the current pension fund. Therefore, the solidarity between generations is one of the most important instruments of the state policy.

In legal language, or in the language of legislation, the term "generation" does not occur. Therefore, it is difficult to interpret this concept, or to use it as a demographic or sociological terms. In the research, taking into account that the realization of the right to a pension is done in a long space of time, a PAYG system benefits are financed by the generation of economically active, the term "generation" to be assessed from the perspective of the principle of *pacta sunt servanda* [Maciejewski, 2014].

In this context, the validity of the contract between generations was used to determine the obligation to pay contributions throughout working life, to be able to exercise the right to receive benefits after cessation of employment. This design of pension systems based on the principle of apportionment indicates a direct relationship between paying the premium, and the collection of benefit. The implementation of the principle of *pacta sunt servanda* in pension systems ensures that in exchange for the obligation to pay premiums today, the future will acquire the right to a pension. Constitution which is the social contract is to be the guarantor of the PAYG financing agreement concluded between the generations the benefits will not be at a certain time proscription. It is all the more important that solidarity between generations is related to the redistributive function of the state, which in turn implies taking into account the interests of all citizens in the position of having to impose distribution of wealth and public burdens.

Solidarity between generations takes on new meaning in the context of the EU. Strategy aimed in a positive and coherent relations between the generations, coverage of intergenerational issues and discussions between the various age groups and, more generally, presenting a positive reflection on the contribution of the older generation in social life. Solidarity between generations, which is emphasized in EU policy is one of the structural and key solutions of the European social model. It can therefore be seen that demographic change and globalization necessitates inter-generational solidarity based on a broad package intergenerational. At the core of such an agreement must be in common the ability to organize their work and private life in the context of the rights and obligations set out by both the statutory and contractual. Road statutory requires an active approach on the part of public authorities and social partners in ensuring that appropriate

and adequate pension systems. It should be stressed that solidarity between generations including the responsibility for the elderly, contributes to the full implementation of the principle of respect for human dignity and should become a social bond for the public good.

The social policy of the European Union is characterized by the term of „coordination” [Bińczycka-Majewska, 1999]. Due to the fact that the European Union authorities do not want to unify the pension systems of the member states, the coordination helps to compare the existing systems and leads to coexistence of the various pension schemes within one structured organization. Member States of the UE do not have harmonized their pension systems, which is probably justified by the fact that previously functioning models have a long, distinct tradition. Dissimilarity of these systems requires the settlement of a conflict (in the case of overlapping or exclude the rights) and mutual recognition (legitimate expectations) for the award of uniform rights of pension insurance. This diversity of the systems to ensure the effective operation of the principle of the free movement of persons, concerning the protection of acquired rights, resulting in slipping postulate the necessity of mutual exchange of information on existing systems. The problem of the diversity of systems can be solved not attempting to unify, but on the basis of knowledge about the way they operate and constitutional legitimacy. This is also related to the process of further European integration, which requires a greater and direct participation and involvement of both the countries and their citizens. Thus, in order to further develop the integration process paradigms constitutionalism, especially those related to the existence of the rights of freedom and social rights with the obligation of solidarity and the wider principle of genuine democracy, will become more and more of its essential elements [Policastro 2002].

Solidarity between generations is a fair non-discriminatory access to human rights, but also the human dignity and freedom of each individual to pursue personal development at every stage of life, and the ability of the active and full participation of each individual in society. However, even with the strongest legal protection that could surround human rights, it is never an easy thing to provide all members of society, especially the most vulnerable, the possibility of the actual enjoyment of their rights. The paradox is that those who are most in need of the protection of their rights, they are often the least prepared to enforce them. Therefore, the legal protection of rights must be accompanied by strong measures at the disposal of social policy in order to ensure effective access to each of their rights. It must be remembered that in the process of transformation, there is always an incentive for each generation to leave the system financed by capital reserve and enter the PAYG system to be the first generation that "captures" the provision of belonging to the initial generation. On the other hand, there is concern that future generations may find unwritten social contract to be negative and try to break it. In this case, the generation contributor will end system, and despite the contribution to the system (in the form of contributions) will not receive benefits in old age. The basic postulate is that the transformations effected provide legal security in terms of the intertemporal [Peces Barba, 1993, p. 252].

It should be borne in mind that pension systems to guarantee an adequate level of benefits, they must also ensure its stability. Therefore, the aim is also to ensure the financial solvency of pension systems in such a way that the trend of an aging population does not undermine the sustainability of public finances and the fundamental objectives of fiscal policy. It should also be borne in mind equitable distribution of resources between generations. So it seems necessary to ensure a high level of employment realized

through a comprehensive reform of the labor market in accordance with the principles of economic policy. The effects of aging can not threaten the long-term sustainability of public finances, and allow rational fiscal policy (without unduly increasing the tax burden or spending cuts). By the way, it should be emphasized that the pension policy may not lead to an excessive burden on the economically active generation (raising fees / taxes for this purpose). Pension policy must correlate compliance with the applicable pension policy already stabilization programs [Żukowski, 2006]. Such mechanisms promote transparency of pension systems and help to build public confidence in these systems based on the principle of intergenerational solidarity.

Finally, it should be emphasized that the pension systems play a significant role in life of an every person. First of all, they not only provide and guarantee the financial sources to someone who is retired but also protect the dignity of a man of an advanced age. For the majority of senior citizens the pension funds ensure the only means of living because just few retired people are able to support themselves by renting apartments or selling antiques.

The immutability and stability of the social security law is very important. Everyone who undertakes any work shall know in advance when and on what principles they can retire.

REFERENCES:

1. Bińczycka-Majewska T., Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego, Zakamycze 1999, p. 31-34.
2. Maciejewski S., Zasada solidarności między pokoleniami w repartycyjnych systemach emerytalnych w dobie przemian społecznych, [w:] W. Koczur, A. Rączaszek, Polityka społeczna wobec problemu bezpieczeństwa socjalnego w dobie przemian społeczno-gospodarczych, Studia Ekonomiczne, zesz. 179, Katowice 2014, p. 166.
3. Peces Barba G., Teoria dei diritti fondamentali, Milano 1993, p. 252.
4. Policastro P., Prawa podstawowe w demokratycznych transformacjach ustrojowych, Polski przykład, Lublin 2002, p. 10.
5. Żukowski M., Reformy emerytalne w Europie, Poznań 2006, p. 98.

СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛІ ТА ПРАВА В ЦИВІЛЬНОМУ ТА РЕЛІГІЙНОМУ ШЛЮБИ

Баєнко О. С.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кобзєва Т. А.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Інститут сім'ї знаходиться у теперішньому кризисному стані, що спонукає державу змінювати свої правові засади, що до укладання шлюбу. Розробляються різні види покращення сімейного життя подружжя та відносин у ньому. Велике значення у розвитку та покращенні сімейного життя це зміна виду шлюбу. Для збереження сімейних цінностей створення міцних сімей необхідно визнання державою такого виду шлюбу як релігійний. Саме визнання релігійного шлюбу на державному рівні може врятувати сімейні відносини.

Шлюб як добровільні відносини між чоловіком і жінкою, засновані на взаємоповазі та моральній відповідальності один перед одним є основою майбутньої сім'ї. Шлюб як раз і необхідний щоб відносини між чоловіком і жінкою були врегульовані і визнані. Саме шлюб допомагає зміцнити відношення між

подружжям і дати їм можливість розподілити сімейні обов'язки і усвідомити всю відповідальність один перед одним.

В офіційному трактуванні поняття шлюб говориться, що шлюб - історично зумовлена, санкціонована й регульована суспільством форма взаємин між чоловіком та жінкою, яка визначає їхні права та обов'язки один до одного і щодо дітей. Але крім прав та обов'язків потрібно ще виділяти духовну сторону відповідальності, ту, яка пов'язана безпосередньо з кожним з учасників шлюбу.

Сім'я є одним з головних соціальних інститутів соціалізації індивіда. У ній формується система суспільних і групових цінностей, передається соціальний досвід, закладаються основи індивідуальності, унікальності особистості. У сімейному мікросередовищі виробляються уявлення людини про стосунки між чоловіком і жінкою, між поколіннями (батьків і дітей), формуються суспільні й особистісні ідеали, засвоюються моральні норми, оцінки та принципи, етикетні зразки поведінки.

Моральні стосунки в сім'ї, що базуються на любові, духовній близькості й чуйності, піклуванні, відповідальності, сімейному обов'язку, взаємній повазі, є передумовою збереження і зміцнення морального клімату в суспільстві. Шкоди сім'ї завдають такі морально-психологічні властивості особистості, як егоцентризм, грубість, утриманство, алкоголізм тощо. Отже, моральна цінність товариських, дружніх, любовних, шлюбно-сімейних стосунків полягає в тому, що реалізовані в них моральні ідеали, принципи, вимоги духовно возвеличують особистість і зміцнюють моральний потенціал суспільства.

Ведучи мову про юридичне регулювання шлюбних відносин, важливо виділити цілий комплекс норм, пов'язаних із розірванням шлюбу. Вони засновуються на юридичному регулюванні розлучення: встановленні юридичних підстав для скасування шлюбу, характеру процедури розлучення, правах і обов'язках колишнього подружжя, пов'язані із утриманням та вихованням дітей тощо.

При виробленні рекомендацій по правотворчості необхідно пам'ятати, що далеко не всі суспільні відносини піддаються правової регламентації; це особливо актуально для сімейно правової сфери. Очевидно, наприклад, що норми про «обов'язки» подружжя любити і поважати один одного мають суто декларативний характер: ні який закон не зможе надати правовий характер тим відносинам, які за своєю природою правовими не є. Однак у церковному праві ми зіштовхуємося з надлишком, а з нестачею сімейно-правових норм, з обширними прогалинами в правовому регулюванні.

Цивільні шлюби сприяють поширенню неповних сімей, в яких діти отримують недостатню кількість уваги. Люди які часто знаходяться в цивільних шлюбах стають менш готовими до відповідальності у сімейному житті.

Підготовка до шлюбу найчастіше стосується таких аспектів життя як матеріальна готовність, готовність бути морально відповідальним один перед одним, психологічна готовність яка дуже важлива перед тим як вирішиться вступити з кимось в шлюбні відносини.

Психологічна готовність до сімейного життя – це цілісна інтегративна психологічна освіта, що забезпечує особистості успішність сімейного життя, яка має власну структуру з функціональними зв'язками між компонентами.

У молодих людей в юнацькому віці закінчується пубертатний період, і сучасні дослідники вважають його дуже важливим і відповідальним у житті

людини. Це означає здатність молодих людей до народження дитини без шкоди для її здоров'я, та й власного здоров'я теж. Статева зрілість, безсумнівно, є однією з найважливіших основ подружнього життя, але вона зовсім не означає, що молоді люди готові до гармонійного, сексуального життя у шлюбі і також не є показником психологічної та соціальної готовності до шлюбу.

Ключовим моментом в гармонізації стосунків молодих людей, що одружуються є етико - психологічна готовність. Вона включає дуже багато чинників, які взаємодіють між собою. Молоді люди повинні бути підготовлені до шлюбу, у них повинен бути сформований якийсь ідеал сім'ї, вони повинні знати чого чекають від шлюбу і сімейного життя в цілому. Також обоє повинні намагатися створити сприятливі умови для життя в сім'ї кожного її члена.

Важливим компонентом психологічної готовності до сімейного життя є психологічна зрілість. Отже, для визначення поняття «психологічна зрілість» звернемося до психологічного словника, який трактує зрілість як «досягнення високого рівня розвитку біологічних, фізіологічних, інтелектуальних, вольових, емоційних і моральних параметрів людини».

В даний момент в світі склалася ситуація коли держава не може створювати сприятливі умови для міцного сімейного життя. Подружжю часто доводиться стикатися з безліччю проблем які й руйнують їхній шлюб.

Після безлічі досліджень було доведено що релігійні шлюби міцніші ніж державні і тим більше ніж цивільні які зовсім не чим не підкріплені.

Тому для того що б зрозуміти чим релігійний шлюб надійніше державного ми візьмемо для порівняння дві держави. Наприклад Греція, в яких релігійні шлюб є державним і Україна країна в якій існує тільки державний вид узаконення стосунків між чоловіком і жінкою.

С початку треба розглянути статистичні данні, що до кількості затверджених шлюбів. Це дасть нам зрозуміти наскільки часто люди вступають в релігійний чи в державний шлюб.

В Україні - 5.7 шлюбів на 1000 населення, у Греції - 4.2 шлюбів на 1000 населення.

Дуже великою є проблема розлучень. Саме ці статистичні данні, що до розлучень у країнах з різними видами шлюбу допоможуть визначити чи дійсно релігійний шлюб має переваги над державним.

В Україні - 4.1 розлучень на 1000 населення, у Греції - 1.1 розлучень на 1000 населення.

Для порівняння кількості народжених дітей поза шлюбом ми використаємо річний відсоток таких дітей в Україні та у Греції.

В Україні - 22 % дітей народжених поза шлюбом, у Греції - 5 % дітей народжених поза шлюбом.

Одним із важливих факторів порівняння державного та релігійного шлюбу є кількість сімей у яких нема дітей. Ми візьмімо відсоток тільки тих сімей які не вважають потрібним заводити дітей через свої сімейні переконання, а не через фізичну неспроможність.

В Україні - 62.2 % сімей без дітей, у Греції - 33.1 % сімей без дітей.

Останнім часом сімейна сфера зазнає значних змін – збільшуються показники розлучень та неповних сімей, шлюб укладається дедалі пізніше, скорочується народжуваність, кількість дітей в сім'ї. Саме тому необхідно відійти

від устрою, десятиліттями, моделі шлюбу і перейти до нової, більш придатної для того що б розвивати шлюбні відносини і зміцнити їх.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чугуєнко М.В. Моя Україна. Ілюстрована енциклопедія для дітей / М.В. Чугуєнко. – Харків : Веста : «Ранок», 2006. — 128 с.
2. Павлов А.С. Курс церковного права / А.С. Павлов. – СПб., 2002. С. 229–230.
3. Бондач А. Канонічного аспекти таїнство шлюбу / А. Бондач // Православне вчення про церковні таїнства. – 2007. – С. 16.
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Судова Н 34 практика з питань сімейних стосунків. - Станом на 14.02.2014 р. / С.Б. Булеца, Ю.Ф. Іванов, О.В. Ієвіня, та ін. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2014. -480 с.
5. Что надо знать вступаая в брак. Книга для родителей, жениха и невесты, свидетелей. – М. : «Ковчег». 2006. – С. 32.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Венчание, церковная церемония // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. –М. : «СПб».1890—1907.
8. Голод С.И. Семья и брак : историко- социологический анализ / С.И. Голод. – М. : «СПб». 1998. – С. 85.
9. Хулап В. Вопрос о «совершителе» таинства брака на востоке и на западе / В. Хулап // Православне вчення про церковні таїнства. – 2007. С. 4.
10. Конституция Греции 1975 года с поправками 1986 и 2001 гг.
11. «Die Familie in der EU25 aus Sicht von Zahlen». Eurostat, 14.05.06.
12. Чаусова Ю. Особливості сімейного життєконструювання в цивільних взаєминах та офіційному шлюбі [Електронний ресурс] / Ю. Чаусова. – Режим доступу : http://ps.pu.if.ua/2013_4/32Chaus.pdf

СПАДКОВІ ПРАВА ДІТЕЙ ТА УСИНОВЛЕНИХ ДІТЕЙ

Биряк Л. П.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Гончарова А. В.

к. ю. н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Більшість людей бажають хоч трішки полегшити життя нащадкам після своєї смерті. Саме тому, у сучасному світі виникло спадкування, тобто перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла, до інших осіб.

Нині є велика кількість питань щодо спадкування, але в першу чергу цікавляться питаннями щодо дітей та усиновлених осіб. Спадкові права усиновлених та усиновлювачів прирівнюються до спадкових прав дітей та батьків. Діти, народжені у недійсному шлюбі мають такі ж самі спадкові права, що і діти, народжені у дійсному шлюбі. На жаль, законодавці мають прогалини щодо спадкування неповнолітніх, дітей народжених у недійсному шлюбі, усиновлених осіб тощо. Саме тому, вивчення цієї теми є актуальним у наш час. Законодавці повинні враховувати подібні дослідження для розвитку та спрощення вітчизняного законодавства, його адаптування до сучасних умов.

Дослідженням цієї теми займаються такі вчені юристи: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Станцев, В.С. Щербина, Р.А. Майданик та інші.

Метою дослідження питання є те, як саме діти та усиновлені особи можуть отримати спадок та за яких умов.

Згідно зі ст. 1217 Цивільного Кодексу України, що спадкування здійснюється за заповітом або за законом [1].

Заповітом вважається особисте розпорядження фізичної особи на випадок смерті. Заповіт складається у письмовій формі із зазначенням місця та часу його складання та підписується заповідачем [2].

Якщо у заповіті не вказані діти або усиновлені особи, то відповідно до ст. 1241 Цивільного Кодексу України малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, незалежно від змісту заповіту, мають право на половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом [1]. Цікавим є те, що якщо людину позбавили права на спадкування, то це стосується тільки цієї особи. Діти цієї людини мають право на ту частку в спадщині, яка б належала їх батькам, якби не були позбавлені права на спадкування [3, с. 245].

Спадкування за законом відбувається за чергами, які визначні у статтях Цивільного Кодексу України.

Спадкоємці за законом одержують право на спадкування по чергово, кожна наступна черга одержує право на спадкування в разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття, крім випадків, встановлених Цивільним Кодексом України [4, с. 152].

До першої черги відносять діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той з подружжя, який його пережив, та батьки. Усиновлені особи мають такі ж права як і кровні діти, а тому належать до першої черги спадкування.

Діти успадковують після смерті своїх батьків, як батька, так і матері. Навіть якщо батьки не знаходяться у зареєстрованому шлюбі діти у яких у свідоцтві вказаний померлий мають право претендувати на спадок. Визнання походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини, а від батька за ст. 125 Сімейного кодексу України : 1) за заявою матері та батька дитини; 2) за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини; або 3) за рішенням суду [5].

Право на спадкування мають не лише діти, які були живі на час смерті спадкодавця, але й ті, які були зачаті за життя спадкодавця та народилися після його смерті. Дитиною померлого вважається особа, котра народилася протягом не більш як 10-місячного строку після його смерті.

Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину в силу прямого припису закону. Як і в попередньому випадку, це правило має диспозитивний характер. Тому ці особи можуть відмовитися від прийняття спадщини за згодою відповідних осіб (батьків, опікунів і піклувальників), органу опіки та піклування. Це пояснюється тим, що прийняття спадщини не завжди може бути пов'язано тільки з надходженнями майнового характеру. До спадкового майна можуть належати певні обов'язки спадкодавця (борги), внаслідок чого прийняття спадщини не буде відповідати інтересам малолітньої, неповнолітньої або недієздатної особи, обтяжувати її, створювати проблеми майнового характеру [6, с. 235].

Спадкування усиновленими особами має свої особливості. Усиновлення є юридичним фактом, у силу якого між дитиною й усиновлювачем встановлюються правові відносини, які існують між кровними батьками і дітьми. Усиновлені втрачають особисті та майнові права та обов'язки щодо своїх рідних батьків і кровних родичів та набувають їх щодо усиновлювачів та їх родичів [2].

Якщо дитина усиновлена тільки одним з подружжя, то відповідно буде спадкоємцем тільки того, хто дав згоду на її усиновлення. Це також стосується родичів усиновлювача. Після смерті усиновленого, спадкувати буде тільки той, хто давав згоду на усиновлення.

Відповідно до статті 1266 Цивільного Кодексу України рішенням суду може бути збережений правовий зв'язок між усиновленим та його бабусею, дідом, братом та сестрою за походженням [1]. У таких випадках у разі смерті його баби, діда за походженням усиновлений має право на спадкування за правом представлення, тобто він має успадкувати ту частину спадщини, яка належала б за законом його матері, батькові за походженням, якби вони були живими на час відкриття спадщини. У разі смерті брата, сестри за походженням усиновленого, він може стати спадкоємцем другої черги за законом.

Отже, спадкове право – це підгалузь цивільного права, що визначає порядок переходу майна померлої особи до її спадкоємців. Спадкові права дітей та усиновлених осіб є схожими, але усиновлені особи мають також особливості спадкування, які стосуються кровних родичей. Спадкові права чітко визначені у Цивільному Кодексі України, тому спадкоємці захищені законом від будь-яких посягань на їх спадок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page19>
2. Правові аспекти спадкування [Електронний ресурс] // Журнал «Вісник податкової служби України». – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/find:%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%B7%D0%B0+%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BC/DG100879.html
3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О.В. Цивільне право України : підруч. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.В. Старцев. – 3-тє вид., перероб. і доп. - К. : Істина, 2011. – 808 с.
4. Доліненко Л.О., Сарновська С.О. Цивільне право України : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Електронний ресурс] / Л.О. Доліненко, С.О. Сарановська. – К. : МАУП, 2005 – 384 с. – Режим доступу : http://nebook.net/book_civilne-pravo-ukrani_674/
5. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 10.01.2002 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
6. Копиленко О.П. Правознавство : навч. посіб. — К. : «ВД «Професіонал», 2007. — 400 с.

УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНОГО ЕЛЕМЕНТУ

Біцак Д. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кобзева Т. А.

к.ю.н., ст.викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

У сучасних умовах активної міграції, розвитку туризму, напливу біженців і переселенців спостерігається збільшення кількості шлюбів, що укладаються українськими громадянами з іноземцями в Україні. Щороку все більше українських громадян вступає у шлюбні відносини на територіях інших держав, найчастіше другою стороною цих відносин є громадяни держав Європи.

Іноземці мають в Україні такі ж права і обов'язки у сімейних відносинах, як і громадяни нашої держави. Шлюби, які реєструються в Україні між громадянами України з іноземцями чи між іноземцями, регулюються законодавством України. Це стосується як матеріальних, так і формальних умов реєстрації шлюбу, а також перешкод до його реєстрації [5].

Шлюб між громадянином України та іноземцем, укладений за межами України, визнається дійсним незалежно від процедури його оформлення. Якщо закон держави, в якій реєструється шлюб, допускає його релігійну форму або визнає дійсним фактичний шлюб, немає підстав для визнання такого шлюбу недійсним і в Україні.

Усі правові системи встановлюють певні вимоги до шлюбу, з відсутністю яких пов'язують його недійсність або заперечність. Матеріальними вимогами можуть бути: шлюбний вік, відсутність попереднього нерозірваного шлюбу, згода обох сторін на вступ до шлюбу, різностатевість, відповідний стан здоров'я, відсутність між сторонами родинних зв'язків до певного ступеня, відносин свояцтва, усиновлення, закінчення так званого «жалобного строку», згода батьків або інших осіб на шлюб неповнолітніх, відсутність заборони на вступ до шлюбу тощо.

Неоднаковими є умови вступу до шлюбу в різних країнах. У більшості країн шлюбний вік визначається у 18 років, хоча трапляється встановлення і нижчої межі (для жінок зазвичай нижче від чоловіків). Наприклад, у Франції для чоловіків – 18, для жінок – 15 років; в Англії – 16 років за згодою батьків і 18 без неї; у ФРН – 18 років; в Японії – відповідно 18 і 16 років; в Італії – 16 років для чоловіків і 14 для жінок; в Іспанії – 14 років для чоловіків і 12 років для жінок; у США в різних штатах шлюбний вік може бути від 15 до 21 року для чоловіків і від 14 до 18 років для жінок.

Інша умова – моногамія, що визнається як умова шлюбу в країнах Європи, США, Латинської Америки, Японії і багатьох інших країнах. Мусульманські шлюби залишаються полігамними (найчастіше від двох до чотирьох жінок); у країнах тропічної Африки полігамія не обмежується.

Згода обох сторін на вступ до шлюбу фіксується в нормативних актах шлюбно-сімейного права США, Франції, Англії та інших європейських країн. У країнах Азії та Арабського Сходу, Африки вільний союз найчастіше поступається вибору сім'ї нареченого або договору між сім'ями нареченого й нареченої.

Різностатевість сторін до недавнього часу була традиційною умовою вступу до шлюбу. Винятками були лише випадки фізичних аномалій, за наявності яких суд (в Англії) або прокуратура (в Італії) вирішували питання про вступ до шлюбу

на основі даних медичного обстеження. Відповідно до сучасних законодавств, у Швеції, Голландії, Франції та деяких інших країнах одностатеві шлюби є дозволеними.

У деяких країнах за законом є неможливими шлюби з особами, що страждають на венеричне захворювання або ВІЛ, імпотентами, душевнохворими, особами, які мають заразні чи успадковані захворювання, фізичні недоліки, глухонімими, сліпоглухими, сліпонімими; іноді для вступу до шлюбу сторони повинні пройти медичне обстеження. Так, відповідно до ст. 56 ЦК Іспанії, якщо особа має психічні відхилення, для її вступу до шлюбу необхідно, щоб у медичній довідці було сказано про те, що ця особа є здатною дати згоду на вступ до шлюбу.

«Жалобний строк» встановлюється для запобігання проблемам, пов'язаним із встановленням батьківства, коли жінка не може впродовж законодавчо встановленого строку вийти заміж вдруге після смерті чоловіка (Японія). Аналогічно встановлюється строк після розлучення, який дорівнює 300 дням у Франції і Швейцарії та 302 дням у ФРН.

Заборона шлюбу може бути пов'язана з релігійними нормами (обітниця ченця), а також з етично-правовими нормами, за якими не можуть побратися особи, винні у перелюбстві (Німеччина), або дружина (чоловік) жертви й особа, яка вчинила вбивство або замах на вбивство (Бразилія, Аргентина). Друга група умов, що дістала назву формальних, або «умов форми», означає вимоги до форми шлюбу. У правовій літературі всі країни за ознакою форми шлюбу розподіляються на такі, що дозволяють тільки цивільну форму реєстрації шлюбу (Франція, ФРН, Японія, більшість штатів США); країни, які дозволяють лише церковну форму укладання шлюбу (Ізраїль, Ірак, Іран, Греція, Португалія); країни, в яких визнаються і породжують юридичні наслідки як церковна, так і цивільна форми шлюбу за вибором осіб, що вступають до шлюбу (Англія, Бразилія, Швеція, Норвегія, Данія); такі країни, в яких визнаються юридично не оформлені шлюби чи «шлюби за загальним правом», «за звичаєм і загальною думкою» чи інші неформальні шлюби (деякі штати США) [3, с. 107-112].

Проаналізувавши сучасний стан укладання шлюбів з іноземцями, слід зазначити, що великим попитом користується послуга фіктивного шлюбу з іноземцем з можливістю залишитись жити за кордоном.

Процедурні умови формального оформлення таких правочинів дозволяють у повній мірі користуватися державними гарантіями, що надаються подружжю.

Тільки у Києві більше сотні шлюбних агенцій, які не приховують своїх послуг, але маскуються під інші заклади, наприклад, під бюро нерухомості. Даний вид «нелегальних» послуг досить розвинутий на сьогодні і користується великим попитом серед пересічних громадян різних країн. В середньому кошторис наступний: 2 тис. доларів – послуги агентства; шлюб із росіянином організують за 3 тис. євро, обранці з Балтії коштують не менше 7 тис., громадяни західного Євросоюзу щонайменше 10 тис. євро. Найдорожче фіктивний шлюб із американцем - від 15 тис. доларів. Окремо треба буде домовлятися, щоб «чоловік» розклав речі своєї комерційної дружини в себе вдома, адже в деяких країнах міграційні служби перевіряють, чи живе міжнародне подружжя разом, чи це фікція. Спокуслива пропозиція придбати чоловіка і отримати довгоочікуване громадянство зазвичай затьмарює здоровий глузд, проте, заповзятливі агенції вписують у договори пункти, що шлюб є фіктивним і може бути розірваний через 3 місяці. Проте, не тільки українки шукають кращої долі у забезпеченій Європі,

вихідці з країн третього світу також залюбки одружуються з українськими дівчатами. До України воліють перебраться вихідці Азії, Китаю, Африки та країн СНД. В середньому дівчатам пропонують 2-3 тис. доларів – щоб стати офіційною дружиною на 2 роки [2].

Чинне українське законодавство містить визначення фіктивного шлюбу: «Шлюб є фіктивним, якщо його укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя» [1]. Такий союз суд може визнати недійсним. Однак, по-перше, шанси на це мінімальні, адже жодні перевірки на щирість почуттів закоханих у нашій країні не відбуваються. А по-друге, за фіктивний шлюб у нас не передбачено ані кримінальної, ані адміністративної відповідальності.

А що стосується іноземного законодавства, то про перевірки на фіктивність шлюбів з іноземцями на Заході ходять легенди. Представники американської міграційної поліції можуть завітати до помешкання «молодят» навіть уночі. У Німеччині відповідна служба має право перевіряти особисті речі і просити показати спільні фото. У Бельгії за фіктивне одруження передбачена кримінальна відповідальність.

До заходів контролю, щоправда значно м'якших, вдаються і деякі пострадянські країни. Популярна серед певного прошарку мігрантів Російська Федерація шлюби на фіктивність не перевіряє, натомість у Білорусі з 2010 року відповідає місцевий Департамент з громадянства і міграції МВС. Законодавство наші країни-сусіди не змінювали – натомість запровадили реальні механізми забезпечення попередження та викриття подібних нелегальних схем [4, с. 40].

Проаналізувавши сучасний стан укладання шлюбів з іноземцем варто зазначити, що процедура укладання даних шлюбів значною мірою врегульована нормами публічного та приватного міжнародного права. Але не зважаючи на широку розробленість чинного міжнародного законодавства, та договірної діяльності, процес укладання шлюбів з іноземним контингентом осіб зазнає великих прогалин, та залишає за собою низку не врегульованих питань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 // Відомості Верховної Ради України.- 2002 р.- № 21.- ст. 135
2. Киреева Д. Модная фишка : свадьба за границей. Часть II [Електронний ресурс] / Д. Киреева // Familia. – 2010 р. — Режим доступу : <http://www.familia.com.ua>
3. Кожевникова В. Основи колізійно-правового регулювання процедури укладання шлюбу з іноземним елементом в європейських державах / В. Кожевникова // Вісник прокуратури. – 2011. – № 11. – С. 107-112.
4. Онишко О.Б. Майнові відносини подружжя за кордоном відповідно до шлюбно-сімейного законодавства України, Польщі та Німеччини / О.Б. Онишко // Економіка, фінанси, право. – 2011. – № 3. – С. 40
5. ТСН : фіктивні шлюби з іноземцями заради громадянства [Електронний ресурс]. - 5 березня 2013 р.– Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina>

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО НАЯВНОСТІ ПРАВОЗДАТНОСТІ НАСЦИТУРУСІВ

Гончарова А. В.

к.ю.н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Проблема правового положення зачатої, але ще не народженої дитини (насцитуруса) поставала перед юристами ще з давніх часів. У правовій доктрині продовжується дискусія щодо питання цивільної правоздатності насцитурусів. В сучасній цивілістиці не визначено єдиного та однозначного підходу щодо прав ненароджених дітей. Проблемне питання досліджувалося більше в розрізі права на життя, такими вченими як Я.Р. Веберсом, Т.В. Водоп'яном, З.В. Ромовською, Р.О. Стефанчуком, О.О. Пундою, К.Є. Демиденко та іншими цивілістами.

Поява людини, як суб'єкта цивільного права, і відповідно, його правоздатності в принципі з моменту народження не робить юридичне іррелевантним факт її ембріонального розвитку з моменту зачаття до народження. Тому не виключається необхідність встановлення правової охорони прав та інтересів зачатої дитини як майбутнього суб'єкта права [1, с. 133].

Відсутність норм, що регулюють права ненародженої дитини, не було перешкодою для захисту прав насцитуруса за допомогою норм спадкового та деліктного права. Так, Цивільний кодекс України став на позицію захисту прав ненародженої дитини. Згідно зі ст. 25 Цивільного кодексу України цивільна правоздатність - це здатність мати цивільні права і нести обов'язки. Цивільна правоздатність є невіддільною від самого існування людини, виникає в момент народження і припиняється зі смертю. В сучасній літературі панівне положення займає думка про те, що правоздатність є природною властивістю, здатністю кожної людини, на відміну від радянської доктрини, де підкреслювалося, що правоздатність, хоч і виникає з народженням, але є не природною, а суспільною, юридичною властивістю [1 ; 2]. Особа має вважатися правоздатною і тоді, коли вона після народження прожила усього кілька годин або навіть хвилин. Головне, щоб особа народилася живою, адже саме з народженням закон пов'язує виникнення правоздатності. Якщо на дану особу був складений заповіт, вважається, що спадщина на її користь вже відкрилася, але не була нею прийнята, а отже, право на її прийняття не анулюється і переходить до батьків дитини або інших спадкоємців. Зазначений висновок підтверджується і практикою оформлення актів цивільного стану. Згідно пункту 2.27 Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р., у тих випадках, коли смерть дитини настала незабаром після її народження (навіть якщо вона прожила хоч декілька хвилин), складаються два записи: про народження і смерть, але видається тільки свідоцтво про смерть. У цьому разі підставою для реєстрації народження є медичне свідоцтво про народження, а для реєстрації смерті - лікарське свідоцтво про перинатальну смерть. При цьому згідно пункту 2.28 якщо батькам необхідно одержати документ, що підтверджує народження дитини, відділ РАЦС видає довідку про народження з вказівкою про те, що дитина померла [3]. Абзац другий ч. 2 коментованої статті визначає, що у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. Існування цієї норми не означає, що існує виняток з правила про момент виникнення правоздатності. Згідно зі ст. 1222 ЦК особи, зачаті за життя спадкодавця, можуть бути спадкоємцями лише після народження живими.

Таким чином, правоздатність виникне лише з народженням особи і лише за умови її народження живою. Не випадково норма, що коментується, говорить не про "захист прав особи", а лише «про охорону її інтересів», тобто потенційних можливостей, які виникнуть у неї в майбутньому [4].

Законодавство визнає правоздатність в рівній мірі за всіма громадянами, без будь-яких винятків. Однак, варто зазначити, що вказане рівність розрізняється за обсягом прав у конкретної особи, оскільки наявність суб'єктивного права залежить від різних чинників: бажання суб'єкта його мати, віку, стану здоров'я та ін. З якого моменту можна говорити про наявність у особи правоздатності? Звернувшись до Конституції України, стає очевидним факт наявності у людини правоздатності з моменту народження. У свою чергу Цивільний кодекс України зазначає про виникнення правоздатності в момент народження. Однак, незважаючи на пряму вказівку в законі, в науці сформувалися декілька точок зору, одні вчені вважають, що правоздатністю володіють лише народжені люди, інші, що у не народженої особи є умовна правоздатність. Перша точка зору обґрунтовується наступним чином: зачата дитина є лише потенційним майбутнім суб'єктом права, суб'єктивні права можуть виникнути тільки в існуючого суб'єкта, захист прав не народженої особи не означає наявності правоздатності для виникнення правоздатності важливий факт народження дитини живим, інакше його інтереси не будуть враховані [5, с. 62]. Звідси випливає, що говорити про наявність правоздатності у ненародженої особи не представляється доцільним. Дана позиція підкріплена положеннями Методичних рекомендацій щодо оформлення спадкових прав, згідно яким правоздатність у ненародженої дитини виникає в момент його народження живим, до цього дитина є тільки потенційним спадкоємцем. Доцільно зазначити, що вчені наполягають на можливості мати цивільні права до народження. Зазначена точка зору обґрунтовується наявністю певних на законодавчому рівні норм, які захищають права насцитуруса, до яких, наприклад відносять ст. 1222 ЦК України. Потенційним суб'єктом спадкових прав законодавець визнає також особу, зачату за життя спадкодавця і народжену живою після відкриття спадщини, тобто принаймні на наступний день після настання смерті спадкодавця. Слід підкреслити певну невідповідність цієї норми з загальновизнаним принципом про те, що здатність мати цивільні права та обов'язки (цивільна правоздатність) виникає з моменту народження (ч 1 ст. 25 ЦК України). Крім того, варто зауважити, що дана норма не пов'язує виникнення спадкової правоздатності у дитини спадкодавця з моментом її зачаття, оскільки в разі народження дитини мертвою частка, яка належала б їй, перейде не до її власних спадкоємців, а до спадкоємців її померлого батька (матері). Це підтверджується і нормою абзацу другого ч. 2 ст. 25 ЦК України, згідно якої "у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини". Дитина набуває права спадкування і у випадку, якщо вона прожила після свого народження усього кілька годин, хвилин чи секунд. З метою охорони спадкових прав дитини спадкодавця, народженої живою після його смерті, закон не дозволяє нотаріусу видавати свідоцтво про право на спадщину, а спадкоємцям здійснювати розподіл спадкового майна до народження дитини (ч. 2 ст. 1298 ЦК України).

Оскільки Цивільний кодекс України називає зачате, але ще не народжене особу спадкоємцем, виходить що вона є суб'єктом спадкових правовідносин. Далі автор зазначеної позиції обґрунтовує здатність насцитуруса мати права: «Звідси випливає, що ще не народжений, але зачата за життя спадкодавця та зазначений у

заповіті як спадкоємець має право на частку у спадщині, а, точніше, має можливість придбати дане право, тобто у зачатого і ще не народженого спадкоємця вже є здатність мати права» [6, с. 82]. Крім того, вчені дотримуються другої точки зору, вважають, що насцитурус володіє умовною правоздатністю, яка передбачає наявність у нього лише деяких прав, але не обов'язків. Здатність бути суб'єктом права або «правосуб'єктність» юридична якість, що дозволяє громадянам бути носіями цивільних прав та обов'язків, брати участь у цивільних правовідносинах, охоплює такі поняття як правоздатність, дієздатність, деліктоздатність [7, с. 15].

Припинення правоздатності законодавець пов'язує зі смертю громадянина, але окремі елементи правоздатності продовжують існувати після смерті. Є думка, що закінчення строку, встановленого законом також можна розглядати як підставу припинення правоздатності. Впливає, що право спадкування гарантується кожному від народження, а значить можна дійти висновку: право насцитуруса визнаватися спадкоємцем не гарантується Конституцією України. Акцентуємо увагу на іншому висновку, право спадкування не розглядається законодавцем в числі основних прав і свобод людини та громадянина, оскільки право визнаватися спадкоємцем, належить ненародженій особі. Підсумовуємо, що насцитурус є незахищеним особою, тому цілком можна порушувати положення ЦК України в частині охорони прав та інтересів насцитуруса, так як вони не регулюються Конституцією України.

Проаналізувавши діюче законодавство і думки вчених щодо правоздатності ненародженій особі, можна дійти до висновку, що зачата дитина володіє правоздатністю тільки після народження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Водоп'ян Т.В. Проблема правового становища зачатої, але ще не народженої дитини в цивільному праві / Т. Водоп'ян // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 133–138.
2. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві України: дис. ... докт. юрид. Наук : 12.00.03 / Руслан Олексійович Стефанчук. – К., 2007. – 242 с.
3. Правила реєстрації актів громадянського стану в Україні [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р. N 52/5. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>
4. Науково – практичний коментар до Цивільного кодексу України [Електронний ресурс] / Ю.В. Амірова, Е.М. Багач, Н.В. Безсмертна та інші. – Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», ТОВ «ЛІГА: ЗАКОН», – 2012. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>
5. Ярошенко К.Б. Наследственное право, Ин-т законодательства и сравн. правоведения при Правительстве Рос. Федерации, отв. ред. К.Б. Ярошенко, - М. : Волтерс Клувер. – 2005. – 448 с.
6. Суюнбаев Р.Ш. Казусы законодательства: момент возникновения и прекращения правоспособности граждан / Р.Ш. Суюнбаев // Гуманитарные исследования. – 2008. – С. 81-85.
7. Гончаров А.А., Маслова А.В. Гражданское право (части Общая и Особенная) : курс лекций, отв. ред. проф. А.А. Гончаров. - М. : Волтерс Клувер. – 2010 –492 с.

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ЯК СПОСІБ УНИКНЕННЯ РОЗЛУЧЕНЬ

Горбатко Ю. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кобзєва Т. А.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Здобуття Україною незалежності зумовило поступову активізацію ринкових відносин та утвердження приватної власності як провідного типу власності. Такі докорінні зміни потребували відповідних змін у системі права України і це, у тому числі, не оминуло сімейне законодавство. Інститут шлюбного договору був запроваджений у 1992 році, але на практиці залишається мало застосовуваним. Це, насамперед, пов'язано з багаторічними радянськими традиціями, що утвердилися у свідомості громадян старшого покоління і які досить критично ставляться до шлюбного договору. Таким чином, недоопрацьованість інституту шлюбного контракту на законодавчому рівні зумовлює актуальність питань щодо моделей вдосконалення його норм та подальших перспектив його практичного застосування в умовах сучасності.

Дослідженням загальних питань шлюбного контракту займалися такі відомі вчені, як В.І. Жилінкової, В.С. Гопанчука, Г.П. Цевєренка, В.А. Антошкіної. Досить ґрунтовно дослідила проблему становлення інституту шлюбного договору у сімейному законодавстві у своїй дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук О.О. Ульєненко у 2003 році.

Метою даної статті є комплексне дослідження інституту шлюбного договору як засобу регулювання майнових відносин між подружжям відповідно до сімейного законодавства України. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати основні етапи розвитку шлюбного договору; конкретизувати поняття шлюбного контракту; виявити особливості шлюбного договору; охарактеризувати зарубіжний досвід шлюбного договору.

Відповідно до ст. 51 Конституції України, шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права та обов'язки у шлюбі та сім'ї. Цивілістична суть сімейних відносин зумовила розширення можливості їхнього регулювання безпосередньо самими учасниками [1].

Сімейний кодекс України, що набрав чинності з 1 січня 2004 року, акцентує увагу саме на договірному регулюванні таких правовідносин. Частиною другою статті 7 Сімейного кодексу України визначено, що сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Таке договірне регулювання стосується насамперед шлюбного договору.

Поняття шлюбного договору є відносно новим для нинішнього законодавства, та відношення до нього є досить неоднозначним. При укладенні шлюбного договору, чоловік і дружина змінюють правовий режим для спільно нажитого майна у зв'язку з договором. Іншими словами, все, що було ними нажито під час шлюбу, вже не стане ділитися навпіл (тобто за законом). Кожен з них буде володіти тією частиною майна, яка регулюється шлюбним договором.

Сімейне законодавство передбачає існування договірного режиму майна подружжя, що врегульовано Главою 10 Сімейного кодексу України (далі – СК України), яка має назву «Шлюбний договір». Необхідність існування законного режиму подружнього майна пов'язана з тим, що подружжя не зобов'язане укладати шлюбний договір. Статистичні дані вказують на те, що навіть у тих країнах, де

інститут шлюбного договору існує давно, значна частина населення його не укладає. Подружжя вільне у своєму виборі укласти шлюбний договір або утримуватися від цієї процедури. В останньому випадку правовий режим їхнього майна визначається відповідно до положень сімейного законодавства, що мають імперативний характер.

Отже, шлюбний договір – це правочин (угода), що укладається між нареченими або подружжям, в якому передбачаються майнові права і обов'язки подружжя, зокрема, питання, пов'язані з правом власності на рухоме та нерухоме майно, як придбане до шлюбу, так і під час шлюбу, та майно одержане в дар чи успадковане одним з подружжя. Відповідно до ст. 92 СК України, шлюбний договір може бути укладено особами (тобто нареченими), які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям. Відносно віку, з якого наречені мають право самостійно укласти шлюбний договір, то цей вік збігається зі шлюбним віком. Шлюбний договір обов'язково укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується. У разі порушення форми укладення шлюбного договору він буде визнаний недійсним. Перед укладенням шлюбного договору нотаріус, до якого звернулися особи, повинен роз'яснити сторонам основні положення цього договору, а також права та обов'язки сторін. Шлюбний договір складається у трьох примірниках, кожен з яких підписують подружжя або наречені. Такий договір може бути укладений у присутності трьох свідків. Отже, після того, як шлюбний договір буде належним чином оформлений, нотаріус повинен видати кожній стороні по одному примірнику, а інший примірник зберігається у справах нотаріальної контори.

Подружжя може в договорі передбачити порядок використання належного їм майна або одному з них для забезпечення потреб їхніх дітей, а також інших осіб. Також подружжя може встановити на свій розсуд розмір часток у праві власності на майно, що буде нажите упродовж шлюбу; можливий порядок поділу майна, у тому числі і в разі розірвання шлюбу, а також порядок погашення боргів подружжя, що є спільними або особистими за рахунок спільної чи особистої (приватної) власності.

Безперечно, подружжя мають право за двосторонньою згодою змінити встановлені ними умови шлюбного договору. Угода про зміну шлюбного договору також посвідчується нотаріально. Одностороння зміна умов шлюбного договору не допускається.

Подружжя має право відмовитися від шлюбного договору. Для цього необхідно подати до нотаріуса заяву про відмову від шлюбного договору. У такому разі, за вибором подружжя, права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його укладення або в день подання нотаріусу заяви про відмову від нього. Одразу після відмови подружжя від шлюбного договору починають діяти правила сімейного законодавства. Шлюбний договір, як і будь-який інший договір, породжує певні зобов'язання сторін.

Однією з підстав припинення зобов'язання є неможливість його виконання (ст. 607 Цивільного кодексу України). Тому за рішенням суду шлюбний договір може бути розірваний відповідно до ст. 102 СК України, на вимогу одного з подружжя з підстав, що мають істотне значення, зокрема, в разі неможливості його виконання, якщо той з подружжя, хто пред'явив відповідний позов, доведе неможливість виконання його умов. Неможливість виконання може бути викликана, скажімо, у разі знищення майна, банкрутства подружжя-підприємця,

каліцтвам, інвалідністю, важкою хворобою, що само по собі виключає виконати одному з подружжя умову, яку за шлюбним договором він має виконати.

Дослідження сучасного стану шлюбних договорів в Україні показали, що вони використовуються доволі рідко. Лише 10% осіб, що вступають у шлюб, заключають шлюбний договір, у Європі - кожна третя шлюбна пара, а в США кожна друга пара заключають шлюбний договір, то в Україні за рік не більше 300 сімей підписують шлюбний договір. Як показує практика, шлюбний договір у нашій країні заключають здебільшого, жителі мегаполісів, а саме підприємці, політики, актори, співаки [3, с. 103].

За кордоном склався дещо інший підхід. Юристи визнають неможливість примусового виконання багатьох пунктів шлюбного договору суто особистого характеру, однак не надають цій обставині вирішального значення. Вважається, що шлюбний договір дозволяє подружжю (нареченим) точніше сформулювати свої очікування від шлюбу; визначити характер своїх майбутніх взаємин з іншими особами тощо. У зв'язку з цим такі положення включаються до договору для стимулювання належної поведінки подружжя у шлюбі, а не для примусового їх виконання [2, с. 9].

Зараз шлюбний контракт найбільш поширений у країнах Західної Європи, Америці та Канаді. У сучасному зарубіжному законодавстві подружжю пропонуються різні варіанти шлюбного договору. У законах більшості європейських держав часто зазначено, що положення шлюбного договору не повинні скасовувати обов'язки взаємної вірності, допомоги та підтримки, обмежувати їх особисті права і обов'язки по вихованню та утриманню дітей.

Поняття шлюбний договір в США існує досить давно і є загально визнаним способом закріплення майнових прав, свобод та відповідальності за кожною особою, які готуються вступити в законні шлюбні відносини. Шлюбний договір в США полягає та регулює не тільки майнові права та зобов'язання, але також регламентує інші правові відносини.

В Україні шлюбний договір ще не знайшов широкого поширення, що в більшості своїй викликано недостатнім врегулюванням з боку держави. Це проявляється в тому, що українські громадяни не бачать надійності в укладанні шлюбного договору, а також всебічної підтримки з боку держави при порушенні одним з подружжя умов договору.

Висновки. Для більш широкого поширення норм інституту Шлюбного договору в Україні пропоную наступні раціональні рішення необхідно:

- 1) надання безкоштовних консультацій по розширенню кругозору в сфері шлюбного договору співробітниками органів РАЦСу і нотаріальних контор як серед подружніх пар, так і серед незаміжньою молоді;
- 2) необхідно розширити ряд майнових і немайнових відносин, які можуть підпадати під врегулювання шлюбним договором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Мальцев И. Брачный контракт : Заключение брачного контракта: экзотика или необходимость / И. Мальцев // Юридическая практика. - 2001. - 11 января. - С. 9
3. Римаренко І.В. Шлюбний договір в Україні : за і проти / І.В. Римаренко // Сучасні питання економіки і права . - 2013. - № 1. - С. 102-105.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Іваненко Д. Д.

здобувач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. № 1952-IV визначає систему органів державної реєстрації прав: 1) Міністерство юстиції України (надалі – Мін'юст); 2) центральний орган виконавчої влади що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації прав; 3) органи державної реєстрації прав утворені Мін'юстом. Закон визначив держателем Державного реєстру прав центральний орган виконавчої влади що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації прав, адміністратором Державного реєстру прав державне підприємство що здійснює заходи із створення та супроводження програмного забезпечення Державного реєстру прав, відповідає за технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних Державного реєстру прав [1].

Мін'юст є провідним органом державної виконавчої влади щодо формування та реалізації державної політики у сфері державної реєстрації прав. Правовою основою діяльності Мін'юсту є постанова Кабінету Міністрів України (надалі – КМУ) від 2 липня 2014 р. № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» [2]. Мін'юст є юридичною особою, має печатку, самостійний баланс, рахунки в органах Казначейства.

Як орган державного управління, Мін'юст становить собою систему взаємодіючих елементів. Організаційна структура Мін'юсту складається з: 1) центрального апарату; 2) територіальних органів; 3) установ та органів юстиції; 4) підвідомчих установ та державних підприємств; 5) державних органів, діяльність яких координується через Міністра юстиції. Міністр юстиції України здійснює керівництво діяльністю; вносить Прем'єр-міністру України пропозиції кандидатур на посади керівників служб, їх заступників; погоджує структуру апаратів служб; погоджує призначення на посаду і звільнення з посади керівників територіальних органів служб, їх заступників та ін. Для виконання передбачених законодавством завдань, Мін'юст у межах повноважень видає накази, здійснює організацію і контроль за їх виконанням. Нормативно-правові акти Мін'юсту підлягають державній реєстрації. Накази Мін'юсту є обов'язковими для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та громадянами.

Реалізуючи політику у сфері державної реєстрації прав, Мін'юст: перевіряє нотаріусів, як спеціальних суб'єктів; забезпечує надання нотаріусам методичної допомоги у сфері державної реєстрації прав; забезпечує в установленому порядку організацію доступу до реєстрів інформаційної мережі Мін'юсту; здійснює методичне та інформаційне забезпечення діяльності державних реєстраторів; здійснює державну реєстрацію прав; забезпечує доступ до Державного реєстру прав; надає в установленому порядку органам державної влади інформацію з реєстрів, функціонування яких забезпечує.

Державну політику з питань державної реєстрації прав безпосередньо реалізує Державна реєстраційна служба України (надалі – Укрдержреєстр). Правовою основою діяльності Укрдержреєстру є постанова КМУ від 02.07.2014 р. № 219 «Про затвердження Положення про Державну реєстраційну службу

України» [3]. Укрдержреєстр є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра юстиції та реалізує державну політику з питань державної реєстрації прав. Укрдержреєстр очолює Голова який призначається на посаду та звільняється з посади КМУ за поданням Прем'єр-міністра України на підставі пропозицій Міністра юстиції. Голова Укрдержреєстру: здійснює керівництво діяльністю, представляє Укрдержреєстр у відносинах з іншими органами, підприємствами, установами і організаціями. Граничну чисельність державних службовців та працівників Укрдержреєстру затверджує КМУ. Укрдержреєстр є юридичною особою, має печатку, власні бланки, самостійний баланс, рахунки в органах Казначейства.

Укрдержреєстр згідно визначених завдань здійснює: методичне та інформаційне забезпечення діяльності органів державної реєстрації; методичне та інформаційне забезпечення діяльності нотаріусів щодо проведення державної реєстрації прав; державну реєстрацію прав; забезпечує ведення та функціонування Державного реєстру прав; надає органам державної влади передбачену законодавством інформацію з реєстрів, функціонування яких забезпечує Укрдержреєстр; та ін. З метою організації діяльності Укрдержреєстр: здійснює добір кадрів в апарат, на керівні посади в структурні підрозділи територіальних органів Мін'юсту, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління; організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату, структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту, підприємств, установ і організацій, що належать до сфери його управління; контролює шляхом проведення перевірок діяльність структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту, що забезпечують здійснення повноважень Укрдержреєстру; здійснює перевірку нотаріусів як спеціальних суб'єктів; організовує ведення діловодства та архівне зберігання документів.

Укрдержреєстр здійснює повноваження безпосередньо та через структурні підрозділи головних територіальних управлінь юстиції Мін'юсту в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, районних, районних у містах, міських, міськрайонних та міжрайонних управлінь юстиції, що забезпечують здійснення повноважень Укрдержреєстру. Наказ Мін'юсту від 23.06.2011 р. № 1707/5 «Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні управління юстиції» [4] визначає територіальну компетенцію управлінь юстиції на місцях згідно адміністративно-територіального устрою України. У складі управлінь юстиції діють реєстраційні служби, які є структурними підрозділами управлінь юстиції в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, що забезпечують реалізацію повноважень Укрдержреєстру та підпорядковані реєстраційним службам головних територіальних управлінь юстиції та безпосередньо Укрдержреєстру. Наказ Мін'юсту від 02 лютого 2012 р. № 198/5 «Про затвердження переліку реєстраційних служб територіальних органів юстиції» [5] визначає перелік реєстраційних служб територіальних органів юстиції на місцях.

Державне підприємство «Інформаційний центр», як адміністратор Державних реєстрів, засновано Мін'юстом у 1997 р. на підставі постанови КМУ від 14 липня 1999 р. № 1272 «Про державне підприємство Інформаційний центр» [6]. Постанова визначила що питання забезпечення функціонування підприємства «Інформаційний центр» належить до компетенції Мін'юсту; підприємство

функціонує на госпрозрахунковій основі; тарифи за внесення, надання інформації з реєстрів визначає Мін'юст; кошти за користування інформацією з реєстрів зараховуються до державного бюджету. Організаційна структура підприємства «Інформаційний центр» складається з головного підприємства та 27 філій в обласних центрах та Автономній Республіці Крим. Основна мета діяльності – технічне, технологічне забезпечення створення та супроводження програмного забезпечення, ведення автоматизованих систем Державних реєстрів [7].

Отже, Мін'юст є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого поширюється на всю територію держави, є відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації прав через Укрдержреєстр. Мін'юсту підвідомчі районні, районні у містах, міські, міськрайонні, міжрайонні управління юстиції при яких діють реєстраційні служби та безпосередньо здійснюють функцію державної реєстрації прав. За посередництвом Мін'юсту, Укрдержреєстру, Державного підприємства «Інформаційний центр» практично виконується завдання та функція держави щодо правової охорони нерухомого майна. Зазначені інституції входять до складу механізму держави та практично виконують завдання і функції держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>

2. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] : Постанова, Положення від 02.07.2014 р. № 228. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>

3. Про затвердження Положення про Державну реєстраційну службу України Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] : Постанова, Положення від 02.07.2014 р. № 219. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219-2014-%D0%BF>

4. Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні, міжрайонні управління юстиції [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0760-11>

5. Про затвердження переліку реєстраційних служб територіальних органів юстиції [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 02 лютого 2012 р. № 198/5. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0198323-12>.

6. Про державне підприємство «Інформаційний центр» Міністерства юстиції Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] : Постанова від 14.07.1999 р. № 1272. – Режим доступу : <http://www.informjust.ua/about>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ковальчук О. О.

*к.ю.н., асистент кафедри інтелектуальної власності, Юридичний факультет
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

З моменту створення Європейського Союзу розпочалась робота з уніфікації законодавства держав-членів, зокрема у сфері промислової власності, з метою

забезпечення вільного руху товарів, свободи надання послуг та захисту конкуренції.

Прагнення України інтегруватись у Європейське Співтовариство потребує гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами та стандартами, запровадження відповідних механізмів реалізації правових положень для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Одним з важливих об'єктів інтелектуальної власності, який виступає невід'ємним елементом ринкових відносин, дієвим засобом підвищення кокурентноспроможності продукції та захисту від недобросовісної конкуренції є географічне зазначення.

Виробництво, виготовлення та розповсюдження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів посідають важливе місце в економіці Співтовариства. Законодавчі ініціативи в сфері охорони географічних зазначень були розпочаті в ЄС у 80-х роках ХХ століття. Ця робота продовжується і по цей час – до регламентів і директив з цього питання, прийнятих у дев'яності роки, вносяться доповнення і поправки, що адаптують документи до сучасних змін в політиці ЄС, наприклад, встановлення ЄС норм стосовно дотримання якості сільськогосподарської продукції [1, с. 292].

На відміну від українського законодавства, в законодавстві Європейського Союзу не існує загальних положень, які б стосувалися охорони географічних зазначень для усіх видів товарів. В країнах ЄС діють спеціальні регламенти, що стосуються правової охорони географічних зазначень для певних видів товарів.

Основним документом, що регулює правовідносини в даній сфері в ЄС, є Регламент Ради № 2081/92 щодо охорони географічних зазначень та зазначень походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів від 14 липня 1992 року [2]. Завданням даного Регламенту є регулювання правовідносин щодо набуття та захисту прав на зазначення походження та географічні зазначення сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів на рівні Співтовариства.

Зазначений Регламент, зокрема, надає визначення термінам «позначення походження» та «географічне зазначення», визначає специфікацію продукції, загальні положення щодо подання заявки про реєстрацію зазначення, випадки відмови у реєстрації зазначень, визначає обсяги охорони, що надається зареєстрованому зазначенню, визначає порядок внесення змін до специфікацій, врегульовує правовідносини щодо порушення прав на зазначення і співвідношення прав на торговельні марки та зазначення [3, с. 67].

Важливими є положення Регламенту, які визначають, що для того, щоб географічне зазначення або вказівка про походження могли бути зареєстровані, продукт щодо якого вони реєструються, повинен відповідати специфікації. Українському законодавству не вистачає такого переліку специфікації товарів. Необхідним є встановлення у нормативно-правових актах специфікації певних видів товарів, які можуть позначатись географічними зазначеннями. Насамперед, специфікація повинна бути встановлена для сільськогосподарських товарів та продуктів харчування. Це дозволить отримати правову охорону українських географічних зазначень для цих товарів на території ЄС.

Регламент Ради № 2081/92 зазнав чисельних змін, у зв'язку з чим був кодифікований, а 20 березня 2006 року був ухвалений Регламент Ради (ЄС) № 510/2006 щодо охорони географічних зазначень та зазначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування [4].

Правовідносини щодо розробки та продажу природних мінеральних вод на рівні Спільноти регулюються Директивою 2009/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо розробки та продажу природних мінеральних вод від 18 червня 2009 року [5]. Водночас слід зауважити, що зазначена Директива не передбачає можливості реєстрації зазначень природних мінеральних вод.

Правила охорони географічних позначень спиртних напоїв встановлені Регламентом Європейського Парламенту та Ради ЄС № 110/2008 щодо визначення, опису, презентації, маркування та охорони географічного позначення спиртних напоїв від 15 січня 2008 року [6]. Даний Регламент закріплює необхідність реєстрації географічних позначень, які визначатимуть спиртний напій як такий, що походить із певної території або регіону чи місцевості цієї території, якщо визначена якість, репутація або інші характеристики цього напою головним чином зумовлені цим географічним походженням.

Регламент Європейського Парламенту та Ради № 110/2008 також містить загальні положення щодо порядку подання заявки про реєстрацію географічного позначення, вимоги до технічного досьє, що включає в себе заявку, та в якому визначені специфікації, яким має відповідати спиртний напій тощо.

Регламент Ради ЄС № 2081/92 запровадив спільну для всіх держав-членів ЄС правову охорону географічних зазначень і найменувань походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів. Однак, у ряді країн ці положення наполегливо критикують. Рішення Суду Європейської Спільноти, прийняті за минулі роки щодо ряду спірних питань, дають можливість внести ясність у тлумачення основних положень цього документа і виявити контури нової системи захисту географічних зазначень і найменувань походження в рамках ЄС [7, с. 26].

Одним з таких положень є охорона національним законодавством країн-членів ЄС географічних зазначень, якщо таке зазначення не може отримати охорону на рівні Спільноти. Згідно з роз'ясненнями Суду Європейської Спільноти в справі про охорону французької назви «Montagna» правові норми ЄС не можуть бути протиставлені національному законодавству (у даному випадку — французькому), якщо в національному законі охорона найменувань походження чи географічних зазначень не співвідносяться з обов'язковою наявністю визначеного зв'язку між властивостями товару та його назвою. Іншимим словами, норми, на які спирається охорона зазначеної назви в країні походження, є непридатними в масштабах ЄС [7, с. 26].

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що охорона географічних зазначень в Європейському Союзі забезпечується на рівні регламентів та директив, які мають пряму дію на території всіх держав-членів ЄС. Також є важливими рішення Суду Європейської Спільноти, які вносять ясність у тлумачення положень Регламентів ЄС.

Важливим кроком щодо забезпечення національного законодавства у сфері права інтелектуальної власності вимогам законодавства Європейського Союзу є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, політична частина якої підписана 21.03.2014 р.

Угода визначає правову основу співробітництва між Україною та ЄС, передбачає відповідні зобов'язання України щодо зближення національного законодавства до законодавства ЄС та охоплює різні об'єкти права інтелектуальної власності, в тому числі положення щодо захисту географічних зазначень ЄС в

Україні (близько 3000 найменувань, зокрема такі як коньяк, шампанське, деякі марки сиру, ін.) та навпаки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За редакцією Ю.М. Капіци: кол. авторів: Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйов та ін. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 1104 с.
2. Регламент Ради (ЄС) № 2081/92 від 14 липня 1992 року про захист географічних зазначень та найменувань походження сільськогосподарських продуктів та продовольчих товарів // Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство. – С. 757 – 772.
3. Майданик Р.А., Стефанчук Р.О. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / за науковою редакцією О.П. Орлюк: кол. авторів: В.С. Дроб'язко, А.В. Міндрул, О.О. Тверезенко, Л.І. Работягова, О.О. Стефан та ін. – К. : Лазурит-Поліграф, 2010. – 464 с.
4. Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20 March 2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs Official Journal L 93, 31.3.2006, p 12-25 [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R0510:EN:HTML>
5. Directive 2009/54/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 on the exploitation and marketing of natural mineralwaters (Recast) (Text with EEA relevance) OJ L 164, 26.6.2009, P. 45-58 [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:164:0045:01:EN:HTML>.
6. Regulation (EC) No 110/2008 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 on the definition, description, presentation, labeling and the protection of geographical indications of spirit drinks and repealing Council Regulation (EEC) No 1576/89 // Official Journal L 39, 13.2.2008, P.16-54 [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:039:0016:01:EN:HTML>
7. Андрощук Г. Правова охорона географічних зазначень і найменувань місць походження товару за регламентом ЄС / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. - 2003. - №7. - С. 26.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИЗНАЧЕННІ РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Мельник І. А

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Гончарова А. В.

к. ю. н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема прав і свобод людини є домінуючою. У цьому напрямку прийнято низку важливих міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину як найвищою цінність суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод – головним обов'язком демократичної правової держави.

Дані положення отримали своє відображення у Конституції України, згідно з котрою людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека є

найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головним обов'язком держави (ст. 3). Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту та відновлення, а також за компенсацією шкоди, завданої таким порушенням. У зв'язку з цим, набуває особливої актуальності створення розвинутого механізму реалізації прав і свобод людини, одним із яких є право людини на компенсацію моральної шкоди.

На сучасному етапі законодавець визнає, що право на компенсацію моральної шкоди є однією із гарантій захисту й інших прав і свобод. Це право прямо передбачене Конституцією України та знайшло своє юридичне закріплення у значній кількості інших законодавчих актів. Питання компенсації моральної шкоди розглядаються, зокрема, у конституційному, цивільному, трудовому, кримінальному, процесуальному праві України. Такий стан речей дає підстави говорити про необхідність нового, більш широкого підходу до права людини на компенсацію моральної шкоди.

Питання компенсації моральної шкоди досліджувалося у роботах таких вчених: С.А. Беяцкіна, П.Н. Гусаковського, А. Зейца, Л.І. Петражицького, І.А. Покровського, Б. Утевського, Г.Ф. Шершеневеча. Роботу над цією проблемою продовжили М.М. Агарков, М.С. Малейн, Є.А. Флейшиц.

Метою дослідження є аналіз природного права людини на компенсацію моральної шкоди та його юридичного забезпечення.

Чимало дослідників вважають некоректним вживання терміну «відшкодування» стосовно моральної шкоди. Доводиться позиція, що неможливо відшкодувати фізичні або моральні страждання. Поняття моральної та фізичної шкоди припускає можливість їх компенсації, навіть сатисфакції, але не відшкодування [1; 2; 3].

Правильна, на мій погляд, позиція З.В. Ромовської про те, що до цієї проблеми ні термін «відшкодування», ні термін «компенсація» не підходять повною мірою. Тому термін «відшкодування моральної шкоди» необхідно сприймати з певною умовністю [4, с. 41].

Відповідно до ст. 23 ЦК України розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних і душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення [5].

Моральну шкоду не можна компенсувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового виразу душевного болю, спокою, честі, гідності особи. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватна дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз, тим паче, якщо така компенсація стосується юридичної особи.

Як зазначає А.Т. Табунщиков, не кожен заперечуватиме, що повинен існувати єдиний «базовий» рівень розміру компенсації і методика визначення його остаточного розміру. Автор зазначає, що в розвинених країнах намічена тенденція до впорядкування під час визначення розміру відшкодування немайнової шкоди, що досягається шляхом уведення таблиць для визначення розміру компенсації немайнової шкоди (наприклад, в Англії, Німеччині) [6, с. 59]. Ми погоджуємося з цією думкою, що повинна існувати вже закладена певна грошова основа

компенсації, адже інакше на практиці стан речей може призвести до того, що розмір відшкодування моральної шкоди буде залежати від особистого розуміння судом самого інституту компенсації за завдану моральну шкоду, що саме по собі нерозривно пов'язане з поняттями «справедливості», «добра і зла», «совісті», а як відомо, про них кожен має різні уявлення. Безсумнівно, розмір присудженої суми компенсації також залежить від суб'єктивного ставлення судді, який розглядав конкретну справу, до учасників судового процесу. Свою роль може зіграти будь-який чинник : симпатія чи антипатія до позивача або відповідача ; аналогічність ситуації, з якою у житті доводилося стикатися служителю Феміди, до тієї, яка є предметом розгляду в суді ; можливість для однієї з сторін «вплинути» на суддю для прийняття ним «правильного» рішення тощо.

Аналізуючи цивільне законодавство України вчені висунули низку методик щодо визначення розміру моральної компенсації. На нашу думку, методика Т.В. Мальцевої щодо врахування критеріїв визначення розміру моральної шкоди є найсуттєвішою і заслуговує на увагу. Зокрема, під час розгляду обставин справи необхідно окрему увагу приділити особистості потерпілого (вік, осудність, психічна стійкість, стан здоров'я на момент завдання моральної шкоди, інші фактори, які мають значення в конкретній ситуації), здійснити порівняльний аналіз стану психіки потерпілого до та після інциденту (шляхом проведення співбесід із ним та його близькими родичами, знайомими, якщо це можливо). Необхідно враховувати особистість кожної людини, її внутрішній світ, тому використання одних і тих же методів стосовно різних людей неможливо. У різних людей одна і та ж дія обумовлює різну реакцію. Якщо ж ця дія мала протиправний характер, була такою, що могла завдати моральної шкоди, то глибина страждань буде різною у людей залежно від індивідуальних властивостей кожної людини. У процесі визначення розмірів компенсації необхідно, крім наведених факторів, враховувати також особистість винного, характер і ступінь вини (навмисне спричинення шкоди, чи необережність, передбачав чи не передбачав можливість настання шкідливих наслідків та ін.) [7, с. 121]. В цілому можна з упевненістю сказати що оцінка розмірів відшкодування моральної шкоди потребує всебічного розгляду, глибокого осмислення ситуації, що виникла.

Як висновок ми вважаємо, що необхідно розробити методики обчислення моральної шкоди для застосування їх у судовій практиці. Це полегшить роботу суддів під час визначення розмірів такої компенсації та забезпечить повний захист порушених прав і свобод людини і громадян, адже першооснова закону і права це захист прав людини і виступати її гарантом. З огляду на засади розумності та справедливості, гуманності та засад демократично-правової держави за судами необхідно закріпити право чітко не дотримуватися визначених величин і коефіцієнтів моральної шкоди, надавши останнім рекомендаційне значення, але при винесенні рішення бути максимально об'єктивними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єфремова І. Визначення поняття та змісту моральної шкоди / І. Єфремова // Підприємство, господарство і право. – 2011. – № 11. – С. 68–71.
2. Мальцева Т. В. Проблема визначення розмірів компенсації моральної шкоди, завданої внаслідок порушення особистих немайнових прав фізичної особи / Т.В. Мальцева // Вісник НУВС. – 2004. – № 27. – С. 118–126.
3. Цивільний позов, моральна шкода та її компенсація у кримінальному та цивільному судочинстві : Теорія і практика: наук.-практ. посіб. /

Л.Л. Нескороджена, С.В. Щербак, М.В. Сіроткіна; за ред. С.Я. Фурси. – К. : КНТ, 2008. – 416 с.

4. Ромовська З.В. Спирні питання відшкодування моральної шкоди / З.В. Ромовська // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 5. – С. 41–44.

5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 16.01.2003 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

6. Табунщиков А.Т. Институт компенсации морального вреда в российском гражданском праве; под. ред. С. В. Тычина. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2007. – 124 с.

7. Мальцева Т.В. Проблема визначення розмірів компенсації моральної шкоди, завданої внаслідок порушення особистих немайнових прав фізичної особи / Т.В. Мальцева // Вісник НУВС. – 2004. – № 27. – С. 118-126.

ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА АЛІМЕНТИ

Петренко В. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Кобзєва Т. А.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Усталені моральні принципи нашого суспільства, а також чинне законодавство визначають одним з найголовніших та найважливіших обов'язків батьків – моральне виховання та матеріальне утримання дитини. Зокрема відповідно попередньо згадані обов'язки батьків виражаються в забезпеченні мінімально необхідними благами, що потрібні для життя та виховання неповнолітньої дитини.

Зараз Україна є європейським лідером за кількістю розлучень. Українці розривають шлюб у півтора рази частіше, ніж середньостатистичний житель ЄС, хоча і частіше за українців дане явище спостерігається у росіян. Україна продовжує випереджати країни ЄС, навіть попри тенденцію до поступового скорочення кількості розірваних шлюбів. Країни ЄС, які є лідерами за статистикою розірвання шлюбу, Бельгія та Чехія, поступаються даними показниками Україні. Така не втішлива статистика найбільш негативно впливає на дітей, адже вони потерпають і морально, і матеріально [3].

Закріплений законодавче принцип: «Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття» [2], – здійснюється батьками зокрема через виплату аліментних зобов'язань. Аліменти – це грошові зобов'язання між членами однієї сім'ї, які виплачуються протяжний час або, у випадках передбачених чинним законодавством, сплачуються одноразово [4].

Правовідносини батьків стосовно виплати аліментів чітко регламентуються сімейним законодавством України, яке встановлює порядок, строки та особливості їх виплати. Окрім цього Сімейний кодекс України передбачає як примусовий так і добровільний способи призначення аліментів на користь дитини, в залежності від усвідомлення батьками їхнього батьківського обов'язку та взаємовідносин між ними [11].

Моральні норми передбачають, що батьки повинні самостійно визначати розмір аліментів на дитину, але статистика зображує приблизно 72% сімей, які вирішують дані питання в судовому порядку. Задля примусового стягнення

аліментів той з батьків, хто проживає з дитиною, звертається до суду з позовною заявою про стягнення аліментів на дитину [13].

За словами адвокатів на сьогоднішній день 800 тис. українських чоловіків платять аліменти примусово. Оскільки майже 90% дітей залишаються з матерями, то загалом платниками аліментів є саме чоловіки. Дані Міністерства юстиції свідчать, що 10 тисяч українських чоловіків є злісними неплатниками аліментів. З кожним роком, на жаль, ця кількість збільшується [3]. Таким чином, діти доволі часто залишаються матеріально незахищеними і як наслідок у нашій країні процвітає підліткова злочинність, наркоманія, пияцтво та інші негативні явища.

Досить поширеною в наш час стала проблема приховування реальних доходів. Дана проблема несе вкрай негативні наслідки, які відбиваються на дітях, оскільки вони отримують мінімальні або навіть досить символічні суми виплат від батьків, які не проживають з ними. Практика приховування реальних доходів уже має довгий віковий досвід, саме тому доведення реальних доходів відповідача є досить нелегкою процедурою. Однак Україна не має жодного чіткого механізму доведення реальних доходів відповідача при нарахуванні аліментних зобов'язань.

Дана проблема виникла вже з розвитком середнього та великого бізнесу, адже аліменти на одну дитину відбирали чверть доходу батька, а це становило велику суму. Батьки проявляли все більше невдоволення, тому що аліменти часто витрачалися не лише на утримання дитини, а й на потреби нової сім'ї матері. Саме тому все більше поширювалася проблема штучної мінімізації своїх доходів. Дані явища процвітають і в наш час з дещо удосконаленими формами прояву [9].

Чимало підприємців, з високим фактичним матеріальним рівнем життя, з різних причин визначають для себе мінімальний розмір заробітної плати. Таким чином розмір аліментів, що стягується з них, лише формально відповідає рамкам встановленим законом, оскільки реальні доходи, окрім зарплати, не фіксувалися. Процвітає таке явище, як виплата зарплати «в конвертах», коли частина доходу не піддається контролю, і також сприяє не врахуванню в розмір аліментів.

Моральні норми суспільства та законодавство передбачають, що кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку [8]. Негаразди, які виникають у сімейного подружжя, найболючіше відчувають діти. У неповній сім'ї вони страждають, як емоційно, так і матеріально, оскільки вони досить рано знайомляться зі словом – «аліменти» та жадібністю, обманом одного з батьків.

Таким чином, задля максимального забезпечення дитини виплатами від того з батьків хто не проживає з нею інший повинен подати до суду позовну заяву з усіма наявними у нього доказами реальних доходів. Зокрема доказами можуть бути будь-які аудіо-, відео-, фото- матеріали; копії Декларації про майновий стан і доходи відповідача; документи з Державтоінспекції; дані зі спадкового реєстру, Єдиного реєстру довіреностей, Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб підприємців; відомості з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. У разі неможливості самостійно дістати вищевказані документи, позивач повинен вказати в позовній заяві клопотання на отримання їх судом. Також позивач може представляти свідків, яким наявна інформація про реальні доходи відповідача і цим самим забезпечити безтурботне та достатнє життя своїй дитині.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] : кодекс від 10.12.1971 № 322 – VIII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page4>.
2. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 28.06.1996 р. № 254 к / 96 – ВР. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Наслідки розлучень : українські діти виростають у бідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.de/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%>.
4. Отримання аліментів на дитину [Електронний ресурс]. – Режим доступу : legalspace.org/.../download/418_4575bb71cfe0...
5. Практичні поради громадянам з питань звернення до суду для захисту прав та законних інтересів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://obljustlviv.gov.ua/files/metod/2010_11_o.pdf.
6. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 21.04.1999 р. № 606 – XIV.– Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.
7. Про державний бюджет України на 2014 рік [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2014 р. № 719 – VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.
8. Про охорону дитинства [Електронний ресурс] : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402 – III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
9. Розмір аліментів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1463020344615/pravo/dobrovilno_primusovo.
10. Сафулько С.Ф. Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката : у 2 ч. / О.Д. Святоцький, Т.Г. Захарченко, С.Ф. Сафулько. – К. : Ін Юре, 2008. – Ч. 2. – 832 с.
11. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 10.01.2002 р. № 2947 – III. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
12. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.ru/ukr/sku/index.htm>.
13. Суди України за 2013 рік ухвалили 119 тис. рішень щодо розлучень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.112.ua/suspilstvo/sudi-ukrayini-za-2013-rik-uhvalili-119-tis-rishen-schodo-rozluchen-yurist-22446.html>.
14. Судово-практичний коментар Сімейного кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/kz/sudovo-praktichnij-komentar-simejnogo-kodeksu>.
15. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 16.01.2003 р. № 435 – IV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
16. Шанскова Т.І. Аналіз причин правопорушень як підгрунття соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності [Електронний ресурс] / Т.І. Шанскова. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/7566/97/>.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ МАЙНА БОРЖНИКА

Усова А. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Сайко Л. Ю.

ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Оцінка майна боржника є важливою стадією механізму звернення стягнення на майно у процедурі виконавчого провадження. Оцінка майна боржника хоча й впливає на виникнення цивільних прав та обов'язків, однак характеризується наявністю публічної домінанти. Оскільки дії щодо оцінки виконує або сприяє їх виконанню державний виконавець – особа, наділена владними повноваженнями щодо звернення стягнення на майно боржника [2, с. 1].

У Законі України «Про виконавче провадження» регулюванню відносин, пов'язаних із оцінкою майна боржника, присвячені, зокрема, статті 13 та 58. Однак зазначені статті Закону не охоплюють усіх питань, що виникають при оцінці даного майна - самого складу майна, сутності оцінки майна, її значення та моменту проведення, суб'єктів та правових наслідків її здійснення.

Саме тому вважаємо за доцільним підкреслити, що при визначенні майна боржника, як об'єкта оцінки, необхідно керуватися положеннями цивільного законодавства, відповідно до яких майном вважається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (стаття 190 ЦК). Особливістю визначення вартості майнових прав боржника є те, що ці права повинні мати економічний зміст і законодавством повинно допускатися їх відчуження. Саме визначена вартість зазначеного майна у разі стягнення розглядатиметься як можливість задовольнити вимоги стягувача [1].

У положеннях ч. 1 ст. 3, ч. 1 ст. 9 Закону від 12 липня 2001 р. № 2658-III «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» (далі — Закон № 2658-III) зазначено, що оцінка майна, майнових прав — це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами: положеннями (національними стандартами) оцінки майна, що затверджуються Кабінетом Міністрів України, методиками та іншими нормативно-правовими актами, які розробляються з урахуванням вимог положень (національних стандартів) і затверджуються Кабінетом Міністрів України або Фондом державного майна України, і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності [4, с. 29].

Системний аналіз норм чинного законодавства дає можливість стверджувати, що під оцінкою майна слід розуміти процес визначення його вартості на дату оцінки, тобто встановленої грошової суми, за яку майно може бути продано в конкретному населеному пункті чи місцевості. Таким чином, державний виконавець або інший суб'єкт, експерт, повинні визначити ціну майна боржника на певну дату [7].

Як засвідчує аналіз положень частин 1, 2 ст. 58 Закону від 21 квітня 1999 р. № 606-XIV «Про виконавче провадження», оцінку майна боржника проводять такі суб'єкти:

- державний виконавець;
- залучений державним виконавцем суб'єкт оціночної діяльності — суб'єкт господарювання [4, с. 29].

Оцінка майна боржника провадиться державним виконавцем за ринковими цінами, які діють на день проведення оцінки, окрім випадків, коли оцінка провадиться за регульованими цінами, а також у разі оцінки нерухомого майна, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден.

Якщо складно оцінити окремі предмети, або якщо боржник чи стягувач заперечує проти передачі арештованого майна боржника на реалізацію за оцінкою, проведеною державним виконавцем, останній запрошує суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання для визначення вартості майна. Витрати на призначення суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання несе сторона, яка оспорує оцінку майна, проведеною державним виконавцем [3].

Об'єктивність та достовірність звіту оцінювача, тобто відповідність ціни майна, яке передається на реалізацію ринковій кон'юнктурі, має велике значення для стягувача. Завищення оцінки може призвести до того, що майно не буде реалізовано, в свою чергу занижена ціна прямо впливає на задоволення його вимог [5, с. 2].

Необхідність проведення оцінки майна проявляється в тому, що:

- оцінка враховується при арешті майна боржника, який може бути накладений у межах суми стягнення за виконавчими документами з урахуванням витрат, пов'язаних з проведенням виконавчих дій;

- це є передумовою для сторін виконавчого провадження щодо її оскарження;

- майно реалізується за ціною, що визначена на підставі проведеної оцінки;

при виконанні рішень про виселення боржника за відсутності осіб, які підлягають виселенню [1].

Проведення оцінки майна є однією із найскладніших процесуальних дій, оскільки від її результатів залежить, з одного боку, реальність виконання вимог стягувача, а з іншого – охорона від порушення майнових прав боржника. Оцінити відсоток зношення одягу та взуття і визначити, які речі мають зношеність більше, як 50% , є складною справою і певною мірою має суб'єктивний характер. Доцільно в цьому випадку мати на увазі товарний вигляд. Тобто, коли річ має суттєве ушкодження та втратила товарний вигляд, остаточна мета стягнення – покриття майнових вимог стягувача не досягається.

Отже, при оцінці майна необхідно брати до уваги, що наступною процесуальною дією має бути реалізація майна, а зберігання та реалізація неліквідного майна, крім збільшення витрат на виконавче провадження до бажаних результатів не призведе. Тому речі, що мають суттєві дефекти, підлягають оцінці з урахуванням можливості їх наступної реалізації [3].

Державний виконавець повідомляє про оцінку арештованого майна сторони, які мають право оскаржити оцінку майна до суду в 10 - денний термін від дня отримання повідомлення. Враховуючи те, що державний виконавець не володіє необхідними для правильної оцінки вартості майна знаннями, експерта (фахівця) слід залучати до опису майна, не чекаючи оскарження з боку учасників виконавчого провадження [6, с. 23].

Звіт про оцінку майна у виконавчому провадженні вважається чинним протягом шести місяців з дня його підписання суб'єктом оціночної діяльності - суб'єктом господарювання. Після закінчення цього строку оцінка майна проводиться повторно [1].

Висновки. Оцінка майна боржника являється одним із основних етапів примусового звернення стягнення на майно, адже від неї залежить результативність заходів виконання та повнота реалізації виконавчого документа. Законодавством встановлено, що визначення вартості майна боржника може бути здійснена як самим державним виконавцем, так і залученим ним суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання. Порядок такої оцінки регулюється ст. 13 і 58 Закону України «Про виконавче провадження», проте вони не охоплюють питань щодо самого складу майна, сутності оцінки майна, її значення та моменту проведення, суб'єктів та правових наслідків її здійснення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуменна О. Оцінка майна при виконавчому провадженні через заборгованість: що слід враховувати [Електронний ресурс] / О. Гуменна. – Режим доступу : <http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-543/>.
2. Крат В.І. Недійсність оцінки майна боржника / В.І. Крат // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2015. – № 5. – С. 1-3.
3. Лихацький Д. Загальний порядок звернення стягнення на майно боржника [Електронний ресурс] / Д. Лихацький. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2093>.
4. Лужанський А.В. Особливості доступу до суду у справах про оскарження оцінки майна на стадії виконавчого провадження / А.В. Лужанський // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 9. – С. 28-33.
5. Міщенко О. Оцінка майна боржника у виконавчому провадженні та можливість її оскарження / О. Міщенко // Юстиція Чернігівщини. – 2015. – № 1 (5). – С. 1-4.
6. Ніколаєв І. Виконавче провадження в Україні: Актуальні питання / І. Ніколаєв та ін. – К., 2004. – 80 с.
7. Чижмар М.В. Оцінка та примусова реалізація майна боржника [Електронний ресурс] / М.В. Чижмар. – Режим доступу : <http://perechirnda.gov.ua/news/683/index.html>.

АЗАРТНА ГРА : ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ

Фавстіна М. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Гончарова А. В.

к.ю.н. доцент кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

В умовах формування соціально-орієнтованого суспільства з ринковою економікою спостерігається зацікавленість в ефективному управлінні регулюванні ігрового ризику. Починаючи з часів глибокої давнини і аж до наших днів, ми звикли сприймати азартну гру як спосіб збагачення і як різновид дозвілля. Негативне ставлення до даного виду зобов'язання стало причиною відсутності цивільного законодавства з гри та парі.

Підстави виникнення і порядок виконання зобов'язань з гри і парі істотно залежить від того, як визначається правова суть цієї правової категорії і наскільки вона визнається цивільним зобов'язанням.

Щодо правової природи зазначених зобов'язань у цивілістичній літературі ведуться дискусії. Слід погодитися з Є.Т. Підлісний, який зазначав, що з даного питання були висловлені різні точки зору: одними авторами обґрунтовується

розуміння зобов'язань з гри та парі як односторонній правочин, що ґрунтується на обіцянці або домовленості у вигляді договору, а інші науковці відзначають, що гра – це договір, а особливістю гри виступає наявність можливості втручання в її процес, вплинувши на результат [1, с. 48].

В.М. Ігнатенко висловив думку, що прихильники концепції гри та парі як одностороннього правочину зазначають, що зобов'язання з гри чи парі виникають на підставі одностороннього правочину, а точніше, системи односторонніх правочинів, які послідовно вчиняються організатором та учасниками гри [2, с. 10].

Інша група вчених, разом з М.І. Брагінським не поділяють думку, що правової природи зобов'язань з гри та парі не одностороннім правочиним, а ґрунтується на підставі визнання даного зобов'язання договором. Положення про договірний характер відносин, які виникають при проведенні ігор і парі, разом с ним поділяють більшість українських та російських вчених-цивілістів. Вони кваліфікують договір про проведення ігор і парі як ризиковий (алеаторний), що укладений під умову, предмет якого становить не певна вигода, а вірогідність отримання або втрати вигоди. Вважаючи, що специфічну особливість цього виду алеаторних договорів у тому, що і при іграх, і при парі залежно від настання або ненастання передбаченої обставини виграє одна сторона та програє інша [3, с. 24].

Зобов'язання з гри не може визнаватися сукупністю односторонніх правочинів, оскільки односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила (п. 2 ч. 3 ст. 202 Цивільного Кодексу України) [4].

Отже, зобов'язання з гри та парі має двосторонній характер, тобто договірний, оскільки для його вчинення необхідне угоджене волевиявлення волі двох сторін, як організатора так і гравця.

Правове регулювання діяльності з організації і проведення азартних ігор та контроль за організацією і проведенням азартних ігор здійснюється відповідно до Конституції України, законів України, нормативно-правових актів, а також чинних міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Але чітко зазначених нормативно правових актів, що регулюють гральний бізнес в Україні не існує, а законодавець посилається лише на загальні норми.

Відносини між організаторами азартних ігор, тоталізаторів (взаємних парі), лотерей, інших ігор, заснованих на ігровому ризику (наприклад, в казино) та учасниками ігор, виникають на підставі договорів гри, парі.

Предметом цих договорів є проведення гри, поняття якої має багато значень і тому малоімовірна можливість виразити універсальне поняття щодо відносин ігрового ризику.

Н.І. Майданик, щодо даної проблеми зазначала, що у контексті правовідносин ігрового ризику – гра є юридичною категорією, яку можна розглядати у вузькому (власному) і широкому значенні. У власному розумінні гру визначають як вчинену її учасниками для спільного проведення часу діяльність, результат якої обумовлює виграш або програш. У широкому значенні гра полягає в обумовленості виграшу або програшу результатом діяльності, вчиненої сторонами спільно для проведення часу, або існуванням чи не існуванням, настанням чи ненастанням будь-якого іншого факту, який застосовується сторонами виключно для вирішення питання про виграш або програш [5, с. 33].

Специфіка цього виду ризикових правочинів полягає в тому, що результат договору залежить від події, про настання якої наперед нічого не відомо.

До азартних ігор та інших алеаторних правочинів мають застосовуватися правила ст. 213 Цивільного Кодексу України, якщо настанню умови недобросовісно перешкодила сторона, якій це не вигідно (організатор гри), умова вважається такою, що настала. І навпаки, якщо настанню умови недобросовісно сприяла сторона, якій настання умови вигідне (учасник ігор), умова вважається такою, що не настала. Водночас не всі алеаторні договори є різновидами угод, укладених під умовою [4].

Сторонами договору гри зазвичай є організатор гри та учасник гри (гравець). Істотними умовами договору про участь в азартній грі є умови про його предмет (ставку, виграш), а також – про правила гри і суті парі, тобто про зміст умов, що визначають розподіл прав та обов'язків.

Отже, договір гри є специфічним видом ризикових правочинів який полягає в тому, що результат залежить від події, про настання якої наперед нічого не відомо, а також від ступеня спритності сторін, їх комбінаційних здібностей або тією чи іншою мірою від випадку.

Одним із традиційних видів зобов'язань ігрового ризику є договір парі, який базується на категорії парі.

Своєрідність парі, як способу вирішення спору, полягає у вирішенні спору не будь-якою ціною, а лише у відповідності з правилами парі, встановленими за погодженням учасників спору. Тому парі проводиться, щоб досягнути мету – виграти його будь-якою ціною, не піклуючись про істину і справедливість, якщо це не суперечить правилам парі.

За своєю сутністю договір парі в букмекерській конторі є тоталізаторним правочином. У зв'язку з цим зобов'язання за договором парі в букмекерській конторі необхідно відносити до зобов'язань, результат яких частково залежить від випадку і завжди остаточно визначається випадком.

Договір парі з букмекером має дві істотні умови:

1) правила гри та суті парі (тобто, зміст умов, що визначають розподіл прав та обов'язків);

2) предмет договору (вид і розмір ставки; подія, на яку робиться ставка).

На відміну від парі, договір гри обумовлює виграш або програш результатом діяльності, вчиненої сторонами для спільного проведення часу, або існуванням чи не існуванням, настанням чи ненастанням будь-якого факту, який застосовується сторонами виключно для вирішення питання про виграш або програш.

Як зазначає І.С. Тімуш, що договір парі є домовленістю між учасниками або учасниками та організатором парі, за якою кожна із сторін (учасники парі) зобов'язується перед іншою виплатити приз (грошову суму, передати річ, виконати роботу, надати послугу) у випадку, якщо її твердження щодо певної обставини виявиться неправильним (сторона, що програла), а твердження іншої (тієї, що виграла) сторони – правильним [6, с. 12].

Наразі задля вдосконалення законодавчого закріплення правового значення зобов'язань з гри та парі необхідною є розробка і прийняття закону, а також важливе значення має доповнення Книги «Зобов'язальне право» Цивільного Кодексу України главою про «Договори ігрового ризику», в якій буде закріплено поняття і види договорів ігрового ризику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підлісний Є.Т. Азартне право / Є.Т. Підлісний // Український юрист. 2004. – № 4. – С. 48-49.

2. Ігнатенко В. М. Правова класифікація відносин, що виникають при проведенні ігор і парі / В.М. Ігнатенко // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 1. – С. 17.
3. Брагинский М.И. Правовое регулирование игр и пари / М.И. Брагинский // Хозяйство и право. – 2004. – № 12. – С. 23-25.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – NN 40-44. – Ст. 356.
5. Майданік Н.І. Договір азартної гри: цивілістичні аспекти / Н.І. Майданік // Юридична Україна. – 2005. – № 6. – С. 32-37.
6. Тімуш І.С. Цивільно-правове регулювання ризикових (алеаторних) договорів : дис. ... канд. юрид. наук / І.С. Тімуш. – К., 2004. – 198 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НОТАРІАЛЬНОГО ЗАСВІДЧЕННЯ ПІДПISУ ПЕРЕКЛАДАЧА ДЛЯ ДІЇ ДОКУМЕНТІВ ЗА КОРДОНОМ

Хоруженко М. В.

*Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій, Сумський державний
університет*

Гончарова А. В.

к.ю.н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

В епоху активної міграції населення, стрімкого розвитку туризму та ведення бізнесу нотаріальне завірнення підпису перекладача - це одна з найбільш популярних послуг бюро перекладів.

Нотаріальне завірнення підпису перекладача - це офіційна процедура засвідчення нотаріусом підпису перекладача і того факту, що переклад, виконаний перекладачем, який поставив свій підпис, є точним і відповідає тексту вихідного документа. Під час завірнення нотаріус завіряє як справжність підпису перекладача, так і справжність копії документа, який було перекладено. Нотаріальне завірнення перекладів необхідне для надання документам юридичної сили на території України або для подальшої легалізації українських документів на території іноземної держави. Слід мати на увазі, що нотаріальне оформлення документів для дії за кордоном проводиться з урахуванням права тієї держави, до якої вони мають подаватися [1, с. 2].

При нотаріальному завірнення документів, призначених для дії за кордоном, нотаріуси відповідно до законодавства України, міжнародних договорів застосовують норми іноземного права. Нотаріуси приймають документи, складені відповідно до вимог іноземного права, а також вчиняють посвідчувальні написи за формою, передбаченою іноземним законодавством, якщо це не суперечить законодавству України [2, с. 98].

Нотаріус завіряє правильність перекладу документа з однієї мови на іншу, якщо він володіє відповідними мовами. Якщо нотаріус не володіє відповідними мовами (однією з них), переклад документа може бути здійснений перекладачем, істинність підпису якого засвідчує нотаріус [3, п. 265.].

Завіряти переклад у нотаріуса може тільки дипломований перекладач, тому перш ніж завірнити переклад нотаріус повинен перевірити кваліфікацію перекладача. Тож перекладач разом з документом, що встановлює його особу, повинен надати документ, який підтверджує його кваліфікацію [2, с. 79]. Але який документ може стверджувати кваліфікацію перекладача? Чи достатньо в цьому

випадку диплому про закінчення вищого навчального закладу за спеціальністю "перекладач", чи посвідчення про те, що особа працює перекладачем в бюро перекладів? Не кожна особа, яка володіє іноземною мовою, здатна або може бути визнана офіційними органами перекладачем у нотаріальному процесі. Але для нотаріального процесу недостатньо просто володіти мовою, на якій ведеться провадження. В даному випадку слід акцентувати увагу на тому, що перекладач повинен володіти як українською, так й іноземною юридичною термінологією та мати хоча б мінімальний багаж знань в тій чи іншій галузі права. Неврахування цих аспектів призводить до того, що на практиці мають місце так звані «спрощені» переклади, і це може призвести до того, що особа не зрозуміє сутність правочину та наслідки, які для неї настануть у разі його вчинення.

Після перевірки кваліфікації перекладача нотаріус вносить професійні дані перекладача до спеціального реєстру і після цього може підтверджувати справжність підпису перекладача.

Потрібно відзначити, що далеко не кожен переклад може бути нотаріально завіреним. Згідно з українським законодавством, нотаріус має право завіряти переклад тільки офіційних документів (свідоцтва, документи про освіту, трудові документи, документи, що засвідчують особу тощо) та їх копій, виданих як приватними, так і юридичними особами. Неможливо нотаріально завірити наступні документи: інструкції, медичні документи, листування, статті, інформаційні матеріали. Переклад цих документів завіряється печаткою бюро перекладів.

При цьому документ для перекладу та його подальшого нотаріального засвідчення повинен відповідати таким вимогам:

- документ повинен бути оригіналом або його завіреною копією;
- документ повинен бути правильно оформлений, містити чітку назву, дату, всі необхідні підписи і печатки тієї організації, яка його видала;
- документ не повинен містити виправлень, закреслених слів, дописок, механічних ушкоджень та інших дефектів (виправлення, дописки або закреслені слова повинні підтверджуватись печаткою організації, що видала документ і підписом уповноваженої посадової особи);
- документи з декількох сторінок повинні бути пронумеровані, прошиті і скріплені печаткою;
- на документах, виданих іноземними державними установами, повинна стояти печатка «апостиль» або штампи консульської легалізації.

Переклад та нотаріальне посвідчення документів в перекладацьких центрах виконується таким чином:

1. Оформляється замовлення на переклад документів з нотаріальним засвідченням. Надається оригінал документа або його завірена копія.
2. Дипломований перекладач виконує переклад документа.
3. Перекладений документ, підшивається до оригіналу (або копії) документа.
4. На останньому аркуші перекладу нотаріус робить напис з вказівкою прізвища, імені, по-батькові перекладача і нотаріуса, кількості прошитих аркушів, номера в реєстрі і розміру мита.
5. Перекладач в присутності нотаріуса ставить свій підпис, нотаріус ставить свою печатку, підтверджуючи справжність підпису та кваліфікацію спеціаліста [4].

Таким чином, нотаріальне засвідчення перекладу полягає в посвідченні особи перекладача і підтвердженні справжності його підпису. Підпис перекладача - це гарантія того, що зміст перекладу відповідає тексту вихідного документа. Отже, саме перекладач несе відповідальність за якість перекладу, нотаріусу не обов'язково знати мову перекладу або виконувати його повторну перевірку.

Тож, статус перекладача в юридично значимих процесах потребує негайної відповідної правової регламентації, що має узгоджуватися з тією роллю та відповідальністю, яка на нього покладається в нотаріальному процесі.

Слід відзначити, що у Кримінально-процесуальному та в Цивільно-процесуальному кодексах детально регламентується процесуальне становище перекладачів, їхні процесуальні права й обов'язки, а також кримінальна відповідальність за дачу завідомо неправдивого перекладу і відмову без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків. А тому постає питання: чи можливе і доцільне застосування кримінальної відповідальності до перекладачів, які беруть участь у нотаріальному процесі? Чинні нормативні акти не передбачають такої можливості. Але вже сьогодні нотаріус повинен попереджати перекладача про можливу цивільну відповідальність за ст. 1166 ЦК України, якщо особі через неправильний переклад буде завдана шкода. При цьому для перекладачів незнання чи погане знання юридичної термінології, а для юристів, які взяли за переклад, - погане знання іноземної мови не повинно бути підставою для звільнення від відповідальності.

У Законі також має бути норма, яка б регламентувала фіксацію попередження перекладача про наслідки розголошення нотаріальної таємниці, оскільки ст. 8 передбачено, що обов'язок дотримання нотаріальної таємниці поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи. Крім того, у ч. 4 даної норми закріплено положення про те, що особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом. Проте відсутній нормативний акт, у якому передбачається відповідальність перекладача за розголошення нотаріальної таємниці.

У більшості зарубіжних країн, зокрема і в країнах пострадянського простору з метою завірення перекладів створений інститут присяжних перекладачів, які виконують деякі функції нотаріуса. Так, наприклад, в положеннях Закону про присяжних перекладачів Естонії викладено вирішення великої кількості проблем, які актуальні для української правової дійсності [5]. У цьому законі викладені чіткі вимоги до кандидатів на пост присяжного перекладача (вища академічна освіта, громадянство Естонії, досконале володіння заявленою іноземною мовою). Знання мови і перекладацькі навички перевіряються та оцінюються шляхом проведення іспиту, який поєднує в собі завдання із сфери юридичного перекладу та питання з правознавства. Професія присяжного перекладача достатньо престижна і гарантує загруженість перекладача роботою [6].

Преваги існування інституту присяжних перекладачів полягають у тому, що навідміну від нотаріуса, який завіряє лише справжність підпису перекладача і не перевіряє переклад на правильність, присяжний перекладач несе відповідальність за точність та вірність перекладу. До того ж якість перекладу, здійсненого присяжним перекладачем гарантується державою, адже його знання атестовані державою після здачі іспиту в Міністерстві юстицій.

Отже, на наш погляд дієвим способом розв'язання проблем та уникнення неточностей, що виникають під час діяльності перекладача у нотаріальній сфері, є перейняття досвіду у іноземних країнах створення інституту присяжних перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ожегова Г. Оформлення документів для дії за кордоном та деякі особливості вчинення нотаріальних дій за участю іноземних осіб, осіб без громадянства / Г. Ожегова // МЕН. - № 6. – 2013. – с. 1-7.
2. Про нотаріат [Електронний ресурс] : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Про затвердження Інструкції про порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні і за кордоном [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства закордонних справ України від 04.06.2002 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0535-02>
4. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
5. Закон Эстонской Республики от 17.01.2001 (ред. от 19.06.2008) «О присяжных переводчиках» (Объявлен Президентом ЭР 30.01.2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://estonia.news-city.info/docs/sistemsw/dok_iegfab.htm
6. О некоторых аспектах правовой регламентации деятельности переводчика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.alba-translating.ru/index.php/ru/ru/articles/legal/larinlegal.html>

РЕЧІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Чемодурова К. Ф.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Гончарова А. В.

к. ю. н., доцент кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Цивільне право- це основа правової системи держави. Цивільно-правові відносини є основою сучасного суспільства, оскільки врегульовують особисті майнові і немайнові відносини.

Актуальність дослідження речових правовідносин полягає в тому, що саме речове право дає суб'єктам громадянського суспільства можливість реалізовувати свої життєво важливі права, такі як право власності, право на житло, та інші права.

Під об'єктами права розуміють все те, на що направлені права і обов'язки суб'єктів правовідносин, заради чого вони діють з метою реалізації своїх прав і обов'язків у таких відносинах.

Об'єктами цивільних прав в відповідно Цивільного кодексу України визначено речі, в тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага [1]. Серед таких об'єктів важливе місце займають речі, які розуміють як частину матеріального світу, яка має матеріальну цінність.

До них відносяться як предмети матеріальної й духовної культури, тобто продукти людської праці, так і предмети, які створені самою природою і

використовуються людиною для забезпечення своєї життєдіяльності – земля, корисні копалини, рослини, тощо. Проте найважливішою ознакою речей, за якою вони стають об'єктами цивільних правовідносин є здатність речей задовольняти ті чи інші потреби людей.

Виділяють наступні групи речей:

- речі, вилучені з цивільного обороту;
- речі, обмежені в обороті;
- речі, які перебувають в обороті без усяких обмежень.

Оскільки по відношенню до речей, які вилучені із цивільного обігу суб'єктивні цивільні права і обов'язки виникати не можуть, (це сфера не приватного, а публічного права), вони не можуть бути й об'єктами цивільних правовідносин [2, с. 130].

Такими об'єктами можуть бути тільки речі, які перебувають в обігу.

Держава встановлює певні правила поведінки людей при використанні тої чи іншої речі. В зв'язку з цим з'являється термін «правовий режим речі». Проте він у першу чергу, означає не властивості речі (річ не може виступати об'єктом цивільно-правових відносин без участі суб'єктів таких відносин – людей), а визначає якою ж повинна бути поведінка людей стосовно таких речей [3].

В залежності від їх природних властивостей речі поділяються на рухомі й нерухомі.

Відповідно до положень статті 181 Цивільного кодексу України до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх, призначення.

Таким чином, до нерухомих речей відносяться ті речі, що постійно знаходяться в одному і тому ж місці, нерозривно зв'язані із землею або водною поверхнею, не можуть передаватись без передачі земельної ділянки або не можуть бути використані за призначенням без зв'язку із землею, або водною поверхнею. Усі речі, які відносяться до нерухомості мають індивідуальні ознаки, є незамінними, угоди з такими речами потребують спеціального оформлення (нотаріальна форма, реєстрація нерухомості за власником, тощо) [3, с. 307].

До нерухомості новий Цивільний кодекс України прирівнює деякі рухомі за своїми природними властивостями речі – повітряні та морські суда, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права, на які підлягають державній реєстрації органами, уповноваженими здійснювати контроль за цими об'єктами.

Залежно від здатності речей зберігати при подрібненні свою суть вони поділяються на подільні й неподільні.

Згідно зі ст. 183 ЦК подільною є річ, яку можна поділити без втрати її цільового призначення. Тобто, подільна річ - це така річ, частини якої відповідають тому ж призначенню, що і сама річ у цілому до її поділу. Наприклад, поділ на частини яблука не змінює його споживчого призначення, оскільки кожна частина може бути використана так само, як і яблуко в цілому.

Неподільною є річ, яку не можна поділити без втрати її цільового призначення. Отже, неподільними вважаються речі, які внаслідок їх поділу втрачають своє колишнє призначення, або неадекватно втрачають свою цінність. Так, неподільною річчю можна вважати письмовий стіл, стілець тощо [4, с. 376].

Залежно від можливості індивідуалізації речей вони поділяються на визначені індивідуальними і родовими ознаками (ст. 184 ЦК).

Речі, визначені індивідуальними ознаками - це речі, які мають тільки їм властиві ознаки, що дозволяють відмежувати їх від всіх інших речей (схожих і несхожих на них), індивідуально-визначені речі є незамінними. Тому загибель індивідуально визначеної речі не з вини боржника звільняє його від передачі її уповноваженій особі, в той час як випадкова загибель родової речі, за загальним правилом, не звільняє особу від виконання обов'язку з її передачі. Як зазначали давньоримські юристи: «Generis non pereunt». Тобто, родова річ не гине, оскільки може бути замінена іншою в зв'язку з тим, що є інші речі того ж роду.

Залежно від характеру використання споживчих якостей речей їх можна розділити на такі, що споживаються, і такі, що не споживаються (у ст. 185 ЦК вони іменуються «споживні» та «неспоживні»).

Речі, що споживаються (споживні), - це такі речі, які в процесі їх використання втрачають свою фізичну суть повністю або частинами, а також речі, які в процесі використання перетворюються на іншу річ (наприклад, випічка хліба з борошна). Разом із тим «речі, що споживаються», не слід ототожнювати з «предметами споживання», під якими розуміють речі, призначені задовольняти споживчий попит. До речей, що не споживаються (неспоживних), належать речі, які при їх використанні втрачають свої споживчі властивості поступово, протягом порівняно тривалого часу (наприклад, машини, обладнання, житлові будинки). Іншими словами, неспоживною є річ, призначена для неодноразового використання, яка зберігає при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу.

Складові частини речі – це такі частини, які конструктивно пов'язані з річчю, при їх відокремленні річ утрачає своє першочергове призначення. Річ можна розглядати як самостійний об'єкт, річ може бути частиною іншої складної речі, складовою частиною цієї речі. Окремі предмети, які входять до її складу, не можуть бути відокремлені від речі без її пошкодження або істотного знецінення.

Правове значення відокремлення складових частин речі полягає в тому, що вони виступають предметом цивільного обороту як єдине ціле. На окремі складові частини речі право власності може виникнути тільки в тому випадку, коли ця річ як самостійний об'єкт цивільно-правових відносин перестане існувати. Так, будинок, який складається із багатьох цеглин у загальному випадку є самостійним об'єктом цивільно-правових відносин, його складові частини – цеглини, стають окремими об'єктами зазначених відносин після руйнування будинку [5, с. 93].

Отже, можна зробити такий висновок, що речове право, як підгалузь цивільного права також змінюється, оптимізується правове регулювання правовідносин.

Тобто під об'єктами права розуміється те, на що направлені права і обов'язки суб'єктів правовідносин, заради чого вони діють з метою реалізації своїх прав і обов'язків у таких відносинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 04.03.2015 Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А. Гражданское право : учеб. пособие / Е.О. Харитонов, Н.А. Саниахметова. – К. : А.С.К., 2001. – 130 с.

3. Куций О.В. Щодо питань правового режиму цивільного обороту речей та їх класифікації [Електронний ресурс] / О.В. Куций // Право і Безпека. - 2012. - № 3. - С. 306-310. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pib_2012_3_68.pdf
4. Копайгора І.Д. Цивільне виконавче право : підруч. / І.Д. Копайгора. — Львів : Магнолія 2006, 2007. — 538 с.
5. Братель О.Г. Цивільне право України : посіб. / О.Г. Братель, В.П. Мироненко, Н.В. Павловська, С.А. Пилипенко. — К. : Текст, 2008. — 256 с.
6. Стефанчук Р.О. Цивільне право України : навч. посіб. / Р.О. Стефанчук. — К. : Правова єдність, 2009. — 536 с.

СЕКЦІЯ 7

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ БАНКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Білодід Л. М.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Сьогодні в українських банках склалася певна система безпеки їх діяльності, яку можна розглядати як стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація основних інтересів, пріоритетних цілей банків, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов їх функціонування.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської установи необхідне існування служби безпеки банку, яка являє собою один з найголовніших підрозділів в організаційній структурі.

Служба безпеки банку – структурні підрозділи та посадові особи, що організують і забезпечують безпеку банківської установи. Для цього у великих фінансово-кредитних установах створюють спеціальні департаменти, до складу яких входять відділи, бюро чи групи: внутрішньої охорони, кадрів, планові, розрахункові, з касових і банківських операцій, претензійні, з мобілізації внутрішніх резервів та ін.

Основна мета діяльності служби безпеки банку – приймати і обґрунтовувати рішення, які відповідають досягненню банківською установою її завдань і цілей. До основних складових цієї мети можна віднести максимізацію прибутку та акціонерного капіталу банку, прискорення руху грошових коштів, забезпечення фінансової стійкості [1, с. 39].

Система організаційного забезпечення безпеки банку – це взаємозв'язана сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів банку, які формують рівні управління, їх взаємозв'язки і забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень щодо зміцнення безпеки банку [1, с. 33].

Важливо, щоб вона забезпечувала економічну, матеріальну, кадрову, інтелектуальну, фінансову, інформаційну, фізичну, пожежну та інші безпеки. Оскільки будь-які втрати банку – матеріальні, фінансові, кадрові, інформаційні тощо – мають економічні наслідки [2, с. 300].

Організаційне забезпечення безпеки банку може покладатися на спеціалізовані фірми, що надають послуги безпеки, на структурні підрозділи банку відповідно до їх спеціалізації, а також на спеціально створені підрозділи служби безпеки банку. Аналіз процедури створення та функціонуванні служби безпеки банку, яка передбачає здійснення правових і організаційних заходів.

Передусім, створюється організаційний центр (група, рада, комітет тощо) при керівникові банківської установи, що представлений управлінцями структурних підрозділів банку, фахівцями та спеціалістами, що добре обізнані з функціями забезпечення безпеки банку. Беручи до уваги організаційну структуру служб безпеки великих фінансово-кредитних установ, комерційних банків,

фінансово-промислових груп, страхових компаній, інвестиційних фондів, можна виявити їх характерні особливості, чинники, що впливають на формування цих структур, і таким чином сконструювати типову модель організаційної структури служби безпеки банку. Організаційна структура служби безпеки банку – це впорядкована сукупність органів управління діяльністю банку та взаємозв'язків між ними.

При побудові організаційної структури служби безпеки банку слід дотримуватись наступних принципів:

1. Оптимальності – створення мінімально необхідної кількості зв'язків між органами управління.

2. Оперативності та гнучкості – здатність швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі або у самій структурі.

3. Надійності – гарантія достовірності передачі інформації і безперервність функціонування системи.

4. Простоти і економічності – полягає у відсутності дублювання робіт та у мінімізації витрат на реалізацію цілей.

5. Спеціалізації – цілеспрямування окремих підрозділів на виконання конкретних функцій управління.

6. Незалежність системи управління від окремих осіб – організаційна структура повинна будуватись не під конкретну особу, а навпаки – працівники за своїми здібностями, професійними навиками повинні підбиратися для виконання цілей організації [3, с. 210-211].

Принципи її побудови залежать від виду та масштабів діяльності підприємства, обсягів та складності виконання фінансових операцій, інтенсивності інвестиційних процесів на підприємстві, характеру розподільчих відносин, наявності відокремлених структурних підрозділів, належності підприємства до складу вертикальних фінансово-організаційних утворень (асоціацій, холдингів, мережі франчайзингу, фінансово-промислових груп і т.д.).

При цьому повинен бути витриманий принцип інтегрованості структури забезпечення безпеки банку у загальну систему управління банківською установою на основі взаємоузгодження роботи різних відділів та служб між собою і з іншими службами управління для забезпечення найбільш ефективних зв'язків між ними, досягнення максимальної узгодженості та якості менеджменту організації в цілому.

Спираючись на дослідження В.М. Шелудька [4, с. 58], можна виділити два типи центрів управління безпекою банку, що визначаються принципами формування його організаційної структури:

- ієрархічний тип, який передбачає рух управлінських рішень та інформаційних потоків по вертикалі, згідно з яким нижчий орган управління підпорядковується і контролюється вищому (характерні для лінійної, лінійно-функціональної, штабної, лінійно-штабної та дивізійної структури управління);

- органічний тип, який характеризується відсутністю ієрархії при повній відповідальності керівників за кінцеві результати їхньої діяльності (характерні для проектної, кластерної, модульної, конгломератної, адаптивної, програмно-цільової координаційної, атомістичної та матричної структури управління).

Побудова організаційної структури служби безпеки банку повинна відбуватись із врахуванням наведених вище принципів та на основі наступних етапів [5, с. 209]:

1. Аналітичний. На цьому етапі здійснюється вивчення вимог до побудови організаційної структури згідно з наміченою стратегією економічної безпеки банку. Здійснюється розподіл організації по горизонталі на широкі блоки, які відповідають найважливішим напрямам діяльності щодо забезпечення безпеки. При побудові організаційної структури служби безпеки банку слід враховувати, що діяльність підрозділів служби безпеки банку базується на принципі подвійного підпорядкування: управління діяльністю підрозділів служби безпеки покладається на керівника банку, тоді як методичне їх забезпечення — на службу безпеки банку, а саме на її керівника.

2. Проектний – полягає у розробці нової структури служби безпеки банку. На цьому етапі встановлюється співвідношення повноважень різних посад із забезпечення безпеки банку та вибирається тип організаційної структури залежно від підпорядкованості рівнів та ланок управління: (лінійна; функціональна; лінійно-штабна; лінійно-функціональна; матрична). У кожному конкретному банку існує своя особлива організаційна структура залежно від масштабів і завдань діяльності, затвердженого штатного розпису тощо.

Специфіка діяльності комерційних банків, що пояснюється значним обсягом інформації, яка складає банківську таємницю, широкі зв'язки з клієнтами і партнерами, наявність матеріальних і фінансових цінностей спонукають до розробки матричної організаційної структури служби безпеки банку. Така структура передбачає об'єднання та виконання одним працівником, залежно від масштабів певного виду роботи, деяких функцій безпеки банку або, навпаки, деталізацію та розподіл між декількома спеціалістами окремого відділу, департаменту, служби завдань мінімізації впливу негативних факторів впливу на стан безпеки банку.

Наведена організаційна структура служби безпеки банку є комплексним утворенням, що має відповідні структурні підрозділи, які в сукупності забезпечують систему протидії або ж мінімізації негативним факторам впливу на стан безпеки банку.

3. Організаційний – полягає у впровадженні спроектованої організаційної структури служби безпеки банку. Діяльність служби безпеки банку неможлива без умілого управління її керівника, який спрямовує діяльність служби на виконання поставлених завдань.

Керівник банку разом із відділом кадрів здійснюють роботу щодо пошуку кандидатур на посади керівника служби безпеки банку, спеціалістів окремих підрозділів (інформаційного забезпечення, інкасування, ділової розвідки, контррозвідки, служби охорони тощо). Особливістю підготовчого процесу є формування серед колективу банку атмосфери захисту, тобто залучення до заходів безпеки всіх без винятку працівників з виконанням їхніх функціональних обов'язків. Однак координатором й організатором заходів безпеки, безперечно, виступають керівник та фахівці служби безпеки банку.

До компетенції працівників служби безпеки банку належать:

-розроблення програми безпеки банку, організація та впровадження її у практику роботи підрозділів і установ;

-розроблення структури підрозділів безпеки установ банку, системи заходів безпеки;

-добір і розміщення співробітників служби та керівників підрозділів безпеки в установах банку;

-керівництво діяльністю служби, координація діяльності підрозділів безпеки в установах банку;

-забезпечення умов для ефективного виконання завдань безпеки діяльності банку та обов'язків співробітниками служби;

-координація діяльності підрозділів банку з питань забезпечення його безпеки;

-забезпечення взаємодії служби з правоохоронними органами з питань безпеки діяльності банку та його персоналу [6, с. 209].

Таким чином, процес гарантування фінансово-економічної безпеки банку здійснюється на основі взаємозв'язку стратегічних та тактичних заходів, на реалізацію яких зосереджує зусилля служба безпеки банку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підруч. / А.М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.

2. Шипік Ю.В. Фінансова безпека банківських установ в Україні / Ю.В. Шипік // Актуальні питання сучасної науки і права : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів (13 квітня 2013 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. – Суми : Друкарський дім «ПАПРУС», 2013. – С. 299-302.

3. Тарнавська Н.П. Менеджмент : теорія та практика / Н.П. Тарнавська, Р.М. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 1997. – 456 с.

4. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : підруч. / В.М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.

5. Різник Н.С., Воробйова І.А. Оцінка та шляхи забезпечення економічної безпеки банку / Н.С. Різник, І.А. Воробйова // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. - Випуск 5 (20). – Ч. 2. – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк, 2008. – 368 с.

6. Берлач А.І. Безпека бізнесу: навч. посіб. / А.І. Берлач. – К. : Університет «Україна», 2007. – 280 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ СКЛАДОВОЮ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Боговіс Є. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викл. кафедри СМП, Сумський державний університет

Методичні аспекти забезпечення управління кадровою безпекою на підприємстві є предметом дослідження багатьох вчених. Зокрема, це питання у своїх теоретичних розробках висвітлили Г.Л. Азоєв, С.М. Клименко, І.О. Піддубний, Р.Х. Іванов, Г.Б. Гречикова, Є.А. Уткін, О.Л. Кибанов, З.Д. Терещенко та ін.

Відомо, що метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення максимальної стабільності його функціонування, а також створення основи і перспектив зростання для виконання цілей бізнесу, тобто отримання прибутку, незалежно від об'єктивних і суб'єктивних загрозливих факторів (негативних впливів, факторів ризику). Кадрова безпека є однією зі складових

економічної безпеки (поряд з іншими – фінансовою, інформаційною, техніко-технологічною, правовою, екологічною). Іноді її називають ще кадровою та інтелектуальною складовими [5, с. 27].

До зовнішніх загроз безпеки управління персоналом в сучасних умовах слід віднести низький мотиваційний рівень та активні дії конкурентів спрямовані на переманювання кваліфікованих працівників, зовнішній тиск, втягнення співробітників у різні види залежності. Запобігти негативним наслідкам зовнішніх загроз, на нашу думку, може якісна кадрова політика, як елемент механізму забезпечення кадрової безпеки [8, с. 108]

Кадрова політика визначає мету і завдання, пов'язані із ставленням організації до зовнішнього оточення і свого персоналу. Вона здійснюється стратегічними і оперативними системами управління.

Повсякденна реалізація кадрової стратегії і одночасно допомога керівництву у здійсненні завдань в цьому напрямку (тобто стратегічне і оперативне управління персоналом) здійснюється менеджером з кадрів, лінійними керівниками [9, с. 308].

Окрему увагу слід приділити особливостям управління кадровою безпекою підприємств з часткою державної власності в статутному капіталі.

В управлінні такими підприємствами найбільше відчутне врахування публічних (суспільних) інтересів, що позначається і на кадровій роботі. Проте в широкому розумінні кадрова робота у будь-якому сучасному підприємстві має соціальний характер [2, с. 7].

У наш час послідовно утверджується новий погляд на кадри або персонал сучасного підприємства як на один із її ключових ресурсів. Він відображає реальне підвищення ролі людського фактора в діяльності організації, зростання залежності цієї діяльності від якості, мотивації та характеру використання персоналу в цілому і кожного працівника окремо. Вкладення у людські ресурси та кадрову роботу розглядається як довгостроковий фактор конкурентоздатності та успішного функціонування сучасного підприємства. Цією обставиною пояснюється особлива увага до розробки проблем управління персоналом та практичного втілення його сучасних форм. Основу концепції управління персоналом організації в сучасних умовах становить зростаюча роль особистості працівника, знання його мотиваційних настанов, уміння їх формувати і направляти у відповідність до завдань, які вирішує організація. На сьогоднішній день основним фактором конкурентоздатності підприємницької структури, її життєздатності і процвітання є якість персоналу і його ставлення до праці, тобто рівень професіоналізму і творчості працівників [3, с. 19].

Більшість нових працівників усвідомлюють свою майбутню діяльність дуже поверхово. Спочатку у них виникає багато питань і проблем: робоче місце, режим роботи й оплата праці, техніка безпеки і характер продукції, що випускається, структура фірми і зростання кваліфікації. Відсутність цієї інформації із самого початку впливає на поведінку працівників. Тому на підприємствах досить серйозна увага приділяється правильній орієнтації, метою якої є зниження заклопотаності і дискомфорту тільки прийнятих працівників, що у свою чергу економить час безпосереднього керівника і співробітників по роботі.

На підприємстві оцінка діяльності працівника ґрунтується на його відповідності кваліфікаційним вимогам по займаній посаді, визначенні його участі в рішенні поставлених перед відповідним підрозділом завдань, складності виконуваної ним роботи, її результативності.

При цьому повинні враховуватися професійні знання, досвід роботи, підвищення кваліфікації й перепідготовка, а також відносно відповідної групи посад організаторські здатності [1, с. 59].

У процесі розширеного відтворення трудового потенціалу та розвитку його кількісно-якісних характеристик активною повинна бути роль держави, яка полягає у розробці та впровадженні дієвої політики управління розвитком кадрів підприємства.

Експерти одноголосно визначають низьку ефективність державного управління розвитком кадрів підприємства, нездатність організаційно-управлінської системи України адекватно реагувати на загрози руйнування трудового персоналу, що зумовлено відсутністю національної стратегії розвитку кадрів, неврахованою у національних концепціях, стратегіях, програмах потреб розвитку кадрів підприємств, не регламентованістю прав, обов'язків, повноважень та компетенції органів виконавчої влади щодо стану та перспектив розвитку кадрів підприємств [10, с. 302].

Стратегічними напрямками в області управління персоналом стають максимальне використання технічних можливостей, гуманізація праці й розвиток ініціативи співробітників. Для ефективного поліпшення кадрового забезпечення підприємства необхідно сформувати гарний соціальний пакет для персоналу.

Одним з механізмів вдосконалення кадрової складової системи економічної безпеки організацій є її правове та інформаційне забезпечення: вирішення правових питань трудових відносин, підготовка нормативних документів, що їх регулюють, забезпечення необхідною інформацією всіх підрозділів управління персоналом, що скоріше є функціями кадрової безпеки або її задачами [4, с. 27]

Ефективне функціонування підприємства в умовах розвитку в Україні ринкової економіки перебуває у прямій залежності від забезпечення високої якості його кадрового потенціалу, відповідності роботи з персоналом сучасним вимогам, постановки цієї діяльності на міцний науковий фундамент з урахуванням тих тенденцій, які сьогодні існують у даній сфері. Управління персоналом – одна з головних функцій будь-якої організації, воно може виявитися тим критичним фактором, що визначає успіх або невдачу організації, професіонал у сфері управління персоналом може стати дійсно лідером майбутнього [7, с. 564].

Якісна система управління персоналом необхідна не тільки для суб'єктів господарської діяльності, що тільки створюються, але, перш за все, для вже працюючих. Окрему увагу потрібно приділяти плануванню, що дозволить визначити, які категорії персоналу будуть необхідні підприємству для реалізації його задач та сприятиме більш якій організації підбору персоналу.

На етапі пошуку і підбору деталізуються вимоги до кандидатів, що розписані в посадовій інструкції і специфікації робіт, а саме: кваліфікаційний досвід, знання, навички, особисті якості кандидата [6, с. 91].

Поліпшення кадрового забезпечення на нашу думку є першочерговим завданням управління кадровою складовою системи фінансово-економічної безпеки. Крім того одним з важливих завдань перебудови роботи з кадрами та поліпшення кадрового забезпечення є створення на підприємстві необхідних для вирішення даних проблем матеріально-технічних, економічних і соціально-психологічних умов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амосов О.Н. Формування людського капіталу в умовах інноваційної

економіки: методологічний аспект / О.Н. Амосов, А.П. Дегтяр // Публічне управління : теорія та практика. – 2011. – 172 с.

2. Авилов А. Концепция рефлексивного управления: как оценить кандидата в руководители / А. Авилов // Кадровик. – 2010. - № 12. – С. 6-16.

3. Анисимова И. Концепция формирования системы аудита управления персоналом в организации / И. Анисимова // Кадровик. – 2010. - №11. – С. 19-24.

4. Бабурин А. Технология управленческого мониторинга / А. Бабурин, Ю. Грызненкова // Кадровик. – 2010. - №8. – С. 24-29.

5. Бухвальд Е. Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели / Е. Бухвальд, Н. Гловацкая, С. Лазуренко // Вопросы экономики. – 2007. – № 12. – С. 25-35.

6. Балабанова Л.В., Сердак О.В. Управління персоналом : навч. посіб. / Л.В. Балабанова, О.В. Сердак. - К. : ВД «Професіонал», 2006. – 512 с.

7. Грещак М.Г. Безпека підприємництва / М.Г. Грещак. – К. : Вид-во КНЕУ, 2009. – 611 с.

8. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 147.

9. Виноградський М.Д. Управління персоналом : навч. посібн. / М.Д. Виноградський. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 502 с.

10. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / О.А. Кириченко. – К. : Знання-Прес, 2007. – 384 с.

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ : ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ТА ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ВІД РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХОПЛЕНЬ

Булах Т. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Шанір В. С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

З початку 90-х років суспільство зіткнулося зі значною кількістю загроз у сфері економічної безпеки, які не були відомі до цього часу. Рейдерство становить одну із найнебезпечніших загроз економічній безпеці держави, яка виникла та набула свого масового поширення в умовах сьогодення. Протягом останніх років рейдерство в Україні перетворилося на справжню суспільну катастрофу, яка загрожує позитивному розвитку української економіки, спричиняє колапс правової системи, висвітлює сумнівні перспективи існування та розвитку в Україні приватного середнього і малого бізнесу. На сьогоднішній день прослідковується досить велика кількість рейдерських захоплень, а їх результативність може сягати 80-90 %.

Для того щоб зрозуміти та осмислити всі небезпеки та загрози, які представляє рейдерство для економічної безпеки держави, необхідно визначити сутність рейдерства шляхом дослідження його поняття.

Так, в Ухвалі Кабінету Міністрів України «Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації)» рейдерство визначене як: відчуження державного майна та корпоративних прав поза процесами приватизації; протиправне захоплення підприємств [4].

В той же час поняття «рейдерство» досліджено на доктринальному рівні, зокрема у працях таких вчених, як В.В. Горбов, П. Берназ, О. Середа, Д. Зеркалов та ін.

В.В. Горбов під рейдерством розглядає поглинання, яке означає скуповування контрольного пакету акцій компанії без будь-якого узгодження з акціонерами та менеджментом компанії [3, с. 120].

П. Берназ та О. Середа вважають, що під рейдерством слід розуміти комплекс дій, здебільшого незаконних, які здійснюються особами з метою заволодіння майном іншого суб'єкта (фізичної або юридичної особи). В даному випадку мета рейдерської атаки полягає в отриманні прибутку за рахунок завдання матеріальних, репутаційних збитків іншій особі [1, с. 83].

Вітчизняний учений Д. Зеркалов як рейдерство визначає процес захоплення власності фірми або перехоплення оперативного управління за допомогою спеціально створеного та розіграного бізнес-конфлікту [2, с. 8].

Незважаючи на суттєву загрозу, яку несе в собі рейдерство як суспільно-небезпечне явище, в сучасній юридичній та економічній науці практично відсутній усталений понятійний апарат з питання, що досліджується, тривають дискусії щодо визначення та змісту рейдерства. Вирішення даного питання можливо шляхом законодавчого закріплення досліджуваного поняття.

Зважаючи на проведені дослідження щодо сутності поняття «рейдерства» пропонуємо наступне його визначення: рейдерство – це процес, що складається із сукупності як законних, так і незаконних дій особи або кількох осіб (фізичних або юридичних), спрямованих на захоплення або поглинання суб'єктів господарювання будь-якої форми власності з метою встановлення повного контролю над останнім. Незважаючи на ту обставину, що рейдерство може проводитися як шляхом проведення незаконних дій, так і законних, акцентуємо увагу на тому, що меті (кінцевому результату) завжди притаманний протиправний характер.

Досліджуючи види рейдерства, зазначимо, що їх існує досить багато, починаючи від абсолютно легальної діяльності та закінчуючи кримінальними діяннями, що супроводжується цілим комплексом злочинів: від корупції до фізичного насильства. В економічній літературі усіх рейдерів умовно поділяють на білих, сірих та чорних.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що в Україні між «білими», «сірими» і «чорними» рейдерами суттєвого розмежування не існує. Недосконалість законодавства призводить до того, що спочатку проведена в «білих рукавичках» операція переходить у використання «чорних» методів. Саме тому в українському суспільстві останнім часом рейдерство і бандитизм стали синонімами.

Загалом у літературі виділяють два організаційних етапи рейдерства, а саме підготовка та проведення рейдерських захоплень. У свою чергу, підготовка та проведення рейдерських захоплень у більшості випадків проходять певні стадії: збір інформації, піар рейдера, атака, протистояння між підприємством-жертвою та рейдером, завершення перехоплення управління, легалізація рейдера.

На практиці найбільш поширеними є чотири основні методи захоплення підприємства: через акціонерний капітал, кредиторську заборгованість, органи управління та оспорювання підсумків приватизації.

Практика розслідування рейдерських захоплень показує, що майже в усіх випадках допомогу рейдерам надають чиновники органів державної влади і

місцевого самоврядування. По багатьох кримінальних справах ухвалюються неправосудні судові рішення, в яких право власності на захоплене майно визнається за рейдерами. Нерідко співробітники правоохоронних органів, керуючись рішеннями судів, фактично теж сприяють «загарбникам», вилучаючи носії інформації з реєстрами акціонерів, до яких потім вносяться зміни, а також порушують, на замовлення рейдерів, кримінальні справи. Участь у рейдерських захопленнях може бути притаманна й представникам виборних органів. Вони ініціюють депутатські запити, спотворюють зміст висвітлення подій для ЗМІ, виконують інші замовлення рейдерів.

Зауважимо, що універсального способу захисту підприємства від рейдерства не існує. Проте, шанси рейдера на успішну атаку значно знижуються, якщо власник вчасно вибудує кілька ліній оборони, ретельно структурує систему власності, розробить способи прийняття рішень.

Практика показує, що найефективнішим способом захисту від захоплення підприємства рейдерами є захист превентивного характеру. Останній полягає у необхідності створити всі умови, щоб захоплення підприємства стало для рейдерів недоцільним або ж переорієнтувати потенційного рейдера з інтересу корпоративного захоплення на цивілізований механізм об'єднання та поглинання.

Якщо розглядати протидію рейдерству на законодавчому рівні, то необхідними заходами є наступні:

1. посилення відповідальності за рейдерство шляхом внесення до Кримінального кодексу України самостійного нового складу злочину – «Рейдерство»;

2. створення центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом для координації боротьби з рейдерством;

3. введення в Цивільний кодекс України норми, яка б передбачала обов'язкове повідомлення боржника про купівлю-продаж його боргів, під загрозою розірвання таких договорів;

4. здійснення під час реєстрації підприємств експертної оцінки статутів та змін до них щодо відчуження майна. Велика частина рейдерських атак здійснюється за допомогою внесення неправдивих даних в ЄДР, тому можливість проведення такої експертизи була б суттєвим кроком у боротьбі з рейдерством;

5. законодавчо зобов'язати реєстраторів та утримувачів обов'язково повідомляти про планові реєстраційні дії власників корпоративних прав, аби уникнути переходу прав без відома їх законного власника.

Підсумовуючи все вище викладене, потрібно наголосити на тому, що в питанні протидії рейдерству держава, бізнес та громадськість повинні об'єднатися, виробити спільну позицію з даного приводу, що на практиці призведе до значного скорочення таких незаконних дій. Вирішення даного питання, перш за все, вимагає дій з боку держави, що полягають у формулюванні на законодавчому рівні стратегії протидії рейдерству та здійсненні чіткої нормативно-правової роботи з даного питання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берна П.В. Рейдерство в Україні : визначення поняття / П.В. Берназ, О.О. Серета // Проблеми цивільного та господарського права. – 2008. – № 1. – С. 82-84.

2. Зеркалов Д.В. Рейдери : пособие / Д.В. Зеркалов. – К. :КИТ, 2007. – 188 с.

3. Касьяненко Н.С. Недружественные поглощения (рейдерство) организаций в России / Н.С. Касьяненко // Вестник Челябинского государственного университета Экономика. – 2009 – Вып. 18. – С. 119-124.

4. Ухвала Кабінету Міністрів України «Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації) // Відомості Кабінету Міністрів України. – 2008. – № 316.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Гусарова О. Ю.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

У сучасному світі забезпечення безпеки для власного бізнесу є чи найголовнішою метою підприємця. Значний внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави і підприємництва зробили вітчизняні вчені О. Ареф'єва, С. Злупко, В. Білоус, Н. Вавдіюк, В. Геєць, З. Герасимчук, Я. Гончарук, С. Довбня, В. Духов, М. Єрмоленко, Я. Жаліло, І. Зінько, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кириєнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, О. Коробчинський, М. Лесечко, О. Ляшенко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, В. Ортинський, С. Покропивний, О. Терещенко, Н. Тумар, В. Франчук, М. Флейчук, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін [2, с. 75].

В умовах функціонування економіки держави фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання розглядається як важлива складова національної економічної безпеки. Все це зумовлено швидкими темпами розвитку економіки та суспільно-економічних відносин, потребою забезпечення нормального функціонування та конкурентоспроможності підприємства та забезпечення захисту майнової та особистої безпеки.

Незалежно від величини підприємства створення власної служби безпеки є найоптимальнішим рішенням щодо розв'язання такої нагальної проблеми сучасних підприємців, як безпека їхнього бізнесу [2, с. 80].

Але якою б узгодженою не була самоорганізація безпеки підприємницької організації, вона не забезпечить запобігання злочинним посяганням без взаємодії з відповідними правоохоронними органами. Така взаємодія базується на:

- конституційних принципах рівності захисту всіх форм власності;
- закони України «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про прокуратуру» та інші нормативно-правові акти;
- угоді між МВС України і асоціаціями та громадськими об'єднаннями підприємців, споживачів, охоронних підприємств і детективних агентств про взаємодію в галузі гарантування безпеки і боротьби зі злочинністю.

А метою такої взаємодії є своєчасне запобігання, виявлення та протидія злочинних посягань на персонал комерційних підприємств та розкриття їх цінності.

Ортинський В. Л. вважає, що пріоритетними напрямими взаємодії підприємства і територіального органу внутрішніх справ мають бути:

Обмін інформацією:

- про факти (способи) розкрадань грошових коштів з використанням підроблених банківських документів, кредитних карток, інших документів;

- про фізичних осіб, що працюють у комерційних підприємствах, підозрюваних у скоєнні злочинів [1].

Розроблення сумісних заходів:

- протидії передбачуваним (реальним) кримінальним проявам, загрозам убивства або тяжких тілесних ушкоджень, знищенню майна підприємств, їх керівників, співробітників та членів їх сімей;

- із технічної оснащеності засобами сигналізації об'єктів;

- зі створення так званої «гарячої лінії» між службами безпеки і територіальними органами внутрішніх справ;

- участь у формуванні централізованого, регіонального банку даних про підприємства різних форм власності, недобросовісних учасників ділових операцій, кримінальних авторитетів та ін.

Робота з підбору, розстановки, професійної, спеціальної підготовки персоналу служби безпеки:

- здійснення сумісної перевірки кандидатур на роботу в службу безпеки з використанням інформаційних можливостей органів внутрішніх справ, відомостей про судимість та ін.;

- сумісне розроблення і введення правил про відповідальність персоналу за протиправне використання або розголошення комерційної таємниці;

- використання допомоги міліції в навчанні і підвищенні кваліфікації кадрів служби безпеки [1].

Нажаль, в Україні служби безпеки підприємств неохоче співпрацюють з правоохоронними органами, насамперед через низьку правову культуру та зловживання працівниками органів службовим становищем.

Для порівняння, в Україні створено локальну систему обміну якісною інформацією серед служб безпеки Українських виробників, постачальників, дилерів про несумлінні компанії, посадових осіб та працівників шахраїв, що може бути взято за основу є об'єднання служб економічної безпеки «Мангуст». «Мангуст» з'явився 2003 року після того як ряд Українських компаній об'єдналися для обміну інформацією про недобросовісні підприємства та шахраїв [3, с. 320].

Ю.О. Чорний вважає, що має сенс розглянути питання створення єдиного в Україні державного банку даних про осіб та підприємства (аналог пошукової системи у Великобританії). Доопрацювавши отриманий у використанні проекту «Мангуст» досвід, забезпечивши наявність актуальної інформації з МВС та ДПА, розробивши розумну модель накопичення даних, а також дані про організації, що направляли запити, є можливість створити унікальний за своїм змістом банк даних. З метою його упорядкування та контролю передбачити отримання інформації на платній основі для служб безпеки підприємств з перерахуванням коштів через рахунки банківських установ від акредитованих в базі даних служб безпеки підприємств. Вказаний інформаційний масив повинен бути з обмеженим доступом, тільки для використання правоохоронними органами та службами безпеки підприємств та розробленими обмеженнями використання результатів пошуку. З обов'язковою ідентифікацією окремого користувача, та переліком запитів що були в роботі. (електронні підписи, IP-адреса, логін і пароль при користуванні мають бути зареєстровані та видаватися тільки в органах МВС або СБУ та змінюватись в певний період). Наявність в Україні вказаного інформаційного масиву дозволить

знизити і загальну криміногенну ситуацію в країні і виконає профілактичну функцію щодо осіб, які можуть планувати шахрайські операції. Накопичивши інформацію про осіб, що притягувались до кримінальної відповідальності, відносно яких складались протоколи про адміністративні правопорушення, участь осіб як засновників підприємств, наявності судових рішень про стягнення боргів відносно підприємств та осіб, затримань у якості підозрюваних органами правопорядку, наявності автотранспорту, нерухомості та ін., надасть можливість знизити ризики при вирішенні питань, що виникають перед службами безпеки підприємств [3, с. 321].

Отже, виходячи із вищевикладеного, можна зробити висновок, що взаємодія служб безпеки підприємств і правоохоронних органів значною мірою полегшила б роботу обом сторонам, та могла б посприяти подальшому економічному розвитку країни. Нажаль дане питання на законодавчому рівні ще не врегульоване.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький та ін. – К. : Правова дність, 2009 – 544 с.
2. Халіна О.В. Теоретичні аспекти створення власної служби безпеки підприємства / О.В. Халіна // Наукові записки. - №3 (40) – 2012 – С. 75-81.
3. Чорний Ю.О. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні / Ю.О. Чорний // Вісник ХНТУСГ : Економічні науки. Вип. 125 – Х.:ХНТУСГ – 2012 – 340 с.

МЕТОДИ РЕЙДЕРСЬКИХ ЗАХОПЛЕНЬ

Довбня Л. С.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Сучасні умови господарювання вимагають від суб'єктів підприємницької діяльності виконання досить складних завдань захисту економічних інтересів підприємства та забезпечення його стабільного розвитку.

На даний момент однією з найбільших загроз, що виникає перед підприємством є рейдерство. Намагання захопити та отримати контроль над прибутковими підприємствами призводять до дестабілізації їх роботи, довготривалих судових процесів, а в деяких випадках – фактичної повної паралізації роботи таких підприємств.

Для ефективної протидії такій загрозі як рейдерство, необхідно виділити методи, за допомогою яких воно і здійснюється. На практиці найбільш поширеними є чотири основні методи захоплення підприємства: через акціонерний капітал, кредиторську заборгованість, органи управління та оспорювання підсумків приватизації.

Одним із найбільш розповсюджених механізмів протиправного захоплення чужої власності є механізм створення та консолідації кредиторської заборгованості підприємства – об'єкта рейдерської атаки.

В основі такого механізму рейдерства лежить наявна у підприємства кредиторська заборгованість перед контрагентами за різного роду господарсько-

правовими зобов'язанням. При цьому рейдер скуповує у кредиторів підприємства наявні у них права вимоги до такого підприємства. Як правило, уступка права вимоги здійснюється за значно меншою ціною ніж вартість самої кредиторської заборгованості.

Слід відзначити, що підприємство-боржник в більшості випадків не знає про продаж його боргів, адже, відповідно до статті 516 Цивільного кодексу України, заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом [4].

Після консолідації значного розміру кредиторської заборгованості рейдер одночасно пред'являє її до сплати шляхом направлення боржнику претензії або подачі відповідного позову до суду. При цьому для рейдера важливо якнайшвидше отримати позитивне рішення суду про стягнення з боржника наявної суми заборгованості, для підтвердження безспірності своїх вимог до такого боржника. У зв'язку з чим рейдери досить часто використовують інститут поруки для зміни підсудності господарського спору. Тобто рейдер укладає фіктивний договір поруки із іншим суб'єктом господарювання, відповідно до якого такий суб'єкт господарювання поручається за належне виконання боржником свого обов'язку [2, с. 187].

Захоплення через акціонерний капітал свідчить про те, що він сильно розпорошений або недостатньо контролюється. Початком атаки є скупка акцій. Як правило, рейдери планують скупити близько 10-15% акцій - ця кількість є достатньою, щоб ініціювати проведення зборів акціонерів з «потрібним» порядком денним, наприклад, зміною керівництва підприємства. В умовах, коли переважна більшість населення України перебуває у злиденному стані, акціонери з готовністю розстаються з належними їм акціями за запропонованою їм рейдерами завищеною ціною. Особливо легко на це йдуть акціонери, яким товариство жодного разу не виплачувало дивідендів. Консолідуючи блокуючий або контрольний пакет акцій, рейдер набуває можливості вирішального впливу при прийнятті рішень вищим органом акціонерного товариства (далі – АТ).

Підприємства повинні уважно відслідковувати купівлю дрібних пакетів акцій у міноритарних акціонерів, щоб вчасно прийняти необхідні заходи. Відомими є і створення подвійних реєстрів акціонерів. Акціонерне товариство, власником якого є трудовий колектив, - найпривабливіший об'єкт для рейдера. Одержуючи невисокі зарплати, працівники без особливих коливань продають свої цінні папери тому, хто пропонує ціну в 5-10 разів більше номінальної вартості (однак все-рівно менше їхньої реальної вартості).

У разі володіння однією або кількома особами контрольним пакетом акцій рейдерами можуть застосовуватись механізми вилучення акцій у таких акціонерів за сфальсифікованими документами. Найчастіше тут використовується схема підписання передавального розпорядження по нотаріально оформленій довіреності акціонера. Причому згодом з'ясовується, що нотаріуса такого в природі не існує або ніяких документів з цього приводу він не оформляв [1, с. 27].

Згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» підставою для здійснення державної реєстрації є надання заявником відповідних документів, які орган, що здійснює реєстрацію, не має права перевіряти чи ініціювати проведення правової експертизи на предмет їх достовірності. Це призводить до того, що за відсутності формальних підстав для відмови в державній реєстрації орган, що здійснює державну реєстрацію,

зобов'язаний здійснити таку реєстрацію незалежно від того, відповідають дійсності відомості в представлених документах чи ні [1, с. 31].

Оскільки згідно із Законом про держреєстрацію державний реєстратор не перевіряє достовірність інформації, яку надають особи для внесення відповідних записів до ЄДР, рейдер має цілком законну можливість вносити зміни до складу керівних осіб юридичної особи на підставі підроблених документів.

Після проведення ж державної реєстрації змін у відомостях про керівника АТ на підставі поданих рейдерами документів, на їх користь починає діяти ч. 1 ст. 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», згідно з якою передбачено «якщо відомості, які підлягають внесенню до ЄДР, були внесені до нього, то такі відомості вважаються достовірними і можуть бути використані в спорі з третьою особою, доки до них не внесено відповідних змін» [3].

Це дає у подальшому рейдерам право виступати від імені «захопленого» АТ навіть за відсутності належним чином прийнятого рішення відповідного органу юридичної особи.

Після створення паралельного органу і його «легалізації» в ЄДР рейдери переходять до силового захоплення АТ і встановлення фактичного контролю над товариством та його активами [1, с. 31].

Однією зі слабких ланок підприємства, яким зацікавились рейдери, може бути наймане керівництво. Наділений значними повноваженнями директор може сприяти швидкому виведенню майна з підприємства на підконтрольні рейдеру структури. Таким чином, власник підприємства може залишитися з акціями, які нічого не варті. Менеджмент легко може спровокувати фінансові проблеми на заводі, наприклад, санкціонувавши покупку сировини за завищеними цінами або взявши кредит під нереальні відсотки. Переконати керівництво діяти на користь рейдера можна різними способами: від звичайного підкупу до підсаджування на «гачок» шляхом шантажу, кримінального переслідування та погроз. Атака через менеджмент дешевше всього обходиться на держпідприємствах, на яких відсутній ефективний контроль над оперативною діяльністю з боку власника.

Досить часто при підготовці рейдерського захоплення підприємства, як правило, штучно створюється корпоративний конфлікт. У практиці рейдерських захоплень такий конфлікт розглядається як один із прийомів, при застосуванні якого досягається дестабілізація роботи суб'єкта господарювання, що використовується надалі для його поглинання. Для досягнення своїх цілей рейдери змушені вдаватися до тактики інтриг, змов, маніпулювання громадською думкою для зміни балансу сил на свою користь.

На замовлення рейдерів у центральній та місцевій пресі, а також в Інтернеті інтенсивно друкуються замовні статті та матеріали, які зводять наклеп на посадових осіб підприємства та його керівників. У таких публікаціях критикуються методи управління, змальовуються песимістичні прогнози щодо майбутнього товариства, громадськість інформується про порушення, які були вчинені керівництвом, тощо.

З метою розколу трудового колективу рейдерами нерідко здійснюється провокаційні заходи, що мають на меті зіграти на внутрішніх суперечностях і дискредитувати посадових осіб підприємства.

З метою створення фінансових труднощів підприємству рейдерами практикуються розповсюдження неправдивої інформації (наприклад, про

банкрутство підприємства, анулювання ліцензій) контрагентам товариства шляхом направлення їм sms-повідомлень, проведення розсилки на електронні поштові скриньки, направлення листів, телеграм тощо. Наслідком цього може бути виникнення непрогнозованих проблем з контрагентами і партнерами, які несподівано відмовляються працювати без передоплати і висувають різноманітні, частіше за все необґрунтовані претензії [1, с. 26].

Універсального способу захисту підприємства від рейдерства немає. Утім, шанси рейдера на успішну атаку значно знижуються, якщо власник вчасно вибудує кілька ліній оборони, ретельно структурує систему власності, розробить способи прийняття рішень.

Якщо підприємство добре захищено його практично неможливо захопити. Створення системи захисту дозволяє максимально знизити ризики нападу з боку рейдерів або конкурентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарагонич О.В. Етапи рейдерського захоплення акціонерних товариств / О.В. Гарагонич // Вісник Академії адвокатури України . - 2013. - № 3 (28). - С. 23–33.
2. Молодецький С.С. Рейдерство як загроза економічній безпеці України / С.С. Молодецький // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №5 (2). – С. 184-187.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [Електронний ресурс] : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
4. Цивільний кодекс України: Закон України від від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Коротич А. І.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Пшенична Т. В.

к.ю.н., начальник Сумського міського відділу кримінально-виконавчої інспекції управління Державної пенітенціарної служби України в Сумській області

Проблема боротьби з легалізацією грошових коштів і іншого майна, які мають незаконне походження в останній час набула великої небезпеки у всьому світі [1, с. 3].

На перший погляд, відмивання «брудних» коштів є таким собі безневинним діянням – очевидно, ще ніхто не звертався до правоохоронних органів із заявою про те, що став жертвою «відмивання». Незважаючи на це, на проблему легалізації злочинних доходів міжнародним співтовариством, зарубіжними країнами, а останнім часом і Україною звертається значна цілком заслужена увага.

До легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з активами, одержаними внаслідок вчинення злочину, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких активів чи володіння ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження,

переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням активів, одержаних внаслідок вчинення злочину [2].

Так, на боротьбу з даним правопорушенням Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року був прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» який спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатовідомої аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

Деякі вчені виділяють декілька груп способів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Наприклад, В. Корж у своїй роботі «Способи легалізації грошових коштів та іншого майна одержаних організованими групами, злочинними організаціями» поділяє їх на чотири групи:

Перша група об'єднує способи легалізації рухомого майна, здобутого злочинним шляхом; друга – нерухомого майна, одержаного в результаті злочинної діяльності або участі у ній; третя – документів, що виконують роль грошового еквіваленту і набуті злочинним шляхом; четверта – способи легалізації правових документів, які підтверджують право володіння рухомим або нерухомим (одночасно рухомим і не рухомим майном) майном чи його частиною, здобутих внаслідок злочинної діяльності або участі у ній.

Іноді кур'єр перевозить валізу з готівкою в загальному багажі або посилає в спеціальному міжнародному пакеті. Досить часто кур'єри перетинають кордон із двома однаковими валізами. В одній – гроші, в іншій – особисті речі. У випадку виявлення митниками валіз з грошима, кур'єр відмовляється від нього, стверджуючи що переплутав багаж, оскільки валізи ідентичні. Значні суми грошей перевозяться в більшості випадків у контейнерах, що рідко підлягають перевірці.

Кошти транспортуються в іншу державу, серед яких перевага надається тим, де не проводиться валютний контроль, але в той же час існує законодавство з охорони банківської таємниці. У такій країні готівка лягає на депозитний рахунок у банку або іншій фінансовій організації, звідси по закінченню визначеного періоду часу гроші можуть бути переведені в будь-якому напрямку за бажанням клієнта. Вже після проведення цієї операції гроші «відмиваються» і їхнє злочинне походження фактично не можливо встановити, тобто вони одержують легальний статус. Крім цього, існує чимало інших засобів контрабанди готівки, зокрема, телеграфні перекази у виді касових або коштів, видача грошей безпосередньо юристу компанії ніби для здійснення операцій і т.п. [3, с. 49-50].

Укладання фіктивних орендних договорів і фіктивних контрактів на купівлю–продаж, «постачання» неіснуючих товарів за межі України є постійним явищем з яким бореться Державна фіскальна служба України. Такі діяння лежать в основі «намивання» фіктивних безготівкових коштів, ухилення від оподаткування прибутку підприємств, а також вуалювання фактів незаконного походження коштів та самого факту їх відмивання.

Укладення контрактів з фіктивними чи реальними вітчизняними та іноземними фірмами на надання різноманітних послуг інформаційно–довідкового, консультаційного, маркетингового, експортного, правозахисного чи іншого характеру. Виділена вона у зв'язку з тим, що це найбільш характерний для України спосіб відмивання доходів незаконного походження (далі - ДНП). Його застосування поширене у зв'язку з тим, що будь-які послуги важче доводити, ніж матеріальні угоди. При застосуванні фіктивних угод з купівлі-продажу матеріальних цінностей якраз і свідчить про фіктивність угоди. При складанні фіктивних угод на послуги, консультації тощо, фіксацією технологічного процесу надання послуг за схемою прибуток–витрати (як при трансферті матеріальних цінностей) у документальних проводках бухгалтерського обліку не зафіксуєш, а тим більше не оціниш. Саме з цих причин зловмисники в основу вуалювання своїх протиправних дій з «намиванням», розкраданням коштів, їх «відмивання» застосовують фіктивні угоди з надання тих чи інших послуг).

Заниження або завищення (залежно від протиправних цілей) у товарно–транспортних, видатково–прибуткових та інших документах фактичної вартості отримання майна. Причому цей спосіб розкрадання, ухилення від оподаткування та одночасного «відмивання» ДНП реалізується тільки за умов змови з продавцем.

Купівля нерухомості за низькою ціною з наступним продажем за вищою. Кошти, впроваджені в оборот таким способом, мають вид законно отриманих.

Завищення вартості робіт або послуг. Створюються залишки грошових коштів чи матеріальних цінностей з метою їх розкрадання, ухилення від оподаткування або передачі хабара й одночасного відмивання надлишково списаних коштів і суми хабара (наприклад, одержання високопоставленими чиновниками не виправдано високого гонорару за книгу, розділ книги або лекцію) [5, с. 63].

Однією із формою у відмиванні «брудних» грошей, стали казино та ігровий бізнес. Казино є місцем першого етапу процесу «відмивання», тобто перетворення відмитих коштів із банкнот (обігової валюти) на чеки (банківські гроші). На практиці метод полягає в купівлі фішок за готівку і потім вимозі на сплату чеком, що компенсується з рахунку казино. Система може стати ще «темнішою», якщо використовувати ланцюжок казино з установами у різних країнах. На відміну від вимоги на сплату чеком, купленим за готівку, азартний гравець говорить, що він подорожуватиме до іншої країни, і просить, щоб йому зробили кредит тут, а потім вилучає його у вигляді чека в належний час [6, с. 83]. Але ця форма на території України у зв'язку з заборонаю грального бізнесу на даний час не діє.

Аналізуючи вищевикладений матеріал, ми можемо виділити нову форму відмивання «брудних» грошей – це відмивання «брудних» грошей посадовими особами органів державної влади. Підтвердження цьому є заява Міністра юстиції України Павла Петренка, який зазначив: що оточення экс-президента Віктора Януковича незаконно вивело за кордон близько \$100 млрд, а розкрадання державних коштів здійснювалося на всіх рівнях» [4]. Тобто на рівні Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства Внутрішніх Справ та Міністерства органів доходів та зборів посадові особи яких виводили з України кошти за кордон, до держав де не проводиться валютний контроль, з метою надання їм легального статусу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурка А.М. Україна проти «відмивання брудних» коштів : монографія / А.М. Бандурка. - К. : Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 228 с.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141702.html
3. Шульженко Ф.П., Невмирущий Є.В. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері економіки : навч. посіб. / Ф.П. Шульженко, Є.В. Невмирущий. – К. : КНЕУ, 2003 – 171 с.
4. Дивись.inf офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvys.info/polityka/yanukovych-i-ko-vyvely-za-kordon-blyzko-100-mlrd-petrenko.html>
5. Білоус В.Т., Попович В.М., Попович М.В. Організаційно–правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження : монографія / В.Т. Білоус, В.М. Попович, М.В. Попович. – Київ, 2001 – 138 с.
6. Корж В.П. Методика расследования экономических преступлений, совершаемых организованными группами, преступными организациями. Руководство для следователей. / В.П. Корж // Научно-практическое пособие. – Х.; Издательство «Лицей», - 2002. – С. 280.

ПОНЯТТЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Кудлай В. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Метою будь-якого підприємства є ведення господарської діяльності для отримання прибутку, що виступає головним чинником функціонування підприємства. Але ефективну діяльність суб'єкта господарювання може поставити під загрозу наявність економічних ризиків.

Ризик асоціюється перш за все, з непередбачуваними, негативними умовами та ситуаціями в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, він може привести до непоправних наслідків і навіть до банкрутства. Тому необхідним є вивчення та впровадження методів економічної безпеки, що допоможуть захиститись від різних негативних чинників : діяльність конкурентів, недобросовісність контрагентів, несприятлива політики держави тощо.

У сучасному світі найбільшою загрозою для будь якого суб'єкта господарювання є внутрішні загрози, потенційно до них можна віднести кадрову складову (персонал). Ніхто й ніщо не може нанести більшої шкоди підприємству, а ніж його співробітники, які мають більше доступу до всіх елементів діяльності, здатні пройти систему безпеки, та мають доступ до інформаційних баз, тощо.

Основною метою даної роботи є визначення поняття «кадрова безпека» та розкриття її значення у діяльності підприємства, установи, організації.

Зростання ролі кадрової безпеки в сучасних умовах обумовлено, з одного боку, такими соціальними тенденціями, як демократизація суспільства, лібералізація економіки й ринку праці, зміна сутності контролю за персоналом, підвищення ролі управління персоналом в управлінні підприємством. З іншого боку, спостерігаються процеси ускладнення праці, підвищення ролі творчості й інновацій, надання працівникам волі й автономії в прийнятті рішень, що приводить до ослаблення можливості жорсткого контролю за персоналом [1, с. 102].

Кадрова безпека є поняттям складним і багатогранним, тому вчені виокремлюють різні підходи до його трактування. Проаналізувавши праці таких вчених як: Ю. Чаплигіна, К. Швець, та А. Кіріченко можна помітити, що кожен із науковців має власне тлумачення терміну «кадрова безпека».

Так Ю. Чаплигіна дає визначення кадрової безпеки як складової безпеки підприємства, що є кількісно-якісною характеристикою стану захищеності інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз і ризиків, пов'язаних з персоналом та використання його людського, інтелектуального і соціального капіталу [1, с. 103].

Н. Швець розглядає кадрову безпеку як процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом [2, с. 31].

О.А. Кириченко трактує кадрову безпеку як правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналом шляхом вирішення правових питань трудових відносин; підготовки нормативних документів, що їх регулюють; інформаційного забезпечення всіх структурних ланок управління персоналом, що скоріше є функціями кадрової безпеки або її задачами [3].

Так як на даний момент існує безліч різноманітних теорій щодо визначення та забезпечення кадрової безпеки, основні концептуальні засади даної системи не сформовано, не визначено її місце у загальній системі економічної безпеки підприємства.

Кадрова безпека відіграє домінуючу роль у системі безпеки підприємства, установи, організації, оскільки це робота з персоналом, кадрами, а вони в будь-якій організації первинні, основна складова частина суб'єкта господарювання.

У ряді досліджень вважається, що персонал організації становить найбільш слабку ланку в загальній системі економічної безпеки підприємства.

Ця теза підтверджується тим, що персонал може бути чинником стабільності економічної безпеки і водночас джерелом негативних впливів на неї. По-перше, помилкові дії окремих співробітників фірми - від кур'єра до керівника найвищої ланки, по-друге, вплив посадових осіб органів державної влади та управління, в тому числі (правоохоронних, податкових та інших контролюючих структур), по-третє, дії різних суб'єктів господарювання, особливо підприємств - конкурентів (економічні, розвідувальні, вплив на окремі ланки діяльності), по-четверте, ланцюжки неефективних рішень персоналу підприємства через недостатню кваліфікацію, недбалість керівників, менеджерів, логістів, аналітиків, тощо [4, с. 51].

До чинників які впливають на структуру кадрової безпеки можна віднести 2 групи:

1. Об'єктивні - фактори дія яких не залежить від поведінки, волі працедавців (наприклад специфічна трудова ментальність українців, та недосконале законодавство).

2. Суб'єктивні - фактори, що залежать від дій працедавців (недосконала професійна підготовка керівників, неефективна система управління персоналом).

Структура кадрової безпеки специфічна, оскільки залежить від специфіки та мети функціонування організації (наприклад для підприємства яке займається біржовою торгівлею ключовим завданням буде збереження комерційної таємниці).

Важливим етапом в процесі гарантування кадрової безпеки підприємства є набір кадрів. Зазначу, що набір кадрів можна розглядати як процес запобігання негативним впливам на безпеку підприємства через ризики і загрози, пов'язані з персоналом, та трудовими відносинами в цілому.

Як об'єкт управління кадрова безпека підприємства володіє специфічними, властивими тільки їй особливостями. Її забезпечення і постійна підтримка є достатньо складним процесом в управлінні підприємством. Проте, не зважаючи на складність забезпечення кадрової безпеки, на новизну даного чинника для більшості українських підприємств, кадрова безпека підприємств є тим новим елементом сучасного менеджменту підприємств, без реалізації якого не можна забезпечити надійність персоналу та стійкий розвиток підприємств.

Тому необхідний комплексний підхід до забезпечення кадрової безпеки, крім перевірки кандидатів на працевлаштування та організації дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку потрібно стимулювати особу до самовдосконалення.

Так Л. Томаневич вважає, що для забезпечення механізму кадрової безпеки і водночас її зміцнення потрібно наблизити рівень оплати праці персоналу до показників розвинутих країн, змінити систему оплати праці, створити нові організаційно-виробничі структури, залучати робітників до управлінських функцій, розвивати соціальну інфраструктуру підприємства, підвищити матеріальну відповідальність робітників за результати своєї праці [5, с. 185].

Отже, кадрова безпека - це складне поняття, яке не має чіткого визначення. На мою думку, кадрова безпека полягає перш за все у забезпеченні стабільного функціонування підприємства шляхом протидії суб'єктивних або об'єктивних факторів, а її першочерговим завданням є усунення ризику негативних дій персоналу на стан суб'єкта господарювання.

Для забезпечення ефективного функціонування механізму кадрової безпеки та її зміцнення потрібно: поєднувати матеріальні вкладення в персонал з моральними; створювати безпечні та добрі умови для роботи персоналу; створювати умови для кар'єрного росту персоналу; створити на підприємствах підрозділи кадрової безпеки; здійснювати на кожному підприємстві стратегічне кадрове планування; погоджувати ринкові умови, розвиток бізнесу та інтереси співробітників підприємства; здійснювати диференціацію розміру доходів працівників, що виконують різні функції.

Таким чином, впровадження ідей та принципів кадрової безпеки може гарантувати стабільну та ефективну діяльність підприємства, забезпечити високий потенціал його розвитку в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чаплигіна Ю.С. Етимологічний аналіз категорії «кадрова безпека» / Ю.С. Чаплигіна // Управління розвитком. - 2011. - № 4 (101). - с. 102-104.
2. Швець Н.К. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу / Н.К. Швець // Персонал. - 2006. - № 5. - с. 31-36.
3. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньо-економічної діяльності : навч. посіб. [Електронний ресурс] / О.А.Кириченко.– Київ : Знання- Прес, 2002. – 384 с. - Режим доступу : <http://www.vuzlib.su>
4. Чередниченко Н.В. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Н.В. Чередниченко // Управління фінансово- економічною безпекою : матеріали науково-практичної конференції, 28 серпня 2009 р./ Відп. за вип. А.М. Куліш. - Суми : СумДУ, 2009. - с. 51-53. - Режим доступу : <http://essuir>
5. Томаневич Л.М. Кадрова безпека підприємства як об'єкт теоретичного дослідження / Л.М. Томаневич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. - 2009. - № 1 - с. 185-192.

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ВІД ПАТЕНТНОГО ТРОЛІНГУ

Миколаєнко Я. В.

Юридичний факультет, Сумського державного університету

Резнік О. М.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

В останні роки в Україні, а також в Європі і США, бізнес все частіше піддається діям так званих патентних тролів. У традиційному розумінні — це особи чи організації, що спеціалізуються на скуповуванні патентів з метою подальшого перепродажу, а в разі відмови придбати дані права — вимагають у судовому порядку виплати компенсацій. В Україні такі організації характеризуються тим, що реєструють на своє ім'я права інтелектуальної власності на неоригінальні об'єкти з метою вимагати у добросовісних користувачів компенсації. На сьогодні масштаби «патентного тролінгу» в Україні набули загрозливого характеру: часто реєструються патенти на всім відомі речі (вішалки для одягу, палички для морозива, корки та інше), блокуючи діяльність підприємств з вимогою виплати псевдо-роялті [7].

Термін «патентний троль» почали використовувати у 1993 році по відношенню до компаній, які агресивно здійснюють патентне переслідування. Насамперед «патентні тролі» виникали з метою надання допомоги винахідникам, які не мають достатніх коштів і досвіду для просування свої патентів на ринок та захист своїх прав. Однак з часом такі компанії почали зловживати своїми правами. Науковцями визначається, що патентний троль – це фізичні або юридичні особи, які володіють патентами, але самі не використовують запатентовану технологію для виробництва товарів, надання послуг, а пред'являють претензії та позови до тих осіб, які виробляють такі товари, надають послуги [5].

Фахівці з інтелектуальної власності зазначають, що часто провести чітку межу між зловживанням системою патентного захисту і діяльністю, яка дійсно приносить суспільну користь, буває не просто. У даному випадку існує інший аспект патентного тролінгу - діяльність патентних тролів з точки зору захисту

інтересів винахідників-початківців та національних виробників від великих агресивних патентних гравців на ринку шляхом контролю імпортованої продукції, підвищенням цін на ввезений товар. Так, у 2013 році в Україні були видані патенти на такі промислові зразки як шуруп, упаковка суперклею та планшетні комп'ютери. Раніше були видані патенти на пробки для пляшок, зубочистку і паливний брикет [2].

В Україні патент видається Українським інститутом промислової власності за результатами формальної експертизи (перевірки формальних вимог, наявності всіх необхідних документів). При цьому патенти на промислові зразки видаються без перевірки таких критеріїв як новизна, рівень винахідливості, промислова корисність. Незважаючи на легкість отримання, патенти наділяють своїх володарів доволі суттєвими правами [6]. Це призводить до особливого виду зловживань.

Для України характерним є отримання патентів на корисні моделі та винаходи, які не відповідають умовам патентоздатності. Такі деклараційні патенти захищають корисні моделі та винаходи, які вже давно є відомими і не містять новизни та винахідницького рівня. Патентні тролі отримують патенти на цілком очевидні речі, а потім вносять їх до митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності, розсилають листи претензії і навіть подають до суду. Найнебезпечнішим способом заподіяння шкоди добросовісним виробникам та імпортерам чи експортерам є внесення товарів до митного реєстру. Якщо заява складена правильно, Державна митна служба не може відмовити про внесення об'єктів до митного реєстру, і в майбутньому зобов'язана зупинити митне оформлення продукції з такими об'єктами. Згідно з нормами Митного кодексу патентні тролі мають можливість призупинити митне оформлення товарів, які порушують їх права засвідчені патентом. Затримання партії товару на митному кордоні стимулює так званого порушника бути достатньо поступливим, що і дозволяє патентним троліям отримувати прибутки від своєї діяльності [1].

В Україні сучасний стан чинного законодавства та системи органів влади дозволяють виокремити кілька напрямків протидії розвитку патентного тролінгу. Нормативно-правовий напрям протидії зловживанням з боку власників патентів передбачає активні дії парламентарів щодо внесення змін в чинне законодавство. Основними законами, що охороняють права патентовласників та містять прогалини, які дозволяють зловживання правами, є Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», а також Закон України «Про охорону прав на промислові зразки».

Внесення змін до чинних законів чіткого визначення об'єкту захисту (промислового зразка, винаходу та корисної моделі) дасть змогу уникнути отримання патентів на незрозумілі для інших осіб речі. Наступною зміною має бути введення необхідності подання разом із заявкою на реєстрацію додаткових відомостей про як мінімум один виріб, для якого промисловий зразок буде застосований або на якому з'явиться. Це дозволить працівникам митних органів чітко визначати товари, які містять охоронювані патентом об'єкти інтелектуальної власності. Зміни щодо діяльності органу, який видає патенти стосуються закріплення в законі необхідності проведення перевірки на новизну та індивідуальність. Це унеможливить отримання патентів на загальновідомі та використовувані товари, а тому усуне можливість зловживань з боку патентовласників [8]. Проте на даний час, на жаль, прийняття даних змін

призупинено, що призводить до затримки захисту від недоброяркісних посягань «патентних тролів» на майнові права власників патентів.

Цивільно-правовий напрями протидії патентному тролінгу передбачають активні дії добросовісних суб'єктів господарювання, які потерпають від зловживань патентовласників. Добросовісний виробник для попередження претензій з боку патентних тролей може вдаватися до наступних заходів: 1) реєстрація власних розробок та отримання патенту на свої об'єкти інтелектуальної власності; 2) аналіз митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності та моніторинг зареєстрованих патентів; 3) використання права подання до Укрпатенту клопотання про проведення експертизи по суті на деклараційний патент [3].

Якщо добросовісний виробник або експортер чи імпортер виявить наявність у реєстрі патенту на загальновідомий товар, який планується переміщувати через кордон України, то він має право подати до Укрпатенту заяву (клопотання) з проханням провести експертизу виданого патенту на новизну з метою скасування його реєстрації і визнання патенту недійсним [5].

У разі, якщо патентовласник висунув претензії пі час переміщення товару через кордон України, компанія - добросовісний виробник або експортер чи імпортер може обрати договірний спосіб вирішення спору. Тому обов'язковою умовою є офіційність відносин з патентним тролем. У разі якщо підприємство вирішило сплатити певні кошти патентному тролю, це бажано робити на підставі офіційної угоди. Офіційна угода унеможливить ситуації, коли підприємство після сплати патентному тролю грошових коштів через деякий час отримає нову вимогу про сплату коштів або позов до суду [4].

Крім договірної способу вирішення спору з патентовласником суб'єкт господарювання може обрати судовий порядок захисту. У судовому розгляді необхідно подати прохання на проведення експертизи по суті для визнання патенту недійсним, адже діючий патент може бути скасований тільки в судовому порядку. Недоліком такого способу захисту є довго тривалість, часто такі справи затягуються на 6-12 місяців, що заморожує на відповідний термін бізнес добросовісного виробника. Перевагою судового розгляду є те, що ймовірність виграшу справи дорівнює практично 100%. [3].

Отже, на думку багатьох експертів система патентного права потребує перегляду. Але, поки законодавство залишається незмінним, учасникам ринку варто розраховувати на існуючі способи захисту прав та дотримуватись балансу інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрощук Г.О. Патентний тролінг проти інновацій: стан, тенденції, загрози [Електронний ресурс] / Г.О. Андрощук. // Право та інноваційне суспільство. – 2013. – № 1. – С. 33-41.– Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pric_2013_1_3.pdf
2. Єгоров І. Негативні аспекти процесу патентування: аналіз закордонного досвіду [Електронний ресурс] / І. Єгоров, В. Чехун // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – № 137/2012. – Режим доступу : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_137_2012.pdf.
3. Колосов О.Є. Про внесення промислових зразків до Митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / О.Є. Колосов //

Інтелектуальна власність. - 2014. - №4. - Режим доступу : http://kolosov.kiev.ua/file/shop/321_1.pdf

4. Куц А. Оружје против патентного тролля [Електронний ресурс] / А. Куц // Юрист & Закон. - 2014. - № 20. - Режим доступу : <http://juscutum.com/ru/content/оружие-против-патентного-тролля-юрист-закон-23052014-29052014-№-20-антон-куц>

5. Лавренова Н. Патентні тролі в українських реаліях [Електронний ресурс] / Н. Лавренова, І. Костін // Юридична газета. - 2013. № - 21. - Режим доступу : <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/patentni-troli-v-ukrayinskih-realiyah.html>

6. Патентні тролі гальмують виробництво в Україні та світі [Електронний ресурс] // Крупним планом. - 2014 р. - Режим доступу : http://24tv.ua/news/showNews.do?krupnim_planom_patentni_troli_galmuyut_virobnitstvo_ukrayini_ta_sviti&objectId=326

7. Практикум : Як боротися з патентними троллями [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://vkurse.ua/ua/business/kak-borotsya-s-patentnymi-trolyami.html>

8. Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» (щодо удосконалення деяких питань видачі та захисту патентів) [Електронний ресурс] : Проект закону від 07 грудня 2011 р. № 9551. // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. - Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=41986

ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Миколаєнко Я. В.

студент юридичного факультету, Сумський державний університет

Шаніро В. С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Вирішення спору між боржником і кредитором без залучення в нього судових органів скорочує час та витрати сторін на його врегулювання. Досудове врегулювання господарських спорів є засобом усунення конфлікту, способом захисту порушених прав та інтересів суб'єктів господарювання. Суть такого засобу захисту полягає в тому, що підприємства та організації самі обирають способи для вирішення та поновлення їх порушених чи не врегульованих майнових прав і законних інтересів.

Претензійний порядок досудового врегулювання господарського спору регулюється Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України) а саме Розділом II, а також ст. 222 Господарського кодексу України (далі – ГК України) та іншими нормативно-правовими актами. Поняття досудового врегулювання господарського спору на законодавчому рівні не надається. С.Й. Кравчук визначає досудове врегулювання господарського спору як сукупність заходів, що підлягають здійсненню господарюючими суб'єктами, права яких порушені, для безпосереднього вирішення спорів, що виникли, з підприємствами та організаціями, які порушили майнові права та інтереси, до звернення з позовом до господарського суду [6, с. 132]. Дане визначення дає виокремити ознаки: 1) досудове врегулювання господарських спорів виникає з

приводу порушених майнових прав чи законних інтересів господарюючих суб'єктів; 2) сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою. 3) порушені права і законні інтереси врегульовуються в претензійному порядку.

В. І. Горевий зазначає, що основна мета досудового врегулювання господарських спорів – усунути або попереджати негативний вплив на виробництво з боку контрагентів підприємства шляхом застосування до них правових норм. Відповідно до ст. 5 ГПК України сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою. Це може бути передбачено цивільно-правовим договором, коли суб'єкти правовідносин добровільно обирають засіб захисту своїх прав. Досудове врегулювання спору можливе також за умови волевиявлення кожного з учасників правовідносин і за відсутності в договорі застереження щодо такого врегулювання спору. Обрання певного засобу правового захисту є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує [3, с. 36].

Сторони у господарських відносинах можуть використовувати порядок досудового врегулювання спору, встановлений як ГПК, так й іншими спеціальними нормами, які регулюють специфічні господарські правовідносини, встановлені чинним законодавством. Слід також враховувати, що порушення основних положень досудового врегулювання господарського спору призводить до припинення провадження у справі на підставі ч. 2 ст. 80 ГПК, а отже, до відповідних наслідків, оскільки у разі припинення провадження у справі повторне звернення до господарського суду щодо спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав не допускається [4, с. 54].

Деякі науковці та практики вважають, що порядок досудового врегулювання господарських спорів взагалі не потрібен, оскільки він ефективно діяв лише завдяки особливостям радянської господарської системи, а в нових умовах не може ефективно застосовуватись та втратив популярність серед суб'єктів господарювання [2, с. 394].

Тому вдало буде зазначити переваги та недоліки досудового врегулювання господарських спорів. Стасюк С. зазначає, що недоліками досудового врегулювання сприв є:

- відсутність можливості отримання акта преюдиційного характеру: ухвали чи рішення суду, в яких безпосередньо встановлюються факти, що мали місце при виникненні певних правовідносин, наприклад, договірних, і, відповідно, дається юридична оцінка вчиненим діям (резолютивна частина рішення).

- позасудове вирішення суперечностей дає можливість керівникам підприємств мінімізувати витрати. Проте некваліфікована правова база підприємства і, як наслідок, низько кваліфіковане представництво інтересів і врегулювання спорів. Зокрема, неузгодження може бути врегульоване, але не факт, що підприємство-контрагент не звернеться з цього ж питання із позовом до суду.

Перевагами в свою чергу є:

- за умови досудового врегулювання спору немає потреби сплачувати державне мито, витрати на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу, у разі необхідності і витрати на проведення експертизи. До того ж за результатами розгляду справи в суді можлива сплата первинної суми, наприклад, штрафу, що визначався договором або рішенням контролюючого органу;

- вирішення спору в позасудовому порядку здійснюється набагато

оперативніше, за взаємним бажанням сторін. Тоді як судове провадження стримується відкладеннями з метою, наприклад, витребування додаткових доказів;

– сторони вільні в обранні зручного часу та місця для обговорення та знаходження консенсусу. Більше того, все може бути вирішено за допомогою телефонного зв'язку, Інтернету, факсу тощо [8, с. 13].

Виходячи з даних правових позицій існують певні проблеми при врегулювання господарських спорів в досудовому порядку:

По-перше, немає жодної гарантії позитивного вирішення конфлікту.

По-друге, імовірно, що винна сторона не відповість у встановлений законом термін на претензію або просто проігнорує її. Це дозволить затягнути вирішення спору та виграти час.

По-третє, визнання або навіть часткове визнання претензії ще не означає, що вимоги будуть виконані [1, с. 15].

Важливою є думка О. Подцерковного який зазначає, що має бути також враховано обов'язковість досудового врегулювання із позиції інтересів особи, права якої порушено. Мова не йде про обмеження права на позов. Йдеться про право на ініціацію примирення в економічному конфлікті, якому повинний бути протиставлений процесуальний обов'язок відповідача «прийняти участь» у мировому врегулюванні незалежно від його результатів. Адже відповідно до ст. 222 Господарського кодексу України процедура досудового врегулювання є обов'язковою саме для відповідача, який повинен відповісти на претензію позивача [7, с. 22].

Також постає проблема відсутності третьої сторони яка могла надавати правову допомогу та виступати арбітром в вирішенні конфлікту. С. Демченко стверджує, що одним із важливих напрямів удосконалення судочинства, забезпечення доступності правосуддя є запровадження в судовий процес альтернативних способів вирішення спорів, у тому числі медіації. Вважаємо, що медіація як технологія вирішення конфлікту за участю третьої сторони – медіатора (арбітра, арбітрів) є достатньо перспективною. Різниця між традиційним судовим розглядом і медіацією полягає в тому, що суддя вислуховує сторони і, базуючись на відповідних статтях закону, виносить рішення. Завдання медіатора полягає у настанні допомоги конфліктуючим сторонам самим знайти рішення спірного [5, с. 3].

Отже, можна зазначити шляхи вирішення поставлених проблем досудового врегулювання господарських спорів такими способами:

1. в разі застосування позивачем засобів досудового врегулювання спору і не отримання відповіді - сплату судового збору покласти на відповідача;
2. встановлення та конкретизація процедури відповідальності за отримання не вмотивованої відмови на претензію без обґрунтування та додавання доказів;
3. запровадження в судовий процес альтернативних способів вирішення спорів, у тому числі медіації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волочай Ю.В., Ткач С.С. Досудове врегулювання господарського спору / Ю.В. Волочай, С.С. Ткач // Методична рекомендація Кременчуцького районного управління юстиції. – 2010. – 20 с.

2. Гончарова О.В. До питання досудового врегулювання господарських спорів / О.В. Гончарова // Часопис Київського університету права. - 2012. - № 2. - С. 393-396.
3. Горевий В.І. Господарський процес. Практикум : навч. посіб. / В.І. Горевий, А.М. Куліш, В.Д. Чернадчук. – 3-тє видання, виправлене і доповнене. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 308 с.
4. Господарське процесуальне право України : підруч. / О.І. Харитонова. - К. : Істина, 2008. – 360 с.
5. Демченко С.Ф. Медіація у господарському судочинстві / С.Ф. Демченко // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 3–5.
6. Кравчук С.Й. Господарське право України : навч. посіб. — К. : Кондор, 2007. – 264 с.
7. Подцерковний О. До проблеми примирення сторін у господарському процесі / О. Подцерковний // Українське комерційне право. – 2011. – № 11. – С. 20-26.
8. Стасюк С. Досудове врегулювання спору : можливість чи необхідність? / С. Стасюк //Юр. Газета. – №20 (32) від 04.12.2004 р.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ В УКРАЇНІ

Прокопенко А. С.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чернадчук О. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Методичні аспекти організації конкурентної розвідки є предметом дослідження багатьох вчених. Зокрема, це питання у своїх теоретичних розробках висвітлили М.Я Бараш, Д.В. Ланде, В.О. Безулик, Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко, З.Б. Живко, М.О. Живко, С. Сироватка, Д. Золотухін.

Конкурентна розвідка (або як ще її називають «бізнес-розвідка» або «конкурентний бенчмаркінг») – це складний аналітичний процес виявлення всіх даних, що цікавлять, про конкурентне середовище з будь-яких відкритих джерел, їх аналіз, синтез і подальше вироблення ефективних управлінських рішень на основі цих даних.

У процесі проведення конкурентної розвідки першочерговим є отримання інформації з первинних джерел, тобто джерел наближених до описаної інформації. Далі отримується опрацьована інформація, результати досліджень, коментарії і висновки експертів. Наступним етапом, як правило, є аналіз отриманої бухгалтерської та фінансової документації та вивчення і оцінка юридичної документації [5, с. 319].

На основі одержаного аналізу робиться висновок про те, якої інформації не вистачає і проводяться активні заходи по отриманню недостатньої інформації. Важливим етапом є співставлення отриманої інформації та перевірка її достовірності, що виступає основою для узагальнення та підсумкового аналізу отриманої інформації. Кінцевим підсумком роботи є сформований звіт і відповідні висновки. Інформаційною базою для конкурентної розвідки виступають засоби масової інформації, агентства інформації, матеріали спеціалізованих виставок,

конференцій, особисті контакти, спостереження, мережу Інтернет тощо. Більш детальний аналіз отриманої інформації часто реалізується за участі спеціалізованих консалтингових компаній, що працюють в сфері конкурентної розвідки [1, с. 706].

Керівник кожної компанії може доволі швидко на практиці зрозуміти ідеологію розвідувальної діяльності й створити чітке уявлення про її інструменти, а отже розгорнути роботу в цьому напрямку, сформувавши відповідні цільові групи з найбільш висококваліфікованих спеціалістів, не байдужих до справи. Для невеликих компаній або тих, що тільки починають розвиватися, це можуть бути робочі групи з фахівців різних напрямків, на яких покладається додаткове до основного навантаження [3].

Надання послуги конкурентної розвідки в Україні, так сказати, на умовах аутсорсингу декларують охоронні фірми, детективні агентства, адвокатські об'єднання і консалтингові компанії. За даними, спеціалізованих консалтингових компаній, які займаються виключно конкурентною розвідкою, досить мало. Здебільшого, конкурентна розвідка – це лише один із напрямків діяльності по наданню послуг щодо захисту бізнесу від можливих загроз [4, с. 248].

У зв'язку з постійним зміною підприємницького середовища конкурентній розвідці потрібен безперервний процес. Такий процес має періодично повторюватися по заданому алгоритму для відновлення інформації, хоча конкретні дії може бути унікальними у кожному випадку. Інформація, надана підрозділом конкурентної розвідки, повинна дозволяти прогнозувати дії [2].

Таким чином, на сьогодні загальний обсяг ринку розвідувальних послуг в Україні оцінити досить складно. Він знаходиться тільки в процесі формування, постійно вбираючи в себе і західний і російський досвід. Однак вже на цей час можна сказати, що зацікавлений у захисті свого бізнесу власник, зможе отримати кваліфіковані послуги.

Отже, формування глобальної економічної системи, перехід до нової парадигми економічного розвитку – інформаційного суспільства, динамізація конкурентного середовища потребують виявлення принципово нових підходів до стратегічного процесу. Це підсилюється також тим, що існуючі інструменти, методики й алгоритми стратегічного аналізу та розробки маркетингових стратегій, у тому числі міжнародних, не набули відповідного поширення у вітчизняному бізнесі. Проте очевидно, що в найближчому майбутньому, коли бізнес стане ще більш професійним, конкурентним, конкурентна розвідка буде розглядатися як необхідна умова забезпечення стратегічної стабільності, конкурентноздатності й економічній безпеки підприємств

ЛІТЕРАТУРА:

1. Скібіцький О.М. Організація бізнесу : менеджмент підприємницької діяльності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.М. Скібіцький, В.В. Матвеев, Л.І. Скібіцька; Міністерство освіти і науки України. – К. : Кондор, 2011. – 912 с.
2. Сироватка С. Конкурентна розвідка : попит зростає / С. Сироватка // «День» від 30.01.2003 р. – № 17.
3. Золотухін Д. Ринок послуг конкурентної розвідки в Україні [Електронний ресурс] / Д. Золотухін // «Розвідка України» від 15.06.2010. – Режим доступу : <http://rozvidka.livejournal.com>.
4. Воронова Ю. Конкурентна розвідка : навч. посіб. / Ю. Воронова – Київ, 2007. – 264 с.

5. Живко З. Б., Живко М.О. Регламентация конкурентной розвідки в інформаційно-правовому просторі // Наук. вісн. Львів, держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юрид. 36. наук, праць / Гол. ред. В. Л. Ортинський. - Л., 2007. – 456 с.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Резнік О. М.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ, Сумський державний університет

Розуміння економічної безпеки фактично виникло з появою держави та входить до складової національних інтересів. Економічна безпека держави — це такий стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально орієнтований розвиток країни у цілому, достатній економічний та оборонний потенціал навіть за найнесприятливіших варіантів розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів.

Дане питання набуває особливої актуальності для більшості європейських країн, одним з першочергових завдань для них є забезпечення економічної безпеки. Проблеми боротьби із злочинністю у сфері економіки пов'язані з новими проявами діянь, застосуванням все більш винахідливих способів та обсягу вчинення злочинів, про що свідчить сучасний стан економіки. З цією метою в кожній державі функціонує дієвий механізм по розкриттю і попередженню економічних злочинів.

В Італії розкриттям і розслідуванням економічних злочинів, у т. ч. у сфері оподаткування, поряд з Державною поліцією та Корпусом карабінерів займається Генеральне командування фінансової гвардії (ГКФГ), яке структурно входить до Міністерства фінансів. Основними функціями ГКФГ є попередження, викриття та розслідування фінансових злочинів. Підрозділи ГКФГ певною мірою діють автономно. Однак фактично координація з відповідними структурами поліції в рамках здійснення оперативних та слідчих заходів з боротьби з економічними злочинами носить характер підпорядкованості їм, оскільки в даному разі офіцери ГКФГ реалізують свою поліцейську функцію [1].

Головна відмінна особливість правоохоронної діяльності в Італії у сфері боротьби з економічною злочинністю — це винятково широка компетенція ГКФГ, надана рядом законодавчих актів, серед яких основними є норми з припинення порушень фінансових законів, передбачені Законом від 7 січня 1929 р. [2].

Офіцерів ГКФГ наділено фіскальними функціями податкових інспекцій і правами поліції в частині здійснення оперативних заходів та кримінального розслідування. Вони мають право доступу на підприємства, фірми, в банки і до будь-яких документів у зв'язку з необхідністю перевірки об'єктів оподаткування та фінансового контролю без отримання дозволу суду на такі дії. Вони самостійно здійснюють оперативний пошук таких злочинів, як укриття доходів від оподаткування, фіктивне банкрутство, махінації з переказом валюти за кордон і з-за кордону, а також інших злочинів. У разі викриття фактів приховування доходів від оподаткування на суму не менш як 50 млн лір (1 тис. лір — приблизно 1,2 дол. США), офіцер ГКФГ може самостійно оформити адміністративний штраф і направити матеріали для виконання в адміністративне бюро. В оперативній діяльності офіцери ГКФГ керуються тими ж законами, що й Державна поліція.

За обов'язковими платежами, які вилучає держава в юридичних та фізичних осіб, у ряді країн слідкують податкові інспекції. У США така інспекція має назву

Служба внутрішніх доходів (СВД). Представників цієї служби американські громадяни бояться більше, ніж поліцейських, агентів ФБР, ЦРУ і всіх інших спецслужб [1].

Ці страхи не позбавлені підстав. Навряд чи яка інша державна установа в США може зрівнятися з податковою інспекцією за широтою наданих повноважень. Відповідно до федерального законодавства США, вищі адміністративні повноваження у сфері оподаткування надано міністру фінансів. Але практичну діяльність із збору податків здійснює фінансова служба внутрішніх доходів, яка організаційно входить до складу міністерства фінансів. Це — потужне, розгалужене податкове відомство.

У США інспектор-контролер покликаний не тільки займатися викриттям порушників закону, але й всіляко допомагати платникам податків правильно оформити відповідну анкету, нагадати забудькуватим платникам про сплату податків, а коли реакції не буде, то вжити до них санкцій.

У податкового інспектора для кожного типу перевірки є докладне настановлення відповідно до того, що і в якій послідовності потрібно перевіряти. Для кожної галузі економіки і практично для кожної професії є спеціально розроблені інструкції. СВД має свій слідчий апарат, який провадить позасудове переслідування громадян. Йому надано повноваження із розслідування всіх порушень Закону про банківську таємницю (за винятком порушень положень Звіту про міжнародні перевезення валютних та грошових коштів, розслідування з яких провадить митна служба).

В англійській судовій практиці ухилення від сплати податків віднесено до категорії шахрайства у сфері комерції. Такі шахрайства англійське законодавство відносить до сфери кримінального права. Справи про ці злочини розслідуються спеціальними відділами поліції з боротьби із шахрайством.

Ухилення від сплати податків в Англії карається тюремним ув'язненням (у деяких випадках) до 10—12 років. До недавнього часу в швейцарському законодавстві зберігався традиційний принцип відмови в правовій допомозі у справах про податки іноземним податковим і валютним органам ні з особистої ініціативи, ні у відповіді на запити іноземних служб. Великі зміни в міжнародній економіці за останні роки трохи послабили, хоч і в обмежених рамках, непохитність цього принципу. З одного боку, до деяких винятків привів розвиток організованої злочинності. З іншого боку, і в швейцарському законодавстві з податків з'явилися більш жорсткі норми. Податкові злочини з обтяжуючими обставинами стали каратися позбавленням волі і розслідування їх було передано до компетенції органів з кримінальних справ [4].

У 1986 році було видано закон про міжнародну правову допомогу в кримінальних справах, який має норму про кооперацію Швейцарії із закордоном з переслідування податкового шахрайства. Це єдина сфера, в якій іноземні органи юстиції можуть отримати від швейцарських установ інформацію, що є банківською таємницею. Поняття податкове шахрайство в законі про правову допомогу не визначається. Закон відсилає до адміністративного права, яке дає таке визначення діяння, що підлягає покаранню: “Якщо своїми обманними діями винний сприяє тому, що громадськість позбавляється податку в значній сумі внеску або інших платежів, або вона буде позбавлена надбання іншим чином, ці дії караються тюремним ув'язненням до одного року або штрафом до 30 тис. франків”. Якщо з приводу ознак податків є сумнів, який згадано в запиті про правову допомогу,

федеральне управління поліції і контрольні виконавчі органи залучають думку Швейцарського податкового управління (податкові органи добре знайомі з іноземними законами про податки). Швейцарські податкові органи не мають права передавати іноземним податковим органам інформацію, захищену банківською таємницею, тому що це допускається тільки для судових органів при розслідуванні шахрайства [3, с. 212].

У Німеччині податкова служба виконує функції фінансового правоохоронного органу. Місцеві податкові органи мають добре підготовлені слідчі відділи, які мають відповідні повноваження, а також апаратуру підслуховування та звукозапису, лабораторії, в яких проводиться аналіз справжності документів, поданих платниками податків, почеркознавчі, хімічні та інші криміналістичні експертизи.

Інформацію на осіб, котрі ухиляються від сплати податків, податкові органи Німеччини отримують від поліції, прокуратури, служби безпеки, а також від громадян. Внутрішньою інструкцією таким інформаторам передбачається виплата винагороди — до 10 % від суми нарахованої за несплату податків неустойки.

Податкові служби Німеччини мають право вилучати фінансові документи з банків, із страхових компаній тощо. У своїй діяльності вони застосовують такі методи, як конфіскація ділової документації у фірм і громадян, зайнятих приватною практикою, а також проводять розслідування із звинувачення адвокатів та консультантів з питань ухилення від податків [5].

Отже, в кожній державі сформовані органи, що покликані сприяти збереженню економічної безпеки. Як показує європейський досвід, вони можуть створюватись і функціонувати на базі різних державних органів та установ, маючи різний рівень незалежності у своїх діях та коло повноважень, але в більшості випадків вони діють у складі податкових органах, на яких покладена основна функція з запобігання та розкриття економічних злочинів в вказаних країнах.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1 OSCE POLIS Правоохоронні органи держав-учасників та партнерів - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://polis.osce.org/countries/details?item_id=23&lang=ru
- 2 Всесвітній огляд економічних злочинів - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.pwc.com/uk_UA/ua/press-room/assets/GECS_Ukraine_ua.pdf
- 3 Шостко О. Нові європейські ініціативи і підходи до протидії ОЗ / О. Шостко // Вісник АПрН України. – 2008. – № 2 (53). – С. 212–221
- 4 Prof.dr. Petrus C. Van Duynе, prof. dr. Marcel Pheijffer RA, prof. dr. Hans G. Kuijl RA, Arthur Th.H. van Dijk MA, Gerard J.C.M. Bakker MA, *Financial investigation of crime*. Koninklijke vermande, 2001, стор. 18 – 19.
- 5 Податкова система Німеччини - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://appu.org.ua/main2/shkola_platnyka_podatkiv/vse_pro_podatki/zarybizhnuy_dosvid/Germany.html

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НЕГАТИВНОГО ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Семішкур М. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Бурбика М. М.

д.ю.н., доц.кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Актуальність. Одним із методів адміністративно-правового регулювання торговельної діяльності є ліцензування. Законодавством України визначено чіткий перелік видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню. На даний час існує досить зручний порядок видачі ліцензій, але його можна було б дещо спростити і вдосконалити, запровадивши систему негативного ліцензування. Саме в цьому і полягає актуальність даної теми.

Стан наукової розробки. Питаннями ліцензування торговельної діяльності займалися такі дослідники як П.М. Пальчук, А.О. Шеваріхін, Н.О. Саніахметова, Л.В. Коваль, І.Д. Пстух та інші.

Мета роботи – проаналізувати сучасний порядок видачі ліцензій, а також навести переваги запровадження системи негативного ліцензування.

Виклад основного матеріалу. Ліцензування - видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [3].

Порядок видачі ліцензій слід розглядати як процес, що передбачає наявність єдиного порядку видачі, переоформлення та анулювання ліцензії, а також стягнення плати за видачу ліцензії [5, с. 97].

Як зазначає А.Б. Багандов, ліцензійне провадження в цілому складається з окремих ліцензійних проваджень, які поділяються на стадії та певні етапи [1, с. 26-27].

П.М. Пальчук зазначає, що провадження щодо видачі ліцензій у сфері торговельної діяльності не доцільно поділяти на стадії і пропонує виділити лише три складові:

- подання документів до органу ліцензування;
- розгляд документів, необхідних відповідно до чинного законодавства для прийняття органами ліцензування певного рішення;
- прийняття рішення про видачу ліцензії та її видача або надання вмотивованої відповіді про відмову у видачі ліцензії [2, с. 111].

Найголовнішим нормативно-правовим актом, який регулює порядок видачі ліцензій є Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

Відповідно до цього Закону, суб'єкт господарювання, який має намір займатися певним видом господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, звертається до відповідного державного органу із заявою про видачу ліцензії встановленого зразка. У заяві про видачу ліцензії повинні міститися: відомості про суб'єкта господарювання – заявника; вид торговельної діяльності, на провадження якої заявник має намір одержати ліцензію [3].

Після того, як документи, оформлені належним чином, були подані, орган ліцензування розглядає їх і приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у

видачі ліцензії. Дане рішення має бути прийняте в строк не пізніше ніж 10 робочих днів з дати надходження заяви про видачу ліцензії та документів, що додаються до заяви, якщо спеціальним законом, що регулює відносини в певних сферах господарської діяльності, не передбачений інший строк видачі ліцензії.

Повідомлення про прийняття рішення про видачу ліцензії або про відмову у видачі ліцензії надсилається (видається) заявникові в письмовій формі протягом трьох робочих днів з дати прийняття відповідного рішення. У рішенні про відмову у видачі ліцензії зазначаються підстави такої відмови.

У разі прийняття рішення про видачу ліцензії, суб'єкт господарювання вносить плату за видачу ліцензії. Розмір та порядок зарахування даної пати до Державного бюджету встановлюється Кабінетом Міністрів України [4].

Орган ліцензування повинен оформити ліцензію не пізніше ніж за три робочі дні з дня надходження документа, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії.

Такий порядок видачі ліцензій закріплено чинним законодавством України. Але в теорії існує два види ліцензування – позитивне та негативне.

При позитивному ліцензуванні ліцензія видається у випадку прийняття органом ліцензування позитивного рішення за заявою, оскільки в разі ненадання в передбачений законодавством строк відповіді (прийняття рішення) суб'єкт господарювання не може здійснювати, наприклад, торговельну діяльність ліками. Під негативним ліцензуванням розуміють порядок видачі ліцензій, коли протягом встановленого законодавством строку орган ліцензування не надає вмотивованої відмови, то вважається, що прийнято рішення про видачу ліцензії [2, с. 114].

На нашу думку, запровадивши в дію негативне ліцензування, можна було б спростити процедуру видачі ліцензій, а також уникнути деяких витрат.

Висновки. Ліцензування - видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування. На даний час в Україні запроваджене позитивне ліцензування, відповідно до якого ліцензія видається у випадку прийняття органом ліцензування позитивного рішення за заявою. Запровадження негативного ліцензування сприяло б спрощенню процедури видачі ліцензій, а також доло б можливість уникнення певних витрат.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багандов А.Б. Лицензионное право: Учебно-практическое пособие / Под ред. Ю.А Дмитриева. – М. : Изд-во Эксмо, 2004. – 640 с.
2. Пальчук П.М. Ліцензування торговельної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.07 / П.М. Пальчук ; Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2008.- 224 с.
3. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 01.06.2000 р. № 1775-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
4. Про строк дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, розміри і порядок зарахування плати за її видачу [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 29.11.2000 р. № 1755. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1755-2000-п>

5. Радик І.Л. Правові проблеми екологічного ліцензування : дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / І.Л. Радик. – Х., 2001. – 178 с.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Семішкур М. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Актуальність. Швидкий розвиток інформаційних технологій, а надто всесвітньої мережі Інтернет, наприкінці минулого століття кардинально змінив усі сфери людського життя. Більшість країн почала спрямовувати зусилля на побудову так званого інформаційного суспільства, що було визначено Організацією Об'єднаних Націй як глобальне завдання в новому тисячолітті. Цю мету поставила перед собою й Україна.

Стан наукової розробки. Питаннями інтернет-торгівлі займалися такі дослідники: Т. Дубовик, А. Чучковська, Н. Тягунова, М. Гудзенко, О. Галочкін, О. Матвієнко, І. Трубін, В. Соколов та інші.

Мета роботи – провести порівняльну характеристику сучасного стану інтернет-торгівлі в різних регіонах України.

Виклад основного матеріалу. Бурхливий розвиток процесів інформатизації суспільства спричинив появу нових суспільних відносин в сфері господарювання, які охоплюються поняттям “електронна комерція”. Важливою рисою цих відносин є те, що їх учасники наділені взаємними правами і обов'язками, а також мають власні потреби та інтереси, що реалізуються за допомогою інформаційної системи загального доступу – Інтернет.

Існує велика кількість думок і підходів щодо визначення поняття інтернет-торгівлі. Так, переважна більшість зарубіжних авторів, пояснюючи поняття електронної комерції, узагальнюють її як таку діяльність, що охоплює всі типи електронних транзакцій між організаціями та зацікавленими особами [7].

Що стосується вітчизняних науковців, то найбільш конкретне визначення Інтернет-торгівлі, на нашу думку, дає М. В. Макарова : «Інтернет-торгівля – це форма здійснення торгівлі товарами чи послугами з використанням технічних і програмних можливостей глобальної комп'ютерної мережі Інтернет» [3].

Дане питання регулюється Законами України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», Цивільним та Господарським Кодексами України та іншими нормативно-правовими актами, що регламентують відносини в сфері інтернет-торгівлі.

Варто зазначити, що Україна має один із найнижчих показників інтернет-торгівлі серед країн Центральної та Східної Європи [5].

У цілому інтернет-активність малого та середнього бізнесу в Україні на 30 % нижче, ніж у Німеччині, Ірландії та Бразилії [4].

Нині на українському ринку інтернет-торгівлі представлені такі бізнес-моделі діяльності підприємств:

- підприємства, для яких торгівля в Інтернеті є професійним бізнесом, мають у своїй структурі підрозділи, що забезпечують високу якість обслуговування клієнтів;
- мережі торговельних підприємств, які мають великий асортимент товарів і за рахунок надання послуг із доставки збільшують обсяги продажів;

- інтернет-магазини, які мають власний сайт, працюють як посередники між споживачем і традиційним роздрібним магазином та, як правило, не мають служби доставки;

- традиційні роздрібні магазини, які мають власний сайт, що виконує функції вітрини і є доповненням до основного бізнесу [1].

Останнім часом в Україні спостерігається позитивна динаміка зростання впливу мережі Інтернет – у березні 2010 р. українська інтернет-аудиторія від 15 років і старше, що регулярно користується всесвітньою мережею, складала 12.9 млн осіб – більше третини дорослого населення країни, і увійшла до десятки країн Європи за кількістю інтернет-користувачів [6].

Територіальна картина поширення інтернет-торгівлі повторить загальну ситуацію щодо розвитку економіки в країні. Це підтверджує і регіональний розподіл користувачів мережі Інтернет в Україні: станом на березень 2010 р. зі значним відривом лідирує Київ, на який припало 60.14 % усіх користувачів Інтернету в Україні; далі йдуть Одеса (5.14 %), Харків (5.39 %), Дніпропетровськ (4.92 %), Донецьк (4.82 %), Львів (2.83 %), Крим (2.80 %), Запоріжжя (1.80 %) – сумарна частка цих міст становила 24.9 %. На решту міст України припало 13.26 % користувачів. Аутсайдерами за рівнем проникнення Інтернету були Луцьк (0.18 %), Житомир (0.21 %), Чернівці (0.32 %) і Закарпаття (0.31 %) [2]. У західних областях реальний рівень розвитку інтернет-торгівлі може бути вищим, ніж за даними офіційної статистики, через велику кількість трудових мігрантів, надходження від яких переважно лишаються у тіні (це підтверджується рівнем економічної активності населення, що є значно вищою на Сході) [1].

За даними Української асоціації інтернет-реклами 30 % населення купували товари через Інтернет. На відміну від європейців, для яких головним критерієм вибору магазину є асортимент, для українців пріоритетною залишається ціна. І саме інтернет-магазини можуть запропонувати більш низький рівень цін. Водночас у невеликих містах вплив інтернет-торгівлі майже не відчувається, оскільки інтернет-магазини користуються набагато меншою популярністю через невисокий рівень охоплення населення Інтернетом і низький рівень логістичної інфраструктури, необхідної для оперативної доставки товару [1].

Покупцями інтернет-магазинів є переважно жителі великих міст. Близько 40 % усіх інтернет-покупців припадає на м. Київ, за ним Донецьк (8 %), Одеса (7 %), Харків і Дніпропетровськ (по 6 %), Львів (5 %). Аудиторія всіх інших міст та регіонів представлена скромно і не перевищує 30 % [8].

Ситуація пояснюється тим, що представництва інтернет-магазинів поки що існують лише у великих містах, доставка по Україні впливає на вартість покупки, що автоматично робить покупки в Інтернеті менш привабливими [1].

Висновки. Інтернет-торгівля – це форма здійснення торгівлі товарами чи послугами з використанням технічних і програмних можливостей глобальної комп'ютерної мережі Інтернет. Україна має один із найнижчих показників інтернет-торгівлі серед країн Центральної та Східної Європи. Як показує статистика, покупцями інтернет-магазинів є переважно жителі великих міст. Такий стан речей зумовлений тим регіональним розподілом користувачів мережі Інтернет в Україні: зі значним відривом лідирують великі міста, аутсайдерами є переважно міста західної України. Отже, можна зробити висновок, що обсяги інтернет-торгівлі в Україні напряму залежать від регіонального розподілу користувачів мережі Інтернет.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубовик Т. Інтернет-торівля в Україні / Т. Дубовик // Вісник КНТЕУ. – 2013. - №1. – С. 20-28.
2. Інтернет. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>
3. Макарова М.В. Електронна комерція / М.В. Макарова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 272 с.
4. Малий бізнес в Інтернеті [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://predprinimatel.co.ua/ua/entrepreneurship/practice/malyjj-biznes-v-internete>.
5. Покупки в Інтернеті : українці пасуть задніх [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://life.pravda.com.ua/society/2011/11/14/89477/view_print/.
6. Трубін І.О. Правове регулювання електронної комерції в Україні [Електронний ресурс] / І.О. Трубін // Національна академія ДПС України. – Режим доступу : <http://zavantag.com/docs/609/index-398387-1.html>
7. Тягунова Н.М., Гудзенко М.Ю. Інтернет-торгівля: сутність та особливості / Н.М. Тягунова, М.Ю. Гудзенко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2013. - №3. – С. 160-162.
8. Хто заробить на зростанні інтернет-ринку в 2011 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vkurse.ua/ua/business/na-roste-internetrynka-v-2011-godu.html>.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Трофімцова Ю. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Куліш А. М.

д.ю.н., проф., декан юридичного факультету, Сумський державний університет

Станом на сьогоднішній день успішне поступове проходження приватизаційних процесів, які тривають в Україні неможливе без попереднього планування, формування програм приватизації та, відповідно, перегляду результатів приватизації.

Перегляд результатів приватизації з боку держави – явище природне для будь-якого суспільства, що проводить реформу системи власності. Ця процедура відбиває функцію держави, яка зобов'язана стежити за законністю проведення продажів державного майна і контролювати виконання умов його подальшого використання [1]. Вона цілком вкладається в стандартні механізми судового переслідування осіб, що скоїли доведений кримінальний злочин або порушили приватизаційне законодавство, а також у випадку вирішення спорів, які виникають між державою і покупцями при невиконанні укладених угод купівлі-продажу об'єктів. Отже, якщо приватизація як процес реформування пройшла невдало, то держава повинна мати важелі для виправлення становища [3, с. 60].

Початком приватизації в Україні вважається 1992 р., коли Верховна Рада прийняла пакет приватизаційного законодавства. Приватизація в Україні, з одного боку, стала однією з основних складових ринкових реформ у країні, з другого - сприяла формуванню такої економіки, яку, в остаточному підсумку, не сприйняло українське суспільство. Олігархічний капітал призвів до значного розшарування суспільства, утворивши полюси бідності й над багатства [4].

Перша команда реформаторів, яка формувала приватизаційну політику, розраховувала на швидке проведення зміни форми власності в країні – не більше ніж за 3-4 роки. Але сталося не так. Реальний процес приватизації в Україні проходив значно повільніше, ніж у більшості інших постсоціалістичних країнах. Для нього характерними були численні зупинки й тимчасові обмеження [4].

Перегляд результатів приватизації, який розпочався в Україні після перемоги помаранчевої революції, проходив як політичний процес. Він і не міг проходити в іншому варіанті. Це була реакція на той виклик, який породила сама практика української приватизації. Її результати критично порушили баланс інтересів у суспільстві. А резонансний негативний вигляд притягував збуджену під час революції суспільну увагу. Конкретний формат, в якому почала реалізовуватися ревізія прав власності в Україні, одержав назву «реприватизація» [3, с. 65].

Українська реприватизація в буквальному перекладі - це повернення приватизованих об'єктів у державну власність з метою подальшого чесного перепродажу. В силу цього, каральні дії спрямовувалися проти покупців – великих бізнес-груп, наближених до старої влади, а не проти продавців – державних органів, які здійснювали «замовний» розпродаж державного майна. Для реприватизації як політичної акції не було створено спеціальної законодавчої бази. Жоден із запропонованих законопроектів не був прийнятий парламентом. Реприватизація почала реалізовуватися в рамках стандартного судового розгляду законності продажу державних об'єктів. І зразу виявилася недостатньою обвинувальна база. Остання була проголошена як політичний лозунг. Це – придбання державних об'єктів за заниженими цінами або при обмеженій конкуренції, що важко довести, оскільки не було формального порушення процедури індивідуальної приватизації. Тіньові ж домовленості за часом було проблематично виявити. До того ж, політичним завданням для судів було не визнання винного, а одержання рішення про повернення приватизованого об'єкта у державну власність [2].

Як засвідчує світовий досвід, необхідність проведення перегляду результатів приватизації - це є обов'язковою складовою загальної трансформації всіх посткомуністичних країн, де інституціональні позиції в економіці посів олігархічний капітал.

Аналіз практики України та порівняння її зі світовим досвідом і рекомендаціями дає можливість визначити загальні риси механізму перегляду результатів приватизації в прийнятній для суспільства та безпечній для економіки формі. Передусім необхідна докорінна зміна формату. Від обвинувального за характером способу перегляду результатів несправедливої приватизації необхідно перейти до процесу легітимації прав власності, набутих в ході приватизації. Легітимація приватизації – це процес, в результаті якого суспільство визнає і приймає результати роздержавлення великої власності на території країни, а сам інститут власності стає шанованим і непорушним [3, с. 85].

Необхідно чітко визначити різні за своїм змістом процеси перегляду результатів приватизації. Серед них можна виділити три типи:

- Перші два – це спори господарюючих суб'єктів і переслідування державою порушників закону. Ці два процеси перебувають у межах існуючого правового поля і ніякого відношення до реприватизації не мають.
- Третій тип – це, власне, реприватизація, що виникла в Україні як політичний процес, з нечіткими поза чинним законодавством обвинуваченнями,

невизначеною кількістю обвинувачуваних, відсутністю презумпції невинності. Цей тип процесу перегляду результатів приватизації саме й потребує відповідного правового регулювання [2].

Найраціональнішим способом перегляду результатів приватизації є режим укладання мирових угод, який не призводить до зміни власника. Зміна власника спричиняє максимальні негаразди в економіці, оскільки створює невиразну ситуацію на самих підприємствах – об'єктах реприватизації – та провокує акції з переділу власності. Визначити коло об'єктів для укладання мирової угоди краще на основі службового розслідування, а не судового розгляду, яке апріорі припускає винність у порушенні закону. Вибираються ті об'єкти, процедура приватизації яких має ознаки обмеження допуску інвесторів або заниження ціни продажу.

Особливої уваги потребує вибір напрямків використання коштів, одержаних від перегляду результатів приватизації за мировими угодами. В цьому випадку необхідно підтримуватися принципу – суспільство зазнало від приватизації втрат і тому воно має одержати відповідну компенсацію. Досвід інших країн демонструє, що найбільш прийнятним для громадської свідомості є використання одержаних коштів на суспільно значимі соціальні програми або інвестиційні проекти, результати яких мають вихід у соціальну сферу.

Процес перегляду результатів приватизації в принципі не виключає процедуру повернення об'єктів у державну власність, але вона не повинна здійснюватися на політичних підставах. Це може відбуватися тільки на підставі прямих порушень законодавства, встановлених в судовому порядку. Для уникнення суб'єктивізму у визначенні міри відповідальності власників приватизованих об'єктів необхідно існуюче законодавство доповнити:

- визначенням моменту настання відповідальності;
- впровадженням шкали порушень і видів відповідальності (в першу чергу, перелік порушень, який може слугувати підставою для розриву договорів купівлі-продажу державних об'єктів).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Національний інститут стратегічних досліджень травень 2008 р. Українська приватизація : проблеми та пріоритети [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/Table/Brifing/pres_rel.htm.
3. Приватизація та реприватизація в Україні після «помаранчевої» революції / О.Й. Пасхавер, Л.Т. Верховодова, К.М. Агеєва. В надзаг. : Центр економічного розвитку. – К. : «Міленіум», 2006. – 106 с.
4. Про приватизацію державного майна [Електронний ресурс] : Закон України від 04.03.1992 р. №2163-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ТА ЗАРУБІЖНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Турук Н. В.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Шаніро В. С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Банкрутство є складним процесом, який можна охарактеризувати з різних сторін – юридичної, управлінської, організаційної, фінансової тощо. Поняття та передумови такого явища, як банкрутство, визначені на законодавчому рівні, а саме регламентовані ч. 2 ст. 290 Господарського кодексу України [1] та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон) [2].

Необхідно зазначити, що поняття «банкрутство» не тільки закріплено на законодавчому рівні, а також досліджено й на доктринальному, зокрема, у працях таких вчених, як О.Я. Базилінська, В.О. Подольська, В.В. Капустін та ін. Так, О.Я. Базилінська визначає банкрутство (Bankruptcy) як неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями та виконувати зобов'язання перед бюджетом [3, с. 200]. У свою чергу, В.О. Подольська під банкрутством суб'єкта господарювання розуміє його нездатність фінансувати поточну операційну діяльність і погасити термінові зобов'язання [4, с. 200]. В.В. Капустін зазначає, що банкрутство як юридично визнаний у встановленому порядку фінансовий стан суб'єкта підприємницької діяльності, що зумовлений негативними результатами його господарювання та виключає можливість відновлення платоспроможності [5, с. 167].

Суб'єктами банкрутства можуть бути юридичні особи, які зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності в органах державної реєстрації України, та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності [6, с. 205].

На сьогоднішній день підприємства стикаються як із зовнішніми, так із внутрішніми факторами виникнення неплатоспроможності. Внутрішні фактори, що впливають на результати діяльності підприємства, тісно пов'язані з його операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. У свою чергу, до зовнішніх факторів кризового розвитку необхідно віднести такі, як: 1) соціально-економічні фактори загального розвитку країни; 2) ринкові фактори; 3) інші зовнішні фактори [7, с. 52].

Законодавством передбачено два види позасудових процедур, які можуть провадитися з метою запобігання банкрутству: фінансова допомога і відновлення платоспроможності боржника (досудова санація). У разі надання боржнику фінансової допомоги він бере на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу, в порядку, встановленому законом [2]. Основними ознаками, що відрізняють процедуру досудової санації від санації, що проводиться в межах судової процедури банкрутства, є: час здійснення санаційних заходів – до чи після порушення провадження у справі про банкрутство боржника; відмінність у застосуванні санаційних заходів.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що дослідження питання щодо заходів запобігання банкрутства потребує аналізу не тільки норм чинного національного законодавства, а також й врахування міжнародного досвіду в контексті

регулювання банкрутства підприємств. Так, за Законом про банкрутство у США для того, щоб боржник вирішив свої фінансові труднощі самостійно, йому дозволяється продовжувати ведення комерційної діяльності (навіть якщо компанія знаходиться у стані неплатоспроможності або якщо її статутний капітал зменшився на визначену суму). В Австралії процедура банкрутства застосовується тільки до фізичних осіб, а для неспроможних організацій – тільки процедура зовнішнього управління або ліквідації. Оголошення суб'єкта банкрутом може здійснюватися як самостійно, так і кредитором [8, с. 37]. У Канаді поширеною альтернативою є укладання договору між кредитором і боржником про погашення останнім частини боргу («Угоди про погашення боргу») протягом встановленого сторонами терміну, за умови повного списання заборгованості. У випадку, коли протягом 45 днів кредитор не приймає угоди, то починається процедура банкрутства.

У Німеччині діє закон, прийнятий у 1994 р., що вступив у дію 1999 р., за яким протягом 21 дня боржник повинен відновити свою платоспроможність. У випадку, якщо протягом даного періоду підприємство не стане платоспроможним, то зобов'язане подати заяву до суду про банкрутство, а в іншому випадку почнеться кримінальне переслідування [9].

Прийнятий Закон Республіки Білорусь «Про економічну неспроможність (банкрутство)» від 13 липня 2012 року безпосередньо є одним з головних нормативно-правових актів регулювання господарських відносин у сфері банкрутства Республіки Білорусь. Законодавчо визначено можливість фінансової допомоги боржнику, а також надання боржнику досудової фінансової допомоги за рахунок коштів республіканського бюджету [10].

На нашу думку, беручи до уваги зарубіжний досвід щодо правового регулювання банкрутства та застосування заходів для відновлення платоспроможності боржника, необхідним є закріплення поняття «заходів щодо запобігання банкрутства боржника» на законодавчому рівні, що могло б у подальшому сприяти унеможливленню порушення порядку відновлення платоспроможності підприємства як боржником, так і кредитором. Наприклад, О.О. Степанов формулює визначення господарсько-правових засобів попередження банкрутства як юридичних засобів, які спрямовані на недопущення винесення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом та про відкриття ліквідаційної процедури [11, с. 147]. При цьому пропонуємо доповнити дане визначення: «за умови повного відновлення платоспроможності боржника та можливості ведення подальшої господарської діяльності».

Вважаємо, що нагальною є необхідність у формуванні правового середовища, яке забезпечить ефективний захист кредиторів та власників (інвесторів) від ризиків банкрутства контрагента (створення суб'єктами господарювання спеціального фонду на випадок банкрутства).

Чинна редакція Закону передбачає лише поняття «досудова санація» без конкретизації дій такої стадії процесу, що потребує вдосконалення правових норм для встановлення способів та засобів відновлення платоспроможності боржника.

Відповідно до Постанови Пленуму Вищого господарського суду «Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство» план досудової санації повинен містити строк процедури досудової санації, який не може перевищувати 12 місяців з дня затвердження судом цього плану. При цьому вважаємо доцільним закріплення на законодавчому рівні не єдиного строку для відновлення платоспроможності

боржника, а встановлення строків досудової санації в залежності від виду підприємства та характеру виробництва.

Також до проблем, які виявленні при правовому регулюванні процедури досудової санації є відсутність нормативного акту, який визначав би умови та порядок проведення досудової санації підприємств, які не належать до держаних. Необхідність вдосконалення національного законодавства щодо відновлення платоспроможності боржника з кожним роком набуває більшої актуальності, що пов'язане з підвищенням рівня банкрутств підприємств в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. // Відомості Верховної Ради. – № 31. – Ст. 440.
3. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / О.Я. Базилінська. – К. : ЦУЛ, 2009. – 328 с.
4. Подольська В.О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В.О. Подольська, О.В. Яріш. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
5. Капустін В.В. Банкрутство: генезис, сутність і поняття в умовах сьогодення / В.В. Брінь // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-2. – С. 165-168.
6. Пономаренко В.В. Визнання підприємства банкрутом / В. В. Пономаренко, Л.В. Перевалова // Студентські конференції: Економічні та правові аспекти розвитку підприємств. – НТУ «ХПІ». – 2014. – С. 15-216.
7. Виговська В.В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1. – С. 59-64.
8. Цар О. Світовий досвід оздоровлення неплатоспроможності підприємств та можливості застосування в Україні / О. Цар // Галицький економічний вісник. – 2013. – №2 (41). – С. 34-42.
9. Insolvencies in Europe 2011/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.creditreform.de/Deutsch/Creditreform/Presse/Archiv/Insolvenzen_Europa/2011-12/Insolvencies_in_Europe_2011-12.pdf.
10. Об экономической несостоятельности (банкротстве) : Закон Республики Беларусь от 13.07.2012 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://belarus.ahk.de/fileadmin/ahk_belarus/Dokumente/Rechtsakte/Gesetz_Nr._415-Z_vom_13_07_2012.pdf.
11. Степанов О.О. Господарсько-правові засоби попередження банкрутства : дис ... канд. юрид. Наук : 12.00.04 / О.О. Степанов. – НАН України, Ін-т екон.-прав. дослід. – Донецьк, 2006. – 249 с.

СЕКЦІЯ 8

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

HUMAN RIGHTS AND ENVIRONMENTAL PROTECTION IN WHAT WAY(S) CAN THE RIGHT TO ECONOMIC AND SOCIAL DEVELOPMENT COLLIDE WITH THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT?

Brazhnyk Nazar

International Relations, Lazarski University

Dr hab. Wiesław Waclawczyk

Human rights frequently collide and intertwine. Therefore, in this paper we consider the way the collision of human rights to economic development and human rights to a healthy environment. This essay will argue that the right to a healthy environment and right to economic development can be compatible, but this requires sustainability of society, economy, and politics. Before we will know in what ways these rights may collide, we will look at what those rights are guaranteed, after let us examine the examples of how these rights can harm each other or exist peacefully with each other.

Modern world enables people to develop freely and exercise their rights determined and fixed as international law and the law of each country. Jurisprudence distinguishes three generations of human rights, due to their historical development and formation, which according to the first-generation rights are those associated with liberal values of society and include civil and political rights. They were enshrined at the global level and given status in international law first by Articles 3 to 21 of the 1948 Universal Declaration of Human Rights and later in the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights. The second-generation rights are rights related to human social existence and implementation of economic rights. Like first-generation rights, they were also covered by the Universal Declaration of Human Rights, and further embodied in Articles 22 to 28 of the Universal Declaration, and the International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights. This facts draws attention to the difference between the first and second generation rights, it is that the first generation is the generation is called "negative rights", implemented by man and are protected from interference, while the second generation is a generation of "positive rights" for implementation of which requires active involvement of the state. The third generation of human rights, which shown in many progressive documents of international law, including the 1972 Stockholm Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, the 1992 Rio Declaration on Environment and Development, and other, combines the collective rights that are required not only to one individual, and that is important and necessary to all members of society. If we talk about economic and social rights that belong to the second generation, we should mention the economic function of the state primarily. The essence of economic rights is the possibility of human and society to operate freely in economic, industrial employment. Perform the operation on the creation, distribution and use of wealth. Economic rights combine the right to property, business, the right to work. Referring to environmental rights, the very fact that

they are coming out of their collective merits, because they are not related to the implementation of these rights by one person for their own needs, and with common actions for the protection, use and reproduction of natural resources, environmental security, prevention of the harmful effects of human activities on the environment, conservation and restoration of natural resources. Ensuring environmental rights are the basis of environmental policy and purpose of its implementation. Thus, Environmental law related to the interaction between man and nature and performing of other rights in the natural environment. Based on the theory of law, each person is entitled to fulfill their rights, in its to discretion to meet their needs. The only restriction in this case is only the rights of others. This expression means that implementing any - that person must do it in a way that does not violate the rights of others. This provision applies to implementation of all rights: political, social - economic, cultural, environmental, etc. Yuri Sulzhenko commented the provision on the legislation of Ukraine rights as follows that the Basic Law gives man freedom. So that it could not be used against the interests of society, the state and other citizens.

The conflict between human right to economic development and right to a healthy environment may arise a very simple nowadays because almost every city has a factory, which manufacture a variety of products. These factories have at their disposal a variety of chemical elements, as a result of careless handling that, can lead to the threat of the entire city in which the plant is situated. As a human right to economic activity is not restrained, each person can build own factory. The most horrible examples of environmental pollution are based on accidents of various plants. For example Bhopal gas leak, Chernobyl nuclear accident, Citarum river pollution. Represented the disasters is the most terrible catastrophe, irrevocably infected the Earth and made places near which were placed these factories uninhabitable. The cause of these disasters is human negligence.

Based on this preamble we can say that, from the one hand the right to economic development gives a chance to the existence of other human rights. For example the right to work, right to an adequate living standard, the health and well-being of the person and his family, housing and medical care and necessary social services. Therefore, we can say that the right to economic development helps to realize almost all human rights. However, with the right to economic development, people should remember of limitations which are determined by law solely for the purpose of securing due to recognition and respect for the rights and freedoms of others and of meeting the requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society. When people work, they can provide themselves with own clothes, housing, food, medicine, and other social services. Factories are being built with violations; that later leads to accidents, wasted water is discharged into the river without any cleaning; garbage is disposed of in a proper way. These violations lead to one of the biggest problem, when the planet will be completely polluted, and in the future, humanity will not be able to cope with large-scale pollution. All types of pollution exist due to people, such as heat, light, noise, electromagnetic, radioactive, space and other contaminants. All of these types of pollution have appeared due to human economic development.

On the other hand, the right to economic development provides the construction of various factories, which then may pollute the environment. When most governments in the world are corrupted, it is not surprising that any businessman can build such factory for the production of fertilizers and other chemicals within the boundaries of the settlement. To make 29 million plastic bottles, it is necessary to use 17 million barrels of

crude oil, which would be enough to provide a million cars fueled a year. Only 13% of these bottles is recycled. Products like computers, televisions, and mobile phones contain poisonous substances like lead, cadmium, chromium and mercury. The United Nations reckons that 50 million tons of electronic waste is discarded every year. Every year, indoor air pollution is responsible for the deaths of 1.6 million people, more than malaria, reports the World Health Organization. Thus, a person may at its discretion exercise the rights provided for, in international acts, no one can limit his rights, except for the rights of others. And there are limits for the rights; the rights can be realized as long as it does not violate the rights of others.

The first example shows that the colliding of human rights on economic development and a healthy environment can have consequences. Enterprise "Aurul", deals with the extraction of gold and silver. January 30 at 22:00 a mining Baia collapsed dam slurry tank. As a result of 100 thousand cubic meters of wastewater contaminated with cyanide the first reached in river Tisa, and then into the Danube, eventually reaching the Black Sea. The spill affected a large number of species of plants and wildlife that inhabit the river systems. By this example, we can confirm the analysis because there are all aspects of the above-cited analysis. Take a closer look, the human right to economic development by the Australian Romanian mixed enterprise "Aurul" which helps the country and the people who work on it, to exercise the rights of people to the economic development. But the implementation this right for a small number of people, there is a huge threat to violate other human rights, such as a healthy environment. Violation of the right to a clean environment took place in the January 30, 2000 at mining Baia Mare in northwest Romania. As stated in article 29 "Responsibility", the person may be subject only to restrictions which aim of securing due to recognition and respect for the rights and freedoms of others and of meeting just requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society. Why in the world is no global organization that would check potentially dangerous factories, nuclear power plants that pollute or can pollute in the future, the vast territory of the world. If would such an organization had existed, then who knows, maybe today, no one would have known cities such as Chernobyl, Bhopal, Citarum.

The following example shows the way in which the human right to economic development and a healthy environment may encounter in a positive aspect. While in the world there are only a few plants that are almost 100% eco-friendly, one of them called Ecover. Ecover factories located in many developed countries for example USA, England, France, etc. They do everything to limit environmental impact; the Ecover factory operates by tidal generators, wind generators, and other natural sources. For example, they use motors on their mixing machines that can mix 25 tons of Ecover liquid while consuming no more electricity than a few flat irons. This example describes the clean factory management that respects the rights of people. So the company's management, realizing their right to economic development, and doing everything possible that would not violate a single law or human rights.

To summarize based on this research, we can draw the following conclusion: the right to economic development and a right to healthy environment can coexist peacefully with each other, but that the state needs stability and development in all spheres of life. Thus of the examples that were given in the paper, we can conclude that in countries with weak economic and political system such as India, Indonesia, Ukraine, Romania, businessmen can pollute the environment and go unpunished. And in developed countries such as the USA England France human rights are respected and honored. In these

countries build environmentally friendly factories and punish those who pollute the environment.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ГМО В УКРАЇНІ

Дігтяр А. О.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чурилова Т. М.

к.ю.н., доц. кафедри СМП, Сумський державний університет

Розвиток генної інженерії ставить перед світовою спільнотою нові виклики та завдання. Небезпека генетично – модифікованих організмів (далі – ГМО) полягає в тому, що наслідки їх впливу на навколишнє природне середовище, на людину, її життя і здоров'я досі не досліджені. Законотворчий процес в Україні на сьогодні орієнтований на приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних вимог, визначених міжнародними угодами.

Враховуючи різні моделі правового регулювання в ЄС та США щодо ГМО, Україна має обрати найбільш оптимальний варіант нормативно – правового забезпечення. Вочевидь, для України є ближчою модель, яка застосовується в ЄС. Ця система є консервативнішою порівняно з принципами регулювання ГМО в США і, враховуючи різновекторність експорту зернових із України, вона є найдоцільнішою на даний час. Одним із чинників вибору Україною «європейської» моделі регулювання ГМО є також значний потенціал експорту в країни Східної та Південно-Східної Азії, які традиційно споживають продукти харчування та зернові без ГМО [1].

Законодавство України, хоча поступово приводиться у відповідність міжнародному, але є недосконалим, а отже ряд питань залишаються неврегульованими, що і зумовлює необхідність значного його доопрацювання.

Основним нормативно-правовим актом регулювання обігу ГМО в Україні є Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» (далі – Закон), прийнятий з метою імплементації в законодавство України норм Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття від 29.01.2002 року (чинний з 11.09.2003 року) [3]. Законом регулюються відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорту, експорту, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні (із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки).

Система правового регулювання ГМО в Україні характеризується широкою розгалуженістю та відсутністю єдиного централізованого органу, що здійснював би регулювання. Від постійного реформування, зміни та централізації органів виконавчої влади здійснюється перехід повноважень у сфері регулювання тих чи інших питань ГМО від одного органу до іншого, в результаті чого відбувається втрата деяких повноважень, функцій та завдань, і поява прогалини у регулюванні, ускладнюючи цим сам процес регулювання та знижуючи рівень його ефективності.

Проте, позитивні зміни у цьому напрямі мають місце. Так, у зв'язку зі прийняттям Постанови КМУ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [4] створюється Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів шляхом перетворення Державної ветеринарної та фітосанітарної служби і приєднавши до Служби, що утворюється, Державну інспекцію з питань захисту прав споживачів і Державну санітарно-епідеміологічну службу та поклавши на Службу, що утворюється, функції з реалізації державної політики, які виконували органи, що припиняються.

Крім того, з 20 вересня 2015 року до Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» [2], що мають на меті гармонізацію законодавства України із законодавством ЄС у сфері безпеки та якості харчових продуктів, забезпечення високого рівня захисту здоров'я людей та інтересів споживачів, а також створення прозорих умов ведення господарської діяльності, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних харчових продуктів та зменшення їх ціни. Зазначеним законом передбачається уточнення термінології, видів правопорушень та адекватності міри покарання, створення єдиного контролюючого органу в сфері безпеки харчових продуктів, скасування дозвільних документів та процедур, які відсутні в ЄС, запровадження європейських принципів регулювання ГМО, зокрема, в частині реєстрації джерел ГМО, а не продуктів, вироблених з них [1].

Основою розвитку українського законодавства у сфері регулювання ГМО стало приєднання до Картахенського протоколу про біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття ООН від 29.01.2000 року, Україна приєдналася до нього від 12.09.2002 року. Загалом, Картахенський протокол підписали 162 країни світу. У Європейському Союзі генетично модифіковані культури майже не вирощуються, що є результатом політики ЄС щодо ГМО, а це і законодавчі норми засновані на принципі забезпечення високого рівня захисту навколишнього середовища та здоров'я людей.

Слід звернути увагу, що використання ГМО на території ЄС було від самого початку надзвичайно обмежене й жорстко регламентоване. Перш ніж потрапити на ринок ЄС, генетично модифікований продукт зазнає суворої перевірки. Здійснюється вона в лабораторіях, що належать до європейської мережі Спільного дослідного центру Єврокомісії. Законодавство ЄС чітко регламентує принципи маркування продуктів із вмістом ГМО.

Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» також передбачає створення мережі акредитованих лабораторій з питань випробувань ГМО. Проте на даний час така мережа не є розвинутою, що свідчить про відсутність достатньої матеріальної бази для проведення відповідних випробувань.

Серед недоліків зазначеного закону є відсутність переліку заходів, що попереджують неконтрольоване вивільнення ГМО у навколишнє середовище під час транспортування або зберігання.

Крім того, у частині другій статті 17 Закону закріплена правова вимога утилізації, знищення та знешкодження облікового матеріалу ГМО, одержаного під час випробувань, непридатного або забороненого до використання ГМО, а також тари від них. Проте порядок утилізації, знищення та знешкодження МОН та Мінприроди не розроблений.

Важливим є питання маркування продукції щодо наявності ГМО. Так, на розгляд Верховної Ради України був наданий проект закону про внесення змін до деяких законів України відносно інформування населення про вміст у харчовій продукції ГМО (зареєстрований під № 0912 від 12 грудня 2012 року), яким було запропоновано відображати на етикетці харчових продуктів інформацію про ГМО тільки у разі наявності в них зареєстрованих в установленому порядку ГМО або складових (інгредієнтів), які були отримані із зареєстрованих ГМО в обсягах, що перевищують 0,9%. Такий підхід до маркування продукції з ГМО застосовується в країнах ЄС, США, Канаді та інших країнах світу. Нажаль, зазначений законопроект не був ухвалений. Тому сьогодні, в Україні вся харчова продукція підлягає обов'язковому маркуванню написом «з ГМО» або «без ГМО» [1].

Для такого маркування виробники вимушені витратити значні кошти, притому, що жодний ГМО в Україні не зареєстрований, що, безумовно, не відповідає дійсності.

Експерти, враховуючи ресурсний потенціал України в галузі виробництва сільськогосподарської продукції, прогнозують, що ЄС в майбутньому стане одним з основних ринків збуту української сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості. А тому, першочерговим завданням як держави так і виробників, являється необхідність забезпечення відповідності виготовленої продукції вимогам європейських нормативно-правовим актам і стандартам щодо ГМО, інакше потенційні експортні можливості України будуть обмеженими.

Досвід ЄС Союзу щодо регулювання ГМО не тільки важливий, а й необхідний для України. Адже, затверджений вектор євроінтеграції та підписання Угоди про асоціацію, вимагає будувати подібну до європейської систему біобезпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державне регулювання обігу ГМО в Україні : поточний стан та концепція реформування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uga-port.org.ua/sites/default/files/concept_for_gmo_reform_october_2014_branded_u_final-1.pdf.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів [Електронний ресурс] : Закон України від 22.07.2014 р. № 1602-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-18>.
3. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів [Електронний ресурс] : Закон України від 31.05.2007 р. № 1103-V. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1103-16>.
4. Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 10.09.2014 р. № 442. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>.

КОНСОЛІДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Малус А. І.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Чурилова Т. М.

к.ю.н., доц. кафедри СМП, Сумський державний університет

Ефективне товарне сільськогосподарське виробництво можливе лише у випадку, якщо суб'єкт господарювання володіє достатньою кількістю земельних ресурсів. В результаті паювання земель сільськогосподарського призначення, утворилися дрібні земельні ділянки, власники яких не мають можливості придбавати сучасні засоби автоматизації сільського господарства, створювати та розвивати сільськогосподарську інфраструктуру, впроваджувати системи управління якістю продукції. Крім того, парцеляція земель є значною перешкодою для залучення інвестицій у сільське господарство, адже кожен власник є незалежним при вирішенні питань використання належної йому сільськогосподарської нерухомості.

Проведене дослідження мало на меті аналіз поняття консолідації земель сільськогосподарського призначення, ознайомлення із досвідом країн ЄС, зокрема, Польщі та Нідерландів щодо вирішення проблем укрупнення землеволодінь, пошук шляхів консолідації земель сільськогосподарського призначення в Україні.

За своїм природно-ресурсним та аграрним потенціалом Україна посідає провідне місце у світі. Проте на сьогодні цей потенціал використовується вкрай неефективно, а тому агропромисловий комплекс України за рівнем свого розвитку значно відстає від передових країн світу, насамперед країн ЄС. Консолідація земель як науково й економічно обґрунтоване укрупнення земельних ділянок вбачається одним із найбільш ефективних механізмів оптимізації земельних ресурсів, який ґрунтується на врахуванні еколого-економічних характеристик конкретних земельних ділянок та їх придатності до використання за певним цільовим призначенням. В наслідок паювання земель сільськогосподарського призначення на сьогодні переважають невеликі за площею земельні ділянки, що значно ускладнює їх господарське використання, перешкоджає забезпеченню сталого землекористування. Як вважають фахівці у сфері аграрних відносин, економічно обґрунтована площа земельних ділянок для ведення товарного с/г виробництва повинна складати у середньому не 4,2 га (саме такою є розмір середньої в Україні земельної частки (паю), а 100-400 га землі. Лише в цьому випадку земельні ділянки забезпечуватимуть ведення в їх межах високоєфективного товарного с/г виробництва [1, с. 36-37].

Слід окремо відзначити, що консолідація земель не повинна мати жодних ознак примусовості - зважаючи на непорушність права приватної власності, що гарантується статтею 141 Конституції України. Землевласники та землекористувачі повинні зрозуміти необхідність консолідації земель, її переваги та змінити філософію поняття консолідації земель (використовувати у більш широкому сенсі).

Проблема консолідації земель не є новою. Країни ЄС мають значний досвід вирішення питань укрупнення землеволодінь, вивчення та аналіз якого надасть нам змогу напрацювати власний шлях.

Так, закон Польщі про консолідацію та обмін земель визначає мету консолідації як створення сприятливих економічних умов у сільському та лісовому

господарстві шляхом поліпшення структури господарства, лісів і лісових угідь, обґрунтовану організацію сільськогосподарських земель, облаштування водогосподарських споруд та доріг. Консолідація земельних ділянок у Польщі проводиться для вивільнення земель у запас для селян, що бажають повернутися у своїх рідні села; скорочення числа ділянок і, таким чином, збільшення середньої площі земель в окремих господарствах; забезпечення доступу кожної консолідованої ділянки до мережі доріг загального користування; зведення до мінімуму кількості ділянок неправильної форми, виправлення меж земельних ділянок для покращення управління водними об'єктами і протиерозійної організації території; збереження земель, що виконують екосистемні функції.

У Польщі розпорядження землями державної власності сільськогосподарського призначення здійснює державна юридична особа - Агентство сільськогосподарської нерухомості. Агентство є довірчою установою, уповноваженою державною скарбницею на здійснення права власності у державному секторі сільського господарства з обов'язком управління власністю ліквідованих державних сільськогосподарських підприємств, та сільськогосподарською нерухомістю, що належить державній скарбниці. На Агентство, зокрема, покладено завдання із консолідації земель [2].

Цікавим є досвід Нідерландів, країни, яка, незважаючи на невелику територію - 42, 5 тис. кв. км., є однією з основних експортерів продукції агропромислового комплексу в Європі. У рамках проекту ЄС Твіннінг, українські фахівці відвідали провінцію Олт-Весепе, де було реалізовано комплексний проект консолідації на площі 4000 га. Консолідація тут охопила різні за площею земельні ділянки 900 власників, 35 орендаторів та 300 фермерських господарств. Проект розроблено на замовлення місцевого органу влади, який його і фінансував. Загальна вартість проекту - 3,5 млн. євро. Проект мав за мету покращення конфігурації та розміщення фермерських земель, перерозподіл водних ресурсів, розміщення доріг та велосипедних доріжок, охорону земель. Консолідація земель здійснювалася шляхом обміну земельними ділянками, купівлі-продажу земельних ділянок як приватної, так і муніципальної власності та інших видів цивільно-правових угод. Проектом здійснена оптимізація землекористування фермерських господарств та провінції загалом. За словами нідерландських фермерів, деякі їхні ділянки знаходилися на відстані більше 5-10 км. від ферми, завдяки консолідації вони змогли створити компакту структуру землеволодіння за рахунок земель як муніципальної, так в приватної власності та долучити їх до своїх фермерських господарств, що є умовою для сталого землекористування [3, с. 34-35].

Слід зазначити, що у 2013 році був розроблений законопроект «Про консолідацію земель», де визначено, що консолідація земель с/г призначення в Україні здійснюється шляхом:

- обміну земельної ділянки, розташованої у земельному масиві, на іншу рівноцінну земельну ділянку згідно з вимогами Цивільного кодексу України, Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)»;
- об'єднання суміжних земельних ділянок їх власником відповідно до закону;
- зміни меж та впорядкування угідь земель та земельних ділянок;
- іншими способами, які не суперечать законодавству [4].

Проте, для старту проекту щодо консолідації земель в Україні треба створити необхідні організаційно-правові умови, передусім відмінити мораторій, адже він гальмує процес укрупнення земель сільськогосподарського призначення. Неприпустимо, щоб ринок землі працював «в тіні».

Конституція України визнала землю основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Завданням консолідації земель є об'єднання подрібнених, малих за розмірами, а тому економічно неефективних, земельних ділянок у більші за площею земельні масиви, вирішення проблеми сівозмін і формування оптимальних за розмірами економічно прибуткових землеволодінь і землекористувань, усунення при їх створенні черезсмузжя, вкраплювання, вклинювання, далекоземелля тощо.

Отже, консолідація земель сільськогосподарського призначення дозволить подолати проблему роздрібненості сільськогосподарських землеволодінь, збільшити площу сільгоспугідь, які залучені у сільськогосподарське використання, забезпечити ефективне управління природними ресурсами й охорону навколишнього середовища, підвищити конкурентоспроможність сільського господарства й стимулювати розвиток сільських територій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попов А. Поняття, зміст і завдання консолідації земель : європейський досвід / А. Попов // Землевпорядний вісник. – 2015. – №1. – С. 36 - 37.
2. Коник О., Мартин А. Польський досвід регулювання ринкових земельних відносин [Електронний ресурс] / О. Коник, А. Мартин. – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/9925>
3. Шафранська Л. Чим цікавий досвід Нідерландів для України / Л. Шафранська // Землевпорядний вісник. – 2015. – № 2. – С. 34-35.
4. Про консолідацію земель [Електронний ресурс] : Проект Закону України від 27.09.2013 р. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT0643.html

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Пахомов В. В.

к.ю.н., доц., завідувач кафедри СМП, Сумський державний університет

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва в Україні має бути спрямована на забезпечення отримання прибутковості виробництва на рівні, що забезпечує розширене відтворення, створення сприятливих соціальних умов життя сільських жителів та покращення добробуту їхніх сімей, формування передумов для збереження та комплексного розвитку сільських територій, задоволення потреб населення України в якісних і доступних продуктах харчування, розширення експортного потенціалу країни. Одним з найефективніших механізмів підтримки товаровиробників та стимулювання розвитку галузі є введення спеціального режиму оподаткування аграріїв.

Згідно Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок» (втрапив чинність), що був прийнятий у 1998 року, податкове стимулювання здійснювалося у вигляді фіксованого сільськогосподарського податку (далі - ФСП). Крім того діяв спеціальний механізм сплати податку на додану вартість (далі - ПДВ). Податковий кодекс, що був прийнятий у 2010 році, відтворив, з певними

модифікаціями, положення щодо пільгового оподаткування сільськогосподарських товаровиробників [1].

Слід зазначити, що ФСП представляє собою податок, який сплачують сільськогосподарські товаровиробники, в яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 % загального обсягу виробництва. Об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебувають у власності сільськогосподарського товаровиробника або надані йому для користування, у т. ч. на умовах оренди, а базою оподаткування – нормативна грошова оцінка 1 га відповідних сільгоспугідь або земель водного фонду станом на 1.07.1995 р. Платники ФСП не сплачують: податок на прибуток підприємств; земельний податок (крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються для ведення сільськогосподарського товаровиробництва); збір за спеціальне використання води; збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (у частині провадження торговельної діяльності). Спеціальний механізм сплати ПДВ передбачає компенсацію сільськогосподарським товаровиробникам коштів за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі. Суму ПДВ, перераховану на спеціальний рахунок, переробне підприємство використовує виключно для виплати компенсації сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними молоко і м'ясо в живій вазі [1].

Початок 2015 року ознаменувався введенням в дію податкових законодавчих змін та новацій. Так, з прийняттям Закону України № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України (щодо податкової реформи)» від 28.12.2014 р. (далі – Закон №71) істотно змінюються правила оподаткування для суб'єктів агропромислового комплексу [2].

Ключовими змінами є: скасування відшкодування ПДВ при експорті сільгоспкультур для трейдерів/виробників та скасування фіксованого сільськогосподарського податку. Зазначений закон передбачає об'єднання двох спеціальних режимів в один. Такий спеціальний режим оподаткування, як фіксований сільськогосподарський податок, переноситься в єдиний податок шляхом введення окремої (четвертої) групи платників єдиного податку - сільськогосподарських товаровиробників.

Отже, з 1 січня 2015 року до четвертої групи платників єдиного податку віднесено сільськогосподарських товаровиробників, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75% [1].

Вищезазначені зміни задекларовані як суттєве зменшення податкового навантаження на сільськогосподарських товаровиробників. Проте, навіть поверхневий аналіз вказує на значне підвищення.

Так, базою оподаткування податком для сільськогосподарських товаровиробників залишається нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), проведена за станом на 1 липня 1995 року. З 1 січня 2015 року розрахунок податку здійснюється з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого розділом XIII Податкового кодексу. Крім того, за ст. 293.9 Податкового кодексу, ставки єдиного податку для платників четвертої групи, як і раніше для платників

ФСП, збільшені втричі порівняно зі ставками ФСП. З урахуванням того, що збільшені не тільки ставки, а й база оподаткування, сума податку значно зростає [1].

Крім того, відповідно до Закону №71 [2] продовжено до 31 грудня 2017р. звільнення від ПДВ операцій з постачання на митній території України зернових культур товарних позицій 1001-1008 згідно з УКТ ЗЕД та технічних культур товарних позицій 1205 і 1206 згідно з УКТ ЗЕД, крім операцій з їх першої поставки виробником або першим посередником. При цьому з 1 січня 2015 року операції з вивезення зазначених вище зернових та технічних культур звільнюються від ПДВ. А це фактично означає втрату можливості відшкодування ПДВ при експорті сільгосппродукції як для зернотрейдерів, так і виробників, які самостійно займаються експортом продукції. Зберігається спеціальний режим оподаткування ПДВ для внутрішніх українських операцій сільськогосподарських товаровиробників, а також звільнення від оподаткування ПДВ зернових та технічних культур, крім операцій з їх поставки виробником або першим посередником [3].

Підкреслимо, що всі податкові режими є формою підтримки аграріїв, і ця підтримка в Україні значно менша, ніж у країнах ЄС. Податкові та бюджетні нововведення у комплексі призводять до різкого погіршення ситуації в сільському господарстві. І це на тлі катастрофічного дефіциту фінансових ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – (Законодавство України). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової [...]: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

3. Зоря А., Звягіна К. Щоб інвестиції принесли урожай / Анна Зоря, Катерина Звягіна // Агробізнес сьогодні. – 2015. – №5. – С. 18

ОТРИМАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ УЧАСНИКАМИ БОЙОВИХ ДІЙ

Супрун Є. І.

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Пахомов В. В.

к.ю.н., доц., завідувач кафедри СМП, Сумський державний університет

Враховуючи ситуацію яка склалась на даний момент в Україні, держава намагається соціально захистити та превілеювати учасників бойових дій. На законодавчому рівні держава виокремила низку соціальних пільг (в тому числі і можливість одержати земельну ділянку) для цієї категорії населення, а от що стосується практичного втілення цих норм в життя то виникає проблема. Оскільки не до кінця продумана сама процедура отримання земельної ділянки і через це виникає непорозуміння між учасниками бойових дій та органами які мають надавати їм земельну ділянку.

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає, що учасники бойових дій мають право на першочергове відведення

земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва [1].

Тим же законом до учасників бойових дій віднесено військовослужбовців Збройних Сил України, Нацгвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, осіб рядового, начальницького складу і військовослужбовців МВС України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також брали участь в антитерористичній операції [1].

Відповідно до Земельного кодексу України, всі громадяни України мають право на разову безоплатну передачу землі у власність, один раз по кожному виду використання, із земель державної і комунальної власності, в межах норм безоплатної приватизації [2].

Учасники антитерористичної операції, які безпосередньо приймали участь у бойових діях мають право першочергово отримувати ділянки з земель державної власності (в межах областей) або комунальної власності (в межах населених пунктів) у таких розмірах:

- для ведення фермерського або особистого селянського господарства - до 2 га;

- для ведення садівництва - до 0, 12 га;

- для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибної ділянки) – до 0,25 га у селах, до 0,15 га – у селищах та до 0,10 га – у містах;

- для індивідуального дачного будівництва – до 0, 10 га;

- для будівництва індивідуальних гаражів – до 0, 01 га.

Учасники бойових дій, зацікавлені в одержанні земельних ділянок у власність, подають до органу виконавчої влади або місцевого самоврядування за місцезнаходженням ділянки (до сільських, селищних, міських рад – для отримання ділянок з земель комунальної власності; до районних держадміністрацій – для отримання ділянок з земель державної власності) такі документи:

- клопотання довільної форми (у ньому визначається розміри та цільове призначення ділянки);

- додаток: графічні матеріали, в яких зазначається бажане місце розташування ділянки.

- погодження землекористувача – подається тільки у випадках, якщо дана ділянка перебуває у користуванні іншої особи;

- документ, що підтверджує участь в антитерористичній операції (посвідчення, довідка, наказ тощо).

Якщо особа бажає отримати земельну ділянку для ведення фермерського господарства – крім згаданих вище документів необхідно також подати документи, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві або наявність освіти, здобутої у аграрному навчальному закладі.

Після отримання необхідного пакету документів відповідний орган протягом строку не більше одного місяця розглядає клопотання і надає дозвіл або відмову на розробку проекту землеустрою.

Розробка проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки здійснюється за замовленням громадян суб'єктами господарювання, що є

виконавцями робіт із землеустрою згідно із законом, у строки, що обумовлюються угодою сторін.

Після розробки проект землеустрою узгоджується з місцевим управлінням земельних ресурсів (за місцезнаходженням ділянки).

Погоджений проект землеустрою надсилається відповідному органу виконавчої влади або місцевого самоврядування (якому до цього направлявся пакет документів для отримання ділянки), який протягом строку не більше ніж 2 тижні з дня отримання проекту (а якщо необхідно провести обов'язкову землевпорядну експертизу – після отримання позитивного висновку такої експертизи) приймає рішення щодо затвердження проекту землеустрою і передання земельної ділянки у власність.

Проте, на практичному застосуванні дана процедура отримання земельної ділянки учасниками бойових дій виглядає не так досконало, як прописано у законодавчій базі.

Одною з головних проблем, яка постає на сьогоднішній день у даній галузі є те, що земельні ділянки, які виділяються для учасників бойових дій та їх сімей, отримують особи, які не мають ніякого відношення до даної пільгової категорії.

Виникнення даної проблеми пов'язано з безкарністю та всюдозволеністю для високопосадовців. Особи, які дійсно мають право на соціальну допомогу, які захищають незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України ціною власного життя та здоров'я, залишаються без того, що їм належить.

Законодавче регулювання даного питання викладено в Земельному Кодексі України та Законі України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту».

Висновки. Таким чином, вирішення даного питання в Україні можливе шляхом:

1) удосконалення законодавчої бази, яка регулює питання пов'язані з соціальними виплатами учасникам бойових дій, особам прирівняних до них та їх сім'ям;

2) створенням незалежної комісії за участю громадських та волонтерських організацій, яка б мала змогу контролювати виплати соціальних гарантій та виконувати пільги надані діючим законодавством даній пільговій категорії населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту [Електронний ресурс] : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T355100.html

2. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012768.html

ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ЗЕМЛЯМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Чурилова Т. М.

к.ю.н., доц. кафедри СМП, Сумський державний університет

Однією із суттєвих проблем реформування економіки в Україні є незмінність форм та методів державного управління в умовах трансформації суспільних

відносин. Між тим, реалії сьогодення вимагають розробки та впровадження принципово інших підходів до управління. Забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами, зокрема земельними, потребує переосмислення діяльності державних органів. Україна, як країна, що обрала європейський вектор розвитку, має рухатися інноваційним шляхом удосконалення моделі державного управління, використовуючи здобутки інших країн.

У фокусі нашого дослідження знаходиться питання належного управління земельними ресурсами, зокрема аналіз повноважень органів влади та місцевого самоврядування щодо управління земельними ресурсами державної власності, дослідження зарубіжного досвіду інституційно-функціонального забезпечення розпорядження та управління землями державної власності.

У державній власності перебувають усі землі України, крім земель комунальної та приватної власності. Слід підкреслити, що це значний ресурс - близько 5-6 млн. гектарів [1]. Саме від ефективності управління залежать обсяги наповнення бюджетів різних рівнів за рахунок використання державних земель.

Повноваженням органів виконавчої влади у сфері земельних відносин присвячена глава 3 Земельного кодексу України, а також низка різних спеціальних нормативно-правових актах.

Навіть поверхневий погляд дає можливість констатувати неузгодженість та нечіткість приписів щодо визначення та розподілу повноважень.

Крім того, значною проблемою щодо законності прийнятих рішень про надання у власність та у користування земельних ділянок є відсутність встановлених та закріплених меж населених пунктів. Станом на 2012 рік із 29 794 населених пунктів в Україні межі встановлено лише у 17 503 поселеннях, що становить 59 відсотків від їх загальної кількості [2].

З 1 січня 2013 року року набув чинності Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» [3], згідно якому повноваження щодо розпорядження землями державної власності передали до Держземагентства України та його територіальних органів. Вони стосуються лише однієї категорії земель – сільськогосподарського призначення. Це означає, що від імені держави правом розпоряджатися, тобто, надавати у власність, користування, оренду земельні ділянки державної власності можуть лише державні органи земельних ресурсів, до яких відноситься Держземагентство та його територіальні органи.

Економічна доцільність внесених змін є дискусійним питанням. Між тим, з цим нововведенням пов'язана низка правових проблем. Зокрема, не вирішене питання розмежування повноважень Держземагентства та його територіальних органів щодо розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності. Отже, є цілком зрозумілим, що за таких правових умов управління державними землями, у томі числі сільськогосподарського призначення не може бути ефективним.

Якісні зміни в управлінні державними землями є питанням комплексним, таким, що знаходиться у площині реформування виконавчої влади і державної служби взагалі, тобто адміністративної реформи.

Наразі, можемо констатувати, що деякі кроки на цьому шляху вже зроблено. Так, у рамках проведення першого етапу реформи центральних контролюючих органів – скорочення та оптимізацію, урядом була прийнято постанову «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [4], якою, зокрема

утворено Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру, реорганізувавши Державне агентство земельних ресурсів України шляхом перетворення.

Ряд функцій стосовно розпорядження державними землями сільськогосподарського призначення новоутворена служба не зможе виконувати, адже, це буде суперечити її природі. Отже, має бути визначений суб'єкт, який зможе належним чином виконувати такі повноваження.

З 15 жовтня 2014 року на виконання доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08.10.2014 № 37732/0/1-14 обов'язковим стало врахування позиції органів місцевого самоврядування у питаннях розпорядження землями сільськогосподарського призначення державної власності. Під час розгляду питання про надання у власність або користування земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності територіальні органи земельних ресурсів надсилають сільським, селищним, міським радам за місцем розташування земельної ділянки запити про висловлення позиції щодо можливості надання дозволу на розроблення документації із землеустрою, на підставі якої зазначені земельні ділянки можуть бути передані у власність або користування.

Органи місцевого самоврядування, у свою чергу, протягом десяти календарних днів мають можливість висловити позицію із зазначеного питання. Відсутність протягом цього строку мотивованих заперечень є мовчазною згодою на надання дозволу на розроблення відповідної документації із землеустрою [5].

Це рішення є одним із перших кроків з реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. [6] та спрямована на розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин та посилення ролі органів місцевого самоврядування в управлінні землями державної власності, розташованими за межами населених пунктів.

Наступним кроком, логічно, має бути передача повноважень щодо розпорядження землями державної власності органам місцевого самоврядування, або передача таких земель у комунальну власність. Напевно, такий напрям вирішення проблеми належного управління земельними ресурсами має сенс. Адже, органи місцевого самоврядування, сьогодні, фактично позбавлені можливості ефективно планувати використання території. Громада не бере участі у прийнятті рішень про використання земельних ресурсів. Значною частиною матеріальної бази є саме земельні ресурси, і, якщо ми прагнемо незалежності та процвітання територіальних громад, то маємо усвідомлювати, що тільки громада з достатньою фінансовою базою може вести незалежну економічну політику.

З метою врегулювання зазначеного питання, на розгляд до Верховної ради було подано три законопроекти, де пропонується передати право розпоряджатися державними землями за межами населених пунктів на якомога нижчий рівень.

Перший законопроект - «Про деякі заходи щодо посилення ролі територіальних громад в управлінні земельними ресурсами», внесений депутатами О. Кулінічем та В. Лунченком. Другий - «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері земельних відносин», внесений депутатами І. Кириленком та ін. Третій - «Про внесення змін до Земельного кодексу щодо порядку

розпорядження землями державної власності», внесений депутатом Ю. Дерев'янком.

Відмінність запропонованих новелл полягає у наступному: перший передбачає передати державні землі за межами населених пунктів у комунальну власність, залишивши державі лише землі, потрібні їй для реалізації державних функцій: землі оборони, ділянки державних підприємств, установ та організацій, а також землі під державною нерухомістю; другий - надати органам місцевого самоврядування ці землі у розпорядження, залишаючи їх державними. Третій законопроект пропонує передати радам в розпорядження державні землі не в повному обсязі, а обмежитися землями сільськогосподарського призначення, землями для ведення водного господарства та дачного будівництва.

На наш погляд, законопроект щодо передачі земель за межами населених пунктів у комунальну власність виглядає найбільш привабливо. Проте, його реалізацію важко уявити без проведення адміністративно - територіальної реформи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кулініч П.Ф. Держава посилила контроль над своєю земельною власністю / П.Ф. Кулініч // Вісник Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад. – 2013. – №2. – С. 36-38

2. Колегія Держземагентства назвала причини, які стримують роботи із встановлення меж населених пунктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245386541

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності [Електронний ресурс] : Закон України від 06.09.2012 р. № 5245-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 36. – ст. 472. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5245-17>

4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 169. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>

5. Органи місцевого самоврядування долучаються до управління землями державної власності [Електронний ресурс] : Урядовий портал. – 2014. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_2477316

6. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в [...] [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 67. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

СПРОЩЕННЯ ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ТА ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБСЯГІВ ЗБІЛЬШЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Денисенко С.І.

викладач кафедри СМП, Сумський державний університет

Куліш А.М.

д.ю.н., проф., декан юридичного факультету, Сумський державний університет

Митна сфера безпосередньо впливає на процеси міжнародного товарообміну. Можна погодитись з думкою Буваєвої Н.Е., яка зазначає, що відмінності в правовому регулюванні митних формальностей у національних правових системах держав істотно ускладнюють транскордонні переміщення товарів у процесі міжнародної торгівлі. Складність митних формальностей, витратність їх проходження учасниками зовнішньоторговельної діяльності є серйозним нетарифним бар'єром для міжнародної торгівлі. Митні формальності стають перешкодою в міжнародній торгівлі, оскільки здатні уповільнити здійснення зовнішньоторгових операцій, так як останні неможливі без проходження митних формальностей. Оптимізація часу на проведення митних формальностей сприятиме міжнародному товарообміну. Митні формальності повинні бути максимально простими і створювати якомога менше незручностей для міжнародної торгівлі. Все це обумовлює необхідність у зближенні правового регулювання митних формальностей у правових системах держав з метою спрощення і прискорення процесу їх проходження [1, с. 61].

За умови активізації митного співробітництва країн, спрощення процедур, необхідних для зовнішньоторговельних операцій, має бути прерогативою національної митної політики. Досліджуючи умови бізнесу в 181 країні, Іващук І. визначає фаворитів за окремими критеріями [2, с. 24-30]. Зокрема, найбільшу кількість документів, необхідних для експорту товарів, вимагають у Фіджі (13), Анголі (12), Афганістані (12), Малаві (12), а найменшу - у Франції (2). Стосовно документів для здійснення імпорту, то за кількістю лідирує ЦАР (18), а найліберальніший імпортний режим у Франції (2) та Данії (3). Разом із тим, для здійснення експортних та імпортних операцій у Франції, наприклад, необхідно 9 і 11 днів; загалом приблизно така, а то й менша кількість днів потрібна практично у всіх країнах Європи, тоді як в окремих країнах ці процедури тривають понад 2 місяці (Ангола - відповідно 68 та 62 дні; Афганістан - 74 та 77; Киргизька Республіка - 64 та 75; Таджикистан - 82 та 83; Узбекистан - 80 та 104; Ірак - 102 та 101). Україна за показниками, що відображають умови переміщення експортно-імпортних товаропотоків, перебуває на рівні, нижчому від середнього, займаючи 131 місце [2, с. 29].

На кордоні РФ проводиться митний огляд, як складова частина митного контролю, 44% вантажів, в Україні 22% вантажів [3], у США та Німеччині – не більш 3%, у Великобританії – 2%. Для експорту суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності РФ повинні надавати у середньому 8 документів, для імпорту – 13, що у два рази більше, ніж у розвинутих країнах, що збільшує термін розмитнення товарів на 5 днів [4]. У цьому випадку спрощення митних процедур є шляхом до зменшення перешкод та скорочення витрат на їх проведення, що забезпечить проведення цієї діяльності на основі єдиних міжнародних стандартів.

За рівнем надання послуг митними органами та іншими, пов'язаними з митними процедурами агентствами, перше місце зайняла Литва (індекс 10,2), друге - Нова Зеландія (9,5), третє - Сінгапур (9,5), за максимального значення індексу 11,5. Даний індекс охоплює 11 оглядів митних бар'єрів і такі послуги: електронний обмін даними, тривалість роботи митних органів, швидкість митного огляду, вартість роботи митників у процесі митного контролю та ін. Україна (3,3) за даним індексом перебуває на 90 місці серед 118 країн (щодо 11 країн даних нема) [5].

Характерними, узагальненими, ускладненнями (перешкодами), які можуть виникати під час здійснення (проведення) національних митних процедур (митних формальностей) у міжнародній торгівельній діяльності, можуть бути відмінності митного законодавства у різних країнах. Подоланню правових відмінностей в національних законодавствах, виробленню загальних напрямів їх розвитку, встановленню універсальних норм міжнародного митного права у сфері спрощення митних процедур, сприяють такі форми зближення національних правових систем як: гармонізація та уніфікація.

Автор повністю поділяє думку Райкової А.Ю. [6, с. 84] у тому, що спрощення процедур міжнародної торгівлі спрямоване на вирішення проблем, які впливають з неефективних правил торгівлі, пов'язаних з високими операційними витратами, що стримують розвиток торговельного співробітництва та економічного зростання держав, а також обмежують впровадження новітніх технологій у всьому світі. Спрощення охоплює багато сфер, таких, як: урядові заходи нормативного регулювання і контролю, підвищення ефективності підприємницької діяльності, транспорт, інформаційно-комунікаційні технології, а також фінансовий сектор. Проблема спрощення процедур зовнішньої торгівлі в останні роки стала найважливішим фактором політики у сфері розвитку міжнародної економіки, так як може сприяти підвищенню конкурентоздатності та прискорення інтеграції світового ринку.

Останніми десятиріччями в міжнародному митному праві мали місце спроби спрощення проведення митних процедур та приведення їх до єдиних міжнародних стандартів. Головну роль у цьому процесі відігравали і відіграють Всесвітня митна організація (ВМО, WCO – World Customs Organization) та Світова організація торгівлі (СОТ, WTO - World Trade Organization) які спрямували свої зусилля на розробку міжнародно-правових норм зі спрощення митних процедур та приведення їх до єдиних міжнародних стандартів [7, с. 25]. СОТ, ВМО та інші міжнародні організації формують єдині міжнародні стандарти та правові норми, які інші держави не можуть не враховувати під час формування національних законодавств, яке регулює питання організації митного контролю, навіть за умови, що ці держави не є членами вищеназваних організацій [8, с. 127].

Саме у межах ВМО було прийнято Міжнародну конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. в редакції Протоколу 1999 р. (оновлена Кіотська конвенція) [9] та ряд інших міжнародних угод які встановлювали базові стандартні правила для спрощення трьох основних елементів національних митних процедур: митного контролю, митного оформлення, справляння передбачених національним законом податків та зборів. Дані стандартні правила спрямовані на усунення ускладнень і перешкод проходження митних процедур, у першу чергу: на скорочення часу, спрощення проведення митних процедур, що тим самим не виключає їх ефективності, та відіграє важливу роль у здійсненні зовнішньоторгівельної діяльності.

Отже, Кіотська конвенція спрямована на спрощення та гармонізацію митних процедур та зменшення кількості необхідних для митного оформлення документів. Це має на меті сприяти веденню зовнішньої торгівлі та гармонізувати митні формальності, які застосовуються в національних митних нормах. Оновлена Кіотська конвенція містить в собі як обов'язкові для держав, що приєдналися, норми, так і норми, які надають право вибору правової поведінки, чи відносять прийняття відповідного правового рішення до компетенції національного митного

органу. В цьому і виявляється поєднання імперативності та диспозитивності норм цієї конвенції.

На даний час Україна є договірною стороною Кіотської конвенції. Так, відповідно до Закону України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» від 05.10.2006 р. № 227-V Україна приєдналася до зазначеної конвенції та всіх її додатків [10], але для усунення певних процедурних невідповідностей, 15.02.2011 р. Верховною Радою України до даного Закону були внесені зміни, які остаточно усунули (зняли) перешкоди у наданні Україні повноцінного статусу договірної сторони оновленої Кіотської конвенції. Остаточно конвенція набула чинності для України з 15.09.2011р. [11]. Саме тому Україна отримала статус договірної сторони Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур аж у 2011 р., що на нашу думку, гальмувало темпи входження України до систем міжнародного митного співробітництва, що у свою чергу, не могло не впливати згубно на стан зовнішньоекономічної діяльності для українських суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності.

Найбільшим значним досягненням у напрямку впровадження Україною міжнародних стандартів оновленої Кіотської конвенції у сфері спрощення та гармонізації митних процедур стало прийняття у 13.03.2012 р. нової редакції МКУ, який набрав чинності з 01.06.2012 р. [12]. МКУ містить максимальну кількість норм прямої дії, які приведені у відповідність до вимог оновленої Кіотської конвенції. Разом з тим треба зазначити, що на сьогодні є необхідність удосконалення окремих положень чинного МКУ, які не відповідають вимогам міжнародних договорів. Так, на даний час положення розділу III «Митна вартість товарів та методи її визначення» МКУ не відповідають вимогам ст. VII ГАТТ. В зазначеному положенні діючого митного кодексу застосовуються не потрібні обтяження під час корегування заявленої декларантом митної вартості на товар, який ввозиться на митну територію України. На даний час відповідно до Глави IX МКУ оцінка митними органами митної вартості товару здійснюється непрозоро і досить суб'єктивно. У зв'язку з чим необхідно запровадити практику СОТ у випадках, коли митні органи мають підстави сумніватися в правдивості чи точності задекларованої митної вартості. Зокрема, на законодавчому рівні закріпити підстави для наявності сумнівів у митного органу щодо правдивості, чи точності задекларованої митної вартості. Відсутність обґрунтування сумнівів має наслідком довільне визначення митної вартості всупереч положенням Угоди про застосування статті VII ГАТТ.

Для повноцінного виконання Україною вимог, які передбачені стандартом 3.21. розділу 3 Загального додатку Кіотської конвенції відносно подачі митної декларації електронним способом, необхідно щоб всі державні органи України, які взаємодіють з Державною фіскальною службою України під час митного оформлення, перейшли на електронну форму обміну інформацією, а також почали видавати та приймати документи, які необхідні для митного контролю й оформлення об'єктів, в залежності від їх виду та мети переміщення через митний кордон, в електронній формі. Наразі, у більшості міністерств та відомств України відсутня як технічна, так і нормативна можливість електронного документообігу, що фактично стримує використання зазначеного вище міжнародного стандарту.

На основі аналізу впровадження міжнародних стандартів спрощення та гармонізації митних процедур у національне митне законодавство України, автором запропоновані ключові напрямки його вдосконалення:

- проводити подальшу послідовну гармонізацію митного законодавства відповідно до норм міжнародного права і законодавства ЄС, з відведенням в цьому процесі важливої ролі підписання Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, а також приєднання України до Конвенції про спільну транзитну процедуру 1987р.;
- укласти угоди про обмін інформацією в рамках системи управління ризиками з США та країнами ЄС;
- продовжувати співробітництво з експертами ЄС (Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні з питань) ВМО, ООН з питань підготовки нормативно-правових актів щодо впровадження спрощених митних процедур;
- запроваджувати з митними та прикордонними службами сусідніх з Україною держав спільні прикордонні пункти пропуску, які функціонують за стандартами ЄС;
- впроваджувати та розвивати електронні методи обробки вантажів, з метою прискорення процесів митного оформлення та скорочення кількості фізичних перевірок;
- привести у відповідність з вимогами ст. VII ГАТТ розділ III МКУ, щодо корегування заявленої декларантом митної вартості без зайвих обтяжень з боку митних органів;
- привести у відповідність з вимогами Конвенції МДП 1975 р. ст. 316 МКУ, щодо зняття заборони перевезення товару у вигляді алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що перебуває під митним контролем та переміщується на умовах його гарантування доставки відповідно до Конвенції МДП 1975 р.;
- проводити професійну перепідготовку працівників митниць для роботи в умовах нової редакції Митного кодексу України;
- впровадження деяких стандартів оновленої Кіотської конвенції в Україні повинно здійснюватись поетапно не піддаючи при цьому ризику слабкі місця її економіки, в той же час, необхідно виключити формальний підхід до застосування стандартів, щоб уникнути ситуації, коли всі стандарти виконані (за цільовою ознакою), а ідеї, закладені в Конвенції, в цілому практично не реалізовані.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буваева Н. Э. Правовая характеристика и классификация таможенных формальностей. // Сборник трудов молодых ученых, аспирантов и участников Студенческого научного кружка кафедры административного и таможенного права. Выпуск 2. / Под общ. ред. ст. преподавателя, к. ю. н. Е. С. Недосековой. / Н. Э. Буваева. – М. : Издательство Российской таможенной академии, 2012. – С. 58-66.
2. Іващук І. Напрями та перспективи конвергенції митних відносин у глобальному просторі. / І. Іващук. // Галицький економічний вісник. - 2010. - № 4 (29). - С. 24-30.
3. Гостаможслужба України - об упрощенні таможених процедур. [Електронний ресурс] / Транспортний портал Транспорт ММ. - Режим

доступа : <http://www.transportmm.ru/novosti-tamozhni/484-gosstasmozhssluzhsba-ukrsasiny-ob-uproshhenii-tamozhennykh-procedur.html>

4. Российскую таможеню признали вредной для инвестиционного климата. [Электронный ресурс]. / Сайт <http://www.rb.ru/>. - Режим доступа :

<http://www.rb.ru/article/rossiyskuyu-tamojnyu-priznali-vrednoy-dlya-investitsionnogo-klimata-video/6510617.html>

5. The Global Enabling Trade Report, 2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.internationaltransportforum.org/Proceedings/Border2009/09Drzeniek.pdf>

6. Райкова А. Ю. Міжнародно-правові аспекти спрощення та гармонізації митних процедур (на прикладі міжнародних митних конвенцій по карнетам А.Т.А.) : Дис. канд. юрид. наук по спец.: 12.00.10 – «Международное право; Европейское право». / Райкова Анжеліка Юріївна. – М., 2009. – 179 с.

7. Luc De Wulf, Jose B. Sokol. Customs Modernization Handbook. / De Wulf Luc, Sokol Jose B. – N.-Y.: World Bank Publications, 2005. – 352 p.

8. Гончарук О. А. Адміністративно-правові засади реформування сучасних митних органів України. / О. А. Гончарук. // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». - Том 23 (62). - № 2. - 2010. - С. 124-130.

9. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) від 18.05.1973. [Електронний ресурс]. / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643

10. Закон України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур» від 05.10.2006 № 227-V. [Електронний ресурс]. / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/227-16>

11. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» від 15.02.2011 № 3018-VI. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3018-17>

12. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. [Електронний ресурс]. / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ОТНОСИТЕЛЬНО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «КОНФЛИКТ» В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Гаруст Ю.В.

д.ю.н., доцент кафедры АХПФЭБ, Сумский государственный университет

Бурбыка М.М.

События последних десятилетий показали, что обращаться к понятию «конфликт» и различным его словосочетаниям, в особенности к таким, как «международный вооруженный конфликт», в современных международных отношениях и международном праве приходится намного чаще, чем этого бы хотелось.

Доклады Генерального Секретаря ООН последних лет (с 1998 года) не содержат разделов о мирном разрешении международных споров, а посвящаются более актуальным темам международных отношений: предотвращение конфликтов, поддержание мира и постконфликтное мирное строительство [1]. Некоторые решения Совета Безопасности ООН вместо «мирного урегулирования спора» вспоминают «мирное урегулирование конфликта» [2]. Благие намерения государств разрешать конфликты на стадии спора столкнулись с несоответствием этой оптимистичной позиции с реалиями международной жизни. Желание некоторых политиков назвать конфликт спором или спорной ситуацией, отсутствие этого термина в Уставе ООН привели к путанице в употреблении терминов «конфликт», «спор», «спорная ситуация».

Термин «конфликт» употребляется в самых разных значениях: как синоним международного спора и спорной ситуации, в которой может обостриться международный спор, международного вооруженного конфликта или обозначения всех ситуаций, основой которых является противоречие в отношениях субъектов международного права.

Слово «конфликт» происходит от «conflictus» (lat. - «столкновение») и понимается как столкновение сторон, мнений, сил. В ходе исторического развития, в разных сферах жизни и науки этот термин получал новое толкование. В новом исследовании конфликтов А. Я. Анцупов совместно с С. Л. Прошановим добавляют также географию, медицинские науки, экономику, математику и другие науки. В каждой из этих областей используется понятие «конфликта» в четко очерченных для каждой науки. Общим для всех указанных определений является понимание конфликта как наличия противоречий с дополнительным признаком их (предельного) обострения. Общее понятие «конфликт» в праве встречается достаточно часто и обычно ассоциируется с конфликтами норм права, то есть их «коллизией». Изучением конфликтов в юриспруденции с недавнего времени занимается юридическая конфликтология. [3] Трудности выработки единого определения конфликта в международном праве связана с неоднозначностью его употребления в этой системе права и междисциплинарным характером изучения явления «конфликт».

Наиболее часто термин «конфликт» употребляется в сочетании с определением «вооружен», обозначая одно из основных понятий международного гуманитарного права [4]. Международный Комитет Красного Креста дал определение понятия «международный вооруженный конфликт» в комментарии к Женевским конвенциям 1949 как "любое противоречие, возникающее между двумя государствами и ведущее к вторжению вооруженных сил, даже если одна из сторон отрицает состояние войны. Продолжительность конфликта и количество жертв не имеют значения "[5]. Протокол N1 1977 [6] добавляет, что международный вооруженный конфликт включает войны за национальное освобождение или самоопределение. По субъектному составу участников вооруженные конфликты делятся на международные и внутренние, различия которых является достаточно сложным и широко исследуемым вопросом международного права. Рассмотрим соотношение понятия «конфликта» с другими смежными понятиями (кризис, война). Близкими по значению с понятием «конфликт» являются термины «кризис» и «война». Они используются произвольно в литературе и их внутреннее значение, которое употребляется в правовых документах, обычно базируется на их общепринятом понимании с учетом особенностей международного права.

Понятие «кризис» использовалось еще древними учеными (Гиппократом) и означало поворот, когда решался вопрос о жизни и смерти, о победе и поражении. В 17-18 столетиях понятие «кризис» распространилось на другие сферы жизни и означало «неспокойное время» и «процессы ускоряются» [7]. Затем этот термин проник в экономику для обозначения «единственных в своем роде и драматических катастрофических событий» [8]. Значение кризиса как перелома, переворота, решительной поры, переходного состояния сохранилось [9].

Авторы двухтомного исследования, что представляет собой большой сборник фактических данных о войны, конфликты и кризисные ситуации, которые имели место в международных отношениях в период с 1929 по 1979 годы, Дж. Уинкенфельд, М. Бречер и Ш. Мозер называют "международным кризисом" такое изменение в отношениях между сторонами, которое определяется наличием двух необходимых и достаточных условий [10]: 1) нарушение типичного характера и усиление интенсивности разрушительных взаимодействий между двумя или большим числом противников, сопровождающиеся высокой степенью вероятности военных действий, а во время войны высокой степенью вероятности неблагоприятных изменений в соотношении военных сил; 2) возникновение угрозы для сохранения существующей структуры глобальной, доминантной или региональной силы международных отношений, которую несут в себе «больше чем обычные» конфликтующие взаимодействия".

Исследователи Хайдельбергского Института Международных Исследований конфликтов определяют кризис как состояние напряженности, когда, по меньшей мере, одна из сторон в отдельных случаях применяет силу, а серьезный кризис ("eineernsteKrise") как конфликт, когда неоднократно и организовано применяется сила. Они относят кризисы к категории конфликтов с применением силы (gewaltsameKonflikte) [11].

Таким образом, кризисом можно назвать период перерастания конфликта в сторону эскалации. После кризиса конфликт может угаснуть, видоизмениться (с невооруженного в вооруженный), разрешиться или перейти в латентную фазу. Кризисы могут возникать на любой стадии развития конфликта. Война также не имеет одного общепризнанного определения [12]. По утверждению автора практического словаря гуманитарного права Франсуаза Буше-Сольнье слово «война» больше не употребляется в современном международном праве [13], оно заменено термином «вооруженный конфликт». Исследователи вооруженных конфликтов используют этот термин для обозначения степени их интенсивности. Так, исследователи Гейдельбергского института по изучению международных конфликтов определяют войну как форму силового решения конфликта наивысшей степени интенсивности, в которых в течение определенного времени систематически применяется сила; конфликтующие стороны применяют средства соответственно ситуации в большом объеме; сопровождается значительными разрушениями [14]. Исследователи университета Уппсала относят вооруженный конфликт к категории «война», если его жертвами становится как минимум 1000 человек в год [15]. Можно сделать вывод, что понятие «война» вытесняется в международном праве понятием «вооруженный конфликт». Оно используется только для обозначения степени интенсивности вооруженного конфликта при проведении научных исследований (градация интенсивности проводится исследовательскими коллективами самостоятельно), а также в обычном общепринятом понимании этого слова в международной политике [16].

При определении соотношения терминов «конфликт» и «война» необходимо отметить, что любая война является конфликтом, причем вооруженным. Таким образом, понятие «конфликт» употребляется в международном праве неоднозначно из-за отсутствия его четкого определения, его междисциплинарного использования, а также наличия в международно-правовых актах множества других терминов (международный спор, спорная ситуация, кризис, война). Употребление термина «конфликт» в

международном праве, по нашему мнению, должно следовать его общему определению ситуации предельного обострения существующих противоречий, проявляющихся в поведении сторон. Понятие «международный спор» и «спорная ситуация» не являются видами конфликта, превращение их в конфликт зависит от степени интенсификации противоречий и поведения сторон. В основе «спорной ситуации» и «международного спора» лежит противоречие, что не всегда имеет место в конфликте. Поэтому и при разрешении конфликтов необходимо исходить из другой нормативной базы, которой пока, к сожалению, нет в международном праве.

Список використаної літератури

1. Докладе Генерального Секретаря ООН о работе Организации. 1997-2004 годы. Официальный сайт ООН. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.un.org/russian/basic/sg/reports.htm>
2. Понятие конфликта в международном праве [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://lib.znate.ru/docs/index-217608.html>
3. Международные конфликты. М.: Международные отношения. 1972. С. 41.4.
4. Женевские конвенции, касающиеся защиты жертв международных вооруженных конфликтов, от 12.08.1949 г. // Международные акты о правах человека. Сборник документов. - М.: Одиссей - Ифра. М, 1999. - С. 468 – 486.
5. Комментарий к Дополнительному протоколу II от 8 июня 1977 к Женевским конвенциям от 12 августа. 1949, касающийся защиты жертв вооружен. конфликтов не международного характера: пер. с англ. Клод Пейте и др. - 2. вид., Стереотип. М.: Международный комитет красного креста, 2000. С.34.
6. Дополнительный протокол к Женевским конвенциям от 12 августа 1949, касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов (Протокол I) от 10.06.77 // СПС «Консультант-Плюс». Международное гуманитарное право.
7. Prisching, M. "Krise" als gesellschaftlicher Prozeß and als geschichtphilosophisches Problem in: Frey G. und Zelger J. Hrsg. Der Mensch und die Wissenschaft vom Menschen. Bd. 2. Innsbruck. 1983. S. 809-824.
8. Kurt Rothschild Krisenbegriff und Krisenbewältigung aus der Sicht der Wirtschaftswissenschaften // Krise und Krisenmanagement in den internationalen Beziehungen / Hanspeter Neuhold; Hans-Joachim Heinemann (Hrsg.). Stuttgart: Steiner-Verl. Wiesbaden, 1989. S. 78.
9. Толковый словарь Владимира Даля. Электронная версия. <http://encycl.yandex.ru>
10. Winkelfeld J., Brecher M. Moser Sh. Crises in the twentieth century. Oxford etc.: Pergamon press, 1988. Vol. 1: Handbook of international crises. P. 3.
11. Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.hiik.de/de/index_d.htm
12. Gantzel, Klaus-Jürgen / Schwinghammer, Torsten: Die Kriege von 1945 bis 1992. Münster. 1995. S. 31-48.
13. Буше - Сольнье Ф. Практический словарь гуманитарного права / перевод с фр. Е.Кірпічніковою. М.: Издательство «МИК», 2004. С. 81.
14. Современные западные исследования международного конфликта [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/seven/005.htm>
15. Strand H., Wilhelmsen L., Gleditsch N.P. Armed Conflict Dataset Codebook. P. 4 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.prio.no/cwp/armedconflict/old/v2_10/codebook_v2_1.pdf

16. Малый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. [Электронный ресурс].
- Режим доступа: <http://encycl.yandex.ru/>

Наукове видання

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ
СУСПІЛЬСТВА**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21-22 травня 2015 року)

Відповідальний за випуск О. М. Резнік

Комп'ютерне верстання М. С. Уткіна

Матеріали надруковані в авторській редакції.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 19,53. Обл.-вид. арк. 28,61. Тираж 120 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.